TU09040 C

TU 09040

కందాయఫలములు

శ్లో. ఆదిశూన్యే మహావ్యాధి ర్మధ్యశూన్యే మనోవ్యథా;
అంత్యశూన్యే ఫలం స్వల్పం త్రిశూన్యే నిష్ఫలం భవేత్
విషమే త్వర్థలాభం స్యా త్సమేతు సమతా భవేత్;
శూన్యే శూన్యత్వ మాప్నోతి కందాయఫల మీదృశమ్.

ఆదాయ వ్యయములు

	ఆ.	వ్య.		ఆ.	వ్య.
మేషవృశ్చికములకు	౧౧	౫	సింహమునకు	౫	౫
వృషభతులలకు	౫	౧౪	ధనుర్మీనములకు	౧౪	౧౧
మిథునకన్యలకు	౯	౧౧	మకరకుంభములకు	౨	౯
కటకమునకు	౨	౧౪	సర్వరాశులమొత్తం	౪౭	౬౭

రాజపూజ్య, రాజావమానము

	పూ.	అ.		పూ.	అ.
మేషము	౨	౪	తుల	౬	౩
వృషభము	౫	౪	వృశ్చిక	౨	౬
మిథునము	౧	౭	ధనుస్సు	౫	౬
కటకము	౪	౭	మకరము	౧	౨
సింహము	౭	౩	కుంభము	౪	౨
కన్య	౩	౩	మీనము	౭	౫

అశ్విన్యాదినక్షత్రములకు సంవత్సరఫలము

అశ్విని, పుష్యమి, స్వాతి, అభిజిత్తు, ఈనక్షత్రములకు భూమణ్యప్రాప్తి.

భరణి, ఆశ్లేష విశాఖ, శ్రవణము	,,	రోగము
కృత్తిక, మఖ, అనూరాధ, ధనిష్ఠ	,,	ఆయుష్యము
రోహిణి, పూర్వఫల్గుని, జ్యేష్ఠ, శతభిషము	,,	అర్థలాభము
మృగశీర్ష, ఉత్తరఫల్గుని, మూల, పూర్వాభాద్ర	,,	మనస్తాపము
ఆర్ద్ర, హస్త, పూర్వాషాఢ ఉత్తరాభాద్ర	,,	రాజపూజ్యత
పునర్వసు, చిత్త, ఉత్తరాషాఢ, రేవతి	,,	యుద్ధము

వెలల హెచ్చుతగ్గులు

చాంద్రమానము ననుసరించి:

జ్యేష్ఠ, ఆషాఢ, అధికశ్రావణ, ఆశ్వయుజ, ఫాల్గుణమాసముల యందు వెలలు హెచ్చుగ నుండును.

చైత్ర, నిజశ్రావణ, భాద్రపద, కార్తిక, మార్గశిర, పుష్య, మాఘములయందు సమముగా నుండును.

వైశాఖమాసమున వెలలు తక్కువగా నుండును.

సౌరమానము ననుసరించి:

మేష, వృశ్చిక, వృషభ, సింహధనుర్మాసములయందు వెలలు హెచ్చుగా నుండును.

మిథున, మీనమాసములయందు సమముగా నుండును.

కటక, కన్యా, తులా, మకర, కుంభమాసములయందు వెలలు తక్కువగా నుండును.

వర్షయోగములు తద్భంగములు

చైత్రమాసము:

చైత్ర శు. ౯ మొదలు ఈ బ. ౭ వరకు సూర్యుని రేవతీనక్షత్ర సంచారకాలమున రవి, గురు, శని, రాహుకేతువులు దహనాతివాత వాయునాడులయందు సంచరించుటచే ఎండ కొంచెము మెండగును. బుధశుక్రులు సౌమ్యజలామృతనాడులయందు సంచరించుటచేతను, గుర్వస్తమయ యోగబలముచేతను అచ్చటచ్చట ఖండవృష్టి కలుగును. కుజుడు సుధానాడియందు సంచరించుటచే అచ్చటచ్చట పాషాణవృష్టియు కలుగును. చైత్ర బ. ౯ మొదలు వైశాఖ శు. ౭ వరకు సూర్యుని అశ్వినీనక్షత్రసంచారకాలమున రవి, బుధ, శని, రాహుకేతువులు అతివాతనాడియందును, గురుశుక్రులు దహననాడియందును, కుజుడు జలనాడియందును సంచరించుటచే ఎండలు చాల వేడిగలుగును.

వైశాఖమాసము:

వైశాఖ శు. ౭ మొ. బ. ౫ వరకు సూర్యుని భరణీనక్షత్ర సంచారకాలమున రవి, బుధ, శుక్ర, శని, గురువులు అతివాత దహన నాడులయందు సంచరించుటచేతను, కుజుడు జలనాడియందు సంచరించుటచేతను, పశ్చిమవాయువు ప్రారంభమై అచ్చటచ్చట గాలితో కూడిన ఖండవృష్టిగలుగును. ఈ బ. ౫ మొదలు జ్యేష్ఠ శు. ౪ వరకు సూర్యుడు కృత్తికానక్షత్రమునందు సంచరించుకాలమున రవి, శని, శుక్ర, రాహుకేతు గురుబుధులు అతివాత వాత దహననాడులయందు సంచరించుటచే ప్రబలమైన పశ్చిమవాయువును చాల ఎండలును కలుగును. కుజుడు మాత్రము సౌమ్యనాడియందు ఉండుటచే దేశభేదముగా స్వల్పవృష్టి కురియును.

జ్యేష్ఠమాసము:

ఈ శు. ౬ మొదలు ఈ బ. ౪ వరకు సూర్యుడు రోహిణీ నక్షత్రమందు సంచరించుకాలమున శుక్ర, రవి, గురు, శని, రాహుకేతువులు అతివాత వాత దహననాడులయందు సంచరించుటచేతను, విశేషమైన పడమరగాలివీచినను బుధుడు సౌమ్యనాడియందు సంచరించుటవల్ల జలసంవకాలమున అచ్చటచ్చట స్వల్పవృష్టికలుగును. ఈ బ. ౪ మొదలు ఆషాఢ శు. ౬ వరకు సూర్యుని మృగశిరానక్షత్రసంచార కాలమునందు కుజ, శని, గురు, రాహుకేతువులు వాయునాడియందును, శుక్రుడు దహననాడియందును, సంచరించుచున్నను రవిబుధులు సౌమ్యనాడియందు సంచరించుటచేతను, అంగారకచలనముచేతను, శుక్రచంద్రబుధులు ఏకరాశియందు ప్రవేశించుటచేతను అచ్చటచ్చట వర్షించును.

ఆషాఢమాసము:

ఆషాఢ శు. ౪ ప్రభృతి ఈ బ. ౨ పర్యంతం సూర్యుడు ఆర్ద్రా నక్షత్రమునందు సంచరించుకాలమున కుజ, శనిగురువులు వాత అతివాత నాడులయందు సంచరించినను రవిశుక్రులు సౌమ్యనాడియందును, బుధుడు జలనాడియందును సంచరించుటచేతను, గురుకుజులు ఏకరాశియందుండుటయు బుధశుక్రసమాగమము బుధవక్రమును కలుగుట జలచంద్రకాలములో బాగుగ వర్షించును. ఈ బ. ౨ మొదలు అధికశ్రావణ శు. ౨ వరకు సూర్యుని పునర్వసూనక్షత్ర సంచారకాలమునందు రవి, కుజ, గురు, శనులు వాయునాడియందు సంచరించినను బుధశుక్రుల సౌమ్యనాడీసంచారమువలనను గురుకుజులు ఏకరాశియందుండుటచేతను వర్షము బాగుగా కురియును.

అధిక శ్రావణమాసము:

అధిక శ్రావణ శు. ౨ మొదలు ఈ బ. ౧ పర్యంతం సూర్యుడు పుష్యమీనక్షత్రసంచారకాలమునందు కుజ గురు శనులు అతివాత వాయునాడులయందు సంచరించినను బుధ రవి శుక్రులు జలామృత సుధానాడులయందు సంచరించుటచేతను అంగారక చలనముచేతను సస్యానుకూలముగ వర్షించును. ఈ బ. ౧ మొదలు నిజ శ్రావణ శు. ౧ వరకు సూర్యుడు ఆశ్రేషానక్షత్ర సంచారకాలమునందు రవి బుధ శుక్రులు సుధా మేఘనాడులయందు సంచరించుటచేతను శుక్రోదయముచేతనున్నూ రవి స్త్రీపుం నక్షత్రమందు ప్రవేశించుటచేతను సువృష్టికలుగును.

నిజ శ్రావణమాసము:

ఈ శు ౧ మొదలు శు. ౧౪ పర్యంతం రవి మఘానక్షత్రసంచారకాలమునందు రవిబుధశుక్రులు మేఘసుధానాడులయందు సంచరించినను గురుకుజశనిరాహువులు అతివాత వాతనాడులయందు సంచరించుటచే ఖండవృష్టికలుగును.

ఈ శు. ౧౪ మొదలు ఈ బ. ౧౩ వరకు సూర్యుడు పూర్వఫల్గునీ నక్షత్రమునందు సంచరించుకాలమున బుధశుక్రులు స్వనాడియందు సంచరించుటచేతనున్నూ కుజుడు స్వనాడియందు సంచరించుటచేత మధ్యమముగా వర్షించును.

భాద్రపదమాసము:

నిజ శ్రావణ శు. ౧౩ మొదలు ఈ శు. ౧౨ వరకు సూర్యుడు ఉత్తరానక్షత్రమునందు సంగరించుకాలమున గురుశనికుజశుక్రబుధులు దుష్టనాడులయందు సంచరించుటచేత వృష్టిభంగము కలిగినను అంగారకచలనమువల్లను తదితర గ్రహములు సునాడులయందు ఉండుట చేతను ఖండవృష్టికలుగును. యీ శు. ౧౨ మొదలు బ. ౧౨ వరకు సూర్యుడు హస్తానక్షత్రమందు సంచరించుకాలమున రవ్యాది గ్రహములు దుష్టనాడులయందు సంచరించుటచే వర్షభంగము కలిగినను పురశ్శుక్రయోగమువల్లను పడమరదిక్కునందు స్వాతియందు శుక్రుడుండుట చేతను సస్యోపయోగమైన వర్షము కురియును.

ఆశ్వయుజమాసము:

భాద్రపద బ. ౧౨ మొదలు ఈ శు. ౯; వరకు సూర్యుడు చిత్తానక్షత్రమునందు సంచరించుకాలమున గురుశుక్రబుధశనిరవికుజులు అతివాతదహన సౌమ్యనాడులయందు సంచరించుటచే వృష్టిభంగము గలిగినను బుధవక్రతవల్లను శుక్రునియొక్క స్వాతీత్రయయోగమువల్లను సస్యోపయోగమైన వృష్టి కలుగును. ఈశు. ౯ మొదలు ఈబ. ౮ పర్యంతం సూర్యుడు స్వాతినక్షత్రమున సంచరించుకాలమున పురశ్శుక్రయోగమువల్లను బుధవక్రమువల్లను స్వాతీత్రయశుక్రయోగమువల్ల వాయుసహితవృష్టికలుగును.

కార్తీకమాసము:

ఆశ్వయుజ బ. ౮ ప్రభృతి కార్తిక శు. ౬ పర్యంతం సూర్యుడు విశాఖానక్షత్రమున సంచరించుకాలమున__గురుబుధశుక్రశనులు దుష్టనాడులయందు సంచరించినను తదితర గ్రహములు సునాడులయందు సంచరించుటచే జలసంప్రకాలమునందు వర్షము కురియును. ఈ శు. ౬ మొదలు ఈ బ. ౬ పర్యంతం రవి అనూరాధానక్షత్ర సంచారకాలమునందు పురశ్శుక్రయోగమువల్లను శన్యస్తమయ బుధవక్రములవల్లను వర్షము బాగుగా కురియును.

దేశారిష్టయోగములు:

శ్లో. ఇనసూనుగతేరాశే స్త్రీపుడాయగతేసురే;
వింధ్యాద్రిలంకయోర్మధ్యే పతంతి శవకోటయః;

శ్లో. మీనాంతే వృశ్చికాంతేచ వృషకుంభాళిమధ్యయోః;
యావదాస్తే గురు స్సౌరిః తావ ద్దుర్భిక్ష మాకరోత్.

శనికి ఆరవస్థానమందు గురువుండుటచే లంకమొదలు వింధ్యవరకుగల దేశమందు జననష్టము గల్గును. ఈఫలము వైశాఖ శు. ౧౫ మొదలు మార్గశిర బ. ౧౧ లు వరకు.

మీనాంతమున గురువు చైత్రమాసమున ఉండుటచేతను మార్గశిర బ. ౧౧ లు వరకు శని వృశ్చికాంతమందు ఉండుటచేతను దేశము దుర్భిక్షముగా నుండును. జ్యేష్ట బ. ౩౦ మొదలు అధిక శ్రావణ బ. ౬ లువరకు గురుకుజులు ఏకరాశియందుండుట దోషము.

వత్సరారంభమునుండి మార్గశిర బ. ౧౦ వరకు శనికేతువులు ఏకరాశియందుండుట దోషము. వైశాఖ శు. ౧౧ మొదలు జ్యేష్ఠ శు. ౫ వరకు గురుశుక్రులు ఏకరాశియందుండుట దోషము. భాద్రపద శు ౯ మొదలు ఆశ్వయుజ బ. ౫ లు పర్యంతం గురుశుక్రులు పరస్పరము సప్తమస్థానమందుండుట దోషము కార్తిక శు ౫ మొదలు మార్గశిర శు ౬ లు వరకు బుధశనులు కలిసి యేకరాశియందుండుట దోషము. కార్తిక శు. ౩ మొదలు మార్గశిర శు ౨ వరకు రవి శనులు కలిసి ఏకరాశియందుండుట దోషము.

మాఘ బ. ౩ మొదలు సంవత్సరాంతమువరకు గురుశుక్రులు ఏకరాశియందుండుట దోషము.

ఫలము

శ్లో. రవిమందావేకరాశౌ దుర్భిక్షం వ్యాధిపీడనమ్;
బుధమందావేకరాశౌ నృపాణాం కలహం భవేత్.

శ్లో. గురుణా సౌరిణా వాపి రాహుర్యుక్తో భవా శిఖి;
యోగశ్చండాలసంజ్ఞోయం రాజారాష్ట్రవినాశనమ్.

శ్లో. య ద్యేకరాశౌ గురుభార్గవౌ చేత్
గురోః కళత్రేవ భృగోస్తు వక్రీ;
సింహేహి యుద్ధం మనుజాధిపానాం
వృష్టే ర్వినాశం సముపైతితద్వత్.

శ్లో. యదారసారీ సరరాజమంత్రీ
య ద్యేకరాశౌ సమసప్తకేవా;
అవంతి లంకాపురి మధ్యదేశే
క్షుధాభయం శస్త్రభయం నరాణామ్.

పంచాంగశ్రవణఫలము

య శ్శృణోతి మధు శుక్ల పక్షకే వర్షనాథ సచివాదికంఫలమ్;
ప్రాప్నుయా ద్దురితముక్తని గ్రహః ఆయురర్థమతులం యశస్సుఖమ్;
కన్యావనీ కాంచన దిగ్గజానాం గవాం సహస్రం సతతం ద్విజేభ్యః.
దత్వా ఫలం యల్లభతే మనుష్య స్తత్తత్ఫలా న్యబ్దఫలాని శ్రుణ్వన్

రాజా మంత్రీ సస్యనాథో రసానా
మీశస్సార్థం స్వామినో నీరసానామ్;
అర్ఘాధీశః కించ మేఘాధినాథో
దద్యు శ్శ్రేయ శ్శృణ్వతాం తత్ఫలాని.

12 తులములు 18 అణాలు. **షణ్ముగం నశ్యము** 24 తులములు 1-6-0.

80 సం॥రముల క్రిందట మదరాసునందు మొదట జన్మించి, జగత్ప్రసిద్ధి బడసిన మా అసలు షణ్ముగం నశ్యమును వాడువారలకు ఆనందము, చురుకుదనము కలుగుచున్న విషయము అందరికి తెలిసియే యున్నది. ప్రతిదినము నూరులకొలది పార్సలులు తపాలాద్వారాను, రైలుద్వారాను పోవుచున్నవి. నశ్యము శ్రేష్ఠతము మైనదిగా నుండుటచేతనే మా ఏజంటులకు మంచికీర్తి నిచ్చి, ఉపయోగించువారలకు ఆనందము నిచ్చి హిందూదేశమందు అంతటను మిక్కిలి ఖర్చగుచున్నది. ఇదివరకు వాడనివారు మా షణ్ముఖం నశ్యమును తెప్పించి ఉపయోగించి, ఆనందించుడు.

ఆర్. కె. సుగంధనశ్యము- కంఠమునకు పైబడిన 103 వ్యాధులు అతిత్వరితముగా నశించును. 1 బుడ్డి వెల 0-4-0.

షణ్ముగం స్నఫ్ కంపెని, (లిమిటెడ్) పోష్టుబాక్సు 140, మద్రాసు.

PRESIDENCY PROVIDENT GENERAL INSURANCE Co. Ld.

Head Office, Amrut Buliding, Ballard Estate, Fort, Bombay.

ప్రెశిడెన్సీ ప్రావిడెంటు జనరల్ ఇన్సూరన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్.

హెడ్ ఆఫీసు, అమృత్ భవనము, బాలర్డ్ ఎస్టేటు, ఫోర్టు - బొంబాయి.

బీదసాదలకు అనుకూల మైనటువంటిదియు, నెల 1 కి రు 1 గాని, 8 అణాలు గాని

ప్రీమియము చెల్లించగలవారలకు నమ్మకమైన భీమాకంపెని యిదియే.

చురుకైనవారలును, నమ్మకముగా ఏజంట్లుగా పనిచేయుటకు కావలెను.

కష్టపడి పనిచేయువారలకు ధారాళమైన కమీషనులు యివ్వబడును.

హెడ్ ఆఫీసునకు దరఖాస్తులను పంపుడు.

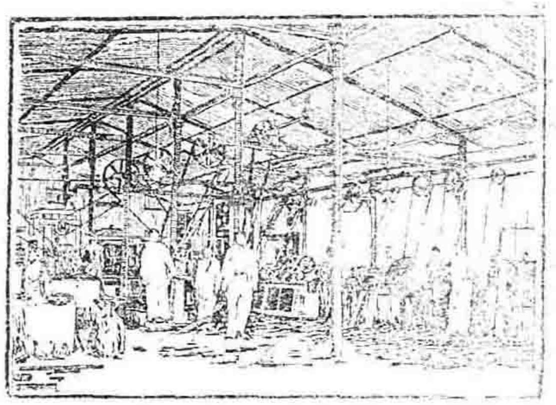

భిషగ్రత్న డాక్టరు అ. లక్ష్మీపతి బి. ఏ. ఎం. బి. అండ్ సి. ఎం. గారి పోషణక్రింద నున్న

ఆంధ్రాయుర్వేదిక్ ఫార్మసి (లిమిటెడ్)

హెడ్ ఆఫీసు: 19, హారిస్‌రోడ్డు, మౌంటురోడ్డు పోస్టు - మదరాసు.

చ్యవనప్రాశము పరిశోధనను, నవీనమైన నాళికలచేతను, పండితులచేతను, శాస్త్రసమ్మతముగ తయారుచేయబడినది.

1. ఇది క్షయవ్యాధియందును శ్వాసాశయ సంబంధము లగు వ్యాధులందును వాడుదురు.
2. కాడ్లివరు ఆయిలు అనబడేను చేపనూనెకంటె, అనేక మడుగులు ప్రశస్తమయినది. ఆకలిని పుట్టించి బలమును గలిగించును.
3. మంచిరుచిని గలిగించి, ఆకలిని పుట్టించుచుండును.
4. వరుసగ వాడుటచే శ్వాస, కాసవ్యాధులందు కఫమును బయల్వెడలించి, అయాసమును బోగొట్టును.
5. ధాతువును పుష్టిని గలిగించి, శరీర, మానసిక సంబంధములగు పను స్తవ్యాధులను పోగొట్టి మనోవికాసమును కలిగించును.

వెల 4 ఔన్సులు రూ 1—0—0; 1 పౌను రూ 3—0—0.

ఆంధ్రఆయుర్వేదిక్‌ఫార్మసి, (లిమిటెడ్) 185, మౌంటురోడ్డు - మదరాసు.

అన్ని బ్రాంచిలలోను. ఏజంట్లవద్దను అన్ని ఔషధములు దొరకును.

అత్తరులన్నింటిలోకెల్ల రాజస్థానమాక్ర మించిన

ఓటో దిల్ బహార్ నే (రిజిష్టర్డు)

వాడుడు. మట్టిపురకముల వాడవద్దు.

కొన్ని చుక్కలు జేబురుమాలమీదగాని, మీదుస్తుల మీదగాని చల్లిన, అప్పుడే వికసించిన పరిమళమైన పుష్పములుగల తోటనుండి వచ్చు సువాసనలను పొందుదురు.

పండగలయందును, పర్వములందును, ఓటో దిల్ బహార్ నే వాడుడు.

వివాహాది సమయములందు వాడదగిన వరమని చెప్పవచ్చును. మీరు వ్యయపచ్చు డబ్బునకు పూర్తిగా సంతృప్తి నొందెదరు.

కొనునప్పుడెల్లను

ఓటో దిల్‌బహార్

(రిజిష్టర్డు)

పేరును జ్ఞాపకముంచు కొనుడు. లేనియెడల మట్టిపురకముల నిచ్చి వర్తకులు ఎక్కువ లాభము పొందజూతురు.

ఓటో దిల్‌బహార్

సుగంధ ద్రవ్యములమ్ము వారలందరి వద్దను దొరకును.

½ ఔన్సు సీసా 1-కి		రు	2	0	0
¼ ,,	,,	,,	1	4	0
1 డ్రామ్	,,	,,	0	12	0
½ ,,	,,	,,	0	8	0

నమూనా సీసా 1-కి రు. 0-2-0 సువాసన కార్డు వెల 1-కిఅణా 1.

ప్రతిదానికి వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకం. రు 0-6-0.

హోల్ ఏజెంట్లు:—

ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెని

285, జుమ్మామసీద్ మార్కెట్, బొంబాయి 2.

రామానుజీయ శ్రీవైష్ణవ తిరునక్షత్రములు

చిత్రై	అశ్విని	మేషమాసము	ఎఱుగనంబి తిరునక్షత్రము	
	కృత్తిక	,,	ఉయ్యక్కొండార్	,,
	ఆర్ద్ర	,,	ఎంబెరుమానార్	,,
	పునర్వసు	,,	ముదలియాండాన్	,,
	,,	,,	చక్రవర్తితిరుమఖనార్	,,
	చిత్త	,,	మధురకవుల	,,
	హస్త	,,	తేవప్పెరుమాళ్	,,
వైకాశి	స్వాతి	వృషభమాసము	అళగసింగర్	,,
	,,	,,	పెరియతిరుమలనంబి	,,
	విశాఖ	,,	నమ్మాళ్వార్	,,
	అనూరాధ	,,	పెరియభట్టర్	,,
ఆని	స్వాతి	మిథునమాసము	పెరియాళ్వార్	,,
	అనూరాధ	,,	నాథమునుల	,,
ఆడి	పూర్వఫల్గుని	కటకమాసము	శ్రీ ఆండాళ్	,,
	,,	,,	యమునగిరినాచ్చియార్	,,
	ఉత్తరాషా	,,	ఆళవందారు	,,
	,,	,,	పుండరీకాక్ష	,,
ఆవణి	రోహిణి	సింహమాసము	శ్రీ కణ్ణన్	,,
పెరటాశి	విశాఖ	కన్యామాసము	తిరుమలనంబి	,,
	శ్రవణము	,,	వేదాంత దేశికుల	,,
	,,	,,	తిరువేంగడముడయాన్	,,
అర్పిశి	కృత్తిక	తులామాసము	కూరకులోత్తమదాసర్	,,
	మూల	,,	మనవాళ మహామునుల	,,
	పూర్వాషా	,,	సేనముదలియాళ్వార్	,,
	శ్రవణం	,,	పొయిగైయాళ్వార్	,,
	,,	,,	పిళ్లైలోకాచార్యర్	,,
	ధనిష్ఠ	,,	పూదత్తాళ్వార్	,,
	శతభిషము	,,	పేయాళ్వార్	,,
కార్తికై	కృత్తిక	వృశ్చికమాసము	తిరుమంగైయాళ్వార్	,,
	,,	,,	నంబిళ్లైగారి	,,
	రోహిణి	,,	తిరుప్పాణియాళ్వార్	,,
మార్గళి	జ్యేష్ఠ	ధనుర్మాసము	తొండరడిప్పొడియాళ్వార్	
	,,	,,	పెరియనంబి	,,
తై	పునర్వసు	మకరమాసము	యంబార్	,,
	మఖ	,,	తిరుముళిశయాళ్వార్	,,
	హస్త	,,	కూరత్తాళ్వార్	,,
మాశి	మృగశిర	కుంభమాసము	తిరుకచ్చినంబి	,,
	పునర్వసు	,,	కులశేఖరాళ్వార్	,,
	రోహిణి	,,	నంబెరుమాళ్	,,
పంగుని	పుష్యమి	మీనమాసము	యతిరాజసంపత్కుమారర్	,,
	ఉత్తర	,,	శ్రీరంగనాచ్చియార్	,,
	రేవతి	మేషమాసము	పెరియ పెరుమాళ్	,,

శ్రీమాధ్వపుణ్యదినములు

చైత్ర శు. ౨ వేదవ్యాసతీర్థుల పుణ్యదినము
శు. ౬ కవీంద్రతీర్థుల ,,
౧౩ సత్యవ్రతతీర్థుల ,,
బ ౩ వాగీశతీర్థుల ,,
బ. ౧౩ సత్యవిజయతీర్థుల ,,
వైశాఖ శు ౩ విద్యాధిరాజతీర్థుల ,,
జ్యేష్ఠ శు. ౩ సత్యసంధతీర్థుల ,,
బ. ౨ సత్యపూర్ణతీర్థుల ,,
బ. ౩ రఘువర్యతీర్థుల ,,
ఆషాఢ శు. ౯ సత్యాధిరాజతీర్థుల ,,
బ. ౫ శ్రీజయతీర్థుల ,,
శ్రావణ శు. ౧ రాఘువేంద్రతీర్థుల ,,
శు. ౭ సత్యవరతీర్థుల ,,
భాద్రపదశు.౧౦స త్యేష్టకామతీర్థుల ,,
బ. ౩౦ మాధవతీర్థుల ,,
ఆశ్వయుజశు. ౭ సత్యపరాయణతీర్థుల,,
కార్తిక శు. ౧౦ సత్యవరతీర్థుల ,,
శు. ౧౧ వేదనిధితీర్థుల ,,
బ ౭ విద్యానిధితీర్థుల ,,
బ. ౧౪ పద్మనాభతీర్థుల ,,
మార్గశిర శు. ౧౧ సత్యనిధితీర్థుల ,,
శు. ౧౨ రఘునాథతీర్థుల ,,
పుష్య శు. ౧౨ రఘూత్తమతీర్థుల ,,
బ. ౬ సత్యకామతీర్థుల ,,
బ. ౭ నరహరితీర్థుల ,,
బ. ౧౪ విద్యాధీశతీర్థుల ,,
బ. ౩౦ పురందరదాసతీర్థుల ,,
మాఖశు.౯ (మధ్వనవమి) ఆనందతీర్థు ,,
ఫాల్గుణ శు. ౨ సత్యబోధతీర్థుల ,,
శు. ౪ వ్యాసరాజస్వాముల ,,
శు. ౬ సత్యవ్రతతీర్థుల ,,

ప్రసూతిశాంతి నక్షత్రములు

ఉత్తర (పా. ౧)	ఆశ్లేష (పా. ౪)
పుష్యమి (పా. ౨, 3)	మఖ (పా. ౧)
పూర్వాషాఢ (పా. ౩)	రేవతి (పా. ౪)
చిత్త (పా. ౧, ౨)	అశ్విని (పా. ౧)

జ్యేష్ఠ, మూల ఈ నక్షత్రములయందును, తండ్రి యొక్క జన్మనక్షత్రములయందును శిశువులు పుట్టినచో శాంతిచేయవలెను.

వెంట్రుకలను పెంచి నిగనిగలాడించును. కండ్లకు చల్లదనము కలిగించును.

మోహినీతైలము

స్త్రీలు పురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది. 5తుం నూనెగల సీసా 1-కి రూ 0-12-0

అమృతాంజనము డిపో, బొంబాయి—మద్రాసు.

అమృతాంజనము ప్రతియింట నుండదగిన వరప్రసాదము

శంకుస్థాపనాది ముహూర్తములకు శుభమైన తిథి వార నక్షత్రములను తెలియజేయు చక్రము

ముహూర్తముల పేరు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
శంకుస్థాపనము	౩-౫-౭-౧౧-౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-హ-రే-అనూ-ఉ.ఫ-పుష్య-శ్ర-పున-ధ-శ-అశ్వ-స్వా	వృ-కర్కా-కుం-మీ	చతుర్థశుద్ధి
గృహప్రవేశము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ.ఫ-స్వాతి-అనూ-శ్ర-ధ-శత	వృష-సింహ-వృశ్చి-కుం-మీ-క-ధ-మి.	అష్టమ, ద్వాదశశుద్ధి
నిషేకము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-ఉ.ఫ-హ-స్వా-అనూ-మూల-ఉ.షా-శ్ర-శత-ఉ.భా	వృ-మి-కర్కా-సిం-తు-ధను-కుం-మీన	లగ్నశుద్ధి
గర్భాధానము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	రో-ఉ.ఫ-హ-స్వాతి-అనూ-ఉ.షా-శ్ర-శత-ఉ.భా-ధని-మృగ	వృ-మి-క-సిం-తు-ధను-కుంభ	లగ్నశుద్ధి-సప్తమమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట-పర్వవర్జ్యము
పుంసవనము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృగ-పున-పుష్య-ఉ.ఫ-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల-ఉ.షా-శ్రవ-ధ-శత-ఉ.భా-రే	మే-ధ-మి-మీ	నవమశుద్ధి-మూడవ మాసము
సీమంతము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	ఆ-మం-గు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ.ఫ-హ-చి-స్వా-అను-మూ-ఉ.షా-శ్ర-ధ-శ-ఉ.భా-రే	మే-ధ-మీ	౪-౬-౮-మాసములు-నవమశుద్ధి
జాతకర్మ	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-ఉ.భా-ఉ.షా-స్వా-పున-శ్ర-ధని-శత-అశ్వ-హస్త-పుష్య-అనూ	వృష-తు-మి-క-ధ-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధి
నామకరణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-ఉ.ఫ-ఉ.షా-ఉ.భా-స్వా-పున-శ్ర-ధ-శ-హస్త-పుష్య-అనూ	వృ-తు-మి-కన్యా-ధను-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధి
డోలారోహణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-ఉ.ఫ-ఉ.షా-ఉ.భా-పున-హ-చి-స్వాతి-వి-అనూ	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తు-ధను-మీ	౧-౩-౫ మాసములు శుభము-అష్టమశుద్ధి
అన్నప్రాశనము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ.ఫ-ఉ.షా-ఉ.భా-హ-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధను-మీ	పురుషులకు-౬-౮-౧౦ మాసములు, స్త్రీలకు ౫-౭-౯-మాసములు, శుభము. దశమశుద్ధి లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట
కర్ణవేధ	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-మృ-పుష్య-హ-చి-స్వాతి-అనూ-శ్ర-ధ-శ-రే-ఆర్ద్ర-ఉ.ఫ-ఉ.షా-ఉ.భా	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మ	౬-౮ మాసములయందు శుభము-అష్టమశుద్ధి
కేశఖండనము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-మృ-పున-పుష్య-హ-చి-స్వా-శ్ర-ధ-శ-రేవతి	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ	ఉత్తరాయణం-పూర్వాహ్ణము
అక్షరస్వీకారము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-పున-పుష్య-హ-చిత్త-అనూ-శ్ర-ధ-రేవతి	మే-కర్కా-తు-మ	ఉత్తరాయణం, ౫-వ సం అష్టమశుద్ధి, సూర్యుడు చరస్థిరరాసులయం దుండగా
విద్యారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	ఆ-సో-బు-గు-శు	అశ్వ-మృ-ఆర్ద్ర-పున-పుష్య-ఆశ్లే-పూ.ఫ-పూ.షా-పూ.భా-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల	మే-కర్కా-తు-మ	అనధ్యయనములను విడిచి పెట్టవలెను. శస్త్రవిద్యాభ్యాసమునకు-ఆది-మంగళ వారములు-శుభము
ఉపనయనము	౨-౩-౫-౭-౧౦	బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ.ఫ-ఉ.షా-ఉ.భా-హ-చి-స్వా-శ్రవ-ధ-శత	పాపగ్రహములు కేంద్రమందు లేకుండ నుండు లగ్నము	అష్టమశుద్ధి-లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట-పూర్వాహ్ణము

అమృతాంజనము దురదను, జలుబును తొలగించును

ముహూర్తములు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
వివాహము	౨-౩-౫-౭-౧౧ ౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-మ-స్వా-హ-అనూ-శ్ర-రే-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా-మూల	మృ-మి-కర్కా-కన్య-తు-ధను-మీన-మే	సప్తమశుద్ధి
క్షౌరము కర్ణధారణము	౨-౩-౫-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-పున-పుష్య-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా-హస్త-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-రే	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తుల-మ-కుం-మీ	పూర్వాహ్ణమందు శుభము
నవవస్త్ర ధారణము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	బు-గు-శు	అశ్వి-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా-హ-చిత్త-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ-మ-కుం	తృతీయశుద్ధి
ప్రయాణము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-శు	మృ-అశ్వి-పుష్య-పున-హ-అనూ-శ్ర-మూల-ధ-రే	మే-వృ-కర్కా-తు-ధను-మీనం-మకరం	పంచకశుద్ధి-వారశూల-తిథిశూల-నక్షత్రశూలలుకల దిక్కులు వదలిపెట్టవలెను
గృహారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-పుష్య-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా-హ-అనూ-శ్ర-శత-ధ-రే	కర్కా-వృ-మీ-కుం	తూర్పు-ఈశాన్య-ఉత్తర దిక్కులయందు ఉత్తమము
బీజావాపమునకు	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-హ-చి-స్వా-పున-పుష్యమి-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా-మూల-ధ-రే	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తుల-ధను-మీనం	శుభగ్రహదృష్టిగల లగ్నము శుభమైనది

ఈ ముహూర్తములకు ఏకవింశతి మహాదోషములు వదలిపెట్టవలెను. పంచకరహితముగ నుండవలెను. చంద్రతారాబలము లుండవలెను. పాపగ్రహములు అనగా రవి, చంద్ర, కుజ, రాహు, కేతు, క్షీణచంద్ర, పాపయుత బుధులు లగ్నమునకు ౩-౬-౧౧ స్థానములయందును, శుభగ్రహము లగు గురు, శుక్ర, పూర్ణచంద్రులు, పాపయుతుడు కాని బుధుడు, లగ్నమునకు ౧-౨-౪-౫-౭-౯-౧౦-౧౧ స్థానములయందును ఉండిన శుభము. చంద్రుడు పాపియైనను, శుభుడైనను లగ్నమునం దుండరాదు.

పంచకమును తెలిసికొను పద్ధతి

శుక్లప్రతిపత్తు మొదలు తిథి సంఖ్యయును, ఆదివారము మొదలు వారసంఖ్యయును, అశ్విన్యాదిగా నక్షత్రసంఖ్యయును, మేషాదిగా లగ్న సంఖ్యయునుగలిపి, తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము పంచకమనబడును. అందు ౧ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము, ౨ మిగిలెనేని అగ్నిపంచకము, ౪ మిగిలెనేని రాజపంచకము, ౬ మిగిలెనేని చోరపంచకము, ౮ మిగిలెనేని రోగపంచకము. శేష సంఖ్యలు నిష్పంచకములు (శుభమయినవి). మతాంతరము : తిథిసంఖ్య శుక్లపక్షములో శుక్లప్రతిపత్తునుండియు, కృష్ణపక్షములో కృష్ణప్రతిపత్తునుండియు గణించుట గలదు. మార్తాండగ్రంథోక్త గతతిథులను లగ్నసంఖ్యను కలిపి తొమ్మిదిచే భాగింపగా శేషము ముందుచెప్పిన ప్రకారముగా చూచుకొనుట కూడ గలదు. ధ్రువకము కలుపుట శాస్త్రసమ్మతము కాదు.

అమృతయోగములు

ఆ॥ రో-ఉత్తర-ఉ షా-ఉ భా-హస్త-రేవతి-శ్రవ-మూల

సో॥ మృగ-స్వాతి-రేవతి-పున-శ్రవ

మం॥ రోహి-మూల-అశ్వి-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా

బు॥ పూ షా-పూ ఫ-పూ భా-కృ-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా

గు॥ అశ్వి-పుష్య-స్వా-మ

శు॥ మూ-హ-రే-అశ్వి-అనూ-స్వా-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా

శ॥ మ-స్వా-కృ-రో-శత

మరణయోగములు

ఆ॥ అనూ-జ్యే-మ-విశా-ధని

సో॥ విశా-కృ-మ-పూ భా-ఉ షా

మం॥ శత-ఆర్ద్ర-విశా-పూ భా

బు॥ ధని-మూల-రే-అశ్వి-హ

గు॥ మ-రో-శత-ఆర్ద్ర-విశా-పూ ఫ

శు॥ పుష్య-రో-జ్యే-శ-అశ్వి-మ

శ॥ ఉ ఫ-హ-చి-ఉ షా-పూ భా-ఉ భా-రే

రాహుకాల గుళికకాలములు

సూర్యోదయము 6 ఘంటలకు అయ్యే దినములకు

వారములు	రాహుకాలము		గుళికకాలము	
	మొదలు	వరకు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	$4\frac{1}{2}$	6	3	$4\frac{1}{2}$
సోమవారము	$7\frac{1}{2}$	9	$1\frac{1}{2}$	3
మంగళవారము	3	$4\frac{1}{2}$	12	$1\frac{1}{2}$
బుధవారము	12	$1\frac{1}{2}$	$10\frac{1}{2}$	12
గురువారము	$1\frac{1}{2}$	3	9	$10\frac{1}{2}$
శుక్రవారము	$10\frac{1}{2}$	12	$7\frac{1}{2}$	9
శనివారము	9	$10\frac{1}{2}$	6	$7\frac{1}{2}$

అమృతాంజనము పార్శ్వపునొప్పులకు పరమౌషధము

సూర్యునియొక్క ఉదయాస్తమయకాలములు

నెలలు	తేదీ	ఉదయం ఘం	ని	అస్తం ఘం	ని	నెలలు	తేదీ	ఉదయం ఘం	ని	అస్తం ఘం	ని
ఏప్రిలు	౧	౬	౪	౬	౧౪	అక్టోబరు	౧	౫	౫౯	౫	౫౫
	౧౦	౫	౫౮	౬	౧౫		౧౦	౬	౦	౫	౪౪
	౨౦	౫	౫౧	౬	౧౮		౨౦	౬	౨	౫	౩౮
	౩౦	౫	౪౪	౬	౨౦		౩౦	౬	౫	౫	౩౩
మే	౧	౫	౪౪	౬	౨౦	నవంబరు	౧	౬	౬	౫	౩౧
	౧౦	౫	౪౨	౬	౨౨		౧౦	౬	౧౦	౫	౩౦
	౨౦	౫	౩౮	౬	౨౬		౨౦	౬	౧౫	౫	౨౮
	౩౦	౫	౩౬	౬	౨౬		౩౦	౬	౨౧	౫	౨౮
జూను	౧	౫	౩౬	౬	౩౦	డిసెంబరు	౧	౬	౨౨	౫	౨౮
	౧౦	౫	౩౬	౬	౩౨		౧౦	౬	౨౭	౫	౩౦
	౨౦	౫	౩౮	౬	౩౫		౨౦	౬	౩౨	౫	౩౫
	౩౦	౫	౩౯	౬	౩౭		౩౦	౬	౩౫	౫	౩౬
జూలై	౧	౫	౪౦	౬	౩౭	జనవరి	౧	౬	౩౧	౫	౪౬
	౧౦	౫	౪౨	౬	౩౭		౧౦	౬	౩౫	౫	౫౫
	౨౦	౫	౪౬	౬	౩౬		౨౦	౬	౩౭	౬	౦
	౩౦	౫	౪౮	౬	౩౨		౩౦	౬	౩౮	౬	౫
ఆగస్టు	౧	౫	౪౯	౬	౩౦	ఫిబ్రవరి	౧	౬	౩౮	౬	౫
	౧౦	౫	౫౧	౬	౨౭		౧౦	౬	౩౫	౬	౧౧
	౨౦	౫	౫౭	౬	౨౨		౨౦	౬	౩౩	౬	౧౪
	౩౦	౫	౫౫	౬	౧౪		౨౮	౬	౨౬	౬	౧౬
సెప్టెంబరు	౧	౫	౫౬	౬	౧౪	మార్చి	౧	౬	౨౬	౬	౮
	౧౦	౫	౫౬	౬	౮		౧౦	౬	౧౬	౬	౧౦
	౨౦	౫	౫౭	౫	౫౬		౨౦	౬	౧౨	౬	౧౨
	౩౦	౫	౫౮	౫	౫౨		౩౦	౬	౫	౬	౧౫

ఆనందాదియోగములు

ఆది	సోమ	మం	బుధ	గురు	శుక్ర	శని	యోగములు	ఫలము
అశ్వి	మృ	ఆశ్రే	హ	అనూ	ఉషా	శ	ఆనందః	ద్రవ్యలాభము
భర	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	కాలదండః	విఘ్నము
కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	ధూమ్రాక్షః	హాని
రో	పు	ఉఫ	వి	పూ	ధ	రే	ప్రజాపతిః	కార్యసిద్ధి
మృ	ఆ	హ	అ	ఉషా	శ	అశ్వి	సౌమ్యః	ధనవ్యయము
ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	భ	ధ్వాంక్షః	విఘ్నము
పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	ధ్వజః	రాజ్యలాభము
పు	ఉఫ	వి	పూ	ధ	రే	రో	శ్రీవత్సః	లక్ష్మీలాభము
ఆశ్రే	హ	అనూ	ఉషా	శత	అశ్వి	మృ	వజ్రః	కలహము
మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	భ	ఆ	ముద్గరః	మరణము
పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	ఛత్రం	రాజ్యలాభము
ఉఫ	వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	మిత్రం	కార్యసిద్ధి
హ	అనూ	ఉషా	శ	అశ్వి	మృ	ఆశ్రే	మానసః	శ్రీలాభము
చి	జ్యే	అభి	పూ	భ	ఆ	మ	పద్మం	కార్యహాని
స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	లంబం	భోజనలాభము
వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	ఉత్పాతః	ద్రవ్యనాశము
అనూ	ఉషా	శత	అశ్వి	మృ	ఆశ్రే	హ	మృత్యుః	హాని
జ్యే	అభి	పూ	భ	ఆ	మ	చి	కాణం	కార్యహాని
మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	సిద్ధిః	కార్యసిద్ధి
పూ	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	వి	శుభం	శుభకార్యసిద్ధి
ఉషా	శ	అశ్వి	మృ	ఆశ్రే	హ	అనూ	అమృతం	స్త్రీసంతోషము
అభి	పూ	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	ముసలం	భోజనహాని
శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	గదా	అశుభము
ధ	రే	రో	పు	ఉభా	విశా	పూ	మాతంగః	స్వర్ణలాభము
శ	అశ్వి	మృ	ఆశ్రే	హ	అనూ	ఉషా	రాక్షసః	క్లేశము
పూభా	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	చరః	దుర్వార్తాశ్రవణము
ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	స్థిరః	కార్యసిద్ధి
రే	రో	పు	ఉఫ	విశా	పూ	ధ	వర్ధమానః	అతిశయలాభము

ఆంధ్రపత్రిక—దినపత్రిక ౧ంటా సం.మునకు 24-0-0, ఇంగ్లీషు భాషాజ్ఞానము లేని ఆంధ్రుల కమూల్యమైన దినపత్రిక.
విదేశ స్వదేశములలో జరిగెడువార్త లన్నియు ఇంగ్లీషుపత్రికలలోని సారాంశమును పూర్తిగా ఇందు ప్రచురింపబడును.
ఈ పత్రికను చదువువారు ప్రపంచజ్ఞానమును అత్యధికముగ వృద్ధిచేసికొనుచున్నారు.

భారతి—'సచిత్రమాసపత్రిక' ప్రతి చాంద్రమాసాదిని ప్రచురింపబడును. ప్రతి సంచికయందును 3, 4 వర్ణచిత్రములతోడను ఇతర చిత్రములతోడను ప్రచురింపబడును. వాఙ్మయము, చిత్రకళలు, గానము, కథలు, నాటకములు మున్నగు అనేకవిషయములతో నిండియుండును. ప్రతిమాసమునను పు. 160 కలిగియుండును. సం. ౧ంటా రూ. 6-0-0; అర్ధ సం. ౧ంటా రూ. 3-0-0; విడిపత్రిక రూ-0-10-0.

అమృతాంజనము పక్షవాతములకు పరమహంసక్రియ

గౌరిపంచాంగము కాలము ౧-కి ఘడియలు ౩¾. ఘంట ౧, నిమిషములు ౩౦.

పగటిముహూర్తములు

వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	ఉద్యో	రోగం	విషం
౨	లాభం	విషం	ఉద్యో	అమృ	విషం	జ్వరం	అమృ
౩	విషం	ఉద్యో	జ్వరం	శుభం	జ్వరం	అమృ	జ్వరం
౪	అమృ	లాభం	లాభం	ఉద్యో	లాభం	కలహం	ఉద్యో
౫	శుభం	జ్వరం	అమృ	రోగం	అమృ	లాభం	శుభం
౬	ధనం	అమృ	ఉద్యో	శుభం	విషం	సుఖం	లాభం
౭	అమృ	లాభం	విషం	ధనం	కలహం	ధనం	ధనం
౮	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	జ్వరం	అమృ	లాభం

(కాలములు)

రాత్రిముహూర్తములు

వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	శుభం	రోగం	జ్వరం	లాభం	సుఖం	అమృ	విషం
౨	అమృ	లాభం	ఉద్యో	రోగం	రోగం	జ్వరం	ఉద్యో
౩	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం	కలహం	కలహం	శుభం
౪	రోగం	ఉద్యో	లాభం	ఉద్యో	లాభం	లాభం	అమృ
౫	కలహం	రోగం	రోగం	శుభం	ఉద్యో	శుభం	కలహం
౬	లాభం	అమృ	లాభం	లాభం	జ్వరం	ధనం	రోగం
౭	ఉద్యో	విషం	ఉద్యో	ధనం	లాభం	అమృ	అమృ
౮	రోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం	ఉద్యో	విషం	లాభం

(కాలములు)

నవగ్రహములు ద్వాదశస్థానములయందుండునపుడిచ్చెడి గోచారఫలములను తెలియజేయు చక్రము

గ్రహములు	౧	౨	౩	౪	౫	౬	౭	౮	౯	౧౦	౧౧	౧౨
రవిః	స్థానచలనం	భయం	సంపత్తు	మానభంగం	భయం	శత్రుక్షయం	దేహపీడ	రోగం	భయం	లాభం	ఆరోగ్యం	వ్యయం
చంద్రః	సౌజన్యం	వ్యయం	[illegible]	రోగం	కార్యనాశం	ధనం	లాభః	వ్యయం	వ్యాకులం	లాభం	సుఖం	దుఃఖం
కుజః	భేదః	వ్యయం	లాభం	శత్రుపీడ	రిపుభయం	ధనలాభం	కలహం	భయం	వ్యయం	చలనం	లాభం	రోగం
బుధః	బంధం	లాభం	వ్యయం	శత్రుభయం	పరిశ్రమం	భూషణం	వ్యసనం	సంతోషం	దుఃఖం	శుభం	సుఖం	వ్యయం
గురుః	గమనం	ధనలాభః	ఆపత్తు	నాశనం	సంపత్	క్లేశం	ఆరోగ్యం	హాని	ధనాగమనం	హాని	సంతోషం	పీడా
శుక్రః	ఆరోగ్యం	భాగ్యం	సౌఖ్యం	సుఖం	పుత్రలాభం	మానహాని	క్లేశం	భయం	ధనలాభం	హాని	సౌఖ్యం	లాభం
శనిః	అఫలం	హాని	సంపత్తు	కుక్షిరోగం	బుభుక్ష	లక్ష్మి	రాజదండం	దుఃఖం	రోగం	జాడ్యం	లాభం	క్లేశం
రాహుః	భయం	కలహం	సౌఖ్యం	మానహాని	ధనవ్యయం	సుఖం	భయం	మృత్యువు	సంతాపం	కలహం	లాభం	హాని
కేతుః	భయం	విరోధం	సుఖం	మానహాని	ధనక్షయం	సుఖం	భీతి	హాని	కలహం	విరోధం	ధనాగమః	హాని

ప్రయాణమునకు

తిథిశూల, వారశూల, నక్షత్రశూల, లగ్నశూలలు

దిక్కులు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు
తూర్పు	౧, ౯	శని, సోమ	జ్యేష్ఠ ధనిష్ఠ	తుల కుంభము
ఆగ్నేయము	౩, ౧౧	శని, గురు		మకరము
దక్షిణము	౫, ౧౩	గురు	శ్రవణము అశ్విని	మీనము వృశ్చికము
నైఋతి	౪, ౧౨	సోమ, శుక్ర		కర్కాటకము
పడమర	౬, ౧౪	ఆది, శుక్ర	రోహిణి పుష్య	ధనుస్సు సింహము
వాయవ్యము	౭, ౧౫	మం, ఆది		మేషము
ఉత్తరము	౨, ౧౦	బుధ, మంగ	పూర్వఫల్గుహస్త	వృషభము, కన్య
ఈశాన్యము	౮, ౩౦	బుధ		మిథునము

దశావధానములయొక్క పేర్లు

౧ దృష్టి, ౨ దృక్పూజ, ౩ త్యాగావ్యాప్తి, ౪ స్తుతి, ౫ మనోవ్యాప్తి, ౬ సానురాగమనోఽర్పన, ౭ గుణప్రణామము, ౮ గుణస్తుతి, ౯ గుణలీలానందనిమగ్నత, ౧౦ లింగనిమగ్నత.

పదపదికి మంత్రజపమునకు వృత్తులు

శ్లో. అర్థరూపా పరావిద్యా పశ్యంతీ వర్ణరూపిణీ
మధ్యమా పదరూపాస్యా వైఖరీ వాక్యరూపిణీ.

విశేషార్థప్రకాశిక.

తా. మంత్రార్థమును తెలిసి జపించుట పరావృత్తియనబడును. పదక్షరీయంత్రమునందు వర్ణములు చూచుచు జపించుట పశ్యంతీవృత్తియనబడును. పదములను అనగా మంత్రమునందు గల మూడుపదములను గుర్తెరిగి జపించుట మధ్యమావృత్తియనబడును. మంత్రమునంతయు నొకేవాక్యముగా చూచుచు జపించుట వైఖరీవృత్తి యనబడును.

తామరతైలము: తామర, తీట, గజ్జికి మంచిది. డబ్బీ 1కి 6అణాలు మాత్రమే.

అమృతాంజనము డిపో, బొంబాయి లేక మద్రాసు

అమృతాంజనము పెక్కువేలు యోగ్యతాపత్రములు పొందినది

స్త్రీ ప్రథమరజస్వల అయిన తిథులు-నక్షత్రములు నాని గుణదోషములు

తిథులు: పాడ్యమియందు మహాపాపినియును, విదియయందు పుత్రవతియును, తదియయందు సౌఖ్యవతియును, చవితియందు వ్యభిచారిణియును, పంచమియందు శుభప్రదురాలును, షష్ఠియందు వికృతసంచారిణియును, సప్తమియందు శుభప్రదురాలును, అష్టమియందు వికృతసంచారిణియును, నవమియందు విశేషకష్టవతియును, దశమియందు పుత్రవతియును, ఏకాదశియందు కుచిరూపవతురాలును, ద్వాదశియందు పరులను దూషించునదియును, త్రయోదశియందు పుత్రవతియును, చతుర్దశియందు కోపినియును, పూర్ణిమామావాస్యలందు దుష్టచారిణియును అగును.

నక్షత్రములు: భరణి, ఆశ్లేష, పుబ్బ, పూషా, పూభా యీనక్షత్రముల 1-వ పాదము భర్తృనాశమును, 2-వ పాదము పుత్రనాశనమును, 3-వ పాదము ధననాశనమును, 4-వ పాదము శుభమును గలిగించును. మరియు కృత్తిక, ఆర్ద్ర, పున, మఖ, జ్యేష్ఠ యీనక్షత్రములయొక్క 1-వ పాదము మంగళమును గలిగించును. రెండవపాదమునకైన 25 గురకు భోజనము పెట్టవలెను. 3,4 పాదములను, ఆది, మంగళ, శనివారములయందును, దుష్టకాలములయందును, దుష్టతిథులయందును, దుష్టయోగములయందును, రజస్వల అయిన యెడల యథావిధి శాంతి చేయవలెను.

ద్విపాది త్రిపాది నక్షత్రములు దుష్టతిథ్యాదులయందు మరణము-దోషము-శాంతి

రో, కృత్తిక, మృ, పున, ఉత్తర, చిత్త, విశా, ఉషా, భరణి యీ నక్షత్రములయందు, మృతిపొందినతావును, 3 మాసముల వరకును, ధని, పూభా, ఉభా, రేవ, శత, యీ నక్షత్రములందు మృతి బొందిన తావును 6 మాసములవరకును పాడుచేయవలెను. ౧-౬-౧౧-౧౩-౧౪-౨-౭-౧౨ ఈ ౮ తిథులయందును, శుక్ర, శని, ఆది, మంగళవారములయందును, మృతినొందినయెడల శాంతిచేయవలెను.

క్షౌరయోగ్యములగు తిథి వార నక్షత్రములు

పూషా, పుష్య, పున, రేవ, హస్త, శ్రవ, మృగ, ధని, అశ్వి, చిత్త, జ్యేష్ఠ, స్వాతి, శతభిషం ఈనక్షత్రములు, సోమ, బుధ, గురు వారములు, విదియ, తదియ, పంచమి, సప్తమి, ఈతిథులు క్షౌరమునకు ప్రశస్తములు.

గండపురుషస్థితి

గండపురుషుడు కార్తిక, ఆషాఢ, ఫాల్గున, వైశాఖమాసములయందు ఆకాశమునను, మాఘ, భాద్రపద, చైత్ర, ఆశ్వయుజమాసములలో పాతాళమునను, జ్యేష్ఠ, శ్రావణ, మార్గశిర, పుష్యమాసములలో భూమియందును ఉండును. రజోదర్శనము ప్రసూతి మొదలగునవి సంభవించినపుడు గండపురుషుడు భూమియందుండెనేని దోషమధికమగుటచే విశేషశాంతిచేయవలెను. మిగతకాలములలో దోషము సామాన్యము.

వార దుర్ముహూర్తములు

ఆ	సో	మం	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
ఘ ఘ	ఘ ఘ	ఘ ఘ	ఘ ఘ	ఘ ఘ	ఘ ఘ	ఘ ఘ
౨౬-౨౮	౧౬-౧౮	౬-౮	౧౪-౧౬	౧౦-౧౨	౬-౮	౧-౨
	౨౨-౨౪	౪౩-౪౪		౨౨-౨౪	౧౬-౧౮	౩-౪

బల్లి పాటునకు ఫలములు

శిరస్సు-కలహము, ముఖము-బంధుదర్శనము, కనుబొమ్మలనడుమ-రాజానుగ్రహము, పైపెదవి-ధనవ్యయము, క్రిందిపెదవి-ధనలాభము, ముక్కు-చిరరోగము, కుడిచెవి-దీర్ఘాయువు, ఎడమచెవి-వర్తకలాభము, నేత్రము-స్నేహము, గడ్డము-రాజదండనము, నోరు-భయము, కంఠము-శత్రుహాని, కుడిభుజము-ఆరోగ్యము, ఎడమభుజము-స్త్రీసంగమము, కుడిముంజేయి-కీర్తి, ఎడమ ముంజేయి-రోగము, స్తనయుగ్మము-దోషము, ఉదరము-ధాన్యలాభము, రొమ్ము నాభి-ధనలాభము, ప్రక్కలు-సుఖము, పాదము-ప్రయాణము, వీపు-శుభము, గోళ్లు-ధనవ్యయము, లింగము-దారిద్ర్యము, జుట్టుకొన-మృత్యువు. ఈప్రదేశములయందు తొండ ప్రాకినను ఫలమిట్లే యని తెలియునది.

ప్రసూతివిషయిక తిథ్యాదిగండములు

అమావాస్యా ప్రతిపత్తులయొక్క సంధియందును, పంచమీ షష్ఠులయొక్క సంధియందును, దశమీ ఏకాదశులయొక్క సంధియందును, పూర్ణిమాప్రతిపత్తులయొక్క సంధియందును, రెండుగడియల కాలము తిథిగండ మనబడును. కటకసింహములయొక్క సంధికాలమందును, వృశ్చికధనుస్సులయొక్క సంధికాలమందును, మీనమేషములయొక్క సంధికాలమందును,అరగడియకాలము లగ్నగండ మనబడును. రేవతి అశ్వినులయొక్క సంధికాలమందును, ఆశ్లేషా మఖలయొక్క సంధికాలమందును, జ్యేష్ఠామూలలయొక్క సంధికాలమందును, ఎనిమిది గడియలు నక్షత్రగండ మనబడును. ఈ గండకాలములయందు జనించిన శిశువులకు శాస్త్రోక్తరీతిగా శాంతి జరుగవలెను. దుష్టనక్షత్రములయందు జనించినయెడలను శాంతి విస్పష్టముగా చేయవలెను. గండత్రయమందు జనించినశిశువు జీవించుట దుర్లభము.

కస్తూరిమాత్రలు, పెద్దవి, మంచివి 50-కి అణాలు 10 మాత్రమే.
అమృతాంజనం డిపో, బొంబాయి శాఖ మదరాసు

అమృతాంజన మన్ని నొప్పులకు దివ్యామృతము

22	౧౦	౧౮ సు॥శు॥ ప్రథమ-౪౬ ఉ॥భా. ౨౬-౨౮ శుక్ల-౨౫ బవ ౩-౨౧ కింస్తు-౧౮ రా ౨౪-౩౬ అహః ౩౧-౪ మేషాయనగో రవిః-౮-౫౧ సంవత్సరా రంభః, చాంద్రమానాబ్దాదిః, తైలాభ్యంగం, నింబకుసుమభక్షణం, నూతనవస్త్రధారణం, ప్రపాదానం, యాగకాలః క్రాం భు౧-౭-౮౮ [దినం ద్రోదయఃభు౧-౧౬ చ౩౦
23	౧౧	౧౯ సు॥ద్వితీ౦-౧౧ రే౨౨-౫౪ వైంధ్ర-౫౬ తై౧౨-౫౮ త్యాజ్యాభావ అహః ౩౦-౮ ఉ॥భా ౩ గవిః ౩౪-౩౬ దక్షిణ శృంగోన్నతి
24	౧౨	౨౦ శు॥ తృ౩౪-౧౭ అశ్వ౧౯-౫౭ వై౪౨-౧౨ తై౭-౧౪ వ౯-౩౬ రా౧౧-౫౬ ఉత్తమమన్వాదిః, సౌభాగ్యగౌరీవ్రతం, ఆందోళనవ్రతీయా, శివడోలోత్సవః, సురాజ్యారంభః భు౧-౨౪ వ౧ షవ్వాల్ నెల
25	౧౩	౨౧ ఆ॥ చ౨౮-౧౫ భర౧౪-౪౮ ౩౪-౨౪ న౨౮-౧౫ రా౧౨-౩ ౨ చతుర్థీతిథిక్షయః భు౧-౩౩ చ౨
26	౧౪	౨౨ సో॥ పం౨౨-౧౯ కృ౧౦-౪ ప్రీ౨౬-౪౪ బా౨౨-౧౮ రా౧౭-౪౮ అహః ౩౦-౧౪ ఉ॥భా ౪గవిః ౫౬-౩౨ తిథిద్వయం, లక్ష్మీపంచమీ, మత్స్యజయంతీ, శ్వేతవరాహకల్పాదిః భు౧-౪౨౩
27	౧౫	౨౩ మం॥ ష౧౬-౩౮ రో౬-౪౮ ఆయు౮-౧౭ తై౧౬-౩౮ గర-౫౯ షష్ఠీతిథిక్షయః భు౧-౫౦ వ౪ [స్తమి భు౨-౬
28	౧౬	౨౪ బు॥ స౧౧-౨౭ మృ౩-౧౭ సౌ౧౨-౧౩ వ౧౧-౨౭ వి౨౩-౧౮ అనధ్యయనద్వయం భు౧-౫౮ చ౫ [స్మృత్వా తిః అశోకా
29	౧౭	౨౫ గు॥ అ౬-౫౫ ఆర్ద్ర౦-౩౧ పున౫౭-౪౩ శో౫-౪౧ అతి౫౩-౫౩ బ౬-౫౫ వి౨-౨౨ సౌమ్యత్రా నాం శ్రీరామజయంతీః, భవానీ, ధర్మరాజదశమి శనౌ-కేనైభు౨-౧౪ చ౭
30	౧౮	౨౬ శు॥ న౩-౧౦ పుష్య౦౫౬-౫౬ పుష్య౫౭-౫౭ సు౫౪-౩౨ కౌ౩-౧౦ తై౧౭-౫౧ అహః ౩౦-౨౨ రో ఉ రవిః౧౮-౫౭ అవ
31	౧౯	౨౭ శ॥ ఏ౫౮-౩౦ ఆ శ్లే౫౭-౬ ధృ౫౧-౨౨ ౨౯-౧౫ వ౨౯-౭ స్మార్తానా మేకాదశీ, విష్ణుడోలోత్సవః, కువేభు౨-౨౨ చ౮
1	౨౦	౨౮ ఆ॥ ద్వా౫౮-౧౦ మఖ౫౮-౨౦ శూ౪౭-౮ బ౨౮-౨౧ వి౨౭-౪౩ వైష్ణవానా మేకాదశీ, దగ్ధయోగః, విష్ణుదమనోత్సవః, భు౨-౩౦ చ౯ [ప్రదోష భు౨-౩౮ చ౧౦
2	౨౧	౨౯ సో॥ త్ర౫౯-౫౫ పూ౬౦-౦౫౪౭-౫౭ కౌ౨౮-౩౭ తై౧౯-౧౬ అహః ౩౦-౩౦ రే౨ రవి ౪౧-౪౮ అనంగత్రయోదశీ,
3	౨౨	౩౦ మం॥ చతు౬౦-౦ పూ౩ ఫ౧-౯ వృ౪౭-౪౭ ౩౦-౨౦ వి౨౦-౧౬ త్రిద్యుస్పృక్, దమనపూజోత్సవః, భు౨-౪౬ చ౧౧
		బు॥ చతు౧-౩౬ ఉ॥ఫ౪-౫౨ వ్యా౪౩-౨౮ వ౧-౩౬ వి౨౭-౩౩ దైన్యకమన్వాదిః, అ
4	౨౩	౩౧ స్నానం మహాచైత్రశుక్లోదయ ౪౩-౪౮ శ్రీ రామచంద్ర వసంతభు౨-౫౫ చ౧౨
		గు॥ ○ పూర్ణ-౫౭ హ౮-౪౨ వ్యా౪౪-౦ బ౪-౫౭ కా౦-౫౮ యాగకాల వసంతపూజ
5	౨౪	౧ భు౩-౪౧౩
6	౨౫	౨ శు॥ కృ ప్ర౧-౨౦ చి౧౫-౨౬ హ౪౫-౮ కౌ౧-౨౦ ౧-౨౦ అహః ౩౦-౪౦ రేవ౩ రవి ౪౨-౫౬ భు౩-౧౨౧౪ [ప౧౫
7	౨౬	౩ శ॥ ద్వి౧౪-౭ స్వా౨౧-౪౫ వజ్ర౪-౨౧౪ గర౬-౩ ద్వితీయాతిథిః భు౩-౨౧
8	౨౭	౪ ఆ॥ తృ౧౮-౨౭ వి౨౭-౨౬ సిద్ధ౮-౧౪ తై౨౭-౪౨ తృతీయాతిథిః భు౩-౨౯
9	౨౮	౫ సో॥ చ౨౪-౩౦ అనూ౩౪-౩౪ వ్యతీ౮-౩౧ బ౨౪-౩౦ ౯-౧౫ అహః ౩౦-౪౬ రేవతి రవి౨౯-౪౭ చతుర్థీతిథిః భు౩-౩౭ ౧౬ [౧౭
10	౨౯	౬ మం॥ పం౨౯-౧ జ్యే౪౧-౩౩ వరీ౦-౨౦ తై౨౯-౧ త్యాజ్యాభావః, పంచమీతిథిః, దగ్ధయోగః, క్రాం కే క్రాం భు౩-౪౫
11	౩౦	౭ బు॥ ష౩౨-౩౭ మూ౪౫-౯౫౦-౨౫ ౪౮ ౧౦-౪౭ భు౩-౫౪ ౧౯
12	౩౧	౮ గు॥ స౩౫-౭ పూ॥షా౪౯-౧౬ శి౯-౩ భ౩-౫౨ ౧౦-౫౯ అహః ౩౦-౫౪ అశ్వి౧ మే రవి ౫౨-౫౪ భు౪-౧ ౨౦
13	౧	౯ శు॥ అ౩౬-౨౨ ఉ॥షా౫౧-౫౦ సిద్ధ౮-౫౦ ౫౪-౫౬ ౭ విషువత్పుణ్యకాలః, తదయాప్రభృతి ప్రత్యేకస్యాపర్యంతం
14	౨	౧౦ శ॥ న౩౬-౨౪ శ్ర౫౩-౧౫ సా౪౪-౪౬ తై౩౬-౨౪ దగ్ధయోగః భు౦-౯-౨౨ [భు౦-౧౨-౨౧
15	౩	౧౧ ఆ॥ ద౩౫-౪౮ ధని౫౩-౧౨ శుభ౦-౫౩ వ౫-౪౪ వ౩-౧౫ భు౦-౧౬-౨౩ [భు౦-౨౪-౨౪
16	౪	౧౨ సో॥ ఏ౩౨-౪౭ శత౫౨-౧౫ శు౩౬-౮ బ౩-౫౬ ౧౧-౫౯ అహః ౩౧-౨ అశ్వి౨ రవి ౧౭-౩౩ సర్వేషా మేకాదశీ దగ్ధయోగః
17	౫	౧౩ మం॥ ద్వా౨౯-౫౪ పూ॥భా౫౦-౮ బ్ర౩౦-౨౭ తై౨౯-౫౪ ౭-౪ ప్రదోష భు౦-౩౨-౨౫
18	౬	౧౪ బు॥ త్ర౨౪-౫౧ ఉ॥భా౪౭-౧౬ ఐంద్ర౪-౧౦ వ౪-౫౧ వి౨౨-౫౯ మాసశివరాత్రిః, అనధ్యయనద్వయం భు౦-౪౦-౨౬
19	౭	౧౫ గు॥ చతు౧౯-౧౬ రేవ౩౪-౭ వై౧౭-౧౪ శ౧౯-౧౬ ౫-౩౧ అహః ౩౧-౧౦ అశ్వి ౩ రవి ౪౧-౩౨ తిథిద్వయం అన్వాధానం భు౦-౪౮-౨౭ [మాసకల్పః
20	౮	౧౬ శు॥ ● అమా౧౩-౫౮ అశ్వ౩౬-౫౧ వి౯-౫౯ నా౧౩-౫౮ ౩౦-౩౧ పిండపితృయజ్ఞః, యాగకాలః భు౦-౫౬-౨౮

కుజచారః	గుజచారః	బుధచారః	శుక్రచారః	శనిచారః
కు॥ ఆ ధని౨కు౪-౩౮	శు౩ శ శత౩బు౩౫-౨	బ౭ను ఉ॥భా౪బు౪౬-౧౯	బ౩౧ను రేవను౧౧-౭	బ౬ను ఉ॥భా౨ను౧౧-౫౭
కు౭బు ధని౩కు౧౬-౧౨	శు౬మం శత౪బు౩౫-౨౮	బ౯శ రే౧బు౨౬-౧౯	శుక్రచారః	బ౮ను ఉ॥భా౩ను౫౩-౫౩
కు౧౨ఆ ధని౪కు౪౪-౪౪	శు౮ను పూ॥భా౧బు౨౬-౫౫	బ౧౧సో రే౨బు౧౭-౧౭	శు౨ను శత౩ను౧౬-౩౭	బ౧౧శ ఉ॥భా౪ను౩౬-౧
బ౨శ శత౧కు౧౪-౨౩	శు౧౧శ పూ॥భా౨బు౪౨-౩	బ౧౩గు రే౩బు౭-౪౪	శు౪ఆ శత౪ను౫౦-౩౪	బ౧౪ను రే౧ను౧౮-౧౯
బ౬బు శత౨కు౨౧-౪౯	శు౧౨ఆ ,, ౩బు౫౭-౧౧	బ౧౪ను రే౪బు౫౮ ౧౫	శు౭బు పూ॥భా౧ను౪౧-౩౦	శనిచారః [౧౧
బ౧౧ఆ శత౩కు౪౯-౩౧	శు౧౪ను ,, ౪బు౫౩-౨౧	గురుచారః	శు౧౧శ పూ॥భా౨ను౨౨-౫౦	శు౬మం శనివక్రారంభః౨౯-
బ౧౫ను శత౪కు౪-౫౯	బ౧ను ఉ॥భా౧బు౧౫-౧	శు౨ను రే౨గురు౪౯-౨౭	శు౧౪మం ,, ౩ను౪-౩౯	రాహుకేతుచారః
బ౩౦ ఉ॥భా౨బు౪౯-౩౮	శు౩శ సత్కావస్తంగు౪-౧	శు౧౫ను ,, ౪ను౪౭-౨౦	శు౬మంగో ౩ } ౪౯-౫౦
బుధచారః	బ౫మం ఉ॥భా౩బు౪౭-౫౮	బ౧ను రే౩ను౩౧-౩౩	బ౩ఆ ఉ॥భా౧ను౨౯-౩౪	రా, క్యే౧కే

మార్చి నెల 1928 | ఏప్రియలు నెల

1928 ఏప్రిల్ నెల

21 ౯ ౧౭ శ॥శు|ప్రథ-౬భ౩౫-౪౭|క్షి౨-౨౬ఆయు౫౨-౧౭బవ-౬ది౨-౧౫అహః౩౧-౧౪వృషభాయనగతోరవిః౩౯-౨౪ దక్షిణశృంగోన్నతచంద్రోదయఃభు౧-౩౪౯

22 ౧౦ ౧౮ ఆ॥ద్వి౨-౧౯మృ౫౩-౫౬కృ౩౧-౩౬తై౪౬-౫౯ అక్షయతృతీయా-త్రేతాయుగాదిః, పరశురామజయంతిః, అక్షతృతీయా, ఉదకుంభదానం, కరకప్రదానం, సౌభాగ్యగౌరీవ్రతం,సార్థివకల్పఃభు౧-౧౧

23 ౧౧ ౯ సో॥చ౫౦-౧౦రో౨౭-౩౦శో౩౯-౩౧వ౨౩-౩౭గ౯-౩౦అహః౩౧-౧౯అశ్వరవిః౭-౨౮ క్రాంభు౧-౯

24 ౧౨ ౨౦ మం॥పం౪౪-౫౪మృ౨౪-౪అతి౩౨-౨౪బ౧౭-౩౨రా౧౨-౪౧గురుమాధ్వనివృత్తిః౩౭-౩౪శంకరజయంతిఃభు౧-౨౬

25 ౧౩ ౨౧ బు॥ష౪౦-౧౬ఆర్ద్రా౨౧-౪సు౨౫-౪౭కౌ౧౨-౩౫రా౧౯-౩౫భు౧-౩౪చ౪

26 ౧౪ ౨౨ గు॥స౩౬-౯పున౧౯-౫౧ధృ౯-౫౦గ౯-౨౨రా౭-౧౬అహః౩౧-౨౪భర౧రవిః౩౩-౫౬భు౧-౪౨చ౫

27 ౧౫ ౨౩ శు॥అ౩౩-౪౧పుష్య౧౭-౩౨శూ౧౪-౩౭భ౫-౫౯౧౭-౫౯ఉత్పాతయోగః-శవే-క్షవే - అనధ్యాయః - దగ్ధయోగః భు౧-౫౦చ౬

28 ౧౬ ౨౪ శ॥న౩౧-౫౯అశ్లే౧౭-౧౭గం౧౧-౧౪బా౨-౫౦రా౧౬-౧౭వైష్ణవానాంశ్రీరామజయంతిఃభు౧-౫౭చ౭

29 ౧౭ ౨౫ ఆ॥ద౩౧-౨౯మఘ౧౯-౧౪వృ౬-౫౧తై౧-౪౪రా౭-౩౦భు౨-౬చ౯

30 ౧౮ ౨౬ సో॥ఏ౩౭-౯పూఫ౨౦-౨౯ధ్రువ౪-౯వ౧-౫౩రా౭-౫౯అహః౩౧-౩౨భర౩రవిః౦-౧౫సర్వేషామేకాదశీభు౨-౧౩

గు	ర	రా	
శు	బు		
శు	శు౭వృషేరవిః బ౩మీనేకుజః శు౧౪మేషేగు. బ౪వృషేబుధః శు౧౧మేషేశు.		
	కే-శ		

1 ౧౯ ౨౭ మం॥ద్వా౩౪-౨౧ఉఫ౨౩-౫౪వ్యా౩-౫బ౩-౨౦రా౧౪-౫౬పరశురామద్వాదశీ భు౨-౨౧చ౧౦

2 ౨౦ ౨౮ బు॥త్ర౩౭-౩౪హ౨౯-౨౯హ౨-౩౯కౌ౫-౫౯రా౯-౪౪ ప్రదోషః భు౨-౨౯

3 ౨౧ ౨౯ గు॥చతుర౧-౪౩చి౩౩-౫౯వ౩-౩౯-౩౯రా౧౭-౫౦అహః౩౧-౩౬భర౩రవిః ౨౬-౫౭నృసింహజయంతిః,అనధ్యయనత్రయం, కర్తరిప్రవేశఃభు౨-౩౯చ౧౨

4 ౨౨ ౩౦ శు॥○పూర్ణ౬-౩౬స్వాతి౯-౧౩సిద్ధ-౭భ౧౪-౯రా౨౪-౭మహావైశాఖీ,దధ్యన్నఛత్రవ్యజనపాదుకదానాని, అన్వాధానం, స్త్రీణాంచంద్రదర్శనం, గంగానదీపుష్కరప్రారంభః భు౨-౪౫చ౧౩

5 ౨౩ ౩౧ శ॥కృప్ర౫౧-౩౯విశాఖ౬-౪౯వ్య౫-౩౭ బ౯-౧౨ శేషః౦-౧౧ రా౨౬-౧౩ యోగకాలః భు౨-౫౨చ౧౪

6 ౨౪ ౧ ఆ॥ద్వి౫౬-౫౨అనూ౫౩-౧౯వ౭-౧౨తై౨౪-౨౦ శేషః౨-౨౦ పునస్త్య్రాజ్యాభావః అహః౩౧-౪౨భరరవిః౫౪-౪రవే భు౩-౧చ౧౫

7 ౨౫ ౨ సో॥తృ౬౧-౧జ్యే౫౯-౨౧పర-౪౧వ-౯-దిర-౪౩ త్రిద్యుస్పృక్ శుక్రాం కేక్రాం భు౩-౯చ౧౬

8 ౨౬ ౩ మం॥తృ౧-౬మూ౬౧-౦శి౯-౩౯భ౧-౬రా౨౯-౭ శ్రీమదిగోండ శంకరారాధ్యస్వామినామారాధనంభు౩-౧౬చ౧౭

9 ౨౭ ౪ బు॥చ౪-౫౦మూ౪-౨౧సి౯-౫౪బా౪-౫౦ శేషః౪-౨౧ది౯-౫౩భు౩-౨౪చ౧౯

మే నెల

10 ౨౮ ౫ గు॥పం౭-౭పూషా౯-౨౧సా౯-౧౭తై౭-౭ది౯-౯అహః౩౧-౫౨కృ౧రవిః౨౧-౩౯భు౩-౩౨చ౧౯

11 ౨౯ ౬ శు॥ష౯-౨౯ఉషా౧౧-౧౧శు౭-౪౪వ౯-౨౯ది౨౧-౨౭భు౩-౩౯చ౨౧

12 ౩౦ ౭ శ॥స౯-౨౬శ్ర౧౨-౪౭శు౫-౧౨భ౯-౨౬ది౨౨-౫౧ అనధ్యయనద్వయం భు౩-౪౭చ౨౧

13 ౩౧ ౮ ఆ॥అ౭-౪ధని౧౩-౭బ్ర౧-౫౬ఐం౫౫-౫౫కా౭-౪ది౩౦-౫౩ అహః ౩౧-౨౬కృత్తికా ద్వితీయే వృషభేరవిః ౪౯-౩౨ భు౩-౫౫చ౨౨

14 ౧ ౯ సో॥న౪-౩౫శత౧౨-౨౧ వై౫౧-౪౯గ౪-౩౫ ది౨౭-౫౧ హరిపద పుణ్యకాలః ప్రహరద్వయపర్యంతం, ద్వాపరయుగాంతః భు౪-౧చ౨౩

15 ౨ ౧౦ మం॥ద౧-౫౯మృ౫౫-౪౫పూభా౧౧-౩౩విష్క౫-౪౧భ౧-౫౯రా౧-౩౦ స్మార్తానామేకాదశీ భు౪-౯చ౨౪

16 ౩ ౧౧ బు॥ద్వా౫౧-౩౯ఉభా౭-౫౫ప్రీ౩౯-౧కౌ౨౪-౨౫తై౪-౧౨ వైష్ణవానామేకాదశీ శుక్రాంభు౪-౧౭చ౨౫

17 ౪ ౧౨ గు॥త్ర౪౫-౫౯రేవ-౩౭ఆయు౩౧-౪౬గ౧౯-౪౭రా౧౯-౨౪అహః౩౨-౪కృ౩రవిః౧౪-౫౧ ప్రదోషః భు౪-౨౯ చ౨౬

18 ౫ ౧౩ శు॥చతు౩౯-౫౧అశ్వ౧-౫౦భ౫౫-౫౬సౌ౨౪-౨౧భ౧౨-౫౫ది౨౩-౧౨ మాసశివరాత్రిః, అనధ్యయనత్రయంభు౪-౩౫చ౨౭

19 ౬ ౧౪ శ॥● అమా౩౩-౪౪కృ౫౨-౫౧శో౧౬-౪౧చ౬-౪౯ది౨౪-౩౯అన్వాధానం,పిండపితృయజ్ఞః,రక్రాంభు౧-౪౪చ౨౮

కుజచారః [౪౯	శు౧శ అశ్వ౧బు౫౩-౨	బ౩సో కృ౧బు౫౯-౬	శు౧౪గు అశ్వ౧గు౫౭-౩౯	బ౧శ అశ్వ౩శు౪౬-౩౪
శు౫మం పూభా౧ శు౩-౨	శు౪సో అశ్వ౨బు౪౧-౪౪	బ౪బు కృ౨బు౪౬-౨	బ౧౪శు అశ్వ౨గు౩-౩౨	బ౩మం అశ్వ౪శు౧౫-౨౨
శు౯శ ,, ౨శు౪౧-౧౯	శు౬బు అశ్వ౩బు౩౯-౨౯	బ౬శు కృ౩బు౩౪-౫౧	శుక్రచారః	బ౫సు భర౧శు౫౭-౧౬
శు౧౪గు ,, ౩శు౧౫-౪౧	శు౯శు అశ్వ౪బు౧౭-౪౧	బ౯సో కృ౪బు౨౨-౩౨	శు౨ఆ రేవశుక్రః౦-౫౬	బ౯ఆ భర౨శు౪౦-౭
బ౩సో ,, ౪శు౩౩-౧౬	శు౯శ భ౧బు౪౧-౯	బ౧౨బు రో౧బు౧౪-౩౦	శు౫మం రే౩శు౪౩-౫	బ౧౨బు భర౩శు౨౨-౪౦
బ౭శ ,, ౧శు౨-౫౪	శు౧౧సో భ౨బు౨౭-౩౯	బ౧౪శు రో౨బు౬-౪౫	శు౯శు రే౪శు౨౫-౩౪	బ౩౦శ భర౪శు౫-౨
బ౧౨బు ,, ౨శు౨౭-౨౧	శు౧౩బు భ౩బు౧౪-౩౯	గురుచారః-శు౫మం ప్రాగుదయం గురుః౩౭-౩౪	శు౧౧సో అశ్వ౧శు౨౧-౩	శనిచారఃబ౧౨బుజ్యే౨వక్రీశ
బుధచారః	శు౧౫శు భ౪బు౨-౯		శు౧౪గు అశ్వ౨శు౩-౫౨	రా-కే-చారౌనస్తః[౩౦-౨౫

The ASIATIC GOVERNMENT SECURITY LIFE ASSURANCE Co. Ltd.,

HEAD OFFICE:—BANGALORE CITY.

RAO SAHIB Dr. K. S. CHASKER, M. R, C S, (ENGLAND).
Physician, Indore,
CHAIRMAN BOARD OF DIRECTORS.

K. Shankaranarayana Rao, Esq. M. A. B. L.
Government Advoceate.
BANGALORE,
CHAIRMAN MANAGING COMMITTEE.

IT WILL PAY YOU TO CONSULT THE 'ASIATIC' BEFORE INSURING ELSEWHERE

MAXIMUM BENEFITS

ABSOLUTE SECURITY
LOWEST PREMIUMS
PROMPT SETTLEMENT OF CLAIMS
LIBERAL CONDITIONS

INSURANCE AVAILABLE FOR LADIES

GRANTS LOANS TO POLICYHOLDERS ON SECURITY OF IMMOVEABLE PROPERTIES
GUARANTEE BONUS OF Rs. 25/- PER ANNUM FOR A POLICY OF
Rs. 1000/- UNDER THE TRIPLE BENEFIT SCHEME.
DRAWING FOR THE GRANTING OFLOANS WITHOUT INTEREST TO BONDHOLDERS
TWICE A YEAR ON 31st. JULY & 31st JANUARY.

For particulars, Please apply to:

MESSRS. P. K. RAU & SONS.,
Chief Agents, MADRAS PRESIDENCY.
33, Mukernallamuthu Street,
George Town, Madras.

MR. V. RANGASAMI, B. A., B. L., F. C. I.,
GENERAL SECRETARY,
BANGALORE CITY.

విక్రయమునకు సిద్ధముగనుండు గ్రంథముల జాబితా

సుందరకాండము:— (శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణములోనిది. ప్రతిపదాంధ్ర టీకా తాత్పర్య విశేషార్థ ప్రతిమాసహితముగా మంచి కాగితములమీద ముద్రింపబడి మంచి కిత్తాక్ బైండు చేయబడిన పెద్దగ్రంథము దీనివెల ప్రతి ౧-కి ౫-౦-౦

మానవధర్మచంద్రిక:— (ఆయుర్వేద చికిత్సాసంగ్రహ సహితము) దినచర్యా-రాత్రిచర్యా-ఋతుచర్యా-ముహూర్త సాముద్రిక-నీతి-ఆశౌచ-వైద్యప్రకరణంబులు గలది. దీనివెల ప్రతి ౧-కి ౨-౮-౦

స్త్రీధర్మరత్నభాండాగారము:— (పాకశాస్త్రసహితము) ... ...ప్రతి ౧-కి ౨-౮-౦

స్వరశాస్త్రము:— సూర్యచంద్ర స్వర శుభాశుభఫల-స్త్రీపురుషలక్షణ-సంభోగవిధాన-జలక్రీడా-తాంబూలచర్వణ క్రమాద్యనేక విషయంబులు గలది. ... ...ప్రతి ౧-కి ౧-౮-౦

పాండురంగమాహాత్మ్యము:— (తెనాలి రామకృష్ణ కవి విరచితము) లఘుటీకాసహితము ౨-౦-౦

సంగీతానందరత్నాకరము:— ప్రథమభాగము (ఇది సంగీత విద్యాభ్యాసపరులకు ముఖ్యముగా దగ్గరనుండదగినది. ౧-౮-౦

తారకనామరామాయణము:— ఇందు రామకథయంతయు సంగీతకృతిరూపముగ నున్నది. రామాయణ సప్తకాండ కథయు వచనరూపంబుగ గలదు ౧-౧-౦

స్త్రీజాతకము:— (జ్యోతిషము) ఋతుఫలాధ్యాయసహితము ౦-౮-౦

పరమానందగురువుకథలు:— ౦-౩-౦

తెన్నఠం-శ్రీరంగాచార్యులు, నెం. 9, పల్లియప్పన్‌వీధి, సౌకార్‌పేట, మద్రాస్.

న్యూ ఇండియా

అస్యూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్

యీ క్రిందనుదహరించిన భీమాలను స్వల్పప్రీమియములమీద తీసుకొనబడును

అనుమతిపొందిన మూలధనము. రు. 6,00,00,000	ఫైర్	వసూలైన మూలధనం రు. 71,21,055
చందాలు వేయబడిన మూలధనము రు. 3,56,05,275	మారిన్ మోటార్ కార్ మొదలగువాటికి	మొత్తం, రు. 1,15,36,676

హక్కుదార్లకు వెంటనే సొమ్ము యిచ్చి వేయబడును.

బ్రాంచి మేనేజరు,
యస్. జే. యఫ్. రివర్సు.

టెలిఫోన్ 3343

మద్రాసు ఆఫీసు.
6, ఫస్టు లైను బీచ్.

KRISHNA BRAND ROSE WATER

కృష్ణా బ్రాండ్ రోస్ వాటర్

యం. దొరసామి శెట్టి కంపెని,

182 నెం. రాసప్ప శెట్టివీధి, పార్కుటవును, మద్రాసు.

కలకత్తా	పన్నీరు తెల్ల పెద్ద బుడ్డి డజను	...	20	0
,,	పన్నీరు తెల్ల ½ బుడ్డి డజను	...	10	0
సూరత్తు	పన్నీరు తెల్ల పెద్ద బుడ్డి డజను	...	16	0
,,	పన్నీరు తెల్ల ½ బుడ్డి డజను	...	8	0
కృష్ణా	పన్నీరు తెల్ల పెద్ద బుడ్డి డజను	...	14	0
,,	పన్నీరు తెల్ల ½ బుడ్డి డజను	...	6	8
,,	పన్నీరు తెల్ల ¼ బుడ్డి డజను	...	3	4
,,	30 నెం. పన్నీరు తెల్ల ½ బుడ్డి డజను	...	3	4
వోగాడేకృష్ణా	80 నెం. పన్నీరు తెల్ల పెద్ద బుడ్డి డజను	...	10	0
,, ,,	40 నెం. పన్నీరు తెల్ల ½ బుడ్డి డజను	...	4	0
కొండకృష్ణా	20 నెం. పన్నీరు నల్ల ½ బుడ్డి డజను	...	2	8
కృష్ణా	2 ఔన్సు పన్నీరు తెల్ల బుడ్డి డజను	...	2	0

ఓడంవాటరు తెల్ల పెద్ద బుడ్డి డజను	2	8	సోంపువాటరు	తెల్ల పెద్ద బుడ్డి	2	8
,, నల్ల పెద్ద బుడ్డి ,,	2	0	,,	నల్ల పెద్ద బుడ్డి	2	0

శ్రీ కృష్ణా మార్కుగల పన్నీరు సీసాలు మేలిమి సువాసనగల పన్నీరు షర్బత్ రకములు సీసాలలో నింపి సప్లయి చేయుచున్నాము. రోస్‌షరబత్తు, నన్నారి షరబత్తు, బాదం షరబత్తు, డజను 1-కి ధర రు 9 0 0

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయమున

దొరకు గ్రంథములు

రాష్ట్రభాషాహిందీ ప్రథమపుస్తకము— రామానంద శర్మగారు 0-3-0

శ్రీరామవిజయము (నాటకము)— కే. వెంకటరమణ రావు గారు. 0-8-0

శారదాంబ, (స్త్రీధర్మబోధిని) నాటకము— టి. శ్రీనివాస రాఘవాచార్యులుగారు. 0-4-0

శబ్దకౌముది (నిఘంటువు)— శిరోభూషణము, వేంకటరంగాచార్యులుగారు. చాలఉపయోగకరము. జేబులో నిముడును. 1-4-0

ఆంధ్రోద్యమము— మొదటి అయిదు ఆంధ్రమహాజనసభల అధ్యక్షుల ఉపన్యాసములు, తీర్మానములు చిత్రములుగలవు. 1-8-0

ఆరాధనవిధి— ముదిగొండ నాగలింగశాస్త్రిగారు 0-4-

ఆత్మజిజ్ఞాసాసంఘము— పారనంది జగన్నాథస్వామిగారు. శరీరము విడిచినతరువాత ఆత్మస్థితినిగూర్చి చెప్పినది. 0-8-0

సత్యవత్యుపాఖ్యానము— మల్లంపల్లి మల్లికార్జునశాస్త్రిగారు. అయిదాశ్వాసముల రసవత్ప్రబంధము. అద్భుతకల్పనములతో నిండియున్నది. 1-0-0

గురుబోధామృతము (వేదసారగ్రంథము)— శ్రీమతి కట్టమంచి తిరుమలమ్మగారు. భక్తిరసపరిపూరితము లగుపాటలు 0-4

తిలకు మహాశయునిజీవితము, సంపూర్ణోపన్యాసములు— మాసికొండ సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు. డిమ్మి 420 పుటలు 2-4-0

తత్వమచంద్రికా (ప్రథమభాగము)— సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు. 1-0-0

సంగీత శమంతకమణి. 0-8-0

ఆంధ్రశబ్దచింతామణి (సటీకము) —పారనంది రామశాస్త్రిగారు 0-12-0

మహర్షి దేవేంద్రనాథ ఠాకూరుగారి, స్వీయచరిత్రము— మొక్కపాటి రామమూర్తిగారు. ప్రతివ్యక్తియు ముఖ్యముగ జదువవలసినది. ఫెదర్వైటుకాగితము. పుటలు 214 క్యాలికో బైండు (కొన్నిప్రతులు మాత్రమే కలవు) 2-8-0

పోస్టుఖర్చులు ప్రత్యేకము.

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము,

నెం. 6, 7 తంబుశెట్టివీథి, జార్జిటవును, మద్రాసు.

అమృతాంజనం డిపో వారి

సుప్రసిద్ధౌషధముల జాబితా

	రు.అ.
1. జీర్ణరసాయనము మాత్రలు అజీర్ణమునకు	1-2
2. వజ్రగుళికలు ధాతుపుష్టికి	1-0
3. జ్వరహారి జ్వరములకు సీసా 1-కి	0-16
4. అమృతాంజనము సీసా 1-కి	0-10
5. మూలశంకకు తైలము డబ్బి 1-కి	0-10
6. తామరతైలము, తామర, తీటకు	0-[illegible]
7. కలరా మాత్రలు, వాంతిభేదులకు	0-[illegible]
8. తేలుమందు, తేలుకాటుకు సీసా 1-కి	0-8
9. దంతశూలహారి, పండ్లపోటుకు	0-4
10. కర్ణశూలహారి, చెవిపోటుకు	0-10
11. గజ్జికి తైలము, గజ్జిచీడలకు డబ్బి 1-కి	0-[illegible]
12. పగుళ్లకు తైలము, శీతపగుళ్లకు	0-6
13. దెబ్బకు మందు సీసా 1-కి	0-0
14. చందన అత్తరు 1 ఔన్సు	2-8
15. కుష్ఠుకు తైలము, డబ్బి 1-కి	0-8
16. దంతచూర్ణము, పండ్లుతోముటకు	0-2
17. సుఖభోగిమాత్రలు	1-6
18. సుఖభోగితైలము, పుండ్లకు	1-0
19. రోమహారి, వెండ్రుకలు ఊడుటకు	8-4
20. మోహినితైలము, వెండ్రుకలు పెరుగుటకు	0-12
21. చుండుకు నూనె సీసా 1-కి	0-9
22. గ్రహణిమాత్రలు డబ్బి 1-కి	0-0
23. జులాబి మాత్రలు, మలబద్ధమునకు	0-0
24. కుసుమారిమాత్రలు, కుసుమవ్యాధులకు	1-0
25. సెగకు ద్రావకము సీసా 1-కి	1-0
26. కఫహారి, శీతకట్టు దగ్గులకు	1-8
27. కఫహారిచూర్ణము, దగ్గు ఉబ్బసములకు డబ్బి 1-కి	0-6
28. సుందరితైలము, ముఖకాంతికి డబ్బి 1-కి	0-8
29. శిరోవేదన మాత్రలు, తలనొప్పులకు	0-12
30. నేత్రాంజనము, కంటివ్యాధులకు	0-4
31. ఉబ్బసమునకు మందు	2-0

అమృతాంజనం డిపో

బొంబయి — మదరాసు

రిజిష్టరుబడ్డ సర్వవృశ్చికవిషసంజీవిని రిజిష్టరుబడ్డ

ప్యాకెట్టు 1-కి వెల అ 8. 1 డజను ప్యాకెట్లు వెల రూ 5. పోస్టేజి వేరు. ఒకేసారి 4 ప్యాకెట్లు గొనువారలకు పోస్టేజి ఇనాం. వర్తకులకు 100-కి 25 రూ. కమీషను ఇవ్వబడును.

ఇది ప్రతికుటుంబమునం దుండవలసిన ముఖ్యౌషధము. ఎన్నిదినము లుంచినను మందుగుణము మారదు.

తేలునకు మాత్రమేగాక ఎలుక, కుక్క, పాము, జెర్రి మొదలగు విషజంతువుల కాటులకుపయోగింపవచ్చును.

గుణము లేదని రుజువుచేయువారలకు 100 రూపాయలు ఇనాము ఇవ్వబడును.

అయఃతంగ ద్రావకము

ధాతుపుష్టికి సేవింపదగిన లోహము ఇనుము. ఇనుము తిన్నవారికి వెంట్రుకలు నరయుటముదుసలితనము లేదని ఆయుర్వేదులు వచించి యున్నారు. దీనిని సేవించుటచే మునుపుండిన బలముకన్న విశేష బలమునిచ్చుననుటనుతూచుకొని పరీక్షింపవచ్చును. ఈ ద్రావకమును తీసి సేవించి గుణముల గ్రహింపుడు.

ద్రావక సేవనముచే కలుగు గుణములు

1. ఉష్ణముచే రాలెడువెంట్రుకలు పెరుగును. 2. కాలుచేతులు కండ్లమంటలు పోవును. 3. ముఖమునకు తేజస్సు నిచ్చును. 4. వాతమును ఉష్ణమును పోగొట్టును. 5. కాళ్లచేతుల దుర్బలము నణచి నొప్పులను పోగొట్టి బలము నిచ్చును. 6. ఆకలిని జీర్ణశక్తిని కలిగించును. 7. సడలిన నరములు బలిష్ఠములుగ జేయును. 8 పచ్చకామిలా, పాండువు, గుల్మము, కాళ్లచేతుల వాపు, గుండెనొప్పికలవారు 8 రోజులు సేవించిన జాలును. నెత్తురుపుష్టి లేనివారు 40 రోజులు దీనితీసి సేవించిన జాలును. రోగములు పోయి సుఖమును పొందుదురు.

(అర్ధమండలం) 20 రోజులకు వచ్చు ద్రావకం సీసా 1-కి 1-0-0
(ఒకమండలం) 40 రోజులకు వచ్చు ద్రావకం సీసా 1కి 1-12-0

ధనలక్ష్మి అండు కంపెని

6, వెంకటేశమేస్త్రీవీధి, సావుకార్ పేట - మదరాస్

ఆంగ్లభాషా పరిచయము లేనివారలకు బహుసులభముగ నేర్చుకొనుటకు తెలుగు అర్థములతో నుండు

ఆనంద ఆంగ్లభాషాబోధిని

అను గ్రంథము మిక్కిలి సహకారిగ నుండును.

ఇది 700 పేజీలును, చక్కని కాలికో బైండును భారం...

ఆకథలకు సంబంధించిన 18 ఆఫ్టోను పటములు గలిగియున్నది

దీనియందు ప్రతిపదమునకు తెలుగు ఉచ్చారణ, ఇంగ్లీషు పదము, అర్థము చేర్చి నేర్చుకొనువారలకు బహుసులభముగ తెలియునటుల ముద్రించినారము. ఇంగ్లీషు పాఠశాలలో 10 సంవత్సరములు వేలకొలది రూపాయలు ఖర్చుచేసి సంపాదించిన జ్ఞానమును ఇంటియందుండియే సంపాదింపవచ్చును. ఉపాధ్యాయుల వెదక పనిలేదు. గ్రామోద్యోగులు, కరణములు, దొరలతో సంబంధముగల బట్లర్లు, వంటవారలు, మరి యితర సిబ్బందులు వీరలకును, ఆంగ్లభాషాపరిచయము లేనివారలకును యీ ఆనంద ఆంగ్లభాషాబోధిని చాల ఉపకారిగ నుండును. ప్రతికుటుంబమునకును ఇది ముఖ్యావశ్యకము. 8424

ఆనందబోధిని ఆఫీసు,

పోస్టుబాక్సు నెం 167, మద్రాసు.

అతిగోప్యమైన! అపూర్వగ్రంథము!! వెలువడినది!!!

"రెండవకూర్పు 3000 ప్రతులు"

జీవ బ్రహ్మైక్య రాజయోగ సారామృతము

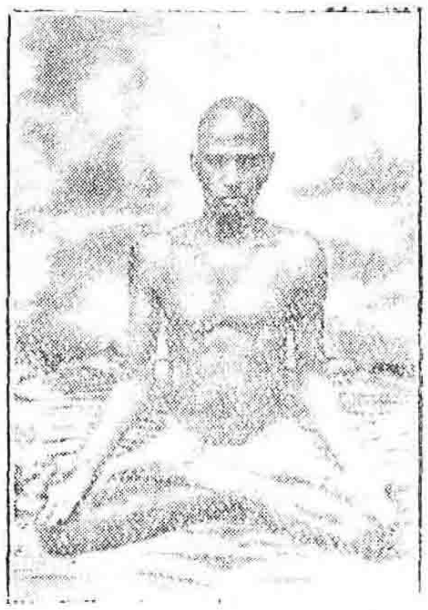

శ్రీ పరమహంస సచ్చిదానంద యోగీశ్వరులు గడికోట, క. జిల్లా. 1865-వ సంవత్సరం ఫిబ్రవరినెల 16-వ తేదీ గురువారం సింహలగ్నమున జన్మించిరి. 61-వ వయస్సున తీసిన ఫోటో పటము. 3 సంవత్సరములు యోగాభ్యాసము చేయక మునుపెట్టినప్పుడు యుండిన శరీరము.

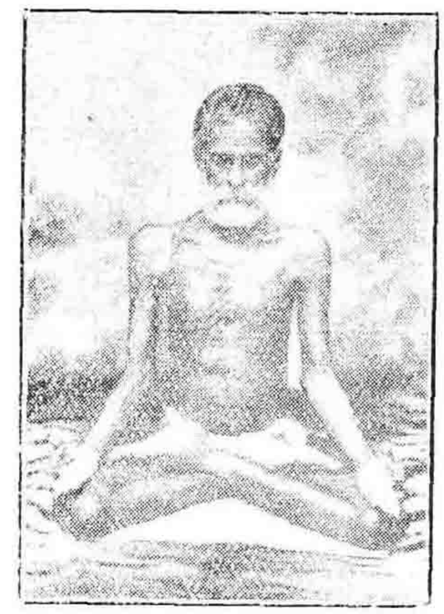

శ్రీ పరమహంస సచ్చిదానంద యోగీశ్వరులు గడికోట, క. జిల్లా. 3 నెలలు, 13 దినములవరకును, యోగసమాధియందుండి వెలుపలకు వచ్చినవెంటనే తీసిన ఫోటోపటము. 1865-వ సంవత్సరం ఫిబ్రవరినెల 16-వ తేదీ గురువారం సింహలగ్నమున జన్మించిరి. వయస్సు 63 సంవత్సరములు

ఆర్యా! ప్రవీణ, ఆంధ్ర దేశమంతటను విశేష ప్రసిద్ధికెక్కియుండు యీ శ్రేష్ఠమైన గ్రంథము, శ్రీ పరమహంస సచ్చిదానంద యోగీశ్వరులవారిచే రచియింపబడినది. ఇదివర కెవరు విని, కనని గొప్పగొప్ప దేవ రహస్యములన్నియును నిందు దెలిపియుండుటయేగాక, నీగ్రంథమును బాలబాలికలు సహా చదివినంతమాత్రముననే సులభముగా దెలిసికొనునటుల, కర్త కర్మ క్రియలతో మిక్కిలి తేటతెనుగున సూక్ష్మరీతితో రచియింపబడినది. ఇంతియేగాక, గ్రంథకర్త 3 నెలలు, 13 దినములవరకును అన్నపానాదులు వర్జించి యోగసమాధిలోనే యుండినప్పుడు, మొదటిపటములో చూపబడియుండురీతిని యుండిన వీరిస్థూలశరీరము, 3 నెలలు 13 దినముల లోపల రెండవపటములో చూపించియుండు రీతిని శరీరము రూపుమారి గడ్డము పెరిగి సన్నగిల్లినదెట్లు, యోగసమాధిలో గ్రంథకర్త యేయేరీతిగా గూర్చుండి నవియే మేమిగని ఆనందించి యెట్లుండెనదియు నీరెండవకూర్పున వెల్లడిచేసి యుండుటయేగాక, ఇంకను ననేక గొప్పగొప్ప రహస్యములన్నియును నిందు చేర్చియున్నారు. ఇట్టి గొప్ప రహస్యములు మొదటి కూర్పులో లేవు. కనుక మొదటికూర్పు కొనినవారు సహా యీ రెండవకూర్పును అత్యావశ్యకముగా తీసి చూడవలసినదేను.

	రు. అ.
1. రెండవకూర్పు "జీవ బ్రహ్మైక్య రాజయోగ సారామృతము" అనేక ఆర్ట్ పేపరు పటములుగలది	4—4
2. పైగ్రంథమును మంజరీ ద్విపదగా వ్రాయబడినది	0—4

వి. పి. పోస్టుఖర్చులు ప్రత్యేకము

☞ శ్రీ సచ్చిదానంద కంపెని, పెరంబూర్ బారక్సు, చెన్నపురి.

Printing
OF
Distinction

AT THE

VANI PRESS, BEZWADA

PRINTERS, BINDERS, ENGRAVERS
AND RUBBER-STAMP MAKERS

అచ్చుపనులు, బయిండుపనులు

ఎన్‌గ్రేవింగు, రబ్బరుస్టాంపులు

శీఘ్రముగను, అందముగను కావలసినయెడల

బెజవాడ, వాణీ ముద్రాక్షరశాలకు, వ్రాయవలెను.

శ్రీ విభవసంవత్సర జ్యేష్ఠమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

20	౭	౧౫	ఆ॥శు॥ప్ర౨౭-౩౯ రో౪౮-౨౯ అతి౯-౩౩ బ౨౭-౩౯ ద౯-౫౦ అహః౩౨-౧౦ కృ౪రవిః౪౬-౧౭ బౌద్ధకల్కిజయంత్యౌ, సమశృంగచంద్రోదయః, రాత్రిక్రాంయోగకాలః భు౮-౫౦చ౨౯ [నెల
21	౮	౧౬	సో॥ద్వి౨౧-౫౧మృ౪౪-౪౭సు౧-౩౪ధృ౫౨-౪౩కౌ౨౧-౫౧ది౧-౩౭తిథిద్వయం,సోపపదం భు౧-౧చ౧౩ పోజు
22	౯	౧౭	మం॥తృ౧౬-౨౯ఆర్ద్రా౪౧-౨౭శూ౪౭-౩౫గ౧౬-౨౯ది౪-౪౦అహః౩౨-౧౨ మిథునాయనగతో రవిః౪౫-౨౯భు౧-౧౦చ౨
23	౧౦	౧౮	బు॥చ౧౧-౪౬పున౩౯-౧౩గం౪౧-౩౩భ౧౧-౪౬ది౧౦-౨౫రా౨౬-౨౮భు౧-౧౯చ౩
24	౧౧	౧౯	గు॥పం౭-౫౦పుష్య౭-౪౦వృ౩౬-౧౩బా౭-౫౦ శేషః౨-౩౬పునస్త్వాజ్యాభావఃఅహః౩౨-౧౪ర్౧రవిః౧౫-౨౬ అగ్న్యాగారోత్రవతం శవే శేవే భు౧-౨౪చ౪
25	౧౨	౨౦	శు॥ష౪-౫౫ఆశ్లే౩౭-౧౦ధ్రు౩౧-౪౫తై౪-౫౫ద౯-౨౪భు౧-౩౫చ౫
26	౧౩	౨౧	శ॥స౩-౪మ౩౭-౫౦వ్యా౨౯-౧౧వ౩-౪ది౭-౩౦రా౨౬-౧౨శుక్రమౌఢ్యారంభః౨౪-౫౬అనధ్యాయఃభు౧-౪౪చ౬
27	౧౪	౨౨	ఆ॥అ౨-౨౭పూఫ౩౯-౪౩హ౨౫-౩౫బ౨-౨౭ శేషః౩-౩౬రా౨౬-౨౧అహః౩౨-౧౮రో౨౭౪౪-౪౨కర్తరీత్యాగః భు౧-౫౩చ౭
28	౧౫	౨౩	సో॥న౩-౨౮ఉఫ౪౨-౫౧౨౪-౪౨కౌ౩-౨౮ శేషః౨-౫౨పునస్త్వాజ్యాభావః భు౨-౧చ౮
29	౧౬	౨౪	మం॥న౫-౪హ౪౭-౯౩-౨౮గ౫-౪ది౫-౨౧దశపాపహరదశమీ నవే భు౨-౧౧చ౯
30	౧౭	౨౫	బు॥ఏ౮-౧౨చి౫౨-౩౦వ్య౨౩-౪౭భ౮-౧౨ది౫-౫౬సర్వేషామేకాదశీ,నిర్జలైకాదశీ,హనుమజ్జయంతిః భు౨-౧౮చ౧౦
31	౧౮	౨౬	గు॥ద్వా౧౨-౧౪స్వా౫౩-౧౮సి౨౬-౪౬బ౧౨-౧౪ది౭-౫౫అహః౩౨-౨౦రో రవిః ౧౪-౧౬రామలక్ష్మణద్వాదశీ ప్రదోషః భు౨-౨౭చ౧౧
1	౧౯	౨౭	శు॥త్ర౧౬-౫౮వి౬౦-౦ప౨౬-౧౪తై౧౬-౫౮ది౧౪-౧౦చతుర్దశీతిథిః అనధ్యయనచతుష్టయం భు౨-౩౫చ౧౨
2	౨౦	౨౮	శ॥చ౨౨-౨౫-౧౫౭౨-౫౬౨౨-౨౬౧౬-౨౦శూన్యతిథిః స్త్రీణాం చంద్రదర్శనం భు౨-౪౪చ౧౩
3	౨౧	౨౯	ఆ॥○పూ౨౬-౯అను౧౧-౫౫సి౨౯-౨౯బ౨౬-౫౯ద౭-౧౦అహః౩౨-౨౨రో రవిః౪౪-౪పూర్ణిమాతిథిః వ్యాసక మన్వాదిః చంద్రగహణం వృషభపూజా వటసావిత్రీవ్రతం అన్వాధానం భు౨-౫౩చ౧౪
4	౨౨	౩౦	సో॥కృప్ర౩౧-౨౪జ్యే౧౭-౫౦సా౩౦-౩౮కౌ౩౧-౨౪ త్యాజ్యాభావః శ్రాం శ్రాం యోగకాలః భు౩-౧చ౧౫
5	౨౩	౩౧	మం॥ద్వి౩౪-౫౭మూ౨౩-౮శు౩౧-౨౬ తై౩-౧౦ది౧౮-౪౭౧౬-౨౭ భు౩-౧౦చ౧౬
6	౨౪	౧	బు॥తృ౩౭-౨౫పూషా౨౯-౨౫ధ్రు౩౦-౪౪ వ౬-౧౧ రా౧౬-౪౪ దగ్ధయోగః భు౩-౧౮చ౧౭
7	౨౫	౨	గు॥చ౩౮-౪౦ఉషా౩౦-౩౪వ్య౨౯-౨౫బ౮-౨౮రా౨౬-అహః ౩౨-౨౬ వృశ్చికాద్వృషభపుంసవనకృత్తే నిర్జల కాశౌరవిః౧౪-౧౧భు౩-౨౭చ౧౮
8	౨౬	౩	శు॥పం౩౮-౩౪శ్ర౩౨-౨౪వం౨౭-౨౯కౌ౮-౩౭ రా౧౦-౪భు౩-౩౫చ౧౯
9	౨౭	౪	శ॥ష౩౭-౧౬ధ౩౩-౨౯హ౨౩-౪౫౭-౫౫రా౧౮-౨౪భు౩-౪౪చ౨౦
10	౨౮	౫	ఆ॥స౩౪-౪౬శత౩౨-౨౯వి౧౯-౨౭భ౬-౧౮౧౫-౩౬అహః౩౨-౩౦మృగ౨౪వి౪౪-౩౦భు౩-౫౩చ౨౧
11	౨౯	౬	సో॥అ౩౧-౧౨పూభా౩౦-౫౪ప్రీ౧౪-౧౮కౌ౧-౧౨రా౨౧-౨౭అనధ్యాయః భు౪-౧చ౨౨
12	౩౧	౭	మం॥న౨౬-౪౯ఉభా౨౮-౨౭ఆయు౮-౨౯గ౨౬-౪౯రా౨౪-౨౧నవమీతిథిః భు౪-౧౦చ౨౩ [౪-౧౮చ౨౪
13	౩౧	౮	బు॥ద౨౧-౪౦రే౨౫-౧౫సౌ౧-౪౫శో౫౩-౨౯వ౨౧-౪౦ శేషః౦-౩౯ పునస్త్వాజ్యాభావః తిథిద్వయం క్రాం భు
14	౧	౯	గు॥ఏ౧౬-౦అశ్వి౨౧-౩౨అతి౭-౬బా౧౬-౦ద౧౨-౯౮౧౧-౨౬అహః౩౨-౩౦వృ ద్వితీయే మిథునేరవిః౧౫-౧సర్వేషామేకాదశీ వటశీతిపుణ్యకాలః పరేహ్ని దశఘటికాః భు౪-౨౭చ౨౫
15	౨	౧౦	శు॥ద్వా౧౦-౦భ౧౭-౩౧సు౩౯-౪౯తై౧౦-౦రా౧౨-౫౩శేవే ప్రదోషః భు౦-౭చ౨౬
16	౩	౧౧	శ॥త్ర౩-౪౮ఐమ్యం౫౩-౬౮కృ౧౩-౨౦కృ౨౧-౦వ౩-౪౮భ౨౬-౫౪రా౮-౫మాసశివరాత్రిఃఅనధ్యయనత్రయం భు౦-౧౭చ౨౭
17	౪	౧౨	ఆ॥●అమా౫౧-౪౨రో౯-౧౬శూ౨౪-౪౦వ౨౪-౩౯౨౨-౨౩ అహః౩౨-౩౪మృగ ౪ రవిః౫-౪౫ రాత్రిక్రాం అన్వాధానం, పిండపితృయజ్ఞః భు౦-౨౬చ౨౮

కు	గు	౪-బు
	శు	రా
	శు౧మిథునే౪	
	బ౯౦మేషే శు	
	శు౯మిథునే బు	
	శు౫వృషే శు	
	బ౩౦మిథునే శు	
	శ-కే	

కుజచారః	బుధచారః			
శు౧౪ ఉభా౩శు౫౩-౦	శు౩మం రో౪బు౩౪-౫౫	బ౨మంఆర్ద్రా౩బు౪౨-౨౬	శు౫గు కృ౨శు౩౦-౪౦	బ౯మం మృ౧శు౩౧-౧
శు౬శు ఉభా౪శు౧౪-౨౬	శు౫గు మృ౧బు౩౫-౦	బ౫శు ఆర్ద్రా౪బు౨౦-౨౬	శు౭శ ప్రాగస్తమితశ్శుక్రః	బ౧౨శు మృ౨శు౧౫-౩
శు౧౦మం రే౧శు౫౨-౪౧	శు౭శ మృ౨బు౨౭-౧౪	బ౮సో పున౧బు౧౦-౩౯	[౨౪-౫౬	బ౩౧ఆ మృ౩శు౫౮-౬
శు౧౫ఆ రే౨శు౧౦-౨౯	శు౯సో మృ౩బు౨౩-౨౩	బ౧౦బు పున౨బు౪౩-౫౦	శు౧౦మం కృ౪శు౫౬-౪౧	శనిచారో నాస్తి
బ౪గు రే౩శు౩౮-౫	శు౧౦బు మృ౪బు౧౮-౯	గురుచారః	శు౧౩శు రో౧శు౩౯-౨౧	రాహుకేతుచారౌ
బ౯మం రే౪శు౧౬-౪	శు౧౩శు ఆర్ద్రా౧బు౨౯-౩౫	శు౧౪ శ అశ్వి౩శు౨౯-౧౯	బ౧సో రో౨శు౨౧-౫౨	శు౧౦మం
బ౩౦ఆ అశ్వి౧శు౧-౧౨	శు౧౫ఆ ఆర్ద్రా౨బు౪౧-౦	శుక్రచారః	బ౪గు రో౩శు౪-౨౮	రో౨౮ అనూ౪కే } ౫౩-౨
		శు౨సో కృ౧శు౪౮-౫	బ౬శ రో౪శు ౪౮-౧౩	

శ్రీ విభవసంవత్సర ఆషాఢమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

18 ౫ ౧౩ సో॥ శు॥ ప్రథ ౬-౧౫ మృగ ౫-౨౦ గం ౧౭-౨౦ కిం ౧౦-౫౯ ది ౨౫-౧౯ యోగకాలః రక్తాం భు౧-౩౬ చ౨౯ [ర౬ చ౩౧

19 ౬ ౧౪ మం॥ ద్విత ౧-౨౬ ఆర్ద్రా ౨-౧౦ పున ౫౭-౯ వృ ౧౧-౪౧ బా ౧౩-౫౦ ది౩౧-౪౪ ఉత్తరశృంగోన్నతచంద్రోదయః భు౧-

20 ౭ ౧౫ బు॥ తృ ౩౭-౨౭ పుష్య ౫౭-౩౩ ధ్రువ ౪-౨౯ వ్యా ౫౪-౧౬ తై ౯-౨౬ ది ౧౦-౪౪ ౭ వేదగయోగః భు౧-౫౬ చ౧ మొహరం నెల

21 ౮ ౧౬ గు॥ చ ౩౪-౨౫ ఆశ్రే ౫౬-౪౬ హ ౫౪౯-౯ వ ౫-౫౬ ది౨౯-౮ అహః ౩౨-౩౬ ఆర్ద్రా ప్రథమచరణే స్త్రీప్రుంనక్షత్రే నిర్జల ౮ శౌరవిః ౧౬-౩౫ భు౧-౬చ౨

22 ౯ ౧౭ శు॥ పం ౩౨-౨౪ మ ౫౭-౩ వ ౫౧-౧౧ బా ౩౨-౨౪ ది ౨౬-౫౪ స్కందపంచమీ భు౧-౧౫చ౩

23 ౧౦ ౧౮ శ॥ ష ౩౧-౩౮ పూఫ ౫౮-౪౨ సి ౪౭-౩౮ తై ౩౧-౩౮ ది౧౭-౩౫ అహః ౩౨-౩౮ కటకాయనగతో రవిః౧౬-౪౮ కుమార షష్ఠీ భు౧-౨౫చ౪

24 ౧౧ ౧౯ ఆ॥ స ౩౨-౧౮ ఉఫ ౬౧-౧ వ్య ౪౬-౪౩ వ ౩౨-౧౮ ది ౧౭-౪౨ అహః ౩౨-౩౮ ఆర్ద్రా ౨ రవిః ౪౭-౩౨ భు౧-౩౫చ౫

25 ౧౨ ౨౦ సో॥ అ ౩౪-౫ ఉఫ ౧-౫ వరీ ౪౫-౩౧ భ ౩-౧౨ ది ౨౪-౧౮ అనధ్యాయః భు౧-౪౫చ౬

26 ౧౩ ౨౧ మం॥ న ౩౭-౩ హ ౫-౫౭ ప ౪౫-౩ ౧౩ బా ౫-౩౪ ది ౨౭-౩౯ భు౧-౫౫చ౭

27 ౧౪ ౨౨ బు॥ ద ౪౧-౧ చి ౧౧-౪౪ శి ౪౬-౨౫ తై ౯-౧౧ ది ౨౬-౨౭ చాక్షుషమన్వాదిః, శాకవ్రతారంభః భు౨-౫చ౮

28 ౧౫ ౨౩ గు॥ ఏ ౪౫-౩౯ స్వా ౧౭-౧ సి ౭-౫౧ వ ౧౩-౧౯ ది ౩౨-౩౧ అహః ౩౨-౩౪ ఆర్ద్రా ౩ రవిః ౧౮-౩౩ సర్వేషామేకాదశీ, శయనైకాదశీ, ఏకాదశీగురువారవ్రతం, గోపద్మవ్రతారంభః భు౨-౧౪చ౯

29 ౧౬ ౨౪ శు॥ ద్వా ౫౧-౪ వి ౨౩-౨౮ సా ౪౯-౩౪ బ ౧౮-౧౦ ౮ ౧-౫౯ వాసుదేవద్వాదశీ, చాతుర్మాస్యవ్రతారంభః భు౨-౨౪చ౧౧

30 ౧౭ ౨౫ శ॥ త్ర ౫౫-౩౯ అనూ ౨౯-౫౯ శు ౫౧-౧౩ కౌ ౨౩-౧౧ ౮ ౧౨-౫౪ శనిప్రదోషః కేక్రాం భు౨-౩౪చ౧౧

1 ౧౮ ౨౬ ఆ॥ చతు ౬౧-౧ జ్యే ౩౬-౧౩ శుభ ౫౨-౩ ౧౭ ౨౭-౫౪ త్యాజ్యాభావః అహః ౩౨-౩౨ ఆర్ద్రా ౪ రవిః ౪౯-౩౪ త్రిద్యుస్పృక్ అనధ్యయనచతుష్టయం భు౨-౪౪చ౧౨

2 ౧౯ ౨౭ సో॥ చతు ౧-౩ మూల ౪౧-౫౧ బ్రహ్మ ౩-౨౩ వ ౧-౩ ౮ ౪-౫౬ వ్యాసపూర్ణిమా గురుతీనాం క్షౌరకాలః, శివశయనం, కోకిలావ్రతం, అగస్త్యాస్తమయః౧౫-౨౧ అన్వాధానం, స్త్రీజాంసంద్రదర్శనం భు౨-౫౪చ౧౩

3 ౨౦ ౨౮ మం॥ ○ పూ ౩-౩౬ పూషా ౪౬-౯ ఐం ౫౩-౨ బ ౩-౩౬ ది ౭-౩౮ యాగకాలః రవే భు౩-౩చ౧౪ [చ౧౫

4 ౨౧ ౨౯ బు॥ కృ ప్ర ౬-౧౪ ఉషా ౪౯-౪౪ వై ౫౧-౫౬ కౌ ౬-౧౪ ది ౭-౨౭ చాతుర్మాస్యద్వితీయా, అశూన్యశయనవ్రతం భు౩-౧౩

5 ౨౨ ౩౦ గు॥ ద్వి ౭-౨౨ శ్రవ ౧-౫౫ విష ౪-౭ గ ౭-౨౨ ది ౧-౬ అహః ౩౨-౨౮ పున ప్రథమచరణే, స్త్రీపుంనక్షత్రే, పాదజలరాశా రవిః ౨౧-౪౫ భు౩-౨౩చ౧౬

6 ౨౩ ౩౧ శు॥ తృ ౭-౨౩ ధ ౫౨-౧౧ ప్రీ ౪౬-౩౮ భ ౭-౨౩ గ ౨-౪౫ భు౩-౩౩చ౧౭

7 ౨౪ ౧ శ॥ చ ౬-౮ శత ౫౨-౩ ౧ ఆయు ౪౨-౪౨ బా ౬-౮ ది౧౦-౪౫ భు౩-౪౩చ౧౮

8 ౨౫ ౨ ఆ॥ పం ౩-౪౪ పూభా ౫౧-౯ సౌ ౩౭-౨౧ తై ౩-౪౪ ది ౯-౯ అహః ౩౨-౨౬ పున ౨ రవిః ౫౭-౪౭ భు౩-౫౨చ౧౯

9 ౨౬ ౩ సో॥ ష ౧-౧౬ ఏవం ౫౫-౪౬ ఉభా ౪౮-౪౬ శో ౩౧-౩౭ వ ౧-౧౬ భ ౨౭-౫౩ గ ౧౪-౧౨ భు౪-౨చ౨౧

10 ౨౭ ౪ మం॥ అ ౫౧-౫౩ రే ౪౫-౪౧ అతి ౨౫-౧౫ బా ౨౩-౨౭ ది ౧౭-౧౩ రుద్రసావర్ణికమన్వాదిః, అనధ్యాయః భు౪-౧౨చ౨౧

11 ౨౮ ౫ బు॥ న ౪౫-౧౨ అశ్వి ౪౨-౩ సు ౧౮-౧౧ తై ౧౮-౨౮ ౧-౧౫ భు౪-౨౨చ౨౨

12 ౨౯ ౬ గు॥ ద ౩౯-౭ భ ౩౮-౩ ధృ ౧౧-౫౧ వ ౧౨-౨౯ ద ౪-౨౭ అహః ౩౨-౨౨ పున ౩ రవిః ౨౨-౪౫ శుక్రాం భు౪-౩౧చ౨౩

13 ౩౦ ౭ శు॥ ఏ ౩౨-౫౪ కృ ౩౩-౫౧ శూ ౩-౧౬ గం ౫౨-౨౧ బ ౬-౧౦ ౫-౫౬ సర్వేషామేకాదశీ అహః ౩౨-౨౨ మడకేతిముఖోరవిః ౪౭-౯ భు౪-౪౧చ౨౪ [చ౨౫

14 ౩౧ ౮ శ॥ ద్వా ౨౬-౪౫ రో ౨౯-౪౩ వృ ౪౮-౨ తై ౨౬-౪౫ ది ౧౧-౫౮ ౦-౨౪ ద్వాదశీతిథిః, శనిప్రదోషః ౮ క్రాం భు౪-౫౧

15 ౩౨ ౯ ఆ॥ త్ర ౨౦-౫౧ మృ ౨౫-౪౯ ధ్రువ ౧-౪౪ వ ౨౧-౫౮ ౧౩-౧౭ అహః ౩౨-౨౧ పునర్వసు చతుర్థే కటకే రవిః ౫౩-౩౯ తిథిద్వయం, మాసశివరాత్రిః, అనధ్యయనచతుష్టయం, ఉదయాదిత్రయోవింశతిఘటికానన్తరం త్రింశద్ఘటికా ప్రభృతి దక్షిణాయనపుణ్యకాలః భు౫-౧చ౨౬

16 ౧ ౧౦ సో॥ చతు ౧౫-౨౧ ఆర్ద్రా ౨౨-౨౪ వ్యా ౩౩-౫౩ శ ౧౫-౨౧ ౮ ౧-౪౧ అమాతిథిః, అన్వాధానం భు౫-౧చ౨౭ [చ౨౮

17 ౨ ౧౧ మం॥ ● అమా ౧౦-౨౮ పున ౧౯-౩౭ హ ౨౭-౩౫ నా ౧౧-౯ ౮ ౬-౩౭ పిండపితృయజ్ఞః, యాగకాలః, రక్తాం భు౫-౧౧

1928

రవి-కు	రా	ర-శు	బు
బ౧౩ కటకే రవిః			
బ౧౦ కటకే శుక్రః			
శ-కే			

కుజచారః	బుధచారః	గురుచారః	శుక్రచారః		శనిచారః
శు౪ గు అశ్వి ౨ శు ౨౨-౯	శు౭ ఆబుధవక్రారంభః ౧౬-౨౦	శు౧ సో అశ్విని గురుః ౫౩-౪౧	శు౯ మం ఆర్ద్రా ౨ శు౪-౩౪	బ౩౦ మం పుష్య ౨ శు ౫౪-౧౧	శు౯ మం జ్యేష్ఠ వక్రీ శనిః ౩౫-౮౮
శు౮ సో అశ్వి ౩ శు ౫౫-౪౩	శు౧౫ మం పున ౧ బు ౧౯-౯		శు౧౧ గు ,, ౩ శు ౪౫-౩౬		
శు౧౩ శ అశ్వి ౪ శు ౩౧-౨౦	బ౪శ ఆర్ద్రా ౪ వ బు ౧౯-౨౯		శు౧౪ ఆ ,, ౪ శు ౩౦-౩౫		
బ౨ గు భ ౧ శు ౧౯-౨౦	బ౧౩ బుధవక్రత్యాగః ౫౫-		బ౧ బు పున ౧ శు ౧౭-౧౯		
బ౬ సో భ ౨ శు ౩౭-౩౮			బ౪శ పున ౨ శు ౧-౧౫		
బ౧౨ శ భ ౩ శు ౩౨-౨౮			బ౬ సో పున ౩ శు ౪౧-౨౫		
		శు౪ గు మృగ ౪ శు ౪౧-౯	బ౧౧ గు పున ౪ శు ౨౪-౩		
		శు౬ శ ఆర్ద్రా ౧ శు ౨౪-౭	బ౧౩ ఆ పుష్య ౧ శు ౭-౫౬		రాహుకేతుచారా న స్తః

శ్రీ విభవసంవత్సర నిజశ్రావణమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

16 ౧ ౧౦ గు॥ శు॥ ప్ర౩౦-౨౩ మఘ౪-౪౬ ప౩౪-౪౭ బ౩౦-౨౩ ది౫-౫౧ రా౨౪-౩౪ అహః౩౧-౩౨ మఘాప్రథమచరణే శ్రీ శ్రీ నక్షత్రే, నిర్జలరాశౌ, సింహేరవిః౨౧-౪౫ కృతయుగాంతః, హరిపదపుణ్యకాలః, పరేసోడశనటికాః, సూక్ష్మచంద్రోదయః, ఉత్తరశృంగోన్నతిః, యోగకాలః భు౫-౩౦వ౨౯

17 ౨ ౧౧ శు॥ ద్వి౨౯-౩౧ పూఫ౩౬-౪౮ శి౩౧-౩౯ కౌ౨౯-౩౧ శేషః౦-౧౦ రావి౨౩-౫౮ భుం-౫వ౧౪ రబ్బీలవల్ నెల

18 ౩ ౧౨ శ॥ తృ౨౯-౫౩ ఉఫ౩౯-౨ సి౨౯-౨౭ గ౨౯-౫౩ త్యాజ్యాభావః భుం-౧౬వ౨ [భుం-౨౬వ౩

19 ౪ ౧౩ ఆ॥ చ౩౧-౩౩ హ౪౨-౩౦ సా౨౭-౧౫ వ౦-౪౩ ది౧-౧౫ అహః౩౧-౨౬ మ౨ రవి౫౦-౫ సామవేదినా ముపాకర్మ

20 ౫ ౧౪ సో॥ పం౩౪-౨౫ చి౪౮-౮ శు౨౭-౧ బ౨-౫౯ ది౪-౨ నాగపంచమీ భుం-౩౮వ౪

21 ౬ ౧౫ మం॥ ష౩౭-౧౪ స్వా౫౨-౩౭ శు౨౭-౪౦ కౌ౬-౯ ది౨-౨౪ మంగళగౌరీవ్రతం, సూర్యషష్ఠీ భుం-౪౭వ౫

22 ౭ ౧౬ బు॥ స౪౨-౫౭ వి౫౭-౫౯ బ్ర౨౯-౪౯ గ౧౦-౩౫ ది౭-౮ భుం-౫౭వ౬ [భు౧-౯వ౮

23 ౮ ౧౮ గు॥ అ౪౭-౨ అనూ౬౦-౦ ఐం౩౧-౧౮ భ౧౫-౨౮ ది౧౦-౮ అహః౩౧-౨౦ మ౩ రవిః౧౭-౧ క్రీం అనధ్యాయః

24 ౯ ౧౭ శు॥ న౫౩-౯ అనూ౫-౩౮ వై౩౨-౫౪ బా౨౧-౩౫ ది౨౧-౮ వరలక్ష్మీవ్రతం భు౧-౯వ౭

25 ౧౦ ౧౯ శ॥ ద౫౮-౪౭ జ్యే౧౨-౧౫ వి౩౪-౧౪ తై౨౫-౨౭ త్యాజ్యాభావః, దధివ్రతారంభః అహః౩౧-౧౬ కన్యాయనగతో రవిః ౧౬-౧౬ క్రీం భు౧-౩౦వ౯ [౬౧౦

26 ౧౧ ౨౦ ఆ॥ ఏ౬౦-౦ మూ౧౮-౫౧ ప్రీ౩౫-౩౪ వ౨౭-౫౯ ది౩-౨౭ రా౧౨-౩౮ అహః౩౧-౧౪ మ౪ రవిః౪౫-౩౭ భు౧-౪౦

27 ౧౨ ౨౧ సో॥ ఏ౧-౨౯ పూషా౨౨-౫౧ ఆయు౩౫-౭ భ౧-౨౯ రా౧౨-౫౭ సర్వేషామేకాదశీ భు౧-౫౧వ౧౧ [భు౨-౨వ౧౨

28 ౧౩ ౨౨ మం॥ ద్వా౪-౧౦ ఉషా౨౬-౪౪ సౌ౩౪-౨౦ బా౪-౧౦ రా౬-౨ దామోదరద్వాదశీ, ప్రదోషః, విష్ణుపవిత్రార్చనం

29 ౧౪ ౨౩ బు॥ త్ర౫-౪౪ శ్ర౨౯-౨౨ శో౩౨-౨౯ తై౫-౪౪ రా౭-౩౨ వరాహజయంతిః, ఆశ్వలాయనో పాకర్మ, అనధ్యయనత్రయం భు౨-౧౨వ౧౩

30 ౧౫ ౨౪ గు॥ చతు౬-౧౬వ౩౧-౧౦ అతి౨౯-౩౯ వ౬-౧౬ రా౧౮-౫౭ ఆపస్తంబ వాజసనేయినాం ముపాకర్మ, పూర్వఫల్గునీ ప్రథమచరణే, శ్రీ పుంనక్షత్రే, పాదజలరాశౌ రవిః౧౫-౪౪ హయగ్రీవోత్పత్తిః, అన్వాధానం, శివపవిత్రారోపణం భు౨-౨౩వ౧౪

31 ౧౬ ౨౫ శు॥ ○ పూ౪-౫౬ శత౩౧-౭ సు౨౫-౫౧ బవ౪-౫౬ రా౧౫-౩౨ యాగకాలః భు౨-౩౩వ౧౫

1 ౧౭ ౨౬ శ॥ కృ॥ ప్ర౨-౪౫ పూభా౩౦-౪౦ ధృ౨౧-౪౦ కౌ౨-౪౫ రా౨౨-౭ చాతుర్మాస్యద్వితీయా, అశూన్యశయనవ్రతం భు౨-౪౪వ౧౬

2 ౧౮ ౨౭ ఆ॥ తృ౫౫-౨౭ ఉభా౨౭-౨౦ శూ౧౫-౩౨ వ౮-౩౮ రా౨౫-౫౯ అహః౩౦-౫౯ పూఫరవిః౩౯-౩౨ భు౨-౫౫వ౧౮ [భు౩-౫వ౧౭

3 ౧౯ ౨౮ సో॥ చ౫౦-౨౮ రే౨౫-౩౫ గం౯-౧౬ బ౨౨-౫౭ శేషః౧-౪౬ పునస్త్యాజ్యాభావః

4 ౨౦ ౨౯ మం॥ పం౪౪-౫ అశ్వి౨౨-౧౨ వృ౨-౨౫ ధ్రు౫౨-౪౯ కౌ౧౫-౩౯ ది౧౨-౪౬ రా౧౩-౪౫ రవే భు౩-౧౬వ౧౯ [వ౨౧

5 ౨౧ ౩౦ బు॥ ష౩౭-౫౫ భ౧౭-౨౦ వ్యా౪౮-౩౫ గ౧౧-౫౪ రా౧౫-౨౪ కేవే భు౩-౨౬

6 ౨౨ ౧ గు॥ స౩౨-౪౬ కృ౧౪-౧౩ హ౩౯-౯ భ౫-౫౦ రా౨౦-౩౪ అహః౩౦-౫౦ పూఫరవిః౫-౫౩ స్మార్తానాం శ్రీకృష్ణజయంతిః భు౩-౩౮వ౨౧

	గు	రా-కు	
	కు౫ సింహే బ౮ కన్యాయాం [బుధః		బు
	కు౧౪ ,, శుక్రః		ర-కు
	శ-కే		

7 ౨౩ ౨ శు॥ అ౨౬-౩౯ రో౧౧-౧౩౩ వ౨-౫౬ కౌ౨౬-౩౯ ది౩-౩ అష్టమీతిథిః, అనధ్యాయః, రోహిణీయోగః, వైష్ణవానాం శ్రీకృష్ణజయంతిః భు౩-౪౭వ౨౨

8 ౨౪ ౩ శ॥ న౨౦-౪౬ మృ౫-౫౯ సి౨౪-౩౫ గ౨౦-౪౬ ది౫-౪౦ తిథిద్వయం భు౩-౫౭వ౨౩ [తిథిః భు౪-౯వ౨౪

9 ౨౫ ౪ ఆ॥ ద౧౫-౧౯ ఆర్ద్రా౨-౧౭ పున౫౬-౪౧ వ్య౧౮-౬ భ౧౫-౧౯ ది౩౦-౩౭ అహః౩౦-౪౨ పూఫరవి౩౧-౪౭ ఏకాదశీ

10 ౨౬ ౫ సో॥ ఏ౧౧-౧౧ పుష్య౫౮-౧౭ వరి౧౧-౫౫ బా౧౧-౧౦ ది౧౭-౨౪ సర్వేషామేకాదశీ శనే ... భు౪-౧౯వ౨౫

11 ౨౭ ౬ మం॥ ద్వా౬-౧౯ ఆశ్లే౫౫-౧౪ ప౪-౪౪ తై౬-౧౯ ది౨౭-౪ ప్రదోషః భు౪-౩౦వ౨౬

12 ౨౮ ౭ బు॥ త్ర౩-౯ మ౫౪-౩౬ సి౫౪-౪౬ వ౩-౯ ది౨౪-౪౭ అహః౩౧-౩౪ ఉఫ శ్రీ శ్రీ నక్షత్రే నిర్జలరాశౌ రవిః౫౮-౧౭ మాసశివరాత్రిః భు౪-౪౧వ౨౮

13 ౨౯ ౮ గు॥ ● వ౧-౫౬ వ్యం౫౭-౫౭ పూఫ౫౫-౯ సా౫౧-౨౧ శ౧-౫౬ ది౪౭-౫౧ అబ్ది సాంవత్సిక మన్వాది, అమా, అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః భు౪-౫౧వ౨౭

కుజచారః	కు౩౮ ఆశ్లేషబు౧౪-౫	బ౩౮ పూఫబు౩-౫౨	కు౧౧సో గురువక్రారంభః	కు౧౧సో ఉఫ౧కు౨౯-౩౦
కు౧౦శ రో౩కు౦-౫౫	కు౫సో మ౧బు౬-౫౪	బ౪సో ఉఫ౧బు౫౪-౪౫	[౪-౨౭	కు౧౪గు ఉఫ౨కు౧౨-౫
కు౧౫గు రోకు౬-౫౯	కు౬మం మ౨బు౫౯-౨౧	బ౮గు ఉఫ౨బు౪౪-౩౪	శుక్రచారః	బ౧శ ఉఫ౩కు౫౪-౪౨
బ౬బు మృగ౧కు౩౬-౩౬	కు౭గు మ౩బు౫౨-౪౪	బ౭శు ఉఫ౩బు౩౮-౪	కు౧గు పూఫ౧శుక్రః ౪౮-౨౦	బ౫మం ఉఫ౪కు౪౬-౨౬
బ౨౨మం మృగ౨కు౩౧-౨౪	కు౧౦శ మ౪బు౪౨-౧౧(౧౭	బ౧౦ఆ ఉఫ౪బు౨౯-౧౦		బ౭శు హ౧కు౨౯-౨౦
బుధచారః	కు౧౧సో పూఫ౧బు ౩౨-	బ౧౨మం హ౧బు౨౦-౪౩	కు౪ఆ పూఫ౨కు౩౦-౨౭	బ౧౧సో హ౨కు౧౩-౨౩
	కు ౩బు పూఫ౨బు౩-౩౦	బ౧౪గు హ౨బు౨౦-౩౧	కు౮బు పూఫ౩కు౧౨-౫౦	బ౧౩బు హ౩కు౫౭-౪౩ [తి
కు౧గు ఆశ్లే౩బు౨౪-౧౧	కు౧౫గు పూఫ౩బు౧౩-౪౧	గురుచారః	కు౯శ పూఫ౪కు౪౪-౫౧	శనిరాహు కేతుచారాః పసం

శ్రీ విభవసంవత్సర అధికశ్రావణమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

18	౩	౧౨	బు॥శుద్ధ ప్ర ౬-౨౨ పుష్య ౧౭-౩౭ వ ౨౧-౫౮ బ ౬-౨౨ రా ౧౬-౫౦ శవేచంద్రోదయః ఉత్తర శృంగోన్నతిః భుం-౨౨చ౨౯
19	౪	౧౩	గు॥ద్వి ౩-౧౩ ఆశ్రే ౧౬-౪౨ సి ౧౭-౮ కౌ ౩-౧౩ రా ౧౫-౨౬ అహః ౩౨-౧౮ పుష్య ప్రథమచరణే స్త్రీస్త్రీనక్షత్రే పాదజలరాశౌరవిః ౨౪-౨౨ భుం-౩౭చ౧సఫర్ నెల
20	౫	౧౪	శు॥తృ ౧-౧౦ మ ౧౬-౪౬ వ్య ౧౩-౧౦ గ ౧-౧౦ రా ౪-౫౪ భుం-౪౩చ౨
21	౬	౧౫	శ॥చ ౦-౨౦ పుఫ ౧౮-౨ వరీ ౧౦-౧౬ భ ౦-౨౦ రా ౪-౩౨ భుం-౫౪చ౩
22	౭	౧౬	ఆ॥పం ౦-౪౭ ఉఫ ౨౦-౩౬ పరి ౨౦ బా ౦-౪౭ రా ౧౦-౩౯ అహః ౩౨-౧౬ పుష్య ౨ రవిః ౫౪-౫౫ భుం౧-౫చ౪
23	౮	౧౭	సో॥ష ౨-౩౦ హ ౨౪-౨౧ శి ౭-౨౫ తై ౨-౩౦ రా ౧౩-౪౫ అగస్త్యోదయః ౧౬-౦ భుం౧-౧౫చ౫
24	౯	౧౮	మం॥స ౫-౨౩ చి ౨౯-౬ సి ౭-౨౧ భ ౫-౨౩ రా ౧౭-౨౩ అహః ౩౨-౧౪ సింహాయనగతోరవిః ౪౪-౫౪ అనధ్యయనద్వయం భుం౧-౨౫చ౬
25	౧౦	౧౯	బు॥అ ౯-౧౮ స్వా ౩౫-౨ సా ౮-౬ బ ౯-౧౮ రా ౧౮-౨౭ భుం౧-౩౬చ౭
26	౧౧	౨౦	గు॥న ౧౩-౫౫ విశా ౪౧-౨౫ శు ౯-౨౫ కౌ ౧౩-౫౪ రా ౨౦-౧౮ అహః ౩౨-౧౨ పుష్య ౩ రవిః ౨౫-౧౫ కువేభు౧-౪౭చ౮
27	౧౨	౨౧	శు॥ద ౧౮-౫౪ అనూ ౪౭-౫౯ శు ౧౯-౩౪ గ ౧౮-౪౪ త్యాజ్యాభావః ఏకాదశీతిథిః భుం౧-౫౮చ౯
28	౧౩	౨౨	శ॥ఏ ౨౩-౫౨ జ్యే ౪౪-౧౮ బ్ర ౨-౪౦ భ ౨౩-౪౨ ది ౩-౨౬ శూన్యతిథిః శక్రాం రవే సర్వేషామేకాదశీ భు౨-౮చ౧౦
29	౧౪	౨౩	ఆ॥ద్వా ౨౮-౨౨ మూ ౬౦-౦ ఐం ౧౩-౪౯ బా ౨౮-౨౨ రా ౨౩-౪౧ అహః ౩౨-౬ పుష్యరరవిః ౪౪-౨౩ ద్వాదశీతిథిః ప్రదోషః భు౨-౧౯చ౧౧
30	౧౫	౨౪	సో॥త్ర ౩౨-౩ పూషా ౬౦-౦ వై ౧౪-౪౨ తై ౩౨-౩ శేషః ౦-౧౦ ది ౨౬-౬ భు౨-౩౦చ౧౨
31	౧౬	౨౫	మం॥చతు ౩౪-౪౦ పూషా ౭-౪౧ వి ౧౪-౩౯ గ ౩-౨౧ ది ౨౪-౫౪ అనధ్యయనత్రయం భు౨-౪౦చ౧౩
1	౧౭	౨౬	బు॥○ పూ ౩౬-౬ ఉషా ౮-౧౯ ప్రీ ౧౩-౪౧ భ ౪-౨౩ ది ౧౮-౪౩ అన్వాధానం స్త్రీణాం చంద్రదర్శనం భు౨-౪౧చ౧౪
2	౧౮	౨౭	గు॥ప్ర ౩౬-౧౧ శ్ర ౧౦-౪౩ ఆయు ౧౧-౪౩ బా ౬-౮ ది ౨౦-౪౪ అహః ౩౧-౫౮ ఆశ్రేషప్రథమచరణే స్త్రీపుంనక్షత్రేనిర్జలరాశౌరవిః ౨౪-౧౨ యాగకాలః భు౩-౨చ౧౪
3	౧౯	౨౮	శు॥ద్వి ౩౪-౩ ధ ౧౧-౪౩ సౌ ౮-౪౪ తై ౪-౩౭ ది ౨౯-౪౨ భు౩-౧౨చ౧౬
4	౨౦	౨౯	శ॥తృ ౩౨-౪౩ శత ౧౧-౪౦ శో ౩-౪౮ అతి ౪౪-౬ వ ౩-౪౩ ది ౨౭-౩౨ భు౩-౨౩చ౧౭
5	౨౧	౩౦	ఆ॥చ ౨౯-౨౦ పూభా ౧౦-౪౨ సు ౪౪-౨౪ బా ౨౯-౨౦ రా ౨౦-౦ అహః ౩౧-౪౨ ఆశ్రే ౨ రవిః ౪౪-౪౪ శుక్రమౌఢ్య నివృత్తిః ౨౨-౪౮ భు౩-౩౪చ౧౮
6	౨౨	౩౧	సో॥పం ౨౫-౨ ఉభా ౮-౩౬ ధృ ౪౮-౧ తై ౨౫-౨౮ రా ౪-౧౯ పంచమీతిథిః భు౩-౪౪చ౧౯
7	౨౩	౧	మం॥ష ౧౯-౪౯ రే ౪-౪౩ శూ ౪౧-౩౯ వ ౧౯-౪౯ రా ౨౧-౦ తిథిద్వయం భు౩-౫౫చ౨౦
8	౨౪	౨	బు॥స ౧౪-౨౩ అశ్వ ౨-౧౨ భ ౪౬-౧౧ గ ౩౩-౪౧ బ ౧౪-౨౩ ది ౨౪-౪౧ కేవే అనధ్యయనద్వయం భు౪-౬చ౨౧
9	౨౫	౩	గు॥అ ౮-౨౪ కృ ౪౪-౯ వృ ౨౬-౪ కౌ ౮-౨౪ ది ౨౬-౧౬ అహః ౩౧-౪౪ ఆశ్రే ౩ రవిః ౨౪-౪ భు౪-౧౬చ౨౨
10	౨౬	౪	శు॥న ౨-౧౪ విష్కం ౫౩-౪౯ రో ౪౯-౪౬ ధ్రు ౧౮-౨౩ గ ౨-౧౪ వ ౨౬-౪౪ ది ౩౧-౩౦ అవమా భు౪-౨౭చ౨౩
11	౨౭	౫	శ॥ఏ ౫౦-౮ వృ ౪౫-౫౧ వ్యా ౧౦-౪౭ బ ౨౩-౬ ది ౨-౫౯ స్మార్తానామేకాదశీ భు౪-౩౮చ౨౪
12	౨౮	౬	ఆ॥ద్వా ౪౪-౪౦ ఆర్ద్రా ౪౨-౨౩ హ ౩-౨౩ వ ౫౨-౫౪ కౌ ౧౭-౨౪ ది ౫-౩౮ అహః ౩౧-౪౦ ఆశ్రే ౪ రవిః ౫౦-౭ వైష్ణవానామేకాదశీ భు౪-౪౮చ౨౫
13	౨౯	౭	సో॥త్ర ౩౯-౨౪ పున ౩౯-౨౪ సిద్ధి ౯-౪౭ గ ౧౨-౧౨ ది ౧౦-౫౩ రా ౨౭-౧ ప్రదోషః భు౪-౫౯చ౨౬
14	౩౧	౮	మం॥చతు ౩౫-౩౭ పుష్య ౩౭-౧౨ వ్య ౪౩-౯ భ ౭-౪౦ శేషః ౨-౩౦ పునస్త్యాజ్యాభావః మాసశివరాత్రిః కృష్ణాంగారక చతుర్దశీ అనధ్యయనత్రయం భు౫-౯చ౨౭
15	౩౧	౯	బు॥● అమా ౩౨-౨౮ ఆశ్రే ౩౫-౫౬ వరీ ౩౮-౫౮ చ ౪-౨ ది ౮-౨౧ అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః భు౫-౨౦చ౨౮

1928 సం. ఆగష్టు

	శ-గు	రా	బు
	శు౧౨వృషేకుజః		ర
	,,౧౫కటబుధః బ౪సింహే శుక్రః		శు
	శ-కే		

కుజచారః	శు౭మం పున౧ రు౫౪బు౧-౨౩	బ౯శు పుష్య౪బు౫౨-౫౪	శు౬సో పుష్య౪శు౨౦-౧౬	బ౧౨శ మ౩శు౨౨-౧౦
శు౨గు భర౭కుర౩-౧౯		బ౧౨ఆ ఆశ్రే౧బు౧౮-౪౧	శు౯శు ఆశ్రే౧శు౩-౩౫	బ౧౪మం మ౪శు౪-౫౯
శు౭మం కృ౧కుర౦-౧౧	శు౧౦శు పున౨బు౧౯-౩౪	బ౧౪మం ఆశ్రే౨బు ౨౧-	శు౧౧శ ఆశ్రే౨శు౪౬-౩౭	శనిచారః [౫౦
శు౧౨ఆ కృ౨కు౩౯-౨౧	శు౧౨ఆ పున౩బు౫౩-౨౪	గురుచారః [౨౯	శు౧౪మం ,, ౩శు౨౯-౪౦	బ౩౦బు శనివక్రత్యాగః౫౧-
బ౨శు కృ౩కుర౨-౪౭	శు౧౫బు పునర౪బు౫౩-౪౧	బ౩శ భ౨గు౨౯-౦	బ౨శు ఆశ్రే౪శు౧౫-౩౧	రాహుకేతుచారౌ
బ౭బు కృర౭కు౫౪-౨౮	బ౨శు పుష్య౧బు౫౦-౪౫	శుక్రచారః	బ౪ఆ మ౧శు౫౮-౧౮	శు౧౪మం
బ౧౪మం రో౧కు౧౩-౫౪	బ౫సో పుష్య౨బు౬-౧౧		పశ్చాదుదయంశు౨౨-౫౮	రో౧రా } ౪౭-౪౨
బుధచారః	బ౭బు పుష్య౩బు౨౦-౪౫	శు౩శు పుష్య౩శు౩౭-౧౪	బ౭బు మ౨శుర౧-౮	అనూ౧కే }

శ్రీ విభవసంవత్సర ఆశ్వయుజమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

అక్టోబరు నెల

14 ౨౯ ౯ ఆ॥ శు॥ ప్ర౩౮-౨౧ చి౨౨-౫౮ వై౩-౫౨ కిం౬-౫౧ రా౮-౪౯ దౌహిత్రకకృతమహాలయః, దేవీనవరాత్రారంభః, కలశస్థాపనం, యాగకాలః శక్రాం భు౪-౪౫వ౨౯ [భు౪-౫౬వ౩౧

15 ౩౦ ౧౦ సో॥ ద్వి౪౨-౨౪ స్వా౨౮-౭వి౩-౫౨ బా౧౧-౨౨ రా౧౪-౧౩ ప్రీతిద్వితీయా, ఉత్తరశృంగోన్నత చంద్రోదయః

16 ౩౧ ౧౧ మం॥ తృ౪౮-౧౩ విశా౩౪-౫ ప్రీ౪-౩౭ తై౧౪-౪౯ రా౧౫-౫౩ అహః౨౯-౧౬ చిత్తా౩ తులాయాంరవిః ౪౮-౧౬ స్తనవృద్ధిగౌరీవ్రతం భు౫-౬వ౧ జమాదిలవల్ నెల [పర్యంతం భు౧-౨వ౨

17 ౧ ౧౨ బు॥ చ౫౨-౯ అనూ౪౧-౩౧ ఆయు౫-౪౯వ౯-౫౧ రా౨౬-౫౧ విషువత్పుణ్యకాలః, ఉదయప్రభృతిప్రహరద్వయ

18 ౨ ౧౩ గు॥ పం౫౭-౪౮ జ్యే౪౭-౪ సౌ౭-౧౬ బ౨౫-౮ శేమః౧-౨౮ పునస్త్వాజ్యాభావః, ఉపాంగలలితాగౌరీవ్రతం శక్రాం

19 ౩ ౧౪ శు॥ ష౬౦-౦ మూ౫౩-౧౬ శో౮-౩౬ కౌ౨౮-౫౯ రా౯-౪౧ త్రిద్యుస్పృక్, సరస్వతీపూజా భు౧-౨౩వ౪ [భు౧-౧౨

20 ౪ ౧౫ శ॥ ష౨-౩౧ పూషా౫౮-౪౮ అతి౯-౩౩ తై౨-౩౧ ది౯-౨౮ అహః౨౯-౬ చిత్తా౪ రవిః౮-౫౯ కువే భు౦-౩౩వ౫

21 ౫ ౧౬ ఆ॥ స౬-౨౮ ఉషా౬౧-౧౮౯-౫౧ వ౬-౨౮ ది౨౧-౧౪ భానుసప్తమీ, అనధ్యయనద్వయం భు౧-౪౪వ౬

22 ౬ ౧౭ సో॥ అ౯-౨౪ ఉషా౩-౧ శ్ర౩-౨౪ బ౯-౨౪ ది౧౩-౩౨ స్వారోచిషమన్వాదిః, దుర్గాష్టమీ, కాళికాష్టమీ, మహార్నవమీ, సువాసినీపూజా భు౦-౫౪వ౭

23 ౭ ౧౮ మం॥ న౧౧-౪ శ్ర౬-౧౪ శూ౭-౫౫ కౌ౧౧-౪ ది౧౬-౩౫ అహః౨౮-౫౮ స్వాతీ౧చరణే స్త్రీపుంనక్షత్రే, నిర్జలరాశౌ రవిః ౯-౨౧ విజయదశమీ, శమీపూజా, కలశోద్వాసనం, రాజ్ఞాంపట్టాభిషేకః, అపరాజితాపూజా భు౧-౫వ౮

24 ౮ ౧౯ బు॥ ద౧౧-౩౩ ధని౮-౧౯ గం౫-౩ గ౧-౩౩ ది౬-౩౩ సోపపదం, ద్వాదశీవ్రతారంభః భు౧-౧౫వ౯

25 ౯ ౨౧ గు॥ ఏ౧౧-౪ శత౯-౫ వృ౨-౮ ధ్రు౫౫-౫ భ౧౧-౪ ది౨౪-౫౮ సర్వేషామేకాదశీ, గరువాద్వాదశీ అహః౨౮-౫౪ వృశ్చికాయనగతో రవిః ౨౪-౭ భు౧-౨౬వ౧౧ [౩౬వ౧౧

26 ౧౦ ౨౧ శు॥ ద్వా౮-౩౪ పూభా౮-౩౮ వ్యా౫౨-౩౪ బా౮-౩౪ రా౩-౧౪ అహః౨౮-౫౨ స్వాతీ౨ రవిః౪౯-౨ ప్రదోషః భు-

27 ౧౧ ౨౨ శ॥ త్ర౫-౨౭ ఉభా౭-౧౧ హ౪౬-౨౮ తై౫-౨౭ రా౭-౧౧ అనధ్యయనత్రయం భు౧-౪౮వ౧౨

28 ౧౨ ౨౩ ఆ॥ చతు౧-౨౩ ఏవ౧౫-౨౧ రే౪-౪౯ వ౩-౪౩ వ౧-౨౩ రా౨౩-౨౫ దానఫలవ్రతారంభః, కౌముదీపూజా, అన్వాధానం, స్త్రీణాంచంద్రదర్శనం భు౧-౫౮వ౧౩

29 ౧౩ ౨౪ సో॥ కృ ప్ర౫౧-౧౮ అశ్వి౧-౪ వ్యా౫౬-౯ సి౩౨-౩౧ బా౨౪-౧౭౪-౧౮ యాగకాలః భు౨-౮వ౧౪

30 ౧౪ ౨౫ మం॥ ద్వి౪౫-౨౬ కృ౫౪-౪ వ్య౨౪-౫౫ తై౧౮-౨౧ రా౨౬-౭ అహః౨౮-౪౪ స్వాతీ౩ రవిః౮-౩౧ భు౨-౧౮వ౧౫

31 ౧౫ ౨౬ బు॥ తృ౩౯-౨౪ రో౪౯-౪౯వ౧౭-౮వ౨-౨౫ రా౨-౩౨ చంద్రోదయోమావ్రతం భు౨-౨౮వ౧౬

1928 నవంబరు నెల

1 ౧౬ ౨౭ గు॥ చ౩౩-౨౪ మృ౪౫-౪ వ్య౯-౧౬ బ౬-౨౪ ది౨-౫౧ భు౨-౩౮వ౧౭

2 ౧౭ ౨౮ శు॥ పం౨౭-౪౧ ఆర్ద్రా౪౧-౪ వ౨౭-౩౧ సి౫౨-౨౬ తై౨౭-౪౧ ది౫-౧౮ అహః౨౮-౩౮ స్వాతీ౪ రవిః౮-౪ వృశ్చికే కా భు౨-౪౯వ౧౮ [యంభు౩-౧వ౧౯

3 ౧౮ ౨౯ శ॥ ష౨౨-౨౨ పున౩౨-౧౯ సా౪౬-౫౨ వ౨౨-౨౨ ది౧౧-౧౮ ౨౮-౪౮ తిథిద్వ

4 ౧౯ ౩౦ ఆ॥ స౧౭-౩౯ పుష్య౩౫-౩౩ శు౪౧-౨౨ బ౧౭-౩౯ శేమః౧-౩ అష్టమీతిథిః శివే అనధ్యయనద్వయం భు౩-౧౧వ౨౧

5 ౨౦ ౧ సో॥ అ౧౩-౪౪ ఆశ్లే౩౩-౩౭ శుభ౩౪-౩౨ కౌ౧౩-౪౪ ది౬-౩౧ అహః౨౮-౩౨ విశాఖాప్రథమచరణే స్త్రీనపుంసకనక్షత్రే నిర్జలరాశౌ రవిః ౪౬-౫౮ భు౩-౨౧వ౨౧

6 ౨౧ ౨ మం॥ న౧౧-౪౬ మ౩౨-౪౧ బ్ర౨౯-౩౧ గ౧౧-౪౬ ది౩-౯ రా౨౪-౧ భు౩-౩౧వ౨౨

7 ౨౨ ౩ బు॥ ద౮-౫౪ పూఫ౩౨-౫౧ ఐం౨౫-౨౨ భ౮-౫౪ రా౨౨-౪౮ భు౩-౪౨వ౨౩

8 ౨౩ ౪ గు॥ ఏ౮-౧౪ ఉఫ౩౪-౧౪ వై౧౨-౧౧ బా౮-౧౪ రా౨౭-౪౩ సర్వేషామేకాదశీ భు౩-౫౨వ౨౪ [భు౪-౩వ౨౫

9 ౨౪ ౫ శు॥ ద్వా౮-౫౩ హ౩౬-౫౧ వి౨౧-౧ తై౮-౫౩ శేమః౦-౨౧ రా౨౯-౪౫ అహః౨౮-౨౪ విశా౨ రవిః౫-౨౪ ప్రదోషః

10 ౨౫ ౬ శ॥ త్ర౧౧-౪౮ చిత్ర౧-౪౪ ప్రీ౧౮-౪౮ వ౧౭-౪౮ శేమః౨-౨౪ రా౨౮-౩౧ మాసశివరాత్రిః, నరకచతుర్దశీస్నానం చంద్రోదయకాలే కర్తవ్యం, స్వాత్యభ్యంగః, యమతర్పణం, అనధ్యయనచతుష్టయం భు౪-౧౩వ౨౬

11 ౨౬ ౭ ఆ॥ చతు౧౩-౫౭ స్వా౪౫-౫౧ ఆయు౧౮-౨౮ శ౧౩-౫౭ శేమః౧-౧౩ అమాతిథిః, దీపావళిః, కేదారవ్రతం, ధనలక్ష్మీపూజా, ఘూర్జరాణాంసంవత్సరాదిః భు౪-౨౬వ౨౭

12 ౨౭ ౮ సో॥ అమా౧౮-౭ విశా౫౧-౨౯ సౌ౧౮-౫౭ నా౧౮-౭ ది౧-౧ అహః౨౮-౧౮ విశా౩ రవిః౨౭-౫౨ శూన్యతిథిః, సూర్యగ్రహణం, అన్వాధానం, పిండపితృయజ్ఞః శక్రాం భు౪-౩౫వ౨౮

	గు	రా	కు
	శు౫ వృశ్చికః బ౧౪ ధనుషి శు		
	శ-కే	శు-ర బు	

కుజచారః
శు౫గు ఆర్ద్రా౧౩ కు౨౮-౫౪
శు౧౩ శ ఆర్ద్రా౧౪ కు౨౮-౪౯

బుధచారః
శు౪బు బుధవక్రారంభః ౩౫-౨ [౪౨
శు౬శ పశ్చాదస్తం బు౧౧-
శు౧౨కు స్వాతీ౩ బు౨౮- [౨౩
బ౨మం స్వా౨కు౪౦-౨౦
బ౮సో ప్రాగుదయంబు [౧౧-౨౦
బ౧౩శ బుధవక్రత్యాగః [౧౫-౧౦

గురుచారః
శు౩మం అశ్వినివక్రీగు [౪౮-౩
బ౩౦సో అశ్వి౩వక్రీగు [౩౨-౧౩

శుక్రచారః
శు౨సో విశా౩శు౨౩-౨౬
శు౫గు విశా౪శు౬-౪౦
శు౬శ అనూ౧శు౪౯-౪
శు౯మం అనూ౨శు౩౧-౧౮
శు౧౨శు అనూ౩శు౧౪-౧౮
శు౧౪ఆ అనూ౪శు౫౭-౧౪
బ౩బు జ్యే౧శు౩౯-౪౪
బ౬శ జ్యే౨శు౨౩-౧
బ౯మం జ్యే౩శు౬-౧౪
బ౧౧గు జ్యే౪శు౪౯-౧౪
బ౧౪ఆ మూ౧శు౩౫-౫౭

శనిచారః
బ౧౦బు జ్యే౩శనిః రుజ్వీ [౪౦-౧౫

రాహుకేతుచారౌ నస్తః

14 ౩౦ ౯ శు॥ శు|ప్ర౬౦-౦ఉఫ౫౮-౧౬శుక్ర౭-౫౨కిం౩౦-౪ది౧౩-౫౪ శైవమానవ్రతం రక్రాం భు౫-౨౮౨౯
15 ౩౧ ౧౦ శ॥ ప్ర౦-౩౭హ౬౦-౦శుభ్ర౮-౫౨బ౦-౩౭ది౧౯-౩౨ చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగోన్నతిః భు౫-౧౨చ౩౦
16 ౧ ౧౧ ఆ॥ ద్వి౨-౯హ౦-౪౩బ్ర౪౬-౫౨కౌ౨-౧౯ది౨౨-౧౧అహః౩౦-౨౪ఉఫ౨క న్యాయాం రవిః౨-౨౧షడశీతి పుణ్య
కాలః సంక్రమణాత్పరతః షోడశఘటికాః తామసమన్వాదిః బలరామజయంతిః భు౫-౨౪చ౧౪ట్బిలసాని
17 ౨ ౧౨ సో॥ తృ౫-౧౬చి౫-౧౭ఐం౪౮-౧౧గ౫-౧౬ది౨౦-౨౨ వినాయకచతుర్థీ షోడశోమాద్రతం హరితాళికస్వర్ణగౌరీవ్రతం
18 ౩ ౧౩ మం॥ చ౯-౧౩స్వా౧౦-౩౦వైధృ౭-౧౦భ౯-౧౩ది౨౫-౫౬భు౦-౧౬చ౩ [భు౦-౬చ౨
19 ౪ ౧౪ బు॥ పం౧౩-౫౬వి౧౬-౩౮విర్౯-౩౬బా౧౩-౫౬ది౨౮-౪౨అహః౩౦-౧౭ ఉఫ౩౮విః౪౬-౫౮ షష్ఠీతిథిః ఋషిపం
చమీ భు౦-౨౮చ౪
20 ౫ ౧౫ గు॥ ష౧౯-౪అనూ౨౩-౮ ప్రీ౫౧-౧౧తై౧౯-౪౭౭-౨౨ సూర్యషష్ఠీ కేక్రాం భు౦-౩౮చ౫
21 ౬ ౧౬ శు॥ స౨౪-౧౨జ్యే౨౯-౩౫ ఆయు౫౨-౩౨వ౨౪-౧౨ త్యాజ్యాభావః ఆముక్తాభరణసప్తమీ అనఘ్యయనద్వయం భు
22 ౮ ౧౮ శ॥ అ౨౯-౫౪మూ౩౫-౩౫సౌ౫౩-౩౦బ౨౯-౫౪రా౧-౧౫ దూర్వాష్టమీ భు౦-౫౭చ౮ [౦-౪౮చ౬
23 ౯ ౧౭ ఆ॥ న౩౨-౪౯పూషా౪౦-౫౧శో౫౩-౪౧బా౦-౫౧ది౧-౪౨ అహః౩౦-౭ఉఫ౪
రవిః ౧౧-౯ నందనవమీ భు౧-౭చ౭
24 ౯ ౧౯ సో॥ ౯౩౫-౪౦ఉషా౪౫-౬అతి౫౩-౩తై౪-౧౪ది౨-౧౬రా౨౫-౩౦ క్షీరవ్రతా
రంభః పవే భు౧-౧౭చ౯
25 ౧౦ ౨౦ మం॥ ఏ౩౮-౨౦శ్ర౭-౬సు౫౧-౨౯వ౬-౩౦రా౨౭-౧౯ సర్వేషామేకాదశీ పరి
వర్తనైకాదశీ అహః౩౦-౪తులాయనగతోరవిః౮-౫౦భు౧-౨౯చ౧౦
26 ౧౧ ౨౧ బు॥ ద్వా౩౮-౪౦ధని౪౯-౫౦ధృ౪౭-౪౬బ౮-౩౦ శేషః౨-౩౦ అహః౩౦-౨హ
౧వకణే శ్రీపుఁవక్షత్రే నిర్జలరాశౌరవిః ౩౪-౫౫వామనజయంతిః అన
లకద్వాదశీ భు౧-౩౯చ౧౧

	గు	రా	బు కు
	కు౨ కన్యారవిః కు౯ తులాబుధః కు౯ తులాశుక్రః		
	శ-కే		బు ర-కు

27 ౧౨ ౨౨ గు॥ త్ర౩౬-౪౫శ౫౧-౯హ౪౫-౬కౌ౮-౫౩ది౮-౫౯ ప్రదోషః గజగౌరీవ్రతం భు౧-౪౯చ౧౨
28 ౧౩ ౨౩ శు॥ చతు౩౪-౩౭పూభా౪౯-౩౯గం౪౦-౪౦గ౫-౪౧ది౬-౭ అనంతపద్మనాభవ్రతంఅనధ్యయనత్రయంభు౨-౦
29 ౧౪ ౨౪ శ॥ ○ పూ౩౧-౨౫ఉభా౪౮-౫౬వృ౩౫-౦ధ౩-౧ది౨-౫౭అహః౨౯-౫౬హ౨రవిః౫౭-౧౭ఉమామహేశ్వరవ్రతం
అన్వాధానం పవే భు౨-౧౧చ౧౪ [౩౯-౨౨యాగకాలః భు౨-౨౧చ౧౫
30 ౧౫ ౨౫ ఆ॥ కృప్ర౨౮-౧౮రే౪౫-౨౦ధ్రు౨౭-౫౧కౌ౨౮-౧౮ది౧౬-౩౭ప్రతిపత్తిథిః మహాలయపక్షారంభః షడశీతిముఖోరవిః
1 ౧౬ ౨౬ సో॥ ద్వి౨౨-౨౪అశ్వి౪౨-౩వ్యా౨౨-౦గ౨౨-౨౪రా౨-౪౪ తిథిద్వయం భు౨-౩౧చ౧౬ [౪౧చ౯-౮
2 ౧౮ ౨౮ మం॥ తృ౧౬-౫౮భ౩౭-౧హ౧౪-౪౫భ౧౬-౫౮ది౪-౩౩ చతుర్థీ తిథిః భరణీమహాలయః బృహత్యుమావ్రతం భు౨-
3 ౧౭ ౨౭ బు॥ చ౧౧-౬కృ౩౪-౭వ౮-౧౦సి౫౨-౧౬బా౧౧-౬ది౬-౧౩ అహః౨౯-౪౬హ౩రవిః౨౧-౫భు౨-౫౨చ౧౭
4 ౧౯ ౨౯ గు॥ పం౫-౩ రోహిం౫౩-౫౬౮ో౨౯-౫౬వ్య౫౧-౩౬తై౫-౩గ౨౬-౫౭ది౧౧-౨౦౭౧౩-౧౫ అవమా, కృత్తికాపాన్మహాల
యః చంద్రషష్ఠీ భు౩-౨౮౯
5 ౨౦ ౩౦ శు॥ ష౫౩-౭మృ౨౫-౫౦౪౩-౫౬భ౨౬-౩౭౧౫-౪౯ భు౩-౧౨చ౨౦
6 ౨౧ ౧ శ॥ స౪౭-౪౨ఆర్ద్రా౨౨-౩ప౩౬-౩౮బా౧౦-౨౫రా౨౧-౪౪ అహః౨౯-౪౧హ౪రవిః౪౩-౩౩ సూర్యసావర్ణికమ
న్వాదిః మధ్యాష్టమీ రుద్రాష్టమీ భు౩-౨౩చ౨౧ [చ౨౨
7 ౨౨ ౨ ఆ॥ న౪౨-౫౩పున౧౭-౪౫శి౨౯-౪౫తై౧౫-౧౭౭-౧౭అహీర్బుధ్నమీ శక్రోత్థాపనం హరిశంకరయోగః భు౩-౩౩
8 ౨౩ ౩ సో॥ ద౩౭-౫౩పుష్య౧౬-౧౧సి౨౩-౨౦వ౧౦-౫౩రా౧౮-౪౩ భు౩-౪౩చ౨౩
9 ౨౪ ౪ మం॥ ఏ౩౫-౪౯ఆశ్లే౧౪-౨౯సా౧౮-౫౬బ౮-౨౧రా౧౪-౩౬ సర్వేషామేకాదశీ భు౩-౫౪చ౨౪
10 ౨౫ ౫ బు॥ ద్వా౩౩-౫౦మ౧౩-౪౭ శు౧౩-౧౩కౌ౪-౪౯౭౪-౨౮ అహః౨౯-౩౦ చిత్రాప్రవేశ యామణే స్త్రీ నక్షత్రే
హస్తజలరాశౌరవిః౫-౩౧యతీనాం మహాలయః భు౪-౪చ౨౫
11 ౨౬ ౬ గు॥ త్ర౩౩-౦పూఫ౧౪-౧౪శు౯-౨౪గ౩-౨౫భ౩-౧౬కలియుగాదిః భు౪-౧౪చ౨౬
12 ౨౮ ౮ శు॥ చతు౩౩-౩౫ఉఫ౧౫-౫౪బ్ర౬-౩౩భ౩-౧౮రా౭-౩౨మాసశివరాత్రిః విషశస్త్రహతానాంమహాలయః అనధ్య
యనత్రయం భు౪-౨౫చ౨౮
13 ౨౭ ౭ శ॥ ● అమా౩౫-౨౨హ౧౭-౫౧ఐం౪-౪౪చ౪-౨౭౧౦-౫౦ అహః౨౯-౨౨చిత్రా౨రవిః ౨౮-౬మహాలయఅమావా
స్యా అన్వాధానం పింఛపిత్రృయజ్ఞః భు౪-౩౫చ౨౭

Left margin (vertical, rows 22–26): సెప్టెంబరు ౧౯౨౮
Left margin (vertical, rows 28–29): సెప్టెంబరు
Left margin (vertical, rows 6–10): 1928 అక్టోబరు ౩
Tithi-column margin (rows 20–22): భాద్రపదము
Tithi-column margin (rows 7–12): ఆశ్వయుజ ౩౩౮

కుజచారః	కు౩సో హస్తబు౮-౬	బ౪బు స్వాతీ౩బు౨౬-౪౪	కు౮కు చి౨కు౦-౨౦	బ౧౧కుం విశా౧కు౫౭-౪౧
కు౩సో మృ౩కు౫౦-౫౯	కు౫బు చి౧బు౧౫-౧	బ౭శ స్వాతీ౪బు౫౮-౨౪	కు౯అ చి౩కు౪౩-౭	బ౧౪కు విశా౨కు౩౫-౫౦
కు౧౦సో మృగ౪కు౪౩-౩	కు౮కు చి౨బు౨౨-౧౭	గురుచారః	కు౧౨బు చి౪కు౨౫-౭	శనిచారః [౫౩
బ౨సో ఆర్ద్రా౧కు౪౪-౩	కు౯కు చి౩బు౩౦-౬	కు౯అ భగవృశ్చిక౬-౩౯	కు౧౫శ స్వా౧కు౨-౨౬	బ౧౩గు జ్యే౨శనిః జ్యే౩౪-
బ౧౧కుం ఆర్ద్రా౨కు౩౯-౨	కు౧౧కుం చి౪బు౩౭-౫౭	శుక్రచారః	బ౨సో స్వా౨కు౫౪-౨౦	రాహుకేతుచారః బ౮కు
బుధచారః	కు౧౪కు స్వాతీ౧బు౧౧-౪౬	కు౧శ హస్త౩కు౩౮-౫	బ౫గు స్వా౩కు౩౬-౪౩	కృత్తిక౧ అనూ౨కే } ౩౪-౫౦
కు౧శ హ౩బు౧౭-౪౪	బ౧అ స్వాతీ౨బు౪౯-౧౫	కు౪కుం చి౧కు౯-౨౭	బ౯అ స్వా౪కు౧౬-౨౦	

నవంబరు నెల

13	౨౮	౯	మం॥శు ప్ర౨౩-౩ అనూ౫౭-౫౨ శో౯౯-౯ బా౨౩-౩ బి౨-౩౩ ప్రతిపత్తిథిః, కార్తికస్నానవ్రతారంభః, ఆకాశదీపారంభః, బలిపాడ్యమీ, గోక్రీడనం, యాగకాలః, చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగం భు౪-౪౫చ౨౯
14	౨౯	౧౦	బు॥ద్వి౨౮-౨౪ జ్యే౬౦-౦ అతి౨౧-౧౮ కౌ౨౮-౨౪ తై౧౩-౨౬ యమద్వితీయా భు౪-౫౫చ౧ జమాదీసాని
15	౧	౧౧	గు॥తృ౩౩-౪౨ జ్యే౪-౨౬ సు౨౨-౩౭ తై౧-౩ త్యాజ్యాభావః త్రిలోచనగౌరీవ్రతం అహః౨౮-౧౨ విశాఖవృశ్చికేరవిః ౪౧-౨౫ త్రేతాయుగాంతః హరిపదపుణ్యకాలః మధ్యాహ్నప్రభృతిపుణ్యకాలః శక్రాం భు౫-౬చ౨
16	౨	౧౨	శు॥చ౩౮-౩౪ మూ౧౦-౪౩ ధృ౨౩-౪౦ వ౬-౮ బ౬-౧౮ రా౮-౪౭ నాగచతుర్థీ భు౦-౩చ౩
17	౩	౧౩	శ॥పం౪౨-౩౭ పూషా౧౬-౧౮ శూ౨౪-౮ బ౧౦-౩౫ కౌ౯-౪౩ భు౦-౧౪చ౪
18	౪	౧౪	ఆ॥ష౪౫-౩౬ ఉషా౨౦-౫౮ గం౨౩-౫౧ కౌ౧౪-౬ రా౩-౨౭ అహః౨౮-౬ అనూ౧౪ వి౫౯-౫౦ భు౦-౨౫చ౫ [భు౦-౩౬చ౬
19	౫	౧౫	సో॥స౪౪-౨౧ శ్ర౨౪-౩౧ వృ౨౨-౩౭ గ౧౬-౨౮ వ౬-౫౦ సావిత్రీకల్పః
20	౬	౧౬	మం॥అ౪౭-౪౦ ధని౨౬-౫౦ ధ్రు౨౦-౨౫ భ౧౬-౩౩ రా౧౭-౭ గోష్టాష్టమీ, అనధ్యాయః భు౦-౪౮చ౭
21	౭	౧౭	బు॥న౪౬-౫౮ శత౨౭-౫౩ వ్యా౧౭-౧౪ బా౧౭-౨౦ రా౧౫-౫౧ కృతయుగాదిః భు౦-౫౯చ౮ [అనూ౨౪ వి౧౬-౫భు౧-౧౦చ౯
22	౮	౧౮	గు॥ద౪౪-౪౯ పూభా౨౭-౪౫ హ౧౩-౫ తై౧౫-౫౦ రా౨౩-౧౭ అహః౨౬-౫౮
23	౯	౧౯	శు॥ఏ౪౧-౪౦ ఉభా౨౬-౩౧ వ౮-౨౮ వ౧౩-౧౪ రా౨౭-౨౯ సర్వేషామేకాదశీ ఉత్థానైకాదశీ భు౧-౨౧చ౧౦
24	౧౦	౨౦	శ॥ద్వా౩౭-౩౨ రే౨౪-౯ సి౨-౧౫ వ్య౫౩-౪౦ బ౯-౩౬ త్యాజ్యాభావః స్వాయంభువమన్వాదిః క్షీరాబ్ధిద్వాదశీ క్షీరాబ్ధిపూజా భు౧-౩౧చ౧౧
25	౧౧	౨౧	ఆ॥త్ర౩౨-౪౨ అశ్వి౨౧-౨౧ వరీ౪౮-౩౯ కౌ౫-౭ బ౧౧-౫౧ రా౧౬-౪ అహః౨౭-౫౨ అనూ౩ గవి౩౩-౭ ప్రదోషః భు-౪౪చ౧౨
26	౧౨	౨౨	సో॥చ౨౭-౧౮ భ౧౭-౪౯ ప౪౧-౪౨౭-౧౮ రా౧౭-౫౮ చతుర్దశీతిథిః వైకుంఠచతుర్దశీ తులసీవ్రతోద్యాపనం జ్వాలాతోరణం కేశబంధనగౌరీవ్రతం స్త్రీణాంచంద్రదర్శనం భు౧-౫౫చ౧౩ [చ౧౪
27	౧౩	౨౩	మం॥(పూ)పూ౨౧-౩౪ కృ౧౩-౫౨ శి౩౩-౧౪ బ౨౧-౩౪ రా౨౩-౧౩ తిథిద్వయం, అన్వాధానం, ధాత్రీపూజా భు౨-౭
28	౧౪	౨౪	బు॥కృప్ర౧౫-౩౭ రో౯-౪౧ సి౨౫-౨౨ కౌ౧౫-౩౭ బ౨౨-౪౩ అహః౨౭-౫౦ అనూ౪౪ వి౪౯-౫౪ ద్వితీయాతిథిః యాగకాలః చాతుర్మాస్య ద్వితీయా భు౨-౮చ౧౫
29	౧౫	౨౫	గు॥ద్వి౯-౪౪ మృ౫-౫ సా౧౭-౩౨ గ౯-౪౪ బ౨౫-౮ భు౨-౨౯చ౧౬
30	౧౬	౨౬	శు॥తృ౪-౬ పున౫౪-౩౭ ఆర్ద్రా౧-౩౩ పున౫౬-౨౦ శు౯-౫౪ భ౪-౬ గ౧-౫౫ అవమః భు౨-౪౧చ౧౭
1	౧౭	౨౭	శ॥పం౫౪-౩ పుష్య౫౪-౭ శు౧౯-౪౧ బ౫౩-౬ కౌ౨౬-౨౩ బ౧౬-౫౪ శవే భు౨-౫౧చ౧౮
2	౧౮	౨౮	ఆ॥ష౫౦-౧౫ ఆశ్లే౫౨-౪౮ బ౦౪౯-౩౩ గ౨౨-౯ బ౨౫-౪౮ అహః౨౭-౪౬ జ్యే౧౭ వి౬-౨౨ భు౩-౨౯చ౧౯
3	౧౯	౨౯	సో॥స౪౭-౨౬ మ౫౧-౩౭ వై౪౪-౧౮ భ౧౮-౫౦ బ౨౯-౧౨ భు౩-౧౪చ౨౦
4	౨౦	౧	మం॥అ౪౫-౪౩ పూ౫౧-౩౨ వి౩౯-౫౧ బా౧౬-౩౪ బ౧౧-౩౫ అనధ్యాయః, ఇంద్రసావర్ణికమన్వాదిః, భు౩-౨౫చ౨౧
5	౨౧	౨	బు॥న౪౫-౧౩ ఉ౫౨-౩౭ ప్రీ౩౬-౨౧ తై౧౫-౨౮ గ౯-౫౧ అహః౨౭-౪౪ జ్యే౨౪ వి౨౨-౪౨ భు౩-౩౬చ౨౨
6	౨౨	౩	గు॥ద౪౬-౧౫ హ౫౪-౫౭ ఆయు౩౩-౪౭ వ౧౫-౩౭ బ౧౪-౨౬ భు౩-౪౭చ౨౩
7	౨౩	౪	శు॥ఏ౪౮-౪౯ చి౫౮-౩౦ సౌ౩౨-౧౩ బ౧౭-౨౬ కౌ౬-౮ సర్వేషామేకాదశీ భు౩-౫౮చ౨౪
8	౨౪	౫	శ॥ద్వా౫౧-౨౧ స్వా౬౧-౦ శో౩౧-౩౭ కౌ౯-౩౨ తై౩-౪౩ అహః౨౭-౪౨ జ్యే౩౪ వి౩౮-౪౯ భు౪-౯చ౨౫
9	౨౫	౬	ఆ॥త్ర౫౫-౫౨ స్వా౩-౩౨ అతి౩౧-౪౮ గ౨౩-౩౧ బ౧౮-౫౧ ప్రదోషః భు౪-౨౦చ౨౬
10	౨౬	౭	సో॥చ౬౦-౦ వి౯-౧౨ సు౩౨-౩౮ భ౨౭-౫౬ బ౨౦-౧౪ మాసశివరాత్రిః త్రిద్యుస్పృక్ అనధ్యాయనచతుష్టయం భు౪-౩౨చ౨౭
11	౨౭	౮	మం॥చ౦-౫౬ అనూ౧౫-౨౭ ధృ౩౩-౫౫ శ౦-౫౬ రా౩-౯ అహః౨౭-౪౦ జ్యే౪౪ వి౫౪-౪౮ శక్రాం అన్వాధానం భు౪-౪౩చ౨౮
12	౨౮	౯	బు॥ అమా౬-౨౨ జ్యే౨౨-౨౧ శూ౩౫-౧౩ నా౬-౨౨ త్యాజ్యాభావః పిండపితృయజ్ఞః యాగకాలః భు౪-౫౪చ౨౯

1928 డిశంబరు నెల

	గు	రా	కు
	బ౫ వృశ్చి బుధః		
	బ౧౦ మకశుక్రః		
కు	శ-ర కే	బు	

కుజచారః				శనిచారః
కు౮ మం కుజవక్రారంభః [౯-౦	కు౧౨శ విశా౧బు౧-౪౬	బ౧౪ సో అనూ౪బు౧-౪	కు౧౦గు పూషా౧కు౨౭-	కు౯బు పశ్చాద స్తం శ౫-౨౬
బ౧౪ సో ఆర్ద్రా౩ వకు [౨౬-౧౧	కు౧౪ సో ,, ౨బు౩౬-౧౨	బ౧౪ మం జ్యే౧బు౫౭-౪౦	కు౧౩ ఆ పూషా౨కు౧౨-	బ౧౧శు జ్యే౪శ౫౯-౫౩
బుధచారః	బ౨గు విశా౩బు౧౦-౩౮	గురుచారో నాస్తి	కు౧౫ మం ,, ౩కు౫౬-౫౩	రాహుకేతుచారౌ
కు౬శ స్వాతీ౩బు౩౪-౩౮	బ౫శ విశా౪బు౪౫-౩౦	శుక్రచారః	బ౩శు పూషా౪కు౧-౧౫	బ౮ మం
కు౯బు స్వాతీ౪బు౪౬-౪౩	బ౭ సో అనూ౧బు౫౫-౩౯	కు౨బు మూ౨కు౧౬-౪౦	బ౭ సో ఉషా౧కు౨౬-౫౯	కృ౩ రాహుః } ౩౪-౫౦
	బ౧౦గు అనూ౨బు౫-౪౮	కు౫శ మూ౩కు౦-౧౦	బ౧౦గు ఉషా౨కు౧౪-౪౨	అనూ౧ కేతుః
	బ౧౧శు ప్రాగస్తం బు౪౮-౩	కు౭ సో మూ౪కు౪౪-౯	బ౧౨శ ఉషా౩కు౫౮-౯	
	బ౧౨శ అనూ౩బు౧౪-౩౮		బ౧౪ మం ఉషా౪కు౪౪-౫౦	

శ్రీ విభవసంవత్సర మార్గశీర్షమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

13	౨౯		౧౦ గు॥ ప్ర౧౧-౪౧మూ౨౭-౨౨గం౩౬-౨౦బ౧౧-౪౧ది౨౩-౫౭రా౨౭-౪ ద్వితీయాతిథిః, చంద్రోదయః, ఉత్తరశృంగోన్నతిః భు౫-౫చ౩౦
14	౩౦		౧౧ శు॥ ద్వి౧౬-౩౨పూషా౩౪-౧౨వ్య౩౭-౧కౌ౧౬-౩౨౦రా౨౭-౧౩ తృతీయాతిథిః మవే భు౫-౧౬చ౧ రజబ్
15	౧		౧౨ శ॥ తృ౨౦-౩౧ఉషా౩౯-౯హ్ర౩౬-౫గ౨౦-౩౧ శేష౭౦-౧౧రా౨౨-౧౦ అహః౨౭-౩౬మూ౧ధనుషిరవిః౧౦-౩౨ సంక్రమణాత్పరతః, షోడశఘటికాః, షడశీతిపుణ్యకాలః, శూన్యతిథిః, ధనుర్మాసారంభః భు౫-౨౭చ౨
16	౨		౧౩ ఆ॥ చ౨౩-౨౬శ్ర౨-౫౯వ్యా౩౬-౨భ౨౩-౨౬రా౨౫-౯ చతుర్థీతిథిః భు౦-౯చ౩
17	౩		౧౪ సో॥ పం౨౫-౨ధని౪౫-౫౮హ౩౪-౯బా౨౫-౨ త్యాజ్యాభావః భు౦-౨౦చ౪
18	౪		౧౫ మం॥ ష౨౫-౨౬శత౪౭-౦వ౩౧-౧౫తై౨౫-౨౬ది౪-౩ అహః౨౭-౩౪మూ౨రవిః౨౬-౧౧ స్కందషష్ఠీ, శీతస్నానదానాని భు౦-౩౨చ౫
19	౫		౧౬ బు॥ స౨౪-౩౨పూభా౪౭-౭సి౨౭-౨౭౨౪-౩౨ది౩-౨ మిత్రసప్తమీ భు౦-౪౩చ౬
20	౬		౧౭ గు॥ అ౨౨-౨౫ఉభా౪౬-౭వ్య౨౨-౨౭బ౨౨-౫ది౧౦-౪౪ కాలభైరవాష్టమీ, అనధ్యాయః భు౦-౫౪చ౭
21	౭	మార్గశిర (కార్తీక)	౧౮ శు॥ న౧౯-౧౪రేవ౪౪-౭వరీ౧౬-౫౬కౌ౧౯-౧౪ది౧౫-౭ అహః౨౭-౩౨మూ౩రవిః౪౧-౪౧ తిథిద్వయం, ప్రళయకల్పః
22	౮		౧౯ శ॥ ద౧౫-౯అశ్వి౪౧-౯ప౧౧-౩౬గ౧౫-౯రా౪-౧౫ ఏకాదశీతిథిః భు౧-౧౭చ౯ [భు౧-౬చ౮
23	౯		౨౦ ఆ॥ ఏ౧౦-౨౧భ౩౭-౫౧శి౩-౪౦వి౫౨-౪౪భ౧౦-౨౧ది౩-౫౬ సర్వేషామేకాదశీ, శ్రీరంగక్షేత్రే ద్వారదర్శన మహోత్సవః, వైకుంఠఏకాదశీ అహః౨౭-౩౨ మకరాయనగతోరవిః౩౨-౫౯ కేవే భు౧-౨౯చ౧౦
24	౧౦		౨౧ సో॥ ద్వా౪-౫౮ఏవ్యం౫౪-౨౭కృ౩౩-౧౬సా౪౮-౩౫బా౪-౫౮ది౫-౫౩ అహః౨౭-౩౨మూ౪రవిః౫౭-౮ అనమాహనువద్వీరం, దత్తాత్రేయజయంతిః, మత్స్యద్వాదశీ, పదోషః భు౧-౪౦చ౧౧
25	౧౧		౨౨ మం॥ చతు౫౩-౨౨రో౨౯-౪౮సు౪౦-౩౯గ౨౬-౨౩ది౧౧-౧౧రా౧౫-౧౮ పాషాణచతుర్దశీ, అనధ్యయనత్రయం భు౧-౫౨చ౧౨ [చ౧౩
26	౧౨		౨౩ బు॥ ○ పూర్ణి౭-౨౮మృ౨౫-౩౮శుభ౩౨-౪౫భ౨౦-౫౮రా౧౭-౪౦ అన్వాధానం, త్రిస్త్రింశత్ప్రమితసంవత్సరం భు౨-౩
27	౧౩		౨౪ గు॥ కృప్ర౧-౨౬ఆర్ద్రా౨౧-౩౭బ్ర౨౫-౨౮బా౧౪-౪౨౮-౨౨-౧౪ గూగకాలః, చిదంబరక్షేత్రే ఆర్ద్రామహోత్సవః భు౨-౧౫చ౧౪
28	౧౪	పుష్య	౨౫ శు॥ ద్వి౩౬-౪౩పున౧౭-౫౯ఐం౧౭-౩౬తై౯-౧౮రా౯-౨౪ అహః౨౭-౩౪పూషా౧౫ఃరవి౨-౩౫భు౨-౨౬చ౧౫
29	౧౫		౨౬ శ॥ తృ౩౨-౧౪పుష్య౧౪-౫౬వై౧౦-౪౧౪-౨౧౮౧౮-౬ శవే భు౨-౩౭చ౧౬
30	౧౬		౨౭ ఆ॥ చ౨౮-౩౮ఆశ్లే౧౨-౩౭వి౪-౯ప్రీ౫౪-౮బ౦-౨౩రా౧౪-౯భు౨-౪౯చ౧౭
31	౧౭		౨౮ సో॥ పం౨౫-౫౧మ౧౧-౧౪ఆయు౫౩-౯తై౨౫-౫౧రా౩-౩౧ అహః౨౭-౩౬ పూషా౨రవిః౨౭-౫౬భు౩-౦చ౧౮ [౧౨౨౯
1	౧౮		౨౯ మం॥ ష౨౪-౧౭పూఫ౧౦-౫౩సౌ౯-౪౭వ౨౪-౧౭రా౧-౩౦ షష్ఠీతిథిః భు౩-
2	౧౯		౩౦ బు॥ స౨౩-౫౭ఉఫ౧౧-౪౪శో౪౬-౫౦బ౨౩-౫౭రా౫-౫౦ సప్తమీతిథిః, త్రిస్పృక్, అనధ్యయనద్వయం భు౩-౨౩చ౨౦
3	౨౦		౧ గు॥ అ౨౪-౧౪హ౧౩-౫౦అతి౪౫-౫౨ కౌ౨౪-౫౪రా౭-౧౬ అహః౨౭-౪౦ పూషా౩రవిః౪౩-౧౭భు౩-౩౪చ౨౧
4	౨౧		౨ శు॥ న౨౭-౮చి౧౭-౯సు౪౪-౭గ౨౭-౮రా౪-౩౨భు౩-౪౬చ౨౨
5	౨౨		౩ శ॥ ద౩౦-౩౩స్వా౨౧-౩౯ధృ౪౪-౪౨౨-౫౦రా౯-౧౩భు౩-౫౭చ౨౩
6	౨౩	పుష్య	౪ ఆ॥ ఏ౩౪-౫౭వి౨౭-౬శూ౪౪-౪౧బ౨-౪౫రా౧౦-౪౬ అహః౨౭-౪౨ పూషా౪ రవిః౫౮-౪౧ సర్వేషామేకాదశీ రావే భు౪-౯చ౨౪
7	౨౪		౫ సో॥ ద్వా౪౦-౬అనూ౩౩-౧౬గం౪౫-౫౦కౌ౭-౩౧రా౨౧-౧౬భు౪-౨౦చ౨౫
8	౨౫		౬ మం॥ త్ర౪౫-౩౫జ్యే౩౯-౪౯వృ౭-౧౩గ౧౨-౫౦ త్యాజ్యాభావః, ప్రదోషః భు౪-౩౨చ౨౬
9	౨౬		౭ బు॥ చతు౫౧-౦మూ౪౬-౯ధ్రు౪౯-౩౦శ౧౮-౧౭రా౧౪-౯ మాసశివరాత్రిః అహః౨౭-౪౪ మకరసంక్రమణపుణ్యకాలః ఉత్తరాయణపుణ్యకాలః రవిః౩౫-౧ అనధ్యయనత్రయం భు౪-౪౩చ౨౭
10	౨౭		౮ గు॥ ● అమా౫౫-౫౧పూషా౫౨-౨౧వ్యా౯-౨౭౨౩-౨౫౭౧౨-౪౩ అహః౨౭-౪౪ ఉషా౧రవిః౧౪-౮ అన్వాధానం, పిండపితృయజ్ఞః భు౪-౫౪చ౨౮

Left margin: ౧౯౨౮ సం. డిసెంబరు నెల — 1929 సం. జనవరి నెల

	గు	రా	కు
	సౌ౭ ధనుషిబుధః బ౧౧ మకబుధః బు౫ సం ధనుశుక్రః బ౧౦ ధనుషి శనిః		
కు			
ర	బు శ-కే		

కుజచారః	బుధచారః (cont.)		శుక్రచారః	
కు౧ను ఆర్ద్రా౨ నకుజ౩-౪౯	కు౫సో జ్యే౪బు౪౧-౧౪	బ౭బు పూషా౪బు౬-౫౨	కు౨ను శ్రవ౩౧-౩౧	బ౧ను ధని౪ను౧౭-౫౧
బ౨శ ఆర్ద్రా౧ కు౪౧-౫౧	కు౭బు మూ౧బు౪౫-౧౧	బ౧ను ఉషా..బు౩-౪౯	కు౫సో శ్ర౨ను౧౧-౧౦	బ౧౧ఆ శత౧ను౧౦-౫౪
బ౧౩మం మృగశిరవక్రీకు [౪౫-౩౬	కు౯ను మూ౨బు౪౨-౬	బ౧౧ఆ ఉషా౨బు౦-౧౪	కు౧ను శ్ర౩ను౭-౫	బ౧౪బు శత౨ను౧౩-౦
	కు౧౧ఆ మూ౩బు౩౫-౨౧	బ౧౩మం ,, ౩బు౫౯-౩౨	కు౧౦శ శ్ర౪ను౫౫-౫౧	శనిచారః
బుధచారః	కు౧౪మం ,, ౪బు౨౮-౨౫	పశ్చాదుదయంబు౪౩-౨౦	కు౧౪మం ధని౧ను౪౯-౨౩	బ౫సో ప్రాగుదితశ్శనిః౩౭-[౨౧
కు౧ను జ్యే౨బు౧౪-౧౭	బ౧ను పూషా౧బు౨౧-౩౦	గురుచారః	బ౨ను ధని౨ను౩౫-౪	బ౧౦శ మూ౧శనిః౨౨-౪౮
కు౩శ జ్యే౩బు౫౧-౨	బ౩శ పూషా౨బు౧౪-౩౬	కు౧౦బు గురువక్రత్యాగః [౫౬-౪౩	బ౫సో ధని౩ను౨౪-౫౩	రాహుకేతుచారో నష్టః
	బ౫సో పూషా౩బు౧౦-౩౨			

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులకు దివ్యామృతము

అమృతాంజనం డిపో,

బొంబాయి — మదరాసు.

భారతి

BHARATHI

The only High-Class Telugu Monthly,
With copies Tri-coloured Halftone Illustrations
Combining literature and fine arts,
With an Eastern taste,
On western lines,
In an oriental style,
With an occidental 'get up'.

ఆంధ్రపత్రిక

ANDHRA PATRIKA

The **Only** Telugu **Daily**

For **2,20,00,000**

TELUGUS.

Who form the bulk of the population of S. India, being densely concentrated in more than 10 northern and central districts, as well as in the Nizam's dominions, & distributed in considerable numbers, over half a dozen Southern districts.

Apply for particulars:—

Bharathi & Andhra Patrika Office,

7, Thambu Chetty Street, MADRAS.

26

ది నాగపూర్ పైనీరు

ఇన్స్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

హెడ్ ఆఫీసు: నాగపూరు

1921 సం॥లో స్థాపితము

గొప్ప ఘన కార్యము

పాలసీదారులకు మొదటి వాల్యుయేషన్‌లోనే బోనస్ యివ్వగలిగినది.

ఈకంపెనీయొక్క పాలసీదారుగా గాని, ప్రతినిధిగా గాని యుండుటకు గూర్చి విచారించుడు.

ప్రత్యేక సదుపాయములు

1. సరళమైన మేనేజిమెంటుతో కూడుకొనినది.
2. తక్కువ ప్రీమియములు.
3. హక్కుదారులకు వెంటనే డబ్బు యిచ్చివేయుట.
4. శాశ్వతశరీర పాటవము గలిగినవారికి సహాయముచేయుట ప్రత్యేక విషయము.
5. మీ పాలసీలు ప్రపంచమందంతటను గలవు. మరియు రద్దు అగుటలేదు.
6. బహు సులభముగా అప్పులు, సరండర్ వాల్యు యిచ్చుట మొదలగు సౌకర్యములు గలవు.

నాల్గు రెట్లధికలాభమును చేకూర్చునదియు, గ్యారంటీ గల లాభములు గలిగినదియు నైన
“లోపరహితమైన ఫామిలి ప్రొవిజన్ పాలసీ క్రింద” భీమాచేయుడు.

మద్రాసు రాజధానియందంతటను, నైజాం పరగణాలయందును చీఫ్ ఏజంట్లు జిల్లాలన్నిటికి గాను కావలెను.
కమీషన్ గాని, లేక జీతంగాని మరి రెండునుగాని యివ్వబడును.

వివరములకు:—

సుజీవా అంతునో, లేక రాఘషింయస్ సాహి,

బ్రాంచి మేనేజరులు — మేనేజింగ్ డైరక్టరు

కమలాపురం పోస్టు, కడపజిల్లా.

శ్రీ విభవసంవత్సర మాఘమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

ఫిబ్రవరి నెల

10	౨౯	౯	ఆ॥శు౹పర౨-౪-ధని౨౩-౩౧వ౧-౨౨ప౫౮-౫౭౦౧౧-౫౯రా౧౩-౫౨యాగకాలః, శక్రాం భు౪-౪౯చ౨౯
11	౩౦	౧౦	సో॥ద్విర౨-౪౯శత౨౫-౨౮౫౬-౧౫బా౧౨-౪౫రా౧౩-౩అహః౨౮-౩౬ధని౩కుంభేరవిః౫౬-౫౭ చంద్రోదయః సముళ్ళంగోన్నతిః భు౪-౫౯చ౩౦
12	౧	౧౧	మం॥త్వర౧-౪౦పూభా౨౬-౧౧సి౫౨-౭తై౧౨-౧౪రా౨౧-౨అహరిపదపుణ్యకాలః, ఉదయప్రభృతి ప్రహరద్వయ పర్యంతం, కలియుగాంతః భుం-౧చ౧ రంజాన్ [భుం-౧౦చ౨
13	౨	౧౨	బు॥చ౩౯-౧౯ఉభా౨౫-౪౩సా౪౭-౪వ౧౦-౨౮రా౨౬-౧౭ సోపపదం, వరదచతుర్థీ, తిలచతుర్థీ, కుందచతుర్థీ
14	౩	౧౩	గు॥పం౩౫-౫౫రే౨౪-౧౧శు౪౧-౧౨బ౭-౩౮ త్యాజ్యాభావః భుం-౧౯చ౩ [౨౯చ౪
15	౪	౧౪	శు॥ష౩౧-౩౮అశ్వి౨౧-౫౦శుభ౩౪-౯౯కౌ౩-౪౬దిం౨-౧౩రా౧౫-౫౨అహః౨౮-౪౨ధనిరవిః౧౪-౨౭భుం-
16	౫	౧౫	శ॥స౨౬-౩౯భ౧౮-౩౯బ్ర౨౭-౩౫వ౨౬-౩౯రా౧౮-౭సప్తమీతిథిః, రథసప్తమీ, వైవస్వతమన్వాదిః, సోపపదం, సూర్యచంద్రవ్రతం, అభోజ్యార్కవ్రతం భుం-౩౭చ౫
17	౬	౧౬	ఆ॥అ౨౧-౦కృ౧౪-౫౯ఐం౨౦-౬బ౨౧-౦రా౨౩-౩౨ తిథిద్వయం, భీష్మాష్టమీ, భీష్మతర్పణం, అనధ్యయనం భుం-౪౬చ౬
18	౭	౧౭	సో॥న౧౫-౨౧రో౧౦-౫౮వై౧౨-౨౮కౌ౧౫-౨౧రా౨౪-౧అహః౨౮-౪౮శత౧రవిః౩౨-౧౮దశమీతిథిః, నందనవమీ భుం-౫౫చ౭
19	౮	౧౮	మం॥ద౯-౧౭మృ౬-౪౮వి౪-౩౨గ్రీ౫౨-౮౯-౧౭దీ౨౬-౨౨ స్మార్తానామేకాదశీ, భీష్మైకాదశీ భు౧-౪చ౮
20	౯	౧౯	బు॥ఏ౩-౩౩ఏష్కం౫౪-౧౮ఆర్ద్రా౨-౪౨పున౫౬-౪౦ఆయుర్ద౯-౪భ౩-౯౩బ౨౭-౯౮౧-౫౨ సోపపదం, భీష్మద్వాదశీ, వరాహద్వాదశీ వైష్ణవానామేకాదశీ అహః౨౮-౫౨మీనాయనగతోరవిః౨౫-౪భు౧-౧౩చ౯
21	౧౦	౨౦	గు॥త్ర౫౨-౪౭పుష్య౫౫-౨౩సౌ౪౧-౫౨కౌ౨౫-౧౭దిం౭-౩౮అహః౨౮-౫౪శత౨రవిః౫౧-౨౬ వరాహకల్పాదిః శవే భు౧-౨౨చ౧౦
22	౧౧	౨౧	శు॥చతుర౮-౧౭ఆశ్లే౫౨-౪౧శో౩౫-౧౦గ౨౦-౩౦ది౨౫-౫ అనధ్యయనత్రయం భు౧-౩౧చ౧౧
23	౧౨	౨౨	శ॥○పూ౪౪-౪౭మ౫౦-౫౧అతి౨౯-౮భ౧౬-౩౨ది౨౧-౪౬ వ్యాసపూర్ణిమా, అన్వాధానం, స్త్రీణాంచంద్రదర్శనం, తిలపాత్రకంచుకకంబళదానాని భు౧-౪౧చ౧౨
24	౧౩	౨౩	ఆ॥కృ౹పర౨౯-పూఫ౫౦-౩సు౨౩-౫౨బా౧౩-౨౮దిం౦-౩౮ యాగకాలః భు౧-౫౧చ౧౩
25	౧౪	౨౪	సో॥ద్వి౪౦-౪౩ఉఫ౫౦-౨౧ధృ౧౯-౨౭తై౧౧-౨౬ది౮-౭అహః౨౯-౪౭౩రవిః౮-౫౪భు౨-౦చ౧౪
26	౧౫	౨౫	మం॥తృ౪౧-౩౨హ౫౧-౫౩శూ౧౫-౨౯వ౧౦-౩౭ది౧-౫౨భు౨-౮చ౧౫
27	౧౬	౨౬	బు॥చ౪౧-౩౬చి౫౪-౩౭గం౧౩-౩౧బ౧౧-౪ది౨-౪౯భు౨-౧౭చ౧౬
28	౧౭	౨౭	గు॥పం౪౩-౫౭స్వా౫౮-౩౫వృ౧౨-౨కౌ౨-౪౬ది౯-౩౩ అహః౨౯-౧౨ శత౪రవిః౨౭-౪౪ రవేభు౨-౨౬చ౧౭
1	౧౮	౨౮	శు॥ష౪౭-౨౭వి౬౦-౧ధృ౧౧-౩౦గ౧౫-౪౨ది౩-౫౨ రావేశేక్రాంభు౨-౩౫ [చ౧౮
2	౧౯	౨౯	శ॥స౫౧-౫౭వి౩-౫౫వ్యా౧౧-౪౫భ౧౯-౪౨ది౧౪-౫౪తిస్రోష్టకాః భు౨-౪౪ చ౧౯
3	౨౦	౩౦	ఆ॥అ౫౭-౨ అనూ౯-౫౦ హ౧౨-౪౦ బా౨౪-౯ ది౨౫-౨౨ అహః౨౯-౧౭ పూభా౧రవిః౪౬-౫౪భు౨-౫౩చ౨౦
4	౨౧	౩౧	సో॥న౬౧-౦జ్యే౧౬-౨౫౧౪-౪తై౨౮-౩౫ త్యాజ్యాభావః, త్రిస్పృక్ భు౩-౨చ౨౧
5	౨౨	౧	మం॥ద౨-౩౩మూ౨౨-౫౦సి౧౫-౨౭గ౨-౩౩ది౮-౨౪రా౯-౫౬ శక్రాం భు౩-౧౧చ౨౨
6	౨౩	౨	బు॥ద౭-౪౩పూషా౨౯-౬వ్య౧౬-౪౦భ౭-౪౩రా౨౧-౩౨ శవే భు౩-౨౦చ౨౩
7	౨౪	౩	॥ఏ౧౨-౧౭ఉషా౩౪-౧౨వరీ౧౭-౨౭బా౧౨-౧౭రా౧౬-౧అహః౨౯-౨౮పూభా౨రవిః౬-౨౭ సర్వేషామేకాదశీ భు౩-౨౯చ౨౪
8	౨౫	౪	శు॥ద్వా౧౫-౫౭త్ర౩౯-౨౨ప౧౭-౩౦తై౧౫-౫౭రా౨౦-౨౫త్రయోదశీతిథిః, ప్రదోషః భు౩-౩౮చ౨౫
9	౨౬	౫	శ॥త్ర౧౮-౯ధని౪౨-౫౩శి౧౬-౪౨వ౧౮-౯ త్యాజ్యాభావః, చతుర్దశీతిథిః, మహాశివరాత్రిః, మాసశివరాత్రిశ్చ అనధ్యయనచతుష్టయం భు౩-౪౭చ౨౬
10	౨౭	౬	ఆ॥చతుర౯-౪౪శత౪౫-౯సి౧౪-౫౫శ౯-౪౪ది౧-౩౪అహః౨౯-౩౬పూభా౩రవిః౨౬-౨౩ అమాతిథిః, ద్వాపరయుగాదిః భు౩-౫౬చ౨౭
11	౨౮	౭	సో॥●అమా౧౯-౪౩పూభా౪౬-౮సా౧౨-౧౦నా౧౯-౪౩ది౧-౨౫ ప్రతిపత్తిథిః, అమాసోమవారవ్రతం, అన్వాధానం, పిండపితృయజ్ఞః భు౪-౫చ౨౮

1929 మార్చి నెల

శు	గు	రా	కుం
బు-౪	బ౩ మేషే శుక్రః శు౧౦మకరే బుధః		
శ	కే		

కుజచారః			శుక్రచారః	
శు౭శ మృగశిరకు౩౮-౧౩	శు౭శ ధని౩వబు౩౧-౪౩	బ౭శ బుధవక్రత్యాగః ౯-౫౬		శు౧౪కు రే౪కు౪౭-౫౧
బ౭శఆర్ద్రా౧కు౫-౧	శు౧౧మం ధని౨ వబు౩౧-౪౯	గురుచారః	శు౩మం రే౧కు౧౧-౨౫	బ౩మం అశ్వి౧కు౩౬-౧౬
బుధచారః [౧౦	బ౩మం ప్రాగుదయంబు		శు౬శ రే౨కు౧౮-౩౮	బ౭శ అశ్వి౨కు౪౮-౬
శు౧ఆ పశ్చాదస్తంబు ౫౬-	[౫౭-౮	బ౬ శుభ౧కు౧౫-౫౮	శు౧౦మం రే౩కు౫-౩౯	బ౧౧గు అశ్వి౩కు౧౫-౨౬
				శనిరాహుకేతుచారాః నసన్తి

11	౨౮	౯	శు॥న౯-౫౨ ఉషా౫౭-౩౫ హ౪౯-౩౭ శిం౨౭-౫౧ ది౧౮-౫ కువే యోగకాలః రక్రాం భు౫-౬వ౨౯
12	౨౯	౧౦	శ॥ద్వ౬౦-౦ శ్ర౬౧-౦ వ౪౯-౧ బా౩౦-౧ ది౮-౧౬ త్రిమ్యస్పృక్ చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగోన్నతిః భు౫-౧౭చ౩౦
13	౧	౧౧	ఆ॥ద్వ౨-౨౮ శ్ర౧-౩౦ పిర౭-౩౦ కౌ౨-౨౮ రా౧౧-౫౯ అహః౨౭-౪౬ ఉషా౨ మకరేరవిః౨౯-౩౯ భు౫-౨౯చ౧ [షాబాన్
14	౨	౧౨	సో॥త్ర౪-౦ ధని౪-౨౫ వ్య౪౪-౫౮ గ౪-౦ ది౨-౫౪ ఉత్తరాయణపుణ్యకాలః ఉదయప్రభృతి కూష్మాండదానాని [భు౦-౫వ౨
15	౩	౧౩	మం॥చ౪-౧౫ శత౬-౧ వరి౪౧-౨౫ ౧౫-౨౨ రా౦ భు౦-౧౬చ౩
16	౪	౧౪	బు॥ప౩-౧౪ పూభా౬-౨౬ ప౩౬-౫౬ బా౩-౧౪ రా౨-౨౧ అహః౨౭-౪౮ ఉషా౩ రవిః౪౫-౨౦ భు౦-౨౬చ౪
17	౫	౧౫	గు॥ప౧-౩ ఏమ్యం౫౭-౦ ఉభా౫-౪౪ ౩౧-౩౪ తై౧-౩౧ గ౨౮-౩౦ రా౭-౩ అవమా, దగ్ధయోగః భు౦-౩౭వ౫
18	౬	౧౬	శు॥అ౫౩-౪౮ రే౪-౨ పి౨౫-౨౬ భ౨౫-౫౬ రా౨౪-౦ అనధ్యాయః భు౦-౪౭చ౬
19	౭	౧౭	శ॥న౪౮-౫౩ అశ్వి౧-౨౪ భ౫౬-౫౩ సా౧౮-౪౨ బా౨౧-౨౦ ది౨౪-౯ కేవే భు౦-౫౭చ౭
20	౮	౧౮	ఆ॥ద౪౩-౨౩ కృ౫౪-౨౫ శు౧౧-౨౭ తై౧౬-౮ ది౨౬-౨౧ అహః౨౭-౫౨ ఉషా౪ రవిః౧-౫ రాక్రాం భు౧-౮చ౮
21	౯	౧౯	సో॥ఏ౩౭-౨౯ రో౫౦-౧౭ శుభ౩-౫౦ బ౫౨-౧౨ వ౧౦-౨౬ రా౩-౪౬ సర్వేషామేకాదశీ [illegible]మన్వాదిః అహః౨౭-౫౬ కుంభాయనగతో రవిః౫౨-౩౯ భు౧-౧౯చ౯
22	౧౦	౨౦	మం॥ద్వా౩౧-౪౦ మృ౪౬-౩ ఐం౪౮-౪౬ బా౩-౩౦ ౩-౧౪ శుక్రాం రవే ప్రదోషః భు౧-౨౯చ౧౦
23	౧౧	౨౧	బు॥త్ర౨౫-౪౯ ఆర్ద్రా౪౧-౫౮ వై౪౦-౧౯ తై౨౫-౪౯ ద౫-౩౭ అహః౨౭-౫౮ శ్ర౧ రవిః౧౭-౧ త్రయోదశీతిథిః భు౧-౪౦చ౧౧
24	౧౨	౨౨	గు॥చతు౨౦-౧౬ పున౩౮-౧౪ వి౩౨-౪౮ వ౨౦-౧౬ ది౧౦-౬ రా౨౯-౧౧ తిథిద్వయం హిమశోధనా శవే అన్వాధానం అనధ్యయనత్రయం భు౧-౫౧చ౧౨
25	౧౩	౨౩	శు॥○ పూ౧౫-౧౧ పుష్య౩౫-౪ ప్రీ౨౫-౪౩ బ౧౫-౧౧ శేషః౦-౫౯ ప్రతిపత్తిథిః యోగకాలః భు౨-౧వ౧౩
26	౧౪	౨౪	శ॥కృ ప్ర౧౦-౪౫ ఆశ్రే౩౨-౩౪ ఆయు౧౯-౧౧ కౌ౧౦-౪౫ ౫-౪౪ అహః౨౮-౪ శ్ర౨ రవిః౩౩-౮ భు౨-౧౧వ౧౪
27	౧౫	౨౫	ఆ॥ద్వ౭-౮ మ౩౦-౫౭ సౌ౧౩-౯ గ౭-౮ ది౧-౪౫ రా౨౨-౪౦ భు౨-౨౨చ౧౫
28	౧౬	౨౬	సో॥తృ౪-౩౦ పూఫ౩౦-౨౩ శో౮-౨౧ భ౪-౩౦ రా౨౦-౨౫ భు౨-౩౨చ౧౬
29	౧౭	౨౭	మం॥చ౩-౨ ఉఫ౩౦-౫౬ అతి౪-౩ బా౩-౨౧ ౨౪-౨౪ అహః౨౮-౧౦ శ్ర౩ రవిః౪౯-౨౭ భు౨-౪౩చ౧౭
30	౧౮	౨౮	బు॥ప౦-౪౭ హ౩౨-౪౫ సు౦-౫౦ కృ౫౭-౩౧ తై౨-౪౭ రా౨౫-౩౪ భు౨-౫౩చ౧౮
31	౧౯	౨౯	గు॥ష౩-౫౧ చి౩౫-౪౮ శూ౫౭-౮ ౩-౫౧ రా౨౨-౩౩ తిస్రోష్టకాః భు౩-౪చ౧౯
1	౨౦	౩౦	శు॥స౬-౧౧ స్వా౪౦-౨౯ ౦౫౬-౫౫ బ౬-౧౧ రా౨౭-౦ అనధ్యయనద్వయం భు౩-౧౪చ౨౦
2	౨౧	౧	శ॥అ౯-౪౧ వి౪౫-౧౭ వృ౫౭-౨౦ కౌ౯-౪౧ ౨౭-౫౯ అహః౨౮-౧౮ శ్ర౪ రవిః౫-౫౭ భు౩-౨౫చ౨౧
3	౨౨	౨	ఆ॥న౧౪-౧౦ అనూ౫౧-౧౮ ధ్రు౫౮-౨౫ గ౧౪-౧౦ త్యాజ్యాభావః దశమీతిథిః కేక్రాం భు౩-౩౫చ౨౨
4	౨౩	౩	సో॥ద౧౯-౧౮ జ్యే౫౭-౫౪ వ్యా౫౯-౨౫ భ౧౯-౧౮ ౬-౫౦ శూన్యతిథిః భు౩-౪౬చ౨౩
5	౨౪	౪	మం॥ఏ౨౪-౪౫ మూ౬౦-౦ హ౬౦-౦ బా౨౪-౪౫ త్యాజ్యాభావః అహః౨౮-౨౪ ధని౧ రవిః౨౨-౪౨ సర్వేషామేకాదశీ ఏకాదశీతిథిః భు౩-౫౬చ౨౪
6	౨౫	౫	బు॥ద్వా౨౯-౫౭ మూ౪-౨౯ హ౧-౧౯ తై౨౯-౫౭ ది౦-౧౨ రా౨-౨౯ భు౪-౭చ౨౫
7	౨౬	౬	గు॥త్ర౩౪-౪౬ పూషా౧౦-౩౫ వ౨-౧౭ గ౨-౨౧ రా౩-౫౪ శువే ప్రదోషః భు౪-౧౭చ౨౬
8	౨౭	౭	శు॥చతు౩౮-౩౦ ఉషా౧౫-౫౭ సి౨-౪౬ భ౬-౩౭ ది౨౬-౪౧ అహః౨౮-౩౦ ధని౨ రవిః౩౯-౪౨ మాసశివరాత్రిః అనధ్యయనత్రయం భు౪-౨౭చ౨౭
9	౨౮	౮	శ॥● అమా౪౧-౧౬ శ్ర౨౦-౧౯ వ్య౨-౩౧ చ౯-౫౩ రా౨-౧౯ అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః భు౪-౩౮చ౨౮

జనవరి నెల

1929 ఫిబ్రవరి నెల

	గు	రా	కు
శు	బ౧కుంభేబుధః		
బు-ర	బ౨మీనేశుక్రః		
శ	కే		

కుజచారః
శు౧౨మం మృ౩వక్రీకు [౧-౯
బు౫బు కుజవక్రత్యాగః
బుధచారః [౧-౫
శు౧కు ఉషా౪బు౧౩-౫౦
శు౨ఆ శ్ర౧బు౨౯-౬
శు౪మం శ్ర౨బు౩-౧౪

శు౫బు శ్ర౩బు౨౪-౫౮
శు౮కు శ్ర౪బు౪౮-౫౦
శు౧౧సో ధని౧బు౧౨-౪౩
శు౧౩బు ధని౨బు౯-౩౪
బ౧శ ధని౩బు౫౦-౫౦
బ౫బు ధని౪బు౨౨-౬
బ౧౩గు బుధవక్రారంభః [౩౮-౨౦

గురుచారః
బ౧౪కు అశ్విని౪బుజీవగు [౪౩-౧౯
శుక్రచారః
శు౨శ శత౩కు౦-౨౫
శు౩సో శత౪కు౫౬-౩౬
శు౬గు పూభా౧కు౫౧-౩౨

[౩౨
శు౧౦ఆ పూభా౨కు౫౫-
శు౧౩బు ,, ౩కు౫౬-౨౨
బ౨ఆ పూభా౪కు౧-౮
బ౫బు ఉభా౧కు౭-౫౫
బ౮శ ఉభా౨కు౧౫-౨౮
బ౧౧మం ఉభా౩కు౨౧-
బ౧౪శ ఉభా౪కు౯-౧౫

శనిచారః
బ౧౧మం మూ౨శనిః ౧౦- [౨౦
రాహుకేతుచారా
బ౧౧మం [౪౮ కృ౨రాహుః
విశాఖ కేతుః } ౨౯-౩౧

అమృతాంజనము
తలనొప్పులకు
దెబ్బలకు
ప్రతిషాపులో దొరకును
AMRUTANJAN
BEST INDIAN PAIN BALM
BOMBAY
MADRAS
AMRUTANJAN DEPOTS

12	౨౯	౯	మం॥శు ప్ర౧౭-౨౫ఉ భా౪౫-౫౫శు౭-౨౫బా౭-౨౫ది౧౦-౩౦యాగకాలః ద్వితీయాతిథిః చంద్రోదయః దక్షిణ శృంగోన్నతిః భు౪-౧౫వ౨౯
13	౩౦	౧౦	బు॥ద్వి౧౫-౫౭శే౪౪-౩౬శుభ౩-౪౬ బ్ర౫౪-౪౦కౌ౧౫-౫౭ది౧౫-౧౬అహః౨౯-౪౦పూభా౪వి మీనే రవిః౪౬-౪౪ తృతీయాతిథిః భు౪-౨౪చ౧ పవ్వాల్ [భుం-౨౭౨
14	౧	౧౧	గు॥తృ౧౨-౩౧అశ్వి౪౨-౨౪ఐం౫౨-౭౮౧౨-౩౧రా౩-౦ షడశీతిపుణ్యకాలః ఉదయప్రభృతి ప్రహరద్వయపర్యంతం
15	౨	౧౨	శు॥చ౭-౧౧భ౩౯-౨౪వై౪౫-౧౩భ౭-౧౧ది౫-౧౨ శాంతచతుర్థి భుం-౧౦చ౩
16	౩	౧౩	శ॥పం౩-౭విష్కం౫౪-౩౨కృ౩౫-౪౯వి౩౬-౫౩బా౩-౭కౌ౨౬-౧౬ది౬-౩౬భుం-౧౭చ౪
17	౪	౧౪	ఆ॥ష౫౧-౪౩౯౩౧-౫౧ప్రీ౩౦-౧౫౮౨౪-౪౧ది౩-౧౧౭౧౫-౧అహః౨౯-౫౨ఉ భా౧రవిః౩-౨౬భుం-౨౬౫
18	౫	౧౫	సో॥అ౪౫-౪౦మృ౪౬-౪౧ఆ౨౨-౨౯భ౧౭-౪౧రా౧౬-౧౭అనధ్యాయః భుం-౩౪చ౬
19	౬	౧౬	మం॥న౩౯-౪౪ఆర్ద్ర౨౩-౩౩సౌ౧౪-౪౩బా౧౨-౪౨రా౨౧-౩౭కుక్రాం భుం-౪౨చ౬
20	౭	౧౭	బు॥ద౩౪-౬పున౧౯-౪౦శో౬-౬అతి౫౨-౩౪తై౬-౫౫రా౭-౩౧అహః౩౦-౦ఉ భా౨రవిః౨౭-౩౪ భుం-౫౦చ౭
21	౮	౧౮	గు॥ఏ౨౯-౦పుష్య౧౬-౧౩సు౫౨-౫౨భ౨౯-౦రా౧౬-౪౦సర్వేషామేకాదశీ ఏకాదశీ గురువారవ్రతం శివేభుం-౫౭చ౯
22	౯	౧౯	శు॥ద్వా౨౪-౩౨ఆశ్లే౧౩-౨౩ధృ౪౬-౪౧బా౨౪-౩౨రా౧౨-౧౭ నృసింహద్వాదశీ, అహః౩౦-౪ మేషాయనగో రవిః౨౩-౨౨ ప్రదోషః భు౧-౫చ౧౦
23	౧౦	౨౦	శ॥త్ర౨౦-౫౫మ౧౧-౨౨శూ౪౧-౧౩తై౨౦-౫౫రా౦-౫౪అహః౩౦-౬ఉ భా౩రవిః౫౦-౬ తిథిద్వయం, కామదహనం, అనధ్యయనచతుష్టయం భు౧-౧౩చ౧౧ [౨౦చ౧౨
24	౧౧	౨౧	ఆ॥చతు౧౭-౨౦పూ౧౦-౧౬గం౩౬-౩౬వ౧౭-౨౦ది౨౭-౧౨హోళికోత్సవః, వసంతోత్సవః, పూర్ణిమాతిథిః భు౧-
25	౧౨	౨౨	సో॥○పూ౧౬-౫౧ఉఫ౧౦-౨౦వృ౩౨-౫౬బా౧౬-౫౧రా౧-౩౬ ప్రతిపత్తిథిః, బ్రహ్మసావర్ణికమన్వాదిః, అన్వాధానం భు౧-౨౯చ౧౩
26	౧౩	౨౩	మం॥కృ ప్ర౧౬-౩౬హ౧౧-౩౬ధ్రు౩౦-౧౪కౌ౧౬-౩౬రా౨-౧౪ ద్వితీయాతిథిః, చాతుర్మాస్యద్వితీయా, యాగకాలః భు౧-౩౬చ౧౪
27	౧౪	౨౪	బు॥ద్వి౧౬-౩౭చి౧౪-౪వ్యా౨౭-౩౪గ౧౬-౩౭ది౨౭-౫౨అహః౩౧-౧౪ఉ భా౪రవిః౧౨-౨౫తృతీయాతిథిః భు౧-౪౫చ౧౫
28	౧౫	౨౫	గు॥తృ౧౯-౫౯స్వా౧౬-౨౭హ౨౬-౫౨భ౧౯-౫౯రా౨-౨౩ బ్రహ్మకల్పః శూన్యతిథిః భు౧-౫౩చ౧౬
29	౧౬	౨౬	శు॥చ౨౩-౨౫వి౨౨-౩౬వ౨౬-౫౯బా౨౩-౨౫రా౩-౧౪ చతుర్థీతిథిః రావేక్రాం భు౨-౧చ౧౬
30	౧౬	౨౬	శ॥పం౨౬-౪౯అనూ౨౭-౨౧సి౨౭-౪౯తై౨౬-౪౯రా౧౩-౨౭అహః౩౦-౨౨శే౧౪రవిః౩౪-౧౨భు౨-౯చ౧౭
31	౧౭	౨౭	ఆ॥ష౩౨-౫౧జ్యే౩౪-౪౩వ్య౩౦-౧౦గ౩-౨౦త్యాజ్యాభావః భు౨-౧౬చ౧౭
1	౧౯	౨౯	సో॥స౩౭-౫మూ౪౧-౧౭వరీ౩౧-౪౧భ౫-౨౭రా౬-౨౪తిస్రోష్టకాః శక్రాం భు౨-౨౫చ౧౯
2	౨౦	౩౦	మం॥అ౪౩-౧౧పూషా౪౬-౪౨వ౩౩-౬బా౧-౩౭ది౬-౫౨అహః౩౦-౩౦శే౨రవిః౫౬-౨౦వ్యవే భు౨-౩౩చ౨౦
3	౨౧	౩౧	బు॥న౪౬-౪౬ఉషా౫౩-౩౩శి౩౪-౬తై౧౫-౨౯ది౯-౩౯భు౨-౪౧చ౨౧
4	౨౨	౧	గు॥ద౫౧-౨౩శ్ర౭-౩౧సి౩౪-౨౯వ౯-౩౪వి౪-౨౩భు౨-౪౯చ౨౨
5	౨౩	౨	శు॥ఏ౫౩-౫౨ధని౬౦-౦సా౩౪-౧బ౨౨-౩౬ది౯-౭సర్వేషామేకాదశీ అహః౩౦-౪౦ షడశీతిముఖోరవిః ౫౯-౧౨ భు౨-౫౬చ౨౩
6	౨౪	౩	శ॥ద్వా౫౫-౩ధ౨-౫శ౩౨-౩౬కౌ౪౪-౨౬ది౨౦-౫౦అహః౩౦-౪౦శే౩రవిః౨౦-౨౯భు౩-౫చ౨౪
7	౨౫	౪	ఆ॥త్ర౫౪-౫౫శత౪-౬శుభ౩౦-౧౦గ౨౪-౫౯ది౨౦-౫౬ప్రదోషఃభు౩-౧౩చ౨౫
8	౨౬	౫	సో॥చతు౫౩-౩౦పూభా౫-౫౩బ్ర౨౬-౪౪భ౨౪-౧౨ది౨౯-౫౫మాసశివరాత్రిః, అనధ్యయనత్రయం భు౩-౨౧చ౨౬
9	౨౭	౬	మం॥●అమా౫౧-౫౫ఉ భా౫-౫౬ఐం౨౨-౨౮చ౨౨-౧౨రా౪-౪౦ అహః౩౦-౪౬శే౪ రవిః౪౪-౭ అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః భు౩-౨౯చ౨౬
10	౨౮	౭	శుక్లనామ సం॥ చైత్ర శు బు ప్ర౪౬-౧౭శే౪-౫౫వై౧౬-౫౭కిం౯-౧౬రక్రాం యాగకాలః

Margin notes: ఫాల్గున; 1929 మార్చి; మీన; ఏప్రిల్

ర	శు-శ	రా	కు
బు	బ౬మీనే బుధః బ౩౦మేషే		
	రాహుః, తులాయాం కేతుః		
శ	కే		

కుజచారః	శుక్రచారః	శుక్ర	గురుచారః	శనిచారః
శు౨బు ఆర్ద్రా౨౦-౩౧-౫౬	శు౪శు ధని౪బు౬-౩	ప్రాగస్తంబు౪౧-౪౭	శు౭సో భ౨గు౬-౧	బ౧౪సో శనివక్రారంభః [౨౨-౧౫
శు౧౨శు ఆర్ద్రా౩శు ౫౦- [౧౧	శు౬ఆ శత౨బు౪౭-౧౫	బ౬సో పూభా౪బు౩౪-౫౬	బ౭మం భ౩గు౫౯-౧౬	రాహుః కేతుచారా
బ౫శ ఆర్ద్రా౪శు౪౩-౪౫	శు౧౧బు శత౨బు౩౧-౨౯	బ౯బు ఉభా౧బు౪౨-౫౬	శుక్రచారః	బ౩౦మం
బ౧౩ఆ పున౧శు౩౭-౩౫	శు౧౩శ శత౩బు౨౧-౧౬	బ౧౧శు ఉభా౨బు౪౧-౨	శు౧మం అశ్వి౪శు౧౬-౧౬	కృష్ణ౧రా విశా౩కే } ౨౫-౨౩
బుధచారః	శు౧౫సో శత౪బు౨౯-౧	బ౧౩ఆ ఉభా౩బు౩౯-౯	శు౭సో భ౧శు౪౬-౩౨	
శు౧మం ధని౩బు౧-౧౪	బ౨బు పూభా౧బు౩౬-౫౪	బ౩౦మం ఉభా౪బు ౨౭- [౫౦	బ౬ఆ శుక్రవక్రారంభః [౧౨-౫౫	
	బ౪శు పూభా౨బు౪౬-౪౭			
	బ౫శ పూభా౩బు౪౬-౩౧			

ఘనతవహించిన శ్రీగౌతమీ గోరక్షణ శరణాలయము
రాజమహేంద్రవరము

గోవధ కమేళా | శ్రీకృష్ణ గోపాల్ | కసాయికి క్రైస్తుగోవిక్రయము

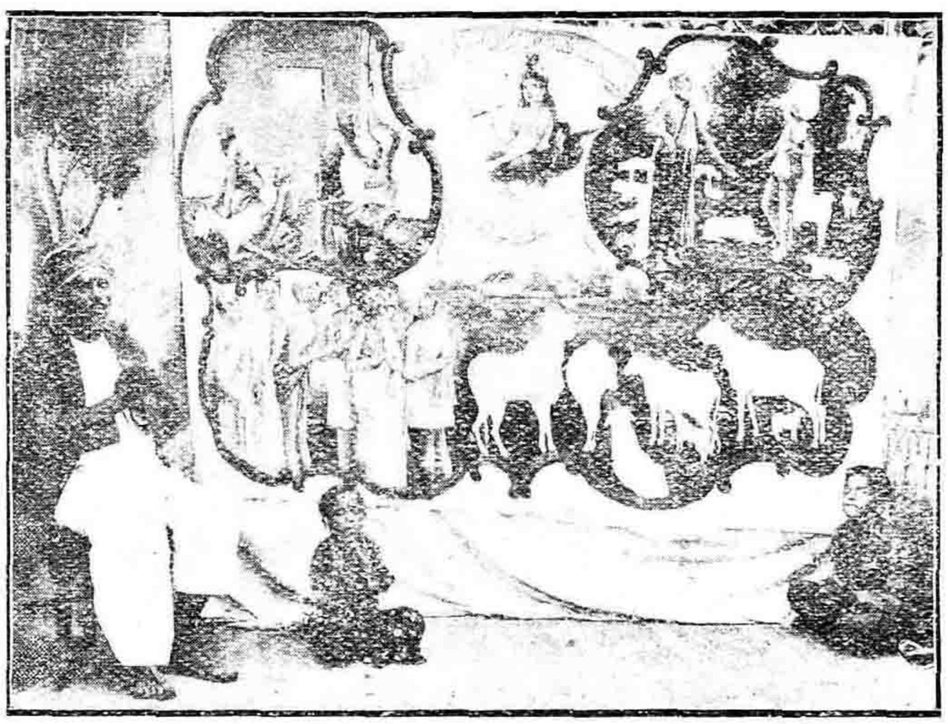

దేవరపల్లి వెంకటనరసింహా గుప్త,
ప్రధాన కార్యదర్శి, రాజమహేంద్రవరము.

గుప్తాగారు | గోరక్షణాతోట, బిల్డింగులు

గొప్పసత్పాత్రత మంచి తరుణము }

{ లోకరక్షణార్థము సత్వర ధర్మ మొసర్పుడు

దయాంతరంగ హృదయులగు మహాశయులారా!

లోకకల్యాణార్థము, రాజమండ్రిలో స్థాపించియున్న శ్రీగౌతమీ గోరక్షణ శరణాలయమునందు భారతీయుల సంఘసహాయముతో దిక్కులేని బీద గోవృషబాధలను రక్షించి పోషించుచుటకున్న, సాధ్యమై సంవత్సరలో గోవధ బాపుటకున్న, ధర్మసంస్థాపన గావించి ఈ ఉద్యమము శాశ్వతమగునట్లు పురవాసులు 30 మంది గొప్పవారు కార్యనిర్వాహకసభ్యత వహించి కట్టుదిట్టమైన చట్టనిబంధనలతో గవర్నమెంటులో 1927 సం॥రం రిజిష్టరీ చేయించి యున్నారు.

ఈ ఉద్యమముయొక్క సంపూర్ణకార్యసాఫల్యతకు లక్షలాదిద్రవ్యము, వేనవేలు సభ్యులు ఆవశ్యకమైనందున యిప్పటికి ఈసంఘమునందు 10 వేలమంది హిందూ మహాత్మ్ములాది సోదరీ సోదరులు తమ శక్త్యానుసారము వేలు, వందలు, పదులు, ఒకట్లాదిద్రవ్యము దయచేసి మహారాజపోషకులు మొదలు సహాయులవరకు సభ్యత వహించినారు గాన త్వరలో సభ్యతవహించెడి పుణ్యాత్ములు, తమ యథాశక్తిగా చందాలు సత్వరముగా రాజమండ్రికి, శ్రీగౌతమీ గోరక్షణసంఘము పేర పోస్టుద్వారా దాతలు సంపూర్ణమైన యడ్రస్సుతో సొమ్ము పంపినవెంటనే రసీదు, హాల్సుబుక్కు, కార్యక్రమము అందజేయబడును.

ఇట్లు ప్రధాన కార్యదర్శి,

రాజమహేంద్రవరము,

దేవరపల్లి వెంకటనరసింహా గుప్త

శ్రీ లక్ష్మీ జ్యూయలరీ కంపెని, బెజవాడ

సౌందర్యనిలయము

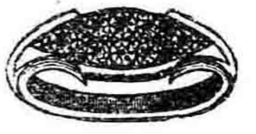

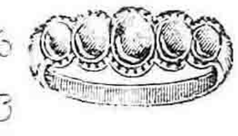

సౌందర్యమానందదాయకము. సౌందర్యమును బూజించనివారు లేరు 'అనుపకచ్చ డాల్‌గట్టిన ముని ప్రుచ్చులు' కూడ సౌందర్యమునకు ముగ్ధులై పోవుదురు. మా లక్ష్మీగృహము సౌందర్యరాశి. ఒక్కసారివచ్చి చూచిన మీరుకూడ ముగ్ధులై పోవుదురు మా ప్రదర్శనశాలలో శ్రీ లక్ష్మీదేవి సర్వాభరణ భూషితయై ప్రఫుల్ల వదనముతో తాండవ మాడుచుండును. క్రొత్తరకము గాజులు; మెడగొలుసులు; హారములు; పచ్చలు, కెంపులు, రత్నములు, పొదిగిన నగలు; పలువిధములైన యుంగరములు; కాళ్ల గొలుసులు; బంగారు, వెండిగ్లాసులు; మరచెంబులు; పళ్లెరములు; కాఫీసెట్లు ఎల్లప్పుడు సిద్ధముగానుండును. మీరే వస్తువు పురమాయించినను, దానిని వెంటనే తయారుచేయించి సకాలములో మీ కందజేయుదుము.

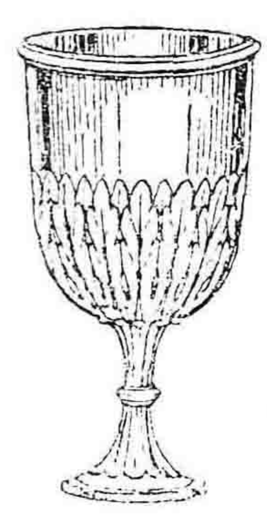

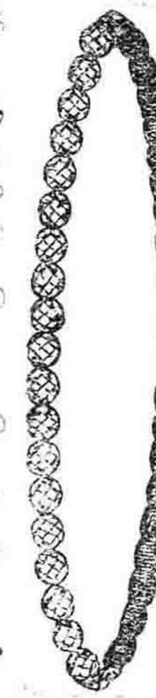

నవరసు బంగారునకు, ఛాదివెండికి, క్రొత్త మాదిరిలకు, చక్కని పని తనమునకు, సరసమైన ధరలకు గ్యారంటి. [మా యుద్దేశ్యము.

నచ్చని వస్తువులను తిరిగి తీసికొందుము. సౌందర్యమును పోషించుటయే

ప్రొప్రైటరు: ఎర్నేని లక్ష్మీనారాయణ చౌదరి.

డి మైసూరు అగ్రికల్చరల్ డైరీ ఫారమ్ కంపెనీ లిమిటెడ్.

జీవజంతువులమీద నష్టపరిహారమును యిచ్చు బూరో

ఇండియనులకు మాత్రమే సంబంధించినది ఈ తరుణమును పోగొట్టుకొనకుడు.

అపూర్వావకాశము. ప్రత్యేకసదుపాయములు.

1. జీవజంతులను లైవ్‌స్టాక్ కంపెన్సేషను బ్యూరోలో రిజష్టరు చేయుట, చావులవల్ల గలిగిన నష్ట పరిహారమును యిచ్చుటకు 12 వత్సరముల తదుపరి స్వంతదారుల కిచ్చివేయుట.

2. మంచిపాలు, వెన్న, పెరుగువలయుచోట్ల డైరీఫారమ్‌లను ఏర్పాటుచేయుట.

3. వ్యవసాయసంబంధీకు లవసరమునిమిత్తం, యిండ్లుగాని, పొలముగాని కొనుటనిమిత్తం తక్కువ వడ్డీతో వాయిదాలమీద చెల్లించులాగున అప్పులు యిచ్చుట.

మీ ఆదరువుకు మే మెల్లప్పుడును ఆదరణీయులము. మేనేజింగు డైరక్టరు,

తదితర వివరములకు: మైసూరు అగ్రికల్చరల్ డైరీ ఫారమ్ కంపెని, లిమిటెడ్.

పోస్టు బసవనగుడి, బెంగుళూరు సిటి.

కావలెను?

ఇండియాయందంతటను నమ్మకమైనవారులు, యోగ్యతగలిగి ప్రజలగౌరవమునకు పాత్రులును మంచిపలుకుబడి గలవారు నగు ఏజంట్లుగా కావలెను.

3-వ ముద్రణము! **800 పుటలు!!** **తక్షణమే ఆర్డరును పంపుడు!!!**

60 దినములలో సులభముగా ఇంగ్లీషు నేర్చుకొనవచ్చును

మోసపోకుండుటకై మా రిజిష్టర్డు ట్రేడుమార్కును గమనించికొనుడు. పైకము సంపాదించుటకై ఇదే మాదిరి అనేకులచే ప్రచురించబడిన పుస్తకముల పైనుండి పేరునుమాత్రము చూచికొనకుడు.

మోసపోకుడు

మీరు ఆంగ్లభాషలో ప్రవీణులగుటకు మా ఆంగ్లఆశాను గ్రంథమును శ్రద్ధతో 60 దినములు చదివిన చాలును. ఉపాధ్యాయులు అవసరములేదు.

తస్మాత్ జాగ్రత! **అపారమైన విషయము!!**

తెనుగు అక్షరములను చదివితే ఇంగ్లీషు పదములను తెలుసుకొనవచ్చును. మీరు ఇంగ్లీషు నేర్చుకొనవలయునంటే దిగువ కనబరచియుండు పుస్తకమును తీసి చదువండి. దీనికి ఉపాధ్యాయుడు అవశ్యములేదు. సులభముగను నేర్చుకొనతగినది.

ఆంగ్లఆశాన్ లేక ఆంగ్లబోధిని

ఆంగ్ల రాజ్యాధిపత్యమునకు లోబడిన మనదేశములో ఇంగ్లీషుభాషయే ముందుకు వచ్చి ఒక్కొక్కరియొక్క మేలునకును, జీవనోపాయమునకును, నాగరీకమునకును కారణముగా ప్రకాశించుచున్నది. అందరికిని తెలిసినవిషయముగా యుండియు కొన్ని సంపర్కముల వల్లను, సౌకర్యము లేనందునను కొందరు ఈ భాషను నేర్చుకొనకుండ విడిచి వెనుక వ్యసనపడుటను మనము కండ్లార చూచుచు వచ్చుచున్నాము. ఈకొరతను తీర్చివేయుటకు ఈ పుస్తకము లోకోపకారముగా వ్రాయబడినది. ఇంగ్లీషు నేర్చుకొనుటకు ఆశపడువారికి దీనికి మించిన సహాయము వేరొకటిలేదనునది నిజము.

దీనిలో సాధారణ వాడుకకు తగిన ఇంగ్లీషుపలుకులు శబ్దించువిధము వాటియొక్క అర్థములును తెనుగులోను ఇంగ్లీషులోను దిగువ గుర్తించియుండు చిన్నకథలును సామెతలును వాటియొక్క ఇంగ్లీషు అర్థములను సులభశైలిలో కనుపరచబడియున్నది.

ఈ పుస్తకములో ముద్రించబడిన పదముల మాదిరి:

అడాప్షన్ Adoption=స్వీకారము కామిక్ Comic=పరిహాసమైన
మ్యూసిక్ Mu-ic=సంగీతము ప్లేన్ Plane=సమమైన

ఉపాధ్యాయులు లేకుండనే సులభముగా ఇంగ్లీషు నేర్చుకొనుటకు వుపయోగపడు పుస్తకము ఇదియే. ఇందులో ఒకపదమును శబ్దించువిధమును, వాటియొక్క ఇంగ్లీషు అర్థమును, మృగములు, పక్షులు, దినములు, నెలలు, సంవత్సరములు, పుష్పములు, ఆయుధములు, పెండ్లి, సీమంత నోటీసులు మొదలైనవి ఇంగ్లీషులోను, తెనుగులోను వ్రాయువిధమును, చిన్నకథలును, సామెతలును వాటియొక్క ఇంగ్లీషు అర్థమును నిండా సులభమైన శైలిలో చూపింపబడియున్నది. సుమారు 800 పేజీలుగల పెద్దపుస్తకము. అందమైన బైయిండు చేయబడియున్నది. స్త్రీలకును, బాలురకును, వ్యాపారులకును, పనిచేయువారలకును, ఉపాధ్యాయులకును మిగుల ముఖ్యమైనది.

ఇందులో అనేకవిధ నూతన విషయములు చేర్చబడియున్నవి. ఆంగ్లము తెలియని చదువరుల కష్టమును తీర్చుటకుగాను కొన్ని మంచి తంతి సమాచార మాదురులును, ఒకరు ప్రాణము విడుచుకాలములో వ్రాయవలసిన వుయిలు శాసనములును, నెలజీతలెక్కలు నెలవడ్డీ వగైరాలును మొదలైనవియు సరియైన పద్ధతిలో ఈ పుస్తకములో అడగియున్నవి.

ఈ పుస్తకము 1-కి వెల రూ. 2. తపాలుచార్జి అణాలు 8.

టి. రాజగోపాలు మొదలియారు, 302, టంకశాలవీధి, మింటుపోస్టు, మదరాసు.

ముఖ్యగమనింపు:—ఇదేమాదిరి ఇతరులచే ముద్రించబడిన పుస్తకమును చూచి మోసపోకుడు. పుస్తకమును తీయుటను ముసుపు మాపేరును, వర్తకగుఱుతును గమనించి చూడుడు.

ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణము

ఇది వ్యాఖ్యానములంగున్న వివిధవిషయములంజేర్చి తెనిఁగింపబడినది, ఏశ్లోకమున కేపద్యమో తెలియుటకు శ్లోకసంఖ్యయు జేర్పఁబడినది. విశేషార్థములుగల తావులఁ గ్రింద నర్థముగూడ వ్రాయఁబడినది. ఆంధ్రమహాభారతమంత గ్రంథము. నిర్వచనము శ్రీరామావతారతత్త్వమను గొప్పపీఠికయుఁ గలదు. మూఁడుసంపుటములు. 12-0-0 ఏడు సంపుటములు 14-0-0

ఆంధ్రబ్రహ్మాండపురాణము	5-0-0	ఆంధ్రలలితోపాఖ్యానము	1-8-0
ఆంధ్రహాలాస్యమహాత్మ్యమనఁబడు మధురాపురమాహాత్మ్యము, స్కాందపురాణాంతర్గతము			0-12-0
విచిత్రపాదుకాపట్టాభిషేక నాటకము	0-12-0	పాండవాజ్ఞాతవాసము	0-12-0
శ్రీరామవనవాసము	0-12-0		

శ్రీ కృష్ణావతార తత్త్వము

ఏడుసంపుటములు సంపినములు. ఒక్కొక్కటి 1-8-0 లు.

ఈయది బ్రహ్మ, బ్రహ్మాండ, బ్రహ్మవైవర్త, దేవీభాగవత, శ్రీభాగవత, విష్ణు, పద్మప్రముఖ పురాణములనుండియు, మహాభారత హరివంశగర్గసంహితాదులనుండియు శ్రీకృష్ణచరిత్రమును సంగ్రహించి వ్రాయఁబడుచున్నది. పారాయణమునకు నుపయోగించు స్తోత్రము లచ్చు ముద్రింపఁబడును. ప్రతికథక్రిందను వానినుండి నేర్పడిన విషయములు సప్రమాణములుగా వ్రాయఁబడును. శ్రీకృష్ణచరిత్రము నిష్కళంకమను విషయము సిద్ధాంతము చేయఁబడినది. ఒక్కొక్కటి 400 పుటలు గల గ్రంథము మూఁడునెలలకొకపని వెలువడుచుండును. మూఁడుసంపుటములు వెలువడినవి. చందాదారు లొక్కరూపాయతోఁ దమయంగీకారమును దెల్పినఁ బంపఁబడును. ఒక్కసారి రూ 12 లు పంపినవారు పోషకులుగాఁ బ్రకటింపఁబడుదురు. సులభముగునట్టిదము. స్త్రీబాలురకుం గూడ నుపయోగించును. భక్తులీగ్రంథమునకు సహాయముఁ జేయుదురని వేడుచున్నాఁడను.

ఇట్లు, జనమంచి శేషాద్రిశర్మ, ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయుఁడు, మ్యునిసిపల్ హైస్కూలు, కడప.

సుగంధనశ్యము

చిరకాలము పరిశ్రమచేసి ఇది కనిపెట్టబడినది. ఇదివరకే ఇది లోకమందంతటను వ్యాప్తముచేయబడి సుప్రసిద్ధమైనది. కాబట్టి దీనినిగురించి మేము విశేషించి శ్లాఘింపవలసిన పనిలేదు.

ఒకసారి యుపయోగించినయెడల దీని ముఖ్యత్వమును సదియే సాధింపగలదు; దీనిచే బాధా నివృత్తిగాంచి కృతజ్ఞతాపూర్వకముగా గొప్పవారును, కొలదివారును పంపిన యోగ్యతాపత్రికలు లెక్కకు మిక్కిలిగా నున్నవి.

ఈ సుగంధనశ్యము నుపయోగించుటవల్ల మెదడు, ముక్కు, కన్నులతో సంబంధించిన సమస్త వ్యాధులును సమూలముగ నశించును. పీనసము, ఒంటితలనొప్పి, తలలోనిపోట్లు, జలదోషములు, మొదలగు కంఠమునకు పైబడిన 16 వ్యాధులకును ఈ సుగంధనస్యము పెట్టినదిభిక్షము. ఇట్టి గుణవిశేషము గలిగి యింతసులభముగా విక్రయింపబడు నౌషధ మిదితప్ప మరియొకటిలేదు.

చిరకాలముంచినను చెడని సుగంధ విశేషమువలన, పొడి యభ్యాసములేనివారికి సహితి మిద హితవుగా నుండును.

సాధారణముగా పొడిసేయువారి లీసుగంధనశ్యమును ఒకటి రెండుసారు లుపయోగించినయెడల, ఇది సాధారణపుపొడి 10, 15 సారు లుపయోగించినంతపని చేయును, కాలణావెలగల సాధారణపు పొడిలో నీ సుగుంధనశ్యము నొకచిటిక కలిపినయెడల నా పొడియంతయును మిక్కిలిపరిమళవంతమగును. ముఖ్యగమనింపు:-ఆంధ్ర లేక ఆంగ్లభాషలలో విలాసమును విడివిడిగాను వ్రాయవలెను.

బుడ్డి 1 కి అ. 0-4-0; వి. ఖర్చు అ. 0-4-0. డజను 1 కి రూ. 2-8-0 వి. పి. ఖర్చు 0-12-0.

యూకలిప్టస్ ఆయిల్

స్వచ్ఛమైన నీలగిరితైలము ఇన్‌ఫ్లుయంజా, ప్లేగు, కలరా,వీటికి పరమౌషధము. వైద్యమునందు ప్రసిద్ధిచెందిన ఒక వైద్యునివల్ల చెప్పబడిన ఈతైలము వాంతిభేది, ప్లేగువ్యాధి, తేలు మొదలైన విషజంతువుల కాటులు, కత్తిమొదలైనవాటి గాయములు, నరములచుళుకు, నిప్పు మొదలైనవాటివల్ల కలిగెడు అనేకవిధములైన వ్రణములు, ఇంఫ్లుయంజా, మలేరియా: అనేకవిషజ్వరములు, దగ్గు, ఉబ్బసము, వాయువు వల్ల కలిగెడుపోట్లు, నొప్పులు, పల్లునొప్పి, తలనొప్పి, ఒంటితలనొప్పి, కండ్లమంట, శీతభేది, మొదలైన వాటికి అనుభవసిద్ధౌషధము. 1 జౌ. బుడ్డి 1-కి రూ. 0-4-0. వి. పి. చార్జి 0-4-0. 1 జౌ బుడ్డి 12-కి రూ. 2-8-0. వి. పి. చార్జి రూ. 0-12-0. 1 జౌ. బుడ్డి గ్రోసు 1-కి 28-0-0.

టి. సి. నాగలింగప్ప అండు కంపెని, 280, వాల్‌టాక్సు, రోడ్డు, పోష్టుబాక్సు 516, పి.టి. మద్రాసు.

దియునైటెడ ఇండియా లైఫ్ అష్యూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.

1906-వ సంవత్సరమున స్థాపితము. హెడ్ ఆఫీసు, మద్రాసు.

పాలసీదారులవల్ల మూలధనము:- రూ 25,00,000

అధ్యక్షులు: సర్ యమ్. సి. టి. ముత్తయ్యశెట్టిగారు,

నిర్భయము-సదుపాయము:——యునైటెడుయిండియాలో భీమాచేయించుకొనినచో ఎట్టిభయమునుండదు. పాలసీహోల్డరుల వ్యవహారములు చాలశ్రేష్ఠముగాను, సద్భావముతోను, సర్దుబాటు చేయుబడుచున్నట్టి సదుపాయములెన్నియో కలవు.

యునైటెడు ఇండియాకంపెనీకి ప్రధాన కార్యస్థానము చెన్నపట్టణమే, భారతదేశము నందంతటను మంచిప్రఖ్యాతి కలదు. భీమా కంపెనీలలో చాల మూలధనము కలిగినట్టియు చక్కగా పరిపాలింపబడుచున్నట్టియు ఎట్టి భయమును లేనట్టియు ఎట్టి దుర్వ్యయమును లేనట్టియు వానిలో యునైటెడు యిండియా ఒకటి యని మరియొక రాష్ట్రమునందలి సుప్రసిద్ధ విమర్శకుడు వ్రాసెను.

సొమ్ము యివ్వవలసినవారికి వెంటనే సొమ్మియిచ్చుట, చాల జాగ్రతగా వ్యవహరించుట, మూలధనమును వివేకముతో వృద్ధిచేయుట, పాలసీహోల్డరులకు న్యాయముగను, ఔదార్యముతోను పద్ధతుల నేర్పరుచుట, ప్రీమియములు మితముగా నుంచుట, మంచిబోనసుల నిచ్చుట, యితర సదుపాయములు మున్నగునవి ముఖ్యలక్షణములగుట వలననే అవశ్యప్రాయమగు భీమాకంపెనీ అను ప్రఖ్యాతిని యునైటెడు యిండియా పడయగలిగినది.

ముఖ్యముగా దక్షిణదేశమువారికి భీమాసదుపాయమును కలుగజేయుటకు దక్షిణదేశమున యేర్పరుపబడిన భీమాకంపెనీ నిజముగా యునైటెడు యిండియా యొక్కటియే. అట్టిసేవను పాలసీహోల్డరులకు శ్రేష్ఠముగాను, సద్భావముతోను చేయుచుండుటకే యీ కంపెనీవారు నిరంతరమును ప్రయత్నించుచుందురు. అదియే వారి ఆశయము.

కోరినవారి కన్ని విషయములును వెంటనే తెలుపబడును.

పోస్టుబాక్సు, 281
10, మెకులీనుస్ట్రీటు,
మదరాసు.

స్టార్ అండు కంపెనీ,
మానేజర్లు.

బలహీనులకును, పాలిపోయిన వారికిని ప్రొఫెసర్ జేమ్సుగారి

తప్పక గుణమిచ్చును! **ఎలక్ట్రో టానిక్ ముత్యములు** తప్పక గుణ మిచ్చును!!

అధిక శ్రమవల్లను, క్షుద్ర నడతలను గలిగిన నరముల బలహీనత, నిద్రలేమి, వీర్యస్ఖలనము, మెదడు బలహీనత, మెదడు చీకాకు, చదువునందు గాని, వ్యాపారమునందుగాని యిష్టత లేకుండుట, నిస్సత్తువ, దేహాపటుత్వము తగ్గుచుండుట, నష్టమైపోయిన వీర్యమును వృద్ధిపరచుట మున్నగు వాటికి తప్పక గుణ మిచ్చును.

ఉద్యోగీయులకు, నిరుద్యోగియయ్యు అధికశ్రమ నొందువారికి, షాదరీలకు, ఉపాధ్యాయులకు, విద్యార్థులకు, న్యాయవాదులకు, గుమాస్తాలకు, షెట్టీలకు, వ్యవహారులకు, మానసిక శక్తి నుపయోగించు ప్రతి యొక్కరికి అవసరమైన దార్ఢ్యమును జేకూర్చు యెల్లపదార్థము లిం దిమిడియున్నవి.

వార్ధక్యముచే సంభవించిన దౌర్బల్యమును పోగొట్టుటయు, నరములకు బలహీనతను తగ్గించి దార్ఢ్యమును గ[illegible]టయు, ఈ ముత్యములయొక్క అమోఘమైన గుణమై వెలయుచున్నవి.

విపరీత పర్యవసానము నాపుటయందును, సున్నితమైన రక్తనాళములకు పుష్టిని కూర్చుటయందును, అన్నివిధముల డీలా అయిపోయిన మానవునకు నూతనముగ దార్ఢ్యమును ప్రసాదించుటయందును వీటి నుపయోగింపదగును.

ఈ మందును సేవించుటకు ప్రారంభించు మొదటిదినమునందే నరములకు పుష్టి, మానసికవికాసము, మనోధైర్యము, దార్ఢ్యము, సౌఖ్యము ప్రసాదింపబడుచున్నటు లెరింగి యీ మహత్తరౌషధముయొక్క అద్భుతగుణములే యని ప్రశంసింపగలవు. జఠరాగ్ని దీపించును. వీర్యస్ఖలనముకట్టుట ఒక్క సమ్మోహనమే అనిపించును. అద్భుతమైన ఆకలి జనించును. పేగులు సరియైనస్థితిలో నుండగలవు. ముఖమునకు తేజస్సునిచ్చి, కుందనపుఛాయ వచ్చును. నేత్రములయందు జీవకళ లుట్టిపడుచుండును. దృష్టిలోపముల నణచును. నీరసించక, తీరున దోకపాంకము బయలుదేరును. స్త్రీప్రకృతికి సన్నెగలుగును. మెదడు వికసించును. మంచి జ్ఞాపకశక్తి నొసగును. కండలుపెంచి బలమును ప్రసాదించును.

ఉపయోగించు విధానము:—ఉదయమున నొకమాత్రయు, సాయంకాల మొకమాత్రయు స్వల్పముగ నీటితో భోజనానంతరము సేవింపవలెను. పోష్టుఖర్చు ప్రత్యేకము.

ధర 25 మాత్రలుగల	బుడ్డి 1 కి రు	1-4-0	0-6-0		40 మాత్రలుగల	బుడ్డి 1 కి రు	2-0-0	0-6-0
	బుడ్డి 3 కి ,,	3-8-0	0-6-0		,,	బుడ్లు 3 కి ,,	5-8-0	0-6-0

సోల్ ఏజంట్లు:—**అంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ & కెమికల్ కంపెనీ, డ్రగ్గిస్టులు కెమిస్టులు**

285, జమ్మామసీదు, బొంబాయి 2.

వులకును విశ్వరూపసందర్శనమును జేయుటకు సామర్థ్యము గలదు. ఆసామర్థ్యమును వికసింపజేయుటయే పురుషార్థమునకు ప్రయోజనము. బ్రహ్మాత్వమునం దనంతములైన దిక్కాలముల కంతము గలుగుచున్నది. అనంతమైన బ్రహ్మాత్వమును సంకల్పించుటకు పరిమితాపరిమితములైన స్థలకాల నిర్దేశములు పరమసాధనములుగ నున్నవి. సంవత్సరారంభమునందు నూతనోత్సాహముతో ప్రజలు చేసెడి నింబకుసుమ భక్షణము పంచాంగశ్రవణము నీఫలమునె నిర్ణయించుచున్నది. అనంతకోటి బ్రహ్మాండ నాయకుండైన పరమేశ్వరుని నిర్వ్యాజకారుణ్యము విశ్వమునం దంతటను ప్రత్యక్షమగుచు మానవులకు నియత ధర్మముల నుపదేశించుచున్నది.

సంవత్సర ఫలము

విభవ సంవత్సరమునకు గురువు రాజు, సైన్యాధిపతి, అర్ఘాధిపతి, మేఘాధిపతి, గ్రామపాలకుడు; ఫలము:- ప్రజలకు కర్మనిరతి, రాజులకు నీతిప్రవర్తనము, సుభిక్షము, క్షేమము, ఆరోగ్యము, పరస్పరానురాగము, రాజులకు ప్రజాపాలన తత్పరత్వము, ధనధాన్యసమృద్ధి, ప్రజాకల్యాణము, ఆరోగ్యాభివృద్ధి, రోగభయరాహిత్యము, గ్రామసౌఖ్యము. శుక్రుడు మంత్రి; ఫలము:— స్త్రీ పురుషులకు పరస్పరానురాగము, ఫలాభివృద్ధి, గోక్షీరాభివృద్ధి. చంద్రుడు సస్యాధిపతి, పురోహితుడు, గణకుడు; ఫలము:— సస్యాభివృద్ధి, విద్యాభ్యాసము, గణకులకు సౌమ్యబుద్ధి, రాజులకు నయతత్పరత్వము. బుధుడు రసాధిపతి, దైవజ్ఞాధిపతి;- ఫలము:- గుడశర్కరాపిప్పలి కీఘృతతైలాదుల దుర్లభత్వము రాజసౌఖ్యము, దైవజ్ఞప్రతిపత్తి. సూర్యుడు నీరసాధిపతి, పరీక్షకుడు; ఫలము:— తామ్రచందనమాణిక్య తామ్రములవృద్ధి, రక్తధాన్యములఅర్ఘవృద్ధి, రాజకలహము, పరీక్షులకు తీక్ష్ణత. శని ధాన్యాధిపతి; ఫలము:— కృష్ణ సూక్ష్మధాన్యాభివృద్ధి, కృష్ణభూమిఫలాభివృద్ధి. శ్రీకృష్ణుడు పశుపాలకుడు; ఫలము:- పశువృద్ధి, సస్యాభివృద్ధి, తృణాభివృద్ధి, గోక్షీరాభివృద్ధి. సంక్రాంతి పురుష వాహనము ఖరము; ఫలము ఖరనాశనము. విభవ సంవత్సరమునకు సామాన్యఫలము:—

శ్లో. విభవాబ్దే ఽఖిలాలోకా స్సుఖిన స్స్వస్థవైరిణః,
వీతరోగా వీతభయా ఈతి వ్యాధియుతా అపి.

సామాన్యఫలము సౌఖ్యము, రోగ రాహిత్యము, భయరాహిత్యము గలిగి సౌమ్యముగ నున్నది. కాని శనికి 6 వ స్థానమునందు గురుస్థితి, మీనాంతమునందు గురుస్థితి, వృశ్చికాంతమునందు శనిస్థితి, గురుకుజుల ఏకరాశిస్థితి, శనికేతుల ఏకరాశిస్థితి, గురుశుక్రుల ఏకరాశిస్థితి, గురుశుక్రుల సప్తకదోషస్థితి, బుధశనుల ఏకరాశిస్థితియును దుర్భిక్షము, వ్యాధిపీడ, జీవనష్టము మొదలగు దేశారిష్టఫలములకు గారణములు. విభవ సంవత్సరమునందు మూడు సూర్యగ్రహణములు, రెండు చంద్రగ్రహణములు గలుగుచున్నవి. విభవ సంవత్సరమునం దగ్నిభయము, ఆపదలు, కలహములు గలుగనున్నను సంగ్రామ చిహ్నలు తక్కువగ నున్నవి. జాడ్కేలుగారి ఫలనిర్ణయములును హిందూ పంచాంగఫలమునకు సరిపోవుచున్నవి.

ప్రపంచస్థితి అమెరికా

ప్రపంచపరిస్థితులు విషమదశయందున్న విధమ్ము రాజ్యాంగములు, సాంఘికవ్యవస్థలు, ఆరిక బహుమార్పు చెందుచున్నవి. ప్రపంచాధికారము యూరపు ఖండమునుండి అమెరికాఖండమునకు మరలినది. ఐరోపామహాసంగ్రామమునందు మిత్రమండలిని రక్షించిన అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు ప్రపంచాధికారమున కభిషేకమును బడయుచున్నవి. బ్రిటీషువశమునందున్న యార్థిక పాశము లమెరికా హస్తగతములైనవి. గ్రేటుబ్రిటను అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములకు 94,52,06,000 సవరనులు బాకీపడియున్నది. గ్రేటుబ్రిటను 100 కి $3\frac{1}{2}$ వడ్డీచొప్పున ప్రతియేటను 330,00,000 సవరనులచొప్పున కొన్నాళ్లును తదనంతరము ప్రతియేటను 380,00,000 సవరనుల వంతున 79 సంవత్సరముల వఱకు చెల్లించవలసియున్నది. గ్రేటుబ్రిటనుకు ఇతర రాజ్యములు చెల్లించవలసిన అప్పులు పోను 1927 సంవత్సరమునందు 155,00,000 లోటుగలిగినది. ఇతరదేశములమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రములకు 72,620,63,916 డాలరు లప్పుపడియు

ఓం

ప్రస్తావన

శ్లో. ఓం నమః ప్రణవార్థాయ శుద్ధజ్ఞానైకమూర్తయే,
నిర్మలాయ ప్రశాన్తాయ దక్షిణామూర్తయే నమః.

శ్రీ పరమేశ్వరుని యనంతలీలావిలాసములం దొకచాంద్ర మానాబ్దము గతించినది. బ్రహ్మకల్పమున ద్వితీయ పరార్థమునందు మొదటిదినమునందు పగలు ౧౩ గడియలు ౪౭ విగడియలు గతించినవి. వైవస్వతమన్వంతరమునందు కలియుగమునందు మొదటి పాదమున ౫౧౨౯ వత్సరములు ముగిసినవి. భరతశకాబ్దములు ౫౦౭౨, విక్రమార్కశకాబ్దములు ౧౯౮౩, హూణశకాబ్దములు ౧౯౨౭, శాలివాహనశకాబ్దములు ౧౮౫౦, ఫసలీలు ౧౩౩౭ గడచినవి. సృష్ట్యాదినుండియును ౧,౯౫,౫౮, [illegible] ముగిసినవి. కలియుగారంభమునుండి [illegible] వృత్తులు ౮౩ గతించిన [illegible] ౮౪ వ పరివృత్తియందు రెండవ సంవత్సరమైన విభవ ఆరంభమైనది. అనంతమైన కాలచక్రమునం దీకాలగణనము మానవునియత్యల్పత్వమును విశదపరుచుచున్నది. కాలనిర్ణయము దుర్గ్రాహముగ నున్నపుడు స్థలనిర్ణయ మసాధ్యముగ నున్నది. విశ్వనిర్మాణము పరాత్పరున కెరుక. విశ్వము 50,00,00,00,000 కోట్ల తారాగణములతో నిండియున్నటులు జ్యోతిషశాస్త్రజ్ఞులు పరిగణించుచున్నారు. ద్వాదశాదిత్యమండలములందును సన్నిహితముగ నున్న రవిమండల ప్రమాణము కాంతివత్సరములద్వారా నిర్ణయింపబడినది. రవిమండలమునుండి భూమండలమునకు కాంతికిరణము ప్రసరించుటకు 4,000 కాంతివత్సరములు పట్టుచున్నవి. తారామండల విష్కంభము 3,00,000 కాంతివత్సరములని షాప్లెగారు నిర్ణయించిరి. కాంతికిరణము సంవత్సరమునకు 600,000,00,000 మైళ్ల ప్రమాణమున ప్రసరించుచున్నది. ఇది వ్యక్తమైన విశ్వప్రమాణము. అవ్యక్తమైన విశ్వప్రమాణము ఊహాతీతము. ఆకాశగంగ అవ్యక్తమైన విశ్వమునకు నిదర్శనముగ నున్నది. ఆకాశగంగయం దెన్ని విశ్వము లనవరతము పుట్టుచు గిట్టుచున్నవో పరమాత్మున కెరుక. కాలనిర్ణయముగాని, స్థలనిర్దేశముగాని విశ్వమునందు దుస్సాహముగ నున్నది.

నిత్యసంకల్పమునందు జేసెడి కాలస్థల నిర్దేశములను విశ్వనిర్దేశముతో ననుసంధానము చేయునపుడు మానవుల యల్పత్వ మహత్త్వములు గ్రాహ్యము లగుచున్నవి. అఖండమైన విశ్వమునందుమానవుని యల్పత్వము సర్వత్ర ప్రత్యక్ష మగుచున్నది. పంచభూతములకు, వ్యాధులకు, క్రూరమృగములకు మానవులు [illegible] బలి యగుచున్నారు. స్వయం నిర్మితములైన యంత్రయానాద్యుపకరములకు మానవులు నిత్యమును బలి యగుచున్నారు. ప్రతిక్షణమును మానవులు మనస్సంజాతమైన మహాతృష్ణకు బలియగుచున్నను వారి విశ్వభోక్తృత్వాభిలాష యపారముగ నున్నది. పంచభూతములను, మహాశక్తులను, మృగములను వశపరచుకొని సుఖప్రాప్తికై విశ్వాధికారమును బడయుచున్నారు. స్థూల ప్రపంచమున మానవుని యల్పత్వము కన్నులకుప్రత్యక్షముగనున్నది. విశ్వమునం దనంతముగ పరిగణింపబడెడి దిక్కాలములును సంబద్ధములు గాని సర్వము గావు. మానవ ప్రవృత్తియందు ఖండాఖండభావములు రెండును పర్యాప్తములుగ నున్నవి. ఖండప్రవృత్తి అల్పత్వమును, అఖండ ప్రవృత్తి మహత్త్వమును విశదము చేయుచున్నవి. శ్రీ కృష్ణుడు కురుక్షేత్రమునందు విజయునకు దివ్యదృష్టి నొసంగి విశ్వరూప సందర్శనమును చేయించిన విధమున మాన

టనుయుద్ధనౌకలను,నిర్మించుటకును సింగపూరునావాశ్రయ మును, నితర నావాశ్రయములను నిర్మించుటకును విశేష మైన ద్రవ్యమును వ్యయముచేయుచున్నది. ప్రజలుపనిపాటులులేక యల్లాడుచున్నపుడు ద్రవ్యము నాయుధధారణ మునకై వినియోగించుట మహాఘోరముగ నున్నది. పరిశ్రమలయందును, వ్యాపారమునందును గ్రేటుబ్రిటను అమెరికా జర్మని రాజ్యములకు వెనుక బడుచున్నది. నేతపరిశ్రమయందును పోటిపర్పడి బ్రిటీషు వ్యాపారము తగ్గుచున్నది. బొగ్గు, ఇనుపపరిశ్రమలు వెనుకబడు చున్నవి. ఇట్టి విషమ పరిస్థితులందు కన్సర్వేటివు పక్ష మవలంబించుచున్న రాజనీతి భయభ్రాంతులను సూచిం చుచున్నది గాని రాజ్యాంగ పరిజ్ఞానమును విశదము చేయుటలేదు."

నానాజాతి సమితియందు 55 రాజ్యములు చేరి నవి. అమెరికా రుష్యాలు మాత్రము చేరలేదు. భారత వర్షము చేరినను బ్రిటిషు ప్రయోజనములకు లాభకరముగ నున్నది. కాని భారతీయ ప్రయోజనములకు నిరుపయోగ ముగ నున్నది.

యుద్ధకాలమునందు బ్రిటీషు సామ్రాజ్యముపట్ల సామ్రాజ్యాంతర్భాగములకు గలిగిన సామ్రాజ్యాభి మానము క్రమముగ సన్నగిలుచున్నది. స్వాతంత్ర్య

కన్సర్వేటివుపక్షము

ముగల కనడా, ఆఫ్రికా, ఆస్ట్రేలియా మొదలగు సామ్రాజ్య భాగములు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యమును స్థాపించుచుచున్నవి. కనడ రాజ్యము ప్రత్యేకముగ రాయబారిని నియమించుట కధికార మును బడసినది. గతసంవత్సరమునందు ఒటావాయందు కనడాప్రభుత్వము బ్రిటీషుప్రభుత్వ ప్రమేయము లేకుండ స్వయముగ రాయబారిని నియమించినది. గత సంవత్సర మునందు కనడారాజ్యము అరువదవ సంవత్సరోత్సవమును జరిపినపుడు గ్రేటుబ్రిటను చూపిన గౌరవము బ్రిటీషు ప్రభుత్వమునకు కనడాపట్లగలగౌరవమును; విశదముచేయు చున్నది. ఆఫ్రికాసంయుక్తరాష్ట్రములు స్వాతంత్ర్యమును స్థాపించుటకు చేయుచున్నప్రయత్నములు సర్వత్ర తెలిసి యున్నవి. గతసంవత్సరమునందు జాతీయ పతాకమును నిర్ణయించుటకు జరిగిన యాందోళనము దక్షిణాఫ్రికా ప్రజల సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యాపేక్షను వ్యక్తము చేయు చున్నది. బ్రిటీషుసామ్రాజ్యముయుద్ధమునందునిమగ్నమై యున్నపుడు కనడా, ఆస్ట్రేలియా, ఆఫ్రికా మొదలగు అధినివేశరాజ్యములు తటస్థముగ నుండుట కధికారము గలదని చేయుచున్నవాదము అధినివేశ రాజ్యములకును, బ్రిటీషుప్రభుత్వమునకునుగలసంబంధము శిథిలమగుచున్న విధమును విశదము చేయుచున్నది. గ్రేటుబ్రిటను నందు వ్యాపారపరిశ్రమలు మందగించుటయును, అధినివేశరాజ్య ములు స్వాతంత్ర్యమును గోరుటయును బ్రిటీషు ప్రభుత్వ దృష్టిని పరాధీనదేశములందు లగ్నము చేయుచున్నది. కన్సర్వేటివు ప్రభుత్వము బ్రిటీషు సామ్రాజ్యాంతర్గతము లైన పరాధీనదేశములను దృఢమైన దాస్యపాశములతో బంధించుటకు విశ్వప్రయత్నము చేయుచున్నది. ఈజిప్టు, కెనియా, హిందూదేశము, సింహళము మొదలగు దేశ ములందు కన్సర్వేటివు ప్రభుత్వ మవలంబించుచున్న నిర్బంధ తంత్రమును, సంస్కరణ తంత్రమును బ్రిటీషు ప్రభుత్వ రాజ్యనీతిని చేయినోళ్లను చాటుచున్నవి. ఒక చేతితో నిర్బంధవిధానమును, రెండవచేతితో సంస్కరణ విధానమును ప్రసాదించుట బ్రిటీషురాజ్యనీతి యని చిర కాలానుభవము విశదము చేసినది. ఈజిప్టు రాజ్యమునకు ప్రసాదించిన సంధినియమములు సామ్రాజ్య దురభిమాన మునకు సహజమైన దురాలోచనను విశదము చేయు చున్నవి. బ్రిటీషు సైన్యములు ఈజిప్టు దేశమును ఆక్ర మించుకొనియుండుటయును, ఈజిప్టుసైన్యమునకు బ్రిటీషు సైనికులు శిక్షకులుగ నుండుటయును, ఈజిప్టుప్రభుత్వము నకు విదేశప్రభుత్వములతో సంబంధము లేకుండుటయును స్వాతంత్ర్య ప్రదానముగను ప్రాజ్ఞులు పరిగణింప జాలరు. ఈజిప్టుప్రజలును, ప్రభుత్వమును బ్రిటీషుసంధి నియమము లను ఏకగ్రీవముగనిరాకరించి స్వధర్మమును నిర్వహించిరి. స్వాతంత్ర్యముగల తుర్కీ, పారశీకము, ఆఫ్గనిస్థానము మొదలగు మహమ్మదీయరాజ్యముల స్థితి బ్రిటీషుప్రభుత్వ మునకు జ్ఞానోపదేశమును గలుగజేయవలసి యున్నది. ఈజిప్టునందు బ్రిటీషు రాజ్యాధికారము క్రమముగశిథిలమగు

న్నవి. (డాలరు 1-కి సుమారు రూ. 3-2-0 మారకము.) అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములకు 1926 సంవత్సరమునందు 39,627,55,690 ఆదాయమును, 35,849,87,874 డాలర్ల వ్యయమును కలిగినది. వ్యయముపోను సుమారు 3,700,00,000 ఆదాయము మిగులుచున్నది. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములకువ్యవసాయము, లోహములు, మోటారుబండ్లు, కిరసనాయిలు బొగ్గు మొదలగు వస్తువులు అపారమగు సంపదలను సమకూర్చుచున్నవి. ఆదేశమునందు 1926 నందు 221,37,334 మోటారుబండ్లను ప్రజలు కలిగియుండిరి. ప్రతి అయిదుగురు మనుష్యులకును ఒక మోటారుబండి వాడుకయందున్నది. మహాభాగ్యముతో తులదూగుచున్న దేశ మిపుడు నౌకాధిపత్యమును బడయుటకు విశ్వప్రయత్నములను చేయుచున్నది. అమెరికా దేశమునందు సంవత్సరమునకు 34 లక్షల రూప్యములకు మించిన ఆదాయము గలవారు 400 మందికి పైగా గలరు. హెన్రీఫోర్డుగారి ఆస్తి 10,00,00,000 సవరనులకు పైగా నుండుననియు, సంవత్సరమునకు 230,00,000 నికరాదాయము మీదను పన్నులు చెల్లించు ననియు తెలియుచున్నది. రాక్‌ఫెల్లర్‌గారి కొడుకు గతసంవత్సరమునందు 12,55,534 పన్నును చెల్లించియుండెను. ఇటువంటి సంపన్నులింకను నెందరో కలరు. లక్ష్మీకటాక్షమునకు పాత్రమైన అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు వర్తమాన యుగమునందు శాంతిస్థాపనమునకు నాయకత్వమును వహించుటకు సకలవిధములను తగియున్నవి. ధనాధికారలోభములు ఇతరదేశములను వలెను అమెరికా రాజ్యమును బాధించుచు, శాంతిస్థాపనము దుస్తరముగనున్నది. భాగ్యభోగములు గలుగజేయుచున్న సాంఘికపరివర్తనమునకును అమెరికాదేశము లక్ష్యముగ నున్నది. 1926 సంవత్సరమునందు12,02,970 వివాహములును, 1,80,872 వివాహవిచ్ఛేదములును జరిగినవి. మద్యపాననిషేధమును యథావిధిగ కొనసాగుచున్నది. ప్రపంచమునందు శాంతిని, ధర్మమును స్థాపించుటకు తగియున్న అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు స్వలాభాపేక్షను బూని నానాజాతి సమితియందు చేరకుండుట సంతాపకరముగ నున్నది. ఈ విషమపరిస్థితులకు గ్రేట్బ్రిటను విశేషమైన బాధ్యతను వహింపవలసి యున్నది.

ప్రపంచశాంతిని స్థాపించుట కేర్పడిన నానాజాతిసమితి శాంతిస్థాపనమునకు నిరుపయోగముగ నున్నది.

నానాజాతిసమితి

జినివాయందు స్థాపితమైన నానాజాతి సమితి సంవత్సరమునకు 10,00,000 సవరనులను వ్యయము చేయుచున్నది. ఆయుధవిసర్జనము, పరస్పరసంరక్షణము, పంచాయతి తీర్పు, సమితిధర్మములని సిద్ధాంతమునం దంగీకరింపబడినను, ఆచరణమునందు మృతాక్షరములుగ నున్నవి. ఈసమితి యూరపురాజ్యముల స్వప్రయోజన సంరక్షణముల కేర్పడిన సమితిగ నున్నది. జూలైయందు గూడిన సంధిసమావేశమునందు ప్రసిడెంటు కూలిడ్జిగారు నిర్దేశించిన ఏర్పాట్లను బ్రిటిషు ప్రభుత్వము నిరాకరించినది. బ్రిటీషుప్రభుత్వము జలాంతర్గాములవిసర్జనమునుగాని, యుద్ధనౌకానిర్మాణముల నియమనమును గాని అంగీకరింపలేదు. ఫ్రాంసు, ఇటలీ తటస్థముగ నుండినవి. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములకును, గ్రేటుబిటనునకును యుద్ధనౌకానిర్మాణమునందు గలిగిన భేదాభిప్రాయములు నౌకానిర్మాణమును నియమించుటకు ప్రతికూలము లైనవి. సిసిల్ ప్రభువు మంత్రిపదవికి రాజీనామా నిచ్చి బ్రిటీషుప్రభుత్వము నావహించిన సామ్రాజ్య దురభిమానమును లోకమునకు విశదము చేసెను. బ్రిటీషుప్రభుత్వమునకు విశాలమైన సామ్రాజ్య సంరక్షణమునకు నౌకాదళమవసరముగ నున్నది. ఇటలీ రాజ్యమునకు భావికాలసామ్రాజ్యసంపాదనమున కాయుధ నియమము ప్రతిబంధకముగనున్నది. ఫ్రాన్సున కాత్మసంరక్షణమున కాయుధ నియమము ప్రతిబంధకముగ నున్నది. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములకు వ్యాపార విజృంభణమునకు ప్రతిబంధకముగ నుండగలదు.

అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములకును, గ్రేటుబిటనునకును ఆయుధనియమమునందును, వ్యాపారవిజృంభణమునందును ధనార్జనమునందును, పోటి యేర్పడినది. గ్రేట్బ్రి

భారతరాజ్యాంగములపట్ల బ్రిటీషు ప్రభుత్వ మవలంబించిన కుతంత్రములు కన్సర్వేటివు ప్రభుత్వ మవలంబించుచు దుర్నయమును విశదముచేయుచున్నది.

భారతవిజ్ఞానమును, బల సంపదలును చిరకాలాగతంబులు. దేశవైశాల్య ప్రజాబాహుళ్యము గౌరవభాజనంబులు. ప్రజలు ధర్మపరాయణులు. బ్రిటీషు ద్వీపవాసులును, యూరపురాజ్యవాసులును పశుప్రాయులుగ నుండెడికాలమునందు భరతఖండ మహింసాధర్మ పరాయణులైన జినబుద్ధదేవులను లోకమునకు ప్రసాదించిన సత్కీర్తిని బడసినది. 2400 వందల యేండ్లకుపూర్వము విజయస్తంభములను పరిత్యజించి ధర్మశిలాస్తంభములను దేశమునం దంతటను స్థాపించిన అశోకధర్మమూర్తిని భరతమాత ప్రపంచమునకు ప్రసాదించినది. మద్యమాంసాశనములను, సంగ్రామములను పరిత్యజించువిషయమై యూరపురాజ్యములు 2400 తరువాత నింకను వాదోపవాదములందు మునిగి తేలుచున్నవి. భారతహృదయప్రవాహమునందు భౌతికబలము శుష్కించినను ధర్మబలము వీర్యవంతమై కూలంకషముగను ప్రవహించుచున్నది. మహాసంగ్రామములు సంక్షోభమును గలుగజేసినవి. రాజ్యము లంతరించినవి. రాజవంశములు నామ రూపములు లేక నశించినవి. ధర్మప్రవృత్తి మాత్రము చైతన్యము గలిగి భారతహృదయస్పందనమును జేయుచున్నది. భారతహృదయమునందు స్తంభితమైన ధర్మచైతన్యాంకురములనుగాంధి మహాత్ము డసహాయోద్యమ రూపమున భారత దాస్యవిమోచనమునకును, లోక కల్యాణమునకును బహిర్గతము చేసి భారతహృదయమునం దాత్మ విశ్వాసమును గలుగజేసెను. భారత దేశ సంపద్బలములవలనను బలిసిన బ్రిటీషు ప్రభుత్వము ఋణవిమోచనము జేసికొనుటకైనను భారతస్వాతంత్ర్యమును స్థాపించుట ధర్మము, వివేకము. శుష్కించి క్షీణించిన భరతవర్షము భారతీయప్రయోజనములకును, బ్రిటీషుప్రయోజనములకును నిరుపయోగమని బ్రిటీషు రాజ్యాధికారులు సకాలమునందె గ్రహించుటకు భగవదనుగ్రహము గలుగు గాత!

భారతరాజ్యాంగ సంస్కరణములు

భారతరాజ్యాంగములను విమర్శించుటకును, నిర్ణయించుటకును బ్రిటీషు పార్లమెంటు కమిటీకిమాత్ర మధికారము గలదు. స్వరాజ్యమును గోరెడి భారతీయుల కేవిధమైన హక్కును, కమిటీతో గలిసి పనిచేయుట కవకాశములు లేవు. బర్కెను హెడుప్రభువు, భారతప్రభుత్వమును హైందవనాయకుల ప్రార్థనమును నిరాకరించిరి. చిరకాలము క్రితము రహస్యముగ జేసిన యోచనలను సఫలము చేయుటకు మాత్రమే సైమను విచారణసంఘమేర్పడిన విధమును బ్రిటిషు భారతప్రభుత్వాధికారు లవలంబించుచున్న మాయోపాయములువిశదము చేయుచున్నవి. బాల్డ్వినుగారు, బర్కెను హెడుప్రభువు, రామ్సె మాక్డోనాల్డుగారు మొదలగు బ్రిటీషురాజనీతిజ్ఞులు సైమనుకమిషనును భారతీయులు శిరసావహింపవలయునని భయపెట్టుచున్నారు. సైమనుకమిషను నియామకమునందు బర్కెను హెడుప్రభువు భారతీయులకుజూపిన యవమానము భారతీయులకు పరమాసహ్యమును గలుగజేసినది. వివిధపక్షములవారిని మతములవారిని తెల్లకమిషను చేరదీసి భారతీయులకు వారి నిస్సహాయస్థితిని, సంయోగావసరమును విశదముచేసినది. దేశమంతయును భారతజాతీయమహాసభ నిర్ణయించిన బహిష్కారసిద్ధాంతము నవలంబించి భారతజాతీయ సంకల్పమును విస్పష్టము చేసినది.

భారతజాతీయ మహాసభ

చెన్నపురియందు గతసంవత్సరమునందు గూడిన 42-వ జాతీయమహాసభ సకలవిధములను గణనీయముగనున్నది. సుప్రసిద్ధ మహమ్మదీయనాయకులు డాక్టరు అన్సారిగా రధ్యక్షతను వహించిరి. వేలకొలది ప్రతినిధులు ప్రేక్షకులు కాంగ్రెసు యాత్రనుజేసి ధన్యులైరి. కాంగ్రెసు మహామంటపము వేలకొలది ప్రేక్షకులతో నిండినది. గంభీరోపన్యాసములతో ప్రతిధ్వనిల్లినది. బ్రిటీషు అధికారులు చూపిన నిరసనభావము భారతీయులను రోషావేశపూరితులను జేసినది. విషయనిర్ధారణసంఘసమావేశమునందును, మహాసభయందును మితవాదమున కవకాశము

చున్నది. బ్రిటీషు ప్రభుత్వమునకు సమ్మతమైనను, కాక పోయినను, ఈజిప్టునకు అనతికాలముననే స్వాతంత్ర్యము సంప్రాప్తము గానున్నది. మహమ్మదీయ ప్రపంచమున కంతకును తురుష్కుల స్వాతంత్ర్య ప్రవర్తనము లక్ష్యమై స్వాతంత్ర్యప్రాప్తికి పురిగొల్పుచున్నది. కన్నులార మహమ్మదీయ స్వాతంత్ర్య ప్రయత్నములను గాంచుచుండియు నిర్లక్ష్యముచేయుట మూర్ఖత్వముగాని వివేకము గాదు. ఆఫ్గనిస్థానముప్రభువునకు యూరపుదేశ మొసంగిన మహాస్వాగతము ప్రాచ్యపాశ్చాత్య రాజ్యములకు ధర్మ నిర్వహణవిధానమును విస్పష్టము చేయుచున్నది.

ఆఫ్గనిస్థానము మహమ్మదీయ స్వతంత్రరాజ్యములందు చిన్నరాజ్యము. వైశాల్యము 2,45,000 చదరపు మైళ్లు. జనసంఖ్య 63,80,000. దేశము పర్వతమయమై సారరహితముగ నున్నది. బ్రిటీషు

ఆఫ్గనిస్థానము

ప్రభుత్వమును యూరపురాజ్యములును స్వప్రయోజనపరాయణములై స్వాతంత్ర్యముగల ఆఫ్గనిస్థానమున కరియప్పణములను జేయుచున్న విధము స్వాతంత్ర్యము ప్రభుత్వముపట్ల ఆ ప్రభుత్వములకు గల భయభ్రాంతులను విశదము చేయుచున్నది. ఆఫ్గనిస్థానమునకును, రుష్యాకును 1921, 1926 సంవత్సరములందు జరిగిన సంధినిబంధనలు బ్రిటీషుప్రభుత్వము కట్టుకొనిన గంతలను సడలించినవి. మహమ్మదీయరాజ్యములకు రుష్యా చూపిన యనుతాపము ఆఫ్గనిస్థానమునకు, బలమును విశ్వాసమును గలుగజేసినది. రహస్యపు టొడంబడికలోని విషయములు గోప్యములైనను బహిరంగ సంధియందలి నియమములును బ్రిటీషుతంత్రమును నిష్ఫలము చేసినవి. ఆఫ్గనిస్థానము సంగ్రామసమయములందు తటస్థముగనుండుట కంగీకరించినది. రుష్యా, ఆఫ్గనిస్థానము లన్యోన్య సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము నంగీకరించినవి. ఉభయరాజ్యములును శత్రుపక్షమునకు సహాయమును ప్రతిషేధించినవి. ఉభయరాజ్యములును పరస్పర శత్రుత్వ కారణములను ప్రతిషేధించినవి. బ్రిటీషుప్రభుత్వము నూరేండ్లనుండియు నవలంబించుచున్న భేదదండన తంత్రములు నిష్ఫలములైనవి. రుష్యా అంగీకరించిన సంపూర్ణ స్వాతంత్రమును బ్రిటీషు, జర్మని ప్రభుత్వము లంగీకరించినవి. కాబూలునం దిపుడు రుష్యా, బ్రిటను, జర్మని, తుర్కి మొదలగు దేశముల రాయబారులు గలరు. ఆఫ్గను రాయబారులును నితరరాజ్యములందు గలరు. ఆఫ్గనుస్థానప్రభువు కేవలము గౌరవములతో సంతృప్తినిబొందక తన రాజ్యమును సకలవిధములను బలిష్ఠము చేయుచున్నాడు.

యంత్రాలయములయందు మరఫిరంగులు, తుపాకులు, గుండ్లు తయారగుచున్నవి. వాయువిమాననిర్మాణములు జరుగుచున్నవి. యంత్రాలయములు స్థాపితములగుచున్నవి. స్త్రీలు జనానానువిడిచి స్వేచ్ఛా సంచారమును జేయుచున్నారు. అమీరు అమానుల్లాఖానుగారికి వివిధరాజ్యములును నొసంగిన స్వాగతములవలన ఆసియా రాజ్యాంగములందాఫ్గనుస్థానమునకు గల ప్రముఖతవిశదమగుచున్నది. హిందూదేశమునకు ముఖద్వారముగనున్న ఆఫ్గనిస్థానము ఆదికాలము శత్రువులలక్ష్యము నాకర్షించినది. ఆఫ్గనుయుద్ధములు కోట్లరూప్యముల వ్యయమునకు మూలములైనవి. నేటికిని హిందూదేశ సంరక్షణమునకై బ్రిటీషుప్రభుత్వము నాఫ్గనుసమస్యయే బాధించుచున్నది. అమానుల్లాగారి సంచారము పాశ్చాత్యులకన్నులను విప్పినది. కరాచినుండి లండనువరకునుగల రాజ్యములొసంగిన స్వాగతములును అమీరుగారి ప్రత్యుత్తరములును, స్వాతంత్ర్యస్థితికిని పారతంత్ర్యస్థితికిని గల భేదమును విశదము చేయుచున్నవి. అమీరుగారును, వారిభార్యయును పాశ్చాత్యులకు ప్రాచ్యులపట్ల ముఖ్యముగ మహమ్మదీయులపట్ల గల దురభిప్రాయములను తొలగించియుండవచ్చును. లండను టైమ్సు పత్రిక అమీరు 'నవయుగ పీటరు మహాశయు' డని యభినందించినది. ఇట్టి యభినందములు రాజ్యతంత్రములుగాని హృదయపరివర్తనమునకు నిదర్శనములు గావని యాంగ్లేయులు భరతవర్షమునందును, ఈజిప్టునందును నితరప్రదేశములందును నవలంబించుచున్న నిరంకుశ నిర్బంధవిధానములును, సంస్కరణ విధానములును విశదము చేయుచున్నవి.

మును పాడుచేసినది. ఈయనర్థములకు భారతీయుల పార
తంత్ర్యస్థితియే మూలకారణ మని శ్వేతాధికారుల విపరీ
తాచరణములు విశదము చేయుచున్నవి.

కాంగ్రెసునగరమునందు సమావేశమైన యితర
సభలును భారతజాతీయప్రబోధమును విశదము చేయు
చున్నవి. గాయకమహాసభ వేల్ప్రజల నాకర్షించినది.
హిందీమహాసభ స్వదేశభాషాభిమానమును విశదముచేసి
నది. విద్యార్థిమహాసభ, మహిళా మహాసభ, సేవాదళ
సభ సర్వతోముఖమైన ప్రబోధమును ప్రత్యక్షము చేసి
నవి. ప్రజలయందును, నాయకులయందును భావప్రకటన
మున కనురూపమైన కార్యవిధానము లేనపుడు మనోరథ
ములు రిక్తము లగుచున్నవి. చెన్నపురి సభాప్రస్తావముల
విషయమై గాంధిమహాత్ముడు చేసిన ఖండనమునకు భార
తీయుల క్రియాదౌర్బల్యమె మూలముగ నున్నది. ప్రజా
పురస్కారములు లేని సంకల్పము ఫలసిద్ధికి సాధనము
గాజాలదు. బ్రిటీషువస్త్ర బహిష్కారమును చేయజాలని
భారతీయులకు బ్రిటీషువస్తుబహిష్కారమును, సంపూర్ణ
స్వాతంత్ర్యస్థాపనమును జేయుటకు సామర్థ్యము గలుగ
జాలదు. భారతీయుల సంకల్పములు ప్రస్తుతము సారహీన
ములుగ గనుపడినను కాలక్రమమున బలీయములై అని
వార్యములు గాగలవు. స్వార్థపరులును, నిరంకుశాధికారు
లును నీసత్యమును గ్రహించి ప్రవర్తించుట వివేకము.

సైమనుసప్తకమునకు గంతలు కట్టి యధికారు
లూరేగింపులను, విందులను జేసినను ప్రజల సంకల్పమును
దేశమునం దంతటను జరిగిన హరతాళ బహిష్కార
ములు ప్రకటించినవి. ఫిబ్రవరి మూడవ
సైమనుకమిషను
తేదినాడు దేశమునందు ఎగిరిన నల్ల
జండాలును, మారుమ్రోగిన సైమనుబహిష్కారఘోష
లును అధికారవర్గమున కావేశమును గలుగజేసినను ప్రజా
శక్తిని వెల్లడిచేసినవి. భారతసామ్రాజ్యశాసనసభ బహి
ష్కారప్రస్తావము నంగీకరించినది; సైమను గ్రాంటును
నిరాకరించినది. మద్రాసు, మధ్యరాష్ట్రములు, సంయుక్త
రాష్ట్రములు రాష్ట్రీయ శాసనసభలయందు సైమను
బహిష్కారము నామోదించినవి. హరతాళములు ప్రజా
విజయమును విశదముచేసినను అధికారుల మిత్రభేద
తంత్రము పారతంత్ర్య ప్రభావమును విదశముచేసినది.
అధికారులు సహకారప్రహసనములను ప్రదర్శింపగలిగిరి.
అనామకులు, స్వార్థపరులు ప్రహసనములందు పాత్రధా
రులై బీభత్సరసమును ప్రదర్శించి జాతీయప్రయోజనము
లను విధ్వంసము చేసిరి. చెన్నపురియందు హరతాళ
సందర్భమునం దధికారవర్గమును వారి యనుచరులును
నవలంబించిన నిర్బంధములును, దుష్కార్యములును పార
తంత్ర్య రాక్షసికి గల మాయోపాయములను ప్రత్య
క్షము చేసినవి. తుపాకులు, మరఫిరంగులు, దండనశాస
నములు, దౌర్జన్యములు, బీభత్సనాటకమును రసాభాస
ము చేసినవి. నిరంకుశప్రభుత్వబలము, ప్రజలదుర్బలము
నిశ్చేష్టతను గలుగజేసినవి. నాయకులు 144 శాసన
ప్రయోగమును ప్రతిఘటించుటకు నిరాకరించిరి. కాం
గ్రెసు సమయమునందును, తదనంతరమును త్వరితముగ
గమనము చేసిన జాతీయ జీవనప్రవాహము మంద
గమనమును పట్టినది. స్వదేశీయుల స్వార్థపరత్వము, నిరం
కుశాధికారుల భేదదండనోపాయములు స్వరాజ్యసంపాద
నమునకు ప్రతిబంధకములుగ నున్నవి. అధికారవర్గ మీ
ఆయుధముల నుపయోగించగల విధమును సైమనుసప్తక
మున కేర్పాటుచేసిన స్వాగతములు విశదము చేసినవి.
అధికారులు వారి యధికారమును దుర్వినియోగము చేసి
సైమనుస్వాగతముల నేర్పాటుచేసిన విధము బహిరంగ
రహస్యము. మహమ్మదీయులను నిమ్నజాతి వారలను,
స్వార్థపరాయణులను లేవదీసి ఆడించిన స్వాగత నాటక
ములు కోతులనాటకములవలె నున్నవి. అధికార దండ
మాడినటులు జంతుక్రీడారంగములందు (Circus) జంతు
వులరీతిని భారతీయులాడుట వారి దౌర్భాగ్యస్థితిని దెలుపు
చున్నది. నాయకులును, దేశసేవాపరాయణులును
చూపిన దృఢసంకల్పము భావిభాగ్యోదయమున కాశా
రాగముల ప్రసరింపజేయుచున్నది. సామ్రాజ్య శాసన
సభయందు లాలాలజపతిరాయి, మదనమోహన మాల

పోయినది. వృద్ధులైన శ్రీమతి బెజంటమ్మగారును, పండిత మదనమోహన మాలవ్యాగారును మితవాదమును విసర్జించి సంపూర్ణస్వాతంత్ర్య సిద్ధాంతవాదము నామోదించుట ప్రజాహృదయమునందు గలిగిన కోపావేశమును వేరుగ వర్ణించుట యనవసరము. భారతజాతీయమహాసభయం దామోదింపబడిన తీర్మానములందు సైమను బహిష్కారతీర్మానము, బ్రిటీషువస్త్రబహిష్కారతీర్మానము, సంపూర్ణస్వాతంత్ర్య ప్రస్తావము హిందూమహమ్మదీయసన్నియోగము ప్రముఖములు. ఈతీర్మానములు ప్రయోగయోగ్యములు కావనియును, బాధ్యతలేనివారిచేత నామోదింపబడిన వనియును ప్రతిపక్షు లాక్షేపింపవచ్చును. బ్రిటీషుప్రభుత్వ నిరంకుశవిధానమునందు స్వల్పకార్యములను సయితము నెఱవేర్చుటకుభారతీయులకు శక్త్యవకాశములు లేవు. ప్రభుత్వమునకు ప్రతిబంధకములను కల్పించుటకు గల శక్త్యవకాశము లపారములు. ప్రజాభిప్రాయమును తెలుపుటయే జాతీయమహాసభకు సాధ్యము, కర్తవ్యము. ఆకర్తవ్యమును చెన్నపురియందు గూడిన భారతజాతీయమహాసభ నిర్భయముగ నిర్వహించినది. ఫలము దైవాధీనమునం దున్నది.

జాతీయమహాసభ ఆమోదించిన తీర్మానములు పిచ్చివారల కలవరము లని యాక్షేపించినను విచారపడ నవసరము లేదు. జాతీయ స్వాతంత్ర్య సంరంభములందు పిచ్చివారల కలవరములే కార్యరూపమును దాల్చుచుండును. డాక్టరు అన్సారీగారి ఆధిపత్యముక్రిందను 42 వ భారతజాతీయమహాసభ జయప్రదముగ ముగిసినది. అన్సారీగారు మహమ్మదీయనాయకులైనను భారతజాతీయ వీరులు. వారి యధ్యక్షతక్రిందను హిందూమహమ్మదీయ సంయోగమునకు సంబంధించిన ప్రస్తావ మామోదింపబడుటయును,హిందూమహమ్మదీయ హృదయములందు జాతీయాభిమానము ప్రవర్ధమానం బగుటయును శుభసూచకముగ నున్నది. కాంగ్రెసు మంటపమునందు గూడిన జనసమూహములు, చేసిన గంభీరోపన్యాసములు, ఆమోదింపబడిన తీర్మానములు భారతహృదయము నావరించిన సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యాభిలాషను విశదము చేయుచున్నవి. ప్రజానాయకులు తీర్మానముల కనురూపముగను కార్యాచరణమునకు బూనుకొని మాతృప్రేమను సార్థకము చేయుదురు గాత!

ఇతర సభలు, ప్రదర్శనములు

కాంగ్రెసు నగరమునందు గూడిన యితర సభలు, ప్రదర్శనములు భారతజాతీయ వికాసమునకు సాధనములను విశదము చేయుచున్నవి. గాంధిమహాత్ముడు ప్రారంభించిన ఖద్దరు ప్రదర్శనము ఖద్దరు ప్రభావమును ప్రత్యక్షము చేసినది. నిరుపేదలకు ఖద్దరు జీవనాధారమును గల్పించగల విధమును రాటములు, మగ్గములు, అద్దకపు పనులు, చేతిపనులు విశదము చేసినవి. ఆంధ్రఖద్దరు దుకాణము బ్రిటీషుప్రభుత్వము నిర్మూలము చేసిన పురాతనమైన ఖద్దరుపరిశ్రమను సంస్మరింపజేసినది. ప్రదర్శింపబడిన సన్ననిబట్టలు డక్కామజ్లినులను సంస్మరింపజేసినవి.ప్రదర్శింపబడిన బట్టలు ఖద్దరు నిర్మాణమునకును, వ్యాపనమునకును గల యపారమైన యవకాశములను తెల్లము చేసినవి. ప్రజాహృదయము నావరించిన పరావలంబన స్వభావము కార్యాచరణమునకు ప్రతిబంధకముగ నున్నది. వ్యవసాయశాఖయందును, అటవీ శాఖయందును, నితర స్వదేశశాఖలయందును ప్రదర్శింపబడిన వస్తువులు భారతదేశవికాసమునకు సర్వత్ర ప్రత్యక్షముగ నున్న సంపదలను మనోగతము చేసినవి.

అధికారులకు ప్రదర్శనమునందు గల యాదరణము వారి స్వప్రయోజన పరాయణత్వమును విశదము చేయుచున్నది. యంత్రా ద్యుపకరణములకు గల్పించిన ప్రాముఖ్యమును ఖద్దరునకును, చేతిపనులకును గల్పింపకుండుట యనుచితము. ప్రదర్శనములు ప్రజాసామాన్యమునందు స్వదేశాభిమానమును, ఆత్మపరిజ్ఞానమును గలుగజేయుటకు వినియోగపడవలయును గాని విదేశవస్తువిక్రయమునకును, ఆత్మ నాశనమునకును వినియోగపడ జనదు. మద్రాసు ప్రదర్శనాధికారులు విదేశ వస్తువులకు గల్పించిన ప్రముఖత ప్రదర్శన ప్రయోజన

ది ఆంధ్ర జ్యూయలరీ మ్యానుఫాక్చరింగు కంపెని,

హెడ్ ఆఫీసు:—బెజవాడ. 210 చైనాబజారురోడ్డు, మదరాసు.

మావద్ద కాసుబంగారుతో తయారగు ననేక క్రొత్త మాదిరి కాసుమాలలు, చైనులు వగయిరా వస్తువులు వజ్రములు, కెంపులు మొదలయిన రత్నములచే తయారు కాబడిన అనేకవిధములగు చంపసరములు, అడ్డిగలు వగయిరా ఆభరణములు, సీమవెండిచే తయారుచేసిన పలు విధములగు కాలిగొలుసులు సరచెంబు వగయిరా సామానులు విక్రయమునకు సిద్ధముగా నున్నవి. సిద్ధముగా లేని వానికి ఆర్డరుఇచ్చిన, నియమింపబడిన కాలమునకు తయారుచేసి యివ్వగలము.

మావద్ద కొనినసామానులు తృప్తికరముగా లేనిచో డబ్బువాపసు చేయుదుము. మా నమ్మకము చాలాకాలమునుండి ఆంధ్రదేశమునందు మాచే తయారుకాబడిన వస్తువులను తెప్పించి, వాడుచుండిన జమీందార్లు, ధనవంతులు, వకీళ్లు, ఉద్యోగస్థులు మొదలగువారలకు అనుభవమైయున్నది. ఒకపర్యాయము మావద్ద కొనినచో నా నమ్మకము తమకే విశదమగును. క్యాటలాగు కావలసినవారు వ్రాసినపంపెదము.

ప్రొప్రైటర్లు, శనగపాటి కోటయ్య కాకుమాను లక్ష్మయ్య చౌదరి అండు బ్రదర్సు.

బసవపురాణము

వెల రు. ౨-౮-౦

గ్రంథకర్త:—పాల్కురికి సోమనాథకవి పరిష్కర్త:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

పండ్రెండవశతాబ్దమున వెలసిన శైవమతప్రతిపాదకమగు ద్విపదకావ్యము. ఇందు శైవమతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు; తత్పూర్వులు, తత్సమకాలీనులు నగు శివభక్తులయు చరిత్రములను సరసముగను, పాఠకులు మనసుకరగి తన్మయులగునట్లుగను కవి వర్ణించినాడు. గ్రంథమున మృదుమధురము లగు జానుదెనుగు పలుకుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులు గురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్నభిన్న రాష్ట్రములకుజెందిన పెక్కు తాళపత్రమాతృకలతో సరిచూచి పరిష్కరింపబడినది. పాఠాంతరములు సూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచియించిన అమూల్యమగు పీఠిక (129 పు.) యిందుగలదు. ఆకాలపు టపూర్వసారస్వతచారిత్రకవిశేషముల లెక్కకు మిక్కిలిగ నందు పరిష్కర్త యేర్చికూర్చినారు. ఆధునిక కవికుమారుల కిది యత్యంతోపకారకము.

విలాసము:—ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుశెట్టివీధి, మద్రాసు.

DODGE BROTHERS

COMMERCIAL BUS

డాడ్జి బ్రదర్సు

కమ్మర్షియలు బస్సు

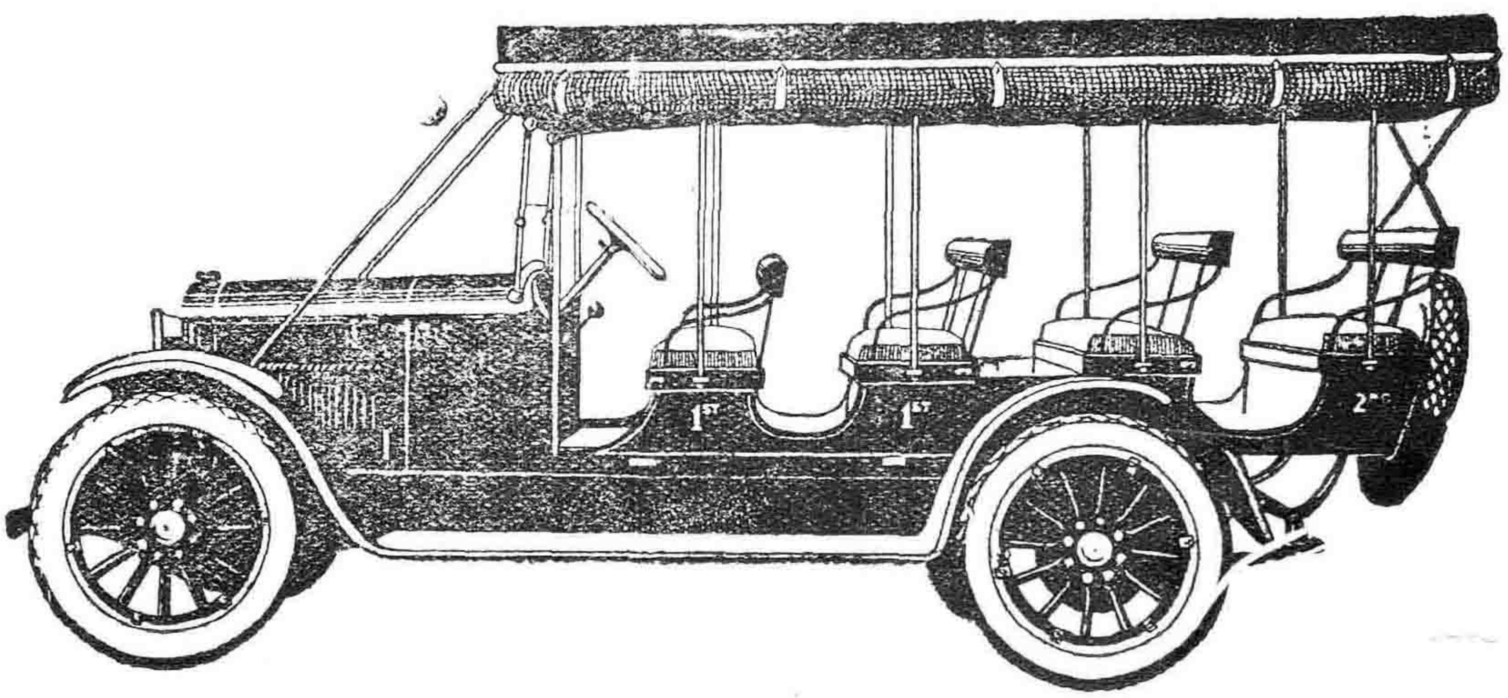

నిశ్చయమైన లాభము—సౌఖ్యమయిన ప్రయాణము

ధరలు

మద్రాసు డిలివరీ

20 మంది జనము కూర్చుండునది	రూ	4700-0-0
18 ,,		3750-0-0
13 ,,		3600-0-0

వాయిదా ప్రకారము కావలసినయడల తగు యేర్పాట్లు చేయబడును. వలయువారు యీదిగున అడ్రెసుకు వ్రాయనలయును.

మోటారు అండు జనరలు ఇంజనీరింగు కంపెనీ, బెజవాడ.

ఆథరైజుడు ఏజంట్లు: కృష్ణా, గోదావరి, జిల్లాలకు.

ఆల్ఫ్రెడ్ వెబ్, ౧౮౯౪-మదరాసు.

మ. రహింతుల్లా సయానీ, ౧౮౯౬-కలకత్తా.

సర్ సి. శంకరన్ నాయర్, ౧౮౯౭-అమరావతి.

సురేంద్రనాథ బెనర్జి, ౧౮౯౫-పూనా.

ఆనందమోహనబోసు, ౧౮౯౮-మదరాసు.

ఆర్. సి. దత్తు, ౧౮౯౯-లక్నో.

యన్. జి. చంద్రవర్కరు, ౧౯౦౦-లాహూరు.

డబ్ల్యు. సి. బెనర్జి, ౧౮౯౨-అలహాబాదు. దాదాభాయి నౌరోజి, ౧౮౯౩-లాహూరు.

(శ్రీ రత్నా అండు కంపెని, చెన్నపురి)

48

డబ్ల్యూ. సి. బెనర్జి, బొంబాయి-౧౮౮౫.

బదరుద్దీన్ తాయ్యబ్జీ, ౧౮౮౭-మదరాసు.

జార్జి యూల్, ౧౮౮౮-అలహాబాదు.

దాదాభాయి నౌరోజి, ౧౮౮౬-కలకత్తా.

సర్ విలియం వెడ్డర్ బరన్, ౧౮౮౯-బొంబాయి.

సర్ పి. యం. మెహతా, ౧౮౯౦-కలకత్తా.

పి. ఆనందాచార్యులు, ౧౮౯౧-నాగపూరు.

(శ్రీ రత్నా అండు కంపెని, చెన్నపురి)

49

బలహీనులపాలిటి వరప్రసాదము !! విద్యార్థుల పాలిటి కల్పతరువు !!!

ఆయుర్వేదమును పునరుద్ధరింపచేసి, అపరధన్వంతరియని ప్రఖ్యాతిగాంచిన

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులగారి

వెల సీసా 1 కి. రు 3-4-0

జీవామృతము

రిజిష్టర్డు

(శ్రేష్ఠమైన బలవర్ధకౌషధము)

కొన్ని యోగ్యతాపత్రములు

1. ఆర్. డి. స్మిత్తరుగారు. తిరుచునాపల్లి:-మీజీవామృతము నాలో నొక నూతనశక్తి నావిర్భవింపజేసినది.
2. ది ఆనరబుల్, దివాన్ బహదూర్, పి. రాజరత్న మొదలియారుగారు, సి.ఐ. యి. ఇన్‌స్పెక్టర్ జనరల్ ఆఫ్ రిజిష్ట్రేషను, మదరాసు:—మీజీవామృతము చక్కని బలవర్ధకౌషధము. ఇతర ఔషధముల వలె నిది మలబద్ధకము చేయదు.
3. టి. పి. మాసిలామణిగారు, దేశాభిమాని పత్రికాసంపాదకులు, జాఫ్నా:—శరీరమంతయు క్షీణించి క్షీణించినవారికి జీవామృతమే శరణ్యము. నేను దానివలన ఎంతో ఆరోగ్యము పొందితిని.
4. మంచళ్ల వేంకట పున్నయ్య శర్మగారు బి. ఎ., బహుళాంధ్ర గ్రంథకర్తలు, మద్రాసు:— మీ జీవామృతము పరమహంసక్రియవలె పనిచేసి మహోపకార మొనర్చినది.
5. వై. ల. నరసింహంగారు బి. ఏ., ప్లీడరు, గుడివాడ:—మీజీవామృతము విద్యార్థులకు పరమోపకారి.
6. కె. యస్. పద్మనాభయ్యగారు, బి.ఏ, ఎల్. టి, తొండమండలం హైస్కూలు ప్రధానోపాధ్యాయులు, మదరాసు:—మీజీవామృతము యథార్థముగ జీవామృతమే. దానికి దేసాటి.
7. కె. సి. మూర్తిఅయ్యరుగారు, బి. ఏ., బి. ఎల్., కర్నూలు:—మీజీవామృతము యొక్క మహిమ వ్రాయ నలవికానిది. ఇది విద్యార్థులకు ప్రాణమిత్రము.
8. కేకూరు కృష్ణశాస్త్రిగారు, నేటివుడాక్టరు, కదిరి:—జీవామృతమునకు మీరిడినపేరు సార్థక నామధేయ మైనది.
9. లోతుగడ్డ క్రిష్ణంనాయుడుగారు, కొత్తూరు:—మీజీవామృతము బలహీనులపాలిటి వరప్రసాదము.
10. డి. కోటి వీరయ్యగారు, కనగాల:—మీజీవామృతము నరములకు చాలా బలముకలిగించి, రక్తవృద్ధి, వీర్యవృద్ధి యొనర్చినది.

ఆయుర్వేదాశ్రమము, (రిజిష్టరుడు)

151 గోవిందప్పనాయునివీధి, పోస్టుబాక్సు 287, మదరాసు,

తంతివిలాసము: — "పండిట్" మదరాసు.

1927 ఆల్ ఇండియా ఇండస్ట్రియల్ అగ్రికల్చరల్ ఆర్ట్సు ఎగ్జిబిషన్ అందు ఖాదీ ప్రదర్శనమునందు వెండిపతకము యోగ్యతాపత్రికయు బహుమానముగా యివ్వబడెను.

సేట్ నాగ్‌జీ పురుషోత్తం అండు కంపెనీ, గొడుగుల వర్తకులు

శ్రేష్ఠమైన గొడుగుల తయారుచేయుటకే యీకంపెనీ స్థాపింపబడినది.

చేతిపనుల అభివృద్ధికి తీసుకొని వచ్చుటలో దారి చూపినవారలు వీరలే.

REGISTERED

TRADE MARK

Umbrella

237, గోవిందప్పనాయుని వీధి, మదరాసు,

హెడ్ ఆఫీసు ఫాక్టరీ కల్లికోట.

స్వయం శిక్షా సంస్కృత గ్రంథములు! సగముధరలు

31-12-28 వరకే. న. స్వామినాథశాస్త్రి కృతము తెలుగులిపిలో తెలుగు అర్థములలో వ్రాయబడినవి.

అసలుధరలు:—శబ్దరూపావళి 0-5-0; నీతికథాసప్తతి 0-12-0; బాలకాదంబరి (పద్యము) 0-6-0 లింగానుశాసనము 0-4-0; ధాతురూపచంద్రిక 1-4-0 ఈ అయిదున్ను ఒక్కసారిగా కొనువారికి ఇవి 1-4-0 కే ఇవ్వబడును.

అడ్రెసు:—N. S. నీలకంఠం C/o N. S. నరసింహం M. A. ట్రయినింగుకాలేజి, రాజమండ్రి.

దీర్ఘవ్యాధిగ్రస్తుల శరణాలయము

విషగ్రత్న ప్రాణాచార్య డాక్టరు ఆచంట లక్ష్మీపతి బి. ఏ, ఎమ్, బి, అండ్ సి. ఎమ్‌గారిచే స్థాపింపబడిన.

ఆంధ్ర ఆయుర్వేదిక్ ఫార్మసి లిమిటెడ్.

మద్రాసు, బ్రాడ్వే బ్రాంచి స్థానిక చికిత్సకుడు,

వైద్యభూపతి

కోటా జయరామ నాయుడు,

నెం 150 బ్రాడ్వేకు వ్రాసిన

గృహచికిత్స:—కోరువారికి యినాముగా పంపబడును.

మీ వ్యాధిని క్లుప్తములో స్వస్థము చేసుకొన గోరుదురేని తక్షణమే వ్రాయుడు.

సర్ విలియం వెడ్డర్ బరన్, ౧౯౧౦-అలహాబాదు.

బిషన్ నారాయణ్ దర్, ౧౯౧౧-కలకత్తా.

ఆర్. యన్. ముధోల్కరు, ౧౯౧౨-బంకీపూరు.

మదన మోహనమాలవీయ, ౧౯౦౯-లాహూరు.

నవాబ్ సయ్యదు మహమదు బహదూర్, ౧౯౧౩-కరాచి.

భూపేంద్రనాథవసు, ౧౯౧౪-మదరాసు.

సర్ యస్. పి. సింహా, ౧౯౧౫-బొంబాయి.

(శ్రీ రత్నా అండు కంపెని, చెన్నపురి)

డి. ఇ. వాచా, ౧౯౦౧-కలకత్తా.

సురేంద్రనాథ బెనర్జి, ౧౯౦౨-అహమదాబాదు.

లాల్ మోహనఘోషు, ౧౯౦౩-మదరాసు.

జి. కే. గోఖలె, ౧౯౦౫-కాశీ.

సర్ హెన్రి కాటను, ౧౯౦౪-బొంబాయి.

దాదాభాయి నౌరోజి, ౧౯౦౬-కలకతా.

రసవిహారి ఘోషు, ౧౯౦౭-సూరతు.

రసవిహారిఘోషు, ౧౯౦౮-మదరాసు.

(శ్రీ రత్నా అండు కంపెనీ, చెన్నపురి)

స్థాపితము 1890

తంతివిలాసము "నంద"

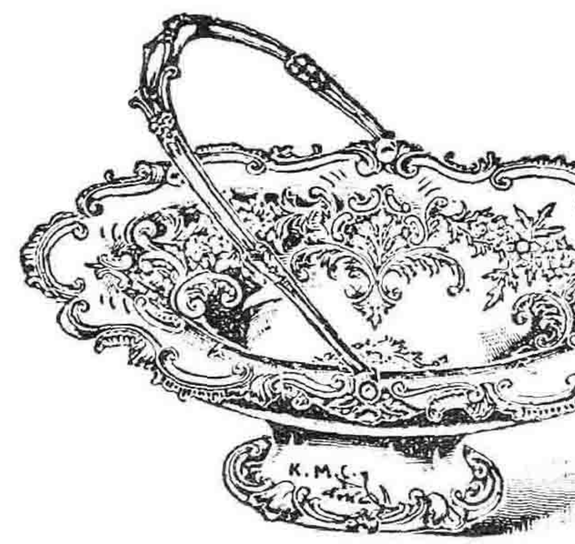

మావద్ద ఒకబేరముచేసిన, తరువాత మీారెప్పుడు మావద్దనే బేరముచేయుదురు. ఇతరులకు కూడ సిఫార్సు చేయుదురు.

మా సంగతి మేమే తెలుపమాకిష్టములేదు. మమ్ములను మా వ్యాపార పద్ధతుల గురించి యితరులు యేమి తెలుపునది గమనింప ప్రార్థితులు.

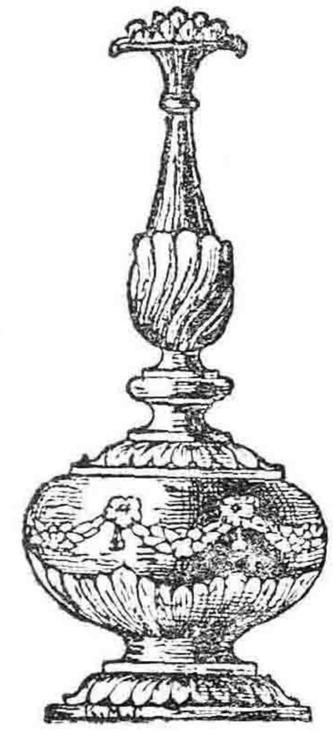

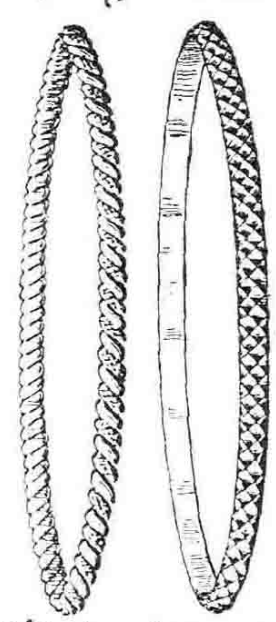

నమ్మకమునకు, పనితనమునకు

అందమునకు, మెఱుగుకు

సుప్రసిద్ధమైన నగల దుకాణము

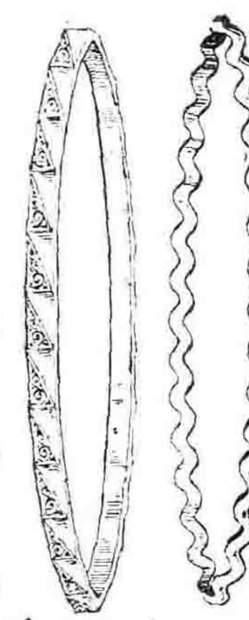

(1) మొదటిరకము సీమకమలములు అమెరికన్ కట్టింగువి, నిర్మలమైనవి, బ్లూజాగర్ రకములు మొదలగునవి విడిగాను, నగలుకట్టియు ఇచ్చెదము.

(2) సాదా ఉంగరములు, కెంపులు, పుష్యరాగములు, కెంపులు సీమకమలములు చేర్చికట్టబడినవి, జడబిళ్ళలు, తోడులు, మాటీలు, నాగరలు, హంసబిళ్ళలు యేయే ఫరలో కావలసినను సరఫరా చేయబడును.

(3) నవనాగరికమునకు తగిన పలురకముల నాణ్యమైన బంగారు గాజులు, వంకీలు, నాగవత్తులు, నెక్ చెయినులు, వడ్డాణములు మొదలగునవి తయారుగా నున్నవి.

(4) వెండిపూలబుట్టలు, శైలుకూజాలు, టీ కాఫీ సెట్లు, టూర్న మెంటు కప్పులు, పన్నీరుచెంబులు, చందనగిన్నెలు, వెండి బంగారు మెడలులు మొదలగునవి సిద్ధముగా నున్నవి.

(5) పూజకు అర్హమైన వెండివిగ్రహములు, పటములు ఎంతఎత్తులో, ఎంతసైజులో కావలసినను మావద్ద హాజరుగా నున్నవి.

ముఖ్యగమనింపు:—అక్కరలేనివి, తృప్తికరముగా లేనివి, వారముదినములలో వాపసుచేసిన, పైకము లేక వేరునగ లివ్వబడును. అప్పటమైన సీమకమలములకు, కెంపులకు, పచ్చలకు, పుష్యరాగములకు సవరంబంగారుకు, వెండికి పూచీనిచ్చెదము.

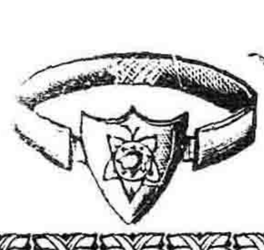

కోటా మునిరత్నముశ్శెట్టి అండు సన్సు,

సీమకమలములు, రత్నాలు, బంగారు, వెండినగల వర్తకులు,

217, చైనాబజారురోడ్డు, మద్రాసు.

54

సం॥ 1873 లో స్థాపితము.

అడిసన్ అండు కో, లిమిటెడ్.

మౌంటురోడ్డు, మదరాసు.

ఆఫీసులకనుకూలమైన వస్తువులు సప్లయిచేయుటకు దక్షిణ ఇండియాయందు అనాదిగానుండినట్టివారు మేమేయని, అందరిచేతను సమ్మతుల బడసితిమి.

రోనియో డూప్లికేటరు

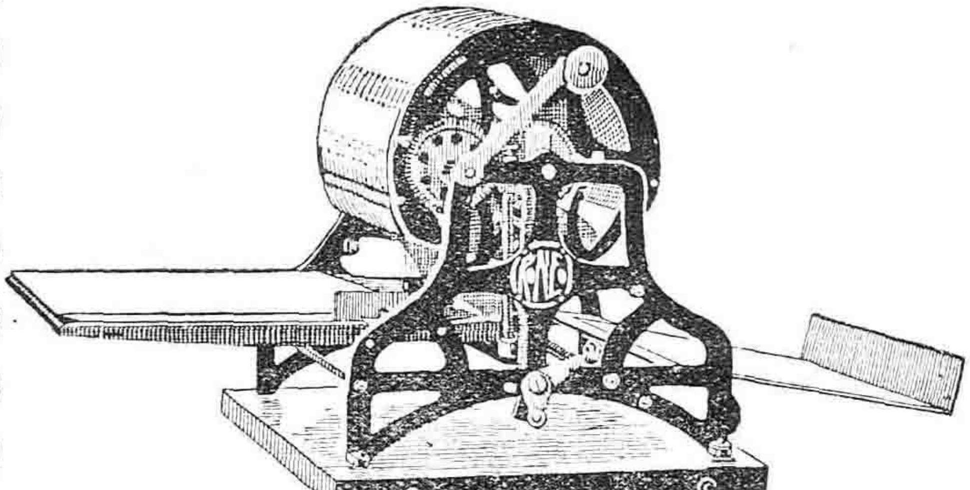

రోనియోడూప్లికేటరు నెం. 16 మాడల్

రాయల్ పో

కొరోనా నెం. 4

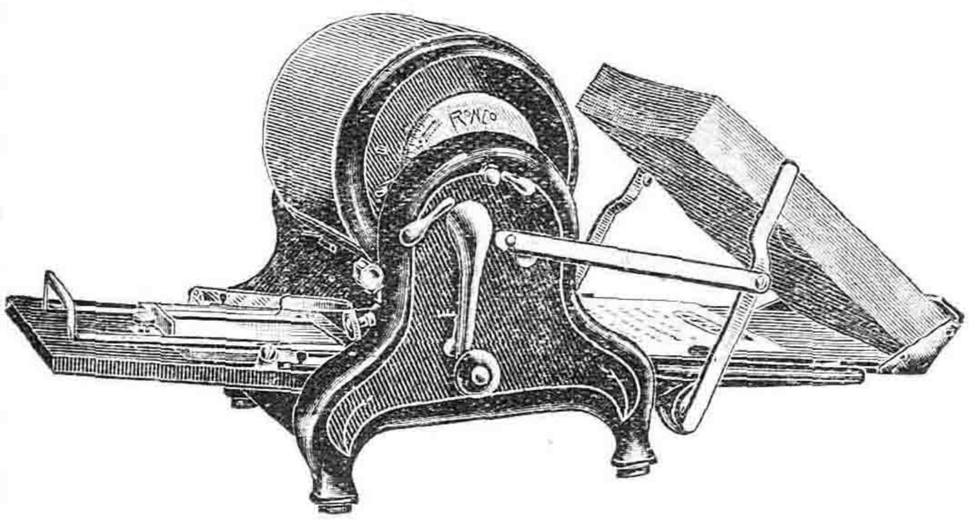

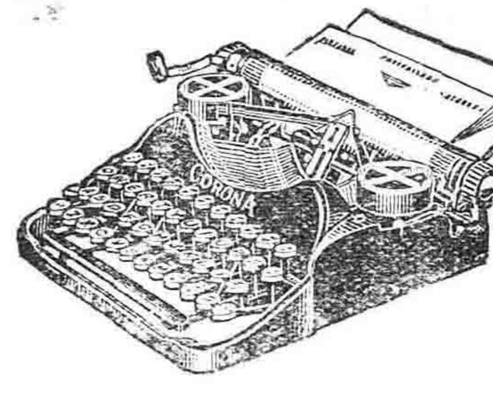

యెల్లమ్స్
టైప్ రైటరు కార్బన్ పేపర్లు
రిబ్బనులు,

యెల్‌మ్స్ సైక్లోస్టైల్ డూప్లికేటర్లు, స్టెన్సిల్స్, సిరా, ఫ్హీల్ కలములు తదితరములు గలవు.

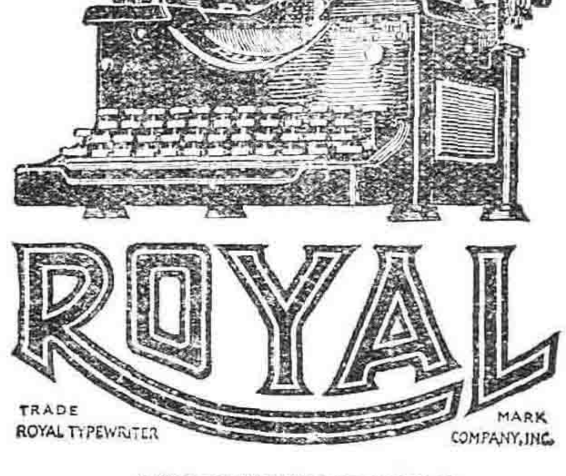

TYPEWRITERS

రోనియో
స్టీల్ అలమరలు, తదితరములు
కొనకముందు మమ్ముల విచారించుడు.
తృప్తికి పూచీ నివ్వగలము.

We are Acknowledged to be the Premier House in S. India for OFFICE APPLIANCES.

బలవంతులును బలహీనులునునగు పుత్రులు స్వార్థపరులై కలహించునపుడు తల్లి దుఃఖములపాలై క్షీణించుచున్నది. క్షీణించుచున్నతల్లి దుఃఖము బిడ్డలకు సంక్రమించుచు దుస్సంతానము గలుగుచున్నది. ఈ దుష్టచక్రమునందు గలుగుచున్న వేగాతిశయము వినాశవేగమునకు సాధనంబైనది. మరణయాతన ననుభవించుచున్నతల్లి పిల్లల దుఃఖయాతనను జూచి విలపించునుగాని దుఃఖ నివారణమును జేయజాలదు.

భారతమాత యనుభవించు చున్న దుఃఖవేదన పండితులందును, పామరులందును, నాయకులందును, అనుచరులందును, హిందువులందును, మహమ్మదీయులందును, బ్రాహ్మణులందును, నిమ్న జాతులందును, పురుషులందును, స్త్రీలయందును, వృద్ధులందును, పిల్లలందును, సర్వత్ర ప్రత్యక్షమగుచున్నది. ప్రజాసత్త్వము సకలాంగములందును క్షీణించినది. బుద్ధి చెడినది. ఇంద్రియములు క్షీణించినవి. శరీరము శుష్కించినది. ఆత్మ నివురుగప్పిన నిప్పువలె నిస్తేజమైనది. భారతభూమి నిస్తేజమైన విధమును చరిత్రేతిహాసములు తెలుపుచున్నవి; డాక్టరు బెజంటమ్మ, గాంధి మహాత్ముడు మొదలగు దేశభక్తులు వ్యక్తము చేయుచున్నారు.

అవతారమూర్తులను కన్నతల్లి యిపుడు గొడ్డువోయినది. త్రిమతములను, షడ్దర్శనములను స్థాపించిన తత్త్వజ్ఞుల సంతానములు బుద్ధిహీనులు! మహావీరుల సంతానములు నిర్వీర్యులు! కర్మదక్షుల సంతానములు సోమరులు! ధర్మపరాయణుల సంతానము లప్రయోజకులు! సకలమును విపర్యస్తముగ నున్నది. పరావలంబనము భారతజాతీయ జీవన ప్రవాహమును శుష్కింపజేసినది. చైతన్యమయములైన కారణ శరీరసూక్ష్మదేహములు స్తంభించినవి. జడమయమైన స్థూల దేహముమాత్రము మిగిలియున్నది. కారణదేహకాంతు లెప్పుడైనను కంటబడి ఆత్మ సంస్మరణము గలుగునపుడు నిర్బంధమాయాప్రకృతి బంధకములు వెలువడుచున్నవి. కారణ కాంతులంతర్హితములగుచున్నవి. సత్యాగ్రహ సంపన్నుడైన గాంధి మహాత్ముడు పిచ్చివాడు. దేశభక్తిపరాయణులైన దాసు, నెహ్రూ, లాలా, మాలవ్యాగారులు రాజద్రోహులు. దేశసేవాపరాయణులైన ప్రజ లప్రయోజకులు; స్వార్థపరులు. ఈ సమ్మోహావస్థయందు భారతమాతకు తరణోపాయము దుర్లభముగ నున్నది. మోక్షమునకు త్యాగము సాధనముగాని భోగము సాధనము గాదు. పండిత మోతీలాలు నెహ్రూగారు భారతస్వాతంత్ర్యసిద్ధికి నాయకు లాత్మ సమర్పణమును జేయుటకు సిద్ధముగా నున్న విధమును శాసన సభయందు సువ్యక్తము చేసిరి. భారతజాతీయ సంయోగము త్యాగాధారమున నిర్మితము గావలసి యున్నది. అన్ని పక్షములవారును స్వీయపక్షముల లాభములకు పెనగులాడునపుడు వియోగముసంభవము గాని సంయోగము సంభవముగాదు. త్యాగమును జేయుటకు గాంధిమహాత్ముడు జాతీయపతాకమునందు చిత్రించిన విధమున అధిక సంఖ్యాకులైన హిందువులు సంసిద్ధులు గావలయును. హిందువులందును జ్ఞానధన సంపన్నులైన ద్విజులు—బ్రాహ్మణ క్షత్రియవైశ్యులు సంపూర్ణ త్యాగమును జేసి భారత జాతీయసత్త్వము నుద్ధరింపవలసిన యవసరము గలిగినది. జాతీయచైతన్యమును త్యాగము సముద్ధరింప వలయునుగాని స్వరాజ్యాంగ నిర్మాణ ముద్ధరింపలేదు. చైతన్యములేని స్వరాజ్యాంగ నిర్మాణములు మృతాక్షరములుగనుండగలవు. అమృతప్రదాయకమైన త్యాగదీక్షయె లోకము నుద్ధరింపగలదు.

చెన్నరాష్ట్రము భరతవర్షమునందు విచిత్రస్థానమునలంకరించుచున్నది. ఆర్యద్రావిడ సంస్కారముల సంయోగసంఘర్షణము లీవిచిత్రస్థితికి మూలాంకురములుగ

చెన్నరాష్ట్రము

నున్నవి. ఆర్యవిజ్ఞానమువలెను ద్రవిడ విజ్ఞానమును దక్షిణాపథవికాసమునకు వినియోగపడినది. బ్రాహ్మణులవలె ఆది ద్రావిడులును ప్రజావికాసమునకు దోడ్పడినవిధము ఆళ్వారులు, నందనారులు విశదము చేయుచున్నారు. దైవభక్తులందువలెను దేశభక్తులందును తారతమ్యముల నెంచుట యసంగతము. ప్రాచీనకాలమునందువలె వర్తమాన కాలము

వ్య, శ్రీనివాసయ్యంగారు, జయకరు, జిన్నా, మోతీలాలు నెహ్రూగార్లు మొదలగు దేశభక్తులు నిర్భయముగ ప్రయోగించిన దివ్య ప్రయోగములు నిరంకుశాధికారమును భేదించుటకు వినియోగపడవలసియున్నవి. సామ్రాజ్యాభిమానాంధకారమును తామస తంత్రమువలె సాత్త్వికనిరోధము భేదించుటకు ప్రపంచము మహాదుఃఖవేదన ననుభవించుట దైవయోగముగ నున్నది. బ్రిటీషు కటాక్షలబ్ధములైన భారత రాజ్యాంగ సంస్కరణములు ఈజిప్టు సంధినియమముల రీతిని సారవిహీనము లని గతకాలానుభవమువలె భావికాలానుభవమును విశదము చేయగలదు.

శాసనసభలు, రాజ్యాంగసంస్కరణములు

శాసనసభలు రాజ్యాంగసంస్కరణముల బూటకమును ప్రత్యక్షము చేసినవి. శాసనసభాప్రవేశ మసహాయోద్యమమును నిర్వీర్యము చేసినది. దేశబంధు చిత్తరంజనదాసుగారి నిర్యాణము స్వరాజ్యపక్షమును దుస్థితిపాలు చేసినది. కాంగ్రెసుపక్షము, స్వ రా జ్య ప క్ష ము యథోచిత సహకారపక్షము కలిసీ కలియక దేశమును సంక్షోభమయము చేసినవి. కాంగ్రెసుసభ్యులు శాసనసభలయందు చేయగలది లేదు. దేశమునందు నిర్మాణకార్య విధానమును నడుపుట కభిలాష లేదు. శాసనసభలయందు గంభీరోపన్యాసములను జేయుటకైనను కాంగ్రెసునిర్ణయించిన బహిష్కారతీర్మాన మాటంకముగ నేర్పడినది. అన్ని పక్షములవారు కలిసిచేసిన తీర్మానములను ప్రభుత్వము నిరాకరించుచు పరిహాసించుచున్నది. తగ్గించిన మొత్తములను ప్రభుత్వము ధ్రువపరచుచున్నది. అన్ని పక్షములవారికిని నొకపాఠమునే ప్రభుత్వాధికారులు నేర్పుచున్నారు. ఆ పాఠము నిరంకుశాధికారపాఠము; బ్రిటీషు సామ్రాజ్యాధికార పాఠము; తెల్లదొరల పాఠము; శాశ్వత దాస్య పాఠము. ఈపాఠములను నేర్పి బ్రిటీషుప్రభుత్వము భారతీయులను మహాదీనులనుచేసినది. ఎంగిలిముక్కలకై పోట్లాడుట ఆత్మవినాశనమునకు సాధనముగాని ఆత్మోద్ధరణమునకు సాధనము గాదు. ఉద్యోగాధికారాపేక్షను పెట్టి విడదీసి నాశనముచేయుట బ్రిటీషురాజ్యతంత్రము. రెండు వందలయేండ్ల యనుభవానంతరముననైనను భారతీయులకు జ్ఞానోదయము గలుగకుండుట దైవశాపముగ నున్నది. అంతర్విభేదములను పోగొట్టి జాతీయైక్యమును సమకూర్చుటకు ఢిల్లీయందు గూడిన జాతీయైక్యసభ ప్రయోజనకరముగ నున్నది.

జాతీయైక్య సభ

ఉత్తరమున హిందూ మహమ్మదీయ భేదములు, దక్షిణమున బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణేతర భేదములు భారత జాతీయబలమును శిథిలముచేయుచు నిరంకుశాధికార బలమును పోషించుచున్నవి. హిందువులు, మహమ్మదీయులు, బ్రాహ్మణేతరులు, నిమ్నజాతులు ప్రత్యేకముగ హ క్కు ల ను గోరుచున్నారు. హిందూ మహాసభ, ముస్లిముసమితి బ్రాహ్మణేతరసభ భరతవర్ష ప్రయోజనములను వెనుకబెట్టి, ప్రత్యేక సాంఘిక ప్రయోజనములను, స్వప్రయోజనములను నాశించుచు, నిరంకుశాధికారుల దయను వేడుచు, నాత్మగౌరవమును, దేశప్రయోజనములను నాశనము చేయుచున్నవి. ప్రత్యేక నియోజకవర్గముల నేర్పరచుటయు, ఉద్యోగ ప్రాతినిధ్యాదులకు పరిమాణవర్గము లేర్పరచుటయు జా తీ య సంయోగమునకుగాని, జాతీయబలమునకుగాని సాధనములుగాక జాతీయ వియోగమునకును, జాతీయ దౌర్బల్యమునకును సాధనంబులగుచున్నవి. అధికార సంపద్గౌరవముల ననుభవించుచున్న బలవంతులును, అధికారసంపద్గౌరవములును గోరెడి దుర్బలులును సమానముగ దైన్యస్థితికిని, కలహములకును గారకులు. బలవంతులు బలహీనులను వంచించి సుఖవంతులగుచున్నారు. బలహీనులు బలవంతులను దిగద్రోసి సుఖవంతు లగుచున్నారు. రెక్కలను కత్తిరించి పంజరములందు బంధించిన పక్షులు ముష్టిగింజలకై గిజగిజలాడుచు పొడుచుకొని పడిపోవును గాని యెగురజాలవు. యాచకులు ఒకరిని మించి యొకరు ముందునకు త్రోసికొనిపోవునపుడు పడిపోవుదురు గాని ముష్టినైనను పొందజాలరు.

గ్రెసుప్రతిజ్ఞను భంగముచేసిన ముత్తయ్య మొదల్యారు, నేతురత్నయ్యగార్లును, శాసనసభాభిప్రాయమును ప్రతిఘటించిన సుబ్బరాయనుగారును, స్వీయాభిప్రాయములను పరోక్షముగ భంగముచేసిన జస్టిసుపక్షనాయకులును సందిగ్ధసమయమునందు భారతమాతకు మహోపకారమును జేసిరి. సైమనుగారు బహిష్కారము శిథిలమగుచున్నదనియును, సహకారము పెరుగుచున్నదనియును బ్రిటీషు దేశమునకు సందేశములను బంపుచున్నారు. గోషెనుప్రభువుగారి యాచరణము సకల విధములను ధర్మవిరుద్ధముగ నున్నది. నిరంకుశప్రభుత్వ మవలంబింప గల చతురోపాయములను గోషెనుప్రభు వవలంబించిన దుస్తంత్రము విశదము చేయుచున్నది.

శ్రీయుత వెంకటరామశాస్త్రి గారిని లామెంబరుగ నియమించి వారి శాఖలను సంప్రతింపకయే తీసివేయుట ధర్మవిరుద్ధముగ నున్నది. స్వపక్ష విశ్వాసమును, శాసనసభా విశ్వాసమును గలిగియుండని సుబ్బరాయనుగారిని, ప్రతిజ్ఞాభంగము చేసిన కాంగ్రెసు సభ్యులను మంత్రులజేసి యాడించుచున్న రామారాయణింగారి చాతుర్యమును, గోషెనుప్రభువుగారి నైపుణ్యమును ప్రశంసనీయములుగ గనుపడుచున్నను కాలాంతరమున పరమానర్థములకు గారణములుగా గలవు. కాంగ్రెసుపక్షమును ధ్వంసముచేయుటకు బూనుకొనిన స్వదేశీయులు, విదేశీయులు కృతకృత్యులైనను అధర్మఫలము ఫలించగలదు. అసహాయోద్యమధర్మమును విసర్జించి శాసనసభలయందు చేరి కాంగ్రెసుపక్షబలమును నిర్వీర్యముచేసిన స్వరాజ్య పక్షమునకును నిర్గమనము సమీపించుచున్నది. శాసనసభారంగములు తంత్రముల కాటపట్టయిన విధమున కార్యసిద్ధికి రంగములు గావని నిత్యానుభవము విశదము చేయుచున్నది. దేశసేవాపరాయణులు నిర్మాణ కార్యదీక్షాపరాయణులై మంత్రిపదవులను, కార్యనిర్వాహక సభ్యత్వములను, స్థానికసంఘసభ్యత్వములను, శాసనసభాసభ్యత్వములను పరిత్యజించి, అధికారకలహముల కాకరంబైన చెన్నరాష్ట్రమునందు శాంతిని స్థాపించుట శ్రేయఃప్రాప్తికిని స్వరాజ్యసిద్ధికిని సాధనముగ నుండగలదు.

ఆంధ్రరాష్ట్రము

ఆంధ్రరాష్ట్రము బలాధికార సంపదలు లేక పరమదైన్యము ననుభవించుచున్నది. ఆంధ్ర స్వభావ స్వరూప విరహితమైన మద్రాసు రాజ్యస్థానము. రాజధానీ నగరమునందుగల యాంధ్రులు ప్రత్యభిజ్ఞానము లేక కాలయాపనమును జేయుచున్నారు. ప్రత్యభిజ్ఞానముగల యాంధ్రు లధికార ప్రాప్తికై పరితపించుచున్నారు. ఉద్యోగములందును, వ్యాపారవాణిజ్య పరిశ్రమలందును ఆంధ్రులకు వారి గుణగణంబుల కనురూపమైన ప్రతిపత్తి గలుగకున్నది. లామెంబరు పనిని ఆంధ్రున కొసంగుటకు జేసిన ప్రయత్నములు విఫలములైనవి. నీటిపారుదల విషయమునను, పరిశ్రమలవిషయమునను ఆంధ్రదేశమునకు ప్రభుత్వాదరణము గలుగకున్నది. స్వల్ప ఫలదాయకమైన మెట్టూరు నిర్మాణమునందుగల యభిమానము విశేషఫలదాయకములైన కృష్ణా తుంగభద్రా నిర్మాణములమీద గలుగకున్నది. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ మధోగతిపాలైనది. విశ్వవిద్యాలయ వికాసమునకు ప్రభుత్వము ధన సహాయమును జేయజాలకున్నది. ఆంధ్రు లన్యోన్యకలహములతో విశ్వవిద్యాలయ ప్రవృత్తిని స్తంభింపజేసిరి. స్థలముల తగాదాలతో రెండేండ్లు గడచిపోయినవి. ఉపసంఘసభ్యులు ఏక కేంద్రవిశ్వవిద్యాలయమును సిఫారసు చేసిరి. విశ్వవిద్యాల యాందోళనమునందు విశ్వప్రయత్నములను చేసిన రాజమహేంద్రపురవాస్తవ్యుల కాశాభంగము గలిగినది. అనంతపురవాస మాంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమునకు విఘ్నములనుగలుగజేయుచున్నది. ఉత్తరాంధ్రు లాంధ్రదేశమునకు దూరస్థమగుచున్నదని భయపడుచున్నారు. కర్ణాటకు లాంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమును కర్ణాటకప్రాంతములందు బలవంతముగ స్థాపించుచున్నారని మొరలిడుచున్నారు. దత్తమండలవాసులు- ముఖ్యముగ అనంతరపుర వాస్తవ్యులు, అనంతపురవాసమును గట్టిగ కోరుచున్నారు. రాజ్యాంగములందు వలెను విద్యాంగములందును స్థలాభిమానము, స్వార్థాభిమానము విద్యాలక్ష్యమును నిష్ఫలము చేయుచున్నది. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ మాంధ్రదేశ మధ్యస్థమై

58

నందును ఆర్యద్రావిడ సంస్కారములు దక్షిణదేశాభ్యుదయమునకు వినియోగపడుచున్నవి. చిరకాల సంవర్ధితంబై సంయోగబలమును బడసిన సంస్కారమును నిర్మూలముచేయుట యసాధ్యము; సాధ్యమైనను నిరర్థకము. దక్షిణాపథము నందును ప్రచండాకారమును దాల్చుచున్న బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణేతరసమస్యను నిర్ణయించుటకును త్యాగము సాధనముగాని భేదము సాధనము గాదు. బ్రాహ్మణబ్రాహ్మణేతర విభేదములు స్వప్రయోజనరూపమున దక్షిణదేశమునందు గలుగజేయుచున్న సంక్షోభము ధర్మహానికి గారణంబుగ నున్నది. కాంగ్రెసుసంఘములందును, శాసనసభలయందును, రాజకీయ పక్షములందును బ్రాహ్మణబ్రాహ్మణేతర విభేదములు పరస్పరవిశ్వాసమును బోగొట్టుచున్నవి. ఒండొరులను నమ్ముటకు వీలు గనుపడకున్నది. శాసనసభా రంగమునం బ్రహసనము విపరీతాకృతిని దాల్చి ధర్మహానికి సాధనంబుగ నున్నది.

మద్రాసు శాసనసభాస్థితి ఘోరముగ నున్నది. సైమను బహిష్కారమును నామోదించిన శాసనసభ కార్యాచరణమునందు వెనుకంజ వేసినది. బహిష్కారమును బోధించిన ప్రజా నాయకులు

మద్రాసు శాసనసభ

144 వ సెక్షను ప్రయోగింపబడినపుడు శాసనమును తిరస్కరించుటకు సంశయాత్మను విశదము చేసిరి. హరతాళదినము నందు తుంటరుల్లరులను జేసి పోలీసు దౌర్జన్యముల కవకాశములను గలుగజేసిరి. ప్రభుత్వము సైనికులను, రక్షక భటులను, ఫిరంగులను, తుపాకులను ప్రదర్శించి ప్రజా హృదయము నందు భయభ్రాంతులను గలుగజేసినది. ప్రభుత్వాధికారులీబీభత్సమును ప్రదర్శించుటకు మూడులక్షల రూప్యములను వ్యయముచేసిరి. ఆవ్యయమును శాసనసభ యామోదించినది. సైమను బహిష్కరణము నామోదించిన రంగనాథము, ఆరోగ్యస్వామి మొదల్యారుగార్లుమంత్రి పదవులను నిర్బంధముగను చాలించుకొనిరి. బహిష్కరణము నామోదించిన ముత్తయ్య మొదలిగారు, సేతురత్నయ్య గారు మంత్రులుగ నేర్పడిరి. శాసనసభాభిప్రాయమునకు వ్యతిరేకముగ ప్రవర్తించిన సుబ్బరాయనుగారు మంత్రిగ నున్నారు. ప్రభుత్వాభిప్రాయములకు వ్యతిరేకులైన ముత్తయ్యమొదలి సేతురత్నయ్య గార్లు మంత్రులుగ నున్నారు. ఈమంత్రివర్గమునందు శాసనసభకుగాని, గవర్నరునకుగాని, స్వీయపక్షమునకుగాని, పరస్పరము గాని విశ్వాస ముండుట కవకాశములు లేవు. కేవల మధికారలాభముమాత్రము మంత్రులను నిలువబెట్టినది. ఆ యధికారలాభమె జస్టిసుపక్ష రక్షణమును బడయుచున్నది. సైమను బహిష్కారమును పోషించిన జస్టిసు పక్షము మంత్రివర్గమును సైతము పోషించుట విచిత్రముగ నున్నది. దేశలక్ష్యము ధర్మలక్ష్యము లేక స్వార్థలక్ష్యము ప్రబలునపుడు తాత్కాలికముగ పక్షలాభము గలిగినను దేశప్రయోజనములు భగ్నము లగుచున్నవి. రామారాయణంగారు, సుబ్బరాయనుగారి మంత్రివర్గమున కభయము నొసంగుట జస్టిసుపక్షమునకును, బ్రాహ్మణేతర పక్షమునకును తాత్కాలికముగ లాభించినను దేశమునకును, ధర్మమునకును హానికరములుగ నుండగలవు. సంకల్పాచరణములకు సామ్యత్వము గలుగనపుడు విషఫలము సాధ్యముగాని సత్ఫలము సాధ్యముగాదు. సైమను బహిష్కారమున కారంభమునందు సమ్మతించిన రాజా రామారాయణంగారు సైమనుకమిషను నామోదించెడి మంత్రివర్గము నెటులు సమర్థింపగలరో దుర్గ్రాహ్యముగ నున్నది. పక్షములును, నాయకులును గోరునది స్వప్రయోజనములుగాని దేశప్రయోజనములు కావు. లామెంబరు బ్రాహ్మణేతరుడైనను, మంత్రులందరును బ్రాహ్మణేతరులైనను, బ్రాహ్మణేతరసంఘము సంపూర్ణవికాసమును బడయజాలదు. రాజా రామారాయణం గారు రాజ్యాంగపరిజ్ఞానమును స్వరాజ్య సంపాదనమునకు వినియోగించుట ప్రయోజనకరముగాని ఉద్యోగములను సంపాదించుటకు వినియోగించుట ప్రయోజనకరము గాదు. సుబ్బరాయను మంత్రివర్గము నిలిచియున్నను, జస్టిసుపక్షము బలమును పొందినను, ఈయధర్మసంయోగ మధర్మఫలమును సమకూర్చునుగాని ధర్మఫలమును సమకూర్ప జాలదు. కాం

లక్ష్యము కాంగ్రెసుసంఘములనుండి మరలి స్థానిక సంస్థలందు లగ్నమైనది. స్థానికసంస్థలు కక్షులకును, పక్షములకును నిలయములుగ నున్నవి. శాసనసభయందు కాంగ్రెసుప్రతినిధులు నిస్సహాయులైనను సంయోగము లేక ప్రవర్తించుచున్నారు. చరఖాసంఘశాఖయందును నాయకులకును, ప్రచారకులకును పరస్పర విశ్వాసగౌరవములు గలుగకున్నవి. చరఖాసంఘమునందు జేరి నూలుచందా నిచ్చెడి సభ్యుల సంఖ్య క్రమముగ తగ్గిపోవుచున్నది. ఆంధ్రుల దురదృష్టము వలన గాంధిమహాత్ముని యాంధ్రదేశ సంచార మెప్పటికప్పుడు వెనుక బడుచున్నది. ఖద్దరునందు కలితి గలదను సందేహము చరఖాసంఘమునకు గలిగినది. పట్టుశాలి సన్నబట్టలవిషయమై సందేహము గలిగినపుడు ఖద్దరుప్రచారమును నపఖ్యాతి పాలగుచున్నది. కాంగ్రెసు ప్రతినిధులును, నాయకులును శాసనసభలయందు చేయగలదియును, నిర్మాణకార్యవిధానమునందు చేయుచున్నదియును గనుపడదు. ఈసందిగ్ధస్థితియందు కాంగ్రెసు కార్యవిధానమున నవీనసాధనలను నిర్ణయించుట రాజ్యాంగాందోళనమున కవసరంబుగ నున్నది. ఆయవసర మైనను భగవదనుగ్రహమువలన రావలయును గాని ప్రజలప్రయత్నము వలన రాజాలదు. సైమనుకమిషను గలుగజేసిన సంచలనము కమిషను వెడలుటతో నాగిపోయినది.

ఆంధ్రప్రజా వికాసము

మానవప్రయత్నములకు ఫల మాత్మవికాసము. సాహిత్యము, కళలు, శాస్త్రములు, కర్మలు, రాజ్యాంగములు మానవుల యాత్మవికాసమునకు వినియోగపడుచున్నవి. పరతంత్ర దేశములందు విద్యావంతుల లక్ష్య మాత్మవికాసమునకు మూలమైన స్వరాజ్య సంపాదనమునందు సహజముగ లగ్నమగుచున్నది. ప్రజాసామాన్యమునకును, నాయకులకును వర్తమాన విషాదావస్థయందు శాసనోల్లంఘన ప్రస్థానముగాని, సత్యాగ్రహ ప్రస్థానముగాని సాధ్యము గాకున్నది. ప్రజల లక్ష్యమును బాహ్యసాధనములనుండి యాంతరంగిక సాధనములకును, పరాపేక్షనుండి స్వయంసహాయమునకును మరల్చుట స్వరాజ్యసంరంభమునకు సాధనంబుగ నుండగలదు.

ఆంతరంగిక సాధనములు

స్వరాజ్యసంపాదనమునకు సాయుధప్రతిఘటనము ప్రపంచమునకు పరిపాటియైన సాధనము. నిరాయుధులైన భారతీయులకు సాయుధప్రతిఘటన మసాధ్యముగ నున్నది. స్వల్పమైన ప్రతిఘటనము మహాసంక్షోభమునుగలుగజేయుచు నిర్బంధప్రయోగమునకు గారణం బగుచున్నది. ఫిబ్రవరి మాసమునందు చెన్నపురియందు ప్రదర్శింపబడిన సైనికులు, మరఫిరంగులు, రక్షకభటులు, గుండ్లప్రయోగములు భారతీయుల నిస్సహాయస్థితిని వెల్లడిచేయుచున్నవి. దుర్మార్గులయల్లరులకు నిరపరాధులు బలియగుచున్నారు. నిర్బంధములు బయలుదేరుచున్నవి. ప్రజలద్రవ్యము పాడగుచున్నది. చిరకాలాభ్యాసములేని సాయుధప్రతిఘటనము దుస్సాధ్యముగ నున్నది. సాధ్యమైనను వర్తమానకాలమునందు విసర్జింపదగియున్నది. చీనాయందు జరుగుచున్న సాయుధపరివర్తనము మహాసంక్షోభమును గలుగజేయుచున్నది. దేశమంతయును రక్తసిక్తమై భయంకరముగ నున్నది. పరాధీనులై, నిరాయుధులై, సాధుజీవన మభ్యస్తమైన ప్రజలు సాయుధప్రతిఘటనమును జేయుట సులభసాధ్యము గాదు. సంగ్రామములు పశుబలమును ప్రదర్శనము జేయుటకు వినియోగపడుచున్నవి గాని మానవధర్మప్రదర్శనమునకు వినియోగపడుటలేదు. పరులను పీడించుట ఆత్మనాశనమునకు సాధనం బగుచున్నది.

కార్యసిద్ధికి సంకల్పము బీజము. సంకల్పసామర్థ్యము విజయమునకు మూలము. సంకల్పసిద్ధికి ధ్రువప్రహ్లాదాదులవలెసాత్త్వికనిరోధమునభ్యాసముచేయుటఆత్మవికాసమునకును, మానవకల్యాణమునకును ప్రయోజనకరములుగ నున్నవి. సాత్త్వికనిరోధము చిరకాలాభ్యాసము వలన సంప్రాప్తము గాగల విధమును ప్రహ్లాదుని వైష్ణవభక్తి, ధ్రువుని తపోనిష్ఠ విశదము చేయుచున్నవి. వైష్ణవభక్తి విష్ణుకటాక్షమును వలె దేశభక్తి దేశమాతను ప్రత్యక్షము చేయుచున్నది. దేశమాత నారాధించి మాతృప్రసాదమును బడయుట కనంతములైన సాధనములు గలవు. దేశభక్తులు స్వీయసంస్కారమున కనుగుణముగ దేశారాధనమును జేసి కృతార్థులగుటకుదృఢసంకల్పము, కార్యదీక్ష సాధనములుగ నున్నవి.

అనన్యమైన దేశసేవను, మానవసేవను చేయగల గాంధిమహాత్ముని బోలిన దేశభక్తు లపూర్వముగ నున్నా

ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు వినియోగపడవలసి యున్నది. ఆంధ్రవిద్యాభిమాను లందరును నీ లక్ష్యమును గమనించి విశ్వవిద్యాలయమును సార్థకముచేయుటకు భగవంతు డను గ్రహించుగాత! శ్రీయుత రామలింగారెడ్డి గారిని తిరిగి వైసుచాన్సలరుగను ఎన్నుకొని సినేటుసభ్యులు స్వధర్మ నిర్వహణమును చేసి కృతకృత్యులైరి. ఆంధ్రసమస్య లన్నియును ఆంధ్రరాష్ట్ర సమస్యమీద నాధారపడియున్నవి. ప్రత్యేకాంధ్రనిర్మాణమున కాంధ్రులు ప్రయత్నము చేసి ఆంధ్రోద్యమమును సఫలముచేయుట వర్తమాన సందిగ్ధ సమయమునందు పరమావసరముగ నున్నది.

ఆంధ్రోద్యమమునకు కీలకమైన ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణావసరమును వివిధపక్షములవారును నంగీకరించు చున్నారు. భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రవిభాగమును కాంగ్రెసు అంగీకరించినది. ఆరేండ్లనుండియును ఆంధ్ర

ఆంధ్రరాష్ట్రము

రాష్ట్రజాతీయోపసంఘము వ్యక్తిత్వమును గలిగి పనిజేయుచున్నది. విజయవాడయందు గాంధి మహాత్ము డారంభించిన ఖద్దరు ఉద్యమము, బహిష్కారత్రయము స్వరాజ్యవాదమును దేశమునం దంతటను మారుమ్రోగించినది. అసహాయోద్యమ ప్రస్థానమునం దాంధ్రనాయకులు పురోగమనము చేసి ఆంధ్ర ప్రతిష్ఠను భరతఖండమునందు సువ్యక్తము చేసిరి. వేలకొలది యువకులు మహాత్యాగముచేసి కారాగృహ వాసమును స్వీకరించి మాతృదేశారాధనమును చేసి ధన్యవాదములను బడసిరి. చెన్నరాష్ట్రశాసనసభ ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణ తీర్మానము నామోదించినది. వర్తమాన సంవత్సరమునందును రాష్ట్రతీర్మానమును తిరిగి యామోదించినది. డిల్లీనగరమునందు రాజ్యాంగనిర్మాణములను యోచించుచున్న వివిధపక్షముల సభయును భాషాప్రయుక్త రాష్ట్ర విభాగమును, అందును ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమును నిర్ణయించినది. సైమనుకమిషను నిర్ణయించెడి రాజ్యాంగ సంస్కరణములు రాష్ట్రీయస్వాతంత్ర్యమును నిర్ణయించు నను ప్రబలమైన వదంతులుగలవు. ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమున కారంభమునందు ప్రతికూలమైన వాతావరణ మిపు డనుకూలముగ నున్నది. అసహాయోద్యమ సాధకులైన యాంధ్రులు నిస్సహాయస్థితి నుండుట సంతాప కరముగ నున్నది. అధికార ప్రాతికూల్యమును, ప్రజల యలసత్వమును నాంధ్రోద్యమ ప్రవాహము నరికట్టినవి. నాయకులకు, ప్రజలకు చెన్నపురియాశ్రయము నిత్యజీవనము నందు తప్పనిసరి యైనది. స్థానిక సంస్థలందు నియామకములకై చెన్నపురి చుట్టును తిరుగుటకు చేసిన వ్యయప్రయాసము లాంధ్రుల నిస్సహాయస్థితిని విశదముచేయుచున్నవి. తమిళాంధ్రసంయోగ ముభయులకును మనస్తాపములకు గారణంబై సంతాపానలము ప్రజ్వరిల్లుచున్నది. కౌన్సిలు నందును, ఉద్యోగములందును, సభలయందును, నిర్మాణము లందును నీవిభేదములు మనస్తాపమును గలుగజేయుచున్నవి. ప్రభుత్వము ప్రయోగించిన 144 వ శాసనము నుల్లంఘన సందర్భమున నీవిభేదములు బహిరంగములైనవి. ఆంధ్రోద్యమ వికాసమున కాంధ్రులకు ప్రత్యేక స్థితియును, ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణమును నవసరంబు లని గత కాలానుభవము విశదము చేసినది. ఆంధ్రోద్యమ ప్రాప్తికి సాధనముమాత్రము మృగ్యముగ నున్నది.

ఆంధ్ర జాతీయజీవనము స్తంభించిన వర్తమాన సమయమునందు కర్తవ్యము దుర్గ్రహముగ నున్నది. అసహాయోద్యమ ప్రస్థానము దుస్తరమైనది. శాసనసభా బహిష్కార మవరోధమును బొంది

ఆంధ్రుల కర్తవ్యము

నది. స్వరాజ్యవాదులు శాసన సభలయందు వాదప్రతివాదములతో కాలయాపనము జేయుచున్నారు. కాంగ్రెసుప్రచారకులు నిరాధారులై జీవనోపాధులను గల్పించుకొనుచు కాలయాపనమును జేయుచున్నారు. ఖద్దరుప్రచారము ద్రవ్యములేక స్తంభించుచున్నది. చరఖాసంఘమున కీయవలసిన బాకీల నిచ్చుటకు ఖద్దరు నిర్వాహకు లలసత్వమును జూపుచున్నారు. సత్యాగ్రహాశ్రమములు నిర్వీర్యములుగ నున్నవి. ఆంధ్రహృదయము నలసత్వము సంపూర్ణముగ నావహించినది.

అసహాయోద్యమారంభము నందు మహాప్రతిష్ఠను బడసిన ఆంధ్రదేశము వర్తమానకాలమునందు తన ప్రతిష్ఠను గోల్పోయి స్తంభించినది. దేశ మంతఃకలహములతో నిండినది. నాయకులు, ప్రచారకులు పరస్పర విశ్వాసము లేక వాదప్రతివాదములతో గాలయాపనము జేయుచున్నారు. అనుచరులు లేనినాయకులు దేశమునం దంతటను గలరు. కాంగ్రెసు సంఘములు నామమాత్రావశిష్టములుగ నున్నవి. కాంగ్రెసుసభ్యుల సంఖ్య అత్యల్పముగ నున్నది. కొన్ని మండలములందు మండలసంఘములు సైత మపరూపముగ నున్నవి. ప్రజల

నరసింహాంగారి సాహిత్యసేవను, దేశసేవను, మానవ సేవను ప్రజలు గ్రహించి, వారి నుచితరీతిని సత్కరించి, ధన్యవాదములను బడయుదురు గాత! గతసంవత్సరమునందు గుంటూరు జిల్లాయందు నాగార్జున కొండ సామీప్యమున వెలువడిన స్తూపములును, శిలా శాసనములును ఆంధ్రదేశచరిత్రమునందు నవీనాంశములను బహిర్గతము చేయుచున్నవి. శిలాశాసనములు ప్రాకృతభాషయందు గలవు. పురాతనమైన ఇక్ష్వాకు వంశమును దెలుపుచున్నవి. గోలిస్తూపమునందలి శిలా నిర్మాణము లమరావతి స్తూపనిర్మాణములవలె కర్మ కౌశలమును దెలుపుచున్నవి. చెన్నపురి ప్రభుత్వ మాంధ్రశాసనములను ప్రచురించుటయందు జూపుచున్న యలసత్వము విజ్ఞానవ్యాపకమునకు ప్రతిబంధకముగ నున్నది. ఈవిషయమై ఇంతవరకును జేసిన ప్రయత్నములు విఫలములైనవి. మంత్రు లాంధ్రులైనను, ఆంధ్రేతరులైనను సమానమైన ఫలమే కలిగినది. ఇపుడీశాఖ కేంద్రశాఖ యగుటవలనను స్థితి మరింతఅయోమయముగ నున్నది. శ్రీయుత మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారును, నితర పరిశోధకులును శాసనపరిశోధనలందు జేయుచున్న పరిశ్రమ ప్రశంసనీయముగ నున్నది. ఆంధ్రదేశచరిత్రకును, వాఙ్మయచరిత్రకును సంబంధించిన శాసనాదులెన్నియొ మూలబడియున్నవి. ఆంధ్రపరిశోధకులు ప్రభుత్వాపేక్షను వదులుకొని శాసనాదులను పరిశోధించి రాజ్యాంగములందువలెను విజ్ఞానాంగమునందును స్వయంసహాయమునకు మార్గదర్శకు లగుదురు గాక!

విభవ సంవత్సరాది సంచిక భగవదనుగ్రహము వలన ఆంధ్రమహాజనుల సహాయప్రోత్సాహముల వలనను వెలువడినది. ఇది పందొమ్మిదవ

విభవ సంచిక

సంచిక. సంవత్సరాదిసంచికలను సాకల్యముగను బరిశీలించినపు డాంధ్రప్రజాజీవితమునందు గలుగుచున్న వికాసము గోచరంబగుచున్నది. వంగదేశ విభజన సమయమునందు బహిర్గతమైన జాతీయప్రబోధముతో నాంధ్రపత్రికయును వెడలినది. గతించిన ఇరువదేండ్లయందును యథాశక్తిని దేశసేవను భాషాసేవను జేయుచున్నది. వెనుకటిసంచికలకువ్యాసములనువ్రాసితోడ్పడిన మహాజనులం దెందరో స్వర్గవాసమును జేయుచున్నారు. దేశావృతమైన కాలభావపరివర్తనము సంచికలయందు ప్రతిఫలించుచు సంచికల ప్రయోజనమును విశదముచేయుచున్నది. విభవసంచికయందు గోచరంబయ్యెడి భావరూపపరివర్తనము ప్రజాహృదయములందు గలిగిన పరివర్తనమును ప్రతిబింబించుచున్నది. ఆరంభమునందు వింతగ దోచిన యత్న మిపుడు సర్వసాధారణముగ నున్నది. పేరుగల పత్రికలన్నియును సంవత్సరాది సంచికలను బ్రచురించుచు కాలస్వభావమును ప్రతిబింబించుచున్నవి.

విభవ సంవత్సరసంచిక యందు కాంగ్రెసు విషయములు ప్రధానములు. చెన్నపురియందు గూడిన 42 వ కాంగ్రెసుకు సంబంధించిన అధ్యక్షోపన్యాసము, పటములు ప్రచురింపబడినవి. ప్రచురింపబడిన వ్యాసముల విభాగములు వివిధవాఙ్మయశాఖలందును ఆంధ్రహృదయమునందు ప్రవర్ధమానంబగుచున్న యభిమానాభినివేశములను విశదముచేయుచున్నవి. సారస్వతమునందు కథలు పాఠకుల హృదయముల నాకర్షించుచున్నవి. సచిత్రములైన కథలు సంవత్సరాది సంచికకు నూతనాలంకారములుగ నున్నవి. నాటకవైద్యవ్యవసాయకళ లభివృద్ధి బొందవలసిన విధము నాయాశాఖలయందలి వ్యాసములు విశదము చేయుచున్నవి. పద్యములు భావపూరితములై ఆంధ్రహృదయోద్వేగమును విశదము చేయుచున్నవి. ప్రకటించినచిత్రపటము లాంధ్రదేశమునందు చిత్రకళావికాసము జరుగుచున్న విధమును విశదము చేయుచున్నవి. పదేండ్లయందు చిత్రకళ ఆంధ్రదేశమునందత్యద్భుతముగ వికసించినది. ఆంధ్రచిత్ర కళవ్యక్తిత్వమును గలిగి ప్రత్యేక వైఖరిని గలిగియున్నది. సంచికయందుగల ఆంధ్రచిత్రకారుల చిత్రము లాంధ్రవైఖరిని విస్పష్టము చేయుచున్నవి. జంగమదేవర మొదలగు చిత్రములును భావగాంభీర్యమును దెలుపుచున్నవి. ముఖపటమునందు భారతసహాయ నిరాకరణయోధులు స్వరాజ్య పతాకములను ధరించి మాతృదేశారాధనమును జేయుచున్నవిధము వ్యక్తముచేయబడినది. కాంగ్రెసు సభాధిపతుల పటములు గలవు. విభవ సంవత్సరాది సంచికను యథాశక్తిని మనోహరముగ ప్రచురించి యాంధ్రలోకమునకు సమర్పింపగలిగినందుల కాంధ్రలోకమునకును,పరమేశ్వరునకును వందనంబుల నర్పించుచున్నాము. భగవంతుడు విభవ సంవత్సరమునందు సకలలోకములకును శుభంబులను ప్రసాదించి కాపాడుగాత!

ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః.

రు. వారివారి సంస్కారములకును, స్థితిగతులకును దగినటులు సేవను జేయుటకు సకలజనులకును నవకాశములు గలవు. రాజారామారాయణంగారు మంత్రియై సేవను జేయదగును. సాంబమూర్తిగారు నిరోధమును, శాసనోల్లంఘనమును, సాత్త్వికనిరోధమునుబూని సేవను జేయదగును. సీతారామశాస్త్రిగారు ఖద్దరు వ్యాపనమును జేసి సేవనుజేయదగును. కాంగ్రెసు ప్రచారకులు, ఖద్దరు ప్రచారకులు వారి శక్త్యనుసారము సేవను జేయదగును. దేశమంతయు నేకముఖమున నడుచుట వర్తమానపరిస్థితులందు సాధ్యముగాదు. స్వార్థములేని దేశసేవ నేమార్గమున, నెవరు చేసినను దేశమాతకు జేరుచున్నది. స్వార్థరహితులైన దేశసేవకులు పట్టణములందును, గ్రామములందును ప్రజాసేవను జేయుట కపారమైన యవకాశములు గలవు. అయవకాశములను సఫలము చేయుట కాత్మవిశ్వాసముగల స్వయంసేవకులు గావలసియున్నారు. భారతదేశమునకు విమోచనము స్వయంసహాయము వలన రాగలదు గాని పరసహాయమూలమున రాజాల దని ప్రాజ్ఞు లందఱు నంగీకరించుచున్నారు.

స్వయం సహాయము

పరావలంబనమున కలవాటు పడిన ప్రజలకు స్వయం సహాయము సులభసాధ్యము గాదు. కష్టపడక యొంగిలికూడును దినుట కంగీకరించెడివారును గలరు. ఆశ్రయించి గుమాస్తాగిరియొ సంపాదించి మురియుట దేశమునందు పరిపాటియైనది. బ్రాహ్మణేతర సమస్య కేవల ముద్యోగముల సమస్య గాని దేశారాధనసమస్య గాదు. ఉద్యోగములకై పెనగులాడువా రున్నను ఉద్యోగాపేక్ష లేక సేవాదీక్షను వహింపగల స్వయం సేవకులు దేశక్షేమమునకు గావలయును. సహాయనిరాకరణోద్యమ మారంభమునందు వందలకొలది స్వయంసేవకులను దేశమునకు సమర్పించినది. ఉత్సాహము చల్లబడినతోడనే సేవకులును చల్లబడుట సంప్రాప్తమైనది. స్వరాజ్య సంరంభము చిరకాలము జరుగ నున్నదిగాని శీఘ్రకాలములోన ముగియునది గాదు. స్వరాజ్యము సంప్రాప్తమైనను, కాకపోయినను ప్రజాసేవకు స్వయంసేవకులు సాధకులుగ నున్నారు. ప్రజావికాసమునకు రాజ్యాంగము లోకసాధనము గాని సమగ్రసాధనముగావు. నిరంకుశాధికారుల హస్తములందు రాజ్యాంగ సాధనము నిరర్థకముగ నున్నది. గోపాలకృష్ణ గోకలె, బెజంటమ్మ, గాంధిమహాత్ముడు సేవాశ్రమములను స్థాపించి సేవకులను సిద్ధము చేయుటకు ప్రయత్నములను జేసియుండిరి. ఆప్రయత్నములు విశాలమైన దేశమున కత్యల్పములుగ నున్నవి. ఆంధ్రదేశాభ్యుదయమునందు సర్వతోముఖమైన వికాసము గలుగుటకు స్వయంసేవకులు వేలకొలది గావలసియుందురు. ప్రజలయందు స్వయంసహాయదీక్ష వ్యాప్తము గావలసియున్నది. సేవాపరాయణులైన నాయకులు క్షుద్రమైన పదవులకు పెనగులాడుటను మాని సేవానిరతులై సకలరంగములందును పాటుపడుటకు పూనుకొనియెదరుగాక. సేవాశ్రమములను స్థాపించి సేవాదక్షులను సిద్ధము చేయుటకు ప్రజానాయకులు పూనుకొనుటయును నవసరమై యున్నది.

సాహిత్యకళలు

సర్వతోముఖమైన ఆంధ్రప్రజా వికాసమునకు సాహిత్యము, శాస్త్రములు, కళలు వికాసమును బొందుటకు ప్రజలును, పండితులును పాటుపడవలసి యున్నారు. ప్రజాహృదయమునందు విజ్ఞానము లేక వికాసము సాధ్యము కాదు. వికాసము లేని ఆప్రయత్నములు సంకుచితములై, స్వార్థపరములై దేశప్రయోజనమునకు నిరర్థకము లగుచున్నవి. సాహిత్యకళా రంగములందు ప్రభుత్వాదరణము లేక ఆంధ్రవిద్యావంతుల ప్రయత్నములు నిరర్థకము లగుచున్నవి. గతసంవత్సరమునందు ఆంధ్రవాఙ్మయమునందు 800 గ్రంథములు ప్రచురింపబడినవి. ప్రచురింపబడిన గ్రంథములందు నవలలు, నాటకములు, మతగ్రంథములు ప్రధానములుగ నున్నవి. ఆంధ్రహృదయస్వభావమునకు సహజములైన భావగీతములను కవికుమారులు ప్రచురించిరి. భావగీతములును, కథలును, నవలలును ఆంధ్రుల భావవికాసమునకు నిదర్శనములుగ నున్నను పాండిత్యావసరమునువిశదము చేయుచున్నవి. ప్రచురింపబడిన గ్రంథములందు శాస్త్రగ్రంథములు, పరిశోధకగ్రంథములు స్వల్పములు. ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రమునందు బ్ర. శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహంగారి షష్టిపూర్తి ఉత్సవము సంస్మరణీయముగనున్నది. లక్ష్మీనరసింహంగారి గ్రంథములు దేశమునకుజేసిన ఉపకార మాంధ్రుల హృదయమునకు దెలిసియున్నది. వారినవలలు, నాటకములు, ప్రహసనములుహాస్యరసపూరితములైఆంధ్రవాఙ్మయమునందు నవయుగ వికాసమునకుదోడ్పడినవి. దేశోద్ధారకులందుసాహిత్యవిశారదులు ప్రముఖులుగ నున్నారు. సాహిత్యవిఖ్యాతులైన లక్ష్మీ

Quality Guaranteed Pure

ARTISTIC WORKMANSHIP

EXCELLENT FINISH. **PROMPT DELIVERY·**

PASUMARTHY CUNNIAH CHETTY & Son,

MANUFACTURERS OF GOLD JEWELS

HEAD OFFICE&WORK SHOP
No. 10, Subbaraya Naick Lane
Near Flower Bazaar, Madras.

&
SILVER WARES

SHOW ROOMS
218, CHINA BAZAAR ROAD
Near Flower Bazaar, Madras.

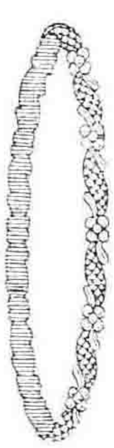

అప్పటమైన బంగారుకు వెండికి పూచీ నియ్యబడును. మిక్కిలి సొగసైన పనితనము. నగల పనితనము అత్యద్భుతము. సకాలము నందునగలుయియ్యబడును. బంగారుగొలుసులు,గాజులు పలురకముల లోను, దశావతారము నాగవత్తులు, వంకీలు, వడ్డాణములు, వెండి సామానులు మొదలగునవి పురమాషీగా తయారుచేయబడి అమ్మకమునకు సిద్ధముగా నున్నవి.

ఉత్తరము వ్రాసిన క్యాటలాగులు పంపబడును

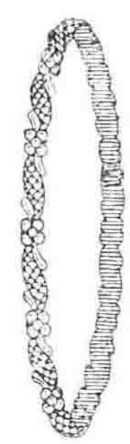

పసుమర్తి కన్నయ్యశెట్టి అండు సన్

బంగారు, వెండినగల వర్తకులు

ప్రదర్శన గదులు

హెడ్ ఆఫీసు అండు పరిశ్రమశాల
నెం 10, సుబ్బరాయనాయక్ లేన్,
(పూలఅంగడి దగ్గర) మద్రాసు.

218 చైనాబజారు రోడ్డు
(పూల అంగడికి దగ్గర, మద్రాసు)

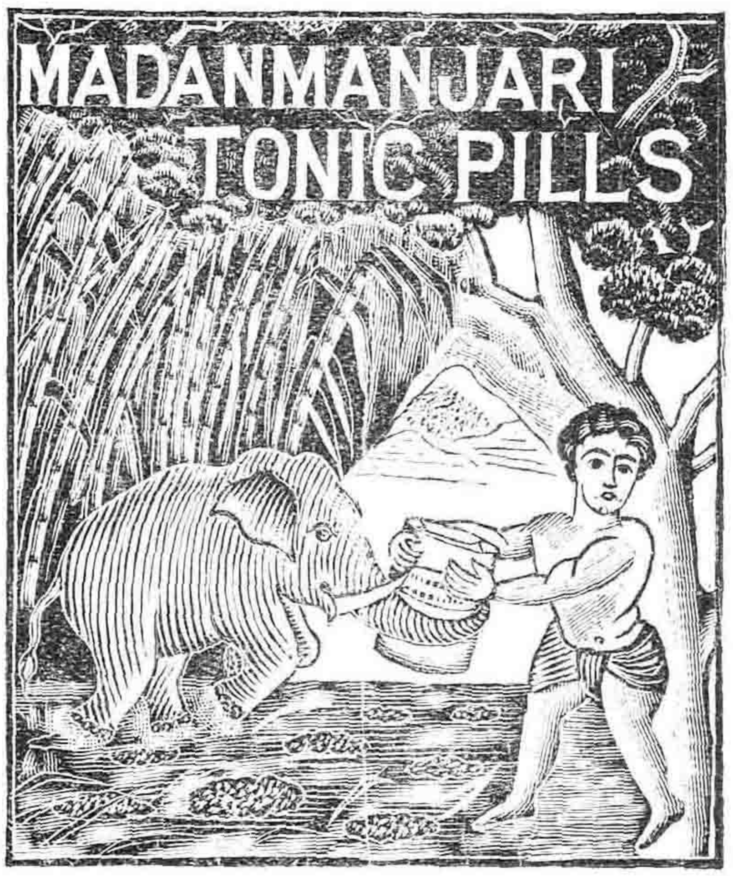

మీరు వ్యాధులన్నిటినుండి విముక్తులై
ఏనుగును లాగుటకు తగినంత శక్తి
యుండవలెనని కోరినచో

మదనమంజరిమాత్రలచే

అఖండఖ్యాతిని సంపాదించిన ఈదిగువ
విలాసమునకు తక్షణమే వ్రాయవలెను.

రహస్యవ్యాధులను దిగ్విజయముగా కుదుర్చుట
యందు నిపుణులని ప్రసిద్ధిచెందియున్నారు.

ఉత్తరము లన్నియు రహస్యముగా నుంచబడును.

రాజవైద్య నారాయణజీ కేశవజీ, 48, చైనాబజారు రోడ్డు, మద్రాసు.

వెలస్వల్పము, ప్రతాపకస్తూరిమాత్రలు ఫలమధికము,

దీనియందు కస్తూరి, గోరోజనం, కుంకమపువ్వు, పచ్చకర్పూరము మొదలగునవిచేర్చి తయారుచేబడినవి మిక్కిలిఘాటుగలిగి సువాసనగా నుండును. తాంబూలములో గాని, విడిగా గాని 1-2 మాత్రలనుపుచ్చుకొనిన మిక్కిలి రుచికరముగా నుండుటయేగాక అజీర్ణము, వాయువ, జలుబు, జ్వరము, దగ్గు, ఉబ్బసము, సన్నిపాతములు మాంద్యములు, చిన్నబిడ్డ గుణము, కలరా, ప్లేగు, జలదోషము మొదలగు అనేకవ్యాధులను ఖండించి బలమును, ఆరోగ్యమును కలిగించుటలో అత్యుత్తమైనవి. బిడ్డలకు యీమాత్రలను అప్పుడప్పుడు వాడుచుండిన వాయువను, అజీర్ణమును, చేరనివ్వక చక్కగా పోషించుచుండును అనేక యోగ్యతాపత్రములుగలవు. ఇప్పుడు బజారులో విక్రయించబడుచుండు చౌకరకము మాత్రలుగాక శ్రేష్టమయిన వగుటచే ప్రతివారును వీటినేకొని యుపయోగించుచున్నారు. మీరు బజారులలో కొనునప్పుడు ప్రతాపకస్తూరి మాత్రలనే కావలయునని కోరుడు. వారి వద్దలేనిచో మాకేవ్రాసిన శ్రేష్ఠమైన మాత్రలసీసాలను ఈక్రిందిధరల ప్రకారం పంపుదుము, 250 మాత్రలసీసా 1 కి 0-4-0 డజను సీసాలు, 2-8-0, 3 డజనులు (36 సీసాలు) 6-9-0 లు.

పోస్టు ఖర్చులు ప్రత్యేకము.

పి. సి. ఏ. అండు కంపెని, ఆయుర్వేద సమాజం, పెరిదేపి, నెల్లూరుజిల్లా.

సి. ఆర్. దాసు, ౧౯౨౨-గయ.

అబ్దుల్ కలామ్ అజాద్, ౧౯౨౩-ఢిల్లీ (స్పెషల్).

మహమదాలీ, ౧౯౨౩-కాకినాడ.

మహాత్మాగాంధి, ౧౯౨౪-బెల్గాము.

సరోజినీదేవి, ౧౯౨౫-కాన్పూరు.

యస్. శ్రీనివాసఅయ్యంగారు, ౧౯౨౬-గౌహతి.

డా. యం. ఏ. అన్సారి, ౧౯౨౭-మదరాసు.

(శ్రీ రత్నా అందు కంపెని, చెన్నపురి)

అంబికాచరణ మజుందారు, ౧౯౧౬-లక్నో.

సయ్యదు హసన్ ఇమాం, ౧౯౧౮-బొంబాయి (స్పె.)

పండిత మోతిలాల్ నెహ్రూ, ౧౯౧౯-అమృతసరము.

అనీ బిసెంటు, ౧౯౧౭-కలకత్తా.

లాలా లజపతిరాయి, ౧౯౨౦-కలకత్తా (స్పె.)

సి. విజయరాఘవాచారి, ౧౯౨౦-నాగపూరు.

హకీమ్ అజ్మల్ ఖాన్, ౧౯౨౧-అహమ్మదాబాదు.

పండిత మదనమోహన మాలవీయ, ౧౯౧౮-ఢిల్లీ.

(శ్రీ గత్నా ఆండు కంపెని, చెన్నపురి)

వర్షాభావముచే నిటు-కర్షకముఖులోకు లిచటఁగష్టమువడదు
ధర్షభయంకరవృష్టిని-వర్షించితి ఘూర్జరంబు పాడఱఁ బ్రభవా!

సౌలయం గ్రీస్తుశకాబ్దముల్ శిఖరిచక్షుశ్శ్వధిగ్లౌసుసం
ఖ్యల నూర్జస్సితపక్షసప్తమినిశం గల్పంబుఁ గల్పించు నీ
తలఁపుం ద్రొట్టి సముద్భవం బగుచు నంధ్రభక్త్మ తలింగాడుపుల్
గలఁతంబెట్టె నిఁ కెన్నఁడేని మఱవంగారాని యుద్వృత్తితోన్.

గాలియా యదియు జీవాళి భక్షించెడు నాలిబూతపు మన్నెమాలి గాని
కరువలియా యది తరుజాతినిర్మూలకరణసంక్రుద్ధ దిక్కరటి గాని
పయ్యరా యది పూర్ణకాయపాటనసముత్పన్నాశనిప్రాతపటిమగాని
ఈదరా యది మున్ను నాదిశేషునితోడ వాదుఁ బూనిననాఁటి జోదుగాని
కాక యుండిన నోరి! యగణ్యమైన-ప్రాణికోటినిఁ దరుకోటి భవనకోటిఁ
బట్టి పల్లార్చునే? జగత్ప్రాణబిరుదు-వడయుపవనుండు నీయేలుబడినిఁ ప్రభవ!

బహుభారకుష్యముల్ పడి దివంగతులైనవారియాత్మల శాంతి గూరుఁ గాక
ఘనవృక్షములు గాలి మనుగడల్ చెఱిన వారి యాత్మల శాంతి గూరుఁగాక
గృహములు పై ప్రీల నిహము వాసినయట్టి వారియాత్మల శాంతి గూరుఁగాక
పొంగినయేటిముంపుఁ జిక్కి నమసినవారియాత్మల శాంతి గూరుఁగాక
యుండ నిలుఁ బాస మంచంబు నోడలఁ బట్టఁ గూడు పొట్టకు లేక నల్లాడువారి
యుసురు నీ కంటి తారక లుండుదాఁక బ్రభవ! నీపేరు లోకానఁ బరఁగుఁ గాక.

ఆయెంబోయెను నిన్ను నిట్టులన నేమా నింకనైనం బశు
ప్రాయోద్యోగము మాని లోకులకు సంపల్లాభ మారోగ్య మా
ప్యాయంబున్ గలిగించి దుర్యశము వాయం జేసికో నిర్మశ్వరే
చ్ఛాయుక్తిద్యుఁడ వైతివేని ప్రభవా, శాంతించుఁ బీడల్ భువిన్!

ప్రభవాబ్దనిరసనము

యు. వేంకటనరసు గారు

ప్రభవసమాఖ్య వత్సరుఁ డవాప్తశుభోదయుఁ డౌచు మాకు స
ద్విభవము లెన్నొ యిచ్చు నని వేయి విధంబులఁ గోర్కు లూఱ నీ
ప్రభవమునాఁ డనూనముగఁ బండువుఁ జేసితి మున్న సొమ్ముతోఁ
బ్రభవ, నిజాంతరంగశఠభావముఁ జూపితి వౌర! వెంటనే.

అఱువది యేండ్ల కొక్కతఱి యంట మహాత్ముని నిన్ భజింపనౌ
తరుణము సంభవించు టని తాల్కొను వేడుకఁ బిన్నపెద్ద లం
దఱమును మిన్ను ముట్టితిమి దండము దండము! గండ మాయె నీ
కఱకుఁ దనంపుటేలుబడి కష్టములకున్ వల దోమహా ప్రభూ!

క్షితి నీపాదముఁ బెట్టి పెట్టకయె యిస్సీ! గ్రామముల్ గాలె దు
ర్మతులెంతేఁ జెలరేఁగి రుద్ధతిని సన్మార్గంబుఁ బాడాయెఁ బై
మతవిద్వేషము హెచ్చె రోగములు ముమ్మారుల్ ప్రజం గష్టసం
హతికిం దార్చెను గొఱ్ఱెలట్ల జనహత్యల్ మీఱె నిర్భాగ్యుఁడా!

బంగారుతీవెయోరెము-రంగార భుజించునట్టి ప్రముఖులు భోగుల్
రంగూను నూక గంజికిఁ గంగార్రై లంకలకును గదలిరి భృతికై.

ఎండిన చేనికై కృషికుఁ డేఁచి రసాతలమంటు బావిలో
నుండియు మోటఁదోలి కడు నోపికఁ జెమ్మటతోడి నీరమున్
రెండును మూఁడు పాదులకు రేపటి వేళనె దోర్చి మీఁద నా
యండ జలంబు లేమి యకటా! యురునిస్పృహ వెచ్చనూర్చుఁడే.

వేకువ నిద్ర లేచి కలవేఱుపనుల్ గడఁ బెట్టి కుంభముల్
జేకొని దవ్వు పల్లియల చెంగట నూతుల నీరు తోఁడు నా
మూఁకలఁ జేరి వేఁడికొని మ్రొక్కులు వెట్టిన నిన్నియంబువుల్
దేఁకువఁ బోయమిం బాగిలి దేవుని దూఱరె మాలచేడియల్.

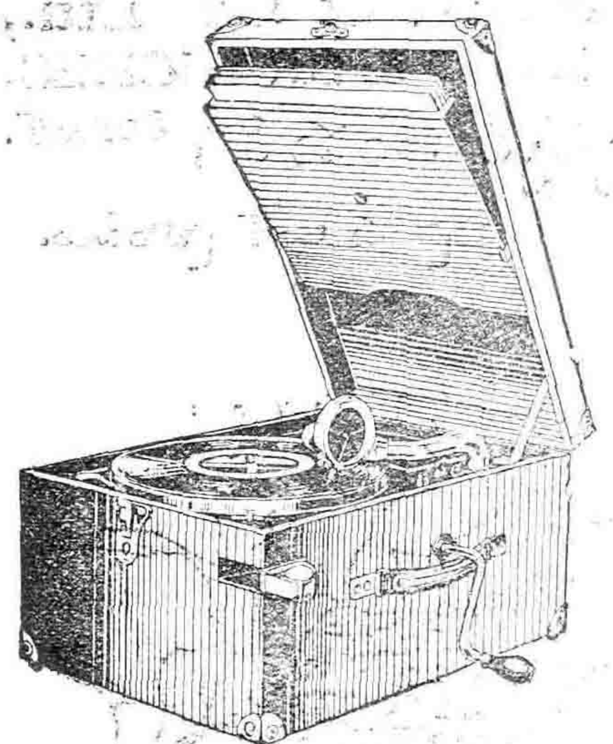

గ్రామఫోను మిషనులు, రికార్డులు, ఫిడీలు, బైసికిళ్లు, అందుకు సంబంధించిన పరికరములు, మోటారుటైరులు, మొదలగునవి అమ్మకమునకు సిద్ధముగా నున్నవి.

ఒకసారి మావద్దకు వచ్చిన అన్నియు విశదమగును.

HUTCHINS & Co.,

AUTHORISED AGENTS

TO THE GRAMAPHONE Co. Ltd., CALCUTTA.

188, Broadway Madras. 42 & 43 Vepery High Road, Madras.

వెలస్వల్పము! ఫలమధికము!! పరీక్షించదగినది!!!

నారసింహా లేహ్యము

దీనియందు బంగారు, వెండిరేకులు, పచ్చకర్పూరము, కుంకుమపువ్వు, సాలామిశ్రి, సక్కరామిశ్రి మొదలగు అనేక విశేషములగు వస్తువులతో తయారుచేయబడియున్నది. ఇదిమిక్కిలి వీర్యవృద్ధిని, బలమును కలిగించుటలో అత్యుత్తమమయినది. మేహము, నీరసము, నిస్త్రాణ, శుక్లనష్టము, సంసార సౌఖ్యలోపము, మూత్రమువెంట శుక్లముపడుట, మొదలగువాటిని ఖండించును. పలువన్నైన యింద్రియమును పుష్టిపరచును. రక్తమును శుభ్రపరిచి వృద్ధిపొందించును. అతిమూత్రమును ఖండించును. వృద్ధులకైనను యౌవనమును బలమును, కాంతిని, సంసారసౌఖ్యమును, మిక్కుటమగు ధాతుపుష్టిని సంతానప్రాప్తిని గలిగించు వరప్రసాదము. అనేక యోగ్యతాపత్రములు వచ్చుచున్నవి. 2 డబ్బీలు తెప్పించి పరీక్షించినవారలు మరలమరల తెప్పించుకొనుటయే దీని ప్రాశస్త్యమును ప్రబలసాక్ష్యము. 2 డబ్బీలు చాలును.

20 తులముల డబ్బీ రు 2-8-0 పోస్టేజి 0-6-0

(నోటు:— ప్రతి 20 తులముల లేహ్యమునందున్నూ 3-12-0 లు విలువగల ¾ తులం లోహభస్మసింధూరమును గలిపి సేవించినయెడల మహావ్యాధులను సర్వరోగములను శీఘ్రముగా పోగొట్టుటయేకాక మిక్కుటమగు వీర్యవృద్ధిని, బలమును కలిగించుటలో సందియములేదు.)

20 తులముల లేహ్యము, లోహభస్మసింధూరము కలిపి రు 6-4-0 పోస్టేజి రు 0-6-0

ఒక్కటాళ్ళను:— రెండుడబ్బాల లేహ్యము ఏకకాలమందు తెప్పించుకొనినవారు రు 1-8-0 కమీషను తగ్గించి పంపెదము. అన్ని కై ఔషధములు గల మా క్యాటలాగు యుచితము.

పి. సి. ఏ. అండు కంపెని, ఆయుర్వేద సమాజం— పెరిడేపి — నెల్లూరుజిల్లా.

SPENCER & Co. Ltd.,
MADRAS & BRANCHES.
స్పెన్సర్ అండు కో, లిమిటెడ్.
మద్రాసు అండ్ బ్రాంచీలు.

హోల్ సెల్ బ్రాంచీలు
బొంబాయి- కరాచి

రిటైల్
దక్షిణ ఇండియా

అలప్పె
బెంగుళూరు
కల్లికోట
చాంపియన్ రీఫ్స్
కాకినాడ
కొచ్చిన్
కోయంబత్తూరు
కూనూరు
జార్జిటౌను
కొడైకెనాల్
కోటగిరి
మధుర
మర్కెరా
ఉదకమండలం
పాల్లి చెట్టు
క్విలాన్
సికింద్రాబాదు
త్రివేండ్రం
తిరిచినాపల్లి
వేపెరి
వాల్టేరు

ఉత్తరహిందూస్థానము
ముర్రీ
పెషావర్
రావల్ పిండి

సిగర్ ఫాక్టరి: దిండిగల్

డిపార్టుమెంట్లు
వైన్స్ అండ్ స్పిరిట్స్
గ్రాసరీ, ప్రావిజన్సు
సిగర్స్, పొగాకు
వెండి ఇ.పి.వేర్ గడియారములు
కత్తులు, చాకులు మొదలైనవి
పింగాణి సామానులు
గాజుసామానులు

డిపార్టుమెంట్లు
లాంపులు
ఇనుపవస్తువులు
ఇనుపపట్టాలు మొదలైనవి
మందులు అండ్ సుగంధద్రవ్యములు
గ్రామోఫోనులు
తుపాకులు, వాటిమందుసామానులు
ఆటవస్తువులు
సైకిల్సు
పోటో సామానులు
కళ్ళజోళ్ళు వాటిపరికరములు
స్టేషనరీ
అందమైనవస్తువులు
బూట్సు వగైరా
తోళ్ళవస్తువులు, జీనులు
ట్రావిలింగ్ సామానులు
కుట్టుయంత్రములు
జంట్సుదుస్తులు
లేడీస్ దుస్తులు
కుళ్లాయిలు
ఇంటికివలయు సామానులు
బేకరి
లాంద్రీపరికరములు
బల్లలు కుర్చీలు

హెడ్ ఆఫీసు: మౌంటురోడ్, మదరాసు.

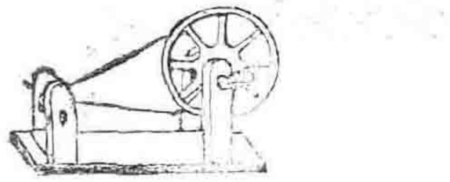

రాటము

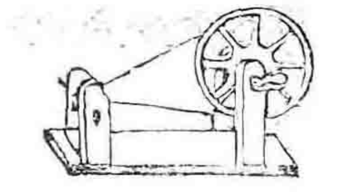

సోమంచి సూర్యనారాయణ శర్మ గారు

రాటము ద్రిప్పవె రమణీ రమణీ!
రమణీయ సుఘణితిన్ —
కాటకముల నే దాటిపోదు నే
పాటిదుష్కృతిని గోట మీటుదును
గాటపుబత్తిని కదరె దాలుతును
సాటెద నిటు దిక్చక్రమునకు నని
పాటలు వాడుచు బ్రాలుమాలకను-రాటము.

౧

నూలు దీయవే లోల లోచనా
లీలా లోలతను-
శీల మేది పాపాలసులు చేయు
కూళ చెద్దముల గోసకు దేగ గో
పాలకృష్ణు నవరావతారమే
లీలావిగ్రహు డానతిచ్చెనే
ఏలే గాంధీ హితము సెప్పెనే
మేలని తానే వూని తిప్పెనే
నాలాయుం బీవరుస మప్పెనే-రాటము.

౨

నీలాలక నీకాల మెల్ల నిటు
దూలింపగ నేలా-గా
జూలు చేతులను గల్లుగల్లురన
వాలుజడ వెనుక వడకాడగ నీ
వేలియుంగరాల్ వెలుగుల నీనగ
నీలిదృక్కులను నెఱె నెఱపుచు ము
క్కాలిపీటపై గడక గూరుచుని
మేలిదారములు మెలకువ దీయుచు-రాటము.

౩

సంగరభూముల సంగసలును వెను
కం గర మలరరో బంగరుతీవా-దు
స్సంగతి దొలంచ సతుల కవసరము
భంగము లేకను బతులకు దోడై
రంగారగ నీరజముఖులే యిం
దుం గడు జాణ లతుల్యలు సొంపా
రంగ ముంగిట హారంగుతోడుత ని
జాంగద్యుతు లల జాలుకొనంగను-రాటము.

౪

పైటగుడ్డకే లోటుగ సిగ్గులు
బైట బెట్టుకొని చేటులు రారే!
కాటుక కన్నీ ర్కాల్వలు గట్టగ
మాటికి నీగుమ్మాలను బడి యీ
పూటగంజి యమ్మా బిడ్డకె లే
దేటిది నా కని యేడ్చుచు జిగ్గుల
పైట యొడిన పసిపాపల గట్టుక
కూటికే చెలులు కోటు లేడ్వ నీ
కేటి భోగముల వేటి రాగములు
ఏటి జీవన మదే భవనము? మో
మాటము లేదే మనసు కరగదే
నీటుగోటులే నిసర్గంబులే
నేటికైన నీ నిదుర దీరదే
పాటకుల్ పడు నవస్థల గను మిక
మూట లేడవే పోషింపగ నీ!
మోటుదనం బని మోమటు దిప్పక
పాటి యెంచి యీ పాటికే దదా
రాటముదీర్పగ - రాజ్యముగూర్పగ-రాటము.

౫

సదనము కదుపూ కవ్వ మున్న సం
పదలకు నదె తా వోమ్ముదితా!
విదిత మాయె నీవేళ తదర్థము
పదింబదిగ నే బాడగ నేలా?
హృదయం బుండిన నెవ్వరైన నీ
పదినెలు నన్నలు బావ లక్కలును
వదలెదరే నీ పరిశ్రమ మెఱిగి
కదరే దాల్తురు కాంక్షతోడుతను
వదరే వారితో వాద మేలనే
పదిల మిదే యని భావమునం గని-రాటము.

విభవ ప్రశంస

శ్రీ. లక్ష్మీపతి శాస్త్రి గారు

విభవసంప్రాప్తి గలిగెడు విధము దెలుపఁ
బ్రభవవేళనె మనలోనఁ బ్రభవ మయ్యె
జాతిసమ్మేళనాసక్తి, జన్మభూమి
దాస్యమోచనకాంక్ష, స్వాతంత్ర్యవాంఛ
విభవ మారంభ మయ్యెనో విబుధులార!
ప్రభవవేళను గలిగిన పట్టు విడక
జన్మఫలమైన స్వాతంత్ర్య సత్ఫలంబు
పడయుఁ డన్యులమాయల పాలుగాక.

ఫలము

విభవఫలమును జెప్పెద వినుఁడు విధిగ
భరతఖండంబు సర్వార్థ భరిత మగును
సర్వజాతులవారికి సఖ్య మగును
బరులసామగ్రి భరతభూబాహ్య మగును
దాస్యబంధంబు తెగిపోవుఁ దనకుఁ దాన
తోడిదేశాల వారలతోడఁ గూడి
సరిసమానముగా నుండు శక్తి గలుగు
భరతఖండము పూర్వపు భాగ్య మొందు
దైవయత్నము సమకూడె దానితోడఁ
బురుషయత్నము గావలెఁ బూర్ణదీక్ష
యత్న మొనరింప విభవ సంప్రాప్తి యగును
విభవవేళల విభవాప్తి వింత యగునె?

73

ది ఆంధ్ర ఇన్సూ్యరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్., బందరు

డాక్టరు కోకా అహోబలరావు గారు, యమ్. బి. సి. హెచ్. బి. (ఎడింబరో)
డి. టి. యమ్. (లివర్ పూల్)

ముఖ్య విషయములు

(1) కంపెనీకి మొదటి సంవత్సరములో 5000, రెండవసంవత్సరములో 29000 నికరాదాయము. (Surplus)

(2) ఇంతవరకు మరణమువల్లగాని, మరేవిధమైనట్టిగాని క్లైమ్సు లేకపోవుట.

(3) ఖర్చులు ప్రీమియము ఆదాయములో మొదటి సంవత్సరం 100 కి 82°/。 రెండవసంవత్సరం 50°/。

I భీమాకంపెనీలు మొదటి సంవత్సరములో నికరాదాయమును (Surp)us కనుపరచుట అరుదు. ఆంధ్ర ఇన్సూ్యరెన్సు కంపెనీవారు అట్టిది మొదటి సంవత్సరములోనేచూపగలుగుట ప్రశంసనీయము.(స్టేట్సుమన్ పత్రిక)

II మా పట్టణములో 1925 వ సంవత్సరమున స్థాపింపబడిన ఆంధ్ర యిన్సూ్యరెన్సు కంపెనీవారు జూపిన కార్యదక్షత, పొదుపరితనము, వ్యాపారాభివృద్ధి, మిగుల శ్లాఘనీయముగా నున్నవని చెప్పకతప్పదు. మన దేశములో నిప్పుడు సుమారు 50 స్వదేశీ భీమాకంపెనీలు పనిజేయుచున్నను, నివి యన్నియు రాష్ట్రాంతరములం దుండుటచే, విదేశపు కంపెనీలతోబాటు ఇవిగూడ ఆంగ్లభాషలోనే వ్యవహారము జేయుచున్నందున యీభీమాకంపెనీల ప్రయోజనములుగాని, కార్యవిధానములుగాని, గ్రామవాసులైన రైతాంగమునకును, పాటకజనమునకును, తగినంత అందుబాటులో లేకపోవుట తటస్థించినది. మన ఆంధ్ర యిన్సూ్యరెన్సు కంపెనీవారీకొరతను వారించి, తెనుగులో వ్యవహారసౌకర్యమును గలిగించి ఆంధ్రరాష్ట్రవాసుల కుపకారము జేయబూనుట యెంతయు సంస్తవనీయము. "కృష్ణాపత్రిక"

III ఇదివరకు ఆంధ్రదేశమునందు భీమాకంపెనీలు లేనందున నితర ప్రాంతములందలి కంపెనీలందు భీమాలనుజేయుట తటస్థించినది. ఆంధ్రదేశమునందు స్థాపించిన భీమాకంపెనీయందు భీమాను చేయించుట వలన చేసినవారును, చేయించినవారును, కంపెనీయును, దేశమును లాభమును పొందుటకు వీలు గలదు. భీమాచేయుటయందు జాగుచేయుట నష్టదాయకము. మచిలీపట్టణమునందు చక్కగ పనిజేయుచున్న ఆంధ్ర భీమాకంపెనీవలన ప్రజలు లాభమును పొందుటకును, కంపెనీని వృద్ధిచేయుటకును, విరివిగ భీమాలను చేయించుటకును, బూనుకొనియెదరని నమ్ముచున్నాము. "ఆంధ్రపత్రిక"

పలుకుబడి గల ఏజంట్లు జీతముమీదను, కమీషన్‌మీదను కావలెను.

యర్రమిల్లి మంగయ్య,
కార్యదర్శి.

"ఫీల్డింగు" ప్రసిద్ధి కెక్కిన క్రూడ్ ఆయిలు యింజిను

యీ యింజినులు వేపరైజరు చల్లనిస్థితిలోనుండగనే సుమారు రెండే నిమిషములలో స్టార్టు కాగలవు.

ఖర్చులు చాల తక్కువ

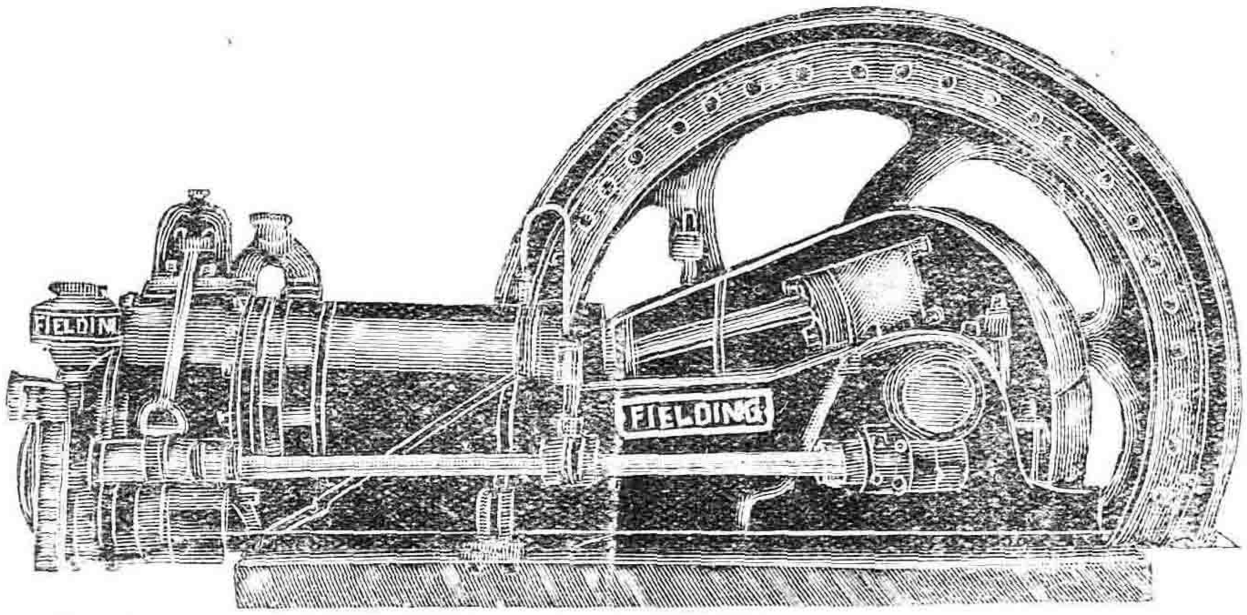

వెలలు అతి సరసము

12½, 18, 24, 30, 42 హార్సు పవరువరకు స్టాకులో సిద్ధముగా వున్నవి.

సోల్ యేజంట్లు:—డి. యల్. శాస్త్రి అండు కో,

TELEGRAM MACHINERY — 12 తంబుచెట్టివీధి, మద్రాసు. — పోస్టుబాక్సు 203.

బ్రాంచి ఆఫీసులు:—విజయనగరం, నిడదవోలు.

రాజమోహనమోరాయిలు

ప్రపంచమందలి తలనూనె లన్నిటిలో యుత్తమమైనదని
అనుభవజ్ఞులు గ్రహించుచున్నారు

ఇది మిక్కిలి శ్రేష్ఠమయిన పుష్పరసములు, అత్తర్లు, సెంట్లు, మొదలగు వాటిచే తయారు చేయబడినది. ఆనందజనకమగు పరిమళమును, నాణ్యమయిన సువాసనగలది. తలకు రాచుకొను యీకాలపు నూనె లన్నిటిలో ఉత్తమ మయినదని చెప్పక తప్పదు. దీనిని రాచుకొని దువ్వుకొనుటచే మెదడునకు చల్లదనమును, బుద్ధికివికాసమును, గలిగించుటయేగాక, అకాలముగా వెంట్రుకలు నెరయుట, చుండు, శిరోవేదన, మాడు పోటు, మొదలనువాటిన్ని పోగొట్టి వెంట్రుకలను పట్టు పింఛమువలె మృదువుపరచి విస్తారముగా నల్లపరచి వృద్ధినొందించును. గొప్ప గొప్పవా రందరు విస్తారముగా దీనినే వాడుచున్నారు. స్త్రీలు మిక్కిలి ప్రేమింతురు.

సీసా 1-కి రు 1—0—0. 6 సీసాలు 5—4—0

బట్టో పుష్పసారము

అనేక విధములగు పుష్పముల వాసన దీనియందుగలదు. 1—2 చుక్కలు చేతి రుమాలుపై చల్లినచో పుష్పవనమధ్యమం దుండినట్లు సువాసనలచే వెదజల్లబడుచుండును. ప్రతివారివద్ద నుండదగినది, ఆరోగ్యప్రదము, ఆనందకరము, ½ ఔన్సు సీసా రు 2-0-0. ¼ ఔన్సు సీసా రు 1-2-0. 1/8 ఔన్సు సీసా రు 0-10-0. వి. పి. ఖర్చులు ప్రత్యేకము.

పి. శి. ఏ అండు కంపెనీ, ఆయుర్వేదసమాజము, పెరిదేపి-నెల్లూరుజిల్లా.

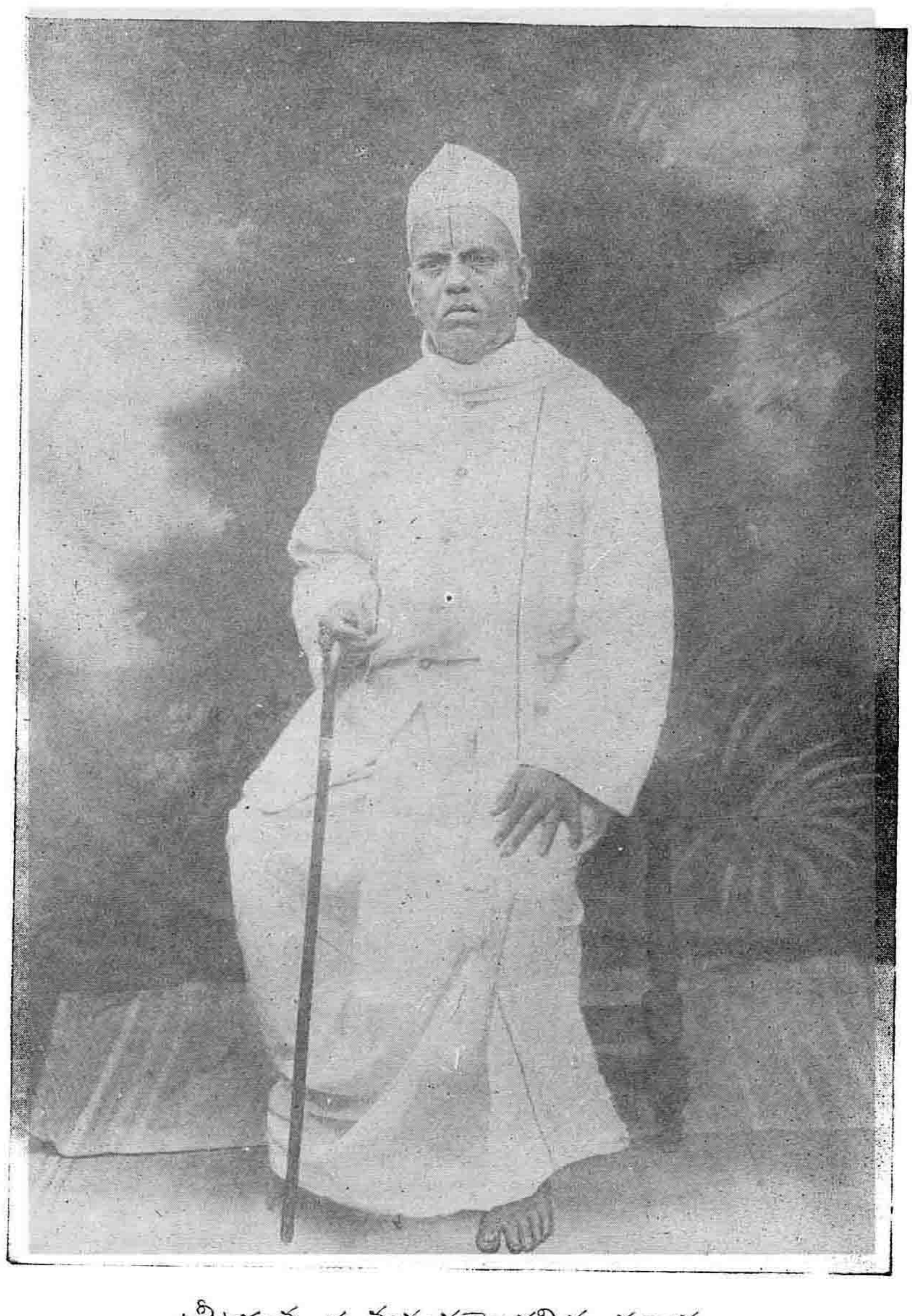

శ్రీయుత ముత్తురంగ మొదలియారుగారు
ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులు, ౪౨-వ అఖిలభారతజాతీయమహాసభ, చెన్నపురి

౪౨-వ అఖిలభారత జాతీయమహాసభ-చెన్నపురి

డాక్టరు యమ్. ఏ. అన్సారీగారు

అధ్యక్షులు, ౪౨-వ అఖిలభారతజాతీయమహాసభ-చెన్నపురి

నమ్మకమైన నగల గృహము

35 వత్సరములనుండి మేము నగల వ్యాపారమును చేయుచున్నాము. క్రమముగా మా వ్యాపారము చాల విస్తరించినది. భారత దేశమునందేగాక, బర్మాదేశము నందును కూడ మాకు చాలమంది ఖాతాదారులు కలరు. బొంబాయి, కలకత్తా, మదరాసు, తిరుచునాపల్లి, రంగూను మున్నగు నగరములలో మేము శాఖాకార్యాలయములు నేర్పరచితిమి. ఇట్లు మా వ్యాపారము చాల అభివృద్ధియగుటయే మేము చాల నమ్మకముగా నగలను సప్లయి చేయుచుండుటకు ముఖ్యనిదర్శనమై యున్నది.

మానగలు చాల శ్రేష్ఠమైనవి యగుటవలనను, ఏమాత్రమును అపాయము లేకుండ మేము సప్లయి చేయుచుండుటవలనను వేలకొలది ప్రజలు మావద్ద నగలను కొనుచున్నారు.

మావద్ద నిరతపుగరల కట్టించినగాని కొనుటకేంగాని బాకు నష్టమునాదమను విచార మెవ్వరికిని కలుగదు. మేము విక్రయించిన ప్రతివస్తువునకు హామీలేఖను (గారంటీ) కూడ నిచ్చెదము గాన కొనువారికి నమ్మకము మరింత అధికమగుచున్నది.

ఒకసారి మావద్ద నగలుకొని లాభమును గ్రహించినచో మీకే నమ్మకము కుదురగలదు.

సురాజ్‌మల్ లల్లుభాయి అండు కంపెని

ప్రధాన వజ్రవర్తకులు

313, ఎస్ప్లనేడ్ మద్రాసు.

బొంబాయి
225, కాల్బాదేవిరోడ్డు.

కలకత్తా
ఠాకోర్‌లాల్ హీరాలాల్ కంపెని.
12. లాల్ బజారు,
మెర్కెంటైల్ బిల్డింగ్సు.

రంగూన్
14, మొగల్ వీధి.

తిరుచునాపల్లి
135, బిగ్ బజారు,

కామినియా నూనె వేనకవేల కుటుంబములయందు వాడబడుచున్నది

ఎందువల్ల?

కామినియా వెంట్రుకలు రాలిపోకుండ కాపాడును.

కామినియా చుండును రానీకుండ కాపాడును.

కామినియా నూనె మెదడుకు చల్లదనము గలిగించును. కామినియాయందు వెంట్రుకలను వృద్ధిజేయు దినుసులు చేరి యున్నవి. మెదడుకు చాలా ఉపయోగము గలిగించును.

కామినియా నూనె యింపైన సువాసన కలది.

కామినియా నూనె వెంట్రుకలు రాలిపోకుండ కాపాడును.

ఈసుగుణము లన్నిటినిబట్టియే, వేనకవేల కుటుంబములందు దీనిని కోరుచున్నారు. కామినియా నూనెను ఉపయోగించువారలు దీనిని వెంట్రుకలకు జీవమేయని కొనియాడుచుందురు.

హెచ్చరిక

మీకు మీవర్తకులను సప్లయిచేయుమని కోరినయెడల ఎక్కువలాభమును పొందుట కుద్యుక్తులై, మట్టపురకం నూనెనుయిచ్చుటకు ప్రయత్నించెదరు. ఈమాయలకు మోసపోకుడు. కామినియానూనెనే యిమ్మనికోరుడు. వెంట్రుకలకు సరియైన నూనెనే కోరినయెడల ఎల్లప్పుడు కామినియా ఆయిల్ (రిజష్టర్డు) పేరును మరువకుడు.

వెల సీసా 1 కి	రు 1-0-0		వి. పి. చార్జీలు అణాలు	0-6-0.
3 సీసాలు	2-10-0		,,	0-12-0.

పేరొందిన స్టోరులన్నిటియందును కామినియా ఆయిల్ అమ్మబడును.

సోల్ ఏజంట్లు: ది ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెనీ,

285, జుమ్మామశీదు, బొంబాయి-2.

భారత దేశము-సామ్రాజ్యవాదము

కొంతకాలముక్రిందట నేను చేసిన ప్రకటనమునందు ప్రస్తుతమున్న రాజకీయస్థితియందలి ముఖ్యలక్షణములను సూచించుటయేకాక వాని విషయమున మన మవలంబింపదగిన పటిష్ఠమగు పద్ధతినిగూర్చి గూడ సంగ్రహముగా నా అభిప్రాయములను వివరించియున్నాను. కావున నావిషయమునుగూర్చి నేనీనా డత్యధికముగా ముచ్చటింపగోరను. సంగ్రహసింహావలోకనమునందుగూడ మనరాజకీయవిధానమును కొనసాగించుటతో ప్రత్యక్షసంబంధముగల ప్రతియంశమును మనము గమనించుచునే యుండవలెను. 'భారతదేశము స్వాతంత్ర్యమును, స్వపరిపాలనమును కలిగియుండవలెను. దేశమునందు నివసించువారికందరికిని సమానావకాశముల నొసంగవలెను. దేశమునందలి అన్ని సంఘములకును గల సముచితములును, న్యాయములునగు హక్కులను కాపాడుటకు పూచీపడవలెను. దేశమున శాంతిని నెలకొల్పవలెను. ప్రపంచమునందన్ని దేశములవారితోను మైత్రిని కలిగియుండవలెను.' అనునదియే మన ఆశయమని మన దేశమునందున్న సకలపక్షములవారునుగూడ నంగీకరించియే యున్నారు. స్వాతంత్ర్యము గల దేశములలో నివసించుచున్న ప్రజలు ఎట్టిహక్కుల ననుభవించుచున్నారో, ఎట్టి స్థానమును బడసి యున్నారో అట్టి హక్కులనే భారతదేశమునందు తాము ననుభవింపవలెననియు, అట్టి స్థానమునే తాముసు బడయవలెననియు భారతీయులు కోరుచున్నారు గాని అంతకంటె అధికముగను, అల్పముగను గూడ నేమియును కోరుటలేదు. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమునందు మా (భారతీయుల) కిది లభించుట సాధ్యమైనచో మేము సామ్రాజ్యమును వదలి పోగోరము. సామ్రాజ్యసంబంధమిందులకు నిరోధకమైనచో ఆ సంబంధమును వదలుకొనుటకు మేము వెనుదీయము. "సాధ్యమైనచో సామ్రాజ్యములో, అవసరమైనచో సామ్రాజ్యమునకు వెలుపల" నను గాంధిమహాత్ముని వాక్యమే మా ఆదర్శవాక్యముగ నుండవలెను.

ఇందులకు చాలకష్టములు కలవు గాన నిది సులభమని నేననను. కష్టములెన్నియో కలవుగాని వానిలో నన్నిటిలోను సామ్రాజ్యవాద విజృంభణమును, అధికధనాశయును ప్రబలతమములు. నేను ప్రపంచమునందు సకలదేశములలోను కష్టమును దైన్యమును కలుగుట కీరెండే ముఖ్యకారణములు. సామ్రాజ్యములు నిర్మితములైనవి. సామ్రాజ్యవాదులదురాశ పూర్తియగుటకు వివిధజాతుల స్వాతంత్ర్యము హరింపబడినది. ఐరోపాఖండమునందలి యంత్రశాలలను నింపుటకు పాలితదేశములందలిముడివస్తువులు గుత్తగొనబడినవి. ఆయంత్రశాలలలో ఉత్పత్తియైనసామగ్రులనేకాని యితరదేశముల సామగ్రులను వేనిని పాలితదేశములందు విక్రయింప వీలులేకుండ చేయబడినది. "క్రైస్తవమతప్రచారకులు పాలితదేశములలో నాగరకతను కలుగజేసిరి. పాలితదేశములను పాలించుటకు శ్వేతజాతులవారే బాధ్యులు" అని రాజనీతిజ్ఞు లూరక ప్రగల్భములు పలుకుచుందురుగాని అందలి నిరుపయోగితను దక్షిణాఫ్రికా సామ్రాజ్యవాదులలో ప్రధానుడగు సెసిలురోడ్సుగారికంటె బాగుగా నెవరును వెల్లడించియుండలేదు. "వంచనలేని లోకహితేచ్ఛ లేక దానము మంచిదే; కాని దానమీయబడిన ధనముపైని నూటికి సాలుకు అయిదు రూపాయలు వంతున వడ్డీని గూడ లోకహితైషి యియ్యదలచినచో మరింత మంచిది" అని ఆయన నుడివెను. సామ్రాజ్యసిద్ధాంతప్రధానాచార్యుడగు జోసెఫు చేంబర్లేనుగారింకనుస్పష్టముగానే తెలిపిరి. "సామ్రాజ్యమనగా వాణిజ్యము. వెనుకటినుండి మాతో వర్తకము చేయుచున్నవియు, ఇక ముందుచేయబోవు నవియు నగు నన్ని దేశములలోను భారతదేశము మిక్కిలి ముఖ్యతమమును, అమూల్యమునై యున్నది." అని యాతడు దాపరికములేకుండ తెలిపెను. ఐరోపాఖండవాసులిట్లు విపరీతపరోపకారచింతతో నొనరించుచున్న యీదోపిడిచరిత్ర కాంగో మొదలు కాంటనువరకును రక్తముతోను, దురవస్థతోను వ్రాయబడియున్నది. దొరతనమువారి ఉక్కుచట్రమువంటి సిద్ధాంతమును, కోట్లకొలది నోరులేని ప్రజలకు సంరక్షకులమను దంభోక్తులును, ఐరోపా మహాసంగ్రామము జరుగకమును పాఖండమునందున్నస్థితిని కప్పిపుచ్చుటకు క్రొత్తగా కనిపెట్టబడిన నానాజాతి సంఘమును బురకాయును సామ్రాజ్యభావమునకుభిన్నస్వరూపములేకాని అన్యములు కావు. హానికరములగు నీసిద్ధాంతముల ననుసరించుచున్నంతకాలమును మానవులదురవస్థకుగల కారణములు వృద్ధినొందుచునే యుండును. విశ్వమానవ సంఘముయొక్క యీదురవస్థను తొలగించుటకు సాధనము భారతదేశాధీనమయి యున్నది. ఏలయన ఈసామ్రాజ్యసిద్ధాంతమను కమానుకట్టడమునకు భారతదేశమే ప్రధానశిలగా నున్నది. కావున భారతదేశము స్వాతంత్ర్యమునుబడయగలిగిన క్షణమునందే ఆకట్టడమంతయును నేల గూలగలదు. భారతదేశము స్వాతంత్ర్యమును, స్వపరిపాలనమును బడయుటచే ఆసియాఖండస్వాతంత్ర్యమునకును, ప్రపంచశాంతికినిగూడ భద్రము చేకూరగలదు.

కాంగ్రెసు రాజకీయవిధానము

ఇక భారతదేశమున కెటుల స్వాతంత్ర్యము లభింపగల దనువిషయము. ఒకపురుషాంతరమునకు పైగా భారతీయనాయకులు ప్రభుత్వమునకు పూర్తిగా సహాయపడుచునేయుండిరి. ఆపద్ధతి విఫలమగునని దాని స్వభావమువలననే తెలియుచున్నది. సమానాశయములుగల పక్షములకు మాత్రమే పరస్పరసాహాయ్యము సాధ్యమగును. ఉద్దేశములు కేవలము విరుద్ధముగా నున్నపుడు సహకారము కుదురదు. అట్టిస్థితిలో బలవంతులకోరికల కనుగుణముగా నడుచుకొనుటకు బలహీనులు తమకత్యంత ప్రియతమములగు నాశయములను వదలుకొనుటయే సహకారమనిపించుకొనును. భారతీయులకును, బ్రిటిషువారికిని ఆశయములందు గలభేదము భారతదేశముపట్ల చాల సానుభూతి గలవాడని పేరొందినవాడును, లిబరలుపక్షమువాడును నగు కీ. శే. మాంటాగుగారు ఇండియా మంత్రిగా నున్నపుడు ప్రకటించిన నివేదికయందు వెల్లడియైనంత

౧. రాజకీయము

౪౨ వ భారతజాతీయ మహాసభ, చెన్నపురి—అధ్యక్షోపన్యాసము

డాక్టరు అన్సారీగారు, అధ్యక్షులు

సోదర ప్రతినిధులారా! సోదరీమణులారా! సోదరులారా!

డాక్టరు అన్సారిగారు

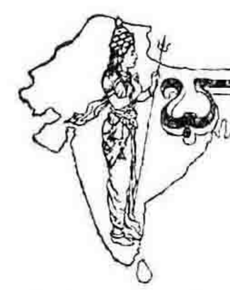

భారత దేశమునకు స్వాతంత్ర్యమును బడయుటకు మన మొనరించుచున్న సంఘర్షణము నందత్యంతవిషమమగు నీ సమయమున జరుగుచున్న భారత జాతీయ మహాసభ కధ్యక్షత వహింపవలెనని నాయందు మీరు సంపూర్ణ విశ్వాసముంచి నన్ను కోరినందులకు నాకుకలిగిన గాఢతమమగుకృతజ్ఞతను నేను సరిగావెల్లడింపజాలకున్నాను. సుమారు 25 ఏండ్లకుపూర్వము నేను కళాశాలలో విద్యార్థిగానున్న సమయమున చెన్నపురిలో నీమహాసభ జరిగినది. నేనపుడు అధికోత్సాహవంతుడను, ఆశాపూరితమనస్కుడను అయియుంటిని. జాతీయ మహాసభను దర్శించుట నాకదియే తొలిసారి. నేను మరల చెన్నపురిలో జరుగుచున్న యీమహాసభ యాపూర్వవిషయమును నాకుస్మరణకు తెచ్చినది. మరల నాచెన్నపురిలోనే భరతమాతపుత్రులలో విఖ్యాతులగువారు పలువురధిష్ఠించిన యీఅధ్యక్షపీఠమును అధిష్ఠించుభాగ్యము నాకు కలుగునని నేనపుడు కొంచెమైనను తలపోసియుండలేదు. మనరాజకీయోద్యమము నాటికంటె నేడత్యధికముగా నభివృద్ధినొందినది. దానికి వ్యాప్తియును, బలమునుగూడ నధికమైనవి. ప్రజలలో హెచ్చుమందికి రాజకీయములతో పరిచయము బాగుగా కలిగినది. స్వరాజ్యసంరంభము కడుతీవ్రమైనది. కాలక్రమమున మనము పరిష్కరింపవలసిన సమస్యలుగూడ క్లిష్టతరములయినవి. కావున అధ్యక్షపీఠము నధిరోహించువారి భారము మెండైనది. నాలోపములను మీరు సోదరభావముతో మన్నింతురనియు, నావిధులను నెరవేర్చుటలో మీ రుదారభావముతో తోడ్పడెదరనియు నాకు గట్టినమ్మక ముండుటవలననే నే నీఘనతరమగు బాధ్యతను వహించుటకు సాహసించితిని.

బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమును పెంపొందింప గోరువారును, మన దేశమునందలి ధనమును గొనిపోగోరు ధనికులును ఎల్లకాలమును మనదేశమును పాలితదేశముగానే యుంచుటయును, మనదేశమునందలి ధనమును హరించుటయును సముచితమే యని సమర్థించుకొనుటకు మనలనుగూర్చి అసత్యములను కల్పించి వివిధదేశములలో గట్టిప్రచారమొనరించుచుండినను, విదేశములలోనున్న మిత్రపక్షముల ప్రతినిధులు సోదరభావముతో నీమహాసభకు వచ్చుటచే ప్రపంచమునందు వివిధదేశములలో ప్రజలు సామ్రాజ్యవాదులవలనను, ధనికులవలనను మనదేశమునందు మనవలెనే పీడింపబడుచున్నవారనియు, పాలితదేశములవారందరును అత్యధికముగా పరస్పరసహాయ మొనరించుచు నేకీభవించి పాలితులకందరికిని సమానముగ ప్రతిపక్షులగు సామ్రాజ్యవాదులను, ధనికులను ఎదుర్కొనుట అత్యవసరమనియు వారు గుర్తించిరని స్పష్టమగుచున్నది గాన నిది మన కాశాజనకముగా నున్నది. వివిధదేశములందలి రాజకీయసమస్యల కన్యోన్యాశ్రయాధేయసంబంధము కలదనియు, భారతదేశము రాజకీయముగను, ఆర్థికముగను పరాధీనముగా నుండుటవలన మానవ ప్రపంచము శాంతియుతముగా నభివృద్ధి నొందుటకును, ముఖ్యముగా గ్రేటుబ్రిటనులోనున్న మిత్రులకును చాలఅనర్థకము కలుగుచున్నదనియు నన్నిదేశములవారును క్రమముగా గ్రహింప గలుగుచుండుటగూడ శుభావహమే యగును. ఇట్లు విదేశములనుండి వచ్చినమిత్రులకు మహాసభవారి పక్షమున మనఃపూర్వకముగ స్నేహార్ద్రహృదయుడనై స్వాగతము చెప్పుచున్నాను.

మనదేశమునందన్నిపక్షములవారును మరల కాంగ్రెసులో చేరి పనిచేయవలెనని నేను చేసినవిజ్ఞప్తిని వివిధపక్షముల ప్రముఖులు దయతో మన్నించినందులకు నే నత్యధికమగు సంతృప్తిని, సంతసమును చెందుచున్నాను. భారతదేశము స్వాతంత్ర్యమును బడయుటకుగల హక్కుతో అవినాభావసంబంధముగల విఖ్యాతనాములగు నాయకులను, దేశసేవయందారితేరిన ప్రముఖులను, అనుభవజ్ఞులగు ధీరులను మరల మనమధ్యను చూడగలిగినందులకు నేను మిక్కిలి సంతసించుచున్నాను. దేశసేవయందు సహకారులగు నీదేశీయసోదరుల కందరికిని మరల కాంగ్రెసుపతాకచ్ఛాయకు నేను మనఃపూర్వకముగ స్వాగతము చెప్పుచున్నాను. వెనుకటివలెనే యికముందుగూడ భారతమాత యీధీరుల సేవవలన సంపూర్ణఫలమును బడయునుగాక యని ఆశించుచు భగవంతుని వేడుకొనుచున్నాను.

స్పష్టముగా మరేచటనుగూడ వెల్లడికాలేదు. **1919** ఇండియా ప్రభుత్వపుచట్టమునకు మాంటేగుగారి నివేదికయే పునాది. అందు బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వము కాలక్రమమున నెలకొల్పబడునని వాగ్దానము చేయబడెను; భావికాలమున చాలఅభివృద్ధికలుగునని యెన్నియో ఆశలు చూపబడెను. మఱియు వానితోపాటే అందు "భారతదేశమునందలి వివిధరాష్ట్రములలోని ప్రజలకు భారతప్రభుత్వము ప్రతినిధివర్గ మగుటచే ఆరాష్ట్రములన్నియుగాని, వానిలో హెచ్చుసంఖ్యగాని సంపూర్ణ బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వమున కర్హతను బడయగలుగునంతవరకు నది బ్రిటిషుకామనువెల్తునందలి యితరస్వాతంత్ర్యదేశముల దొరతనములతో సమానమయిన సమగ్ర ప్రాతినిధ్యమును, సంపూర్ణ బాధ్యతాధికారమును బడయజాలదనుట నిర్ధారణయేయని మాకు తోచుచున్నది. అప్పటికిని, భారతదేశము పొందగల బాధ్యత అన్నివిధములలోను అధినివేశరాజ్యములు పొందిన భాధ్యతతో సరిసమానముగ నుండగలవని మేము తెలుపజాలము. భారతదేశ స్థితిగతులనుబట్టియే భారతప్రభుత్వ స్వరూపమును నిర్ణయింపవలసియుండును. సామ్రాజ్యబాధ్యతలను కాపాడవలసిన ఆవశ్యకములనుగూడ ముఖ్యముగా ఆలోచింపవలసియుండును." అని స్పష్టముగా వివరింపబడెను.

ప్రభుత్వముతో సహకారము

తక్కువ జాతులను నాగరకులగా చేయుటకు భగవంతుడు తమ్మునే నిర్ణయించెనను భావమును మన పాలకులు వదలుకొనగలిగిన యెడలను భగవంతుని ఆజ్ఞలను అమలుజరుపు కర్తృత్వము తమదేయను భావమునుగూడ వర్జింపగలిగినయెడలను, రాజకీయార్థికవిషయములలో ప్రతికూలముగను విషణ్ణముగను పరాధీనతనుగాంచిన భారతజాతికంటె స్వాతంత్ర్యమును బడసి, మిత్రభావముతోనుండు భారతజాతివలననే తమ కధికముగు లాభము కలుగునని వారు గ్రహింపగలిగిన యెడలను, పెక్కేల, తమ నాగరకతకంటెను, విజ్ఞానముకంటెను శ్రేష్ఠమైనవి కాకున్నను, వానితో సమానములైన నాగరకతావిజ్ఞానములు ప్రపంచమునందు కలవనివారు గ్రహింపగలిగినయెడలను, పాలకపాలిత భేదబుద్ధిని వదలి మనలను తమతో సమానులుగా వారు చూడగలిగిన యెడలను, మేము సహకారమును గూర్చి మరల ఆలోచించుటకు అవకాశమేర్పడగలదు.

శాసనసభల విధానము విఫలమగుట

అసహాయోద్యమమునకు నిరోధము కలిగిన పిమ్మట శాసనసభలకు వెళ్లి నియమానుసారముగా కార్యనిరోధమును కలిగించి ప్రజలయిష్టమునకు ప్రభుత్వము లొంగునటుల చేయదగునని వేరొకపద్ధతి సూచింపబడెను. ఈక్రొత్తపద్ధతిని సూచించువారు (స్వరాజ్యవాదులు) **1919** ప్రభుత్వపు చట్టమునందు విధింపబడిన నిబంధనలనుబట్టి అట్టి ప్రతిఘటన మంతయును నిష్ఫలమే యగుననియు, నియమానుసారముగా కార్యనిరోధమును కలిగించుట గూడ అసాధ్యమనియు సరిగా గమనించియుండలేదు. సరియగు నియమబద్ధరంగమున అత్యంత నియమబద్ధమగు విషయమును గూర్చి పోరాడుట అసంభవమను విషయమును కార్యనిరోధక (స్వరాజ్య)వాదులును సహకారవాదులును గూడ గ్రహించియుండవలసినది. వాదమునందు ప్రతివాదియే నిర్ణేతగాగూడ నుండునెడల వాదికి విజయ మెన్నటికిని కలుగదు. ఈయవష్టంభన పద్ధతియందు నమ్మకము గలవారిసంఖ్య మిక్కిలి హెచ్చుగ నుండిన రాష్ట్రములలోగూడ నీపద్ధతి నెరవేరలేదని అనుభవమువలన విదితమైనది. కాని కార్యనిరోధక (స్వరాజ్య)వాదులు శాసనసభలకు వెళ్లుటవలన కొన్నిలాభములు కలిగినవి. సంస్కరణములు నిష్ఫలములని విదితమైనది. తమ కనుకూలురగువారినే శాసనసభ్యులనుగా దొరతనమువారు నియమించుట కవకాశము లేకుండపోయినది. తమ నిరంకుశ చర్యలు ప్రజాప్రతినిధులచే నామోదింపబడినట్లు దొరతనమువారు చాటుకొనుట కభ్యంతరము కలిగినది. కాని యీయన్నిటివలన మనకు స్థిరప్రయోజన మేదియును చేకూరలేదు; గమ్యస్థానమునకు చేరునకైన మనము పోగలిగియుండలేదు. వీనికొరకు మనము చెల్లించిన మూల్యముమాత్రము అత్యధికముగా నుండెను. ఈరీతిగా ప్రధాననాయకులు పలువురు శాసనసభలలో చిక్కుకొనియుండుటచే యథార్థజాతీయప్రాముఖ్యముగల సమస్యలనుగూడ వారు పేక్షించుట తటస్థించినది. దేశము నిరుత్సాహమున మునిగియున్నపుడు కేవలము పరీక్షార్థక ప్రయత్నముగనే శాసనసభావిధాన మవలంబింపబడెను. మనము దానిని పరీక్షించితిమి. మనము కోరినఫలములు దానివలన కలుగకపోయినచో మనము నిరుత్సాహమును చెంద నవసరము లేదు. మన అనుభవమునుబట్టి మన పద్ధతి నిపుడు మార్చుకొనుటయే కర్తవ్యమగును.

అసహాయోద్యమము

మన లక్ష్యమునుగూర్చి భిన్నాభిప్రాయ మెంతమాత్రమును లేదు. భారతదేశమునకు స్వాతంత్ర్యమును, స్వపరిపాలనమును మనమందరమును గోరుచున్నాము. దానిని సాధించుట కేదో యొక విధానమునే అనుసరింపవలెనను నిర్బంధము మనకేమియును లేదు. ఏదో యొక విధానమే పరమపవిత్రమనియు, దానినేకాని మరి దేనిని మనమనుసరింపగూడదనియు మన మెన్నటికిని భావించుట లేదు. ఏపద్ధతినైనను, ఏవిధానమునైనను మన మవలంబించుటకు ముందు అది మన దేశమునందలి సాంఘికరాజకీయ పరిస్థితులకు సరిపడునా, అది అనుష్ఠానసాధ్యమా, దానివలన మిక్కిలి ఆలస్యము కాకుండ ఫలితము కలుగునా అనువిషయములనుగూర్చి బాగుగా నాలోచింపవలసియుండును. కడచిన నలుబదియేండ్లలోను మనము కాంగ్రెసు నియమించిన మూడు పద్ధతుల ననుసరించితిమి; వాని ఫలితము మనకు విదితమైనది. ౧. ఏకధాటిని 3౫ ఏండ్లు ప్రభుత్వమునకు సహకారమొనరించితిమి. ౨. పదునెనిమిది నెలలు అసహాయోద్యమమును సాగించితిమి. 3. శాసనసభ

లకు వెళ్లి నిరోధించుట, నియమానుగుణ్యముగా కార్యనిరోధమును కలిగించుట యనుపద్ధతిని నాలుగేండ్లు సాగించితిమి. వీనివలన కలిగిన లాభనష్టములను మనమిపుడు తెలుపగలము. సహకారమువలన కొంచెమైన లాభము కలుగలేదు. శాసనసభలలో నిరోధించుటవలన గూడ నెట్టి మేలును కలుగలేదు. అసహాయోద్యమమువలనగూడ ఆశించినంత మేలు కలుగలేదుగాని దానికి కారణము సరిగా మన మాయుద్యమమును కొనసాగించుట కశక్తులమగుటయే కాని ఆయుద్యమమునందు గల యే లోపము చేతను కాదు. కావున అసహాయోద్యమము మనకు నిరుపయోగము కాలేదు. దానికే మనము నిరుపయోగులమైతిమి. మొదటి సంగ్రామమునందే మనకు నిస్సంశయముగ ప్రబలమగు పరాజయము కలిగినది. నేడు మరల మనము దానినవలంబించుటకు ప్రస్తుతస్థితిలో ఎంతమాత్రమును అవకాశము లేదనిగూడ నేనే యొప్పుకొందును. సంతాపకరములగు మతసాంఘిక కలహములవలన ప్రజలలో మనస్పర్థలు, ద్వేషానుమానములు ప్రబలినవి. దేశమంతయు మతరాజకీయ కలహములలో మునిగి కక్షలుగా చీలిపోయి యున్నది. కావున మనమిపుడు మరల అసహాయోద్యమము నవలంబించుటకు అవకాశము లేదు. కాని అసహాయోద్యమభావము మాత్రము మన దేశమున స్థిరపడుటకే వచ్చినది. అది భారత రాజకీయములకు తీవ్రోత్తేజకముగా నుండుట నిశ్చయము. తలవనితలంపుగా నేర్పడిన అసాధారణ పరిస్థితులలో తప్ప మనము స్వరాజ్యమును బడయుటకు నీతివర్తనము, ఇంద్రియనిగ్రహము, స్వయంసహాయము, కట్టుబాటును అలవరుచుకొని, ఏదోయొక రీతిని ప్రభుత్వమును ప్రతిఘటించుట కవకాశముగల యుద్యమము నవలంబింపవలసియే యుండును. హానికరమగు యుద్ధమువలన కలిగిన భౌతికనైతిక నష్టముల నిపుడు భారతదేశము పూర్తిచేసికొనుచున్నదనియు, త్వరలో నూతనశక్త్యుత్సాహసమన్వితమై వెలువడి తాను పొందునట్లు నిర్దేశింపబడిన ఫలమును తప్పక పొందుననియు నేను కొండొకచో నుడివినట్లు రూఢిగా నమ్ముచున్నాను.

ఇట్లు దేశము మరల నూతనోత్సాహశక్తి సమన్వితమై రెండవ సంగ్రామమునకు సంసిద్ధము కాగలుగుటకు మనము శ్రేష్ఠముగా పని చేయుటెట్లు? దేశమునందును, కాంగ్రెసులోను, శాసనసభల కింకను మన ప్రతినిధులు వెళ్లగోరినచో శాసనసభలలోనుగూడ, నైకమత్యమేర్పడిననేకాని మన మీకృషిని చేయజాలమని నేను నిశ్చయముగా నమ్ముచున్నాను. అన్ని దేశములందును ప్రజలలో భిన్నాభిప్రాయములు కలుగుచునే యుండును. అవి వెనుకను ఉండెను; ఇపుడును కలవు. ఇక ముందును ఉండును. ఏస్థితిలో వానిని మనము సర్దుబాటు చేసికొననిచో నవి దేశమునకు హానికరములో అను విషయమునే మనము గ్రహింపవలసి యున్నది. వ్యక్తిప్రతిష్ఠకును, జాతీయ లాభమునకును గల భేదమును మనము బాగుగా తెలుసుకొని జాతీయ లాభముకొరకు వ్యక్తిలాభమును వదలుకొనుటకు సంసిద్ధులము కావలెను.

దేశమునం దైకమత్యము

హిందూమహమ్మదీయసఖ్యము

ప్రస్తుతము మన రాజకీయములలో హిందువులకును మహమ్మదీయులకును కలిగిన కలహములే మిక్కిలి అవమానమును, అశాంతిని కలిగించుచున్నవి. అతి విచారకరము లగు కొట్లాట లిపుడు చాల తరుచుగాగూడ కలుగుచున్నవి. నిష్కారణముగా తోడి మానవుల ప్రాణములను తీయుచున్నారు. ప్రాణవిత్తములను దారుణముగా నష్టపరుచుచున్నారు. దేశమునం దేదో యొక భాగమున ఘోర దౌర్జన్యము జరిగెనను వార్త వినని దిన మొక్కటియైన కనబడుటలేదు. ఈకొట్లాటలవలన ఆగ్రహద్వేషములు మితిమీరిపోవుచున్నవి. పరస్పర నిర్మూలనాసక్తులగు ప్రజలయొక్క పక్షములతో దేశమంతయు నిండిపోయి గొప్ప యుద్ధరంగముగా పరిణమించునట్లు లున్నది. ఈకలహములవలననే కాంగ్రెసు మహాసభకుగల పలుకుబడిగూడ క్షీణించినది. చాలరాష్ట్రములలో మతసంఘములకు, ముఖ్యముగా సంగ్రామతత్పరము లగువానికే, ఉన్నతస్థానము నొసగుచున్నారు గాని, కాంగ్రెసునకు ప్రధానస్థానము నొసగుటలేదు. మొదట మతసంఘములు, పిమ్మట కాంగ్రెసు అను భావము దేశమున ప్రబలియున్నది. ఇట్టి స్థితిని వెంటనే అంతరింపజేయవలెను. కాని యీరీతిగా నెంతమాత్రమును సాగనీయగూడదు. హిందూమహమ్మదీయ కలహముల నొక్కసారిగా మరల నెన్నటికి తలచూపకుండునటు లడచివేయవలెను. ఇందులకు కాంగ్రెసు మహాసభకున్న అర్హత మరేసంఘమునకును లేదు.

భిన్నవిజ్ఞానముల సంఘర్షణము

హిందూమహమ్మదీయ కలహములను పరిష్కరించుటకు మనము ప్రయత్నించుటలో లక్షణమును చూచి వ్యాధియని భ్రమపడగూడదు. కలహకారణము నిగూఢమును ప్రబలమునై యున్నది. అది ప్రపంచమున వెనుక చాలసారులు జరిగియున్నదేకాని నేడు మన దేశమున మాత్రమే క్రొత్తగా కలిగినదిగాదు. అది భిన్నములగు రెండు విజ్ఞానములకే ముఖ్యముగా సంబంధించినదిగానున్నది. ఈ రెండు విజ్ఞానములకును జీవితమునుగూర్చి భిన్నభావములు కలవు. ఈ రెండు విజ్ఞానములును మన దేశమున ముఖాముఖిని తారసిల్లినవి. రెండువిజ్ఞానములును వృద్ధినొందుటకు హక్కును కలిగియున్నవని రెండు మతముల వారును గ్రహింపవచ్చును. పరస్పరసహనగౌరవభావములను వృద్ధినొందింపవలెను. రెండుమతముల యువజనులును కలసి పనిచేయుటకు తగినజాతీయసంస్థల నేర్పరచి విజ్ఞానసామరస్యమును కలిగింపవలెను. రెండు నాగరికతలకును ఆధారములగు నాశయములను రెండుమతముల వారును సరిగా తెలిసికొనగలుగుట కవకాశములను కలిగింపవలెను. ఇదియే యుత్తమసాధనమని నేను తలపోయుచున్నాను. పరిస్థితులను

"ప్రస్తుతము హిందువులకును, మహమ్మదీయులకును కలిగిన హానికరములగు కలతలను తొలగించుటకు భారతకాంగ్రెసు కార్యసంఘమువారు హిందూమహమ్మదీయ నాయకులతో నాలోచించి సాధనములను నిర్ణయించుటకు వెంటనే పూనుకొనవలెను. 31_3_1927 తేదీలోగా స్థాయిసంఘమునకు తమ నివేదికను పంపవలెను. స్థాయి సంఘమువారా నివేదికనుగూర్చి ఆలోచించినపిమ్మట దేశమునందున్న కాంగ్రెసుపక్షమువారికందరికిని కాంగ్రెసుమహాసభపక్షమున నీవిషయమున సూచనలనుచేయుట మున్నగు కార్యములను చేయవలెను."

అను తీర్మానము గౌహతీమహాసభలో నామోదింపబడినందున అధ్యక్షుడు రెండు మతముల ప్రధాన నాయకులతోను దీనినిగూర్చి సంప్రతించెను. రెండు మతములవారి సద్భావమును, శ్రద్ధాయుతమగు సహాయమును బడయగోరి శ్రీమాన్ శ్రీనివాసయ్యంగారు దేశమునందంతటను సంచార మొనరించెను. పిమ్మట డిల్లీనగరమున చాల సంభాషణలను జరిపెను.

ప్రస్తుతమున్న రాజకీయవిభేదములను పరిష్కరించుటకు చివరకొకపద్ధతి కనుగొనబడెను. దీనికి శ్రీనివాసయ్యంగారు సద్భావముతోను, దీక్షతోను, గట్టిపట్టుదలతోను పనిచేయుటయే ముఖ్యకారణమని చెప్పకతప్పదు. మహమ్మదీయ నాయకులుగూడ దేశభక్తిని, రాజనీతిజ్ఞతను కలవారై సంకుచితమైన స్వమతలాభదృష్టిని, అనుమానమును దిగనాడి ధైర్యముతో క్రొత్తసూచనలనుచేసి, మహమ్మదీయభావమునకు భారతదేశమున నూతనస్వరూపమునుకలిగించినందులకు జాతీయమహాసభవారు చాల సంతసించిరని యీసందర్భమున నేను తెలుపకున్నచో నావిధికి తప్పినవాడనగుదును. పిమ్మట అనాలస్యముగా అధ్యక్షుడు బొంబాయిలో భారత స్థాయిసంఘసభను జరిపించెను. కార్యసంఘమువారి నివేదిక ఆసభలో చర్చింపబడెను. డిల్లీలో జరిగిన చర్చలఫలితము గూడ నా నివేదికయందు వివరింపబడెను. 16_5_1927_వ తేదీని బొంబాయిలో జరిగిన స్థాయిసంఘసభకు హిందూమహాసభ ప్రధాన నాయకులలో కొందరుగూడ వచ్చియుండిరి. ఆసభలో ఏకగ్రీవముగా నామోదింపబడిన తీర్మానము స్థాయిసంఘమువారి రాజకీయచాతుర్యమును, అధ్యక్షుని ప్రయత్నసాఫల్యమును, అతనికి గల అనునయశక్తిని [sic: అనునయనై]పుణ్యమును వేనోళ్ల చాటుచున్నది. స్థాయిసంఘసభలో ఆమోదింపబడిన పీఠికతోగూడిన తీర్మాన మిట్లున్నది:

"20-3-27-వ తేదీని ఢిల్లీలో సమావేశమైన మహమ్మదీయ ప్రతినిధులగు నాయకులు చేసిన సూచనలను, హిందూమహాసభ మున్నగు హిందూసంఘములు చేసిన సూచనలను, ఇతర నాయకులు చేసిన సూచనలనుగూర్చి 15-5-27 న జరిగిన సభలో కార్యసంఘమువారు ఆలోచించి 16-5-27 న స్థాయిసంఘమునకు నివేదికను పంపిరి.

కార్యసంఘమువారి సూచనలను పొందుపరచుచు స్థాయిసంఘమునందుపపాదింపబడిన తీర్మానము సభలో ఏకగ్రీవముగా నామోదింపబడెను. ఆసభకువచ్చిన హిందూ మహా సభ ప్రధాన నాయకులుగూడ తీర్మానము నామోదించిరి. స్థాయిసంఘమువారి రాజకీయ చాతుర్యమును, అధ్యక్షుని ప్రయత్నసాఫల్యమును, ఆతనికి గల అనునయనైపుణ్యమును ఆతీర్మానము వేనోళ్ల చాటుచున్నది. హిందూమహమ్మదీయ సమస్యనుగూర్చి కార్యసంఘమువారు పంపిన నివేదికను, అందజేయబడిన సూచనలను స్థాయిసంఘమువారామోదించి, యీక్రింది సూచనలను నెరవేర్చుటకు తగినప్రయత్నముల నొనరింపవలెనని కాంగ్రెసుసంఘముల నన్నిటిని కోరుచున్నారు.

(1) సంయుక్తనియోజకవర్గములు.—

దేశమునందలి శాసనసభలలో ప్రాతినిధ్యమునుగూర్చి యిటుపైనచేయబడెడు రాజకీయవిధానమునందు రాష్ట్రీయశాసనసభలకును, భారతీయశాసనసభకును సంయుక్తనియోజకవర్గములనే యేర్పరుపవలెను.

(2) స్థానములను ప్రత్యేకించుట.—

హిందూ మహమ్మదీయ మతములవారి న్యాయమైనహక్కులు ప్రస్తుతము శాసనసభలలో కాపాడబడునని వారికి గట్టినమ్మకమును కలిగించుటకును, ఆసంఘములవారట్లు కోరినయెడల జనసంఖ్యనుబట్టి రాష్ట్రీయ భారతశాసనసభలలో సంయుక్తనియోజక వర్గములద్వారా ఆసంఘములకు ప్రాతినిధ్యమును సమకూర్చుటకును కొన్నిస్థానములను ప్రత్యేకింపవలెను. పంజాబులో సిక్కులుమున్నగు అత్యల్పజనసంఖ్యగల జాతులకు తగిన ప్రాతినిధ్యము లభించుటకు జనసంఖ్యనుబట్టి వారికి రావలసిన స్థానములకంటె హెచ్చుస్థానములను పరస్పరాంగీకారమువలన నొసంగవలెను. రాష్ట్రీయసభలలో నంగీకరింపబడిన స్థానముల తారతమ్యమును బట్టియే భారతశాసనసభలో గూడ రెండుమతముల వారికిని స్థానము లేర్పడవలెను.

(3) బ్రిటిషు బెలూచిస్తాను.—

ఎన్. డబ్ల్యు. (వాయవ్యదిక్కు) సరిహద్దు రాష్ట్రము.

పైని పేర్కొనబడిన రాష్ట్రములలోగూడ ఇతరరాష్ట్రములందు వలెనే సంస్కరణముల నమలులో పెట్టవలెనని మహమ్మదీయ నాయకులు చేసిన సూచన సమంజసముగా నున్నది గాన దాని నమలు జరుప వలెను. ఇతరములగు రాజకీయసంస్కరణములతోపాటు న్యాయశాఖాపరిపాలనమునుగూడ నారాష్ట్రములలో నేర్పరుపవలెను.

(3 అ) సింధురాష్ట్రమును విడదీయుట.—

1. సింధురాష్ట్రమును బొంబాయి రాష్ట్రమునుండి విడదీయవలెనను సూచనను బట్టి అన్నిరాష్ట్రములను భాషలనుబట్టి మరల విభజించుటకు తగిన అదను కలిగినదని యీసభవారు తలంచుచున్నారు. కాంగ్రెసువారిదివరకే యీపద్ధతి నవలంబించిరి.

2. కావున భాషలబట్టి విడదీయవలెనని ఏ రాష్ట్రము వారైన కోరినచో వెంటనే అట్లు విడదీయవలెను.

బట్టి భారతీయవిద్యార్థులు పాశ్చాత్యవిజ్ఞానమును తెలిసికొనుట తప్పని సరి యగుచున్నదిగాని స్వదేశమునందున్న వివిధమతములవిజ్ఞానమును గూర్చి యేమతమువారికినిగూడ కొంచెమైన తెలియదు. హానికరమగు నీఅసంగమును, అతిప్రబలమగు నీఅజ్ఞానమును తొలగించుటలో కొంచెమైన ఆలస్యము చేయగూడదు. రెండుమతములలోను అనాదికాలము నుండియు వేరూనినభావములను పరస్పరము సాకల్యముగా గ్రహించి యొండొరుల ఆశయములపట్ల సానుభూతిని కలిగియున్నచో ప్రత్యేక ప్రాతినిధ్యము, గోవధలు, మసీదులయెదుట వాద్యములు మున్నగు వివాదాంశములన్నియును తొలగిపోవుట నిశ్చయము. అటుపిమ్మట భారతదేశచరిత్రనుగూర్చి పరిశోధనలను సల్పు పండితులకు మాత్రమే అవి ఆకర్షకములుగా నుండగలవు.

అంతవరకును ఈ మతకలహముల సమస్యను మన ముపేక్షింపకూడదు. హిందువులును, మహమ్మదీయులునుగూడ జ్ఞాపకముంచుకొనదగిన ముఖ్యాంశములు కొన్నికలవు. మనమందరమును భారతీయులము. మనము భారతదేశమునందే పుట్టితిమి. ఇచటనే పెరుగవలెను. ఇచటనే తనువు చాలింపవలె ననువిషయమును మనమెవ్వరమునుగూడ మరవగూడదు. భగవంతుడు మనఅదృష్టములను అవిచ్ఛిన్నముగా బంధించివేసెను. దేశమునందున్న ఏడుకోట్లమంది మహమ్మదీయులను దేశము నుండి తరిమివేయగలమని హిందువులలో నెవరైన తలచుచున్నచో అది గొప్పదుర్భ్రమయని వారువెంటనే తెలిసికొని దానిని వదలుకొనవలెను. అట్లు వదలుకొనినచో వారికిని దేశమునకునుగూడ చాలమేలు కలుగగలదు. దేశమునందున్న 25 కోట్లమంది హిందువులపైనను తామధికారమును చలాయింపగలుగుదుమని మహమ్మదీయులలో నెవరైన తలచుచున్నచో అది కేవలము పిచ్చియూహయని వారెంతశీఘ్రముగా గ్రహింపగలిగిన నంతహెచ్చుగా మహమ్మదీయసంఘమునకును భారతదేశమునకును గూడ మేలు కలుగగలదు. మనము ప్రయత్నించుచున్న స్వరాజ్యము హిందూరాజ్యమును గాదు, మహమ్మదీయరాజ్యమును గాదు. అది భారతీయు లందరికిని సంయుక్తరాజ్యము. అన్నిసంఘములకునుగల న్యాయమైన హక్కులనన్నిటిని స్వరాజ్యము కాపాడును. ఎల్లపుడును కలహించుచుండుట మానవసంఘమునకు సహజస్థితి కాజాలదు. మతసాంఘికాభివృద్ధికొరకు పనిచేయు మతారాధకుడు తనమతమువారికి ఆర్థికరాజకీయ విద్యాదివిషయములం దభివృద్ధిని కలిగింపవలెననియే కోరుచుండును. ఇది అనుచితమని నేననునుగాని ఒకజాతికిగాని,ఒకసంఘమునకుగాని స్థిరమును ఘనమునునగు,మేలుకలుగవలెననిన ఆదేశమున ప్రశాంతస్థితి నెలకొనుట ముఖ్యావసరమై యున్నది. తీవ్రసాంఘిక కలహములవలన నేదైన నొకసంఘమునకు కొద్దిమేలు కలిగిన కలుగవచ్చునుగాని యత్యధికమగు మేలు ఎన్నటికిని కలుగదు. దేశమునకసలే మేలుకలుగదు. వివాదములను పరిష్కరించుట కిట్టి అనాగరికపద్ధతుల నవలంబించుట మాని మన దేశమున కంతటికిని ప్రధానజాతీయ న్యాయస్థాన మనదగిన జాతీయమహాసభకే, యీదేశమునందు నివసించుచున్న అన్నిసంఘముల హక్కులను, బాధ్యతలను వశపరచి ఆసభవారి పరిష్కారముప్రకార మన్ని మతములవారు నునడుచుకొనుచుండుట చాల లాభకరమని నే నన్నిమతములవారికిని విన్నవించుచున్నాను.

విదేశీయుల ఆక్రమణమునుండి విముక్తిచెంద గోరుచున్న యేపాలిత జాతియును అంతఃకలహములలో మునిగి యుండజాలదు. స్వాతంత్ర్యమునకు అంతఃకలహములు కేవలము విరుద్ధతమమైనవిగాన మనము కలహములలో మునిగియుండ గోరినచో స్వరాజ్యముమాటను తలపెట్టుటకైన మన కవకాశ ముండదు. మనదేశమున జరుగుచున్న అంతఃకలహములను విదేశీయులు చూచినపుడు మనము మనఃపూర్వకముగా స్వరాజ్యమును కోరుచున్నామని వారు ఎంతమాత్రమును నమ్మజాలరు. మనదేశభక్తి యంతయును వారికి వంచనగానే తోచును. ప్రతిపక్షులకంటె నేవో కొన్ని అల్పసౌకర్యముల నధికముగా బడయవలెనను నాశవలన మనము అనైచ్ఛికముగ దినదినమునకు బలమధికమగుచున్న భారతదేశప్రతికూలురకు సహాయము చేసినవారమగుచున్నాము. కావున భారతీయులమగు మనమందరమును గట్టిదీక్షతో కలసిపనిచేసినచో మనగౌరవమును హరించుచున్న యీమనోభావమును నిర్మూలింపజాలకుందుమా? ఆత్మగౌరవమును కాపాడుకొనుటకును, వ్యక్తిలాభమునకును గూడ మనము విశాలభావముల నలవరుచుకొనుట యత్యావసరము. శాశ్వతమగు జాతీయలాభమును బడయుటకొరకు తాత్కాలిక సాంఘికసదుపాయములను మనము వదలుకొనవలెను.

హిందువులకును, మహమ్మదీయులకును మైత్రిని గలిగించుటకు చాలసభలు జరిగినవి. వానిలో రెండుమతముల నాయకులును తమకు కలహకారణము లని తోచిన వానిని వివరించిరి.

రాజకీయవిషయములు మతవిషయములు, నని రెండుతెగలుగా నాకారణముల నన్నిటిని విభజింపవచ్చును.

రాజకీయవిభేదములు

తమహక్కులను కాపాడుటకు విశ్వసింపదగినంతహెచ్చుగా అధికసంఖ్యాకులలో రాజకీయబాధ్యత వృద్ధినొందలే దనుభయమువలన మహమ్మదీయులు ప్రత్యేకప్రాతినిధ్యమును, ప్రత్యేకనియోజకవర్గమును కోరిరి. దీనినిగూర్చి విపులముగ చర్చించుట నిష్ఫలము. ఇది అందరకును విదితమైన పూర్వవృత్తాంతమే. ఇటీవల కలిగిన పరిస్థితుల వలన చాల హాని కలుగగలదని గ్రహించి కాంగ్రెసుమహాసభవారు నిరుడు గౌహతిలో వివాదములను పరిష్కరించుటకు సాధనముల నాలోచింపవలెనని భారత కాంగ్రెసుసంఘమును కోరుచు నిట్లు తీర్మానించిరి.

82

౩. ముందుగా ఆంధ్ర, సింధు, కర్నాటక రాష్ట్రములను భాష నుబట్టి యేర్పరుపవలెను.

(4) అంతరాత్మస్వాతంత్ర్యము.—

ఇటుపైని చేయబడు నట్టిరాజకీయవిధానమున అంతరాత్మ స్వాతంత్ర్యమునకు పూచీ నేర్పరుపవలెను. అంతరాత్మ స్వాతంత్ర్యమును భంగపరచునట్టి చట్టములు ఏ శాసనసభలోకూడ ఆమోదింపబడగూడదు. నమస్కము, భగవదారాధన, మతాచారములు, మత సంఘములు, మతవిద్య, మతప్రచారము మున్నగువాని నితరులకు ఇబ్బంది కలుగకుండను, ఇతరులహక్కులకు భంగము కలుగకుండను సాగించునట్టి స్వాతంత్ర్యమే అంతరాత్మ స్వాతంత్ర్యము.

(5) అంతస్సాంఘిక విషయములు.—

ఏశాసనసభలోగాని, సభ్యులుగా నున్న ఏమతము వారిలోనైన సభకు వచ్చినవారిలో $\frac{3}{4}$ మంది ప్రతికూలురుగా నున్నపుడాశాసన సభలో ఏచట్టమును, తీర్మానమును, సవరణను ఉపపాదింపగూడదు; చర్చింపగూడదు;ఆమోదింపను గూడదు. శాసనసభ ప్రారంభమగునపుడు ప్రతిసెషనులోను గూడ రెండుమతములవారిని సంయుక్తస్థాయిసంఘముగ నేర్పరుపవలెను. వారు నిర్ణయించిన సమస్య లన్నియును అంతస్సాంఘికసమస్యలని గ్రహింపవలెను."

1916 సంవత్సరమున లక్నోలో జరిగిన యొడంబడిక యందు కంటె యీ పైతీర్మానమునందు చాల అభివృద్ధి చూపించబడెను. ఈతీర్మానము చాల స్పష్టముగా నున్నదిగాన నేనేమియును తెలుపబని లేదు; కాని సంయుక్తనియోజకవర్గములను గూర్చి మాత్రము నేను నొక్కి చెప్పదలచితిని. ప్రత్యేకనియోజకవర్గములు వివాదముల కొక ముఖ్యకారణముగా నుండెను. ఒక అభ్యర్థి తనమతమువారి ఓట్లవలననే ఎన్నుకొనబడవలసియున్నచో వారి ఆదరమును బడసి ఓట్లను సంపాదించుట కతడు మతవివాదముల కధికముగు ప్రాముఖ్యము నిచ్చుట కవకాశ మేర్పడును కావున అత్యల్పసంఖ్యగలజాతులకు ప్రత్యేకస్థానములను నిర్ణయించుచు ఈ తీర్మానము నూతనావకాశమును కలిగించినది.

జనసంఖ్యనుబట్టి ప్రతినిధుల సంఖ్యను నిర్ణయింపవలెనను సిద్ధాంతము నామోదించుటవలన మననియోజకవిధానము న్యాయముగను, సర్వసమముగనుగూడ జరుగగలదు.అల్పసంఖ్యాకులగుజాతులకు హెచ్చు సౌకర్యములు లభించుచున్నవను మనస్తాపము దీనివలన కొన్ని రాష్ట్రములలో తీరగలదు. వంగపాంచాల (పంజాబు) రాష్ట్రములలో అధిక సంఖ్యాకులు అల్పసంఖ్యాకులుగా చేయబడుటవలన వారికి కలిగిన మనస్తాపముగూడ తొలగగలదు. అల్పసంఖ్యాక పక్షములలో శాసన సభకు వచ్చియున్న యే పక్షప్రతినిధులలోనైన ముప్పాతికభాగము ప్రతినిధులు ఆపక్షమునకు సంబంధించిన యేతీర్మానము నైన నాక్షేపించినచో దానిని త్యజింపవలెనని విధించుటవలన అల్పసంఖ్యాక జాతి పక్షములకుగూడ భద్రము చేకూరుచున్నది.

మత సాంఘిక కలహములను పరిష్కరించుటకు కాంగ్రెసు వారి కధికారము లేదని కొంద రాక్షేపించిరి. రాజకీయములైనను, మత సంబంధములైనను అవి అంతస్సాంఘికములైనచో కాంగ్రెసువారు కల్పించుకొనరాదని వారు తెలిపిరి. కాంగ్రెసు మహాసభతో సమానముగు గౌరవమును బడయుటకైనను ఏ మతసంఘమునకును, అన్నిమత సంఘముల సముదాయమునకునుగూడ సర్వాతలేదనినపుడు కాంగ్రెసు నతిశయించుటకు వేనికినిగూడ సర్వాతలేదని నేను వేరుగా తెలుప నవసరము లేదు. వివిధమతసాంఘిక సంస్థలు చేసిన పరిష్కారములను సమోదు చేయుటకే కాంగ్రెసు ఏర్పడియుండలేదు. అట్టివిషయములను పరిష్కరించుటకును, అన్నిసంఘములకును సామరస్యమును కలిగించుటకును ముఖ్యముగునధికారము కాంగ్రెసునకేకాని మరే సంఘమునకును లేదు. మత సంఘములనాయకులు వివాదమూలములగు విషయములలో సమాధానమును కుదుర్చుకొనగలిగిన న్యాయముగు నేర్పాటును చేయగలిగినచో కాంగ్రెసువారు నిస్సంశయముగా దాని నామోదించెదరు. వారట్లు సామరస్యమును కలిగించుకొనజాలనిచో, ఆవిషయములో జోక్యమును కలిగించుకొని సామరస్యమును కలిగించి శాంతిని నెలకొల్పవలసిన బాధ్యత ప్రధానప్రతినిధిసంఘముగు కాంగ్రెసునకుమాత్రమే కలదుగాన అసంతృప్తులును, కుపితులు నగు సాంఘికులు అవిధేయతతో చేయునట్టి బెదరింపులను, ఆక్షేపణలను కాంగ్రెసు లెక్క చేయజాలదు.

మత విభేదములు

రాజకీయ విభేదములనుగూర్చి పైన వివరింపబడిన రీతిని కాంగ్రెసువారు బొంబాయి నగరమున సంతృప్తికరమగు విధానమును సూచించిరి. మతసాంఘికసమస్యల నింకను పరిష్కరింపవలసి యుండెను గాన వానినిగూర్చి సమాధానమును కుదుర్చుకొనుటకు రెండు మతముల నాయకులకును సిమ్లాలో అధ్యక్షుడు శ్రీనివాసఅయ్యంగారు అవకాశమును కలిగించిరి. కాని అచట జరిగిన సంభాషణలవలన ఫలితము తేలలేదు. కావున కలకత్తాలో భారతకాంగ్రెసు స్థాయి సంఘసభ జరిగినపుడాసమస్యలను పరిష్కరించుటకు తనకును, స్థాయి సంఘమునకును సహాయముచేసి సలహానొసంగుటకు హిందూమహమ్మదీయ నాయకులను శ్రీనివాసయ్యంగా రాహ్వానించెను. దాని ఫలితముగా కలకత్తాలో నైకమత్యసభలో రెండు తీర్మానము లామోదింపబడెను. స్థాయిసంఘసభవారుగూడ వాని నామోదించిరి.

1. మతదీక్ష.

"తమ మతమును గూర్చి యొక వ్యక్తికిగాని, వ్యక్తులకుగాని వాదమువలనను, నచ్చ జెప్పుటవలనను వారిని ఒప్పించి వారిని తమ మతములో కలుపుకొనుటకు వ్యక్తులకును,సంఘములకునుగూడ హక్కు కలదుగాని యేదో లాభమును కలిగించెదమని ఆశ పెట్టియు, మోసగించియు, నిర్బంధించియు, దౌర్జన్యమును చూపియు ఎవరును మరియొకరిని తమమతములో కలుపుకొనగూడదు. సాధుమార్గమున నొక

రిని వేరొకరు తమమతములో కలుపుకొనుచున్నపుడు కలియుచున్నవాని మతమువారుగాని మరియొకరుగాని, దౌర్జన్యమువలన దానిని నిరోధింపగూడదు. పదునెనిమిదియేండ్లకు లోపు వయసువారిని వారి తలిదండ్రులతోగూడ నైనచో కలుపుకొనవచ్చునేకాని లేనిచో కలుపుకొనగూడదు. పదునెనిమిదియేండ్లకు లోపు వయసుగల యొకమతస్థుడు అనాథగానున్నచో మరియొకమతమువా రతనిని చూచినయెడల వా రత డేమతమువాడో తెలుసుకొని ఆమతమువారికే వానిని వశపరుపవలెను. ఎవరినిగాని ఒకరు తమమతములో క్రొత్తగా కలుపుకొనగోరినపుడును, ఒకమతమువా డింకొక మతములో కలిసిన పిమ్మట పశ్చాత్తాపముకలిగి మొదటిమతమును మరల నవలంబింప గోరినపుడును మతదీక్ష నొసంగువారు రహస్యముగా నొసగగూడదు. ఆవ్యక్తి పేరును, స్థలమును, తేదిని, కాలమును, పద్ధతిని స్పష్టముగా ప్రకటింపవలెను. అట్టి సమయములలో కలుపుకొనినవారు ఆర్భాటములు, ఊరేగింపులు, ఉత్సవములు మున్నగువానిని జరుపగూడదు. ఈనియమములకు విరుద్ధముగా నెవరైన మెలంగినచో, అనగా బలవంతముగానో, రహస్యముగానో, మోసగించియో కలుపుకొనినను, 18 యేళ్ల లోపు వారిని కలుపుకొనినను, ఆవిషయమై ఫిర్యాదు వచ్చినయెడల భారతకార్యసంఘము వారిచే నియమింపబడెడు మధ్యవర్తులు విచారణచేసి వివాదములను పరిష్కరింపవలెను.

2. ఆవులు-వాద్యములు.

ఈ దిగువ వివరింపబడిన తీర్మానమును స్థాయిసంఘమువా రామోదించుచు తీర్మానమునందు వివరింపబడిన రీతిని ప్రచారము చేయుటకు కాంగ్రెసు సభ్యుల కందరికిని అధికారము నిచ్చుచున్నారు. ఈప్రచారమును సాగించుట కొక సంఘమును నియమింపవలెనని కార్యసంఘమువారిని కోరుచున్నారు. చెన్నపురిలో జరుగనున్న స్థాయిసంఘసభలోను, కాంగ్రెసు మహాసభలోను ఈతీర్మానమును మరల నుపపాదించి ఆమోదమును బడయవలెననికూడ కోరుచున్నారు:

" భారతదేశమునం దేసంఘముగాని మరియొకసంఘమును తమ మతవిధుల ననుసరింప వలెనని నిర్బంధింపగూడదు. నీతికిని, శాంతికిని భంగము కలుగకుండ ఎవరయినను ఏమతధర్మములయినను అవలంబించి అనుష్ఠించుట కెట్టి అభ్యంతరమును లేదు.

హిందువులు మతసంబంధమునకైనను, ఇతరసంబంధములలో నయినను ఊరేగింపులను జరుపునపుడు సంగీతముతోను,వాద్యములతోను అన్ని మసీదుల చెంతనుండియు పోవచ్చునుగాని మసీదులయొద్ద నాగగూడదు; అచట అట్టహాసము చేయగూడదు; ఆ సంగీతము వలనను, వాద్యములవలనను మసీదులలో ప్రార్థనలు చేయువారి కెట్టి యిబ్బందియును, హెచ్చుగ తొందరయును కలుగగూడదు.

మహమ్మదీయులు ఏపట్టణమునందైనను, ఏగ్రామమునందయినను మతనియమములకొరకు ఆవులను బలియిచ్చుటకును, లేదా ఆహారముకొరకు ఆవులను వధించుటకును ఎట్టి అభ్యంతరమును లేదుగాని వారు మ్యునిసిపలు నిబంధనలను గమనించుటయేకాక రాజవీథులలోను, దేవాలయములకును, ప్రార్థనామందిరములకును చేరువగాను, హిందువులకు కనబడునట్లును ఆవులను చంపగూడదు. అట్లు చంపుటకు తీసుకొనిపోవు ఆవులను వీథులవెంట ఊరేగించుచు తీసుకొనిపోగూడదు; ఆర్భాటములను చేయగూడదు. గోవధలపట్ల హిందువులకు అనాదికాలమునుండియు ప్రబలమగు ననిష్టత వేరూనియున్నదిగాన ఏ పట్టణమునగాని, గ్రామమునగాని, మతసంబంధమునగాని, ఆహారముకొరకుగాని మహమ్మదీయులు ఆవులను వధించునపుడు అచటిహిందువులకు మనఃక్షోభమును కలిగింపనట్టి పద్ధతినే గోవధలను జరుపవలెనని ముఖ్యముగ కోరబడుచున్నారు.

ఈ తీర్మానమునందలి మరతుల నెవరైన నుల్లంఘించినట్లు ఫిర్యాదు వచ్చినచో భారతకార్య సంఘమువారిచే నియమింపబడిన మధ్యవర్తులు విచారణచేసి పరిష్కరింపవలెను."

ఇదివరకు ఒక మతమువారికిగల హక్కులను మరియొక మతమువారు నిరోధింప బూనుచుండుటవలన మతకలహముల నడంచుటకు చేయబడిన ప్రయత్నములు సఫలమగుట కభ్యంతరము కలుగుచుండెను. అందువలన అవిశ్వాసమును, సంశయమును తొలగుటకు బదులు వివాదములు మరింత ప్రబలుటయే తటస్థించుచుండెను. ఇపుడు వివిధ మతములవారికి గలహక్కులను పూర్తిగా అంగీకరించుచు సాంఘిక జీవనము శాంతముగాను, సమష్టిగాను జరుగుట కత్యావసరమగు నిబంధనలను చేర్చిచేయబడిన తీర్మానమునే స్థాయి సంఘ సభ లో నామోదింపబడెను. తమ హక్కులు భంగమగునను భయమిపుడు తొలగుటచే ఉదారభావమును చూపవలెనని రెండుమతములవారి నిపుడు కోరుటవలన నైకమత్యము కలుగుట కవకాశ మధికమైనది. ఒక మతమువారు రెండవమతమువారికి మనస్తాపమును కలిగింపకుండుటకు తమకుగల హక్కులను తమంతనే వదలుకొనుటకూడ అసంభవముకాదు.

కాంగ్రెసువారు స్పష్టమగు మార్గమును చూపించిరి. భారతరాజకీయ కళేబరమును వేరుపురుగువలె దొలుచుచున్న మతకలహములను మహావ్రణమును నిర్మూలించుటకు కాంగ్రెసువారు అమృతప్రాయమగు నౌషధమును నిర్ణయించిరి. ఈతీర్మానములనుగూర్చి రెండుమతముల ప్రజలకుచక్కగావివరించిచెప్పి,వారువానినామోదించునటులచేయవలసినభారముకాంగ్రెసుసభ్యులమగుమన పైనే యున్నది. దీనినిగూర్చిమనము గట్టి ప్రచారమొనరింపవలెను. భారతదేశహితైషులందరును వారి రాజకీయాభిప్రాయము లెట్టివైనను గూడ నైకమత్యమును కలిగించువిషయమున మనఃపూర్వకముగా కాంగ్రెసువారికి తోడ్పడవలెనని నేను ముఖ్యముగా కోరుచున్నాను. పత్రికలవారు తమబాధ్యతను గుర్తింపవలెనని వారిని నేను ప్రత్యేకముగా కోరుచున్నాను. ప్రజాభిప్రాయమును సవరించుటకును, అంతస్సాంఘిక సంబంధములను సరిచేయుటకును పత్రికలకుగల ప్రాముఖ్యము మరేసాధనమునకునుగూడ లేదు.

ది బెజవాడ స్పిన్నింగ్ అండ్ వీవింగ్ మిల్స్ లిమిటెడ్, బెజవాడ.

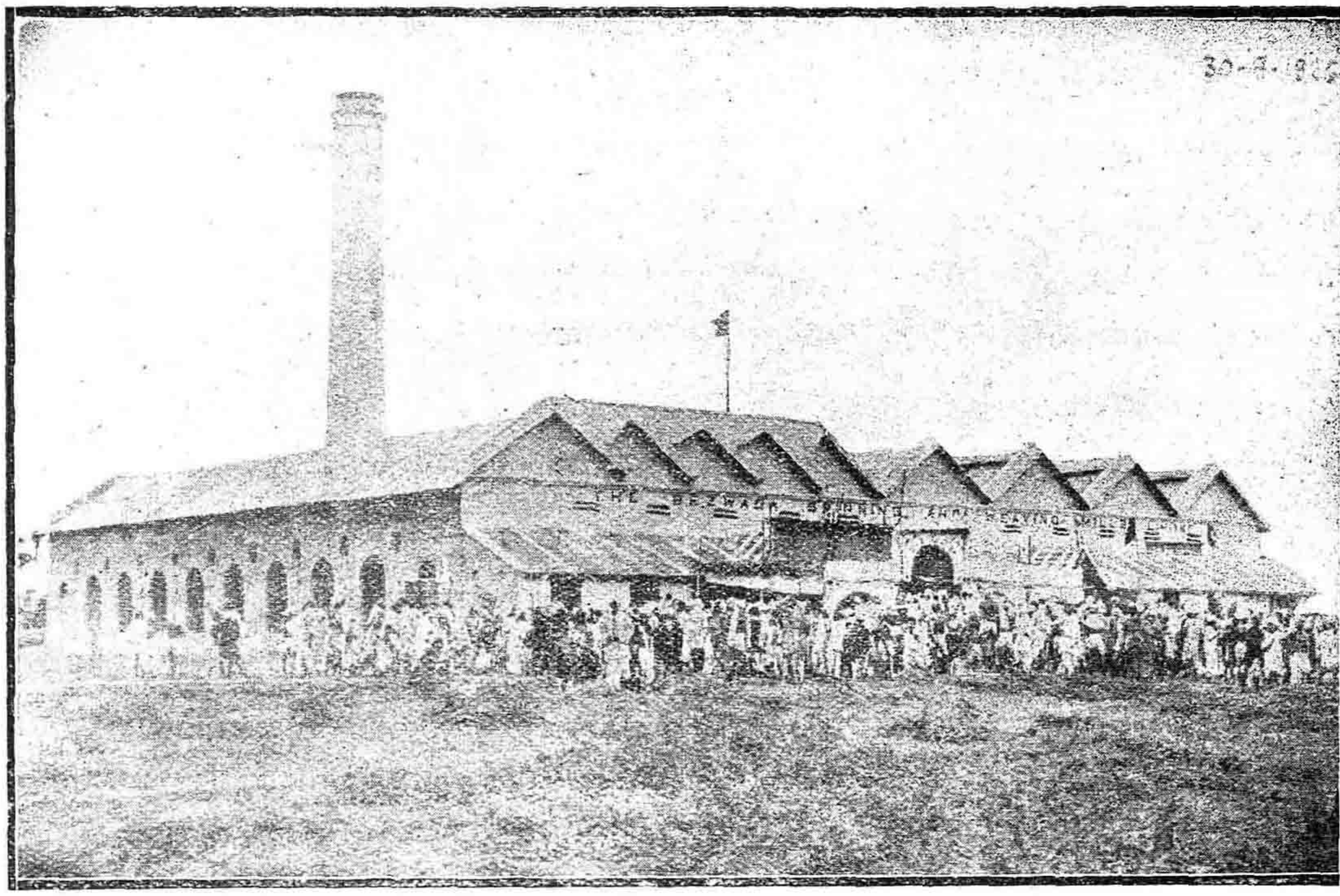

ధర తక్కువ!! మన్నిక ఎక్కువ!!!

రిజిష్టర్డు ఆఫీసు:— మెయిను కెనాల్ రోడ్డు, బెజవాడ.

మిల్లుకట్టడములు:— కృష్ణా కెనాలు స్టేషనుకు సమీపమున.

నియమించబడిన మూలధనము:— రు. **20,00,000**

వాటా **1**-కి రు. **20** చొప్పున **1,00,000** వాటాలు.

(29-2-1928) చందా మూలధనము:— రు. **2,94,400-0-0**

(29-2-1928) వసూలు అయిన మూలధనము:— రు. **2,66,055-0-0**

మీ ధన సహాయము లేనిది దేశీయ పరిశ్రమలు వృద్ధిచెంద నేరవు.

సర్వ సామాన్యులకు అందుబాటులో వుంచి అనుదినము వాడుక కనుకూలమగు వస్త్రము లన్నియు, నాణ్యమైన నూలుతో తయారు చేయబడి, తగ్గుధరల కమ్మబడుచున్నవి.

మాచే తయారు కాబడు ధోవతులు, షెన్లు, జాకీనేతలు, తువాళ్లు, పక్కదుప్పట్లు, చాగలమర్రింకులు, చీరలు యింకను వివిధ రకములు పలుచోట్ల అమ్ముటకు మాకు నమ్మకమయిన ఏజంట్లు కావలయును.

కోరువారికి ఖరీదుల పట్టీ పంపబడును. హోల్సేలుగా అమ్మకమునకున్నవి.

వివరములు తెలిసికొనుటకు చిరునామా:—

గూడూరి లక్ష్మణరావు, బి. ఏ.,— మేనేజింగ్ ఏజంట్ అండ్ డైరక్టర్, బెజవాడ.

85.

శ్రీసత్యవ్రత దేవతాయైనమః

లోకోపకారము

(1) ఎవరేని కార్యార్థులయి వచ్చి, వారు తమ కార్యమును జెప్పకమునుపే వారి పేరును, ఊరును, వచ్చిన పనియును, ముఖము చూచినమాత్రముననే చెప్పుట

(2) వచ్చినవారు తాము కోరదగిన ప్రశ్నమును ఒకకాగితము మీద వ్రాసికొని భద్రముగా తమవద్ద దాచిపెట్టుకొనియుండగా, ఆకాగితము మీదనే ఆయాప్రశ్నల కుత్తరము వ్రాయబడియుండుట

(3) ప్రశ్నకువచ్చినమనిషి రోగియైనచో, ఆరోగి మొగము చూచినంతనే రోగమిట్టిదని విస్పష్టముగా చెప్పుటేకాక రోగమారంభించిన తేదీ మొదలుకొని జరిగినచరిత్రమంతయు వ్రాసి గ్రుచ్చినట్లు చెప్పుటయు, ఆరోగము నివర్తించెడిదియైనచో దానికి అనుకూలించుఉపాయములు చెప్పుట, లేక చేయుట

ఆయీసందర్భములు నేను స్వయముగా ఏలూరిలో చూచి లోకోపకారార్థముగా ప్రకటించితిని. ఈప్రకటనకు సంబంధించిన పురుషుని ఛాయాపటము, చేవ్రాలు ఈక్రింద ముద్రింపబడియున్నవి. వలయువారతని యొద్దకుజని యుపకృతి నందుదురు గాక!

చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రి,
శతావధాని.

విఖ్యాతసమ్మోహన
విద్యానిపుణులగు

ప్రొఫెసర్. శేఖర్,
ఏలూరు.
(పశ్చిమగోదావరి జిల్లా)

పురాతన మహర్షి విజ్ఞానమనే రత్నగర్భమునందలి, కేవలైహిక భోగపరాయణులని చెప్పబడు నేటికాలమునందును, అప్పుడప్పుడు నమూల్యములగు రత్నము లొకొక్కటి పెంపు వెలికివచ్చి ప్రజల నాశ్చర్యమగ్నులను చేయుచున్నవి. ప్రశ్నఫలములను చెప్పెడి జ్యోతిషము మున్నగు నితరసాధనములు ఒక్కొక్కప్పుడు చెప్పెడివారి లోపముచేనైననేమి, ముహూర్తనిర్ణయమునందలి లోపముచేనైననేమి తప్పిపోవుట సంభవించును. గాని దివ్యదృష్టివలన చెప్పుఫలములకు తిరుగులేదు. వైద్యులు హృదయపరిశోధని, థర్మామీటరు మున్నగుసాధనము లెన్నిటితోడ పరిశీలించియు ఫలానా వ్యాధియని తెలిసికొనలేకున్నారు. ప్రొఫెసరుగారు సరాసరిగా నిదానము, నివారణము తిన జ్ఞాననేత్రమున నారసి చెప్పగలరు. సుప్రసిద్ధులు వీరిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

సీ. అఖిలవిద్యాభోజుడను పిఠాపురమహారాజ సత్కార విభ్రాజివైతి
మెప్పించితివి మైసూరు మెచ్చులాడని నెరవాని "వెల్లింగ్డను" ప్రభుపతంసు
నీ లకోటా ప్రశ్నలాలించి యచ్చెరువందె "యుర్లాం" నేత వంగియాగ్య
సకలకాలావిశేషజ్ఞుడైన "గోషెను" ప్రభుని సత్కారమ్ము వడసినావు

ఖండఖండాంతరముల నఖండ శేము, మీ
సనాథులు నీవైపు కక్షీ సముగ్రరిపు కరమ్ములు
మోడ్చి రింతకు మరింత సోమ
శేఖర! కీర్తి విస్ఫూర్తి గనుము!!

౪౨-వ అఖిలభారత జాతీయమహాసభ-చెన్నపురి

సభామంటప సింహద్వారము

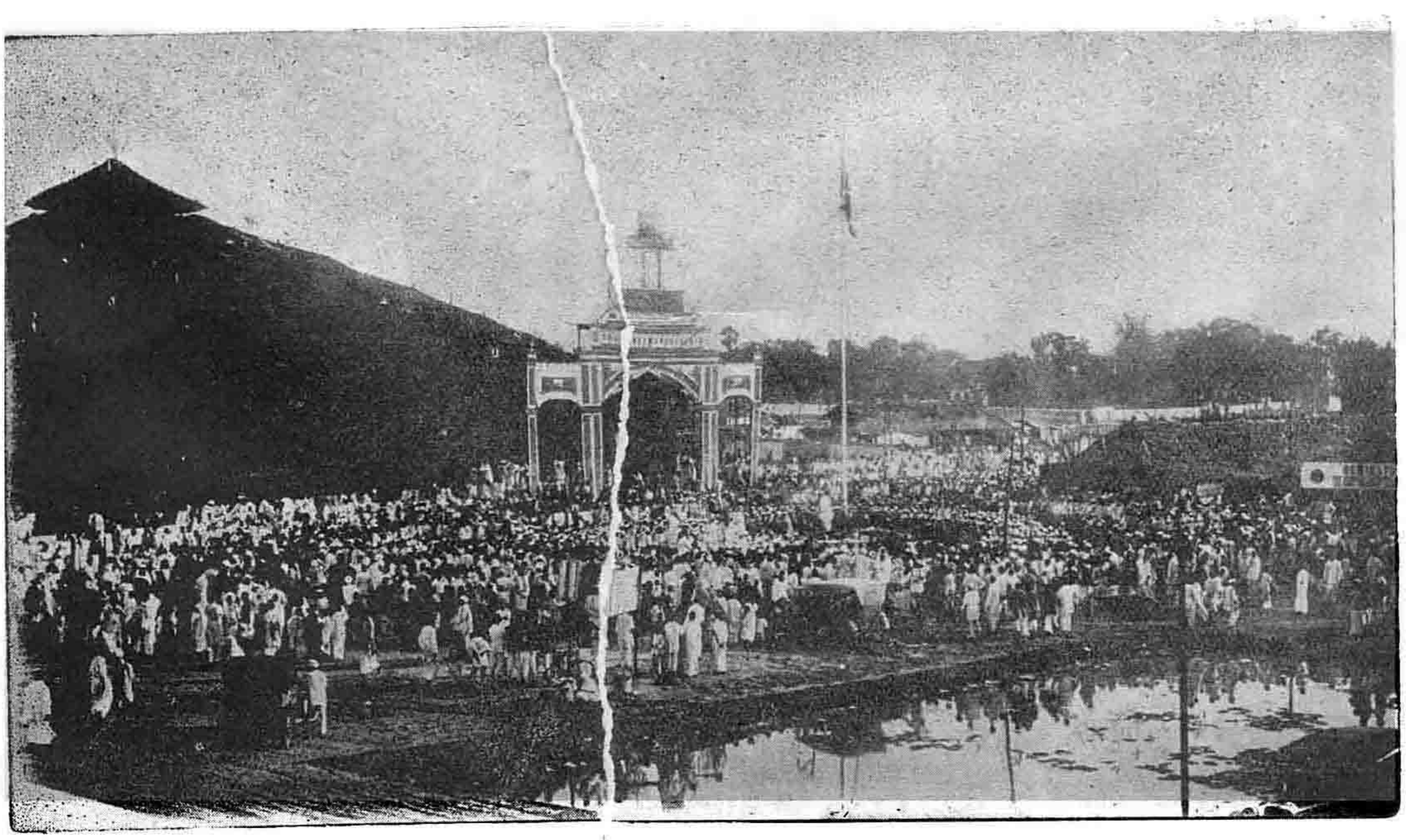

సభామంటప సింహద్వారము నెదుట జాతీయపతాకాస్థాపనము

కాంగ్రెసునగరమున-సభామంటపగమనము

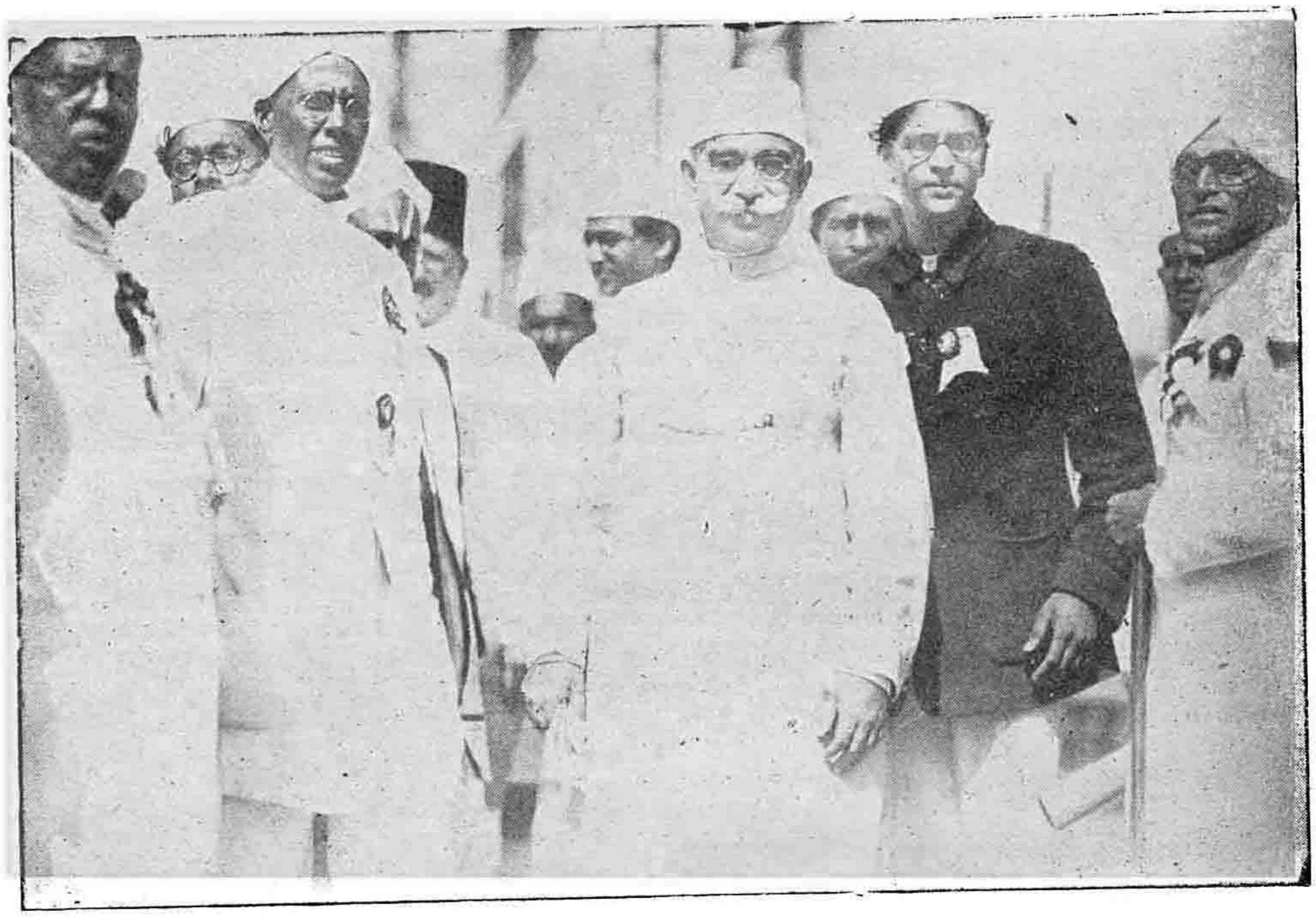

అధ్యక్షులు మొదలగువారు

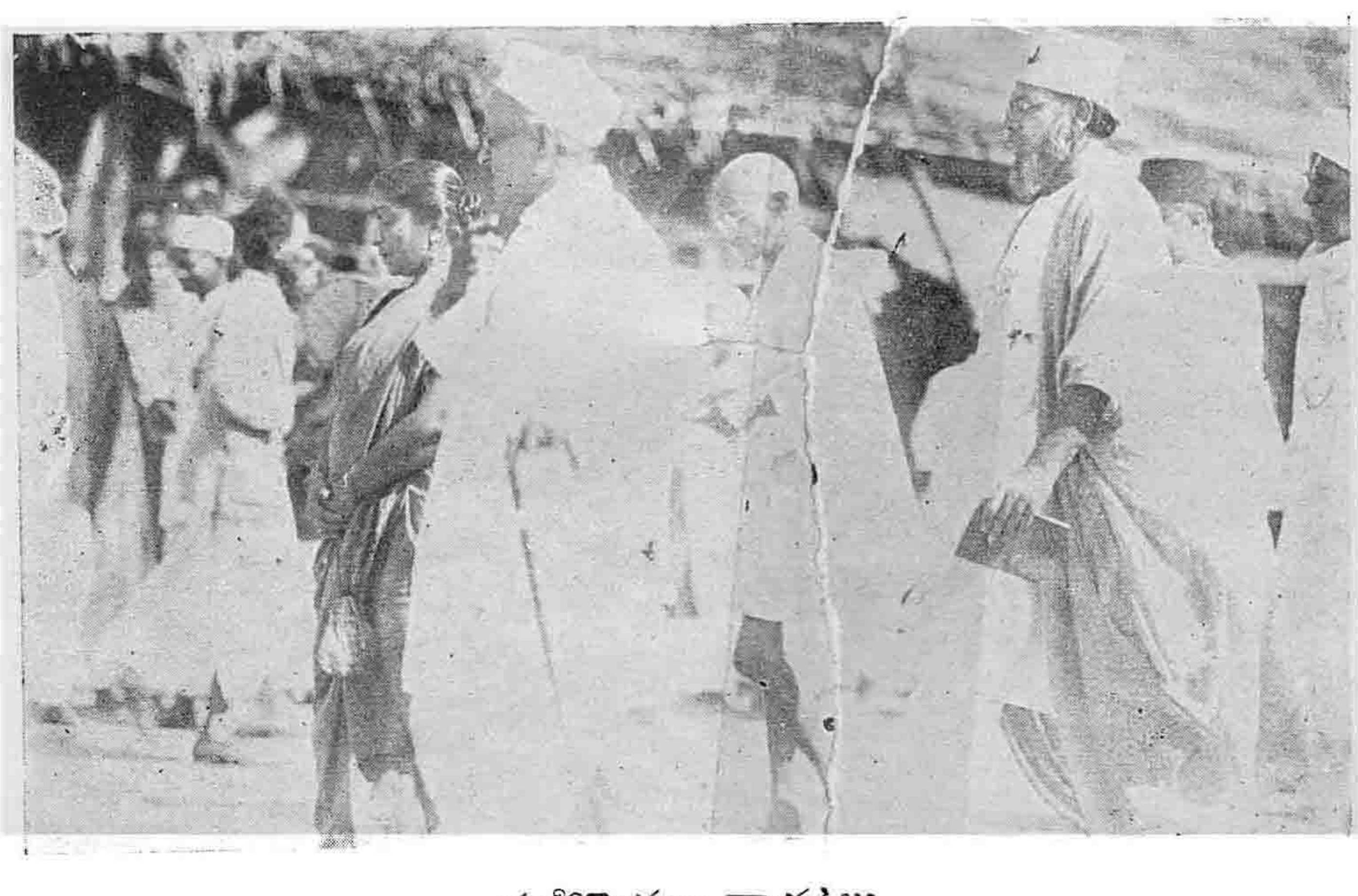

మఱికొందఱు నాయకులు

తంతివిలాసము "కాయసిద్ధి" టెలిఫోను నెం 3767.

కా య సి ద్ధి మ క ర ధ్వ జ (రిజిష్టర్డు)

పూర్వకాలమందు ఋషీశ్వరులు కాయసిద్ధిమూలికను సేవించి తమ శరీరములకు యేలాటి వ్యాధిని రానీయక, మంచి ఆరోగ్యమును, పుష్టిని కలిగియుండిరి. సదరు ఋషీశ్వరులచే ప్రసాదింపబడిన మూలిక అప్పటమైన మకరధ్వజచేర్చి తయారు చేయబడినది. నరముల బలహీనత, ఇంద్రియనష్టము, జ్ఞాపకశక్తి తగ్గుట, మైకము, అకలి మందగించుట, సండెదడ, ప్రారంభావస్థలో నున్న కుష్టు, నపుంసకత్వము, సెగరోగము, మేహవ్యాధులు మొదలగువాటి కిది సిద్ధౌషధము. విద్యార్థులు, న్యాయవాదులు వాడదగినది. పసివారిని పుష్టివంతులుగాను, ముసలివారిని యవ్వనవంతులుగాను చేయును.

20 రోజులకు సరిపోవు 40 మాత్రలుగల బుడ్డి 1-కి ధర రూ 10. ఔషధమును సేవించువిధము మొదలగునవి బుడ్డితో పంపబడును.

మ హా సె గ రో గ ని వా రి ణి

ఇది ఘోరవ్యాధులచే బాధపడువారికి నిజముగా భగవంతుని వరప్రసాదము. ఇదియొక సాధువుచే తెలుపబడిన సిద్ధౌషధము. సెగసంకటము, సవాయిపొక్కులు, బిళ్ళలు, పొక్కులు, వ్రణములు, నపుంసకత్వము, ఇంద్రియస్ఖలనము, కొఱుకు, నరముల బలహీనత, మైకము, ఆకలి మందగించుట, మలబద్ధకము, కుంటివాతము, దద్దులు, కుష్టము, శ్వాసకృచ్ఛ్రము, వాతరోగము ఇవిగాక మితిలేని సంకరమైన స్త్రీసాంగత్యము, వ్యాధిగ్రస్థులగు స్త్రీసాంగత్యము మొదలగు పలువిధ మేహవ్యాధులు ఈ అమూల్యమైన ఔషధమును సేవించుటచే పూర్తిగాను, శాశ్వతముగాను కుదురును. దీనిని ఉపయోగించుటచే ఖ్యాతిచెందిన వైద్యులచే కుదురదని చేయి విడిచిపెట్టబడిన కఠినవ్యాధులుకూడ కుదురినవి. దీని కంటె గొప్పశక్తి గలదు. మూత్రనాళమునందుగల వ్రణములను కుదిర్చి, నరకములకు మంచి బలము నిచ్చును, మఱియు మేహ సంబంధవ్యాధులకు మూలకారణమును ఖండించి యథాప్రకారము సంసారసౌఖ్యము ననుభవించుటకు బలము నిచ్చును. మా మేహ సెగరోగనివారిణికి సమానమైన ఔషధములు మిక్కిలి అరుదుగా గలవు. పూర్తిగా గుణము గలుగుటకు కావలసిన ఔషధము ధర రు 15-0-0

(అనేక యోగ్యతాపత్రము లియ్యబడియున్నవి.)

స్త్రీలకు గల వంధ్యత్వము కుదుర్చబడును. వివరములకు 0-4-0 తపాలాబిళ్ళతో వ్రాయుడు.

మ హా కా యా మృ త ము (రిజిష్టర్డు)

సీసా 1-కి రు 3-0-0

తెలుపుస్రావము, వివిధరంగులుగ స్రవించుట దీనికిసంబంధించిన నితర వ్యాధులకు రామబాణమువంటిది.

గర్భాశయరోగనివారిణి

ఋతుస్రావదోషము, ఋతుస్రావ మెచ్చు తక్కువ లగుట మొదలగు వానికి అమోఘముగా పనిచేయును.

సీసా 1-కి రు 3 మాత్రమే.

మీ నాడిని ఉచితముగ పరీక్షించికొనుడు. మీ వ్యాధిని చక్కగా కనుగొని తరువాత చికిత్స ప్రారంభించుడు. అతిమూత్రము, పక్షవాతము, తిమురువాయువు, పిచ్చి, సెగరోగము, మేహవ్యాధులు, ముట్టుకు సంబంధించిన వ్యాధులు, స్త్రీలకుగల వంధ్యత్వము, (సంతానము లేకుండుట) మొదలగువాటికి గుణము కలుగు నని హామీ నివ్వబడును. వ్రాసిన క్యాటలాగు ఇనాముగా పంపబడును.

☞ ధారాళమైన పద్ధతులపై పనిచేయుటకు అన్నిచోట్లలోను ఏజంట్లు కావలెను

నాడీపరిశోధనమందు సుప్రసిద్ధులైనట్టియు, ప్రధానవైద్యుడు, డైరక్టరునయిన భిషగ్రత్న పండిత డాక్టరు ఇ. ఎస్. గోపన్ గారిచే ఔషధములు తయారుచేయబడుచున్నవి.

పండిత ఇ. శ్రీనివాసాచారి, వైద్యులు అండ్ మేనేజింగు డైరక్టరు.

THE TAMIL NADU AYURVEDIC PHARMACY Ltd.,

44, GOVINDAPPA NAICK ST., **MADRAS.** POST BOX NO. 278.

I
Jewellers' Rolling Mills

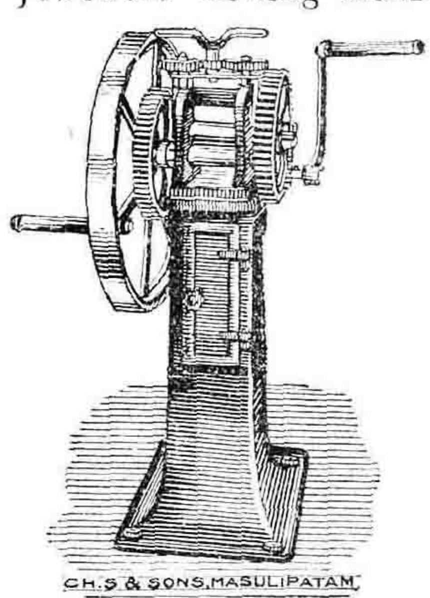

రేకుల మిషనులు

ఈమిషనుపె ట్టెమాదిరి యినుపస్టాండుమీద బిగించబడినది. రూళ్లు బెంపట మిషను యెంతకాల ముపయోగించినను చెడ నేరదు లావుకమ్ములు| తొటరేకులుతీయుటకు బాగు గా నుపయోగపడును. 3½, 4, 4⁴/₅, 5¹/₃ 6 అంII రూళ్లమిషనులు స్టాకునందున్నవి.

II
Stoewer Sewing machines.

స్టోవరు కుట్టు మిషనులు

ఈమిషనులు జగత్ప్రసిద్ధమైనవి. విశేష కాలము మరమ్మతు కోరకుండా పని చేయ గలవు. సొరుగులు బాబిను రొటారీ మిషనులు వున్నవి. ఇవి బాడిగకు కూడ విక్రయించబడును మామూలు సైజు మిషను

రొఖ్ఖముకు	రు 120.
బాడిగకు	రు 164.

III
Fire Proof Austrian Made Steel Safes.

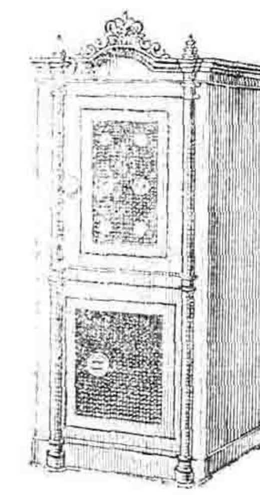

ఆస్ట్రియా ఉక్కు రేకు పెట్టెలు

ఈపెట్టెలు మంచి పనితనముగా చేయ బడినది. వీటిలో దాచుకున్న ధనము చోరుల వశము కానేరదు. అగ్నివల్లనైనను లోపలి కాగితములు వస్తువులకు చెరుపు కలుగనేరదు. ధనవంతులకు మంచి వుపయోగము.

Ch. SOBHANACHALAM & Sons, } సి. హెచ్. శోభనాచలం అండు సన్సు
CHILAKALAPUDI, MASULIPATAM } చిలకలపూడి పోస్టు, మచిలీపట్నం.

తంతివిలాసము: "క్రేయాన్స కుంభకోణం"

స్వదేశి పరిశ్రమలను గృహపరిశ్రమలను ప్రోత్సాహపరచుడు.

ది నేషనల్ క్రేయాన్ వర్క్సు,

కుంభకోణం, (దక్షిణ ఇండియా)

1922 సంIIలో స్థాపితము

మేలైన సీమనున్నపు కొవ్వులు తెల్లనివి, రంగులవి, బిలి యర్డ్సు చాక్కీసులు, హిందూ దేవుళ్ల ప్రతిమలు, బొమ్మలు, ... లకుల సామానులు మొదలైనవి తెయారగుచున్నవి.

మెడళ్లును యోగ్యతాపత్రములను పొందినవారలు గవర్నమెంటు సప్లయిదారులు.

వివరములకు ఉత్తరములు ఇంగ్లీషులో వ్రాయుడు.

THE PROPRIETOR,
The National Crayon Works,
KUMBAKONAM.

హిందూదేశము-దక్షిణాఫ్రికాలకు

2000 మించిన (డికార్టి కేటర్లు) వేరుశెనగ పొట్టు ఒలుచు మిషనులను ఎగుమతిచేసి యున్నాము.

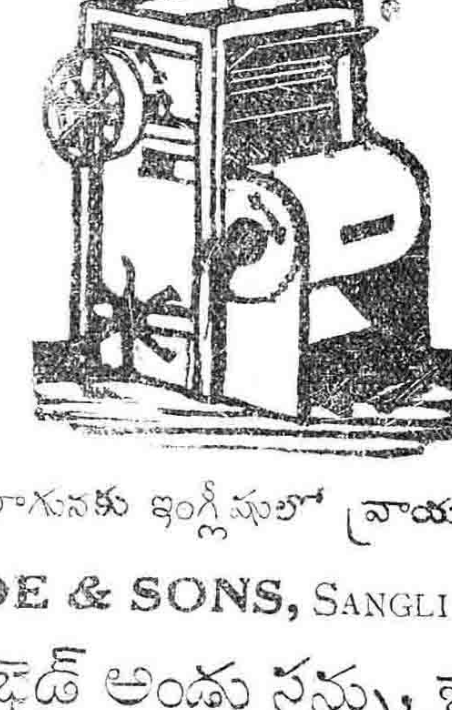

కేటలాగునకు ఇంగ్లీషులో వ్రాయవలెను.

BHIDE & SONS, SANGLI S. M. C.

భైడ్ అండు సన్సు, శాంగ్లి.

మేలుచేయుటకును, హానిచేయుటకునుగూడ పత్రికలు సమర్థములై యున్నవి. ఇదివరకు మనదేశమున మతకలహములు ప్రారంభమైనప్పటి నుండియు పత్రికలు -ముఖ్యముగా దేశభాషాపత్రికలు- ప్రజలమేలు కొరకు పనిచేసియుండలేదని చెప్పవలసివచ్చినందులకు నేను చాల చింతించెదను. ఏవో కొన్ని ప్రశంసనీయములైన పత్రికలు తప్ప తక్కిన పత్రికలన్నియును కలహాగ్నిని ప్రజ్వలింపజేయుటకే పూనుకొనినవి. తమవిధుల నవి బొత్తిగా గుర్తింపలేదు. ఆంగ్లోయిండియను పత్రికలను నేనాక్షేపించుటలేదు. తమ యజమానుల మేలునే ఆపత్రికలు కోరుట సహజము. కాని దేశీయపత్రికలైనను స్వార్థపరత్వమునువదలి సకలజన హితకరమగు జాతీయతాభివృద్ధికొరకు దేశమున మరల నైకమత్యమును, సద్భావమును కలిగింపవలెనని ప్రయత్నించుచున్న పక్షములకు బాసట కావలెనని ఆపత్రికలను కోరుట అందరాని ఫలమున కాశించుటయే యగునా? పత్రికలకు వార్తల నందించు సంఘములవారుగూడ మనదేశమున సంతృప్తికరముగా పనిచేసియుండలేదు. కావున నిటుపైనైన దేశమున శాంతిని నెలకొల్పుటకు వారుగూడ సహకారు లగుదురని మన మాశింతము. ఈ విషయము మనకు ప్రాణరక్షణవలె ముఖ్యతమ మని మన మందరమును గుర్తింపవలెను. భారతభావిభాగ్య మంతయును మన యైకమత్యముపైననే ఆధారపడి యున్నది.

అస్పృశ్యత

హిందూమహమ్మదీయ కలహములు సర్వవ్యాపియగు క్రిమివలె దేశమునం దంతటను వ్యాపించియుండుటవలననే నే నీసమస్యనుగూర్చి అధికముగా చర్చింపవలసిన అవసరము కలిగినది. అల్పసంఖ్యాకులగు అనాగరక తరగతుల హక్కులు అను విశాలసమస్యలో హిందూ మహమ్మదీయసమస్య యొక అంతర్భాగమే యగును. ఉత్తరమున సిక్కులకును, దక్షిణమున బ్రాహ్మణేతరులకును, సర్వత్ర నిమ్నజాతులకును సంబంధించిన విషయములను మనము సమానశ్రద్ధతోనే గమనింపవలెను. ప్రస్తుతమున నిమ్నజాతులు, లేక అస్పృశ్యులనుగూర్చి మాత్రమే నేను కొద్దిగ తెలుపగోరెదను. ఈ సమస్యను పరిష్కరింపవలసిన బాధ్యత ప్రధానముగా హిందూసోదరులపైననే యుండినను భారతీయు లందరునుగూడ దీనినిగూర్చి శ్రద్ధపూనవలసియే యుండును. దేశమున నధికసంఖ్యగల యొక తెగవారు సాంఘికముగను, రాజకీయముగనుగూడ చాలకష్టములకు పాల్పడుచున్నపుడు మన ముపేక్షించినచో దేశాభివృద్ధికి నిరోధము కలుగక మానదు.

కాంగ్రెసువారిలో నైకమత్యము

ఈరీతిగా దేశమునందు సాంఘిక సామరస్యమును మరల నెలకొలుపుట యెంత ముఖ్యమో, విశాలదృష్టితో కాంగ్రెసును సంస్కరించుటగూడ నంత ముఖ్యమే యగును. అసహాయోద్యమమునందు మనము వెనుకంజ వేయవలసి వచ్చుటచే కాంగ్రెసుకు ప్రబలమగు నష్టము కలిగినది. 1920-1921 సంవత్సరములలో దేశీయు లత్యధికోత్సాహముతో పని చేసిరి. ప్రతి గ్రామమునందునుగూడ కాంగ్రెసు సంఘము లేర్పడెను. ఆయుత్సాహము క్రమముగా తగ్గిపోసాగెను. సాంఘిక మతకలహములు తలచూపినపిమ్మట కాంగ్రెసుపట్ల చాలమంది ఉపేక్షను చూపసాగిరి. కొందరు ప్రతికూలతనుగూడ చూపసాగిరి. కాని వీరిసంఖ్య అత్యల్పము. ఇపుడు భారతస్థాయి సంఘమువారు చేసిన యేర్పాటులవలన సాంఘికసమస్య పరిష్కరింపబడెను గాన కాంగ్రెసు సభ్యతయందు ప్రజల కాసక్తిని కలిగించుటకును, అన్ని పక్షములవారును కాంగ్రెసులో చేరునట్లు ప్రోత్సాహమును కలిగించుటకును మనము ప్రయత్నింపవలెను. మన బ్రాహ్మణేతరమిత్రులు మరల కాంగ్రెసులో చేరుట కంగీకరించినందులకు నేను సంతసించుచున్నాను. ఈసభలో వారి ప్రతినిధులు హెచ్చుమంది యుండుట చాల సంతోషప్రదము. మహమ్మదీయుల సంఖ్యయును, సిక్కుల సంఖ్యయును చాల తగ్గిపోవుట సంతాపకరము. కాంగ్రెసుమహాసభ యేర్పరుపబడిన క్రొత్తలో పార్సీలు చాల శ్రద్ధగా పనిచేయుచుండిరి. ఇపుడు వారు పూర్తిగా విరమించుచున్నారు. దేశీయక్రైస్తవు లందరును ఇప్పటివరకును కాంగ్రెసులో చేరకుండనే యున్నారు. తాము కాంగ్రెసులో చేరకుండ నుండుటవలననే దేశీయక్రైస్తవసంఘమున కధికమగు మేలు కలుగునను దుర్భ్రమలో వారు మునిగియున్నచో మహమ్మదీయులకు కలిగిన అనుభవము వలననైన వారిపుడు నిజమును తెలిసికొనవగును. మనదేశమునందలి మహమ్మదీయులు పెక్కువత్సరములవరకును భారతజాతీయతకు ప్రతికూలురగు వారితోనే చేరి యుండిరి. అందువలన తగినఫలమును వారనుభవించిరిగాన నిపుడు వారు కనులు తెరచిరి. కాంగ్రెసులో చేరి దేశమునందలి యితర మతములవారితో కలసి సమానముగా పనిచేసిననేకాని మహమ్మదీయ సంఘమునకు మేలుకలుగదని వారిపుడు గ్రహింపగలిగిరి. భారతక్రైస్తవులుగూడ నిప్రత్యేకతను విరమించి కాంగ్రెసులో చేరి భారతజాతీయ దృక్పథము నవలంబించిననే క్రైస్తవసంఘమున కధికమగు మేలు కలుగగలదని వారు గ్రహింపదగును. కాంగ్రెసు ద్వా జాతీయకార్యములను నెరవేర్చుటలో తాముచేయవలసిన సేవను చేయుటకు మనదేశమునందున్న అన్నిమతములవారును సద్భావముతో నొకరికంటె నొక రధికమగు నుత్సాహమును చూపదగునని నేను కోరెదను. అన్ని పక్షములవారును కాంగ్రెసులో చేరుటకు వీలగునట్లు ద్వారములను పూర్తిగా తెరునవలెను. వివిధపక్షములవారు మరల కాంగ్రెసులో చేరునట్లు చేయుటకు ప్రధానసిద్ధాంతములను తప్ప తక్కినవానినన్నిటిని త్యజించుటకు మన మెంతమాత్రమును వెనుదీయగూడదు. ప్రతిదేశమునందును భిన్నాభిప్రాయము లుండకమానవుగాని వానినిగూర్చి పోరాడవలసిన స్థానము భారతదేశమునందలి రాజకీయసంఘము లన్నిటిలోను ప్రధానమగు భారతజాతీయమహాసభాస్థానమే. ప్రతిపక్షమును తన దృక్పథమునుగూర్చి మహాసభవారికి నచ్చజెప్పి అధికసంఖ్యాకులు తన విధానము నామోదించునట్లు చేయుటకు సంపూర్ణావకాశముకలదు. అధికసంఖ్యా

కులు సహేతుకముగనో, నిర్హేతుకముగనో ఒకపక్షమువారి విధానము నామోదింపనిచో అధికసంఖ్యాకుల పాలనముకంటె మంచిపద్ధతిని మనము కనుగొనగలుగువరకును అధిక సంఖ్యాకుల నిర్ణయమునకు లోబడుటయే ముఖ్యకర్తవ్యమగును. ప్రజాప్రభుత్వమున అనుష్ఠానమున కనుకూలమగుపద్ధతి యిది యొక్కటియే. అల్పసంఖ్యాక పక్షమువారు తమవిధానమునుగూర్చి ప్రచార మొనరించుచు అధికసంఖ్యాకులు దాని నామోదించునట్లు పనిచేయుట కిందువలన వారికెట్టి నిరోధమును కలుగదు. వివరములలోను, పద్ధతిలోను భేదాభిప్రాయము కలిగినంత మాత్రమున మాతృసంఘమును పరిత్యజించి ప్రత్యేకపక్షముల నేర్పరుపగూడదు. స్వాతంత్ర్యమును, స్వపరిపాలనమును బడసిన దేశములందు సైతము స్వల్పభేదములకొరకు పక్షముల నేర్పరుచుట లాభకరముకాదు. అట్టిచో మొట్టమొదట హక్కులకొరకే యింకను పోరాడవలసినస్థితిలోనున్న మనదేశమునందిట్టి నిరోధకములును, క్లిష్టములునునగు పక్షముల పద్ధతి కసలే తావులేదు. దేశమునందు కోట్లకొలది సంఖ్యగలజనసామాన్యమునకు వారిహక్కులనుగూర్చి యింకను సరిగా తెలియదు. వారికి వానిని బాగుగా బోధింపవలసిన బాధ్యత దేశీయులలో విద్యాధికుల పైననే యున్నది. దేశమున ననేకపక్షము లేర్పడుటవలన కలిగిన కలవరమువలన బుద్ధివైకల్యముగూడ కలుగునుగాన పామరజనాభివృద్ధికి ప్రయత్నించుటయందుపేక్ష కలుగును. కావున విభేదాంశములను మనము ప్రకటించుట మాని అనుకూలాంశములను గూర్చియే దీక్షగా పనిచేయవగును. బాగుగా చూచినచో విభేదాంశములు మిక్కిలి తక్కువ యనియు, అనుకూలాంశములే చాల హెచ్చనియు తేలకమానదు.

శాసనసభలలో నైకమత్యము

శాసనసభలయందు నాకు నమ్మకము లేదుకాని శాసనసభలకు వెళ్లుటవలన దేశమునకు మేలు కలుగ గలదని కాంగ్రెసువారిలో హెచ్చుమంది నమ్ముచుండుటచే ఇష్టమున్నవారు శాసనసభలకు వెళ్లవచ్చునని మహాసభవారనుమతి నొసగిరి. శాసనసభలయందు నమ్మకము కలవారు శాసనసభలకు వెళ్లుట తప్పనిసరి యని యిప్పుడుగూడ తలంచుచునే యున్నయెడల ప్రజాప్రతినిధులలోగల భిన్నాభిప్రాయముల వలన ప్రభుత్వపక్షమువారి చట్టములు నెగ్గుట కవకాశము కలుగనీయక శాసనసభలలో నుండు ఇతర జాతీయపక్షములతో చేరి ప్రజాప్రతినిధిపక్షము నేర్పరచి యేకముఖముగా ప్రతిపక్షులను ప్రతిఘటించుట కాంగ్రెసువారు శాసనసభలలో చేయదగిన కనిష్ఠసేవ యగునని నేను సవినయముగా వారికి విన్నవించుచున్నాను. చాల సమస్యలలో ప్రజాప్రతినిధులలో నేకాభిప్రాయమే కలుగుచుండును. శాసనసభలలో పనిచేయుటనుగూర్చి కాంగ్రెసుమహాసభవారు చేసిన నిర్ణయమునే కాంగ్రెసువారనుసరించుచున్నచో నైకమత్యముతో పనిచేయుటకది మూలాధారము కాగలదు. అటుల కలసి పనిచేయుటకు నిర్ణయములలో నేవైన మార్పు లవసరమని యెవరికైన తోచినచో, వారు మహాసభలో తమ అభిప్రాయములను స్పష్టముగా తెలుపవచ్చును; కాని వానినిగూర్చి కాంగ్రెసువారెట్లు నిర్ణయించిన నట్లేనే వారు నడుచుకొనవలెను.

రాయలు కమిషను

వెనుకటి రోజులలో పాలకులు ప్రసాదించు వరముల (సదుపాయముల)కొరకు పాలితులాతురతతో నిరీక్షించుచుండువారు. దయామయుడగు సర్వేశ్వరుడు ఈవిచారణసంఘరూపమున మనకు సత్యమగు వరమునే అనుగ్రహించెను. భారతదేశీయులు స్పష్టముగ వెల్లడించిన కోరికలను పాలకు లతి నీచముగా తృణీకరించిన వైఖరిని గాంచుటవలన దేశీయులలో పాలకులయం దిదివరకు సంపూర్ణవిశ్వాసము గలవారు సైతము నిజస్థితిని తెలిసికొనకుండజాలరు. మనలో గల విభేదములను వదలుకొని మన మందరమును కలసి పని చేయవలెననుట కిది ప్రబలతమమును. బాగుగా నచ్చునట్టిదియూ నగు హేతువైయున్నది. ఈ సంఘమును గూర్చి దేశీయులు నుడివిన, వ్రాసిన విషయము లన్నియును దాని ముఖ్యాంశమును వెల్లడింప లేదనియే నేను తలచెదను. భారతీయులనుగూడ సంఘమునందు సభ్యులనుగా నియమింపక పోవుటవలన అధికమగు ఆశాభంగమును, అక్కజమును కలిగెనని చాలమంది తెలిపిరి. ఇందులకు నాకాశాభంగమును, అక్కజమునుగూడ కలుగలేదు. ఇట్లు జరుగునని నాకిదివరకే తెలియును. హిందూ ప్రముఖులలోనొకరినో, లేకమహమ్మదీయనాయకులలోనొకరినోసంఘమున సభ్యునిగా నియమింపవలెననువిషయమును, భారతీయులు సభ్యులుగనో సహాయులుగనో, (అసెసరు) ఉపదేశకులుగానో సహకార మొనరింపవలెనను విషయమునుగూడ ముఖ్యమైనవి గావు. దీనియందు గల ప్రధానసిద్ధాంతమే వేరు. అది మూలాధారము, ముఖ్యతమమునై యున్నది. భారతదేశ రాజకీయాభివృద్ధికి పరిమితిని, కాలమును తానే నిర్ణయింపవలెనను బ్రిటనుదేశపు హక్కును లోకజ్ఞానమును, ఆత్మగౌరవమును గల భారతీయు లెవరును నెన్నడును ఆమోదింపజాలరు. మన ఆవశ్యకతలు మనకు తెలిసియున్నంత బాగుగా మరెవ్వరికిని తెలియవు. కావున స్వపరిపాలనస్వరూపమును నిర్ణయించుటలో కడపటి నిర్ణయము మనయిష్టానుసారమే జరుగవలెను. అది మనకు సహజమును, అపరిహార్యమును నగు హక్కు. కాంగ్రెసు సభవారు మొదటినుండియు ఈ సిద్ధాంతమునే అనుసరించుచున్నారు. స్వపరిపాలనవిధాన మిది యని స్థిరపరచి దానిని చట్టముగా వ్రాసి పార్లమెంటుసభవారి ఆమోదమును బడయుటకు ముందు దానిని స్థిరపరుచుటకు సర్వాధికారము నొసగుదు భారత బ్రిటను దేశముల ప్రతినిధుల సభను (రౌండుటేబిలు కాన్ఫరెన్సు) జరుపవలెనని కాంగ్రెసువారు సూచించియుండిరి. వారిందుల కంగీకరించిననే భారతీయుల ఆత్మగౌరవమునకును, ప్రతిష్ఠకును భంగము కలుగకుండ నుండును. అటు లుండిననే కాని వారు ప్రభుత్వమునకు సహాయ మొనరింపజాలరు. ఈ సూచనలను బ్రిటనుదేశీయు లామోదింపనంతవరకును

ములుగూడ ప్రయత్నించియే యుండెను. వారి ప్రయత్నముల ఫలితమును తెలియగోరువారు రష్యా అయిర్లండు దేశముల ప్రస్తుతస్థితిని గమనింపదగును. ప్రతిదినమును ప్రజల ప్రాథమికములైన హక్కులను, వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యమును నిర్లక్ష్యముగ నుల్లంఘించుచున్న దొరతనము వారు భారతభావికళ్యాణమును మనఃపూర్వకముగ కోరుచున్నామని నుడువుచు పెద్దపెద్ద పేర్లతో సిద్ధాంతములను వెల్లడించుట నిష్ఫలము. ఏలయనగా భారతీయులలో నెంతటి అమాయకులైనను గూడ నీప్రకటనలను సాధారణముగా నమ్మజాలరు. భారత బ్రిటను దేశములకు గల సంబంధమును సరిచేయుటలో బ్రిటిషువారి కిపుడు సద్భావము కలిగినదని నమ్ముటకు వారిపుడైన యీవంగ యువకులను విడుదల చేసినచో నది కొంతవరకు సూచన కాగలదు. ఇపుడు నిర్బంధింపబడిన యువకులను విముక్తులను గావించుటతోనే మనము విరమింపగూడదు. అనుల్లంఘనీయములగు పౌరస్వాతంత్ర్యములను గూర్చి వారెన్నటికినిగూడ నిట్టి అక్రమమును మరల చేయ వీలులేకుండునట్లు దేశీయప్రధాన నిబంధనలలో హక్కుల ప్రకటనమునుగూడ చేర్పించుటవసరము. ఆరీతిగా ప్రతి పౌరునకును వ్యక్తిస్వాతంత్ర్య, వాక్స్వతంత్ర్య, సహవాస స్వాతంత్ర్య మనః (కాన్షన్సు) స్వాతంత్ర్యములను భద్రపరుపవలెను.

వంగయువకుల సమస్యకును, విదేశములలో ప్రవాసము ననుభవించుచున్న భారత జాతీయవాదుల సమస్యకును సంబంధము కలదు. వారు వెనుకచేసిన చర్యలను మన మామోదింపజాలకపోవచ్చును. కాని వెనుక వారిట్టి చర్యల నొనరించుటకు కారణములైన అసామాన్యపరిస్థితు లిపుడు లేవు. కావున వారు మరల తమ మాతృదేశమునకు వచ్చి సేవచేయుటకు వారికిగల హక్కును నిరాకరించుట కిపుడెట్టి కారణమును కనబడదు.

ఈనిర్బంధితులకును, ప్రవాసితులకును మాత్రమేకాక మామూలు పౌరులకుగూడ చాల ఇబ్బందులు కలుగుచున్నవి. సంచారముచేయుటకును, స్వదేశమునకు వచ్చుటకును, స్వదేశమునుండి మరల వెళ్లుటకును పౌరులకుగల హక్కులనుగూడ దొరతనమువారు ప్యాసుపోర్టుల నిబంధనలను విచిత్రముగా నమలుజరుపుటద్వారా భంగపరుచుచున్నారు. దేశీయులకు నష్టమును కలిగించుట కిపుడు నిరంకుశులకు పాసుపోర్టులుగూడ నొక క్రొత్త సాధనముగా దొరకినవి. భారతదేశ మొక విశాలనిర్బంధస్థానముగ మారినది. విదేశములలో నున్న భారతీయులలో చాలమంది మరల స్వదేశమునకు రాకుండ బాగుగా నిరోధింపబడిరి. దేశమునం దున్న గౌరవప్రతిష్ఠలు గల పౌరులు ఆరోగ్యముకొరకైనను, వాణిజ్యముకొరకైనను, దేశాటనముకొరకైనను విదేశములకు వెళ్లగోరినచో అనుమతి నిచ్చుట లేదు. ఆంగ్లదేశమునందు అత్యధికగౌరవమునకును, పదవికిని అర్హుడుగా నంగీకరింపబడిన బ్రిటీషు పార్లమెంటుసభ్యుడు సాపూర్జీ సకలత్వాలాగారి ప్యాసుపోర్టునుగూడ రద్దుపరచిరి. ప్యాసుపోర్టు నిబంధనలు దుర్వినియోగపరుపబడుచుండుట కిది మిక్కిలి ప్రబలతమమగు నిదర్శనము. సకలత్వాలాగారు తన మాతృదేశమునకు వచ్చుటకు అనర్హుడని ఆంగ్ల పౌరుల ఆమోదముతోనే ప్రకటింపబడెను. ఈ నిరోధము లన్నియును తొలగవలెను. కారాగృహవాస మసలే యుండగూడదు.

భారత దేశము..ఆసియాఖండము

భారతదేశము స్వశక్తిపై నాధారపడియుండునట్లు చేయుటయే మన ముఖ్యకర్తవ్యమని నే నిదివరకే చెప్పియున్నాను. మన మీసమస్యను పూర్తిచేయుటకు తొలుతను ప్రధానముగా మనము మనశక్తులపైననే ఆధారపడియుండవలెను. అందులకు అవసరమైన సంఘములను మనము ఏర్పాటుచేయవలెను. ఈ సమస్యలు కేవలము భారతదేశమునకు మాత్రమే చెందినవని భావించుట మనము మానివేసినచో ఫలసిద్ధికి సౌకర్యములు చాల అధికముగా కలవు. చిరకాలమునుండి ఈ సమస్యలను కేవల భారతీయములుగ మాత్రమే మనము పరిగణించుచుండుటవలన గొప్ప పొరపాటునే చేసియున్నాము. ఇకనైన వాని అంతర్జాతీయభావమును మనము గ్రహింపవలసి యున్నది. విశ్వరాజకీయములందు మనసమస్యలతో సంబంధముగలవాటి నన్నిటినిగూడ మనము గమనించుచుండవలెను. ఈ విషయమున ముఖ్యముగ అపరాధము చేసినవారు మన హిందూసోదరులే. సర్వము దేశమునందే లభించుచుండుటవలనను, వారి సాంఘికవిధానమునందలి ప్రత్యేకపద్ధతివలనను వారికిట్టి అసంగదృక్పథము అలవడియుండును. బ్రిటిషువారు మనదేశమునందు ప్రవేశించిన పిమ్మట ఈ నిస్సంగభావమును వెంటనే తమలాభముకొరకు ఉపయోగించుకొని తక్కిన ప్రపంచముతో మనకెట్టి సంబంధముగూడ లేకుండునట్లు ప్రబలమగు విభేదమును కల్పించిరి. అందువలన మనకు మిక్కిలి చేరువగనుండు దేశములవారి స్థితినిగూడ మనము గ్రహింపజాలకుండునట్లు వారు చేయగలిగిరి. ఒక్క లండనునగరముతో మాత్రమే అదియునుగూడ బ్రిటను దేశము వారికి అనుకూలముగ నుండునంతవరకే వారు మనకు సంబంధము ననుగ్రహించిరి. కావున బ్రిటిషువారికనులతోనే మనము ప్రపంచమును చూచుచుంటిమి.

మహమ్మదీయులు మాత్రము అప్పుడప్పుడు బహిఃప్రపంచమునందు జరుగుచున్న అభివృద్ధినిగూర్చి భారతీయులకు గల ఔదాసీన్య ప్రశాంతో పరిభాగమునందు మాత్రమే అల్పమగు సంభ్రమమును కలిగించుచుండిరి. కాని ప్రపంచరాజకీయములందు మహమ్మదీయులు మతవిషయికముగ మాత్రమే శ్రద్ధచూపుచుండుటచే జాతీయభావ ప్రవాహము వెనుకటివలెనే సాగిపోవుచున్నది. ప్రకృతిశాస్త్రములు చాల అభివృద్ధి నొందినందున ఇపుడు దూరదేశముల కేగుటకు గల అభ్యంతరము లన్నియును తొలగిపోయినవి. అత్యల్పకాలములో

91(9)

మిల్నరుసంఘమును ఈజిప్టుదేశీయులు బహిష్కరించినట్లు ఈ విచారణసంఘమును భారతీయు లందరును బహిష్కరింపవలె ననియే కాంగ్రెసుమహాసభవారు దేశము నొసంగవలసియుండును గాని వేరొక పద్ధతిని వా రెంతమాత్ర మంగీకరింపజాలరు. భారతీయుల అభిప్రాయములకు కేవలము విరుద్ధముగా నియమింపబడిన యీ విచారణసంఘముతో మన మెట్టిసంబంధము కలిగించుకొనజాలము.

స్వరాజ్య విధానావశ్యకత

భారతదేశ స్వరాజ్యవిధానమును మనము సిద్ధపరుచు టత్యవసరము. ఈవిచారణసంఘము రానున్నదను కారణమున దాని నుపేక్షింపగూడదు. విధానమును సిద్ధపరుచు టవసరమని చిరకాలము క్రిందనే నిర్ణయింపబడెను. బొంబాయిలో జరిగిన భారతస్థాయిసంఘసభలో దేశమునందలి రాజకీయ నాయకులతో నాలోచించి భారతకార్యసంఘమువారు విధానమును సిద్ధపరుపవలెననికూడ తీర్మానింపబడెను. దానిని సిద్ధపరుచుటవలన స్వరాజ్యము వచ్చినపిమ్మట తమ కెట్టి స్థితి కలుగునో యని సంశయించుచున్న సంఘములకు మనశ్శాంతి కలుగగలదు. వివిధపక్షములవారు కాంగ్రెసులో చేర వీలగును. ప్రజలకు రాజకీయ హక్కులనుగూర్చి బోధించుట కిది అత్యధికముగా నుపకరించును. ప్రజలు దేనిని బడయుటకు సంసిద్ధులు గావలెనో ఆవిషయమును వారికి స్పష్టముగా తెలుప వీలగును. స్వరాజ్యమును బడయుటకు మనము కృషి సలుపుటలో దీనివలన మన కధికమగు బలము గూడ చేకూరగలదు. వివిధమతములకు చేరి వివిధభాషలను మాటలాడుచున్న 32 కోట్లమంది ప్రజలను గలిగియున్న భారతదేశమునకు స్వరాజ్యవిధానమును నిర్ణయించుట ప్రజాపరిపాలనము గల రాజ్యములవా రిదివరకు చేసిన నిర్ణయము లన్నిటిలో చాల గొప్పదియును, అత్యంతవిలక్షణమునుగూడ నగును. స్వపరిపాలనముగల కొన్ని సంస్థానములుగూడ మనదేశమునం దున్నవి. ఇది మరియొక చిక్కు సమస్య. మొత్తముమీద అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రముల పద్ధతినే మనముగూడ నవలంబింపవలసియుండును. రాష్ట్రములకు స్వరాజ్యపరిపాలనాధికారముండవలెను; సంస్థానములుగూడ రాష్ట్రములుగానే పరిగణింపబడవలెను; దేశరక్షణమునం దన్నిరాష్ట్రములునుగూడ తగురీతిని పాల్గొనవలెను; విదేశవ్యవహారములు మున్నగు దేశీయసమస్యల నన్నిరాష్ట్రముల ప్రతినిధులును కలిసియే పరిష్కరింపవలెను. ఈ విధానము ముసాయిదా సిద్ధముకాగానే దానినాలోచించి ఆమోదించుటకు దేశమునం దన్ని సంఘముల పక్షముల ప్రతినిధుల నాహ్వానించి జాతీయసభను (నేషనలు కన్వెన్షను) సమావేశపరుపవలెను.

వంగరాష్ట్రమున నిర్బంధితులు

ఏదేశమునకైనను స్వాతంత్ర్యమును గోల్పోవుటకంటె మహానరకము మరేమియును లేదు. స్వాతంత్ర్యముగల దేశములలో ప్రజలు దేశభక్తిని కలిగియుండుట మిక్కిలి శ్రేష్ఠమగు సుగుణమని ప్రపంచమందంతటనుగూడ నంగీకరింపబడెనుగాని పరాధీనదేశములలో నా దేశభక్తియే దారుణమగు నపరాధముగా నెంచబడుచున్నది. మనదేశమున దేశసేవాపరతంత్రులగువారిలో నించుమించుగా నందరునుగూడ దేశభక్తిని వెల్లడించినందుల కెపుడో యొకపుడు అధమ పాపకార్యముల నొనర్చినవారివలెశిక్షింపబడికారాగృహములకుపంపబడియేయున్నారు. పాలకులు శాంతిక్రమము లనువ్యాజమున మనదేశమున నన్యాయముగా శిక్షించినవారి సంఖ్యను సరిగా తెలుపుట సాధ్యముకాదు. కోమాగాతామారూ కేసులో శిక్షింపబడినవారును,పంజాబులో సైనికశాసనముక్రింద శిక్షింపబడినవారును (వీరిలో ప్రవాసశిక్ష విధింపబడిన ౧౦-౧౧ఏండ్ల బాలురుకూడ కలరు.), అసహాయోద్యమమునందు శిక్షింపబడినవారును, అకాలీ ఉద్యమమునందు శిక్షింపబడినవారును, ౧౯౨౨ లో శిక్షింపబడి ప్రవాసమున కంపబడిన అత్యధికసంఖ్యాకులగు మోప్లాలును కలసి ౬౧,౦౦౦ మంది యుందురు. కాని యీ ౬౧,౧౧౦ మంది విషయమునను మామూలు న్యాయస్థానములలో కొందరికిని, ప్రత్యేక న్యాయస్థానములలో కొందరికిని, సైనికన్యాయస్థానములలో కొందరికిని విచారణ యను దాని నేదో యొకరీతిగా జరిపియే శిక్షవేసియున్నారు. కాని వంగరాష్ట్రమున చాలమందియువకులు దేశభక్తిని కలిగియున్నారను కారణమునమాత్రమే వారినందరిని నిందుయోగావనమునసే విచారణయను ప్రహసనమునైన జరుపకయే కారాగృహముల కంపిరి. నవసినవసి మృతినొందునట్టిగతియే వారికి కలిగింపబడుట అత్యంత దారుణమగు విషయము. ౧౮౧౮ మూడవ రెగ్యులేషను ముత్తాతల నాటి చట్టమును, ౧౯౨౪ లో చేయబడిన బెంగాలు ఆర్డినెన్సు అను కఠినతమమగు ప్రజాపీడకనిర్బంధక సాధనమునకు మరల ౧౯౨౫ లో బెంగాలు క్రిమినలు లా అమెండుమెంటు ఆక్టు అను పెద్దపేరుపెట్టి దానిని ఆధారము చేసుకొని యువకుల కెట్టి కఠినశిక్షలను విధించిరి. వంగరాష్ట్రయువకుల నిర్బంధచరిత్ర ప్రాచీనమధ్యకాలపుచరిత్రవలెనే యున్నది. ఆమధ్యకాలమున మానవప్రపంచమునందు నీతియును, నాగరకతయును గూడ నిప్పటివలె వికసించియుండలేదు. అప్పటికంటె నెన్నియో రెట్లధికముగా నీతిని, న్యాయమును గూర్చిన భావములు ప్రజలలో వికసించినవని చెప్పబడుచున్న 20 వ శతాబ్దమునందే, నాగరికతకు మార్గదర్శకులమని చెప్పుకొనుచున్నవారే యిపుడు వంగరాష్ట్రమున నీవిషాదకథనమును ప్రదర్శించుచున్నారు. దొరతనమువా రేర్పరచిన న్యాయస్థానములందే, వారుచేసిన న్యాయశాస్త్రములప్రకారమే, వారు నియమించిన న్యాయాధిపతులవలననే విచారింపబడుట కీయువకులను రావింపగల ధైర్యము ప్రభుత్వమునకు లేకపోవుట వారికి కలిగిన నైతికాభావమునకు ప్రబలతమమగు సాక్ష్యము. ఇట్లు కఠినముగ ప్రజలను దొరతనమువారు పీడించుచుండుటవలన నత్యంతకఠోరభావములు ప్రజల హృదయాంతరాళములను దహించుచున్నవని నేను దొరతనమును హెచ్చరించుచున్నాను. ప్రజలలో కలిగినస్వాతంత్ర్యవాంఛను చిదిపివేయుట కితరదేశముల దొరతన

ప్రపంచము నంతను చూచివచ్చుటకుగూడ సౌకర్యము లేర్పడినవి. కావున దూరభారము లిపు డంతరించిపోయినవి. అన్నిదేశములును ఒండొంటికి చాలచేరువ అయినవి. ప్రపంచమం దొకభాగమున జరుగు విషయములు మరియొకభాగమున వెంటనే ప్రతిధ్వనించుచున్నవి. కావున అసంగమును, ప్రత్యేకతయును ఇపు డెంతమాత్రమును సాధ్యములు కావు. ప్రపంచమునందలి అన్నిదేశముల సమస్యలకును పరస్పరము ఆధారాధేయసంబంధ మేర్పడినందున జాతీయరాజకీయముల స్వరూపనిర్ణయమే పూర్తిగ మారిపోయినది. స్వదేశ సమస్యలపట్ల అశ్రద్ధ చూపకుండ పనిచేయుటతోపాటు విదేశములలో జరుగుచున్న విషయములందును, అభివృద్ధియందును అధికమగు శ్రద్ధనుగూడ మనము చూపకపోయినచో మనకు చాలనష్టము కలుగుట నిశ్చయము. ఆసియా ఐరోపాఖండములకు ఏర్పడిన సంఘర్షణమందు ఆసియా ఖండము పరాజిత మగుటకు కారణ మేమనగా ఐరోపాఖండమునందలి సకలదేశములును కలసి పనిచేయుచున్నవి. ఆసియాఖండమునందలి దేశములు ఐకమత్యము లేకుండ విడిపోయియున్నవి. అందువలననే ప్రతివిషయమునను ఆసియాఖండమునకు పరాజయముకలిగినది. పాశ్చాత్యసామ్రాజ్యవాదులయు, ధనికులయు విజృంభణమును అరికట్టుటకు మనము చేయుచున్న ప్రయత్నములు సఫలములు కావలెనన్న ప్రాగ్దేశములు అధికమగు నైకమత్యముతో వాని నెదుర్కొనుచున్న సమస్యలను గూర్చి అత్యధికమగు శ్రద్ధను చూపక తప్పదు. భాగ్యవశమున మనదేశీయులలో ఒకతెగవారికి ఆసియాఖండ పశ్చిమభాగమునందలి దేశములవారితోను, ఇంకొకతెగవారికి ఐరోపాఖండమునకు తూర్పు భాగమునందలి దేశములవారితోను వైజ్ఞానికసంబంధ మేర్పడినది. ఆర్థికసమస్యలలోగూడ ఇంచుమించుగ ఇట్టి సమానధర్మమే కలదు. స్వర్గీయ దేశబంధు చిత్తరంజనదాసుగారు సూచించిన అఖిల ఆసియా ఖండ సమ్మేళనము కొనసాగుటకు సమానవిజ్ఞానమును, సమానలాభనష్టములును తోడ్పడగలవు. దేశభక్తులలో అగ్రగణ్యుడగు దేశబంధు దాసుగారు భూగోళసంబంధము లగు నిరోధములను అతిక్రమింపగల భావనాశక్తిని, ఆసియాఖండమున నివసించు సకలజాతులను ఆదరింపగల విశాలదృష్టిని కలిగియుండునట్లు భగవంతుడే అనుగ్రహించెను.

బ్రుసెల్సులో జరిగిన సామ్రాజ్యవాదప్రతికూలమహాసభయందు పాల్గొనుటకు భారతకాంగ్రెసుమహాసభవారు అధికారము నొసంగి ప్రతినిధులను పంపుటయును, సామ్రాజ్యవాద ప్రతికూలసంఘముతో సంబంధము కలిగించుకొనుటయును శుభప్రారంభమే అయియున్నది. ఇపుడు చీనాదేశమునందు జరుగుచున్న సంగ్రామమునందు చీనావారికి వైద్య సహాయమును చేయుటకు కొంతమందిని అచటకు పంపవలెననికూడ కాంగ్రెసువారు నిశ్చయించిరి. ఇది మిక్కిలి ముఖ్యమును, ఫలప్రదమునుకూడ నగునుగాని దొరతనమువారు ప్యాసుపోర్టుల నిచ్చుటకు నిరాకరించుటచే వారు అచటకు వెళ్ల వీలులేకపోయినది. ఇట్లు ప్యాసుపోర్టుల నీయకపోవుటకు కారణములను తెలుపు విషయమున దొరతనమువారు రెండుసారులు తమ హేతువులను సవరించుకొనుటవలననే వారట్లుప్యాసుపోర్టుల నీయకపోవుటకు యధార్థమగుకారణమువారు బహిరంగముగ తెలిపిన కారణముకంటె భిన్నమని స్పష్టముగా తెలియుచున్నది. యుద్ధము చేయుచున్న ఇరుపక్షములలో ఏపక్షమునకైన వైద్యసహాయము చేయుటకు కొంతమందిని పోనిచ్చినయెడల అకలంకనిష్పాక్షికతకు భంగము కలుగునను దొరతనమువారి వాదము అపూర్వమైనదిగా నున్నది. అది శుద్ధపాక్షికతకు భంగకరమని వారు తెలిపియుండినచో చాలవరకది సత్యమునకు సమీపమై యుండును. సంగ్రామ మొనరించుచున్నవారికి నిర్నిరోధముగ వైద్యసహాయము చేయుటకు తటస్థులకు మాత్రమే అవకాశము కలదనుట నిర్వివాదాంశము. ఈసిద్ధాంతము ననుసరించియే ఐరోపా మహాసంగ్రహము మున్నగు యుద్ధములలో అంతర్జాతీయ క్రైస్తవ మహమ్మదీయ వైద్యసహాయక సంఘములు అత్యధికమగు సేవను చేయగలిగియుండెను. పదునైదు వత్సరములకు పూర్వము జరిగిన సంగ్రామమందు గ్రేటుబ్రిటను దేశము తటస్థముగా నున్నపుడు వైద్యసహాయము చేయుటకు టర్కీదేశమునకు పోగోరు వారికి బ్రిటీషు దొరతనమువారే ప్యాసుపోర్టులను ఇచ్చిరను సంగతి మరచిపోవుటవలననే ఇప్పుడు దొరతనమువా రిట్టి హేతువును తెలిపిరని తోచుచున్నది. ఈవిషయమున మన అసమ్మతిని వెల్లడించుట నిష్ఫలము. ఇట్టి నిరోధములు కలుగుచున్నను అఖిల ఆసియాసమ్మేళనమును గూర్చి మన ప్రయత్నముల నెంతమాత్రమును విరమింపగూడదు.

జాతీయారోగ్యము

సాంఘిక సామరస్యమును, రాజకీయపక్షముల యేకీభావమును ప్రస్తుతము మన జాతీయతాభివృద్ధికి ముఖ్యతమములగుట వలననే వానినిగూర్చి నేనుచాలసేపు ముచ్చటించుచు మీకుశ్రమను కలిగించినవాడనైతిని. భారతదేశ శ్రేయమును నిక్కముగ కోరువారందరును ముఖ్యముగ గమనింపవలసిన సమస్య ఇంకొకటి కలదు. అదియే జాతీయారోగ్యము. సరిగ చూచినచో ఆరోగ్యము రాజకీయ సంఘముల పరిశీలనలోనికి రాతగినది కాదని కొంద రనవచ్చును. ఇప్పటివరకును కాంగ్రెసు మహాసభవారు ఈవిషయమును గూర్చి తగిన శ్రద్ధను చూపకపోవుటకు గూడ ఇదియే కారణమై యుండును. భావికాలమున భారతీయులు స్వపరిపాలనాధికారముగల జాతియై వర్ధిల్లుటకు సంబంధించిన ముఖ్యసమస్యలలో ఆరోగ్యముకూడ నొక్కటియై యున్నది. కాన మనజాతీయార్థికములలో ఆరోగ్యమునకుగల ప్రాముఖ్యమును కాంగ్రెసువారిప్పటికైన గుర్తించి దానినిగూర్చి శ్రద్ధపూనుటఅత్యవసరమైయున్నది.

కడచిన యేబదియేండ్లలోను దేశీయుల ఆరోగ్యము చాల చెడి పోయినదని చెప్పుటకు అపూర్వపరిశీలన శక్తిగల మేధావు లెవ్వరును అవసరము లేదు. అది మనకందరకును స్పష్టముగానే తెలియుచున్నది. ప్రజల ఆరోగ్యము క్రమక్రమముగ క్షీణించుచున్నది. నేను

కటి రెండు పురుషాంతరములలోని యువజనుల శరీరదార్ఢ్యములతో మన పురుషాంతరమునందలి యువజనుల శరీరదార్ఢ్యమును పోల్చిచూచినయెడల ఆరోగ్యము క్రమముగా అత్యధికముగ క్షీణించుచున్నదని స్పష్టము కాగలదు. ఈవిషయమున అధికముగ వివరములను తెలుపుటఅనవసరము. వెనుకటి రెండుపురుషాంతరములవారికి ఇప్పటివారికి ఉన్నంత మేధాశక్తి యుండకపోవచ్చునేమోకాని వారు ఇప్పటివారికంటె అత్యధికముగు చురుకుదనమును, ధైర్యమును, కష్టములను సహింపగలశక్తిని కలిగియుండిరనుటకు ఎట్టిసంశయమును లేదు. వారికిప్పటివలె వ్యాధులుగూడ తరుచుగా కలిగెడివి కావు. ప్రస్తుతము మన దేశమందలి ఆరోగ్యస్థితికిని, పాశ్చాత్యదేశములందలి ఆరోగ్యస్థితికిని పోల్చి చూచినచో మన దేశమందు ప్రబలియున్న అనారోగ్యస్థితి మనకు మరింతస్పష్టముగ గోచరింపగలదు. శీతోష్ణస్థితియును, సాంఘిక ఆర్థిక విద్యావిషయములును ఆరోగ్యశాస్త్రమును అనారోగ్యస్థితికి కారణమని చెప్పవలసియుండును.

ఉష్ణదేశములందు సంవత్సరములో అధికకాలము ఉష్ణ మత్యధికముగా నుండును. అందువలన మనుష్యులలో శక్తిఅధికముగ వ్యయమగుచుండును. కావున వారికి కడుశీఘ్రముగనే అలసట కలుగుచుండును. శీతలదేశములందును, సమశీతోష్ణప్రదేశములందును, ఉష్ణదేశములందును నివసించువారు సమానముగుకాలమునందే నిర్ణయింపబడిన గంటలకు మించకుండ ఒక్కవిధముగుపనినే చేసినపుడు గూడ ఉష్ణదేశములవారికే కడుశీఘ్రముగ అలసట కలుగును. శీతదేశాది దేశములవారికి అంతశీఘ్రముగ అలసట కలుగదు. పైగా శీతదేశాది దేశములకంటె భారతదేశమునందు పనిచేయవలసిన కాలము అధికముగగూడ నున్నది. ఈశ్రమను తీర్చుకొని శక్తినిమరల పూరించుకొనుటకు తగినంతవిశ్రాంతికిని, వినోదవిహారములకును భారతీయుల కవకాశము లేదు. వారి శక్తిమాత్రము పనివలన దినదినమునకు క్షీణించు చుండును. అందువలననే ప్రజలు బలహీనులగుటయు, చిరకాలము జీవింపజాలకపోవుటయు తటస్థించుచున్నది.

సంఘసంబంధములైన అనుపపత్తులు అందరికిని తెలిసినవేకాన వానినిగూర్చి నేనిచట వివరింపనవసరము లేదు. మన స్త్రీయొక్క అంతఃపురములయందలి ఏకాంతవాసము, అతిబాల్యవివాహములు, వివాహవిషయములలో స్వవర్ణమువారినేకాని ఇతరవర్ణములవారిని పెండ్లిచేసికొనకుండుట మున్నగువానివలన మహానర్థము కలుగుచున్నదని సంఘసేవ చేయువారి కందరికిని బాగుగ తెలిసియే యున్నది. కుటుంబసంబంధములగు సాంఘికనియమములు మిక్కిలి కఠినముగ నుండుటవలన కుటుంబముల మానసికశారీరకాభివృద్ధి దారుణమగు నిరోధ మేర్పడుచున్నది. ఇందువలన ముఖ్యముగా బిడ్డలకు హానికలుగుచున్నది. పగ తీర్చుకొనుటలో ప్రకృతికి కనికరము లేదు. మానవజాతికి సంబంధించిన నియమములను మన ముల్లంఘించినచో మానవసంఘము నష్టపడక తప్పదు.

మన దేశమునందు పొలములలోను, యంత్రశాలలలోను పని చేయుచున్నవారే జనసంఖ్యయందు ముప్పాతికవంతునకు పైగానున్నారు. వీరు తమ కుటుంబములను పోషించుటయే దుర్ఘటమగుచున్నది. వారికి పని అధికము. ఆదాయము తక్కువ. తగిన ఇండ్లు లేవు. కడుపునిండ తిండిలేదు. కట్టుకొనుటకు గుడ్డలేదు. ఈకారణముల వలన అతి సులభముగ వ్యాధులు వీరి నాక్రమించుచున్నవి. కావుననే వేలకొలదిగ అంటువ్యాధులకు బలియగుచుందురు. కలరా, ప్లేగు, ఇన్‌ఫ్లూయంజా, మశూచికము, మన్నెపుజ్వరము మున్నగువ్యాధులవలన ప్రతి వత్సరమును లక్షలకొలది మనుష్యులు చనిపోవుచున్నారు.

దేశమునందు మద్యపానము మితిమీరుచున్నది. ఇందువలన ప్రజల ఆరోగ్యమునకేకాక మన సాంఘికసంస్థ కంతటికినిగూడ ప్రబలముగు హాని కలుగుచున్నది. మహమ్మదీయమతమును, హిందూమతమును గూడ మద్యపానమును కఠినముగ నిరసించినవి. అట్టిస్థితిలో మద్యపానమును నిర్మూలించుటకు పూనుకొనిన దేశీయులపట్ల దొరతనమువారు సానుభూతిని చూపినయెడల ఈమహానర్థమింత శీఘ్రముగ దేశమునందంతటను వ్యాపించియుండదు. దొరతనమువారిట్లు చేయకపోవుటయేకాక మద్యపాన నిర్మూలనమునకు పనిచేయగోరిన దేశారాధకులకు ప్రబలముగు నిరోధమునుకూడ కల్పించిరి. మద్యవిక్రయశాలలవద్ద శాంతముగ బోధించుచుండిన వందలకొలది యువకులను చెరసాలలకు పంపిరి. పౌరులకు రాజకీయస్వాతంత్ర్యమును ఇయ్యనందువలన కలిగిన నష్టమును కూడదీయుటకు కాబోలు తప్ప త్రాగి ఒడలెరుంగకుండ మెలగుటకు పౌరులకుగల స్వాతంత్ర్యమును కాపాడుటకు దొరతనమువారు న్యాయశాసనాయుధమును సంస్కర్తలపై ప్రయోగించిరి. కొందఱు బాల్యమునుండియు, కొందఱు అభ్యాసమువలనను, కొందఱు నిర్బంధమువలనను త్రాగుబోతులగుచున్నారు. మద్యపానమువలన ప్రజల ఆరోగ్యము నశించుచున్నను సరే, ఘోరకృత్యములు మెండగుచున్నను సరే, కృషికులును, కార్మికులును శక్తిహీనులగుచున్నను సరే, వారికుటుంబములవారు తిండిలేక మాడుచున్ననుసరే, ప్రభుత్వాదాయమునకు లోటురాకూడదు. కావున వారు మద్యపాన నిర్మూలనమునకు సమ్మతింపరు. తమ ఆదాయము తగ్గకుండుటకు తమబొక్కసమును నింపుకొనుటకు ఇతరసాధనములను వేనినైన నవలంబించి ఈయొక్క విషయమందైన ప్రజలయొక్క కోర్కెను దొరతనమువారు మన్నింపగూడదా?

మధ్యతరగతులలోను వారికి క్రింది తరగతులలోను ఉండు ప్రజలస్థితికూడ చాల ఆందోళనమును కలిగించుచున్నది. వీరు చాలవరకు పట్టణములందును నివసించుచుందురు. అచట ఆదాయము తక్కువ; వ్యయ మధికము. కుటుంబ గౌరవమునకు భంగము కలుగునను భయముచే వారు ఆదాయమునకు మించిన వ్యయమును చేయవలసియుండును. అందువలన వారు చాల కష్టములకు పాలగుచున్నారు. వానికి ముఖ్యముగా కావలసిన అన్న వస్త్రములు లభించుటయే దుర్ఘటముగా

నున్నది గాన దార్ఢ్యమును, ఆరోగ్యమును కలిగించునట్టి ఆహారపదార్థములను భుజించుటకు వారికి దారిలేదు. పరిశుభ్రము కాని ప్రదేశముల నున్నవారి నివాసగృహములు ఆరోగ్యకరములుగా నుండవు. ఇండ్లలో జనసంఖ్య మిక్కిలి హెచ్చుగానుండును. ఈకారణములచే చాలమంది క్షయవ్యాధివలన బాధపడుచుండుట తటస్థించుచున్నది. గ్రామములలోను,పట్టణములలోనుగూడ ప్రసవసమయమందును, బాల్యదశయందును కలుగుచున్న మరణముల సంఖ్య అతి దారుణముగనున్నది. ఈవిషయమున మనము వెంటనే శ్రద్ధవహింపవలసి యున్నది.

ఆరోగ్యమును, పారిశుద్ధ్యమును గూర్చి తగిన యేర్పాటులు లేకపోవుటవలన ఈఅనర్థము మరింత ప్రబలుచున్నది. వ్యక్తులకును, గృహములకును సంబంధించిన పారిశుధ్యమును వృద్ధి నొందించుటకు చాల అవకాశము గలదు. గాలియును, వెలుతురును బాగుగ తగులునట్లును, పరిశుభ్రముగా నుండునట్లును ఇండ్లను కట్టవలెను. నీటివసతి బాగుగా నుండునట్లును, పరిశుభ్రత యేర్పడునట్లును,మురికిని తీసివేయుటకు వీలగునట్లును, ఏర్పాటులను చేసియే గ్రామములను, పట్టణములను నిర్మించుట అవసరము. ఎట్టిచిన్నగ్రామమునందైనను ఆహారపదార్థములను,మార్కెట్టులను గూర్చి అత్యధికముగ శ్రద్ధతో పరిశీలించుట ముఖ్యతమము. ప్రజలకు వైద్యసహాయము ఇప్పటికంటె చాల హెచ్చుగ లభించునట్లు ఏర్పాటు జరుగవలెను. నిరోధింప వీలైన వ్యాధుల నన్నింటిని లోపరుచుకొనుటకును, వానిని తుదకు పూర్తిగ నిర్మూలించుటకును ఇవియే ముఖ్యసాధనములు.

ఇవి బాగుగ జరుగవలెననిన ప్రజలలో విద్య విస్తారముగ వ్యాపింపవలెను. ప్రజలకు తగిన విద్యను నేర్పకున్నచో జనసామాన్యమునకు సంబంధించిన ఆరోగ్య విధులను వారు గ్రహింపజాలరు. కావున అతిముఖ్యములును, ప్రాథమికములును అగు నియమములను గూడ వారు ఉల్లంఘించుచుందురు. మన పురపాలక సంఘములకును స్థానిక సంఘములకును గల అధికారములపైని దొరతనమువారు చాల నిరోధముల నేర్పరచినను ప్రజలశక్తిసామర్థ్యములు తగ్గిపోయినందుకును, ప్రజలు మంచి ఆరోగ్యస్థితియందుండుటకును అధికముగ కృషిచేయుటకు వారి కింకను అవకాశము కలదు.

శరీరపరిశ్రమ

అతి ముఖ్యతమమగు సమస్య శరీర పరిశ్రమయే. కాని ధనమును, తీరికయునుగల ధనికులును, తదితరులునుగూడ శరీరపరిశ్రమను గూర్చి కొంచెమైన శ్రద్ధవహించుటలేదు. ఇది చాల సంతాపకరమగు విషయము. దేశీయులకుగల ఆయుధధారణ స్వాతంత్ర్యమును పూర్తిగ నిర్మూలించుటవలనను, సేనానాయకత్వమునకు వలసిన శక్తిని, నైపుణ్యమును బడయుటకు మన యువకుల కవకాశము లేకుండచేయుటవలనను శరీర పరిశ్రమనుగూర్చి వారికి సహజముగ నిట్టి ఔదాసీన్యము కలిగినదని తలచెదను. ప్రజలు తమ మానవిత్తప్రాణములను కాపాడుటకు అశక్తులై పరులపై నాధారపడవలసిన దుర్గతికి వచ్చియున్నారు. ఈపరాధీనభావము దేశమునం దంతటను పూర్తిగ నిండియున్నది. పూర్వకాలమందుండిన అఖారాలు, తాలింఖానాలు మున్నగు శరీరవ్యాయామశాలలు ఇపు డంతరించినవి. వానితోపాటు జాతీయ గౌరవమునకు ముఖ్యతమమగు ఆత్మ విశ్వాసభావముగూడ నంతరించినది. ప్రజల పౌరుషమును రూపుమాపుచున్న సార్వజనికమగు నీ ఆయుధ ధారణ నిరోధన పద్ధతిని తొలగించి స్వదేశసంరక్షణమునకు దేశీయులను సిద్ధపరుచుటకు భారతీయుల కవకాశ మొసంగుడని దొరతనమువారి నెపుడు కోరినను వారు అస్థైర్యమునే చూపుచున్నారు. దానికిగలకారణము మనకు గోచరించుటలేదు. ప్రజలకు ఆయుధధారణస్వాతంత్ర్య మొసంగిననో దేశశాంతికి భంగము కలుగునని సంశయించుట కెట్టి అవకాశమును లేదు. భారతదేశమునందున్న సంస్థానములలో ఆయుధశాసనము లేకున్నను చేతికఱ్ఱలను పట్టుకొనుటనుగూర్చి కూడ నిబంధన లేర్పడియున్న బ్రిటిషుఇండియాయందే ఆసంస్థానములందుకంటె అల్లరులు అధికముగ నున్నవి. ప్రజల ఆరోగ్యమును కాపాడు నిమిత్తము అఖారాలను, తాలింఖానాలను ఏర్పరుచుట మున్నగు పనుల నన్నిటిని చేయవలెనన్న ధనము హెచ్చుగ కావలసియున్నది. ప్రజ లీవిషయమున నెంత చక్కని యేర్పాటులు చేసినను ప్రస్తుతస్థితిలో అవి చాలియుండవు. ప్రభుత్వాదాయమునం దధికభాగమును ఇందులకై వ్యయపరిచిన గాని నిజముగ జాతీయనిర్మాణస్వభావముగల ఇట్టి సంస్కరణములను ప్రారంభింప వీలులేదు. దేశరక్షణమను పేరుతో సైనికశాఖకొరకు భారతదేశాదాయమునందు నూటికి అరువది వంతున దొరతనమువారు వ్యయపరుచుచున్నారు. దేశీయులు అత్యధిక శరీర దుర్బలస్థితియందుండునట్లు చేసినపుడు దేశరక్షణ కలుగజాలదని దొరతనమువారు గ్రహింపదగుదురు. విత్తము నధికముగ వ్యయపరిచి శిబిరములను, దుర్గములను నిర్మించుటవలనను, మారణయంత్రములను అమర్చుట వలనను దేశరక్షణము కలుగనేరదు. ధనము వ్యయపరిచి కంటకములను త్రవ్వింపగలిగినను, వానిలో నిలుచుకొని పోరుసలుపుటకు మనుష్యులు కావలెను. దేశీయుల పౌరుషమును, ఆరోగ్యమును వృద్ధినొందించిననే కాని నిజముగ దేశరక్షణ కలుగజాలదు.

సమాప్తి

మరల ముందున కడుగిడుటకు దేశమును సిద్ధపరుచుటలో మన మెంతమాత్రమును ఆలస్య మొనర్పగూడదు. మన రాజకీయశరీరమునందు ప్రవేశించియున్న సాంఘిక రాజకీయ విభేదము లనుశత్రువులను నిర్మూలించుటకు మనము శక్తిసామర్థ్యముల నన్నిటిని కేంద్రీకరించవలెను. హిందూమహమ్మదీయ వివాదములను పరిష్కరించుటకు కాంగ్రెసు స్థాయిసంఘమువారు చేసిన పరిష్కారము రెండు పక్షములవారికిని న్యాయమైనదిగా నున్నదిగాన రెండు మతములవారును దాని

నంగీకరించి కలహముల నంతరింపజేయ వలసినదని నేను వేడుకొనుచున్నాను. వెంటనే దేశమునందంతటను కాంగ్రెసు సంఘములను సక్రమముగ నేర్పరుపవలెనని నేను నొక్కి చెప్పుచున్నాను. మన దేశమునందు కాంగ్రెసు మహాసభయే ప్రధాన ప్రజాప్రతినిధిసభ యైయున్నది. ఆపేరు సర్వవిధముల దానికి సార్థకమగునట్లు అన్ని సంఘముల వారును, అన్ని రాజకీయ పక్షములవారును కాంగ్రెసునందు చేరవలెనని నేను ఆహ్వానించుచున్నాను. ఇంకను శాసనసభలకు వెళ్లవలెనని యే కోరుచున్న వారందరును ఒక్క ప్రజాపక్షముగ నేర్పడి కాంగ్రెసు విధానమునే అనుసరించి శాసనసభలలో ప్రతికూలపక్షముగ పనిచేయవలెనని కోరుచున్నాను. కాంగ్రెసువారును, దేశీయులందరును రాయలు కమిషనును సంపూర్ణముగ బహిష్కరింపవలసినదని నిష్కర్షగా తెలుపుచున్నాను. భారతభావిస్థితిని నిర్ణయించుటకు భారతీయులు బ్రిటిషువారితో కలసి పనిచేయవలెనని రౌండుటేబిలు కాన్ఫరెన్సును జరుపుట ఒక్కటియే సాధనమని వెనుక కాంగ్రెసు వారు తెలిపిన విషయమునే నేను మరల తెలుపుచున్నాను. స్వరాజ్య విధానమును నిర్ధారణ చేయుటకు ఆసభకు సంపూర్ణాధికారము నొసంగవలెను. ఆసభలో భారతబ్రిటిషుప్రతినిధులుకలసి ఆలోచించి దానిని నిర్ధారణ చేయవలెను. స్వరాజ్యవిధానమును కాంగ్రెసువారు వెంటనే సిద్ధపరిచి పిమ్మట సేషనలు కన్వెన్షనును సమావేశపరిచి ఆసభలో దానిని నామోదింపజేయవలెనని నేను సూచించుచున్నాను. భారతీయసమస్యలను అంతర్జాతీయ దృష్టితో మన మాలోచించవలెను. ఆసియాఖండమునందలి ఇతర దేశములలో విజ్ఞానసంబంధమును, స్నేహభావమును వృద్ధిబొందింపవలెనని నేను నాదేశీయులకు విన్నవించుచున్నాను. వంగరాష్ట్రీయులవసులను కారాగృహములనుండి విముక్తులను గావించువరకును, భారతీయుల ప్రాథమిక హక్కులను దొరతనమువారు మరల నెన్నటికిని భంగపరుపకుండ తగిన కట్టుబాటులను చేయువరకును మన ప్రయత్నములను మనము విరమింపగూడదని నేను ప్రజలను హెచ్చరించుచున్నాను. దేశీయుల ఆరోగ్యస్థితి అత్యధికముగు ఆందోళనను కలిగించుచున్నది. కావున ఆరోగ్యమునకు భంగకరములగు కారణములను తొలగించు విషయములలో చాల దీక్షతో పనిచేయవలెనని నేను దేశీయులను కోరుచున్నాను. భారతదేశము నొకజాతి నిగావించి అదితన మహదాశయమును గాంచుటకుగల నిరోధములన్నిటిని అమోఘ సంకల్పముతోడను, దృఢనిశ్చయముతోడను జయించి, ప్రపంచజాతులలో దాని సర్వస్థానము నాక్రమింపజేయుటకు సాయపడు సాధనము లివియని నేను తలచుచున్నాను.

తీర్మానములు

౧

సామ్రాజ్యతత్వము—ప్రతినిరోధక సమ్మేళనము

1927 సం. ఫిబ్రవరిమాసమున బ్రుసెల్సునగరమున సమావేశమైన సామ్రాజ్యతత్వప్రతిరోధక మహాసభవారు సామ్రాజ్యతత్వమును ప్రతిరోధించుటకు ప్రత్యేకముగ నొక సమ్మేళనము నేర్పరచినందులకీసభవారు తమ ఆమోదమును వెలిపుచ్చుచు, సామ్రాజ్యతత్వము పై గావింపబడు పోరాటమునం దీసమ్మేళనములతో కలసి పనిచేయుటకు అఖిలభారత జాతీయోపసంఘమువారు గావించిననిర్ణయము నామోదించుచున్నారు.

౨

చైనాయెడల సానుభూతి

ఈ మహాసభవారు చైనాప్రజల నభినందించుచు,జాతీయ విముక్తికొరకు వారు సాగించుచున్న పోరాటమునందు సంపూర్ణమగు సానుభూతిని దెలుపుచున్నారు. అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంఘమువారు తాము చైనాకు పంపదలచిన వైద్యసహాయక దళమునకు ప్రయాణానుమతిపత్రముల నొసగ నిరాకరించిన ప్రభుత్వచర్యను ఖండించుచున్నారు. చైనాలో తమసామ్రాజ్యాధికారమును బలపరుచుకొనుటకును, చైనాదేశీయులు స్వాతంత్ర్యము సాధించుకొనకుండ నిరోధించుటకును బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారు తిరిగి భారతీయ పటాలముల నుపయోగించినందులకీ సభవారు తీవ్రమగు ఆగ్రహమును దెలుపుచున్నారు.

ఇంకను చైనాలోనున్న భారతీయపటాలములను, పోలీసు దళములను అన్నిటిని వెంటనే తిరిగి స్వదేశమునకు పిలిపింపవలెననియు, సామ్రాజ్యతత్వమును ప్రతిఘటించుటలో చైనీయులు, భారతీయులు ఏకకార్యదీక్షాపరులగుటచే ఇకమీద భారతీయు లెవ్వరును బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారి ఏజంటులుగ, చైనాదేశీయులకు ప్రతికూలముగ పనిచేయుటకు చైనాకు వెళ్లరాదనియు ఈసభవారు కోరుచున్నారు.

మెసపటోమియా పర్షియా దేశములనుండియు, బ్రిటిషు కాలనీలనుండియు, ఇతర దేశములనుండియు భారతీయ పటాలములను, పోలీసుదళములను, రాయబారివర్గ రక్షకపటాలములను వెంటనే పిలిపింపవలెనని ఈ జాతీయమహాసభవారు గోరుచున్నారు.

3

ప్యాసుపోర్టుల నిరాకరించుట

విదేశముల దర్శించుటకు వెడలగోరు భారతీయులలో కొందరకును, భారతదేశమును దర్శింపగోరు భారతీయులకును పాస్‌పోర్టుల

వెల స్వల్పము ! పరీక్షించండి !! గుణ మధికము !!!

శ్రేష్ఠమగు ఈ రెండు ఔషధములను ప్రతిగృహస్థుడును కలిగియుండుట లాభకరము.
తాత్కాలికముగ గలుగు వ్యాధుల కన్నిటికిని వైద్యులకడ కరుగ నవసరము లేదు.
ఈ ఔషధము లుండిన ఒకవైద్యుడు మీ గృహమం దున్నటు లుండును.
వాత సంబంధమగు వ్యాధుల కన్నిటికిని అమృతకల్పమును, ఉష్ణసంబంధమగు
వ్యాధుల కన్నిటికిని సంజీవనకల్పమును అమోఘ మయినవి.

అమృతకల్పము

ఇది మిక్కిలి ఘాటుగల ద్రావకము, అనుపాన భేదములచేత అనేకవ్యాధుల కిది వజ్రాయుధము వలె పనిచేయును. దీనిని లోపలకు పుచ్చుకోవచ్చును. పైన రాయవచ్చును. వాయువ, శైత్యము మొదలగు వాట్లచే కలుగు అన్ని వ్యాధులకు రామబాణము వంటిది. తలనొప్పులు, పార్శ్వపునొప్పులు, పక్షవాయువులు, జలుబు, శైత్యము, జ్వరములు, పైత్యవాయువులు, వాంతులు, భేదులు, కలరా, గ్రహణి. ప్లేగు, బుఱుకోలలు, సర్వశూలలు, కడుపునొప్పులు, కడుపుబ్బరములు, అజీర్ణములు, పంటినొప్పులు, చెవిపోటు, అంటువ్యాధులు, విషదోషములు, సన్నిపాతములు, చిన్నబిడ్డగుణము, నులిపురుగులు, బెణుకులు, గాయములు, పుండ్లు, తీట, ఇతర చర్మరోగములు, తేలు విషజంతువుల కాటులు మొదలగువాటిని ఖండించును. ప్రతివారును ఒకసీసా వద్దనుంచుకొనిన తాత్కాలిక వ్యాధుల బాధనుండి సులభముగా తప్పించుకొనవచ్చును. ప్రతి గృహమం దుండతగినది.

$\frac{1}{2}$ అవున్సు పెద్దసీసా 1-కి రు. 1-4-0. $\frac{1}{4}$ అవున్సు చిన్నసీసా 1-కి రు. 0-12-0

సంజీవనకల్పము

ఇది అనేక భస్మ సింధూరములు చేర్చి తయారు చేయబడినది. ఉష్ణవాత సంబంధ మగు సమస్త వ్యాధులకును శ్రేష్ఠ మయినది. ఉష్ణాధిక్యము, ఉష్ణపైత్యము, ఉష్ణవాతము మొదలగు వాట్లచే కలుగు సమస్త వ్యాధులను, జ్వరమాంద్యమును, దాహము, తాపము, కొన్నివిధములగు దగ్గులు, అత్త, కీళ్లనొప్పులు, నడుమునొప్పులు, కీళ్లవాపు, అన్ని మేహములు, మూత్రకృచ్ఛ్రము, మూత్రము బిగించుట, శరీర వేడిమి, రక్తపైత్యము, రక్తభేదులు, గుండెలలోనొప్పి, మంట, సెగరోగము, స్త్రీల కుసుమవ్యాధులు మొదలగు వ్యాధులకు రామబాణము వంటిది. తాత్కాలికముగా కలుగు అనేకవ్యాధుల కిది అమృతతుల్య మయినది. ప్రతిగృహమం దుండదగినది. వెల స్వల్పము. ఫల మధికము.

5 తు. పౌడరు గల సీసా రు. 1-4-0. 2 తు. సీసా రు. 0-10-0.

వి. పి. ఖర్చులు ప్రత్యేకము.

వెంటనే పై నుదహరించిన రెండు ఔషధముల కొరకు ఈ క్రింది విలాసమునకు వ్రాయుడు.

పి. సి. ఏ. అండు కంపెనీ, ఆయుర్వేదసమాజం,

పెరిడేపి, నెల్లూరు జిల్లా.

హిందూదేశము స్వశక్తిపై
ఆధారపడియున్నదా?

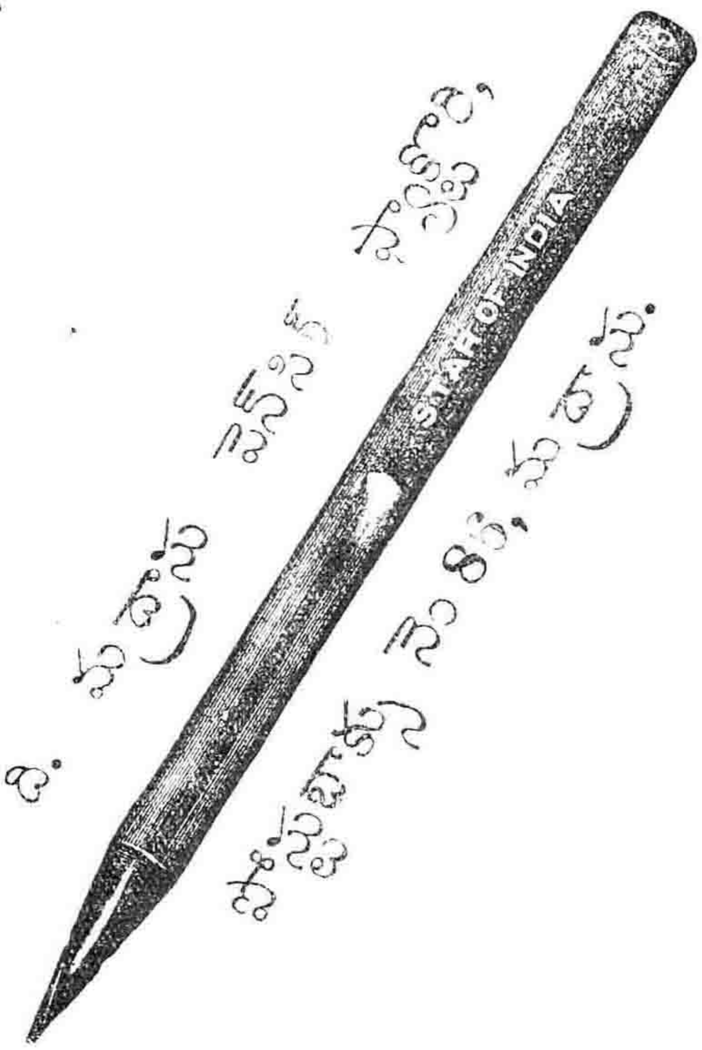

ది. మద్రాసు పెన్సిల్ ఫ్యాక్టరీ,
పోస్టుబాక్సు నెం 86, మద్రాసు.

రత్నపురుషలేహ్యం

ఈ లేహ్యమునకు వచ్చిన బహుమతి పతకముల ఆకృతి.

ఈలేహ్యము పూర్వులచే కనిపెట్టబడి చిరకాలాను భవముగా వాడబడుచున్నది. ఇందు వలన శుక్లనష్టము తగ్గించి అధిక వీర్యవృద్ధి కలుగుటయే గాక శుక్ల మేహము మొదలగు 20 మేహములు, మేహపిటుకలు సర్వవిధ సర్వ విధ పైత్యములు కీళ్ళ నొప్పులు తిమ్మెరలు మొదలగు రోగ ములు, శీఘ్రస్ఖలనము, స్వప్నస్ఖలనము, కాళ్లు నడుము లాగుట మొదలగు వాటిని పోగొట్టి మనస్సుకు సంతోషము కలుగచేయును. స్త్రీలు కూడా సేవించిన ఋతు దోషము తగ్గించి సంతానము కలుగజేయును. పూటకు పావులా యెత్తు మోతాదు, డబ్బి నెల రోజులు వచ్చును.

డబ్బి ఖరీదు రు. 3—4—0.

శ్రీ పట్టాభిరామ వైద్యశాల

రాయవరము, తూర్పు గోదావరి జిల్లా.

ఆంధ్రగ్రంథమాల **ధమ్మపదము - (వచనము)** ౮-వ కుసుమము

అనువాదకులు : శ్రీ కిడాంబి రంగాచార్యులుగారు, యం. ఏ., బి. యల్.

వెల రు. ౦-౧౦-౦.

అహింసయే జీవితపరమార్థముగ వెలసిన బుద్ధదేవుని ఉత్తమ ధర్మోపదేశము లిందు పాళీమూలమునుండి అనువదింపబడినవి. భగవద్గీత ఎట్లు వైదికమత సర్వస్వసారమో యీ బుద్ధగీత (ధర్మపద) మట్లు బౌద్ధమత సర్వస్వసారము. మానవజీవితము చరితార్థ మగుట కీ మహనీయుని ధర్మోపదేశము లంగజలకు సర్వదా పఠించి యాచరింపదగినవి.

ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం. 7, తంబుశెట్టి వీధి, మద్రాసు.

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

వచనము

ఇది యన్నింటిసారము. సకల శాస్త్ర సర్వస్వము. రాజోత్తములయు రాత్రిచరోత్తములును, మహర్షుల మహాత్మ్య విశేషములును, కృష్ణుని పరమశౌలభ్యవైభవములును, నిందుఁ గలవు. ఇంతే కాక యిందు వర్ణాశ్రమ ధర్మములును ప్రవృత్తి నివృత్తిధర్మములును, స్వామిభృత్య ధర్మములును, ఆపద్ధర్మములును, అన్నియు నిందుఁ గలవు. ఇంపలి యనంతరకథలా, ఇన్ని యన్ని యని చెప్ప నలవిగాదు. ఇది కథకు కథ. వేదమునకు వేదము. పురాణమునకు పురాణము. ఇతిహాసమునకు ఇతిహాసము. శాస్త్రమునకు శాస్త్రము. కావ్యమునకు కావ్యము ఏదానికి అది. అన్నిటికిని అన్ని. ఇందుఁ గలదియే యెక్కడనైనను గలది. ఇందు లేనిది మఱియెందును లేనిదే. ఇందు మంత్రములు, తత్త్వరహస్యములు, హితములు, యుద్ధములు, వృథనిష్ఠలు, పరమ గ్రోహములు, కలవృత్తములు, సద్గుణులు, కపటులు, పుక్కిటి పురాణములు, చిన్నకథలు, పెద్దకథలు, జూదములు, వాదములు అన్నియుఁ గలవు.

ఇతర సంపుటములు క్రమముగా వెలువడును

(క్రౌన్ 8 పేజీలు సైజు)

Vol.	i	ఆదిపర్వము	రు 1	4	0
,,	ii	,,	,, 1	4	0
,,	iii	,, సంపూర్ణము	,, 1	8	0
,,	iv	సభాపర్వము	,, 1	8	0
,,	x	విరాటపర్వము సంపూర్ణము	,, 1	6	0
,,	xxi	శాంతిపర్వము, ప్రథమభాగము	,, 1	4	0
,,	xxii	,, ద్వితీయభాగము	,, 1	5	0
,,	xxiii	,, తృతీయభాగము	,, 1	4	0
,,	xxiv	,, చతుర్థభాగము	,, 1	2	0
,,	xxv	,, పంచమభాగము	,, 1	2	0
,,	xxvi	,, షష్ఠభాగము	,, 1	2	0

శాంతిపర్వము సంపూర్ణము

ఇతర సంపుటములు క్రమముగా వెలువడును

చందాదారులుగా చేరినవారికి, పై పుస్తకములను నెల కొక్కభాగము చొప్పున కోరినప్పుడు పంపగలము.

ఆర్. వేంకటేశ్వర్ అండు కో,

ఆనందముద్రణాలయము, లోన్‌స్క్వేర్, మద్రాసు.

మీ ఆర్డరును తక్షణమే పంపుడు

"23 × 17" ఎన్‌లార్జిమెంటు నేను సీఫియా రంగులోనైనను, నలుపులోనైనను పూర్తిగా తయారుచేసి,

ఆంధ్ర పత్రిక చందాదారులకు మాత్రమే రు 10 లకు పంపెదను.

ఎస్. ఆయుజాఫర్,

111, పూనమల్లి హైరోడ్డు,

మద్రాసు.

కార్నిక్సు ఏగ్ మిక్సర్

చలిజ్వరము, ఇన్‌ఫ్లుయెంజా, అన్నిరకములు మలేరియా మొదలగు వాటికి అమోఘమైన నివారిణి. వీటిని తక్షణమే కుదిర్చి, తరువాత రాకుండ చేయుచున్నది.

బుడ్డి ఖరీదు 0-14-0

,, పెద్దసైజు 1-4-0

ఏజంట్లు కావలెను.

కార్నిక్ బ్రదర్సు,

4.గిర్గామ్, బొంబాయి

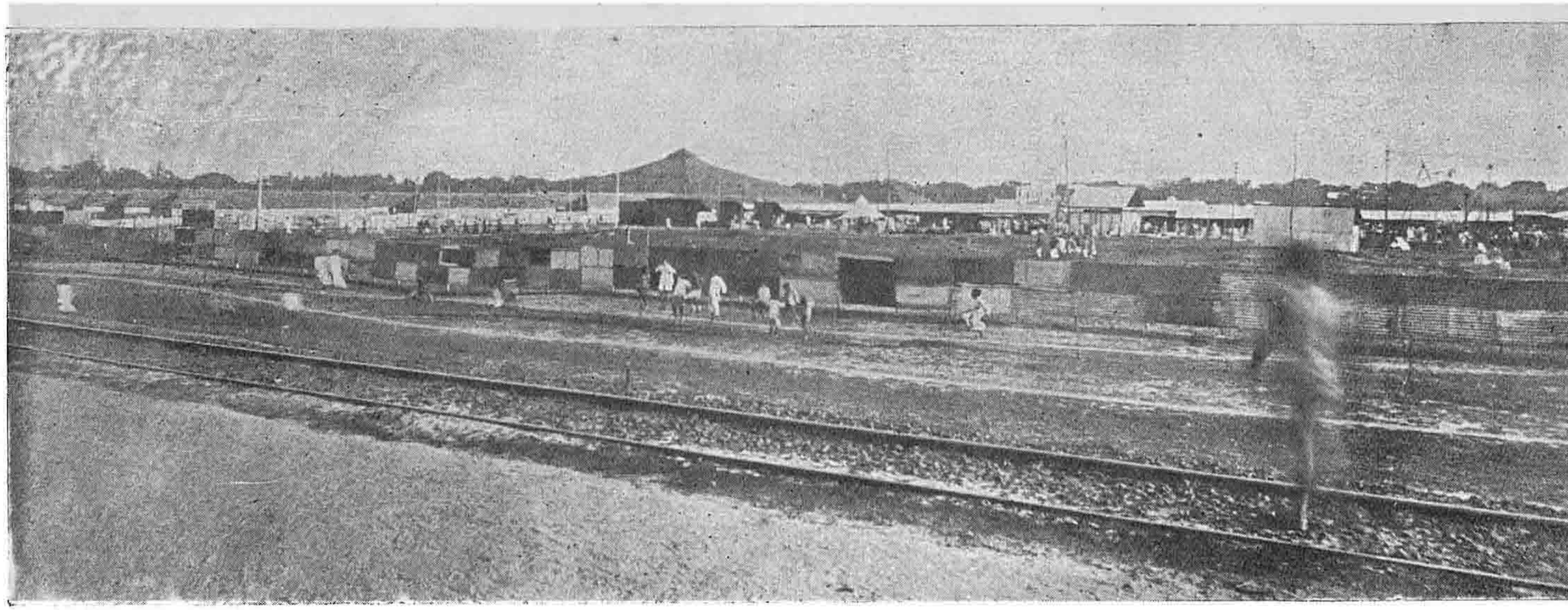

కాంగ్రెసునగరము

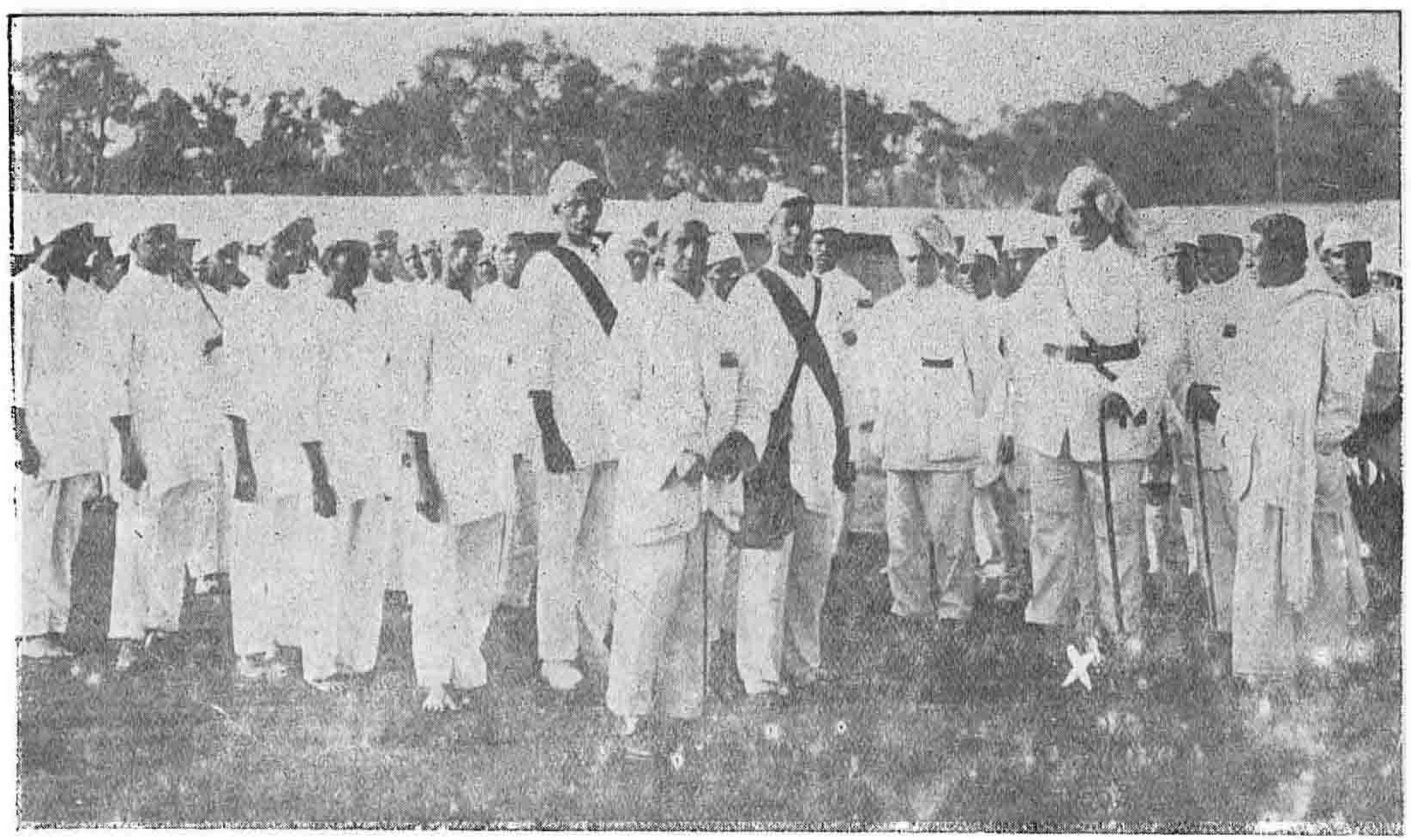

స్వచ్ఛంద సేవాదళము

శ్రీ రాజా రామపాండ్యగారు, స్వచ్ఛంద సేవాదళ నాయకుడు

శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణమ్మగారు, బి. ఏ.
నాయకురాలు

శ్రీమతి కమలాదేవి ఛటోపాధ్యాయగారు
ఉపనాయకురాలు

స్వచ్ఛంద స్త్రీ సేవాదళము

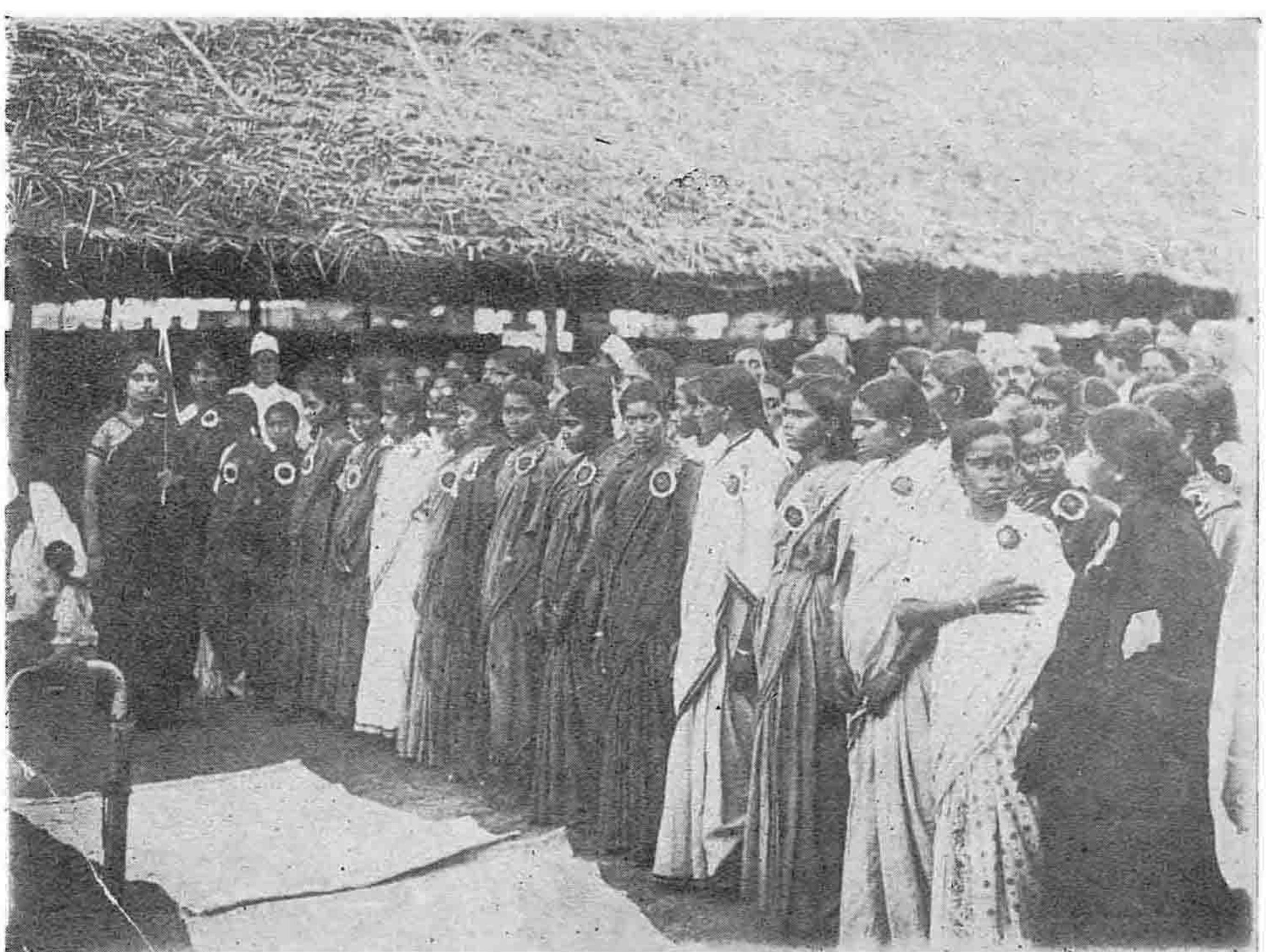

స్వచ్ఛంద స్త్రీ సేవాదళము

మిన్సారరసము

సకల విధమైన రోగములకు దేవామృతమువలె లోకప్రసిద్ధి జెందినది

లోపలికి వెలుపలికి ఉపయోగింపవచ్చును

పథ్యము లేదు! అనుపానము లేదు!! దీనికి ఒక విధమైన మిన్సారశక్తి కలదు.

ఏ.జి. ముత్తయ్యా, బి.ఏ.,
తహశీలుదారు,
కోవిల్పట్టి.

"ఈ దివ్యౌషధము ప్రతియొక్క కుటుంబమునందును తప్పకుండా యుండవలయును. వైద్యులకు చేయు ఖర్చును ఇది ఆపివేయును. అన్ని విధములైన వ్యాధులకు మిన్సారరసము దేవామృతమని తెలుపుటకు ఈ అనుభవమునకే తగును."

REGISTERED TRADE MARK

MINSARA RASAM

టి. ఏ. ఆనందం,
సర్వేయరు, మతుంగా,
బొంబాయి.

"నా యుద్యోగనిమిత్తమై నేను అడవులలోను, కొండలలోను సంచారము చేయుచుండవలసినప్పుడు ఇది విశేషముగ ఉపయోగము నిచ్చెను. మీరు ప్రకటన చేసిన ప్రకారము నిజముగా అన్ని వ్యాధులకును దివ్యామృత మనియు ఒక్కొక్క కుటుంబమునకు డాక్టరువలె సహాయము చేయగలదని యొకరును మరువకూడదు."

మిన్సారరసము : మనుష్యులకు శిరస్సు మొదలు పాదము వరకు వచ్చు సకలవ్యాధులకును, ముక్కలు ప్రమాణముగా ఉపయోగించి నిమిషములమీద ఆశ్చర్యకరమైన గుణమును పొందవచ్చును. చిన్నబిడ్డలు మొదలు స్త్రీలు, వృద్ధులు రోగయస్తు గలవారైనను నిర్భయముగా వాడవచ్చును.

మిన్సారరసము :

ఒకబుడ్డి మిన్సార రసము ఒక కుటుంబమున యుండినయెడల వైద్యులను పిలుచు నవసరము సంభవింపదు.
ఇండియాలోను, విదేశములందును ప్రతిదినము వేలసంఖ్యగా జను లుపయోగించి సుఖించుటయే దీని ప్రఖ్యాతిని చాటుచున్నది.
డాక్టరులచే విడువబడిన అనేకులు మిన్సారరసముచే స్వస్థత జెంది ప్రాణముల నిలుపుకొని యున్నారు.

నిజము గనుగొన ఒకేసారి పరీక్షించుడు. కేట్లాగు ఇనాము.

వేల సంఖ్యగల యోగ్యతాపత్రములను పొందినది.

బుడ్డి 1-కి వెల రూ. 2-0-0. తపాలఖర్చు ప్రత్యేకము.

విలాసము: మిన్సారరసము కంపెని లిమిటెడ్, సేలము. (S. I.)

తంతివిలాసము : 'రసమ్ కో.,'

చెన్నపురి యేజెంట్లు :—

(1) మెస్సర్సు దాదా అండు కో., సైనాబజారు, (2) అశ్విన్ అండ్ కో., బ్రాడ్వే,
(3) డాక్టరు యు. రామారావు ఫార్మసి, తంబుచెట్టి వీధి.

MINSARA RASAM COMPANY Ltd., SALEM. (S. I.)

103

ఎట్టి వయస్సునందైనను తీసుకొనదగిన టానిక్

రుచికరమైనది. శక్తిని సంపాదించునది.

జాండుగారి

చవనప్రాస

(దేహశక్తిని, మనోశక్తిని వృద్ధిపరచును.)

ఆయుర్వేదమందు అసమానమైన ఔషధరాజము.

దగ్గులకు, శైత్యము, గొంతురాసుట, ఉబ్బసము, శ్వాసకోశ సంబంధమైన వ్యాధులు, ఊపిరితిత్తుల యందలి వ్యాధులు, అకాల వృద్ధాప్యము మొదలైనవాటికి దివ్యాస్త్రము

వెల 1 పౌను సీసా 1-కి రూ 2-8-0

½ పౌను సీసా 1-కి రూ 1-5-0

¼ పౌను సీసా 1-కి రూ 0-13-0

జాండు ఫార్మెటికల్ వర్క్సు, (లిమిటెడ్) బొంబాయి 14,

వారిచే తయారు చేయబడుచున్నది.

ఏజెంట్లు కావలెను.

వివరములకు, ఆయుర్వేదమందుల విచక్షణాలు విపులముగా వ్రాయబడిన మా కేటలాగునకు వ్రాయుడు.

సోల్ ఏజెంట్లు:

దామోదర్ అండు కో,

90-1 నయినప్పన్ నాయక్ వీధి,
పార్కు టౌన్, మదరాసు.

నెల్లూరు—ఆర్యన్ పార్మసీ.
ఏలూరు—చౌదరీ అండు కో.
రాజమండ్రి—మెసర్సు ఈశ్వర్ దాస్ అండు కో.
కాకినాడ—డాక్టరు కె. యల్. నరసింహారావు, L. M. S.
మచిలీపట్నం—యన్. యమ్. దక్షిణామూర్తిశాస్త్రి
అనంతపురం—పండిత ఏ. వి. గోపాలాచార్యులు, జాన్ ఎక్స్టెన్షన్.
బళ్లారి—శ్రీకృష్ణవేణియమ్మ, ప్రేమయాతనవైద్యశాల.

(ఐదుభాగములు) ఆదిపాండురంగ

భక్తవిజయము

రాయల్ సైజులో మొత్తం 860 పుటలు గలది.

21, ఆఫ్టోన్ పటములు చేర్చబడ్డవి. వెల రు 6-0-0
పోస్టేజి ప్రత్యేకము.

ఈభక్తవిజయగ్రంథము, మహారాష్ట్రదేశంబునందు దనరించిన మహాభక్తుల చరిత్రము లన్ని యున్నవి. ఇందు అత్యుత్తమమైన భగవద్గీత, పాండురంగగీత, ముకుందమాల, భాగవతము, విష్ణుపురాణము మొదలగు గ్రంథములలోనుండి యనేక ఉదాహరణము లుదాహరింపబడియున్నవి. ఎట్టివారికిని, ఏస్థితియందుండువారికిని, ఈపుస్తకము మహోపకారి యగును. ఎట్టివారైనను సన్మార్గమునందే పోవునట్లు చేయుట కిది సాధనమైన మహాగ్రంథము. స్త్రీలుకూడ నీగ్రంథమును జదివిరేని వివేకము, జ్ఞానము గలిగి, తమబిడ్డలకును మంచి మతిని గఱపగలుగుదురు.

ఆదిత్యాగరాజస్వామికీర్తనలు

విష్ణు, శివసంబంధ కీర్తనములు 600 ఉన్నవి. మంచి కాలికో బైండు చేయబడియున్నది. స్వాములవారి చరిత్రయు న్ను వారియొక్క ఫోటోయున్ను ఉన్నవి. వెల 3-0-0

శ్రీత్యాగరాయహృదయము

530 పుటలుగల 3 సంపుటములుగ మంచి గ్లేజుకాగితములలో ముద్రింపబడి మేలు బైండు చేయబడియున్నది. ఇందలి విషయములు:—మహనీయులగు శ్రీత్యాగరాజ అయ్యాగారిచే రచియింపబడిన కీర్తనములలో 225 కీర్తనములను ఎక్కబరచి వానికి అవతారిక, మూలము, ప్రతిపదార్థము, విశేషార్థము, రాగలక్షణము స్వర సాహిత్యములును వ్రాయపబడి యున్నవి. 3 సంపుటములు సెట్టు 1-కి ధర రు. 10, సంపుటము 1-కి రు 4.

ఆదిసంగీతసుధాంబుధి

ఇందు సంగీతలక్షణములును, ప్రథమాభ్యాసపద్ధతులును, వాడుకయందున్న అనేక రాగములకు ఆరోహణావరోహణాదిక్రమములును, త్యాగయ్య, దీక్షితులు, శ్యామాశాస్త్రులు, ఘనం సీనయ్య, కన్నకుడి కృష్ణయ్య, సుబ్రహ్మణ్యయ్య, గోవిందసామయ్య, గర్భపురివాసులు, పురంధరవిఠలు, నారాయణ తీర్థులు తరంగంబాడి పంచనాథయ్య, సదాశివరావు మొదలగు సుమారు 35 పూర్వ ప్రసిద్ధ వాగ్గేయకారకవిరచితంబులైన వర్ణములు, కీర్తనలు, జావళ్లి మొదలగునవియును, తత్కాలరుచ్యమైన హిందుస్తానీలు, పార్సీలు, ఇంగ్లిషునోటు, తిల్లానా మొదలగు (Delicious Miscellany) లలిత మిశ్రమములును, స్వరములతో నున్నవి. ఇందు వీణ, హార్మోనియ పటములును అమర్చబడియున్నవి. మంచి గ్లేజుకాగితములలో ముద్రితమై, మేలు బైండు చేయబడినది. వెల 3-0-0

ఎం. ఆది అండు కంపెని, పుస్తకవ్యాపారులు,

(అప్పాబిల్డింగ్సు), 11/286, ఎస్ప్లనేడ్, మదరాస్.

నిరాకరించుటలో ప్రభుత్వమువా రవలంబించుచున్న విధానమును సభవారు ఖండించుచున్నారు. అనవసరమగు పాస్‌పోర్టుల కర్మకాండసంతను వెంటనే రద్దుచేసి భారతదేశమునకు వచ్చుటకును, తిరిగి వెళ్లుటకును సంపూర్ణమగు స్వేచ్ఛనొసగవలెనని ఈ సభవారు గోరుచున్నారు. పార్లమెంటు సభ్యుడగు షాపుర్జీ సకలత్వాలాగారు భారతదేశమునకు జనుట కొసగబడిన ప్రయాణానుమతిపత్రమును రద్దుచేసి అతనిని తన స్వదేశమునకు వెళ్లకుండ నిరోధించి ప్రవాసితునిగ నొనర్చినందులకు బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారి చర్యను సభవారు ఖండించుచున్నారు. తనను బలపరచుటకు రెండవవ్యక్తి యైనను సాధారణముగ గనుపింపని పార్లమెంటుసభయందు ఎంత ప్రాతికూల్యమును, కష్టములను ఎదుర్కొనవలసివచ్చినను నిరంతరము భారతదేశ స్వాతంత్ర్యముకొరకు నిలిచి పోరాడుచున్న సకలత్వాలాగారి ధైర్యసాహసముల నీసభవారెంతయు ప్రశంసించుచున్నారు.

౪

రాబోవు మహాసంగ్రామము

భారతదేశమునందును, ప్రాక్సముద్రములయందును, అందు ముఖ్యముగ భారతదేశమున పశ్చిమోత్తర పరగణాలయందును బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారు గావించుచున్న అసాధారణమగు విస్తారసమరసన్నాహముల నీసభవా రపరిమితాందోళితస్వాంతములతో పరికించుచున్నారు. ఈ సంగ్రామసన్నాహములు భారతీయుల స్వాతంత్ర్యప్రయత్నములను అణచివైచి భారతదేశమున బ్రిటిషు సామ్రాజ్యాధికారమును దృఢతరముగ నొనర్చుకొనుట కుద్దేశింపబడుటయేకాక ఇందువలన వినాశకరమగు సంగ్రామ మనతికాలమున సంభవించి, ఆ సమయమున విదేశీయులు తమసామ్రాజ్యమును విస్తరింపజేసికొనుటకు భారతదేశమును సాధనముగ నొనర్చుకొనుటకు ప్రయత్నించెదరు.

భారతదేశప్రజలకు తమ ఇరుగుపొరుగువారితో శత్రుభావముగాని, వైరములుగాని లేవనియు, వారితో కలసి శాంతముగ జీవింపగోరుచున్నారనియు, ఏ సంగ్రామమునందైనను పాల్గొనుటయా లేదా యనువిషయమును నిర్ణయించుకొనుటకు వారికి సంపూర్ణమగు హక్కు గలదనియు ఈకాంగ్రెసుసభవారు ప్రకటించుచున్నారు.

ఈ సంగ్రామ చిహ్నములను అంతమొందింపవలసినదనియు, బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు భారతదేశమున సంగ్రామమును ప్రకటించి, తమ సామ్రాజ్యమును విస్తరింపజేసికొనుటకు భారతదేశము నుపయోగించుకొనప్రయత్నించువేళల, అట్టిసంగ్రామమున పాల్గొనుటకుగాని, ఏవిధముగనైనను సహాకార మొనర్చుటకుగాని భారతీయులెల్లరును నిరాకరింపవలసినదనియు ఈసభవారు ప్రకటించుచున్నారు.

౫

బహిష్కరణ తీర్మానము

భారతవర్షముయొక్క స్వయంనిర్ణయహక్కును కేవలము త్రృణీకరించి బ్రిటిషుప్రభుత్వము స్టాట్యూటరీ రాయల్ కమిషనును నియమించినందున నరుకమిషనును సర్వవిధముల బహిష్కరించుటయే భారతవర్షము అవలంబింపవలసిన ఆత్మగౌరవకరమగు ఏకైకమార్గమని ఈజాతీయమహాసభవారు తీర్మానించుచున్నారు. బహిష్కరణ మీ క్రిందివిధమున గావింపవలెను:

(ఏ) దేశమునందుండెడి కాంగ్రెసుసంఘములన్నియును.

(౧) కమిషను భారతదేశమునం దడుగిడిన రోజుననే బహిష్కరణమున కనుకూలముగ ప్రజాభిప్రాయప్రకటన ప్రదర్శనమున కేర్పాటులు దేశమందంతటను గావింపవలెను. కమిషను సందర్శించెడివేర్వేరు పట్టణములందును అట్టిఏర్పాటులే కావింపబడవలెను.

(౨) కమిషనును సంపూర్ణముగ బహిష్కరించుటకై వివిధ రాజకీయపక్షములవారిని బురికొల్ప ప్రజాభిప్రాయమును ప్రచారముమూలమున బలపరుపవలెనని తీర్మానించుచున్నారు.

(బి) భారతదేశమందలి శాసనసభలలోని అనధికార సభ్యులును, వివిధరాజకీయపక్షనాయకులును, సంఘనాయకులును, తదితరులెల్లరును కమిషనువారియెడ సాక్ష్యమొసంగరాదనియు, ప్రత్యక్షముగగాని, అంతరంగికముగగాని ఎట్టిసహకారము గావింపరాదనియు, కమిషనువారికొసంగెడి విందులకు హాజరగుటగాని, అందు పాల్గొనుటగాని గావింపరాదనియు ఈసభవారు తీర్మానించుచున్నారు.

(సి) శాసనసంస్థలయందుండెడి అనధికారసభ్యులెల్లరును

(౧) ఈ కమిషను సంబంధమున నియమింపబడినయెడల ఉపసంఘములకు సభ్యులుగ నొసంగరాదనియు, అట్టి ఉపసంఘములపై పని చేయరాదనియు తీర్మానించుచున్నారు.

(౨) ఇతరము కమిషనువారి పనులకయి అవశ్యకమైనదానికుగాను శాసనసభలం దుపపాదింపబడు గ్రాంటునుగాని, ప్రతిపాదనముగాని దేనినయినను ఓడింపవలెనవియు తీర్మానించుచున్నారు.

(డి) భారతశాసన సంస్థలందున్న అనధికారసభ్యులెల్లరును తమ సభ్యత్వములు రద్దుగాకుండ నుండుటకుగాని, లేక బహిష్కారోద్యమమును బలపరచుటకుగాని, లేక మంత్రివర్గము నోడించుటకు గాని, లేక భారతీయాశయములను ప్రతికూలమని కార్యనిర్వాహక వర్గమువారు తలంచుచు చేయునట్టి ప్రతిపాదనల నెదుర్చుటకుగాని శాసనసభలకు హాజరుగావలయునేకాని ఇతరసమయములందు శాసనసభల కరుగరాదు.

(ఇ) బహిష్కారమును బలయుతమును, సంపూర్ణమును గావించుటకయి సాధ్యమైనతావులందు తాము ఇతరసంఘములతోను, పక్షములతోను సంప్రతించి, వారి సహకారమును బొందుటకై వర్కింగు కమిటీవారికీ జాతీయమహాసభవా రధికార మొసంగుచున్నారు.

౬

సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యతీర్మానము

సంపూర్ణజాతీయ స్వాతంత్ర్యము భారతదేశీయుల ఆదర్శమని ఈజాతీయమహాసభవారు ప్రకటించుచున్నారు.

౭

బెంగాలు నిర్బంధితులు

౧౮౧౮ సం.పు 3 వ రిస్యులేషను క్రిందను, ౧౯౨౫ సం.పు బెంగాలు క్రిమినల్ లాసవరణచట్టము క్రిందను నిరపరాధులగు పౌరులను, కాంగ్రెసు సేవకులను విచారణలేక అంతులేనికాలమునకు కారాగారముల పాల్చేసి, నిర్బంధవిధానము ననుసరించుచున్న భారతప్రభుత్వము యొక్కయు, బెంగాలుప్రభుత్వముయొక్కయు పరిపాలనావిధానమును జాతీయమహాసభవారు తీవ్రముగ ఖండించుచున్నారు. సదరుప్రభుత్వ నిర్బంధవిధానమునకు గురియై మాతృదాస్యవిమోచనకై పలుకష్టముల నంది, ప్రస్తుత మిడుములకు లోనగుచున్నట్టివారందరకును స్నేహపూర్వకముగ ధన్యవాదముల నంపజేయుచున్నారు.

(అ) ౧౯౨౫ సం.పు బెంగాలు క్రిమినల్ లా సవరణ చట్టము క్రింద నిర్మితములైన ప్రత్యేక న్యాయస్థానములచే శిక్షింపబడిన రాజకీయ నిర్బంధితులయొక్కయు, విచారణలు లేక నిర్బంధమునం దుంపబడిన ప్రవాసితులయొక్కయు సత్వరవిమోచనమును కాంగ్రెసువారు కోరుచున్నారు.

(ఆ) **1818** సం.పు వంగదేశసంస్థాన నిర్బంధితుల 3 వ రిస్యులేషన్ క్రింద సర్దార్ శాంతిసింగుగారిని నిర్బంధించినందులకు ప్రభుత్వమువారి చర్యను కాంగ్రెసు సభవారు తీవ్రముగ ఖండించుచున్నారు.

౮

కాకోరీనిర్బంధితులు

కాకోరీకేసునందు శ్రీయుతులు యస్. రామప్రసాదుబిస్మల్, రాజేంద్రనాథలాహిరి, ఆషఫ్‌గుల్ల, రోషన్‌సింగుగార్లపై విధింపబడిన అమానుషశిక్షలపై ప్రజ లత్యంతాగ్రహము ప్రకటించినను గూడ దానిని సరకుచేయక శిక్షలను తగ్గింపకుండుటలో ప్రభుత్వమువారు వహించిన అలక్ష్య భావమునకు ఈజాతీయమహాసభవారు మిక్కిలి విచారమును వెల్లడించుచు, అట్టి శిక్షల పాలైనవారి కుటుంబములకు తమ మనఃపూర్వక సానుభూతి నంపజేయుచున్నారు.

౯

జనరలు అవారీగారు

నాగపూరు ఆయుధశాసనోల్లంఘన సత్యాగ్రహనాయకు లగు జనరలు మంచర్ష అవారీగారును, వారి అనుచరులును దృఢమగు దేశాభిమానము, స్వార్థత్యాగమును వెల్లడించినందుకు ఈ జాతీయమహాసభవారు అభినందించుచు, అవారీగారు ఆహారనిరసనవ్రతము బూనిన యీ **75** వ దినమున వారియెడల సానుభూతి దెల్పుచున్నారు.

౧౦

భారత బర్మాదేశముల సంయోగము

బర్మాను భారతదేశమునుండి ప్రత్యేకించుటకు జరుగు ప్రయత్నము లన్నిటితో ఈజాతీయమహాసభవా రనంగీకారమును ప్రకటించుచు, పశ్చిమోత్తరసరిహద్దురాష్ట్ర నిర్మాణాభిప్రాయము ఖండించుచున్నారు.

భారతీయులకును, బర్మాదేశీయులకును భారత బర్మాసంయోగమును సాధ్యమైనన్ని విధముల పరస్పరము బలపరచుటకై కాంగ్రెసువారు విజ్ఞప్తి గావించుచున్నారు.

౧౧

బ్రిటిషువస్తు బహిష్కారము

బ్రిటిషువస్తు బహిష్కారమునకై అఖిలభారతకాంగ్రెసు సంఘమువారు గావించిన తీర్మానమును తిరిగి బలపరచుచు రాష్ట్రీయకాంగ్రెసు సంఘములనా తీర్మానము నాచరణలో పెట్టుటకై తగిన ఏర్పాటులను గావింపవలయును.

౧౨

స్వదేశసంస్థానములు-బాధ్యతాయుతప్రభుత్వము

భారతవర్ష మందలి సంస్థానాధీసుల యొక్కయు, ప్రజలయొక్కయు క్షేమములను పాటించినచో స్వదేశసంస్థానములందు త్వరలో ప్రజాప్రతినిధిసంస్థలద్వారా బాధ్యతాయుతప్రభుత్వమును స్థాపింపవలయునని తీర్మానించుచున్నారు.

౧౩

దక్షిణాఫ్రికాలోని భారతీయులు

దక్షిణాఫ్రికాయందు యూనియను ప్రభుత్వమువారు భారతీయుల నెక్కువాదరముతో జూచుట కభిలాష గలవారని దెలుపుటకు నిదర్శనముగ నంగీకరింపబడిన ఇండోయూనియను ఒడంబడికను ఈకాంగ్రెసు సభవారు అంగీకరించుచు, భారతీయనివాసులకు యూనియను ప్రభుత్వమునందు ఓటింగు అధికారముగల యితరప్రజలతో సరిసమానమగు హక్కు లొసంగినగాని సంతృప్తి నొందజాలమని తమ అభిప్రాయమును దెలుపుచున్నారు. యూనియను ప్రభుత్వమువారు వర్ణభేదముల చట్టము, భారతీయులను హోటల్సులో నౌఖరులుగ నియమింపరాదని విధించుచట్టము, మునిసిపలు స్థలముల ప్రత్యేకించు నేటాలుచట్టము మున్నగు జాతిభేదము ననుసరించుకొనియున్న చట్టములను రద్దుపరిచి ఉభయదేశముల మధ్య నూతనముగా గల్గిన సఖ్యమును పెంపొందింపవలెనని కోరుచున్నారు.

తూర్పు ఆఫ్రికాలోను దక్షిణఆఫ్రికాలోను భారతీయుల ప్రతిపత్తి నధికము చేయుటకు మానవసేవకు ఎక్కువ పాటుబడిన దీనబంధు సి. యఫ్. ఆండ్రూసుగారికి కాంగ్రెసువారు హృదయపూర్వకముగ కృతజ్ఞత దెలుపుచున్నారు.

౧౪

తూర్పు ఆఫ్రికాలో భారతీయులు

1. తూర్పు ఆఫ్రికను ఫెడరేషనుకమిషను భారతీయప్రతినిధు లెవరు లేకుండ నియమించి, బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వమునుసెప

కావున హిందువులు, మహమ్మదీయులుగూడ ఈవిషయము నందు దౌర్జన్యమునకు గడంగరాదని కాంగ్రెసువారు కోరుచున్నారు.

అన్యమతస్థులను సహేతుకముగ వాదించి, బోధచేసి, ప్రోత్సహించి తన మతములో కలుపుకొనుటకు ప్రతివ్యక్తికిని, ప్రతిసంఘమునకు హక్కు గలదు. కాని యెవ్వరుగూడ బలవంతముగ వారింప యత్నింపరాదు. మోసముచేసి గాని భౌతిక ప్రలోభనముల జూపికాని మతాంతరీకరణము లొనర్పరాదు. 18 ఏండ్లలోపు వారిని వారి తలిదండ్రులతో వప్పు విడిగా అన్యమతములోనికి చేర్చుకొన రాదు. 18 ఏండ్లలోపువారు అనాథలుగ దొరకినప్పుడు వారిని వారిమతమువారి కొప్పగించవలెను. ఒకమతమునుండి వేరొక మతము లోనికి మార్చునపుడు ఆవ్యక్తినిగూర్చికాని, స్థలమునుగూర్చికాని, సమయమునుగూర్చికాని యెట్టి రహస్య ముండరాదు. ఆకార్యము నెరవేరిన పిదప అమితోత్సాహప్రదర్శనము లేమియు నుండరాదు.

మతాంతరీకరణముగూర్చి బలవంతముగ, లేక రహస్యముగ జరిగిన దనికాని, మోసముచే జరిగినదనికాని, అక్రమముగజరిగినదనికాని ఫిర్యాదులు వచ్చినను, లేక 18 లోపువారిని అన్యమతస్థులు స్వీకరించిన ను ఆవిషయమును వర్కింగు కమిటీవారిచే నియమింపబడు మధ్యవర్తులు విచారించి పరిష్కరింపవలెను.

౧౬

స్వరాజ్యప్రభుత్వప్రణాళిక

దేశమునందుగల వేర్వేరు రాజకీయపక్షములు స్వరాజ్యప్రభుత్వప్రణాళికను తయారుచేయుట కేకమగుట కభిలషించుచుండుటచే, కార్యనిర్వాహకసంఘమువారీసభవారియెదుట నుంచిన చిత్తుప్రణాళికలను, ఇతరులొసగిన సలహాలను సమగ్రముగ నవలోకించి, ఇతర రాజకీయ కార్మిక సాంఘికపక్షములచే నిందునిమిత్తము నియమింపబడు ప్రత్యేకసంఘములతో కలసి చర్చించి, స్వరాజ్యప్రణాళికను తయారు చేయవలసినదని కార్యనిర్వాహకసంఘమువారిని గోరుచున్నారు. ఆప్రణాళికయందు ప్రజల పౌరసత్వపు హక్కులనుగూడ నిర్వచింపవలెను. అవిధముగ తయారుచేసిన ప్రణాళికను చర్చించుటకు మార్చినెలలోగా ఢిల్లీలో ప్రత్యేకముగ నొక కన్వెన్షనును సమావేశ పరుపవలెను. ఆసమావేశమునకు అ. భా. జాతీయమహాసంఘసభ్యులు, పై నుదాహరించిన ఇతరసంస్థలనాయకులు, ప్రతినిధులు, కేంద్రరాష్ట్రీయ శాసన సభయందలి ప్రజాప్రతినిధులు ఆహ్వానింపబడవలెను.

౧౭

కార్యదర్శులు

గత వత్సరము కార్యదర్శులుగ నుండి అమూల్యమగు సేవ యొనర్చిన ఎ.రంగస్వామి అయ్యంగారు, వల్లభాయి పటేలుగార్లకు కృతజ్ఞతను దెలుపుటకు దీర్మానింపబడెను.

1928 సంవత్సరమునకు—1. షొయిబ్ కొరాషీ, 2. జవాహిర్ లాలు నెహూ్రు, 3. సుభాష్‌చంద్రబోసు గార్లను కార్యదర్శులుగ నెన్నుకొనవలెనని తీర్మానింపబడెను.

కోశాధికారులు

1928 సంవత్సరమునకు జమ్నాలాలు బజాజ్, రేవాశంకర జగ్జీవనుగార్లను కోశాధికారులుగ నెన్నుకొనవలెనని తీర్మానింపబడెను.

రాబోవు కాంగ్రెసు

రాబోవుకాంగ్రెసును కలకత్తాలో జరుపవలెనని తీర్మానింపబడెను.

జెండా యేనుఁగు

మద్దిపల్లి వేంకటరమణయ్య గారు

ర్వకాలంబు భారతభూమియందుఁ-జాడతరమైన భండనం బొండుజరిగె; [డవు.
భేరిభాంకారముల దిశల్ మాఱుమ్రోఁగెఁ;-బెనుతుపాకులుఘామ్ముఘామ్మనిమొద

నాఁటి సంకుల సమర సన్నాహరంగ-మందు నియమితంబైన కృత్యంబునరస
భాసురధ్వజవహన సంభారముగుచుఁ-గదలె నొకయేన్గు సాటోపగమనమునను

నాఁడిమాంపులు వ్యూహంబుపైని బఱపి-ఆడకేడ కాకరి మోవటేఁడు నడిపె;
అకసమునఁ గ్రాలునిజపతాకఁగాంచి-సంబరముచెంది పోరెను సైనికాళి—

"ఆఁగు"మనిమోఁ దుదకు నాధోరణుఁడు;శిర-సావహించె నాజ్ఞ సామజంబు;
మెఱుపువలెను వచ్చి కఱకుటమ్మొదఁగాఁడె-"హా"యటంచు నాతఁ డవనిఁగూలె.

మున అస్పృశ్యులని అనాయకులగు దేశీయులను, ఐరోపియనులు చేరక మునుపే పోయి వారితో అనేకశతాబ్దములనుండి సఖ్యముగా నుండిన భారతీయులను అణచివేయుటకు ఐరోపియనుల కెక్కువ అధికార మిచ్చు విధానమును ఈ కాంగ్రెసువారు తీవ్రముగ నిరసించుచున్నారు. 2. టాంగన్యైకా మాండేటునందు ఐరోపియనులకు మాత్రము ప్రత్యేకముగ ఉన్నతస్థలముల నేర్పాటు చేయుచుండుటవలన చాల ప్రమాదము గలదనియు, జాతిసమితివారు ఈవిషయమున శ్రద్ధవహింపవలెననియు కోరుచున్నారు. 3. కెన్యాస్థానికస్వపరిపాలనము గూర్చి ఫీనముకమిటీవారి రిపోర్టు నెయిరోబీ, మొంబాసాలయందు ఐరోపియనులకె లెక్కకుమించి ప్రాతినిధ్యము అన్యాయముగ నొసంగినందున దాని నిరసించుచు, తూర్పుఆఫ్రికా భారతీయులు సరిసమానస్వత్వము కొరకు ఆందోళన పూర్తిగ కొనసాగించెదరని నమ్ముచున్నారు.

౧౫

హిందూముస్లిము సఖ్యము

౧వ భాగము—(రాజకీయపు హక్కులు)

కాంగ్రెసువారు ఇట్లు తీర్మానించుచున్నారు:—ముందు సూచింపబడు రాజ్యాంగవిధానమునందు రాష్ట్రశాసనసభలయందును, కేంద్ర శాసనసభయందును సమిష్టి నియోజకవర్గముల నేర్పాటు చేయవలెను.

రెండు పెద్ద సంఘములకు, శాసనసభలవిషయమున వారివారికి గల న్యాయమగు హక్కులకు ఎట్టి భంగము కలుగకుండుటకై, వారు కోరినచో, సమిష్టి నియోజకవర్గములందే, ఆయా సంఘములకు జనసంఖ్య ననుసరించి ప్రతినిధులసంఖ్య ప్రత్యేకించి యుంచవలెను.

పంజాబులో అల్పసంఖ్యాసంఘములకు అనుకూలముగ కొన్ని సౌకర్యములను ఒసంగవచ్చును. శాసన సభా ప్రాతినిధ్యము విషయమున అల్పసంఖ్యా సంఘములకు నిర్ణీతసంఖ్యకన్న నెక్కువ ప్రాతినిధ్యము గావలెనన్నచో, తా మధిక సంఖ్యగానున్న యితరరాష్ట్రములందు ప్రతిపక్షమువారి కట్టి సౌకర్యము నొసంగుటకు అన్యోన్యానుకూలమగు ఒడంబడిక నేర్పరచుకొనవలెను. దానిననుసరించియే పంజాబులోని అల్పసంఖ్యాకులకు సౌకర్యమొసంగబడును. ఉభయమతముల వారికి రాష్ట్రములందు ఈ ఒడంబడికననుసరించి ప్రాతినిధ్యమునం దెట్టివ్యత్యాసముంచబడునో కేంద్రశాసన ప్రతినిధుల సంఖ్యవిషయమునకూడ అట్టి వ్యత్యాసమే యుండును.

పంజాబులో శాసనసభా స్థానముల ప్రత్యేకించుటనుగూర్చి తీర్మానించునపుడు సిక్కులనుగూడ ముఖ్యమగుయిన అల్పసంఖ్యాక సంఘముగ నెంచి వారిహక్కులగూర్చి పూర్తిగ విచారించుటయగును.

పశ్చిమోత్తర సరిహద్దు రాష్ట్రమునందు, బ్రిటిషు బెలూచిస్థానునందు ఇతర రాష్ట్రములలో వలెనే సంస్కరణముల ప్రతిపాదింపవలెనని మహమ్మదీయ నాయకులు గావించినసూచన చాల న్యాయముగ నున్నదని కాంగ్రెసువారు తలంచుచున్నారు. ఇది వెంటనే అమలుజరుపవచ్చును. పరిపాలనా విషయమగు ఇతర సంస్కారములతో పాటు న్యాయపరిపాలనా విధానమునందుగూడ తగిన సంస్కారము ప్రారంభింపవలెను.

సింధును ప్రత్యేకరాష్ట్రముగ వేరుచేయవలెను సూచనగూర్చి భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రవిభజనమునకు తగిన అవసరము గలద, కాంగ్రెసువారు తలంచుచున్నారు. కాంగ్రెసునిర్మాణమునందు ఈ సూత్ర మంగీకరించబడెను. వెంటనే భాషలననుసరించి రాష్ట్రముల విభజించవలెను; అట్టి యేర్పాటును ఏరాష్ట్రమయినను తాను కోరినచో వెంటనే ఒసంగవలెను.

ముందుగ ఆంధ్ర, ఉత్కళ, సింధు, కర్నాటరాష్ట్రములను ప్రత్యేకరాష్ట్రములుగ నేర్పాటు చేయవచ్చును.

స్వరాజ్యవిధానమును తయారుచేయుటలో అంతఃకరణస్వాతంత్ర్యమునకు మనము భద్రమును కలుగజేయవలెను. ఈస్వాతంత్ర్యమును భగ్నము చేయునట్టి చట్టములను జేయుటకు భారతశాసనసభకు, రాష్ట్రశాసనసభకు గూడ నెట్టి అధికారము నుండకూడదు.

నమ్మకము, ఆరాధనము, మతానుష్ఠానము, సాహచర్యము, మతవిద్య, మతప్రచారము మున్నగువానిని, ఇతరులకు అట్టి విషయములలో భంగము కలుగకుండ, నెరవేర్చుటకు వ్యక్తులకుగలస్వాతంత్ర్యమే అంతఃకరణ స్వాతంత్ర్యము.

రాష్ట్రశాసనసభయందుగాని, కేంద్రశాసనసభయందుగాని ఏదేనియొక సంఘమునకు చెందిన సభ్యులలో $\frac{3}{4}$ వంతు సంఖ్య అభ్యంతరము దెలిపినచో, సాంఘికవిషయములకు సంబంధించినతీర్మానములను గాని, చట్టరూపములనుగాని సభలో చర్చకు దేరాదు; చర్చ చేయరాదు; ఆమోదింపరాదు. "సాంఘిక విషయములకు సంబంధించినవి" అనగా శాసనసభలలోని హిందూమహమ్మదీయ సభ్యులనుండి యెన్నుకొనబడిన జాయింటు స్టాండింగు కమిటీవారు ఆరీతిగా నిర్ణయించునవి.

౨ వ భాగము—మతవిషయమగు హక్కులు

కాంగ్రెసువా రిట్లు తీర్మానించుచున్నారు:—తమ యిష్టమువచ్చినచోట వాద్యములతో ఊరేగింపు జరుపుకొను హిందువుల హక్కులకును, తమ యిష్టము వచ్చినచోట గోవులను వధచేయుట లేక బలివేయుటకు గల మహమ్మదీయుల హక్కులకును భంగము కలుగకుండ, వీలయినంతవరకు గోవధ విషయమున హిందువుల కోర్కెను మన్నించవలెనని మహమ్మదీయులును, మసీదులయెదుట వాద్యముల విషయమున వీలయినంతవరకు మహమ్మదీయుల అభిప్రాయమును మన్నించవలెనని హిందువులును తమ తమ సంఘములవారికి హెచ్చరికలు చెల్లుచున్నారు.

పోరు ఘోరమయ్యెఁ, బోటులు మొండెమయ్యెఁ-దాళఫలములట్లు తలలు వ్రాలెఁ
బఱచె తీవ్రమంచు బందూకులను గుండ్లు,-శవవికీర్ణమయ్యె సమరతలము.

అట్టి నిర్భయంబుగ నిల్చె నాగజంబు-తనపదంబులు రక్తసిక్తంబు లైనఁ
బరబలంబులయే ద్రైఱ ప్రబలమైన-బలముడిగి తనవారలు కలఁగుచున్న బంట్లు.

చెవులుజిక్కించి యాలించె దివినిహస్తి-ఏలికయనుజ్ఞకోసంబు చాలసేపు;
పరమశాంతంబుతో నిల్చె మరలకుండ-విఱిగి వెన్నిచ్చి తనసేన పఱచుచున్న.

క్రాలెఁ జెక్కు మెప్పటియట్లు గజముమీఁదఁ-బ్రమదమునఁజూచిరద్దానిఁ బఱచు
"ఓడిపోలేదు విజయాశ యుడుగలేదు"-అనుచు నూల్కొని మరలిరి వెనుకకంత.

తాఁకి రయలను ద్విగుణితోత్సాహమునను-చెండివైచిరి వేటాఱు తుండెములుగ;
వెనుకకును మళ్లెఁ స్వామి విజయవీచి-చుట్టుకొనఁడుగ రిపుసేన చెదరిపాఱె—

ఆజి ముగిసెను; దినసంబు నంతమొందె; నైన నాత్మైకశాసనుఁ డొనిపాది
యాజ్ఞకును గట్టువడి నిల్చెహస్తిరాజ-మెచటఁ దను మున్న తఁడునిల్పె నచటువిడక

మూఁడహోరాత్రములు సమిద్భూమియందు-స్వామియానతికై వేచె వారణంబు;
లాలనలు తర్జనలు బరిగోలపోట్లు-కాలి నైనను గదలింపఁ జాలవయ్యె—

తట్టె నొక్కయూహ ధాత్రీశునకు నంతఁ;-దోన తెలివినొందె నాననమ్ము;
సమరనిహతుండైన తమ మానవటికుమారు-నటకుఁ దెచ్చుకొఱకు భటులఁబంపె.-

ఎన్నియో మైళ్లదూరాన నున్నవానిఁ-దొమ్మిదేఁడుల బుడుతనిఁ దోడితెచ్చి
నిలుపఁ బెట్టిరి వారు మున్నినియాన-సద్దిపోలెఁ జలింపని హస్తిమోల—

చూచినది యొన్గు యజమానసూను నెలమి-వంచినది యున్నతంపుఁగుంభస్థలంబు
నడచినది వేగ వానివెంబడిన తాను-ఆతఁ డపుడష్టు తనకు నియంత యగుట—

బారసాచినట్టులు సాగె వారణంబు-తునిసి మఱకలై నవరణ తూలియాడ;
మూఁడునాళ్లెనక్కటా! మూడఁ డొకండుఁ-బ్రక్కరక్తమ్ము చిమ్ముక్రూరక్షతమ్ము.

వేదనాభరంబు విశ్వాసమున డాఁచెఁ - గంబళంబుక్రింద గాయమట్లు;
చిన్నదొరపెఱుంద శిబిరంబునకుఁ జేరెఁ;-గలయు రోసె స్వామికై గజంబు—

నెరపె నిస్పృహాధీనహా నిడుదయూర్పు;-మృత్యువేదనోన్మిశ్రఘీంకృతులు సల్పె;
అర్భకునిమేనఁ దుండంబు నల్లఁబెనఁచి-స్వామిభక్తినిధాన హావపువు విడిచె.

[అనుకరణము.]

యుద్ధనివారణము - నానాజాతిసమితి

నేత్రకంటి శ్రీనివాస కోనేటిరావు గారు, బి. ఏ., బి. యల్.

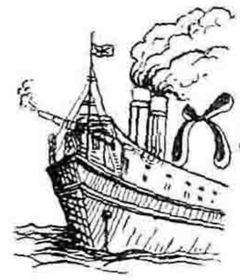

గత జులై ఆగస్టు మాసములలో ఆయుధ విసర్జనార్థము బ్రిటిషు, అమెరికా, జపాను ప్రభుత్వములవారు సమావేశమగుటయు, ఏకాభిప్రాయము నెంతమాత్రము పెంపొందించుకొన జాలకుండుట వలన కార్యక్రమము భగ్నమై తత్సభ నిష్ప్రయోజన మగుటయు సంభవించినది. అయినను తరువాత వెంటనే సమావేశమైన వివిధ దేశప్రతినిధులు పెక్కండ్రు గలిగినట్టి నానాజాతి సమితి మహాసభ యందు యుద్ధ బహిష్కారమును గురించి పోలండు దేశప్రతినిధి తీర్మానమును ప్రవేశపెట్టగా ప్రతిఘటనము గాని, సవరణగాని లేకయే అంగీకరింపబడినది. యుద్ధబహిష్కారము సహజముగ ఆయుధవిసర్జనముపై నాధారపడి యుండగా, ఆయుధవిసర్జనపు సమావేశము నిష్ఫలమగుటయు, పిమ్మట యుద్ధబహిష్కారపు తీర్మానము ఆమోదింపబడుటయు జూడ మిక్కిలి హాస్యాస్పదము. ఇందలి తత్త్వమును గ్రహించినయెడల, అమెరికా, యింగ్లండు, ఫ్రాంసు, జపాను, ఇటలీ లోనగు గొప్ప ప్రభుత్వముల యొక్క నిజాశయములను, ప్రస్తుత నానాజాతిసమితి యొక్క దౌర్బల్యమును విశదమగును. ఇప్పటి స్వరూపమును, కార్యక్రమపద్ధతులును మారినగాని నానాజాతి సమితి యుద్ధములను మాన్పుట కేవిధముగను సాధనభూతము కాజాలదనియు సువ్యక్తమగును.

గత యిరోపా మహాసంగ్రామమునకు పూర్వము యూరపుఖండ రాజ్యములన్నియు వివిధకక్షలుగా నేర్పడి బాలన్సుఆఫ్ పవర్ (Balance of Power) సిద్ధాంతముప్రకారము వివిధప్రభుత్వములవారు సమానశక్త్యవకాశములకై పరితపించుచు, అన్యోన్యసహాయార్థము ప్రత్యేక సంధులను గావించుకొనుచు, ఏయొక్క దేశమైనను విశేష బలాధిక్యమును పొందకుండునట్లు అనుగుణముగా స్వీయసైన్యములను, యుద్ధపరికరములను పోటీగా వృద్ధి చేసికొనుచుండుటయు పరిపాటిగా నుండినది. సదా యుద్ధమునకు సంసిద్ధస్థితియం దుండుటకై దేశాదాయమునుండి విశేషధనము యుద్ధభటులకొరకును, మందుగుండు సామానుల నిమిత్తమును, నౌకావాయువిమాన నిర్మాణమునకును జంకుగొంకులేక ఒకరికి మించి యొకరు పట్టుదలతో ఖర్చుపరిచిరి. ఈవిషయములో నగ్రగణ్యులు మన బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారును, జర్మనీవారును. తత్ఫలితముగ మారుమూలనున్న సర్వియాదేశములో తటస్థించిన యొక స్వల్పవిషయము కారణభూతమై గత యిరోపా మహాసంగ్రామము సంఘటిల్లి లోకవ్యాప్తమైన విధ్వంసము కావించినది. ఆదినములలో ఉభయకక్షులవారికి యుద్ధ మెప్పటికైన పరిసమాప్తి నంది జనసామాన్యమునకు సుఖజీవన ముండునాయని తోచినది. అప్పటి అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రాధిపతియగు విల్సనుమహాశయుడు సంధిసమాలోచన సందర్భమున శాశ్వతముగ లోకములో యుద్ధమనునది నిర్మూలించుటకును, సంధిషరతులు ధర్మవిహితముగ నెలకొల్పుటకును పదునాల్గుసూత్రములను ప్రతిపాదించి సర్వప్రజాప్రబోధము గావించి పుణ్యము గట్టుకొనినాడు. కాని, ఆమహాత్ముడు తలచిన దొకటి; వర్సెల్సుసంధిస్వరూపము వేరొకవిధముగా పరిణమించినది. ఆమహనీయుని యాశయములను దురాశాపీడితులును, విజయమదోన్మత్తులును అగు ఇంగ్లండు, ఫ్రాంసు, జపాను, ఇటలీ ప్రభుత్వములవారు త్రోసిరాజని తాము స్వలాభప్రయోజనములను బడసినారు. నష్టపరిహారము లనుపేరట కోటానకోట్ల రూప్యముల నేటేటను లాగికొనుచు అందుకు హామీగా భాగ్యవంతమగు సార్ వాలీ, రైన్‌లాండు ప్రదేశముల

న్నాక్రమించుకొని జర్మనీదేశమును ఆర్థికదాస్యమునకు పాల్గావించినారు. శత్రుపక్షమువారి వలసరాజ్యము లైన తూర్పుఆఫ్రికా, సిరియా వగైరా దేశములను, ఆయాప్రజల కోర్కులను లక్ష్యపెట్టక తా మాక్రమించుకొని స్వీయ సామ్రాజ్యవిస్తృతిని ఫ్రెంచి, బ్రిటిషు ప్రభుత్వములవారు గడించినారు. వర్సెల్సుసంధివలన పెక్కు అక్రమములు సంభవించినను మహాసంగ్రామఫలితముగ భావియుద్ధనివారణార్థమును, లోకకల్యాణమునకును నానాజాతిసమితి యనుపేరట నొక నూతనశాశ్వతసంస్థను ౧౯౨౦ సం॥న మిత్రమండలివారు జినీవాపట్టణ మునికిస్థానముగా నేర్పరచి సంస్థాపించినారు. మొదట జర్మనీ రష్యా దేశములను జేర్చుకొనలేదు. ఇటీవల వారినికూడ సభ్యులుగ జేర్చుకొనినారు. ఇంతదనుక తత్సభాకార్యములవలన నంతర్జాతీయ కలహము లంతరించి ముఖ్యప్రభుత్వములకు యుద్ధము నెడల వైముఖ్య మెంతవరకు పొడొందినదో గుర్తింపవలసియున్నది.

వర్సెల్సు సంధినిబట్టి ముఖ్యముగా ఇంగ్లాండు, ఫ్రాంసు, జపానుదేశములకు మాండేట్సు రూపకముగ నూతనరాష్ట్రములు లభించి పూర్వముకంటె ప్రతిష్ఠయు, బలమును హెచ్చెను. ఇయ్యది అమెరికావారి కెంత మాత్రమును సంతోషదాయకము కాదు. రష్యాదేశము విషయములో లెనిన్‌మహాయోధుని పరాక్రమ సామర్థ్యములు ప్రబలి మిత్రమండలివారి దుస్స్వభావమును, కుట్రలును సాగనీయక, ప్రస్తుతపు సోవియటు ప్రజాప్రభుత్వము నెలకొల్పబడినది. టర్కీదేశము కెమాల్‌పాషా మహానాయకుని ధైర్యసాహసముల ఫలితముగ విజృంభించి పునరుద్ధారణము గాంచినది. రష్యా, టర్కీ దేశములపైన వర్సెల్సుసంధిషరతులు నెగ్గలేదు. కాని మొత్తముమీద సర్వత్ర అధర్మముగను, అసందర్భముగను పరిణమించినందున తత్సంధిని పురస్కరించుకొని యుద్భవ మొందిన నానాజాతిసమితిసంస్థ సరిగా కార్యములను నిర్వహింపగల సమర్థత కలిగియుండదని ఆరంభముననే కొందరు రాజకీయవేత్తలు నుడివియుండిరి. మరియు, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్ర ప్రభుత్వమువారు యూరపుఖండపు క్లిష్టపరిస్థితులలో తగుల్కొని తమ వ్యక్తిత్వమును గోల్పోవువారము కామని సమితియందు జేరుటకు నిరాకరించిరి. వారివలన నిది యొకతప్పిదమని యెంచుట కెంతమాత్రమును వీలులేదు. యుద్ధము ముగిసినపిమ్మట బ్రిటిషువారియొక్కయు, ఫ్రెంచివారియొక్కయు ధోరణి చూడ వారికి ఏవగింపు గలిగినదని చెప్పక తప్పదు. ఈసమితియందు వా రెంత అనాదరణమును జూపినను యుద్ధబహిష్కారము, ఆయుధనియమముల యెడ అమెరికావారు అధికమైన శ్రద్ధ వహించి యేతద్విషయమై సాధనాన్వేషణమును జేయుచునే యున్నారు. మహోత్కృష్టమగు ఉద్దేశముతో నవతరించిన సమితియందు అమెరికా లేని లోపముటుండ, ఉన్న సభ్యులయందైనను పిన్నపెద్దభావము లేక సరిసమానపు హోదా యున్నచో నీసభాకార్యము సామరస్యముతో సాగియుండును. కాని పశుబలమునందును, సామ్రాజ్య విస్తారమునందును, పలుకుబడియందును అత్యధికులగుటచే బ్రిటిషు, ఫ్రెంచి, ఇటలీ, జపాను వారలు యావత్తు పెత్తనమును తమపై వైచికొని, చిన్నదేశముల యభిప్రాయములను సరకుగొనక కార్యక్రమమును నిరంకుశముగ నడుపుచున్నారు. అందుచే తుదకు తమయొక్క స్వలాభములను బడయుట కిది యొకసాధనముగా పరిణమించినదికూడ లోకము సందేహింపవలసి యున్నది. ఈ సందర్భమున బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు తమసామ్రాజ్య మన్నిఖండములయందును కల దనువ్యాజమున తమ వలసదేశము లగు కెనడా, దక్షిణఆఫ్రికా, ఆస్ట్రేలియా, న్యూజీలండు దేశములను ప్రత్యేకసభ్యులుగ చేర్పించినారు. మరియు స్వతంత్రదేశము కాకపోయినను హిందూదేశమునకుగూడ తమ వోట్లబలగము హెచ్చుచేసికొనుటకు నానాజాతిసమితిలో బూటకపు సభ్యత్వమును సంపాదించి హిందూదేశపు టాదాయమునుండి విశేషధనమును చందాగా నిప్పించుచున్నారు. సొమ్ము జమకట్టించుటయే కాని అందువలన హిందూదేశమునకు నిజమైనహోదా యేమియు రాలేదు.

ఏలన, హైందవులు స్వదేశములో బ్రిటిషునిరంకుశ పరిపాలనమువలన పడుచున్న బాధలను గురించికాని, విదేశములవారు, అనగా దక్షిణఆఫ్రికా, కెనడా, కెనియా ప్రభుత్వములవారు భారతీయులపట్ల కావించుచున్న అక్రమములను, దౌర్జన్యములను గురించికాని యీ నానాజాతిసమితియందు చర్చకు తీసికొనివచ్చుటకు వీలులేదు. కారణమేమన, ఏసామ్రాజ్యసమస్యలు ఆ సామ్రాజ్యాధిపతులే పరిష్కరింపవలయు నని చెప్పి అట్టి సమాచారములను సమితియొక్క జ్యూరిస్డిక్షనునుండి మినహాయింపు చేసిరి. కాబట్టి నానాజాతిసభాసభ్యత్వమువలన హిందూదేశమునకు ధనవ్యయమేకాని సుంతైనను ప్రయోజనము లేదు. సామ్రాజ్యస్థదేశము లైనంతమాత్రమున ఆయాకష్టనిష్ఠురములను బయల్పరుచుటకును, చర్చించుటకును అవకాశములేమి నానాజాతిసమితియొక్క సంపూర్ణాధికారమునకొక గొప్పలోప మగుచున్నది.

మరియు నానాజాతిసమితి సభ్యులలో శ్వేతజాతులవారును, పాశ్చాత్యులును అధికసంఖ్యాకులుగ నుండి, ప్రాచ్యదేశీయులగు శ్వేతేతరజాతులవారు కడు హైన్యముగ జూడబడుచున్నారు. జపానువారు బలసంపన్నులై నెగడుచున్నందున వారికి గౌరవమున్నదిగాని, లేనిచో చీనావారిగతియే వారికిని పట్టియుండును. చీనాదేశము విదేశీయుల సంపర్కమునుండి తప్పించుకొని సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యమును బడయుట కెట్టిపాట్లు పడుచున్నది దినదినము వార్తాపత్రికలలో చదువుచున్నారము. నానాజాతిసమితియందు చీనాదేశముకూడ నొక మెంబరే. అయినను అచ్చట బ్రిటిషువారును, జపానువారును ప్రేరేపుచున్న అల్లకల్లోలమును, రక్తపాతమును మాన్పుటకు యుద్ధనివారణార్థ మవతరించిన నానాజాతిసమితి యిసుమంతైనను కలుగజేసికొనలేదు. బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు ఇంగ్లాండునుండి యుద్ధనౌకలను, హిందూదేశము నుండి భారతీయసైన్యమును చీనాదేశములోనికి నడపించినప్పుడు వారించుటకు నానాజాతిసమితికి సమర్థత లేకపోయినది.

యుద్ధములకు కారణము వివిధ ప్రభుత్వములవారు తమప్రత్యేకలాభమునిమిత్తము లోకక్షేమము నారయక రహస్యాలోచనలను సలుపుచు వేర్వేరుసంధులను గావించుకొనుట యని వేరుగ చెప్పనక్కరలేదు. ప్రత్యేకపు ఒడంబడికలు ప్రపంచరాజకీయ పరిస్థితులయందు కలవరమును పుట్టించి కుట్రల కాస్పదమైనట్టియు, అనుమానపూరితమైనట్టియు వాతావరణమును కలుగజేయును. తత్ఫలితముగ నిర్హేతుకముగ అపోహాలు ప్రబలి నానాదేశములును పార్టీలుగా నేర్పడుటయు, క్రమక్రమముగ ద్వేషపూరితులగుటయు సంభవించును. ఈవిషయము గ్రహించి యింతటినుండిరహస్యమంత్రాంగపద్ధతి(Secret Diplomacy) విడనాడి, సంధులను, ఒడంబడికలను బహిరంగమున జరపుకొనుచుండినగాని లోకములో యుద్ధమునకు అవకాశములు తగ్గవని విల్సనుమహాశయుడు తన సిద్ధాంతములో నిదియొక ప్రధానసూత్రముగ నుగ్గడించి యున్నాడు. అప్పు డందరును సమ్మతించినారు. కాని ఆచరణలోనికి దెచ్చిమార్గదర్శకులగుటకు మారుగ తమలో తాము పెద్ద ప్రభుత్వములవారు రహస్యముగ సమావేశ మగుచు వేర్వేరు సంధులను నిరాఘాటముగ గావించుకొనుచున్నారు. బ్రిటిషువారును, ఇటలీవారును ప్రత్యేకసంధి కావించుకొనినారు. స్పెయినువారు బ్రిటిషువారి యండ జేరుచున్నారు.

ఇదివరలోకంటె ఫ్రెంచివారును, జర్మనీవారును ఎక్కువ సన్నిహితభావము కలవారగుచున్నారు. రష్యను సోవియటుప్రభుత్వముతో విడివిడిగా సుమారు అన్ని ముఖ్యదేశములును ఒడంబడికలు కావించుకొనినవి. అమెరికావారికిని, రష్యావారికిని విశేషమైత్రి పొసగుచున్నట్లు సూచనలు కాన్పించుచున్నవి. ఏలన, రష్యావారు బ్రిటిషు వర్తకులను, బ్రిటిషు సరకులను బహిష్కరించి తమకు కావలసిన వస్తువులను అమెరికానుండి దిగుమతి చేయించుకొనుచున్నటులు తెలియుచున్నది. అందుచేత నిప్పుడు నానాజాతిసమితియందు కక్షలు బయల్దేరుచున్నవి. సమితి సమావేశమునకు ముందు రహస్యముగ మాట్లాడుకొని

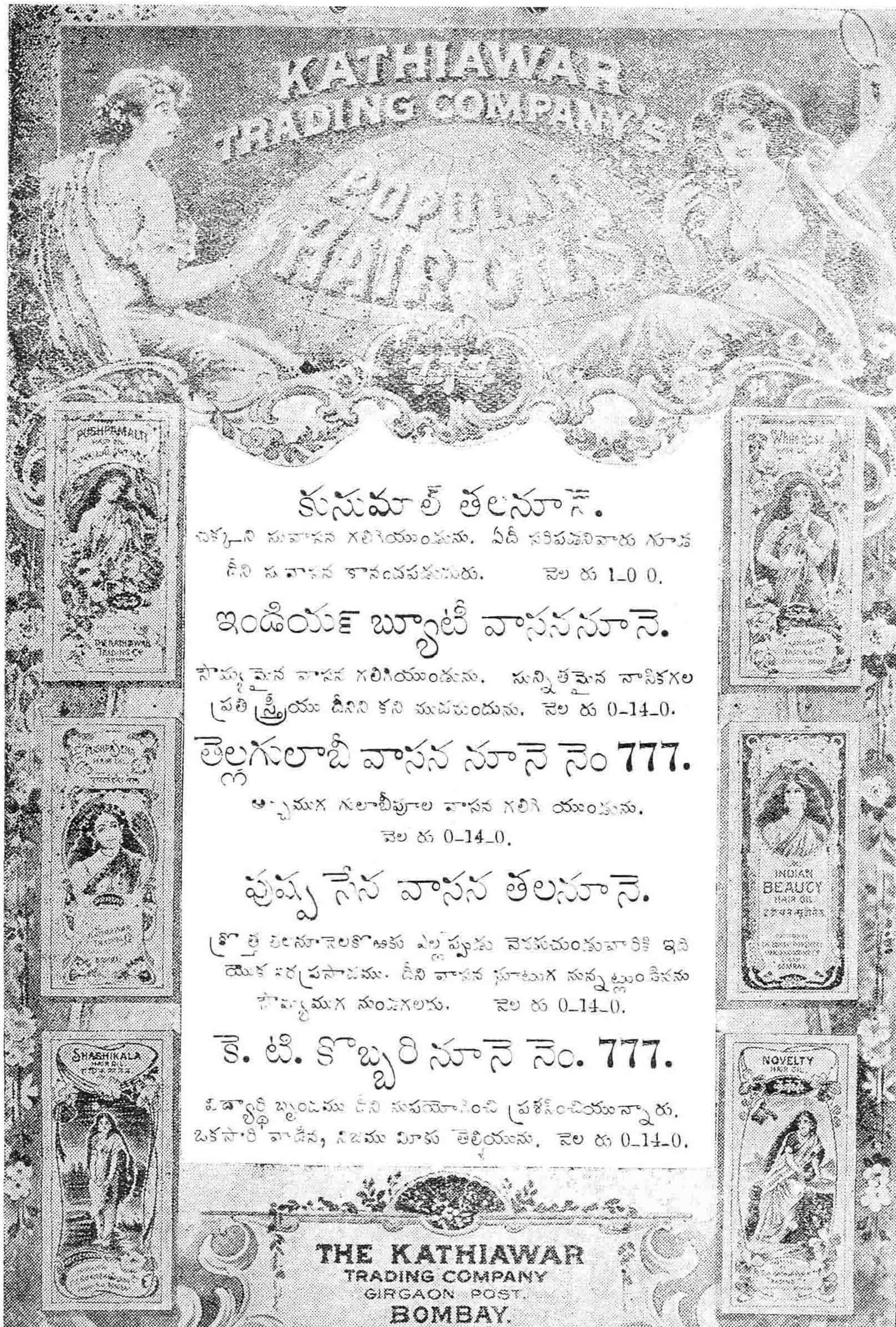

ది ఆంగ్లో-యిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెనీ,
285, జుమ్మా మశీదు, బొంబాయి.

అమృతాంజనము

కలికావతారము

"నా మార్గదర్శి! నా వైద్యుడు!! నా స్నేహితుడు!!!"

అమృతాంజనము

"బాధలనే రాక్షసులను సంహరించుటకై ఉద్భవించిన
అవతారము"

"లావొక్కింతయు లేదు ధైర్యము విలోలంబయ్యెఁ బ్రాణంబులా
ఠావుల్దప్పెను మూర్ఛవచ్చెఁ దనువున్ డస్సెన్ శ్రమంబయ్యెడిన్
నీవేతప్ప నితఃపరం బెఱుఁగ మన్నింపదగున్ దీనునిన్
రావే యీశ్వర! కావవే వరద! సంరక్షింపు భద్రాత్మకా!"

"స్వమహాబాహాకృపాణ క్షత్త్రగళతుచ్ఛమ్లేచ్ఛ వీరస్ఫుటో
త్క్రమణాపాదిత పద్మినీరమణ మధ్యచ్ఛిద్రదఖశ్యామికా
గమనానాసమయోపరాగ ముదితత్వ్మౌపారగంగానదీ
భ్రమకృత్కీర్తికకల్కిమూర్తికపరబ్రహ్మన్ స్తుమస్త్వాం మనున్."

"పరిత్రాణాయసాధూనాం వినాశాయ చ దుష్కృతాం
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే."

113

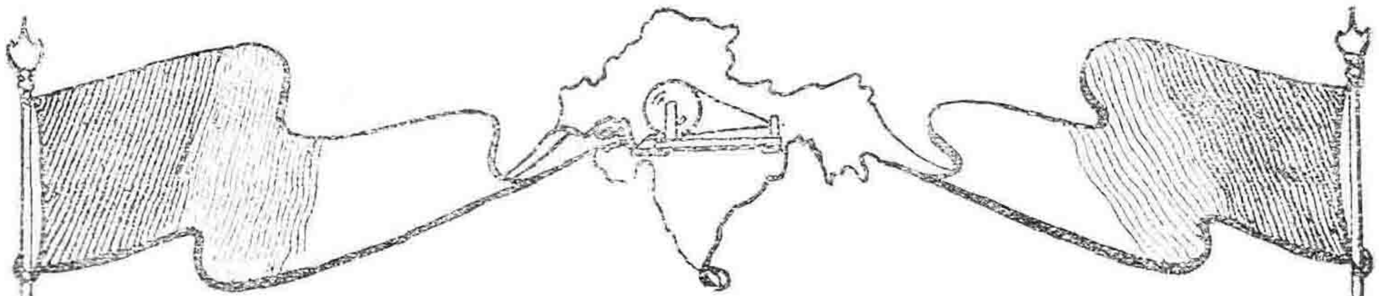

భారతి

సచిత్రమాసపత్రిక

ప్రతి చాంద్రమాసాదిని ప్రచురింపంబడును.

ప్రతి సంచికయందును 3,4 వర్ణచిత్రములు ఇతరచిత్రములు నుండును. చందా సం||౧-కి రూ. 6-0-0. విడిపత్రిక వెల రూ. 0-10-0. మాదిరి పత్రిక అణాలు 0-10-0. స్టాంపులను పంపిననే పంపబడును. ఉచితముగ పంపబడదు. మాదిరిపత్రిక తెప్పించుకొన్న తర్వాత చందాదార్లుగ చేరువారు ఆసొమ్మును మినహాయించుకొని తక్కిన సొమ్ముమాత్రము పంపవచ్చును.

మేనేజరు, "భారతి"

తపాలపెట్టె నెంబరు 212, మదరాసు.

ఇతర మహాసభలు-చెన్నపురి

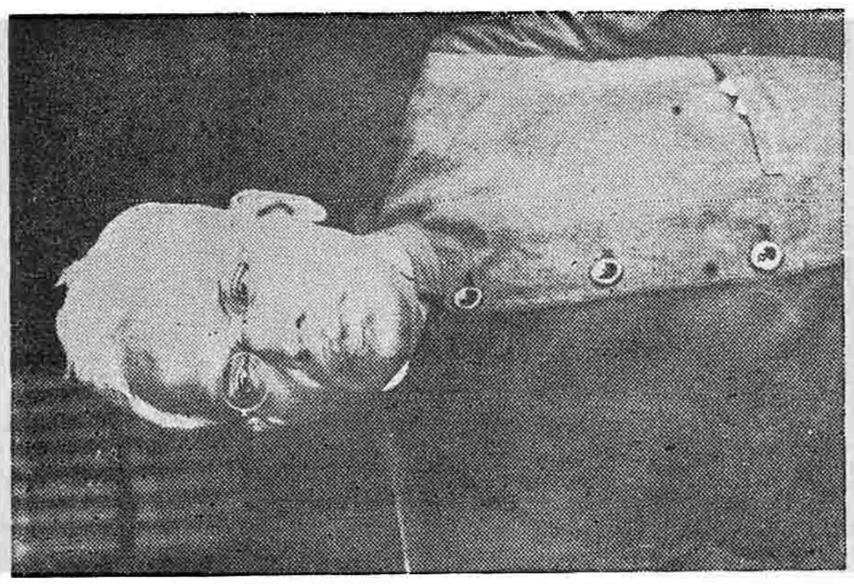

శ్రీ కె. నటరాజనుగారు

అధ్యక్షులు, అఖిలభారత సంఘసంస్కరణమహాసభ, చెన్నపురి

శ్రీ పండిత మదనమోహన మాలవ్యగారు

అధ్యక్షులు, అఖిలభారత హిందూమహాసభ, చెన్నపురి

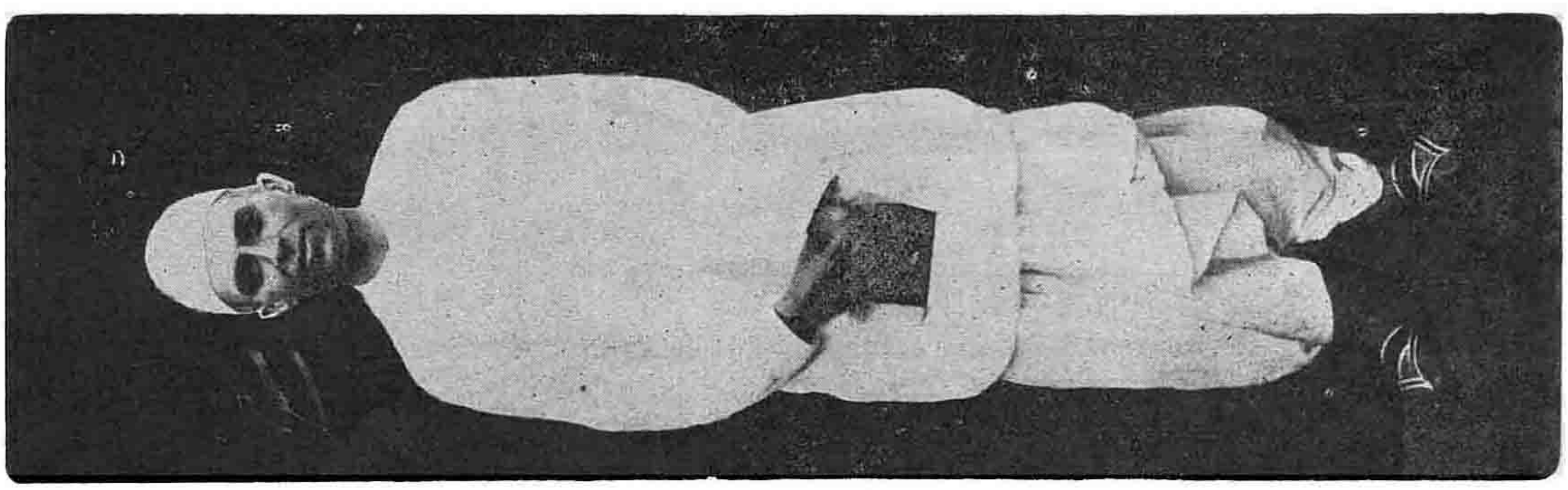

శ్రీ పండిత జవాహర్ లాల్ నెహ్రూగారు

అధ్యక్షులు, అఖిలభారతప్రజా స్వాతంత్ర్యవాదిమహాసభ, చెన్నపురి

శ్రీ డాక్టరు మోరాంథనాథ బెనర్జిగారు

అధ్యక్షులు, అఖిలభారత గ్రంథాలయమహాసభ, చెన్నపురి

సర్ ఇబ్రహీం రహిమతుల్లా గారు

అధ్యక్షులు, అఖిలభారత పారిశ్రామికమహాసభ, చెన్నపురి

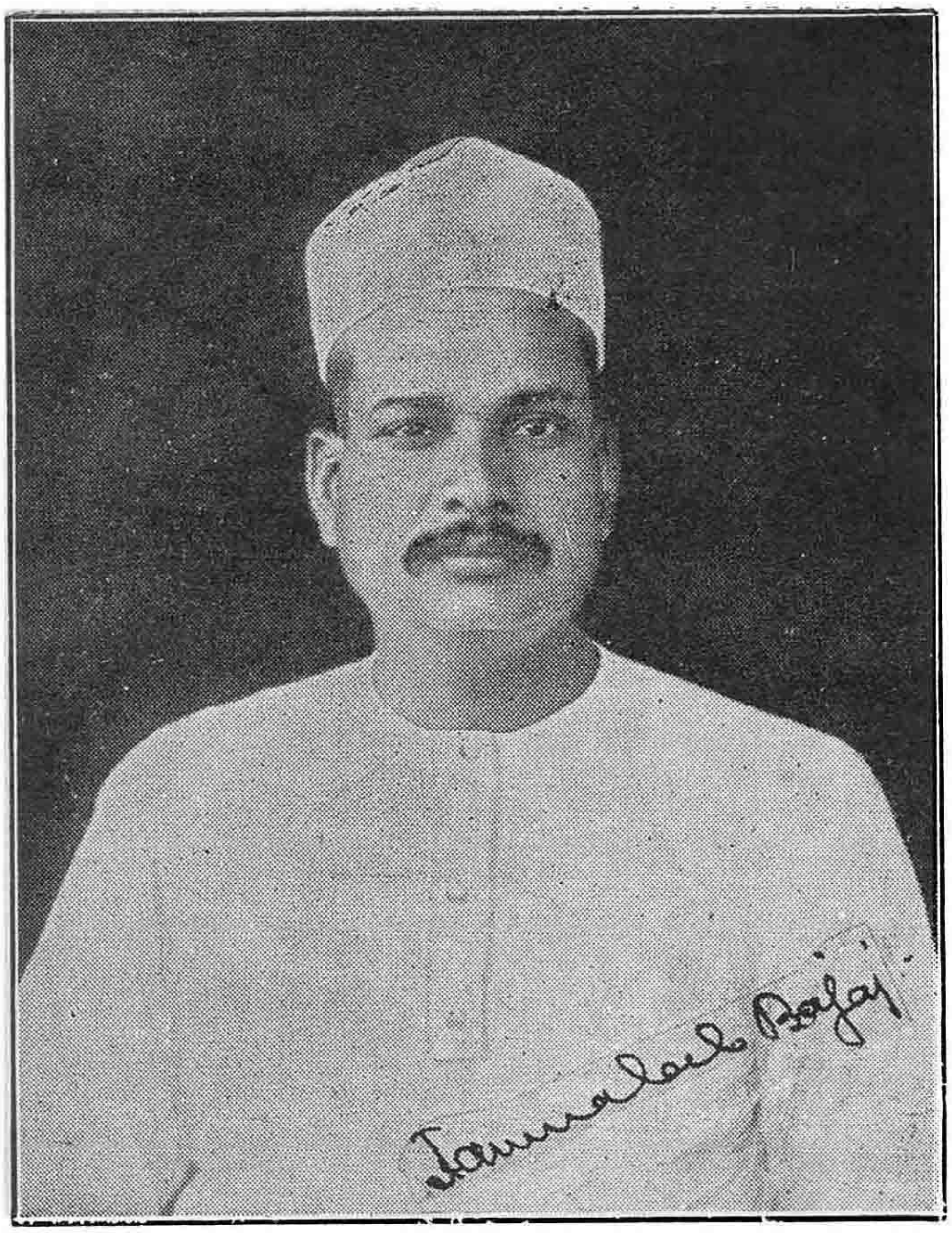

సేట్ జమ్నాలాల్ బజాజ్ గారు
అధ్యక్షులు, ఆర్యవైశ్యమహాసభ, చెన్నపురి

శ్రీ జే. యం. సేనుగుప్తగారు
జాతీయపతాకా స్థాపకులు, చెన్నపురి

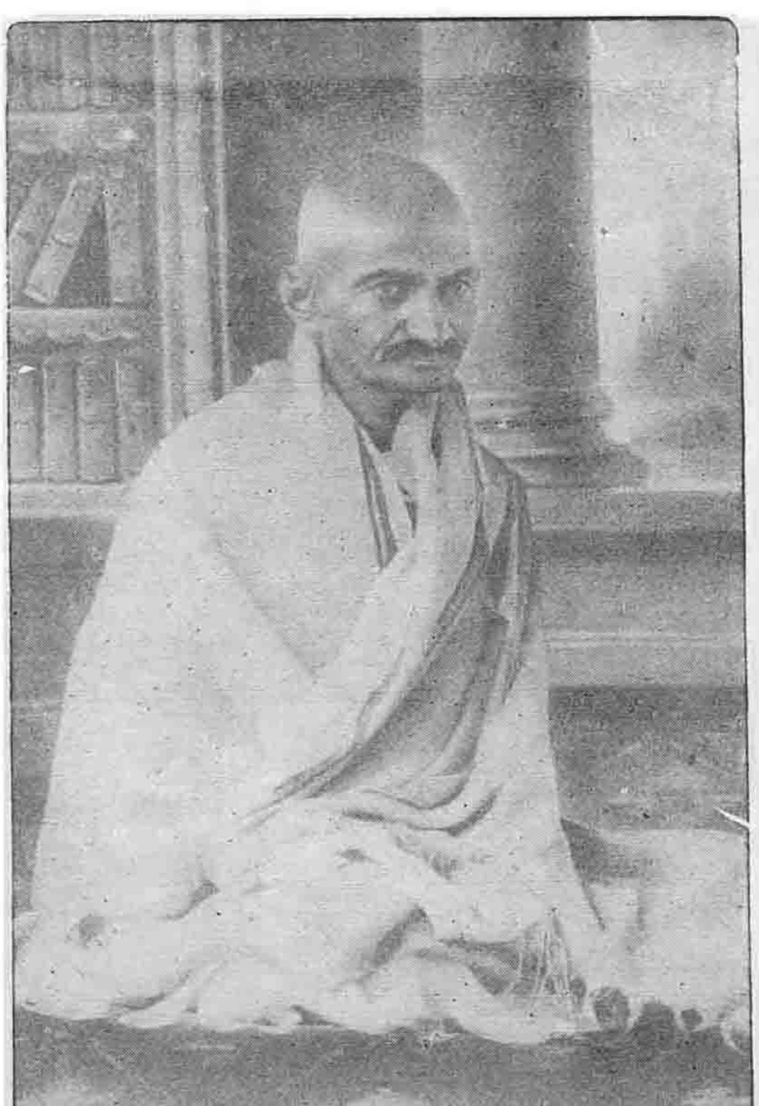

మహాత్మా గాంధిగారు
ఖద్దరుప్రదర్శన ప్రారంభకులు, చెన్నపురి

శ్రీమతి సరోజినిదేవిగారు
అధ్యక్షురాలు, హిందీమహాసభ, చెన్నపురి

యేపార్టీకి ఆపార్టీవారు తమ భావములను నిర్ణయించుకొని సభ కరుదెంచుచున్నారు. కనుక సభాక్రమము వట్టిఫార్సుక్రింద పరిణమించుచున్నది. మరియు రహస్యాలోచనల వలన గొప్పయనర్థ మేమనగ, ప్రపంచ రాజకీయరంగము సదా మారుచుండి, నేడు శత్రువులుగ నున్నవారు మిత్రులగుటయును, మిత్రులుగ నున్నవారు శత్రుపక్షమున జేరుచుండుటయు తటస్థించి, లోకమున నేభాగమునందును శాంతి నిలుకడగా నెంపొందజాలదు.

ప్రకృతము యూరపుఖండమున వివిధ దేశముల వారియొక్క సంబంధభావములను స్థూలదృష్టితో తిలకించినచో, పరిస్థితు లెంతమాత్రమును శాంతికరముగ లేవని గోచరించును. ఇటలీదేశ ప్రభుత్వము ముసోలినీ నాయకత్వము వహించినది మొదలు యూరపులో విజృంభించి రాజకీయప్రాముఖ్యమును సంపాదించినది. ముసోలినీ తన మాతృదేశమునకు సామ్రాజ్యమును సమకూర్చి పూర్వపు రోమకసామ్రాజ్య ప్రఖ్యాతిని తిరిగి గడించుట తన యాశయమని నిర్భీతిగా లోకమునకు చాటుచున్నాడు. బాల్కన్సువైపునను, ఉత్తరఆఫ్రికాయందును తమ శక్తిసామర్థ్యములను ప్రదర్శింపవలయునని ఇటలీప్రభుత్వమువారు అవకాశములను నెమకుచున్నారు. అట్టి సామ్రాజ్యకాంక్ష ప్రబలినచో నూతనముగ రాజకీయ ప్రబోధమును గాంచి స్వాతంత్ర్యబలమును బడసిన ఈజిప్టు, టర్కీ, ట్రిపొలి, అరేబియా దేశపు మహమ్మదీయ ప్రజలకు, తత్ప్రభుత్వములకును ఇటలీవారిపై ద్వేషము హెచ్చి, యిరువదియవ శతాబ్దమున క్రూసేడ్సువంటి మతయుద్ధములను రగుల్కొలుపవచ్చును. మరియు బాల్కను రాష్ట్రములలో నెప్పటివలెనే విషమ పరిస్థితు లేర్పడుచున్నవి. దీనికిగూడ ఇటలీయే కారణమని చెప్పవచ్చును. పూర్వము టర్కీసామ్రాజ్యప్రభుత్వమువారు క్రైస్తవులును, నిస్సహాయులును నగు నీచిన్నచిన్నరాష్ట్రపు ప్రజలను బాధించుచుండిరనియు, అందుచేత నెప్పుడును హత్యలు, తిరుగుబాటులు సంభవించి అశాంతిని ప్రబలజేయుచుండెడివనియు టర్కీవారిపై నిందారోపణ కావింపబడుచుండెడిది. గత మహాసంగ్రామఫలితముగ జూగోస్లావియా (పూర్వపు సర్వియా) బల్గేరియా, రొమేనియా, ఆల్బేనియా దేశములకు టర్కీసంపర్కము నిశ్శేషముగ వదలిపోయినది. అయినను వారిలో వారికి అంతఃకలహములును, జాతివైషమ్యములును అంతరించుటకు మారుగా హెచ్చుపెరిగినవి. ఇటలీవారు తమపలుకుబడిని ఏడ్రియాటిక్ సముద్రమున కావలివైపు ప్రదేశమున వృద్ధిచేసికొన సంకల్పించినట్లు వెల్లడియగుచున్నది. ఆల్బేనియావారిని, జూగోస్లావియావారిని బెదరించియు, వారిలో నొండొరులకు మిత్రభేదముచేసియు సముద్రతీరమున స్వస్థానములను కల్పించుకొనుటకు ఇటలీప్రభుత్వమువారు ఎత్తులు వేయుచున్నారు. అందుకుగాను కలవరములను గూడ ప్రేరేపుచున్నారు. ఇటీవల బల్గేరియా జూగోస్లావియా వారలకు కలిగిన భేదములను పురస్కరించుకొని బల్గేరియాపక్షము నవలంబించి జూగోస్లావియా దేశముపై ఇటలీవారు కయ్యమునకు కాలుదువ్వినారు. ఫ్రెంచివారు జూగోస్లావియావారితో అన్యోన్యసహాయార్థము ప్రత్యేకసంధి కావించుకొనినారు. వెంటనే ఇటలీవారు దానికి ప్రత్యుత్తరముగ ఆల్బేనియావారిని చేరదీసి వారితో సంధి జరపి లోకమునకు ప్రకటించినారు. ఇటలీవారి విజృంభణము ఫ్రెంచివారి కెంతమాత్రమును కిట్టుటలేదు. యుద్ధానంతరము ఫ్రెంచివారు సిరియారాష్ట్రమును, బ్రిటిషువారు మెసపొటేమియా దేశమును సంపాదించినరీతిని మాండేటుగా గ్రహించి తత్ప్రజలు ఘోరముగ తిరుగుబాటుచేసి పోరాడినను, తమ పశుబలమును ప్రయోగించి ఆ ప్రదేశమును తమవశము చేసికొనినారు. ఇందునుగుఱించి ఫ్రాంసువారనిన ఇటలీవారికి మిక్కుటమగు నసూయ కలదు. అందుచేత ఇటలీవారు బ్రిటిషువారితో మైత్రి దినదినము వృద్ధిపరుచుకొనుచు, ఫ్రాంసు, ఇంగ్లండులకు భేదములు పొడసూపినచో సత్వరముగ బ్రిటిషువారిపక్ష మవలంబించుచున్నారు.

ఇక ఆఫ్రికావైపున స్పెయినుదేశ ప్రభుత్వమువారికి టాంగియర్ పట్టణమును (Tangier) తాము సంపా

దింపవలె ననియు, అక్కడనుండి యితరఐరోపీయులను వెడలగొట్టి తమప్రత్యేకపరిపాలనము నెలకొల్పవలెననియు నుద్దేశము కలదు; బ్రిటిషువారి యనుజ్ఞకై ప్రయత్నించుచున్నట్లు ప్రకటింపబడినది. టాంగియర్ పట్టణము జిబ్రాల్టరుపట్టణమున కెదురుగ సముద్రమున కావలితీరమున ఆఫ్రికాఖండమున నున్నది. అట్లాంటిక్ మహాసముద్రమునకును, మధ్యధరాసముద్రమునకును జిబ్రాల్టరువలెనె మార్గద్వారమగుచు, ఆఫ్రికాఖండవర్తకవ్యాపారమునకు నిలయమై, మున్ముందు ప్రాముఖ్యమును బడయగలదు. కావున స్పెయినువారు అబ్దుల్ క్రిమ్ నాయకుని జయించి మొరాకోదేశమును వశపరచుకొనినను, తమకు రాకపోకల కనువగు అనువైన రేవుపట్టణము లేక బాధపడుచున్నారు. అయితే ఆఫ్రికాఖండవర్తకము నందరకును సమానమగు ఆసక్తి కలదు గావున టాంగియర్ పట్టణమును యూరపుప్రభుత్వములవా రందరునుకలసి సమానపుహక్కులు కలుగుట కేర్పరచుకొని న్యూట్రల్ పరిపాలనలోనికి దెచ్చినారు. స్పెయినువారు ఆఫ్రికాయందు విశేషించి ప్రబలులగుట ఫ్రాంసువారికి సుంతయును సరిపడదు. బ్రిటిషుమంత్రి ఛేంబర్లేనుగారితో స్పెయినునాయకుడు ప్రైమొ డివెరాగారు టాంగియర్ విషయమై ప్రస్తావించిరనియు, రహస్యపుటేర్పాటు జరుగుననియు వార్తాపత్రికలో వ్రాయబడినది. ఈకుటిలప్రయత్నములవలన లాభముండకపోవుట యటుండ నూతనమనఃస్పర్ధలు బయల్దేరుననుటకు సందియము లేదు.

మరియు, యూరపు మధ్యభాగపరిస్థితులను పరికించి నచో నచ్చటకూడ శాంతి భంగకరమగు సమస్యలు పొడసూపుచున్నవని తెలియును. వర్సైల్సుసంధి విషయములో పెద్దప్రభుత్వములవారు ధర్మాధర్మ విచారణయు, దూరదృష్టియులేక కొన్ని అక్రమములను కావించి, తత్ఫలితముల నిప్పు డనుభవించుచున్నారు. ఓడిపోయిన జర్మనీవారిపై నష్టపరిహారములను విధించి రైన్లాండు ప్రదేశమును తామాక్రమించుకొనుటతో నూరకుండక, పూర్వపు జర్మనీసామ్రాజ్యముయొక్క తూర్పుభాగమైన పోలండు దేశమును వేరుపరిచి ప్రత్యేకస్వతంత్రరాజ్యముగ సృష్టించియున్నారు. ఏకజాతిప్రభులకు నూతనముగ స్వేచ్ఛనిచ్చి పరాధీనతనుబాపి ప్రత్యేక స్వపరిపాలనమును ప్రసాదించుట స్వయంనిర్ణయసూత్రముప్రకారము తప్పక యుక్తమే. కాని యీసందర్భములోగూడ నొకయక్రమము సరిహద్దుల విషయమున సంభవించినది. విల్నా (Vilna) పట్టణము యుద్ధారంభమున పోలండు కుత్తరముననున్న లితూనియా రాష్ట్రమువారు అప్పటి రష్యాసామ్రాజ్యపు సహాయమున జర్మనీవారి నుండి వశపరుచుకొనియున్నారు. కాని యుద్ధానంతరము పోలండువారు విల్నానగరము తమకు సహజముగ చెందవలెననియు, అవాస్తవ్యులు తమజాతివారనియు వాదించి బలాత్కారముగా తిరిగి తమ రాజ్యములో కలుపుకొనినారు. పోలండు స్వతంత్రించి చేసినదౌర్జన్యమునకు నానాజాతిసమితి యేమియు చేయజాలక మిన్నకుండుట తటస్థించినది. కాని లితూనియావారికి ప్రస్తుతము సోవియటువారు వెనుకనుండి సహాయు లగుచుండి పురికొల్పుటచే తిరిగి నేడీవిషయము పైకి వచ్చినది. పోలండును నానాజాతిసమితి వారింపనిచో నీస్వల్ప విషయము నాధారముచేసికొని రష్యా, పోలండు దేశముల మధ్య పోరాటము తప్పదు.

ఇక బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారివిషయము చూడవలసియున్నది. లేబరుపార్టీ పరిపాలనము పోయి, సంకుచితాశయులును, ముఖ్యముగ సామ్రాజ్యవ్యాప్తియం దుపట్టుదల గలిగి ప్రవర్తించువారును నగు కన్సర్వేటివుపార్టీ వారు తమపాలనమును ప్రారంభించి యిప్పటికి నాల్గుసంవత్సరములు గతించినవి. వారు వచ్చినదిలగాయతు శాంతిపద్ధతులను విడనాడి వైరపద్ధతుల ననుసరించుచు లోకనిందపా లగుచున్నారు. చీనాదేశములో చీటికిమాటికి జోక్యము కలుగజేసికొనుచు, స్వార్థపరులై, నిర్దాక్షిణ్యముగ తమపశుబలమును ప్రదర్శించుచున్న విదేశీయు లందరిలోను మనబ్రిటిషుప్రభుత్వమువారే ముఖ్యులు. ప్రస్తుత సంక్షోభమునకును, నిరంతరకలహములకును వీరే కారకులని వెల్లడి యగుచున్నది. రష్యాను సోవియటు ప్రభుత్వ

ముతో లేబరుగవర్నమెంటువలన కుదుర్చబడిన మైత్రిని నిష్కారణముగ వీరు చెడగొట్టి, రష్యావాణిజ్యకార్యస్థానమగు ఆర్కాసుభవనమును ముట్టడించి, గర్భశత్రుత్వములోనికి దిగుచున్నారు. వీరియుభయులమధ్యను పోరాటము సంభవించినచో లోకవ్యాప్తమగు యుద్ధానలము ప్రజ్వలించితీరును. నానాజాతిసమితియొక్క శిక్షణకు వీరు లొంగుదురనుట కలలోనివార్త. ఆశియాఖండమందు బ్రిటిషువారి విశేషాధికారము నడచుటకు సోవియటు ప్రభుత్వమువారు చీనాదేశములో జాతీయపక్షమువారికి ముఖ్యసహాయులుగ నుండుటయే కాక, పర్షియా ఆఫ్ఘనిస్థానము టర్కీదేశములతో ప్రత్యేకసంధులను చేసికొని, తమమంత్రులను, కార్యస్థానములను ఆయారాజధానులయందు నెలకొల్పి, విశేషవ్యాపారసంబంధములనుగూడ బడసి, మహాధికారమును సంపాదించుచున్నారు. నానాటికి బ్రిటిషువారికిని, రష్యావారికిని పోటీసందర్భములు చెలరేగుచున్నవి.

అన్నిదిశలను పరిస్థితులిట్లు విషమముగ పరిణమించుచుండ ఆయుధవిసర్జన ప్రయత్నముల తత్త్వమును గ్రహింపవలసి యున్నది. అమెరికావారికి సామ్రాజ్యకాంక్ష మిక్కుటము కాకపోయినను, ఐరోపాదేశీయులవలె క్రొత్తక్రొత్తప్రదేశములకై పెనగులాడు స్వభావము వారు కాకున్నను, తమ వ్యాపారబాహుళ్యమును బట్టి సముద్రాధికారమునకై పరితపించుచున్నారు. ఇప్పట్టున బ్రిటిషువారికిని, అమెరికావారికిని పోటీ హెచ్చగుచున్నది. కొన్ని శతాబ్దములనుండి బ్రిటిషువారు తమ సామ్రాజ్యము విస్తరించినకొలది నౌకాబలమునుగూడ వృద్ధిచేసికొని, సముద్రమార్గములయందు సర్వత్ర రేవుపట్టములను సంపాదించికొని, విరివిగా నౌకాశాలలను నిర్మించికొని, సముద్రములన్నింటిపైన సర్వాధికారమును చలాయించుచున్నారు. ఈసముద్రాధికారమే వారికి పూర్వయుద్ధములలో విజయమును సమకూర్చినది; యుద్ధములు లేనప్పుడు వాణిజ్యమును పెంపొందించి ఇంగ్లాండుదేశమునకు విశేషద్రవ్యలాభమును కలిగించినది. గత మహాసంగ్రామ సమయమున, సముద్రమంతయు తమకు వశముగావున, బ్రిటిషువారుజర్మనీదేశములోనికి సరకులెవ్వియు పోకుండ మార్గమునుగట్టివైచి వారినిలొంగదీసిరి. ఆ బ్లాకేడ్ (Blockade) మహాస్త్రము బ్రిటిషువారి కింకనుగలదు. నానాదేశ వాణిజ్యమునకు సముద్రయానము ముఖ్యసాధనముగావున అమెరికావారు బ్రిటిషువారి నిరంకుశత్వమును ధిక్కరించుచున్నారు. నౌకానియమము, ఆయుధవిసర్జనము ఇదమిత్థమని నిర్ణయించి, కట్టుబాట్ల ననుసరించి ప్రభుత్వములవారందరును ప్రవర్తించిన గాని లాభముండదు. ఈ నియమములను తేల్చుటకై అమెరికావారు దీక్షతో పదేపదే సభలను జరుపుచున్నారు. ఈవిషయములో జపానువారికి మంచినౌకాబలము కలదు గావునను, విశేషించి పసిఫిక్‌మహాసముద్రమున వారిధాటి మిక్కుటమగుటను వారుకూడ ప్రధానవ్యక్తులు. నౌకానిర్మాణమును, ఆయుధసామగ్రిని తగ్గించుకొనుటకు వీరుముగ్గురును ఏకాభిప్రాయమునకు వచ్చినగాని లోకమునకు క్షేమముండదు. నౌకానిర్మాణమును తగ్గించుటకు అమెరికావలె నిశ్చితమనస్కులైనట్లు బ్రిటిషువారు కనుపట్టుటలేదు. ప్రపంచమం దంతటను తమ సామ్రాజ్యదేశములు కలవనియును, వానిసంరక్షణబాధ్యత తమపై నున్నదనియును వారివాదము. యుద్ధమును పూర్తిగా బహిష్కరించుటకొరకును, లోకశాంతినిమిత్తమును యావన్మందియు నాయుధవిసర్జనమునకు గడంగుచుండగా, సామ్రాజ్యవిస్తృతినిబట్టి నౌకాబలమును, ఆయుధబలము నుండవలెననుట చెల్లదని అమెరికావారి యభిప్రాయము. గత జులై మాసమున జరగిన సమావేశము నిరర్థకమైనది. తిరిగి కొలదిదినములలో పైదేశములేకాక రష్యావారుగూడ సమావేశమునకు వచ్చి, పునరాలోచన ప్రారంభింతురని ప్రకటింపబడినది. గతసమావేశము విఫలమగుటకు కారణము బ్రిటిషుమంత్రియగు ఛేంబర్లేనుగారే యని స్పష్టపడినది. ఇంతవరకు నానాజాతిసమితిలో బ్రిటిషుమంత్రిపదవి నధిష్ఠించి, ప్రపంచశాంత్యుద్యమమున పేరుగాంచిన సెసిల్

ప్రభువుగారు పదవికి రాజీనామా నిచ్చి తమయాత్మ గౌరవమును గాపాడుకొనుటయే కాక లోకమునకు సత్యమును వెల్లడిచేసియున్నారు. ఛేంబర్లేనుగా రన్ననో, తమకు సామ్రాజ్యసంరక్షణయే ప్రధానమనియును, నానాజాతిసమితి వ్యవహారములు ఆదర్శము లనియును కొన్ని శుష్కవచనములను పలికియున్నారు. దీనిభావమేమన, బ్రిటిషువారు తమ సామ్రాజ్యాధిక్యమునకు ఏమాత్రము భంగము వచ్చునని తోచినను నానాజాతిసమితిని, యుద్ధ నివారణసూత్రమును లెక్కపెట్టరని విశదమగుచున్నది. కావుననే కోట్లకొలది ధనమును వెచ్చించుచు సింగపూరు నౌకాశ్రయమును అతిత్వరితముగా కట్టుచున్నారు. ఈచర్య అమెరికావారికిని, జపానువారికినిగూడ అసంతృప్తిని, కోపమును కలిగించుచున్నది. ముందు సమావేశమునందైన పెద్దప్రభుత్వములవారు త్యాగమనస్కులై సద్భావముతో ఆయుధవిసర్జనమునుగురించి చర్చించి భావికార్య నిర్ణయమును బడసినచో లోకమంతయు ధన్యత గాంచును.

తేటగీతి—అభినందనములు

దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి గారు

౧

తేటలఁగి శార్దూలసమితి కానలను దూఱ-గుసిసిమ త్రైభగణము దిక్కులకుఁ బఱవ
మత్తకోకిలకులము కొమ్మలనడంగఁ-గందములు దిక్కుమాలి యాకసముఁ జేరఁ
జంపకోత్పలమాలలు తెంపువడఁగ-సీసము మఱింత మెత్తనై వాసిచెడఁగ
ఆటవెలఁదుల సౌభాగ్య మగడుపడఁగఁ-గవికుమారకులకుఁ బ్రీతిఁ గడలుకొలిపి
కావ్యసామ్రాజ్యపట్టంబుఁ గట్టికొనియె-నేఁటి కౌరార! చిన్నారితేటగీతి.

౨

మలయమారుతపోతముల్ మలసినట్లు-సార మధురామృతము జాలువాఱినట్లు
చెదరి చదలేటితుంపురుల్ చిలికినట్లు-విరిసి విరితేనెవాఁక జొబ్బిలినయట్లు
పలుకుపలుకున భావంబు తొలకరింపఁ-జరణచరణంబునను రససరణి లొలయఁ
బదపదంబునఁ బ్రకృతిసౌభాగ్య మెసఁయఁ-బాదపాదంబునను బారవశ్య మెసఁగఁ
దెలుఁగునుడికారముల తీరుతియ్యములను-గమ్మకమ్మనిగీతగానమ్ము సలుపు
నవ్యకవిసంతతికి నభినందములు.

---

౨. సారస్వతము

కవిరాజసూరికాలనిర్ణయము

శ్రీమాన్ ఈయుణ్ణి వేంకటవీరరాఘవాచార్యులు గారు

"శ్లో. సుబన్ధుర్బాణభట్టశ్చ కవిరాజ ఇతి త్రయః, వక్రోక్తిమార్గనిపుణా శ్చతుర్థో విద్యతే నవా."

—రాఘవపాండవీయమ్. 1 స. 41 శ్లో.

౧. పీఠిక

కవిరాజసూరి ధీ దీధితికౌశల్యముచే భారతరామాయణరాజీవము వికసించెనో, యేకవిరాజరసజ్ఞుఁడు రామాయణమార్ద్వీకమును, భారతమృద్వీకము నేకపాత్రమున సంయోజించి రసాస్వాదలోలుపములగు రసికమధువ్రతములకు నొసంగెనో, యేకవిరాజపండితుఁడు రామాయణరత్న భారతప్రవాళముల నేకసూత్రమున గ్రుచ్చి యామనోహరహారముచే గీర్వాణవాణీగ్రీవము నలంకరించెనో యట్టిసుగృహీతనాముని నామమాత్రస్మరణమున మనము చరితార్థుల మగుదుము.

ఈకవితల్లజునిఁ బుత్త్రునిఁగాఁ బడసిన పుణ్యాత్ము లెవరో తెలియుటలేదు. ఈకవిశిరోమణిజననముచే నేదేశము పూతమయ్యెనో, యీతని సైకకాలికు లగు భాగ్య మెవరికిఁ గలిగెనో యించుక యరయుదము.

గీర్వాణసారస్వతమున 'వాసవదత్తా' రచయితయగు సుబంధుమహాకవియుఁ, 'గాదంబరీ' కావ్యనిర్మాతయగు భట్టబాణమహాకవియు శ్లేషకవితానిర్మాణదక్షులు ; ద్వ్యర్థికావ్యరచనా దక్షులు కవిరాజునకుఁ బూర్వ మెవ్వరును లేరు. ౧. "రాఘవపాండవీయము"ను రచించి కవిరాజు ద్వ్యర్థికావ్య నిర్మాణమునకు మార్గదర్శకుఁడయ్యె. పిమ్మట నైఘంటుకధనంజయుఁడు (దశరూపక కారుని కంటె భిన్నుఁడు) ౨. రాఘవపాండవీయాపరనామముగల "ద్విసంధానమహాకావ్యము"ను రచించెను. పిమ్మటఁ గ్రీస్తుశకైకాదశశతాబ్దిలో 'సంధ్యాకరనన్ది' యనుకవి ౩. "రామచరిత" మనుద్వ్యర్థికావ్యమును రచించెను. (Edited by M. M. Haraprasada Sastri, M. A: "Memoirs of the Asiatic Society of Bengal", vol. III, p. 1). తరువాత హరదత్తసూరి (17 వ శతాబ్ది) ౪. "రాఘవనైషధీయ"మనుద్వ్యర్థికావ్యమును (Kavyamala Series-2 Sargas)రచించెను. "కమలినీకలహంస" "కావ్యదర్ప"ణాది గ్రంథనిర్మాతయగు 'రాజచూడామణి దీక్షితుఁడు' ౫. "రాఘవయాదవపాండవీయ" మను త్ర్యర్థికావ్యమును రచించెను. (Vide. Preface to 'Kamalini Kalahamsa', p. 5. Sri Vani Vilas Series, Srirangam).

ఆంధ్రసారస్వతమున ౧. వేములవాడ భీమకవి "రాఘవపాండవీయ"మనుద్వ్యర్థికావ్యమును రచించినట్లును,నది పింగళిసూరనకుఁ బూర్వమే ఖిలమైనట్లును సూరనకృత రాఘవ పాండవీయమువలనఁ దెలియుచున్నది. (చూ. రాఘవపాండవీయ పీఠిక, 5వపుట, 10,11 పం. వావిళ్లవారిప్రతి.) ౨. అందుచే"నాంధ్రరాఘవపాండవీయ"నిర్మాతయే యాంధ్రద్వ్యర్థికావ్య నిర్మాణమార్గ ప్రథమప థికుఁడు (క్రీ. శ. 16 శతాబ్ది). తరువాత రామరాజభూషణుఁడు ౩. "హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యాన" మను ద్వ్యర్థి ప్రబంధమును రచించెను. పిమ్మటఁ గృష్ణాధ్వరి ౪. "నైషధపారిజాతీయ" మను నొకద్వ్యర్థికావ్యమును రచించెను. (చూ. గు. శ్రీరామమూర్తిగారి "కవిజీవితములు" ఆంధ్రద్వ్యర్థికావ్యకవులచరిత్ర, 25 పు. 1894). పిండిప్రోలు లక్ష్మణకవి (క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్ది) ౫. రావణదమ్మీయము(లంకావిజయము)అను ద్వ్యర్థికావ్యమును రచించెను. ౬. క్రొత్తలంక మృత్యుంజయకవి (క్రీ. శ. 18 వ శతాబ్ది) "ధరాత్మజాపరిణయ" మను ద్వ్యర్థికావ్యమును నిర్మించెను. పిమ్మట బుక్కపట్టణము తిరుమల వేంకటాచార్యకవి పైప్రబంధ పద్ధతిని ౭. "అచలాత్మజాపరిణయ" మను ద్వ్యర్థికావ్యమును రచించెను. పోనూరి పెదరామకవి ౮. "శివరామాభ్యుదయ" మను ద్వ్యర్థికావ్యమును రచించెను. (చూ. 'ఆంధ్రకవులచరిత్ర' III భా). మంత్రిప్రగడ సూర్యప్రకాశకవి ౯."కృష్ణార్జునచరిత్ర"మను ద్వ్యర్థికావ్యమును రచించెను. శ్రీపాద వేంకటాచలకవి ("కౌసల్యాపరిణయ" కర్త; 19 వ శతాబ్ది) ౧౦. "రామకృష్ణోపాఖ్యాన"మను ద్వ్యర్థికావ్యమునురచించెను. ఆంధ్రత్ర్యర్థికావ్యరచనకు ముందంజవేసినవాఁడు మహోపాధ్యాయబిరుదాలంకృతుఁడగు నెలకూచి బాలసరస్వతి (17-వశతాబ్ది). ఇతఁడు ౧౧. "రాఘవయాదవపాండవీయ"మను మూఁడర్థములకావ్యమును నిర్మించెను. నెల్లూరి వీరరాఘవకవి (18-వ శతాబ్ది) ౧౨. "యాదవరాఘవపాండవీయ" మను నొక త్ర్యర్థికావ్యమును నిర్మించెను. ౧౩. అయ్యగారి వీరభద్రకవి "రాఘవపాండవయాదవీయ" మనునొక త్ర్యర్థికావ్యమును రచించెను. ఓరుగంటి సోమశేఖరకవి రాఘవయాదవపాండవార్థముల నిచ్చు ౧౪. "రామకృష్ణార్జునరూపనారాయణీయ" మను నొక త్ర్యర్థికావ్యము నొనర్చెను. ౧౫. మఱియొకకవి"నలయాదవరాఘవపాండవీయ" మను చతురర్థికావ్యమును నిర్మించినట్లు తెలియుచున్నది.

(చూ. 'కవిజీవితములు' ఆంధ్రద్వ్యర్థి కావ్యకవుల చరిత్రము-పుట. 42.) గీర్వాణాంధ్ర ద్వ్యర్థి త్ర్యర్థి చతురర్థి కావ్యవిషయము నింతటితో విరమించి లేఖినిని ప్రసంగాంతరచర్చకు మరల్చుదము.

౨. కవిరాజసూరి కాలనిర్ణయము

కవిరాజు కాలనిర్ణయచర్చకుఁ బూర్వము, ప్రాచ్యపాశ్చాత్యవిద్వాంసు లీవిషయమున నొసంగిన యభిమతముల విమర్శింతము.

1. విద్వచ్ఛిరోమణియగు "మెక్‌డానెల్" మహాశయుఁడు స్వవిరచిత 'గీర్వాణసారస్వత చరిత్రము'న నిట్లు వ్రాసి యున్నాఁడు:

"The culmination of artificiality is attained by the 'Raghavapandaviya', a poem composed by Kaviraja, who perhaps flourished about A. D. 800." (Dr. A. A. Macdonell's 'History of Sanskrit Literature, p. 331.)

2. 'డఫ్'పండితునియభిప్రాయము: (As given by Sriman M. Krishnamachariar in his 'History of Skt. Literature'):—

"Dr. Duff's 'Chronology' makes Sruta-kirti the author of the poem, whose name is mentioned in an inscription dated 1130 A. D. In that case, the poem must be assigned to about the 10th or 11th century".

3. శ్రీమాన్ కృష్ణమాచార్యులగారి యభిమతము:— "The poet's (Kaviraja's) history is utterly in the dark; but he appears to have flourished about the beginning of the 9th century." ('History of Skt. Literature', p. 41, by Dr. M. Krishnamacharya, M. A., M. L., Ph. D., M. R.A. S.)

4. పండిత మాధవదాసచక్రవర్తి సాంఖ్యతీర్థునియభిమతము:—

"Kaviraja, the author of 'Raghavapandaviya' flourished at about 800 A. D." ('A Short History of Skt. Lit., p. 141, by Prof. Madhabdas Chakravarty' M. A., Sankhya-tirtha.)

5. పండిత "కీత్" మహాశయుని యభిప్రాయము:— "The ultimate result of the love of playing with language which marks both Bharavi & Magha is seen in the 'Raghavapandaviya' of Kaviraja, which is most probably to be dated under the Kadamba Kamadeva about A. D. 1190, though it has been ascribed to the nineth century." (Dr. A. B. Keith's "Classical Skt. Literature, p. 56.)

6. శ్రీమత్పండిత పరవస్తు వేంకటరామానుజస్వామివారి యభిమతము:— "As Vamana who belongs to the 8th Century A.C., refers to Kaviraja—'Kavyalankara-sutrani, IV Adhikarana, i Adhyaya, 10th Sutra— he must have flourished in the 7th in the cy. A. C."

'కవిరాజు' కవియొక్క బిరుదము గాని కవినామము కాదు. ఇట్లు బిరుదములచేతనే కొందఱుకవులు వ్యవహరింపఁబడుట సుప్రసిద్ధము. ఉ. 'భవభూతి' కవిబిరుదము; కవినామము 'శ్రీకంఠుఁడు'. 'రసగంగాధర' 'మనోరమాకుచమర్ద' నాదిగ్రంథరచయిత యగు జగన్నాథపండితుఁడు బిరుదనామమగు 'పండితరాయ' పదబంధము చేతనే వ్యవహరింపఁబడుచున్నాఁడు. కవిరాజసూరి నామము మృగ్యము. కావ్యాంతమునందలి (XIII, 62 శ్లో.) చక్రబంధమునఁ గూడ "కవిరాజకావ్య" మనియే వ్రాయఁబడియున్నది.

'కవిరాజ' బిరుదాలంకృతులగు కవుల నరయుదము.—

(1) క్రీ. శ. 4-వ శతకమున రాజ్యపాలన మొనర్చిన సముద్రగుప్తునకుఁ గవిరాజబిరుదము గలదు.

"Samudragupta, we learn, was a poet himself whose title of 'King of Poets' (Kaviraja)—later the style of poet laureate awarded to successful writers—was established by the composition of many poems worthy of imitation by the learned, who was master of a poetic style worthy of study, and who enriched by his efforts the spiritual treasures of the poets.") (Dr. A. B. Keith's 'Classical Skt. Literature,' p. 28.

(2) 'కర్ణభూషణ' మను నలంకారగ్రంథకారుఁడగు గంగానందునికిఁ గూడఁ 'గవిరాజ' బిరుదము గలదు.

(3) 'బాలరామాయణ' 'కావ్యమీమాంసా' ద్యాది గ్రంథనిర్మాత యగు రాజశేఖరమహాకవిగూడఁ 'గవిరాజ' బిరుదాలంకృతుఁడు. ఇతఁడు 'కర్పూరమంజరి' ప్రస్తావనలోఁ దనసమకాలికులగు 'మృగాంకలేఖా కథాకారాపరాజితకవులు' తన్ను నుతించినట్లుగా "బాలకవిః కవిరాజో నిర్భయరాజస్య తథోపాధ్యాయః" అని చెప్పికొనెను.

రాజశేఖరుఁడు 'కావ్యమీమాంసా' గ్రంథమున (పుట 9) దశవిధకవులను నిర్వచించుచు, "దశ చ కవే రవస్థా భవన్తి, తత్ర చ బుద్ధిమదాహార్య బుద్ధ్యో స్సప్త, తిస్రశ్చ ఔపదేశికస్య. తద్యథా: 1. కావ్యవిద్యాస్నాతకః; 2. హృదయకవిః; 3. అన్యాపదేశీ; 4. సేవితా; 5. ఘటమానః; 6. మహాకవిః; 7. కవిరాజః; 8. ఆవేశికః; 9. అవిచ్ఛేదీ; 10. సంక్రామయితా చ. ... ... యోఽన్యతరప్రబంధే ప్రవీణః స మహాకవిః; యస్తు తత్రతత్ర భాషావిశేషే తేషు ప్రబన్ధేషు తస్మిం స్తస్మింశ్చ రసే స్వతంత్రః స కవిరాజః" అని వ్రాసి యున్నాఁడు. ఇందు దశవిధకవులలో నాఱవవాఁడు మహాకవి; ఏడవవాఁడు కవిరాజు. నానాభాషాప్రవీణుఁడు, నానావిధప్రబంధప్రణేత, రసభావనిరంతరకవితాదక్షుఁడే 'కవిరాజ' బిరుదార్హుఁడు. కవిరాజు మహాకవికంటె నధికతరుఁడు.

(4) వంగదేశాధీశుఁడగు బల్లాలసేనసూనుఁడగు లక్ష్మణసేనుని సభాలంకారభూతుఁడును, "బవనదూత" కావ్యనిర్మాతయు నగు

'ధోయీకవి'కిఁ గూడఁ గవిరాజబిరుదము గలదు. 'పవనదూత' కావ్యాంతమునందలి గద్య: "ఇతి శ్రీధోయీకవిరాజవిరచితం పవన దూతాఖ్యం కావ్యం సమాప్తమ్."

"శ్లో. దన్తివ్యూహం కనకలతికాం చామరం హైమదణ్డం
యో గౌడేన్ద్రా ద్దలభత కవిక్ష్మాభృతాం చక్రవర్తీ;
శ్రీధోయీకః సకలరసికప్రీతిహేతో ర్మనస్వీ
కావ్యం సారస్వతమివ మహామన్త్ర మేత జ్జగాద."
—పవనదూతమ్, 101 శ్లో.

"శ్లో. × × × యావ ద్రాధారమణతరుణీకేలిసాక్షీకదమ్బ
స్తావ జ్జీయా త్క—వినరపతే రేష వాచాం విలాసః."
—పవనదూతమ్. 103 శ్లో.

ఈగ్రాంథికోదాహరణములవలన 'ధోయీ' కవిరాజ బిరుదాంచితుఁడని సుస్పష్ట మగుచున్నది. మఱియు జయదేవమహాకవి నిజ 'గీతగోవింద' కావ్యమున నిట్లు వ్రాసియుండెను. (I-4):—

"శ్లో. వాచః పల్లవయ త్యుమాపతిధరః సందర్భశుద్ధిం గిరాం
జానీతే జయదేవ ఏవ శరణ శ్లాఘ్యో దురూహద్రుతేః;
శృంగారోత్తరసత్ప్రమేయరచనై రాచార్య గోవర్ధన
స్పర్ధీ కోఽపి న విశ్రుత శ్శ్రుతిధరో 'ధోయీ' కవిక్ష్మాపతిః."

ఈశ్లోకమున జయదేవుఁడు తన సమకాలీనకవుల నుల్లేఖించి యున్నాఁడు. ఈశ్లోకమువలనఁ గూడ ధోయీ కవిరాజబిరుదాలంకృతుఁడని తెలియుచున్నది. ఇంతియ కాక, లక్ష్మణసేనుని సభాభవన ద్వారమందున్న శిలాశాసనమునందును—

"శ్లో. గోవర్ధనశ్చ శరణో జయదేవ ఉమాపతిః,
కవిరాజశ్చ రత్నాని సమితౌ లక్ష్మణస్య చ."

అనుశ్లోకము వ్రాయఁబడియున్నట్లు తెలియుచున్నది. దీనివలనఁగూడ ధోయీ కవిరాజబిరుదాంచితుఁడని తెలియుచున్నది. లక్ష్మణసేనుఁడు క్రీ. శ. 12-వ శతాబ్దిలో రాజ్యపాలన మొనర్చుటచే, ధోయీకవిగూడ నాకాలముననే యుండినట్లు నిశ్చితము. రాజశేఖరస్తుత్యుఁడగు కవిరాజు ధోయీకవిరాజుకంటె భిన్నుఁడుఁ, బూర్వుఁడు నని తెలియు నది. ఏలన, రాజశేఖర మహాకవి నిశ్చితకాలము క్రీ. శ. 880—920; కాని ధోయీకవిరాజు క్రీ. శ. 12 వ శతకములోనివాఁడు.

(5) 'సాహిత్యదర్పణ' కారుఁడగు విశ్వనాథునకుఁ గూడఁ గవిరాజబిరుదము గలదు. (క్రీ. శ. 14 వ శతాబ్ది.)

కాని రాఘవపాండవీయకారుఁడగు కవిరాజువలెఁ బైఁ జెప్పిన సముద్రగుప్త, గంగానన్ద, రాజశేఖర, ధోయీ, విశ్వనాథులలో నెవ్వరును గేవలబిరుదముచే వ్యవహరింపఁబడుట లేదు. ధోయీకవియైనను బూర్వోదాహృత శ్లోకములలోఁ దప్ప, కవిరాజని వ్యవహరింపఁ బడుట లేదు. అందుచే వ్యస్తముగాఁ 'గవిరా' జనిన రాఘవపాండవీయకారుఁడే సూచితుఁడు.

ఇఁకఁ గవిరాజ కాలసమాలోచనము చేయుదము.—

(1) క్రీ. శ. 8 వ శతాబ్దోత్తరభాగమునఁ గాశ్మీర దేశాధీశుఁ డగు జయాపీడుని యాస్థానమున నుండిన వామనపండితుఁడు తన 'కావ్యాలంకారసూత్రవృత్తి' లోఁ గవిరాజనామముగల శ్లోకము నుదాహరించెను:

"పాదానుప్రాసః పాదయమకవత్. యే పాదయమకస్య భేదా స్తే పాదానుప్రాస స్యేత్యర్థః. తేషా ముదాహరణాని యథా:

'శ్లో. కవిరాజ మవిజ్ఞాయ కుతః కావ్యక్రియాదరః
కవిరాజం చ విజ్ఞాయ కుతః కావ్యక్రియాదరః."
—(IV అధికరణము, i అధ్యాయము, 10 సూ.)

అందుచేఁ గవిరాజు సప్తమశతకోత్తరభాగమున, నష్టమశతక ప్రథమపాదమునను జీవించియుండెనని నిశ్చయింపనగును. (క్రీ. శ. 650—725.)

(2) రాజశేఖరమహాకవి 'బాలరామాయణ' ప్రస్తావనలోఁ గవిరాజును సూచించియున్నాఁడు:

"శ్లో. స మూర్తో యత్రాసీ ద్గుణగణ ఇ వాకాలజలద
స్సురానన్ద స్సోఽపి శ్రవణపుటపేయేన వచసా;
న చాన్యే గణ్యన్తే తరళకవిరాజప్రభృతయో
మహాభాగ స్తస్మి న్నయ మజని యాయావరకులే."
—బాలరామాయణము, I అఙ్కము, 13 శ్లో.

ఈశ్లోకమున రాఘవపాండవీయప్రణేతయే కవిరాజశబ్దసూచితుఁడు. రాజశేఖరుఁడు 880—920 నడుమ జీవించియుండుటచేఁ గవిరాజు నవమశతకమునకుఁ బూర్వుఁడని తేలుచున్నది. పూర్వోక్త వామనపండితుని సూచనచేఁ గవిరాజు 650—725 నడుమ జీవించి యుండినట్లు నిర్ణీత మగుచున్నది.

(3) ఇఁక గ్రంథస్థనిదర్శనము విమర్శించెదము.—

రాఘవపాండవీయాన్తిమగద్య— "ఇతి శ్రీహాలధరణీ ప్రసూత కాదమ్బకులతిలక చక్రవర్తి వీరశ్రీ కామదేవ ప్రోత్సాహిత కవిరాజ పండిత విరచితే రాఘవపాండవీయే మహాకావ్యే కామదేవాఙ్కే రావణదుర్యోధనవధ, శ్రీరామయుధిష్ఠిరాభిషేకో నామ త్రయోదశ స్సర్గః."

అని యున్నది. దీనివలనఁ గాదంబకులతిలకుఁడగు వీరకామదేవుని ప్రోత్సాహముచేఁ గవిరాజు రాఘవపాండవీయమును రచించెనని తెలియుచున్నది. వీరకామదేవుని దేశకాలములు తెలియుటలేదు. అందుచేఁ గవిరాజసూరి దేశకాలములుగూడ నజ్ఞాతము లయ్యెను.

"శ్లో. సుబంధు ర్బాణభట్టశ్చ కవిరాజ ఇతి త్రయః;
వక్రోక్తిమార్గనిపుణా శ్చతుర్థో విద్యతే నవా."
—రాఘవపాం. I-41.

అను నీశ్లోకమునఁ గవిరాజు సుబంధుభట్టబాణులును, దానును వక్రోక్తికవితారచనమున దక్షులనియు, నింక వక్రోక్తికవితానిర్మాతలు లేరనియు ఘంటాఘోషమున నుద్ఘోషించెను. ఈశ్లోకమువలన భట్టబాణుఁడు (590_650) కవిరాజుకంటెఁ బూర్వుఁడని తెలియుచున్నది. కవిరాజు పూర్వోక్తకవిత్రయముకంటె శ్లేషకవితానిపుణులు లేరని కంఠోక్తిగా వక్కాణించుటంజేసి, శ్లేషకవితానిర్మాణమున సిద్ధహస్తుఁడు రాఘవపాండవీయాపరనామముగల "ద్విసంధానమహాకావ్య" మును రచించిన ధనంజయమహాకవికంటెఁ 'గవిరాజు' పూర్వుఁడని తెలియుచున్నది. ద్విసంధానమహాకావ్యనిర్మాత యగు ధనంజయుఁడు (దశరూపక కారునికంటె భిన్నుఁడుఁ, బూర్వుఁడు) రాజశేఖర మహాకవికంటెఁ బూర్వుఁడని యీక్రింది 'ద్విసంధానపీఠిక' వలనఁ దెలియుచున్నది:

"884 క్రిస్తాబ్దపర్యన్తం కాశ్మీరా న్పాలయితు రవన్తి వర్మణః సమకాలీనయోః ర్ధ్వన్యాలోకనిర్మాయకానన్దవర్ధన, హర్షచరిత మహాకావ్యరచయిత్రు రత్నాకరయోః స్తావకస్య, 959 క్రిస్తాబ్దరచిత యశస్తిలక చంపూనిర్మాత్రు జైనసోమదేవేన స్తుతస్య, బాలరామాయణాద్యనేకనిర్మాత్రు రాజశేఖరస్య నామ్నా జల్హణాదిసంగృహీత 'సూక్తిముక్తావళ్యాదిషు లిఖితేషు' ప్రాచీనకవి వర్ణనశ్లోకేషు(సూక్తిముక్తావళి సుభాషితహారావల్యోః)

'శ్లో. ద్విసంధానే నిపుణతాం సతాం చక్రే ధనంజయః,
యయా జాతం ఫలం తస్య స తాం చక్రే ధనంజయః.'

ఇ త్యుపలభ్యమానత్వేన 'రాజశేఖరకవేః ప్రాచీనో ధనంజయకవి రాసీత్' ఇతి."

'కవిరాజు శ్లేషకవితానిపుణులను మాత్రమే యుదాహరించెను గాని, సామాన్యులగు శ్లేషకవుల నుదాహరింప లేదు. అందుచేఁ బూర్వోక్తరాఘవపాండవీయ శ్లోకము (I స. 41 శ్లో.)కవిరాజ ధనంజయ పౌర్వాపర్యద్యోతకము కాఁజాల' దని కొందఱియభిమతము. ధనంజయ మహాకవి కవిరాజుకంటె నేవిషయమునను దీసిపోవువాఁడు కాఁడు.

"శ్లో. ప్రమాణ మకలంకస్య పూజ్యపాదస్య లక్షణం
ద్విసంధానకవేః కావ్యం రత్నత్రయ మపశ్చిమమ్."

—ధనంజయనిఘంటువు, II_48 శ్లో.

ఈశ్లోకమువలన నకలంక భట్టారకుని న్యాయశాస్త్రమును, బూజ్యపాదుఁడను దేవనన్దియొక్క వ్యాకరణమును, ద్విసంధానకవి యగు ధనంజయుని రాఘవపాండవీయమను 'ద్విసంధాన' కావ్యమును నసదృశరత్నత్రయమని విశద మగుచున్నది.

"శ్లో. జాతే జగతి వాల్మీకౌ శబ్దః కవి రితి స్మృతః;
కవీ ఇతి తతో వ్యాసే కవయ శ్చేతి దణ్డిని.
కవయః కవయ శ్చేతి బహుత్వం దూర మాగతమ్;
వినివృత్తం చిరా దేత త్కావా జాతే ధనంజయే."

—ధనంజయనిఘంటువు, II_49, 50 శ్లో.

స్థలసంకోచముచే నీశ్లోకము లవివృతములు. ఈశ్లోకములవలన ధనంజయుఁ డుత్తమకవిశిరోమణి యని విశద మగుచున్నది. 'ఈశ్లోకములు ధనంజయుఁడు స్వకుచమర్దనప్రియత్వముచేఁ జెప్పినవి గాని యితరు లెవరును ధనంజయు నిట్లు స్తుతింప లే' దని వీనిని గొందఱు నిరసించినను, ద్విసంధానకావ్యరత్నము నవలోకించిన ధనంజయకవి యసదృశప్రజ్ఞావైభవము తెల్లమగును. కవిరాజు ధనంజయునికంటెఁ బూర్వుఁ డైనచో, నీతఁడు కవిరాజు నేల యుదాహరింప లేదనిన, 'ద్విసంధానము'లో ధనంజయుఁడు పూర్వకవిస్మరణము చేయమియే దీనికి హేతువు.

Prof, A. B. Keith opines in his 'Classical Sanskrit Literature,' p. 56. footnote: "A work of the same title (ie., Raghavapandaviya) by Dhanamjaya is mentioned by a Rajasekhara, and the date of it is dubious."

ఇట్లు పండిత "కీత్" మహాశయుఁడు వ్రాసియున్నాఁడు. కాని పూర్వవిమర్శితాంశములఁబట్టి ధనంజయుని, నతని రాఘవపాండవీయమును సూచించినరాజశేఖరుఁడు బాలరామాయణాదిగ్రంథకర్తయేయనియు, నీధనంజయుఁడు కవిరాజునకుఁ బరమునను, రాజశేఖరునకుఁ బూర్వమునను నుండినవాఁడనియు స్పష్టమగుచున్నది. పూర్వోద్ధృత శ్లోకములలో, "కవయ శ్చేతి దండిని"; "కవయః కవయ శ్చేతి బహుత్వం దూర మాగతం." ....అనుటచే (6 వ శతాబ్దిలోనుండిన) దండ్యాచార్యునకుఁ బిమ్మటఁ జాలకాలమునకు ధనంజయుఁ డుండినట్లు తెలియుచున్నది. అందుచే ధనంజయుఁ డష్టమశతకోత్తరార్ధమున (750__800 A. D.)నుండిన ట్లూహింపనగును.

ఇంతవఱకుఁ దేలిన సారాంశము: కవిరాజు క్రీ.శ. 650__725 నడుమ నుండె నన సత్యదూరము గాదు. అందుచేఁ గవిరాజు క్రీ.శ. 725 వ వత్సరమునకుఁ బరమున నుండె నను బెరిడేల్, కీత్ మొదలగు విద్వాంసుల యభిమతము లన్నియు నలీకవాదము లగుటంజేసి నిరస్తములని సత్యాన్వేషణపరాయణుఁడనై మనవి చేయుచున్నాను.

శ్రీ సి. సుబ్బలక్ష్మిగారు, బి. ఏ.,

శ్రీ ఆర్. కృష్ణాబాయిగారు, బి. ఏ., యల్. టి.

శ్రీ మిస్. పి. పారిజాతంగారు

శ్రీ శకుంతలా కన్యగారు, యం. ఏ.,

శ్రీ డాక్టరు హెచ్. యం. లాజరస్‌గారు, యఫ్. ఆర్. సి. యస్.

శ్రీ సీతా దేవదాసుకన్యగారు

శ్రీ ఇంద్రాణి బాలసుబ్రహ్మణ్యంగారు

శ్రీ లలితగారు

౧౯౨౭ సం. చెన్నపుర విశ్వవిద్యాలయ
పట్టభద్రలు

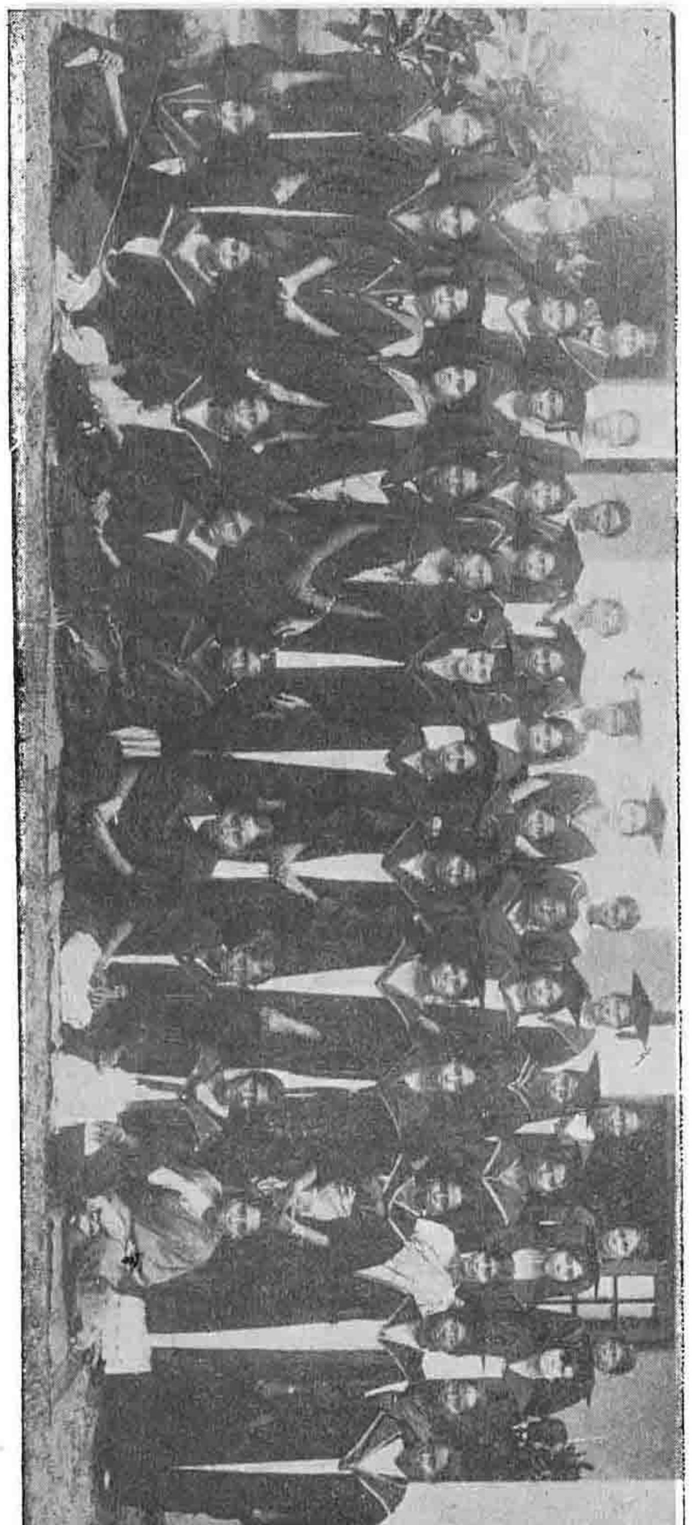

తృణకణములు

సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు

౧

జగతిఁగల సర్వజంగమ స్థావరములు-నాదుజన్మలమూర్తులై నాకుఁ దోఁచుఁ
దారకలు దేవ! నీకృపాధార సిద్ధి-గొన్నసిద్ధులమూర్తులై చెన్నుమెఱయు.

౨

కడలికరుడులగమి నాదుకలుషములకుఁ-బ్రతికృతులటంచు ఫేనాంకురములవ్రాసి
నాకుఁ జూపుచున్నావనేకగతుల-దేవ! తత్ప్రతీకార మర్థింతు నిన్నె.

౩

మూఢపశుజన్మఁ దప్పించి పూర్ణకృపను-దేవ!నరజన్మమును బ్రసాదించినావు
కాని తొలిజన్మధర్మ మేకారణమున-న్యాయ్యపరివర్తనంబుఁ జేయవు? మహాత్మ!

౪

నిన్ను సాక్షాత్తుగాఁ గాంచనేరనట్టి-మాదృశులను ననుగ్రహింపంగఁ దలఁచి
పుడమిపైనిఁ బుణ్యక్షేత్రములమిషమునఁ-దావకకటాక్షముల నిల్పినావె? దేవ!

౫

నిను జపించుచుఁ గూర్చుండ నిశ్చలముగ-నన్యసంకల్ప పక్షిచయంబు వచ్చి
వ్రాలునాదగు చిత్తంబుపైని; విసరి-చూడ్కి-యొడిసెలగమి వెలార్చుము మహాత్మ!

౬

కడఁగి యెప్పటికప్పుడే కడిగి తుడుచు-చున్నఁబైనుండి రాలుచునుండె దుమ్ము
నామనోదర్పణంబున నాథ! కప్పు-మా! భవత్కృపాచ్ఛాదనాంబరము దాన.

౭

పుడమి నాజీవితం బొక ముఱికికాల్వఁ-జేసి యెల్లకల్మషరాశి చేర నిండుఁ
బెక్కుతూములు నిర్మించి పెట్టితేల?-పంటకాల్వగ దాని మార్పఁదగు దేవ!

౮

నీమహాశక్తి శైవాలినీఝరంబు-కొండపయినుండివలె జీవకోటిపయినిఁ
బడుచు సర్వతోముఖముగాఁ బాఱుచునది-క్షితినిఁ గళ్యాణవంతంబుఁ జేయుదేవ

౯

కేలు లేదు, గ్రహింతువు; కాలు లేదు-పఱతు; కన్నులేదు కనుదు; మఱియు వీను
లేదు వినుదు నీచరితముల్ దేవ! భువని-నశ్రుతచరంబులును నద్భుతావహములు,

౧౦

నిను సమీపింపఁగావలెనని యనంత-కాలములనుండి యత్నింతు గాఢముగను
దేవ! కనుబంతి రేఖమాదిరిగ దవ్వు-దవ్వులకుఁ బాఱ నిన్నెట్లు దగ్గఱింతు?

౧౧

కన్నుఁ దెలిదమ్ములును మనఃకైరవంబు,-కడుగుఁదామరదోయియు, హస్తకోక
నదము లివ్వన్ని కలిపి దండగను గ్రుచ్చి-తండ్రి! నీకు సమర్పింపఁ దలఁచినాఁడ!

౧౨

నాదు పిల్లనగ్రోవిని నూఁది దేవ!-తావకాలయమంటప స్తంభములను
జిగురువెట్టంగ నొసరించి శీతలమగు-కాయమానంబు నిర్మింతు హాయి నింతు.

౧౩

ధాటి నావైపునకుఁ బాఱు త్వత్కృపాత-రంగిణికి దేవ! నాదు ప్రారబ్ధకర్మ
పర్వతంబయి యాతంకపఱుప నకట!-తప్పకొని ప్రక్క-వాటుగా దాఁటిపోయె. దేవ!

౧౪

తావకపదాంబురుహసన్నిధానమందు-మోఁకఱిలియుంటిఁ గేల్దోయి మోడ్చి
త్వత్కటాక్ష పుష్పాక్షతల్ దయ దలిర్పఁ-జల్లి దీవింతువన్న యాశను వహించి.

౧౫

ప్రభుఁడవా? లోకములకు, సేవకుఁడవా? త్వ-దీయసత్యపథంబును దెలియకుంటిఁ
బ్రభుఁడవేనిఁ బ్రదిష్టము సుమార్గమునకు మము-సేవకుఁడవేని మా యాజ్ఞ సేయుమయ్య!

౧౬

పువ్వులకు దివ్యతరఫలంబుల నొసంగు-దొక్క-తృణము సమర్పింపఁ బెక్కు-కోట్ల
ధనము లిత్తువు; నీయంగడిని లభించు-రాగిపైసకు రతనాలరాసి దేవ!

౧౭

మామకకటాక్ష భూషణమాలికలను-లలితముగఁ దావకాంగం బలంకరించి
చిత్తపీఠంబుపైని నాసీనుఁ జేసి - నినుగుఱిచి గీతములు పాడుకొనుదు దేవ!

౧౮

నాదుజీవితగాథ లెన్నటివి నాఁడె - తెలుపుచుంటి నాగాన* తంత్రిలతమీఁద
నత్యవశ్యంబులగు ననేకాంశములకు-నోయి! ప్రత్యుత్తరముఁ గోరుచున్నవాఁడ.

౧౯

ఓసి పుష్పాంజలీ! నీయొకొక్క-పువ్వు-నాకు నొక్కొక్క-దూతయై నాదుహృదయ
వేదనలు సహస్రముఖాల వెల్లడించి-దేవదేవుని కృపను సాధింపఁబొమ్ము.

* Coire.

౨౦

నిన్నుఁగన నాకు నిపుడున్న కన్నుదోయి-చాలదనియందువా? యట్లు చాలకున్నఁ
జాలినట్టివి కల్పింపఁజాలవే? యె-దో? నెపము వెట్టి తప్పించుదువు మొగంబు.

౨౧

నను భవత్పరిచారక జనమునందు-నెలమిఁ గడవానిఁ గానైన నిలువనిమ్ము
నిత్యమును నీదు దివ్యమందిరము నూడ్చి-కొలుచుచుందును నెల్ల వేళలను దేవ!

౨౨

నాదువదన ధారాంబుయంత్రంబునుండి-సకలకాలంబు పీయూషసదృశమైన
కవనపూరంబు ప్రవహింపఁగా నొనర్పు-దాన నిన్నభిషేకింతుఁ దలఁచు దేవ!

౨౩

పద్మముల్ గావు నీపాదముల్ నామనో-భ్రమరంబునకుఁ జంపకములుగాని
వనజారి గాదు నీవదనంబు నానేత్ర-కువలయద్వయికిని సవితగాని
సుమవృష్టి గాదు నీమాడ్కు-లనుండి నా-పయి ప్రాలునది బాణపటలిగాని
అమృతంబు గాదు నీహాసచంద్రిక నన్నుఁ-గనువేళఁ బెనువిషాకరము గాని
అభయదముగాదు నీదైన హస్తశాఖ-కరుణ మాలి నన్ జళిపించు కత్తిగాని
యిట్టి విపరీతరూపంబు నీవు దాల్పఁ-గటకటా! దేవ! నాపాపకర్మమేమి?

౨౪

బాలరంభాస్తంభజాల సౌభాగ్యంబు-మొత్తంబుగాఁ బోఁతపోసినట్లు
కమనీయ మల్లికాసుమ పరీమళరేఖ-గాఢంబుగా గడ్డకట్టినట్లు
మానిత హైయంగవీనమార్దవభూతిఁ-జెన్నొందఁగాఁ బ్రోగు సేసినట్లు
సలలితమాకంద ఫలరససంపత్తి-పెల్చనాకృతిఁ దాల్చినట్లు
ముగ్ధమధురంబునౌ జగన్మోహనంబు-శాంతిసంబద్ధమగు భవచ్చారురూప
మకట! నాదురదృష్టవీచికలు గప్పి కానఁబడకుండఁ జేసె; నాగతి యిఁకేమి?

౨౫

ఒకసారి బర్హిశాబకములతోఁగూడి-యందంబుగా లాస్య మాడినట్లు
ఒకతేపఁ జంద్రచంద్రికలమవ్వంబును-నవ్వంగఁ గిలకిల నవ్వినట్లు
ఒకమారు మబ్బులందున్న చంద్రకళనా-నడరుచు దోబూచులాడునట్లు
ఒకసారి మందానిలోదయం బైనట్టి-వేళవాహ్యాళికిఁ బిలిచినట్లు
దాఁగిమూఁతల నాడుచు దాఁగినట్లు-చిలుకపలుకులతో నన్నుఁ బిలిచినట్లు
గుసగుసలు వల్కఁ జెవిచెంతఁ గూరుచున్న-యట్లు నాసామి నాసఖుం డాత్మఁదోఁచు.

కవిత్వముయొక్క విలువ

కవికొండల వేంకటరావు గారు

కవిత్వముయొక్క విలువను రూపాయలణాల పైసలలో మన మెన్నటికిని లెక్కింపనేరము. అది ధనధాన్యములు, భూములు, బంగారు, వెండి మున్నగునవి కలవానికివోలె, తనస్వామికి ధనము చేకూర్చునంతనే విలువ కలదని మనము పరిగణింప వలనుపడదు. బమ్మెరపోతనామాత్యుడు తనభాగవతమువలన నెంతధన మార్జించెనని తలపోయనగును? వాల్మీకి తనరామాయణమువలన చక్రవర్తిసిరి ననుభవించెనని యూహింపజెల్లునా? కాదు, కాదు. కలిమికిని కావ్యములకును చాలదవ్వు. దానివిలువ యొకమనఃస్థాయి. సత్యము, అహింస, శౌచము, శాంతి, ఇంద్రియనిగ్రహము మున్నగున వెట్టివో, యట్టి యొకానొక యమూల్యమానసికతత్త్వము కవిత్వము. అది మనము లేదన్నను మనస్సునకు దట్టుచునేయుండు. మన కెందుల కనుకొన్నను డెందంబున కందళించుచునేయుండు. మనము నేర్వకున్నను నేర్చినట్టు లొక్కొక్కతరి స్ఫురించు. ఆ స్వయంసపన్నతయే దానివిలువ—దానికలిమి.

ప్రతివాడును రామాయణము బాగున్నదని నిరతము దానినే పఠించునా? ఇతరపనులు చక్క జూచుకొనడా? ప్రతివాడును భారతము చక్కని కథామంజరి యని అనవరతము దానిని చేతబట్టి తిరుగాడునా? తిరుగడు. మనము చదువుదు మొకానొకప్పుడు; అది మనమనస్సునకు వేఱొకప్పుడు సామాన్యజీవితమునందు సంస్మృతికి దట్టుచు సాక్షాత్కరించు. మనకు దానియగత్య మగుపించు. మనకు సహజముగ గల కవిత్వస్వభావము నయ్యది గట్టిపఱిచి, మనకు సమయమునకు బ్రబోధ మిడుచుండు; మనదృక్పథమును మార్చు. అంతక్రిత మొకవిధముగ జూచులోకమునందు, లోకులవర్తనమునందు నొకానొక క్రొత్తయర్థమును మనము గ్రహించుచుందుము.

ఎట్లు? మనము సూర్యాస్తమయసమయ కుంకుమరాగ ప్రశోభితంబగు నభంబును దిలకింతుము. అది చూచునపుడు మనలో నయ్యెడ నేదైనమార్పు గొలిపించుచున్నదా? కొలిపింపవచ్చు; లేదా మనము పరధ్యానముగ నున్న గొలిపింపకపోవచ్చు. కాని దానిరంగు, దానికాలపరిపక్వత బెడంగు, మన కవ్వేళ గాకున్న వేఱొండుతఱి జ్ఞప్తికి వచ్చి, యెప్పుడో యొకానొకప్పుడు ప్రతివానిజీవితమునందును తత్తదుచితసంస్ఫురణంబు నుద్దీపింపజేయు. అలనాడు మనలసంచలింపఁజేయనిదనిసూర్యాస్తమయము శక్తిశూన్యమా? సౌందర్యవిహీనమా? కాదు. అదియే మఱియొకప్పుడు మిక్కిలి సత్తువతో మన కుద్బోధనంబు గావించు. అందలిప్రతిభ యప్పుడునిప్పుడు నొక్కటియే. కాని అప్పుడు మనము దానివలన చలింపక పోతిమి; నేడు చలించితిమి. కావున మనలోనిది కాని యాలోపము; సూర్యాస్తమయమునందలిది కాదు. అది నేను లోపమనికూడ ననను. మనతొల్లింటియవస్థ సూర్యాస్తమయముతో వియ్యమందునంతటిదిగ లేదనుకొనవలసియుండు.

అట్లే కావ్యములతో మనము సంబంధ మలవఱచుకొనునప్పుడును ఒకానొకపాత్ర మొకప్పుడు చదువ మన కేమియు నర్థముకాని దుత్తరక్షణమందు మనలో మఱొండు సమయంబున నందలి యంశము స్ఫురించుచు మనకుత్తేజనంబు గల్గించు. అంశములు మన భావనాశక్తిని నిల్చునవికాని, మన నాలుకచివర నాడునవి కావు. ఆ నిల్చునది మన మానా డెఱుగకపోవచ్చు. కాని యెప్పుడో యొకనాడు దానియందు విలువయనున దున్నయెడల తప్పక తట్టు. అట్లు తప్పక తట్టువాని నుద్గ్రంథము లని కొనియాడజెల్లు. ఏగ్రంథముగాని చదివివేసి బాగులేదని

త్రోసివేయజనదు. ఆగి ఆలోచింపవలెను. ఆ గ్రంథము నందలియంశము తిరిగి మనజీవితమునం దెప్పుడేని స్ఫురించునదియా యని చింతనంబిడ స్ఫురించునదియేని, అది మనకు గవిత్వము బ్రసాదించిన దన్నమాటయే.

మన యవసరమునకు, మన ప్రస్తుతావస్థకు దగు గ్రంథములను కొని మనము వానివలన తాత్కాలికలాభము నుపడయుచున్నారమన్న, మనము గ్రంథపఠనము నొకానొక స్వప్రయోజనమును మనసునం దుంచుకొని చేయుచున్నామనుమాట. అందు మనకుగల "పరాకాష్ఠ" వెల్లడియగునే కాని మనము కళను కళకొఱకైయే సేవించునట్లు తోచదు.

ముక్తికొఱకు భుక్తికొఱకు గ్రంథములు పఠించుటలన్న, దేవతాసందర్శనమునకై పుణ్యక్షేత్రములు సేవించుటవంటి దగుగాని, సృష్టిసందర్శనార్థమై గహనారణ్యములు యదృచ్ఛ జొఱబడుటవంటిది కానేరదు.

మన మొక గ్రంథమును జదువునప్పుడు ఒక ప్రయోజనము నెద నుంచుకొనరాదు; ఒకసూత్రము, ఒక పరిబంధనము, ఒక కట్టుబాటు నరయజనదు. యదృచ్ఛ జదివి, యదృచ్ఛ యోజింపనగు. ఆగ్రంథమునందలి యంశము మన జీవితలక్ష్యము నెందేని, నెప్పుడేని మార్చకపోవునా?

ప్రార్థనపద్యము

ఎవ్వానికొఱకు కోయిలపిట్ట యెలుఁగెత్తి
    కొమ్మఁ గోకోయని కొసరువిసరు
ఎవ్వానికై సెలయేరు జల్లలమని
    పెనుకొండలోయఁ బింపిళ్లుగూయు
ఎవ్వానిపొంటె నుయ్యేలఁదూఁగు చిటిపాప
    మవ్వంపుఁజిన్ని లోనవ్వు నవ్వు
ఎవ్వానిఁగూర్చి హాయిగఁ బేదగోపండు
    గుల్లపిల్లంగ్రోవిఁ బల్లవెత్తు
అట్టి చిద్రూపమూర్తి కనశ్వరునకు
సకల జంగమస్థావర సాధు జీవ
లలిత సత్కళాభావచిత్రాలయునకుఁ
బురుషసూక్తున కంజలిపుటి ఘటింతు.

వేణుగానము

భమిడి ఉమామహేశ్వరావధాని గారు

నీలముల నేలఁజాలు పెన్నెరులు నీదు - చిఱునగవు లొల్కు మోమునఁ జిందులాడఁ
బలుకుపలుకునఁ దేనియ లొలుకునటులు - పాడుమాలీల వేణుగోపాలబాల!
పండువెన్నెలతేటలో నుండుమురువు - గండుకోయిలపాటలోఁ గ్రాలుహొరువు
తోడరి పీయూషకలిత మాధుర్యగరిమ - కలదు గోవింద! నీవేణుగానమందు.

రాలు కఱంగు; మోడులు విరాజిలుఁ గ్రొంజిగురొత్తి; క్రేపులుఁ
బాలను ద్రావుటల్ మఱచుఁ; బన్నగముల్ దఱిఁజేఱి యాడు; కెం
గేలను వేణువూని మధుగీతములన్ బచరించునంత గో
పాల! త్వదీయశక్తి మది భావనసేయఁగ శక్యమేరికిన్?

పల్నాటి పౌరుషము

పంగనామముల రామచంద్రరావు గారు

అంతిమ దృశ్యము

[బ్రహ్మనాయఁడు కూర్చుండియుండును]

బ్రహ్మ—దైవమా! చెన్నకేశవా! ఎందఱు వీరవతంసులు కారంపూడియుద్ధభూమిలోఁ దెగటాఱిరి!

సీ. వృద్ధికాముండు మాపినమల్లదేవుండు
జీవితకావ్యంబు చిగురుఁ జదివె!
మరలి చూడక యిల్లు మాకొఱ కీల్గిరి
యుగ్రాహవోత్సుక యోధవరులు
మాచెర్లరాజ్య మామంత్రించినను బోయె
మల్లభూపతి పెరుమాళ్ల సేవ
లేక లేక కలుగు నేకపుత్రుఁడు గోర
బాలచంద్రుండు రంభాసుఖంబు
అయినవా రందఱును సమరాగ్నిలోన
బ్రుగ్గిపోయిరి నల్గామరాజు నేను
నూడఁగొట్టిన నాగళ్ల మునిఁగినాము
అకట! యుద్ధాభిలాష మహాపకారి!

కన్నమదాసు—(బంధితయైన నాయకురాలితోఁ బ్రవేశించి) తండ్రీ! నమస్కారములు.

బ్రహ్మ—(నాయకురాలిని జూచి) కన్నమా! ఇదియేమి?

కన్న—తండ్రీ!
అన్నదమ్ముల కున్న స్నేహంబు చెఱచి
ఆఁడుపెత్తన మేర్చి రాజ్యప్రతిష్ఠ
నాగులేటను గలిపిన నంగనాచిఁ
ద్రాటఁ గట్టితి నాయకురాలి నిదిగో.

బ్రహ్మ—కుమారా! నీహృదయక్షేత్రంబున నేను నాటిన ధర్మాధర్మపరిచ్ఛిత్తియను లతికను విషజలంబు వోసి పెంచుచున్నావే!

[కోటకేతుఁడు, నలగామరాజు నొకవైపునుండి ప్రవేశించి వినుచుందురు.]

కన్న—(జంకుతో) అదే మట్లనెదరు?

బ్రహ్మ—చెప్పెదను గాని ముందు బంధంబుల విప్పుము.

కన్న—చిత్త మట్లే చేయుదును. (నాయకురాలి కట్లు విడిపించును.)

బ్రహ్మ—(నాగమ్మతో)

ఉ. ఆగురిజాలరాజ్యమహి
మాంచిత మంత్రపదానుభోగమం
దూఁగిన భాగ్యశాలినికి
నోటము వెట్టుట గాక త్రాళ్లతో
నీగతిఁ గట్టియుంట తగ
దీతఁ డెఱుంగక తప్పుఁ జేసె నో
నాగమతల్లి! దీనికి మ
నస్సున జింతిలకమ్మ! మానినీ!

(నాయకురాలు తల వంచుకొని యుండును.)

కోటకేతుఁడు— రాజుగారూ! బ్రహ్మనాయఁడు గారు శత్రువుపైఁ జూపునౌదార్యము ప్రశంసాపాత్రము గదా!

నల—అతఁడు సుగుణంబుల పెన్నిధి.

బ్రహ్మ—(కన్నమతో) కుమారా!

మ. అవమానంబునుగూర్చి యన్యులకు వా
రాత్రిం దలఁ వాంచి పె

ల్లు విలాపింపఁగఁ—జూచి వేడ్కపడుదు
ల్వీక మాను మోతండ్రి! యీ
యవమానం బది నీకె యౌనెడలస
హ్యం బౌనె? లోకంబు నా
త్మవలెం జూచుచు జ్ఞాని శత్రువుల స
న్మానించుఁ బ్రేమంబునన్.

గీ. యుద్ధమున శత్రురాజుల నోర్చియున్న
వారిఘనతను గౌరవింపంగవలయు
ము న్నలెగ్జాండ్రు పురుషోత్తముని జయించి
ఎంతగా గౌరవించెనో యెఱుక లేదె.

శాత్రవుం డొనర్చు దుశ్చేష్టితంబుల ఖండింపవలెఁ గాని వారికిమాత్ర మెట్టిహింసయుఁ గావింపరాదని నా కుద్బోధము గలుగుచున్నది. సంగ్రామరంగమున నోడింపఁబడిన వా రెంత యవమానకీలలతోఁ దపింతురో విజయధ్వజ మెత్తినవా రంత మహాప్రేమంబును వర్షించి వారిమనస్సునకు శాంతిఁ గల్పింపవలయును. (ఆలోచించి) ప్రేమాయుధంబున సాధింపఁబడఁజాలని శాత్రవులు దౌర్జన్యాయుధంబునఁజక్కఁబడరని తోఁచుచున్నది.

ఉ. ప్రేమము దుష్టమానసప
రీత విరోధములం బెకల్చి లోఁ
బ్రామును స్నేహితంబు నిరు
పక్షములందునఁ; గామధేనువై
ప్రేమము లోకసౌఖ్య శుభ
రీతి పయస్సును జేపుచుండ నో
హో! మదమెక్కి చంపితిమి
యుగ్రరణంబున జీవకోటులన్.

అట్టి లోకక్షేమకరంబైన ప్రేమసిద్ధాంతంబు గీటు నంబుచ్చి యీకలియుగంబున నే కాక పూర్వయుగంబులందును ధర్మజ్ఞులగు వీరులుగూడ శత్రువుల భంజించుపట్ల దౌర్జన్యంబు సూపించి భీమంబుగా రణంబు గావించి పగతుర నోడించి యున్నమాట వాస్తవము. అయినను నంతకంటె నుత్కృష్టతరమై, లోకకల్యాణమునకు దారిఁ జూపుచు, నెట్టికఱకుగుండెలనుగూడ ద్రవింపఁజేయఁ గలిగిన దౌర్జన్యరాహిత్యము మనకందఱ కవలంబనీయము.

శా. సాసూయంబుగఁ జూచుచుం బ్రకటదౌ
ర్జన్యంబుఁ గావించి యెం
తో సాధించెడు ఱాతిగుండెగల శ
త్రుండైన మోమోడి య
ద్దే సౌహార్దము సూపి లోఁబడును గా
ఠిన్యంబు పోఁగా నహిం
సా సిద్ధాంతరహస్య మియ్యదె ప్రపం
చక్షేమ మిందే సుమీ!

కన్న—తండ్రీ! మఱల సెలవిండు.

బ్రహ్మ—(మఱలఁ జదివి)

గీ. తెలిసి శూరులె దీని సాధింపఁగలరు
ధర నహింసాస్త్రి పిఱికి పందలకుఁ గాదు
మేటివీరులు దీన నమ్మికను గలిగి
లోకమోక్షంబు గూర్పఁబోలును గుమార!

(కొంచె ముండి) ప్రాణబంధువులు, గడకేకపుత్రుండగు బాలచంద్రుండును సమరభూమిలోఁ జదిసినారు. నే నింక శస్త్రసన్యాసంబె కాక మానసికసంసారసన్న్యాసంబుగూడ వైరాగ్యబుద్ధిచేఁ గావించి, భవిష్యజ్జీవితంబంతయును బంచమాస్పృశ్యతానిరోధంబుతో పాటుగా నహింసాసిద్ధాంతప్రబోధంబుగూడఁ జేయుచు లోకోపకారమునకుఁ బూనవలెనని యున్నది. ఈ యహింసాసిద్ధాంతమును దేశమున నెట్లు ప్రచారములో నుంచవలెనో, దాని యాదర్శములు మానవకోటి కెట్లుపకరించునో—యీ మొదలగు సర్వ విషయంబులు విపులముగఁ దరువాతఁ దెలియఁజేసెదను. అసలహింసాసిద్ధాంతము—లేక—ప్రేమ సిద్ధాంతము, కుమారా! నీకెంతవఱకు నచ్చునో తెలియదు.

కన్న—తండ్రీ! భగవంతుండగు శ్రీకృష్ణుం డర్జునునికి నిష్కామకర్మయోగ ముపదేశించినమాదిరి నేఁడు దమరు నాకు దౌర్జన్యరాహిత్యసూత్రములచే నుద్బోధము గావించుటచే ధన్యుండనైతిని. ఇఁకమ్ము దహింసాసూత్ర

లతికలు నలుదిక్కులఁ బ్రచారామృతప్రసారంబున వృద్ధిఁ బొందించి వ్యాపింపఁజేసెదఁగాక.

(నాయకురాలిని జూచి)నాగమ్మగారూ! నేను మీ యెడలఁ గావించిన మహాపరాధమునకు మన్నింపవలెనని ప్రార్థించుచున్నాను.

నాయ—(తనలో) అహింసాసిద్ధాంతముల నేను గూడ వినవలెననియే యింతసేపు కుమారునికి నాయఁ డుపదేశించినాఁడు. ఈతని యుద్యమంబులు గొన్ని నాకం గీకారార్హములుగాకున్నను, మొత్తముమీఁద గొప్పధర్మజ్ఞుఁడని చెప్పక తప్పదు.

కోట—ఆహా! మహాత్ముఁడుగదా బ్రహ్మనాయఁడు! నరసింగరాజు, పెదమల్లదేవుఁడు, బాలచంద్రుఁడు రణంబున నిహతులైరనివిని, పరితపించి పరితపించి, వైరాగ్యము దెచ్చుకొని, నాయఁడుగారు లోకోద్ధరణమునకు నూతన సూత్రంబులను బ్రతిపాదించుచున్నారు.

నల—కోటకేతుఁడుగారూ! క్రౌంచమిథునంబును గాంచిన వాల్మీకిమహర్షి రామాయణకథాకవితామృతంబు వర్ణించినవిధమున నీకార్యంపూడి యుద్ధపర్యవసానంబును బొడఁగనిన బ్రహ్మనాయఁడుగారు దౌర్జన్యరాహిత్యసిద్ధాంతములు సముజ్జీవింపఁజేయుచున్నారు. ఇఁక మనము బయలువడుదమా?

కోట—ఊఁ. (దగ్గఱకు వచ్చి)నాయఁడుగారికి నమస్కారములు.

నల—(నాయనిఁజూచి యవమానముతో) నమస్కారములు.

బ్రహ్మ—(నలగామునిజూచి యాశ్చర్యంబును మించిన సంతోషముతో) ఓహో! నాప్రేమాస్పదుఁడు వచ్చినాఁడే! (పోయి కౌఁగిలించుకొనును.)

నల—(కన్నీరు నించుచు) అయ్యా! మీరు చిన్నతనంబున నాకుఁ దండ్రితరువాతఁ దండ్రియంతవారయి రాజ్యపరిపాలన వివిధధర్మంబు లుపదేశించినను—సత్యమొప్పుకొనియెదఁగాక—మిమ్ములను ద్రోసిపుచ్చి—యీ నాగమ్మగారి మతకుతంత్రములలో మునిఁగి తేలలేక, యామెకు లోఁబడి, సర్వకార్యములందును నామెకుఁ గనుసన్నమెలఁగుచుఁ, దుదకుఁ గలిగినబంధువుల నందఱను జంపుకొనిన నిర్భాగ్యుఁడ నైతిని. పూర్వప్రేమంబును మఱచి పోరని విశ్వసించి శరణార్థినై వచ్చితిని.

బ్రహ్మ—నాయనా!

మ. చిరకాలోపగతాతిమాత్ర రుచిర
స్నేహాంబువుల్ గర్మపుం
బరిపాకంబునఁ గొంతకాలము పరా
మర్శించి లోఁగొంటి సుం
దరహా నీముఖచంద్రబింబమును సం
దర్శించి నాచిత్తసా
గర ముప్పొంగుచు ముంచివేసినదిన
ల్గామక్ష్మావల్లభా!

మ. కలబాంధవ్యము మాసిపోవఁగ వియో
గంబుల్ పునస్స్నేహముల్
కలయా—నిశ్చయమా—యెఱుంగను మహా
కష్టంబుల్ సౌఖ్యరీ
తులు రేయుంబవళుల్ వలెన్ దిరుగునం
తుల్వెట్టి యీమానవా
వళి కాలాఖ్యుని చేతిబొమ్మలు గ్రహిం
పంజాల మీచిత్రముల్.

తండ్రీ! కడచినదానికిఁజింతింపకుము. నీకు భయము లేదు. రోహిణీకార్తెలో వడదెబ్బ దగిలి శోషిల్లిన లతాకుసుమములు మృగశీర్ష కరుణామృత వర్షలేశంబున నేద దేఱునట్లు దౌర్భాగ్యప్రభావమువలన విడిపోయిన మన మిర్వుర మీకార్యంపూడి కయ్యంబువలనఁ బునస్సమాగమంబు చేసికొనఁగలిగితిమి. పరమసంతోషము.

కోట—(నాయనితో) అయ్యా! తమరు మహాత్ములు; మహాత్ములయాజ్ఞ యనుల్లంఘ్యము. పల్నాటి రాజ్యంబింక నేతీరున సాగింపవలెనో విచారింపవలెనని కోరుచున్నాను.

134

ఆయుర్వేద సమాజమువారి ఔషధరత్నములు పరీక్షించదగినవి.

మహాద్రాక్షాదిచూర్ణము

దీనియందు అభ్రకసింధూరము చేర్చబడియున్నది. ఇది క్షయ, రక్తపిత్తము, స్త్రీల కుసుమవ్యాధులు, ప్రమేహము, మూత్రఘాతము, మూత్రకృఛ్రము, వాంతి అరుచి, శ్వాసకాసలు, జ్వరము, ఆమ్లపిత్తము, అంగదాహము, మూర్ఛ, సర్వార్శస్సులు, పాండువు, కామిల, రొమ్మునొప్పి తలనొప్పి, కడుపుబ్బరము, శీతపిత్తము, మలమూత్రబద్ధము, వంధ్యారోగము, మొదలగు వాటిని, హరించి స్త్రీలకు సంతానమును పురుషులకు వీర్యవృద్ధిని కలిగించుటలో అమోఘమైనది. దీనిని 40 రోజులు మొదలు 3 మాసములవరకు పుచ్చుకొనిన ప్రబలమగు వ్యాధులను నివర్తించును.

5 తు డబ్బి రు 1-0-0

పూర్ణచంద్రోదయం

సువర్ణమిశ్రమము, మేహము, నిక్కాక, పాండువు, క్షయ మొ॥ వ్యాధులను హరించి బలమును కలిగించుటలో శ్రేష్ఠమయినదని అందరెఱింగిన ఔషధరత్నము.

తులం 1-కి రు 12-0-0

మదనకామేశ్వర లేహ్యం

శ్రేష్ఠమయినమూలికలతో చేయబడినది. బలహీనులపాలిటి కల్పవృక్షము. మేహము, నిస్సత్తువ, నిక్కాక, శుక్లనష్టము, అతిమూత్రము, మొ॥ వాటినిహరించి బలమును, వీర్యవృద్ధిని, సంభోగశక్తిని, సంతానప్రాప్తిని కలిగించుటలో శ్రేష్ఠమయినది. 2 డబ్బీలు చాలును.

20 తులముల డబ్బి రు 1-4-0

క్షయారిష్టము

దగ్గులు, క్షయదగ్గులు, ఉబ్బసదగ్గులు మొదలగువాటిని హరించును. డబ్బిరు1-0-0

పాలసుగంధిలేహ్యం

రక్తశుద్ధికి శ్రేష్ఠమయినది. సవామేహము, మేహపొడలు, మచ్చలు, యితరచర్మరోగములు, కీళ్ళనొప్పులు, మలబద్ధము మొదలగు వ్యాధులను హరించి రక్తమును శుభ్రపరుచుటలో శ్రేష్ఠమయినది. 4 డబ్బీలు చాలును. 20 తులముల డబ్బి

రు 1-4-0

మహాఖండార్ద్రక లేహ్యం

సమస్తపైత్యములు, వాంతులు త్రేపులు, ఆకలిలేకుండుట, మొదలగువాటిని హరించి మంచి ఆకలిని, జీర్ణశక్తిని కలిగించును. 15 తు డబ్బి రు 1-0-0

రోజాపుష్ప లేహ్యం

మలబద్ధమునుహరించి కాలప్రవృత్తిని చక్కగా కలిగించును. పథ్యములేదు సదావాడుచుండవచ్చును 1 డబ్బిరు0-10-0

ఘనసారచందిని

అన్నివిధములగు సెగ, అంటురోగములు, స్త్రీల కుసుమవ్యాధులు, మూత్రపుమంట, చురుకు, మొదలగుఅన్నివ్యాధులను హరించుటలో చాలా ఉత్తమమయినది. 4 సీసాలు చాలును సీసా 1-కి రు 1-8-0

దీనిని చందిని అత్తరు అనుపానముతో పుచ్చుకొనిన తక్షణమే సమస్తబాధలుహరించును.చందినిఅత్తరు సీ1-కి 1-4-0

గంధకరసాయనము

పరిశుద్ధముగా తయారుచేయబడినది సమస్తరోగములను నిర్మూలముచేయును. జీర్ణించిన సవాయిలు, చర్మరోగములు, కురుపులు, కొరుకుపుండ్లు, తీట,జిల, మేహపొడలు, మచ్చలు, కుష్ఠువులు, మొదలగు అపరిశుద్ధరక్త సంబంధమగు వ్యాధులను హరించుటలో జగత్ప్రఖ్యాతి గలిగియున్నది. 15 తులములడబ్బి రు 2-0-0

కందమూల రసాయనం

మూలవ్యాధి (మొలలజాడ్యము)కిది మంచిమందు. మలబద్ధము,ఆసనమందురక్తచీముగాని వచ్చుట, మొదలగు ఆర్శస్సుసంబంధమగు వ్యాధులను పోగొట్టును.

డబ్బి 1-కి రు 1-0-0

అమృతకల్పము

మిక్కిలి ఘాటుగల ద్రావకము, అనుపానభేదములచేత అనేక వ్యాధులకిది వజ్రాయుధమువలె పనిచేయును, లోపలికి పుచ్చుకోవచ్చును, పైన రాయవచ్చును, శైత్యము, వాయువ మొదలగు వాట్లచే గలుగు తలనొప్పులు, వాయువనొప్పులు, పార్శ్వవాయువులు, పక్షవాయువులు, జలుబు, శైత్యము, దగ్గు, కఫము, జ్వరము, వాంతులు, భేదులు, కలరా, ప్లేగు, విషజ్వరములు, ఋతుశూలలు, సర్వశూలలు, తేలుకాటు, పండ్లనొప్పులు, అంటువ్యాధులు మొదలగు వ్యాధులకు రామబాణము.

½ ఔన్సు సీసా రు 1-4-0

¼ ఔన్సు సీసా రు 0-12-0

ఇంకను మావద్ద శ్రేష్ఠమయిన అనేక ఔషధములు గలవు.

కోరినవారికి మాక్యాట్లాగును ఉచితముగా పంపుదుము. పోస్టుఖర్చులు ప్రత్యేకము.

పి. శి. ఏ. అండు కంపెని, ఆయుర్వేద సమాజం — పెరిదేపి — నెల్లూరుజిల్లా.

పిడుగు-వేంకటకృష్ణారావు పంతులు

ప్రింటర్ అండ్ పబ్లిషర్ } **2/40** పెద్దినాయని వీధి - చెన్నపురి. { "హిందూరత్నాకర" ముద్రాక్షరశాల, మద్రాసు.

చిలకపాటి వేంకటరామానుజశర్మకృతం

వినోదకథాకల్పవల్లి

ఇందు వైదుష్యంబునం గాళిదాసాది మహాకవులతో సమానులయిన భోజుని కూతులం దరుణాంబుజయు, విరజాంబుజయు ననువారల విద్యద్రాజకుమారుండగు నుదయాదిత్యునికిం గాళిదాసుండు పెండ్లి సేయించిన యతివిచిత్రచరిత్రముగలదు. వెల 3_0_0

కాళిదాసచరిత ప్రకరణము

ఇందు; గరూశదేశ మంత్రికుమారుండు గళాచంద్రుండు గురుశాపమున గాడిదెలఁ గాయువారింగలిసియుండి మదనసేనయను రాజపుత్రిం బెండ్లాడి, కాళిదాసుండనం బ్రసిద్ధివడసి పత్నిం గోలుపోయి ధారానగరంబునఁ గాంచనమాలయను వేశ్యాకన్యకం జేపట్టి భోజుని నెయ్యమున వెండియుం దనసతిం బడసిన చరిత్రము. వెల 1_8_0

శ్రీమదాంధ్రభోజచరిత్రము

ఇందు; "భోజచరితనాటకము" అనియు "భోజరాజ కవిరాజ చరితము" అనియు రెండుభాగములుగల యొక సంపుటము. భోజరాజచరిత నాటకమునందు సింధులమహారాజు జరాభరంబున కోర్వంజాలక కుమారుఁడగు భోజునికి బుద్ధి సెప్పి ముంజునికి రాజ్యం బప్పగించుటయు; భోజునిజన్మపత్రిక విని ముంజుండు భోజునిజంప వత్సరాజును నియమించుటయు; వత్సరాజు భోజునింజంప శ్మశానమునకుం దోడ్కొని చనగా నాయిరువురకుం జరిగిన చర్యలును; ప్రాణపరిత్యాగంబు చేసి కొనం గడంగిన లీలావతీకన్యకను మారువేషంబుఁ దాల్చిన కుమారుండు రక్షించుటయు; పుత్రవధశోకాతురుండై ముంజుఁడు వహ్నిప్రవేశంబొనరఁ గపటయుక్తిచే బుద్ధిసాగరుండు తప్పించి కుమారు నప్పుడు బ్రతికించినట్లు తెలిపి భోజునికి లీలావతీ పాణిగ్రహణంబును ధారానగర రాజ్య పట్టాభిషేకంబును; భోజరాజ కవిరాజచరితమునందు:-భోజరాజునకును; కాళిదాస, భవభూతి, భట్టబాణ దండి, మాఘ, మల్లినాథ, శంకర, శుక, క్రీడాచంద్ర ప్రముఖు లగు ననేక కవిరాజులకును జరిగిన చరిత్రంబు సెప్పంబడియుండు. వెల 1_0_0

చమత్కారకథాకల్లోలిని

ఇందు; రోచనుఁ డను రాజకుమారుఁడు, మందారమాల, మదనమాల, మదనసేన, వసంతసేన, మదలేఖ, చందనలేఖ యను విద్యాధరాజకన్యాగత్నింబులను బరకీయా భావంబునఁ బరిణయమయిన శృంగార చరిత్రము రెండుభాగములు. భాగము 1_కి 0_12_0

వైద్యగ్రంథములు

	రు.	అ.
వైద్యచింతామణి 2 సంపుటములు	8	0
బసవరాజీయము	7	0
అష్టాంగహృదయము సూత్రస్థానము	6	0
,, శారీరస్థానము	1	8
,, నిదానస్థానము	2	0
,, చికిత్సాస్థానము	4	8
,, కల్పస్థానము	0	12
,, ఉత్తరస్థానము	6	0
సుశ్రుతము, శారీరస్థానము ప్రాచీనము	2	8
శార్ఙ్గధర సంహిత	3	0
ధన్వంతరి నిఘంటువు సవరణప్రతి గ్లేజుకాగితం	2	8
వస్తుగుణపాఠము మేలుప్రతి 3_0_0, అనుపానమంజరి	0	8
అనుపానరత్నాకరము	0	12
,, మేలుప్రతి	1	0
సద్వైద్యజీవనము, లోలంబరాజీయము	0	8
చికిత్సారత్నము, స్త్రీరోగబాలరోగచికిత్సలుగలవు	1	4
చికిత్సాసారము	2	8
వైద్యామృతము ఇందులో అజీర్ణమంజరి చేరియున్నది	1	4
సర్వౌషధి గుణకల్పకము	2	8
వాజీకరణకల్పద్రుమము శరీరపుష్టివిధానము	1	8
వైద్యకాలజ్ఞానము	0	4
నాడీనక్షత్రమాల, నాడీనిర్ణయము	0	4
నాడీజ్ఞానము	0	3

జ్యోతిషగ్రంథములు

యవనజాతకము 0-8-0, జాతకాలంకారము	0	6
ముహూర్తాదర్శము, నూతనకూర్పు.	1	4
జ్యోతిషార్ణవనవనీతము అట్టబైండు.	1	8
,, కలికోబైండుచేసి పేరుకూడముద్రించినది	2	0

పోకల శేషాచలనాయుని వేదాంతగ్రంథములు

శ్రీకృష్ణబోధామృతమను పండ్రెండు రాజులకథలు	0	12
శ్రీకృష్ణోద్ధవసంవాదంబను పరమపదమార్గము	0	8
వసిష్ఠజనకసంవాదము వచనము అతీతమార్గం.	0	8
బ్రహ్మజ్ఞానతత్వమను అచలసద్గురు సంకీర్తనలు	0	8
శ్రీకృష్ణరుక్మిణీసంవాదంబను సుజ్ఞానశాస్త్రము	0	8
షట్చక్రవర్తుల ఇంద్రజాలపుకథలు	0	8
సుజ్ఞాన రత్నావళి అను వేదాంతకీర్తనలు	0	8
జనకశులభసంవాదము 0_8_0, జడభరతోపాఖ్యానము	0	8

(1) ఇతర గ్రంథములకు పెద్దక్యాటలాగు కోరిన పంపబడును.

(2) పుస్తకభాండాగారములకును, వ్యాపారులకును మంచి కమీషను యివ్వబడును.

ఆంధ్రపత్రిక విభవ సంవత్సరాదిసంచిక

శ్రీ
ర
ఘు
నా
థ
శ్రీ
రీ

[జయపుర చిత్రము: దివాన్ బహదూర్ చతుర్భుజదాసు గోవిందదాసుగారి యనుమతిని]

Blank Page

బ్రహ్మ—నేనుమాత్ర మేమి చెప్పఁగలను? పెద్ద వాఁడ నైతిని. నాయీ మిగిలిన జీవితకాల మంతయును నహింసనుగూర్చియు, నస్పృశ్యతానిరోధముఁ గూర్చియు దేశంబునఁ దీవ్రప్రబోధంబు గావించుచు లోకక్షేమము నకై ప్రయత్నింపవలెనని యూహించుచున్నాను.

కోట—పెద్దలకు నేఁ జెప్పఁగలవాఁడను. గాను అయినను,—

అంత యశోవిశాలుఁడగు
　　నల్గుమహీపతి దాఁటఁగానె ధీ
మంతులు మీరలుండినను
　　మచ్చపడెం బలనాటనంచు లో
నెంతురు లోకులెల్లరును
　　హేళన చేయుదు రేలుఁ డీమన
శ్చింతఁ దొలంచుచుం బగుల
　　చేతికిఁ బోవఁగనీక రాజ్యముల్.

మాచెర్ల, గురిజాల— రెండు రాజ్యముల పరిపాలనంపు నిర్వహణము దమ మంత్రాంగ కౌశలంబునఁ గాని సాగనేరదు. కనుక మీ రభ్యంతరముఁ జెప్పవలదని మనవి.

బ్రహ్మ—మరల నన్ను మంత్రిత్వమునకు రమ్మనుచున్నారే!

నల—సర్వజ్ఞులగు తమరు చేయి వెట్టనిది యోషని సాగించుటకును సాధ్యము గాదు.

బ్రహ్మ—బాలమల్ల దేవుండు పిన్నతనంబుననుండి పరిపాలనముపట్ల నపరిచితుండగుటచేత రెండురాజ్యములు మరల నొక్కటియై దానికి నలగామరాజే యాధిపత్యము వహించుట నా కంగీకారమే.

కన్న—ఇఁక నాగమ్మగారివిషయము?

బ్రహ్మ—నాగమ్మగారి పరిపాలనములోని లోపంబులును, నామె మాయెడఁ గావించినదుష్కృత్యంబులును నానుపూర్విగ నీవచ్చిన రాజులందఱ సమక్షమునఁ దగినంతగా విశ్వసనీయముగా నివేదింపఁ దలఁచితిని. విషయంబులన్నియు వెల్లడియైనఁగానిమంచిచెడ్డలు లోకంబునకుఁ దెలియవుగదా! నాగమ్మగారియందు నా కెట్టివిరోధభావమును లేదు. ఆమె గావించిన దుండగంబుల మాత్రము గర్హించుచున్నాను. పాపమును ద్వేషింపవలెఁ గాని పాపిని ద్వేషింపఁ దగదని మహాత్ముల యభిప్రాయము.

నల—నాయఁడుగారూ! అయినదేమో యయినది. మీరు చూపింపఁబోవు నేరములన్నియు యథార్థములని నేను బూర్ణముగ గ్రహించితిని. మరల మీ రా విషయముఁ దరువవలదని వేఁడుచున్నాను. మీరు మాత్రము గురిజాలలో మంత్రిత్వము వహింతురని నా విశ్వాసము.

బ్రహ్మ—(ఆలోచించి) కుమారా! నలగామా! ప్రజలలో నహింసాది సద్గుణంబు లలవడఁజేయుటకు నధికారముగూడఁ జేతనుండుట మంచిదియే కావున మంత్రిత్వమును స్వీకరించుటకు సమ్మతించుచున్నాను. ఆవిషయ మట్లుంచుము. కొంతకాలము మహోన్నత పదమునం దుండిన నాగమ్మగారిని రాజ్యంబునుండి తఱిమివేయుట నా కిష్టముగాదు. ఆమె నింక మంత్రిపీఠంబున నుంచుట కంటె మతప్రబోధమునకు నియమించుట మిక్కిలివాంఛనీయము. శైవమతానుసారిణియై తనమానసావలంబనమునకుఁ దగినట్లు శైవమతమున కామె యొనర్చినసేవ నిరుపమానమని చెప్పక తప్పదు. అంత మహోత్సాహము గల్గిన విద్యావతిని నగౌరవముగాఁ జూచుట పాడిగాదు. మఱియు,—

ఉ. శైవము వైష్ణవంబను ప్ర
　　జామతముల్ సమరీతిఁ బెంచుచుం
బోవలె సాధువర్తనుల
　　బోధకులన్ నియమించి పోటి యే
త్రోవను లేక శైవమత
　　ధూర్వహతన్ మననాగమాంబకే
యీవలె; వైష్ణవోద్యమము
　　నీడ్చును గన్నమదాసు పూనికన్.

చ. మతసహనం బహింసయును
మాలలయుద్ధరణంబు భోగముల్
మితముగఁబొందుటల్ కలిమి
లేమి సమాదరణంబు ధర్మస
మ్మతముగ మద్యపానమును
మాన్పుట లోకహితానుమోది జీ
వితమును నిర్వహించుటవి
వేకుల రాజుల ముఖ్యధర్మముల్.

కోట—కోవిదులగు మీ రుపదేశించు ధర్మము లమూల్యములు.

నల—నిరభ్యంతరంబుగా మీయిష్టంబనుసరించి ప్రవర్తింప సంసిద్ధుఁడను.

కన్న—మాతండ్రిగారు మరల రామరాజ్యమును ప్రతిష్ఠించుచున్నారు.

బ్రహ్మ—నాగమ్మగారూ! మీ రవమానమును బొందనవసరములేదు. మిమ్మును బల్నాటిరాజ్యంబులోని శైవమతప్రచారమునకు ముఖ్యాధికారిణిగా నియమించుచున్నాము. తమ రీయుద్యోగమును నిరాకరింపరని నమ్ముచున్నాము.

నాయ—నాయఁడుగారూ! పశ్చాత్తాపమునఁ బాపపరిహారము గలుగునని తమబోఁటి యార్యులకడ వినుచున్నాను. జరగినదేమో జరగినది. నాలోపములకుఁ బాపములకుఁ బశ్చాత్తప్త నగుచున్నాను. నే నెన్నియొనర్చినను స్వప్రయోజనార్థము గాదనియు, నేను నమ్మిన శైవమతము నుద్ధరించుటకనియే యనియుఁ దమరు గ్రహింపవలెనని నాప్రార్థన.

బ్రహ్మ—సత్యముఁ బలికితిరి. అందుకొఱకే కదా శైవమతాధిపత్యంబును స్వీకరింపుఁడని బ్రతిమాలుచున్నాము!

నాయ—మంచిది. అట్లే కావించెదను.

కోట—నాప్రార్థన మంగీకరించినందులకు నాయఁడుగారి నభినందించుచున్నాను.

నల—నాయఁడుగారూ! యుద్ధహతావశిష్టులయిన రాజన్యులను, సేనాప్రకరంబులను దగుగౌరవంబులతో వారివారి రాష్ట్రంబుల కనుపవలయునుగదా.

బ్రహ్మ—మంచిది. నాగమ్మగారూ! పోవుదమా?

నాయ—చిత్తము.

[అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.]

బ స వ పు రా ణ ము

వెల రు. ౨-౮-౦

గ్రంథకర్త: పాల్కురికి సోమనాథకవి పరిష్కర్త: వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు

పండ్రెండవశతాబ్దమున వెలసిన శైవమతప్రతిపాదకమగు ద్విపదకావ్యము. ఇందు శైవమతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు, తత్పూర్వులు తత్సమకాలీనులు నగు శివభక్తులయు చరిత్రములను సరసముగను, పాఠకులు మనసు కరగి తన్మయులగునట్లుగను కవి వర్ణించినాడు. గ్రంథమున మృదుమధురము లగు జానుదెనుగుపలుకుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులుగురిపించినాడు. ఆధునిక కవికుమారుల కిది యత్యంతోపకారకము.

విలాసము: ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం. 7, తంబుశెట్టివీధి, మద్రాసు,

౬

అయ్యుఱిదవ్రేటుఁగొని "య-య్యయ్యొ చచ్చితి"నటంచు నన్నమ్మవడన్
నెయ్యంపుఁ జెలులు చెవులన్-జయ్యన మూసిరి విచారసంతాపములన్.

౭

అంతఁ గొంతవడికి నయ్యింతి లేచి దు-రంతరోష కలుషితాత్మ యగుచు
మొనసి "మొప్పె"యంచు ముకుళితహస్తుఁడై-మ్రోలనిలిచియున్న బాలుఁజూచి.

౮

"రేచెర్లాన్వయులైన వెల్మదొర లుర్విన్ జండకోదండ వి
ద్యాచాతుర్యము మీఱ శాత్రవకుల ధ్వంసంబు గావించి ధ
ర్మాచార్యత్వము నంది పేర్వడసి రిట్లన్యాయ మార్గంబులన్
నీచారంభములం బొనర్పరుగదా! నిర్భీకులై యెన్నఁడున్.

౯

కలన విశాల హేతుల నఖండమహోధి వసూధినీ శిరో
ధులఁ దెగవ్రేయఁ బోవ రణదుర్జయులౌ దొరలెల్ల నీవిటన్
గులుకుచు సిగ్గుమాలి మదిఁ గొంకక జంకక బొంగరాలతో
జెలువల పాదపద్మములఁ జెందెద విస్సిరో! రాచబిడ్డవై.

౧౦

కలదొకొ నీకుఁ బౌరుషము? కల్గినఁ గారెమపూఁడి నేరి నీ
దళములఁ గూడి శత్రువసుధాపతి సేనల నుగ్గుసేసి దో
ర్బలమును జూపలేని మగవాడికి మెత్తురు లోకు; లిట్లు దు
ర్బలులగు నింతులన్ జదుమఁ బాల్పడినన్ నిను బ్రువ్వఁ దిట్టరే.

౧౧

మీసము దువ్వి శాత్రవులమీఁదికి దూఁకఁగ శక్తిలేక సం
త్రాసముఁ జెంది పందవయి తండ్రులకీర్తికి మచ్చఁ దెచ్చి యే
దోసములేని బాలలకు దోర్బలముం బ్రకటించుచుంటి వి
స్సీ! సరివారిలోనఁ దల నెత్తఁగ నీమన సెట్టు లొప్పెడిన్.

ఉద్రేకము

తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరిగారు

౧

వెనలతోడ నవ్వేలమసింగ మభంగుర సంగరోత్సవ
శ్రీనిధి బ్రహ్మనాయఁడు విశిష్టచరిత్రుఁ డనార్యవీర్య స
మ్మానితమైన తేజము నమానుషపౌరుషముల్ వెలుంగఁ దా
నానలగాముతోఁ దొడరి మాజి నోసర్పఁ దలంచి పోవుచున్.

౨

అంతిపురంబునంగల కులాంగనలం బరిరక్షసేయ దు
ర్దాంత బలప్రతాపసముదగ్రుఁ గుమారుని బాలచంద్రు ధీ
మంతులు ధైర్యవంతు లన మంతుకునెక్కిన వానినెయ్యురన్
దంతివిరోధివిక్రములఁ దా నియమించి రణోర్వికిం జనెన్.

౩

నిజభుజశక్తి చూపుటకు నేఁడుగదా! తఱి యయ్యెనంచు న
క్కజమగు సంతసంబు నెదఁ గాంచెడు బాలున కీయనుజ్ఞ దుః
ఖజనకమయ్యె, నైన జనకప్రతివాక్యము గూడదంచుఁ దా
గజిబిజిమానియుండెఁ జెలికాంద్రురతో నల వీరమేడపిన్.

౪

మేడపిలో నతండు తన మిత్రులతో నొకనాఁడు బొంగరా
లాడఁదొడంగ వీటఁగల యంగనలెల్లరు నేఁగుదెంచి యా
వేడుక చూచుచుండిరల వీరులమాటలలోని నేర్పు గొం
డాడుచు బొంగరాలఁ గొని యాడుచుఁ జూచుచు గుంపుగూడుచున్.

౫

పంబిన వేడ్క నత్తఱిని బాలుఁడు ద్రిప్పెడు పైఁడిబొంగరం
బంబరముల్ దిగంతములు నార్వఁగ "బట్టు" మటంచువచ్చి విం
తం బొడగాంచుచున్న యొక తన్వికి నన్నమకజ్జమీఁద నా
టెం బాలివానిని వేగమున దెప్పరమంచు జనంబు లాడఁగన్.

౧౨

అని తెగడుచున్న వైశ్యాం-గనపలుకులు ములుకులట్లు కాఁడిన మది న
గ్గుణనిధి కినుకం జెందక-వినయంబు నయంబు వెలయ వేఁడికి ననియెన్.

౧౩

"తల్లిరో! బాఁగరంబు నిను దైవవశంబునఁ దాఁకెఁగాని నా
ప్రల్లదమోటు? గాటమగు బాధకు నోరువలేక శోకమన్
వెల్లువలోపలం బడి వివేకముఁ గోల్పడి నన్నుఁ దిట్టుదే?
కల్ల నిజంబులం గనవు కర్జమె? నీమదిలోఁ దలంపుమా.

౧౪

దోషము! పొరపాటో! ని-ర్దోషము! నే దోషి. ననుచుఁ దోఁచినఁ గడుసం
తోషంబున మన్నింపుము-రోషంబును బూని చానరో! తిట్టకుమా!

౧౫

అని యవ్వేలంది గాయం-బునకుం దన మేలిపట్టుఁబుట్టంబును గ్ర
క్కునఁ జించి కట్టు గట్టెను-వనితకు మందులకు నూఱువరహా లొసఁగెన్.

౧౬

ఇచ్చి యచ్చెల్వ నింటికిఁ బుచ్చివైచి-యాటపాటలఁ జాలించి యనుఁగుఁజెలుల
నన్న పోతాదులం గాంచి యాగ్రహంబు-దుఃఖమును సంభ్రమంబుఁ దోడ్తోజనింప.

౧౭

"గండరగండవై యలవు గండును మెండుగఁ దాండవింప ను
ద్దండవిరోధికాండముల దర్పమునన్ విదళించి మించుచున్
గొండలఁ బిండిసేయఁగల క్రోల్పులి కెట్టి యవస్థ వచ్చె నీ
ముండకుఁ జుల్కనైతిఁ గద మూరినదుర్విధి నేమి సెప్పుదున్.

౧౮

రోసములేని పందనని రోయుచుఁ గోమటివీరకాంత నన్
గూసినకూఁత లెల్ల ననుఁగుంజెలు లందఱు వింటిరే? యికన్
మీసము దువ్వి శాత్రవుల మింటికి గెంటక యింట నున్నచో
వీసరవోవకున్నె మన విశ్రుతపౌరుష వీరసంపదల్?

౧౯

నిరుపమ విక్రమక్రము లనింద్యులు నాఁ బలనాటి వీరశే
ఖరులు ప్రసిద్ధిఁ గాంచిరి యఖండయశోనిధులై వెలుంగు న
ప్పురుషులలో నొకండనయి పుట్టి కృపాణముఁ జేతఁ బట్టి సం
గర మగుచో నిట న్నిలువఁ గాంతలు నవ్వుటలోన వింతయే.

౨౦

ఈపలనాటిసీమ జనియించిన వీరవరేణ్యుఁ డీలస
ద్రూపవిలాస విక్రమ నిరూఢచరిత్రుఁడు నేఁడ కామధా
త్రీపతి గుండె జల్లుమనఁ దెంపరియై రణసీమఁ జేరు మీ
రోపిన రండు చండరిపుయోధశిరంబుల బంతులాడఁగన్."

౨౧

వీరరసోద్రేకంబున-నీరీతి నతండు పల్క- హెచ్చిన వేడ్కన్
ఘోరాహవప్రయాణ-ప్రారంభము చెంగలింప బాలుని మిత్రుల్.

౨౨

"ఓపిన రండటంచు మము నుల్లసమాడఁగ నేల బాల! మా
యోపిక లెట్టివో! తెలియవో! వినవో! పెఱవారమో! యశః
ప్రాపణమైనఁ జావయినఁ బాయక నీవెనువెంట నుంటయే
మాపని గాదె? భీరువులమాడ్కి మముం దలపోయు టొప్పునే.

౨౩

ఎవఁడు పరరాజవశ్యయై హీనదాస్య-శృంఖలాబద్ధయై నిజశ్రీవిలాస
దూరయై గతగౌరవోదారయై దు-రంతపరిభవ జనితదుఃఖాగ్ని హేతి
పటలసంతప్తహృదయయై పరితపించు-దేశమాతను గాంచి దుఃస్థితుల నరసి
నెవ్వగలఁ గుంది వేఁడికన్నీరు రాల్చి-మాతృదాస్య విమోచన మహితదీక్ష
బద్ధకంకణుఁడై రక్తబలి నొసంగి-పొంగి యాత్మార్పణంబు సేయంగ వెఱచు
నానిరర్థకుఁ డానీచుఁ డానికృష్టుఁ - డెందు నందును బూజ్యత నందఁ గలఁడె?"

౨౪

అని బాలచంద్రుతో నాడిన విని యవ్వీరుఁ డినుమడించిన శౌర్యం
బున వారిఁగూడి తగుదీ-వనలం గొనఁ దల్లికడకు వడివడి నడచెన్.

భార్గవి

కావ్యకలానిధి, చిదంబరశాస్త్రి గారు, శతావధాని

శ్రీదనుజుఁ డోషధీశుఁడు భవత్తనయుండు ప్రపంచకర్త ని
న్నద నిడికొంచు లోకముల నేలెడివాఁడు భవత్ప్రియుండు నీ
వది సకలం బెఱింగియు ననార్యుల నేమిటి కాశ్రయింపఁబో
యెద విది మీకులీనులకు నెల్లఁ గళంకముగాదె భార్గవీ !

ఎవ్వని కీయఁగాఁదగుదు వీ వనికూడ నెఱుంగకుండ నీ
జవ్వనమెల్ల వ్యర్థముగఁ జల్పి పవిత్రతఁ గోలుపుచ్చి ని
న్నెవ్వగపాలు సేయు నవినీతుల నే భజియించుచుండు వే
మివ్విధి నీలలాటమున నెవ్వఁడు వ్రాసినవాఁడో భార్గవీ !

ఒక్కఁడు మాటలాడుటకు నోపఁడు వేఱొకఁ డేది యెట్టిదో
ముక్కుమొగం బెఱింగి కనఁబోవఁడు వేఱొకఁ డంధకల్పుఁ డే
దిక్కును జూడఁజాలఁ డొకఁ డధీరుఁడు లోకవిగర్హితుండు నీ
కెక్కడఁ జిక్కె నిట్టిగుణహీనుల యాశ్రయణంబు భార్గవీ !

పుచ్చినవక్కయైన నిడఁబూనక దేశహితంబుపొంటె వి
ద్వచ్చయనిందితాత్ములయి ప్రాణము లుండియుఁగూడ బొందిలోఁ
జచ్చినవారికంటె మును జచ్చినవారలరీతి నుండు నీ
కుచ్చితు లెట్లు నీకు సమకూరిరి డగ్గఱఁ జేర భార్గవీ !

బ్రాహ్మణవంశమందుఁ బ్రభవంబు వహించియు ధర్మహీనులై
జిహ్మలతోడఁ గూడి నిరసింపఁబడందగు వర్తనంబునన్
బ్రహ్మవిదగ్రగణ్యుల కపాయములన్ గలిగించుచుండు యం
బ్రహ్మల నాశ్రయింతువు పురాకృతమా యిది నీకు భార్గవీ !

గుణములు లేనివారికడఁ గ్రూరులసన్నిధియందుఁ గార్యనై
పుణము నెఱుంగనట్టి జడబుద్ధుల గేహములందు నెన్నఁడున్
క్షణమయినన్ వసింపవని చాటుచునుందురు నిన్నుఁగూర్చి ధీ
మణు లిపు డేమికాలమహిమంబున నీ విటులైతి భార్గవీ !

విప్రులు ధర్మవేత్తలు వివేకులు నీకు సపత్నులేమి లౌ
భ్యప్రతిహాన్యమానులు దురాగతులజ్ఞులు మిత్రులేమి నీ
వప్రతిమాన శేముషి వనార్యచరిత్రవుగావు నీకు నీ
చప్రవణత్వ మేమిటికి సంధిలెనో కదవమ్మ భార్గవీ!

కలుషము లేనిదానవు వికారములం గనఁబోనిదాన వ
ర్థులకు రుచించుదానవు బుధుల్ గొనియాడెడిదాన వన్నిటన్
గలిగినదాన వున్నతులు గాంచినదానవు నీకునిట్టి నీ
చుల పరిసర్పణం బెటులు సోఁకినదో కనరాదు భార్గవీ!

జలజవుగానఁ దద్గుణము సంధిలె నీకని కొందఱందు ర
ప్పలుకులు విశ్వసింపఁదగుపాటివి గావు తలంచి చూచినన్
జలజము గాదె రత్నము నిశాకరుఁ డచ్చర లెందఱెందఱో
జలజులుగారె నీచపరిసర్పణ మెవ్వరి కబ్బె భార్గవీ!

వేడుకతోడఁ దా మనుభవింపక వేరొకవాని కీయఁ జే
యూడక నిన్ను బంధమునయందు సదా పడవైచు నిర్గళ
ద్ర్వీడుల మానదూరుల వివేకవిహీనుల నాశ్రయింతు వీ
జాడ భవత్స్వభావగుణసంభవమో మఱియేమొ భార్గవీ!

అవగుణ వంచు మాయికములైన విచిత్రములందు సర్వజం
తువులను ముంచి తేలిచెడి న్యూనచరిత్ర వటంచు నిన్ను సా
ధువులు స్పృశింపకుండిరను దుఃఖము నేని మనంబులోన నొం
దవు లవమంత నీకిది విధాతృవిధానమొ యేమొ? భార్గవీ!

కనుఁగొనఁ గానరా వనధికారుల చెంతకుఁ జేరుచుందు వొ
క్క-నికిని సౌఖ్య మీయవు వికారములన్ గలిగింతు వీవు ని
ల్వనిమెడలన్ జగంబు వికలంబగు నియ్యదిచూడ నద్భుతం
బనునటు దోఁచె నీచరిత మన్యదురాపముగాదె భార్గవీ!

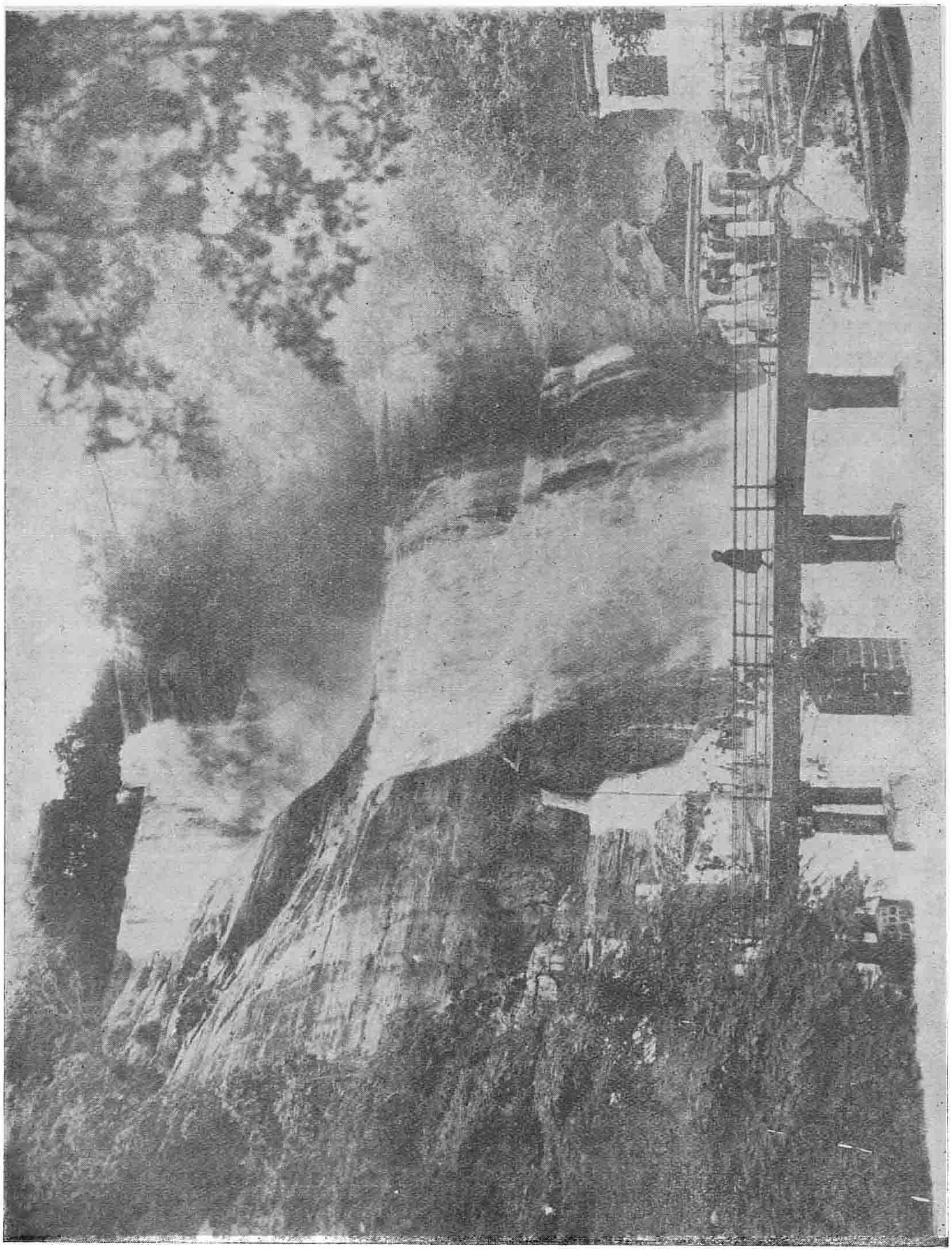

కుర్తాళం జలపాతము

145

బుద్ధగయలోని ప్రధాన దేవాలయము

ఉగాది కానుకలు

3

నెట్టి లక్ష్మీనరసింహము గారు

కానుక లన్నవి మన దేశములోఁ బూర్వకాలమునఁ గొన్నికొన్ని సమయములందే కొందఱకు కొందఱకే యిచ్చుచుండిరి. ప్రభుసందర్శన సమయములందుఁ బ్రజలు పెట్టెడి యులుపాలు, వివాహకాలములందు బంధువులుచదివించు కట్నములు, విద్యాపరిసమాప్తివేళలందు శిష్యులు సమర్పించు గురుదక్షిణలును దృష్టాంతములు. అవియన్నియు సముచితములైన కానుకలు.ఇప్పుడున్నవో, యట్టియౌచితి యేమాత్రమును గనఁబడదు. దేశకాలపాత్రము లెఱుఁగని కానుకలు కొన్ని పాశ్చాత్య దేశపద్ధతులనుబట్టి మనకు వచ్చినవి. అట్లు వచ్చినవే యుగాదికానుకలును.

ఏవంవిధములైన భావములను వెల్లడించుచు, చెన్నపురమునను్న తన యున్నతసౌధమందలి యొక మీఁది గదిలోఁ గుర్చీపైఁగూర్చుండి వరదరాజమొదలి తన మిత్రుఁడైన బలరామపిళ్లతో సంభాషించుచుండెను.

మొదలి బంగారుపిచ్చుక. (బంగారుపిచ్చుక యన్నది నేతిబీరకాయ సామ్యము కాదు.) పట్టణములో నతని తండ్రి బట్టలవ్యాపారముచేసి దిట్టముగా దుడ్డు సంపాదించి మరణించెను. మొదలి యేకపుత్రుఁడు.ఆతనియక్క తాయారు పెంపకమునకు వచ్చినది. ఆబిడ తండ్రినాఁటనే వివాహితయై కాఁపురమునకు వెళ్లెను.

మొదలి బ్రహ్మచారి; ఇరువదిమైదేండ్ల యీడు. పిళ్లయంతకంటె కొద్దిగా పెద్దవాఁడుగాని, యతనికిని పెండ్లి లేదు. వారిరువురును బాల్య స్నేహితులు; పచ్చయప్ప కాలేజిలోఁ జిన్నతరగతినుండియు సహాధ్యాయులు. క్షీరోదక న్యాయమున కుదాహరణప్రాయముగాఁ దిరుగుచున్న వారికి కృష్ణార్జునులన్న పేరు వచ్చినది. పిళ్లకు చెల్లెలు పదునాఱేండ్ల దున్నది; ఆమె పేరు సుభద్ర. లోకులు పెట్టిన పేరులు సార్థకములగు యోగ మున్న దేమో!

అక్క తాయారు గాక, మొదలికిఁ గల చుట్టపక్కములు పెదతండ్రి పినతండ్రుల కూఁతులు, పెదతల్లి పినతల్లుల బిడ్డలు, వారిసంతానము, పుట్టిచచ్చినవారు గాక పుట్టెఁడు మంది యున్నారు. వారందఱివి పేదసంసారములు. తాయారు నిచ్చినకాలమునాఁటికి మొదలి బావ కందసామిమోతుబరియే కాని, యిటీవల యతని స్థితియుఁ గొంత చితికినది. మొదలి ప్రేమపాత్రుఁడో, మొదలి బంధువులు ప్రేమగలవారో యైయుండవలయును. ఉగాది యుగాదికిని వారతనికిఁ గానుకలు పంపించుచుండిరి. తండ్రిగతించిన యెనిమిదేండ్లనుండి యొక్క యుగాదికైనను గానుక పంపని యొక్క బంధువైనను లేకుండెను. "తమ్ముఁడు వరదరాజు మొదలికి", "మఱఁది వరదరాజు మొదలికి", బావ వరదరాజు మొదలిగారికి", "అన్న వరదరాజు మొదలిగారికి", "మేనమామ వరదరాజు మొదలిగారికి", అని యీ విధముగా వారివారి బంధుత్వములకుఁ దగినట్లు మీఁదఁ గాగితపుముక్కలంటించి బంధువు లతనికిఁ బంపిన యుగాది కానుకలతో నిప్పటి కొకబీరువా నిండి, రెండవ బీరువా యవసరము పడినది. కానుకలకు మాఱుకానుకలు పంపుట మర్యాద; విధి. అక్కలకుఁ, జెల్లెండ్రకు, బావలకు, మఱఁ

డులకు, అన్నలకు, తమ్ములకు, మేనల్లుండ్రకు, మేనకోడండ్రకు మొదలి యుగాది కానుకలు ద్రవ్యరూపముగాఁ బంపుచుండెను. తనస్థితికిఁ దగినట్లు తాను బంపవలసి వచ్చినందున, మొదలి యందుకొనుచున్న యుగాది కానుకలకంటెఁ బంపుచున్న కానుకల విలువ దశగుణముగాను, గొన్ని యెడల శతగుణముగాను దేలుచు వచ్చినది.

ఆనాఁడు ఫాల్గుణబహుళ ద్వాదశి; అయినను రావలసిన యుగాదికానుక లన్నియు వచ్చి చేరినవి. అవి పిళ్లకుఁ జూపించు సందర్భముననే మొదలి తన యుపన్యాసము మొదలిడెను:

"బలరామా, 'ఏఁడాదికొకసారి పేరయ్యదెబ్బ'యని తెలుఁగుదేశమువా రనుచుందురులే. అదే మాదిరిగా నున్నది యీ యుగాది కానుకల యాచారము. ఇది యెక్కడ నుండి వచ్చినదయ్యా, మనకు? పెండ్లియనియూ, పేరఁటమనియా? ఎందుకువచ్చిన కానుక లివి? చూడు, కన్నులెత్తియొకసారి. ఇవి యుగాదికానుకలఁట! హ హ్హా హ్హా! ఉగాది నాలుగుదినము లున్న దనఁగానే యీచెత్త నా నెత్తినివేసి మొత్తినారు. చూడవయ్యా, చూడు. చూచి, నీకు నావలె బంధువులు లేకపోయినందుకు సంతోషించు. బావలు, మఱఁదులు, మేనల్లుండ్రు, మేనకోడండ్రు లేక నీవు సుఖపడినావు. ఇవి యన్నియుఁ గలిసి, పట్టుమని పది రూపాయిలు చేయునో, చేయవో? ఎందుకును పనికిరాని యీతుక్కుకు మాఱుగా నేను నాలుగువందలో, యైదు వందలో చదివింపవలెను," అని మొదలి తన చీకాకును దెలిపెను.

'తుక్కు', 'చెత్త'యని యతఁడు నామకరణముచేసిన యా వస్తుసముదాయము వ్రాతబల్లమీఁదఁ గుప్పగాఁ బడి యున్నవి. వానివంకఁ జూచి పిళ్ల చిఱునవ్వుతో, "వరదా, ఏమి, యీవస్తువులకువచ్చిన లోపము? భేషుగా నున్నవి. సంతోషించుటకు మాఱు చిఱ్ఱుబుస్సు లాడుచున్నావు. ప్రతిసంవత్సరమును బంధువు లిట్లు నిన్ను మఱవకుండ ఉగాదికానుకలు పంపుచుండుట యెంతటి యదృష్టము?" అనెను.

"ఆవస్తువులకు వచ్చిన లోపమును లేదు; నీ తెలివికి వచ్చిన లోపమును లేదు," అని మొదలి పరిహాసించెను.

ఊరడింపుగా పిళ్ల: "కానుకలవిలువ ఖరీదుఁబట్టి కాదు చూచుట. 'పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం'—"

"చాలు, చాలు; నీచదువు చాలించు. కానుకలవిలువ దేనిఁబట్టి యాలోచింతువో యాలోచించి, నామేనల్లుండ్రు, నామేనకోడండ్రు, వారి తలిదండ్రులు, నాకుఁ బంపిన యీ యుగాదికానుకలలో వట్టిచెత్తయుఁ, దుక్కును గాక పనికి వచ్చు వస్తు వొక్కటియైన నున్నదేమో గాలించి వెదకి చూపింపుము."

"పనికి రానీ, రాకపోనీ. అది ముఖ్యము కాదు. వారికి నీమీఁదఁగల ప్రేమయే కావలసినది. ఉగాది కానుకలు పంపు ప్రేమగలచుట్ట మొక్కఁడును లేఁడుగదా యని నేను దుఃఖించుచుందును. నీకు సంతోషముఁ గలిగింపవలయు నన్నదే యీయుగాదికానుక లన్నిటి యుద్దేశమును. మాటవరుసకు, ఈమేజోళ్ల జత—"

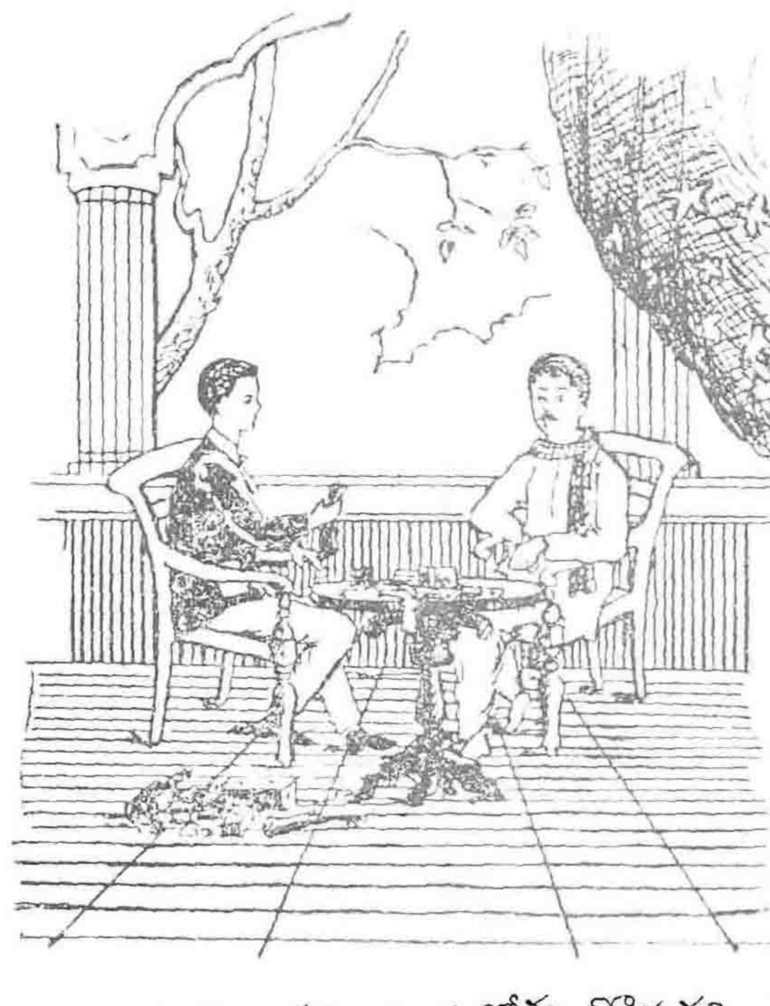

"టపటపాల చెప్పులుతప్ప నిండుజోళ్లు తొడుగని నాకు మేజోళ్లేల, గ్రుడ్డికంటికి సులోచనముల లాగున?"

"అయినను—"

"అయినను, ఏమిచేసికొమ్మందువు? పోనీ, రాత్రులు పరున్నప్పుడు వెచ్చఁదనముకొఱకుఁ దొడుగుకొన వలయు నన్నను, నాకాళ్లకుఁబట్టనియంత బిగువు. ఇట్టిజతలు పదునేడున్నవి: అన్నియు ఉగాదికానుకలు."

"ఆలాగుననా?—మఱి, యీమంగలికత్తి? మంచి వాడిగా నున్నదే?"

"సొంతక్షౌరము చేతఁగాని నాకు మంగలికత్తి యెందుకు, గొంతుక కోఁతకు? ఈ బంధువు లందఱునుగలిసి నాకు జేయఁదలఁచుకొన్న తిరుక్షౌరమున కిది సూచకము కాఁబోలు! మంగలివాని కిచ్చి దీనితో క్షౌరము చేయు మంటిని; తెగదు! చౌకపారురకమఁట! ఇట్టివి పదునొకొం డున్నవి. అన్నియు ఉగాది కానుకలు."

"మఱి, యీసబ్బుముక్కలో? నీవు సబ్బు వాడుకచేయు దువు గదా?"

"అవి సబ్బుముక్కలు కావు; సున్నపు ముద్దలు. పెట్టె మీఁది పేరుచూచి భ్రమపడి మొగమునకు రుద్దుకొని చూచినాను. మొగమెల్లఁబొక్కి, తొక్కయూడి, వారము దినములు బాధపడవలసివచ్చినది. ఈసబ్బుతో నుతికిన యెడల ఎంత గట్టిబట్టలైనను నాలుగుదినములలోఁ దూట్లు పడి జల్లెడయాకారమును బొందును. గుజిలీబజారులో నాలు గణాలు పెట్టెఖరీదు. ఇట్టిసబ్బుపెట్టెలు నాలుగు డొంతు లున్నవి. అన్నియు ఉగాదికానుకలు."

"మఱి—"

"బలరామా, మఱిమఱియన్నపాట యేల పాడెదవు? ఈ యపభ్రంశపు, దౌర్భాగ్యపు, నిరర్థకపు, నిష్ప్రయోజకపుఁ జెత్తలోఁ బనికివచ్చు వస్తువొక్కటియు లేదు; నా మాట నమ్ము."

"అట్లే కానిమ్ము. ఐన నేమి? నే నింతకు ముందే చెప్పి యుంటిని. కానుకలవిలువ ఖరీదుఁబట్టి చూడము. నీబంధువులు నిన్ను మఱవలే దన్నందులకే యీ యుగాది కానుకలు నిదర్శనములు."

"నన్ను వారు మఱవకుండుటకుఁగాదు; వారిని నేను మఱవకుండ జ్ఞాపకార్థము పంపిన నిదర్శనము లన్న యెడల సరిగా నుండును. ఒకప్పుడు నేనును నీవలెనే వెఱ్ఱిమొగమునై, యుగాదికానుకలపేరిటి యీనిరుపయోగవస్తువులు బంధువులకు నాయెడలఁగల యవ్యాజప్రేమకు సూచకములని నమ్మి సంతోషించుచుంటిని. నిజముగాఁ బ్రేమగలవారే యైనపక్షమునకుఁ గొంతశ్రద్ధపెట్టి, చౌకవైనను నా కుపయుక్తములగు వస్తువులు వారు కొనియుండరా యన్న యాలోచన యిటీవలఁదట్టి, నా కిందలి యాథార్థ్యము బోధపడినది. నాసౌఖ్యమును గూర్చిన తలంపే లేకుండ, వెట్టితీర్చుకొనుటకుఁ గొన్న వస్తువులేకాని ప్రేమతో నిందు సంబంధమే లేదు. ప్రతిసంవత్సరమును నావలనఁ బడయుచున్న బహుమతుల నిమిత్తమై, క్రొత్తసంవత్సరము మరల వచ్చినదని నా బంధువులు నాకుఁబంపిన జ్ఞాపకచిహ్నములే యీ యుగాది కానుకలని నమ్ముము."

"అయ్యో! ఏమి, వరదా, యట్లనెదవు?"

"అట్లు కానిచో, నీమొగము మఱి యెట్లనుమందువు? ఒక యేఁడా, రెండేండ్లా? ఎనిమిది యేండ్లనుండి జరుగుచున్న భాగవతము."

పిల్లి కొంచెముసేపు మౌనము వహించి, కొంత జంకుచు, "వరదా, రాత్రి నాటకమునకు వెళ్లినాము. నిద్రలేక నీకుఁ గొంత చీకాకుగా నున్నది. మామూలుగా కులాసాగా నుండువాఁడవు—"

"చీకాకుచేతఁ జెప్పుచున్న మాటలుకావు; నిశ్చయముగాఁ జెప్పుచున్నాను, విను. ఈయుగాదికి నేను నా బంధువులకొక యెఱ్ఱని యేగాని యైనను బంపఁ దలఁచుకో లేదు," అని మొదలి బల్ల గుద్దెను.

"చేచే! అది న్యాయము కాదు."

"బలరామా, న్యాయము కాదనుచున్నావు; బాగుగా వినుము. పైసా పంప నంటినేకాని బహుమతులు పంప ననలేదు."

"అట్లయిన-దో సరియే. ద్రవ్యమునకు మాఱు తగిన బహుమతులు పంపవచ్చును. తప్పేమి?" అని పిళ్లె మనస్సమాధానము చేసికొనెను.

"తగిన బహుమతులే పంపెదను," అని మొదలి పండ్లు బిగించి, "అపభ్రంశపు, దౌర్భాగ్యపు, నిరర్థకపు, నిష్ప్రయోజకపుచెత్తవస్తువులు వెదకికొనెదను,"అనిముగించెను. పిళ్లె యేమో యనుటకు నోరు తెఱవఁగా మొదలి యడ్డు వచ్చి, "బలరామా, నీవును నాతో రావలెను సుమా. ఇద్దఱమును గలిసియే బజారుకు వెళ్లుదము. ఈ మధ్యాహ్నమున నీకుఁ దెఱపియే కదా?" అని యడిగెను.

"తె—తెఱపియే కాని వరదా, ఏమి యీ యసందర్భము? హాస్యమున కనుచున్నావా, సత్యమా?"

"హరిశ్చంద్రుఁడు సహా యింతకంటె సత్యమైన వచనమెన్నఁడును బలుక లేదు."

అట్లయిన రానని పిళ్లె నిరాకరించెను. ససేమిరా రాను, రాను, రానని మంచి జిగితముగా నారంభమైన యా నిరాకరణము నిండుగా నైదు నిమిషములైనను నిలువ లేదు. పిళ్లె మనోబలముకంటె మొదలిదే హెచ్చయినది. "ఇదియు నొక వినోదము గదా?" అని మొదలి పిళ్లెకుఁ గన్నులు తుడిచెను.

"సరియే, వచ్చెదను. హాస్యమాడుచున్నావు గాని, నిజమున కట్లు చేయవన్న నమ్మకము నా కున్నది. వచ్చెదను గాని," అని పిళ్లె తనజేబులోనుండి రెండు తెల్లని బల్లిగుడ్లవంటి మాత్రలు తీసి, "ఇవి నోటిలో వేసికొని కొంచెము నీరు త్రాగుము," అని చేయి చాఁచెను.

"ఇవి యేమి?"

"నీమాట నేను వినుచున్నాను గనుక నామాట నీవు వినవలయును. నీకన్నులు బరువుగా నున్నవి. నిద్ర లేమిచేతఁ దలనొప్పి పుట్టి నీకుఁ జీకాకు కలిగినదనుట నిశ్చయము. ఈయుదయమున నేను రెండుమాత్రలు వేసికొనఁగా, మంచి కులాసాగానున్నది నాకిప్పుడు,"అని పిళ్లె తెలిపెను.

"మంచి కులాసాగానే కనఁబడుచున్నది నీ ముఖారవిందము!"

"వెక్కిరింతువు గాని, వేసికొమ్ము మొదట మాత్రలు," అని పిళ్లె పట్టుపట్టెను.

మిత్రుఁడు తనతో రావలెనన్న కోర్కె బలముగా నుండుటచేతను, నిజముగా రవంత తలనొప్పి యుండుటచేతను, మొదలి కొంత వెడనవ్వుతో మాత్రలు పుచ్చుకొని, "ఇవి నేను వేసికొన్న యెడల, మధ్యాహ్నమున నీవు నాతో వచ్చి, వస్తువులను గొనుటలో సాయపడి, కొన్న వస్తువులను గూర్చి నేను జెప్పిన పనులన్నియుఁ జేయుదునని చేతిలోఁ జేయివేయుము," అని కుడిచేయి చాఁచెను.

ఆవిధముగా వారిరువురకు ప్రమాణము తోడి యొడంబడిక జరిగినది.

మధ్యాహ్న భోజనానంతరమున మిత్రులిరువురును ట్రాముబండిమీఁద చీనాబజారునకు వెళ్లి యాపరిసరములఁ గల షాపులమీఁదఁ బడిరి. మొదలిచేతిలో నతని బంధువుల పేరుల జాబితా యుండెను. జాబితా విప్పి మొదలి మొదట

నిలువఁబడిన చోటున కెదుట నొక బంగారు నగలదుకాణ మున్నది. అది చూచి, పిల్ల ముఖము వికసించెను. సాగసయిన నగ నగదుకంటె స్త్రీలమనస్సులకు హెచ్చుసంతోషకరమని యతనికిఁ దట్టిన యూహ.

మొదలి జాబితాను జూచుచు, "మొదటిది మాయక్క-తాయారు, నామెకుటుంబమును గదా? ఏమి కొందును మాయక్కకు?.........ఆఁ! అవును. బంతులాటలోఁ తొడుగుకొను తెల్లని రబ్బరుజోళ్ల జత యామెకుఁ దగిన కానుక. ఆమె నాకు గతమున మూఁడునాలుగు జతల మేజోళ్లు పంపినది. బలరామా, రమ్ము; జోళ్ల షాపునకు వెళ్లుదము," అని పిల్లను లాగెను.

"జోళ్లా?" అని పిల్ల నోరు వెళ్లఁబెట్టెను.

"అవును. మఱిరమ్ము; కొనవలసిన వస్తువులు విశేషముగా నున్నవి" అని మొదలి తొందరపెట్టెను.

"మాయక్క జోళ్లు తొడుగుకొనని పూర్వాచారపరాయణురాలుకాఁబోలు! అపయిని, బయటికిఁ గాలుపెట్టి యెఱుఁగని యామెకు బంతియాట జోళ్లతో ప్రయోజనమేమి?"
"టకటపాలచెప్పులు తొడుగుకొనువానికి మేజోళ్లతోనెట్టి ప్రయోజనమో, యట్టిదే" యని మొదలి పిల్లను జోళ్ల షాపుకడ కీడ్చుకొనిపోయెను.

"ఏ కొలత?" అన్నది షాపువాని ప్రశ్న.

"తనపాదములు చిన్నవని మాయక్కకు గర్వము" అని పిల్ల చెవిలోఁ జెప్పి, మొదలి గట్టిగా, "ఉన్న జోళ్లన్నిటిలోను పెద్దవి తీయుము" అని షాపువానితో ననెను.

జోళ్లపొట్లము తనచేత మొదలిపెట్టినప్పటి పిల్లముఖమునకు ఛాయాపటము తీయవలసినదే. తొందర పెట్టుచు ముందర నడుచుచున్న మిత్రునివెంబడి మేకవలె నతఁడు పోవసాగెను.

మొదలి: "బలరామా, పొట్లము ఊడిపోవుచున్నట్లున్నది. దారము కొనవలయును; జ్ఞాపకమునకుఁ దెమ్ము. ఇఁక మా కందసామి బావగారికి......... బొరచుట్టలు కొందము, రమ్ము."

"ఆయనకు చుట్టయభ్యాసమున్నదా?"

"పొగాకు పేరు విన్నంతనే యతనికి రెండు దినముల క్రిందట జీర్ణమైన యన్నమును వమన మగును. మంచి గాఢమైన చుట్టల పెట్టెయొకటి కొందము రమ్ము."

వలదని బోధించిన పిల్లవాక్యములు బూడిదలో పోసిన పన్నీరువంటివైనవి; చుట్టలపెట్టెకొనుట జరిగినది.

"ఇఁక మాయక్క సంతానముమాట. దిగువనుండి మొగునకుఁ బోవుదము. అందఱికంటె కడసారి వాఁడు సుందరము; ఐదేండ్లవాఁడని జ్ఞాపకము. వానికొఱకు పుస్తకము కొనియెదను," అని మొదలి యనెను.

పిల్ల కొంతసంతోషించి, "అవును-రంగులబొమ్మల తోడి"; యని యేమో చెప్పుచుండఁగా, వేదాంతసార మన్న పుస్తకము మొదలి కొనితెచ్చి యతని చేతఁ బెట్టెను. జోళ్ల పొట్లమును చుట్టలపెట్టెయుఁ గలిసి యెంతబరువో, పుస్తకమంతబరువు; వేదాంతమంతయు వడియఁ గట్టఁగా దిగిన నిగ్గగుటచేతఁ గాఁబోలు!

"బలరామా, పుస్తకముల కొట్టులో నున్నాము గనుక సుందరముకంటెఁ బెద్దది మాండాలుకుఁగూడ నేదియో గ్రంథమే కొందము. అది రమారమి యేడేండ్లది...... దానికొఱకు పాకశాస్త్రమును గొనియెదను. పదిపన్రెండేడేండ్లు గడచినతరువాతఁ బనికిరావచ్చును.........అరవ గ్రంథము గాక తెలుఁగుదే కొనియెదను. అండాలును తెలుఁగువాఁడెవ్వఁడైనఁ గట్టుకొని యది తెలుఁగు నేర్చుకొనునేమో యెవరు చూచినారు?" అని మొదలి మఱియొకపుస్తకముకొని మిత్రునిపైఁ బడవైచెను.

"వరదా, నేనేమి గాడిద ననుకొనుచున్నావా? చాకలవాఁడు——"

"బలరామా, నేను చెప్పిన పనులన్నియుఁ జేయుటకుఁ బ్రమాణము చేసినావు; మఱచిపోకుము...సుందరముఁ అండాలు అయినారు. ఆ పయివారు మీనాక్షి, నాంచారు, రామసామి: పది, పదునాలుగు పదునెనిమిది యేండ్ల

వారు. ఏమి కానుకను నీయుద్దేశము, వారికొఱకు?" అని మొదలి యడిగెను.

"ఏదా నే నేమి గాడిదననుకొనుచున్నావా"

పిల్లకు మరల నించుకంత ధైర్యము కలిగినది. మొదలికి మనస్సు కరఁగుచున్నదని యతని యాశ. చేరువను బొమ్మల దుకాణ మొకటి యుండుట చూచి యతఁడు, "పెద్ద దొరసాని బొమ్మ—" యనెను.

"భేష్! బాగుగా చెప్పినావు. అదియే తగిన కానుక, రామసామికి......కాని దాని నతఁడు చెల్లెండ్ర కిచ్చునేమో? అది వలదు...బొమ్మగుపాటి చేతికఱ్ఱ...ఊఁహూఁ! అదియు వలదు. దానిని తండ్రి తీసికొనవచ్చును...... చత్వారపు జోడు కొందము. అది వానికి మఱి యిరువది సంవత్సరముల పైని బనికి రావచ్చును. మా కందసామి బావగారిది దగ్గఱచూపు గనుక, ఆయనకు వేఱువిధమైన సులోచనములే కాని చత్వారపు జోడు పనికిరాదు. మీనాక్షికి...పదియేండ్లది గదా?...మఱకాళ్ల జత. నాంచారుకు......ఆఁ! మంగలి కత్తి. ఈకాలమున దొరసానులు మంగలకత్తులు వాడుక చేయుచున్నారఁట! రమ్ము మఱి; ఇవన్నియుఁ గొనవలసి యున్నది."

పిల్ల, "మంగలికత్తి మీబావగారు వాడుక చేసికొందురేమో సుమా," అని యెగతాళిగాఁ బలికెను.

"ఆ భయము లేదు. ఆయనయు నావలెనే మంగలి చేతికి జుట్టునిచ్చువాఁడే. సొంతక్షౌరము చేసికొనునా, కత్తి గంట్లకు సున్నపుబొట్లు పెట్టుకొని పీరులపండుగ వేషము క్రిందఁ దయారగును," అని నవ్వుచు మొదలి పయిని వివరించిన వస్తువులన్నియుఁ గొని పిల్ల చేతి కిచ్చి, "బలరామా, భద్రము! పుస్తకములు చంకఁబెట్టుకొని మఱకాళ్లు కుడి చేతిని బట్టుకొనుము. ఇక్కడకు మాయక్క కుటుంబము ముగిసినది. ఇఁక మా పెదతండ్రి కూఁతురు రంగనాయకి కుటుంబము. ఆమెకును, ఆమె మగనికిని గలిపి యేఁబది రూపాయిలు మామూలు.........ఏఁబది వీణ తీఁగెలు కొని యిప్పుడు పంపెదను," అనెను.

"వారియింట వీణ యున్నదా?"

"వీణ కాదుగదా తంబురా కొయ్యయు లేదు. వారి కూఁతులయిదుగురకు—"

"అయిదుగురే! మగపిల్లలో?"

"లేనే లేరు. పంచకన్యలలాగున నయిదుగురు కొమార్తలే కలిగినారు. వారిలోఁ బెద్దది పదునాల్గు సంవత్సరములది. దానిని నాకుఁ గట్టిపెట్టఁ జూచుచున్నారు. నాంచారును జేసికొందునని మాయక్క తామా రాశపెట్టుకొని యున్నది. దానికొఱకే మంగలి కత్తి కొన్నాను: మాంగళ్య సూచకము. పక్షపాతము లేకుండఁ బంచకన్యలకొక్కరకపు వస్తువులే పంపవలయును......అవిగో, అక్కడ వ్రేల గట్టి యున్నవి, పిట్టగూండ్లు; వానిని గొందము."

"రామచిలుకలా, గోరవంకలా వారు పెంచుచున్నవి?"

"రాత్రులజోలపాటలు పాడుటకు దోమలే వారు పెంచుచున్నవి. పిట్టగూండ్లు మోయలేవు; చివరనుగొనవచ్చును. రంగనాయకి కుటుంబ మైనది. ఆమెతరువాతిది ముత్తు లక్ష్మి. లక్ష్మియన్న పేరు పెట్టుటచేతఁ గాఁబోలు, పెండ్లియయిన వెంటనే మగఁడు వైకుంఠవాసుఁ డైనాఁడు! ఆమె కోసము పదివీసెలపసుపు, నాలుగువీసెల కుంకుమ—"

పిల్ల: "తప్పు తప్పు! భగవంతుఁడు కలిగించిన వైధవ్యమును బరిహసించిన ట్లుండును."

"అవివాహితుఁడనగు నాకు రవికలగుడ్డలు పంపిన దామెయే" అని మొదలి.

"నీవు పొరపడియుందువు. ఆమె పంపినవి జేబురుమాళ్లయి యుండును" అని పిల్ల సమాధానము చెప్పెను.

"జేబురుమాళ్ల మీఁద రంగురంగుల మొగ్గ లుండునా? పోనిమ్ము; నీమాట నేను త్రోసివేయనలయునా?........ ఆమెకొఱకు పొడుముడబ్బీ కొనెదనులే. మఱి రా; ఆలస్య మగుచున్నది. జాబితా జాబితాలాగుననే యున్నది. వీణతీఁగ లింకను గొననేలేదు. చేతిలోని పొట్లము నీవు మాటిమాటికిని జాఱవిడుచుచున్నావు. అవి యెత్తినప్పుడు చంకలోని పుస్తకములు జాఱుచున్నవి. జట్కాబండి చేయింపుమందువా యేమి?" అని మొదలి యడిగెను.

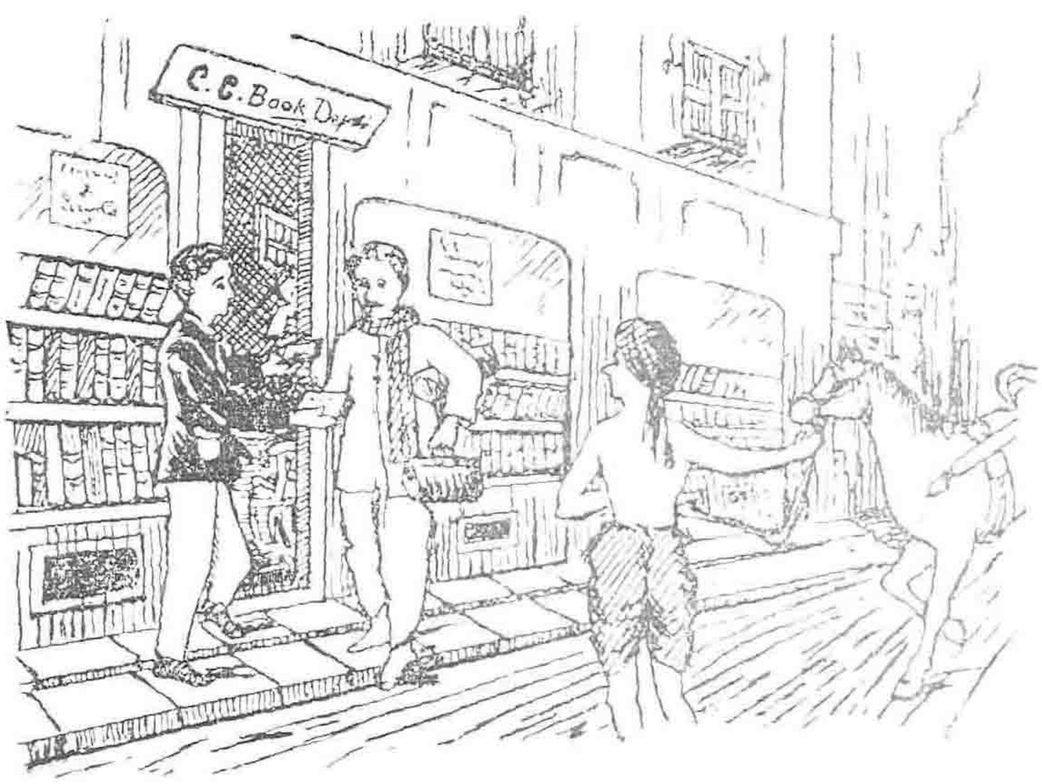

జట్కాబండి ప్రశంసపడిన యుత్తరక్షణమందు జట్కావాఁడొకఁడు ప్రత్యక్షమైనాఁడు. బరువెక్కుచున్న బలరామ పిల్ల వైఖరి చూచి, యరగంటనుండి యాబండి వారిని వెంబడించుచుండెను.

అటుతరువాత వరదరాజమొదలి కొన్న వస్తువు లన్నియు వివరించుట యనావశ్యకము. బండి క్రమక్రమముగా నిండినది. ఆఱుగంటలకు మిత్రు లిరువురును మొదలిమందిరము చేరుకొనిరి. ఉగాదికానుకలని మొదలి వక్కాణింపుగాఁ బేరుపెట్టిన యావస్తువులన్నియు బండివాఁడు తెచ్చి గది నడుమ కుప్పపోసెను.

"వరదా, ఇవి కొనుటతో నీవెఱ్ఱి తీరిన దనుకొందును. ఇవి కానుకలుగాఁ బంపెడి యసందర్భమునకు దిగవని నా నమ్మకము," అని పిల్ల సందేహముతో మొదలి మొగమువంకఁ జూచెను.

"నీసంశయ మిప్పుడే తీరఁగలదు," అని మొదలి కొన్ని తెల్ల కాగితపుముక్కలు తీసి, వానిమీఁద, "తమ్ముఁడు వరదరాజమొదలిపంపిన యుగాది కానుక," "మఱఁదివరదరాజమొదలి పంపిన యుగాదికానుక," "మేనమామ వరదరాజమొదలిపంపిన యుగాదికానుక," యని వ్రాయుచు, "బలరామా, మొద్దువలె నిలువఁబడి చూచెదవేమి? రమ్ము; ఈజాబితాను బట్టి పయివిలాసములు వ్రాయుము," అని పిల్లను బిలిచెను.

పిల్ల వ్రాయ ననెను; మొదలి ప్రమాణమును జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చెను. పిల్ల కోపముతో, "ఓయీ, నీమూర్ఖబుద్ధి మేర మీఱినది. మతిభ్రమతప్ప వేఱుకారణము నీచర్యకుఁ గనఁబడదు. ప్రమాణముతప్పిన పాపమునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తమైనను జేయించుకొందును గాని నీవెఱ్ఱికి వెనుకతాళము మఱి వేయను. చిరకాలమిత్రుని నన్నిట్లు చులకనచేసిన మాట యటుంచుము. బంధువిరోధము కొనితెచ్చుకొనఁ జూచుచున్నావు. కడసారి నాప్రార్థన వినుము" అని దీనాలాపములకు దిగెను. "ప్రమాణము" అన్న యొక్కమాటయే మరల ముక్తాయింపు.

పిల్లఁ గిఱ్ఱునఁ దిరిగిపోవుచుఁ బిట్టగూఁడు కాలికిఁదగిలి ముందుకుఁదూలెను.

"ఆఁ,ఆఁ! భద్రము. ప్రమాణము తప్పినందుకు ఫలితము వెంటనే కనఁబడుచున్నది. బలరామా, వెళ్లెదవా? రెండు మేజోళ్ల జతలు తీసికొనిపోరాదా? రెండుమంగలికత్తులైనను సరియే. పోనీ, రెండుసబ్బుపెట్టెలు" అని మొదలి వెంబడించెను.

అందుకు జవాబు తలుపు దఢాలున బయటనుండి మూసిన చప్పుడుమాత్రమే.

* * * * *

ఉగాదికి ముందఁటిదినమున పిళ్లకు మనస్సు బాధింపఁ జొచ్చినది. కారణము, మిత్రునియొద్దనుండి వచ్చినచీటీ. అందిట్లున్నది:-

"బలరామా, తలనొప్పితో బాధపడుచున్నాను. నీవిచ్చిన మాత్రలలో రసమో విసమో యున్నదికాఁబోలు! దయగలదేని వెంటనే రమ్ము. వరదరాజమొదలివ్రాలు."

చీటీ చదువుకొని పిళ్ల తనలో, "ఎంతపొరపాటు చేసినాను! మాత్రలు నాలుగిచ్చియుండవలసినది. ఇఁక నిప్పుడు పని చేయు మందొక్కటియే," అని నిశ్చయించి, యమృతాంజనపుడబ్బియొకటి జేబులో వేసికొని, మిత్రుని యింటికి వెళ్లెను.

మడతకుర్చీమీఁద కాళ్లుచాఁచి పరున్న మొదలి యతనిఁ జూడఁగానే, "బలరామా, వచ్చినావా? మఱి నిన్నుఁ జూడననుకొన్నాను," అని హీనస్వరమునఁ బలికెను.

పిళ్ల తొందరతో సమీపమునకు వెళ్లి, "ఏల యీ యధైర్యము? నీకు వచ్చిన భయమేమియు లేదు. ఏమి బాధగా నున్నదో చెప్పుము" అని ప్రేమ యుట్టిపడున ట్లడిగెను.

రోగి కన్నులు తేలవైచుచు, "నాకున్న బాధ యేమనఁగా, అదిగో నేలనున్న యీవస్తువులవైపునఁ జూడుము: అవి రెండుచోటులకే తీసికొనివెళ్లవలెను. ముత్యాలపేటలో మాయక్క తాయారున్నది; చాకలిపేటలో మా పెదతండ్రికొమార్త రంగనాయకి యున్నది. బండి చేయించుకొమ్ము; అద్దె నావద్దను వ్రాయుము. జోళ్లును, బిట్టగూండ్లను మాత్రమే కొంతభద్రముగా తీసికొని వెళ్లవలసినవి," అని మెల్లగాఁ జెప్పెను.

పిళ్ల చిట్లింపుమొగముతో, "ఇంకను వెనుకటి వెఱ్ఱియే? ఇప్పటికిని బోలేదా?" అనెను.

"ఇవిమాత్రమే పోలేదు. తక్కినవన్నియు బంగీలు కట్టి నిన్నను, మొన్నను బంపివేసినాను. నాతో సంబంధము చేయఁ జూచుచున్నవారు గనుక, వీ రిరువురకును స్వయముగా తీసికొనివెళ్లవలయునని యేర్పాటు. అడ్డుగా దిక్కుమాలిన యీతలనొప్పి వచ్చి తగులుకొన్నది. బంగీమూలముగాఁ బంపించుటకువ్యవధిలేదు. మామూలుకూలివారిని నమ్మియిచ్చుటకు వస్తువులు- హహ్హాహ్హా!—విలువన్నైనవి. నీకును నాకును భేదములేదు గనుక, నా కడసారి ప్రార్థన మన్నించి యివి నీవు తీసికొనివెళ్లి యిచ్చిరమ్ము.

నామాట వినకుంటివా, చచ్చిదయ్యమై నిన్నుఁ బట్టుకొందును" అని మొదలి కనుగ్రుడ్లు త్రిప్పెను.

తీసికొనివెళ్ల నన్నమాట పిళ్ల నాలుకకొనవఱకును వచ్చినదిగాని, యింతలో దివ్యమైన యాలోచన యొకటి యతని మనస్సునకుఁదటాలునఁదట్టినది: సయివిలాసములు దొరకుచున్నవి గదా? జేబులో నూఱురూపాయిలనోటున్నది. త్రోవలోనే తపాలాకచ్చేరి. వస్తువు లిచ్చినదియు, లేనిదియు మొదలి చూడవచ్చునాఁడా? ఈవిధముగా నూహించి, యతఁడు "ఓయీ, నీ వింతగాఁ జెప్పుచున్నావు గనుక కానిమ్ము" అనెను.

మొదలి గబాలునలేచి పిళ్లవీఁపుతట్టుచు, "నీవు నామాట త్రోసివేయవని నాకుఁ దెలియును. నాకు బహుసంతోషముగా నున్నది" అని గంతసాగెను.

* * * * *

తపాలాకచ్చేరికే పిళ్ల మొదట బండితోలించెను. కచ్చేరిలోనుండి యతఁడు బయటికి వచ్చినసరికి నాలుగు గంటల మువ్వాను దాఁటినది.

"మఱి యెక్కడకు సామీ?" అని బండివాఁడు.

"నీయిల్లెక్కడ?"

"తిరువల్లిక్కేణి."

"అక్కడకే పోనిమ్ము."

శ్రీమతి శారదామణి దేవి
శ్రీ రామకృష్ణపరమహంసగారి సతీమణి

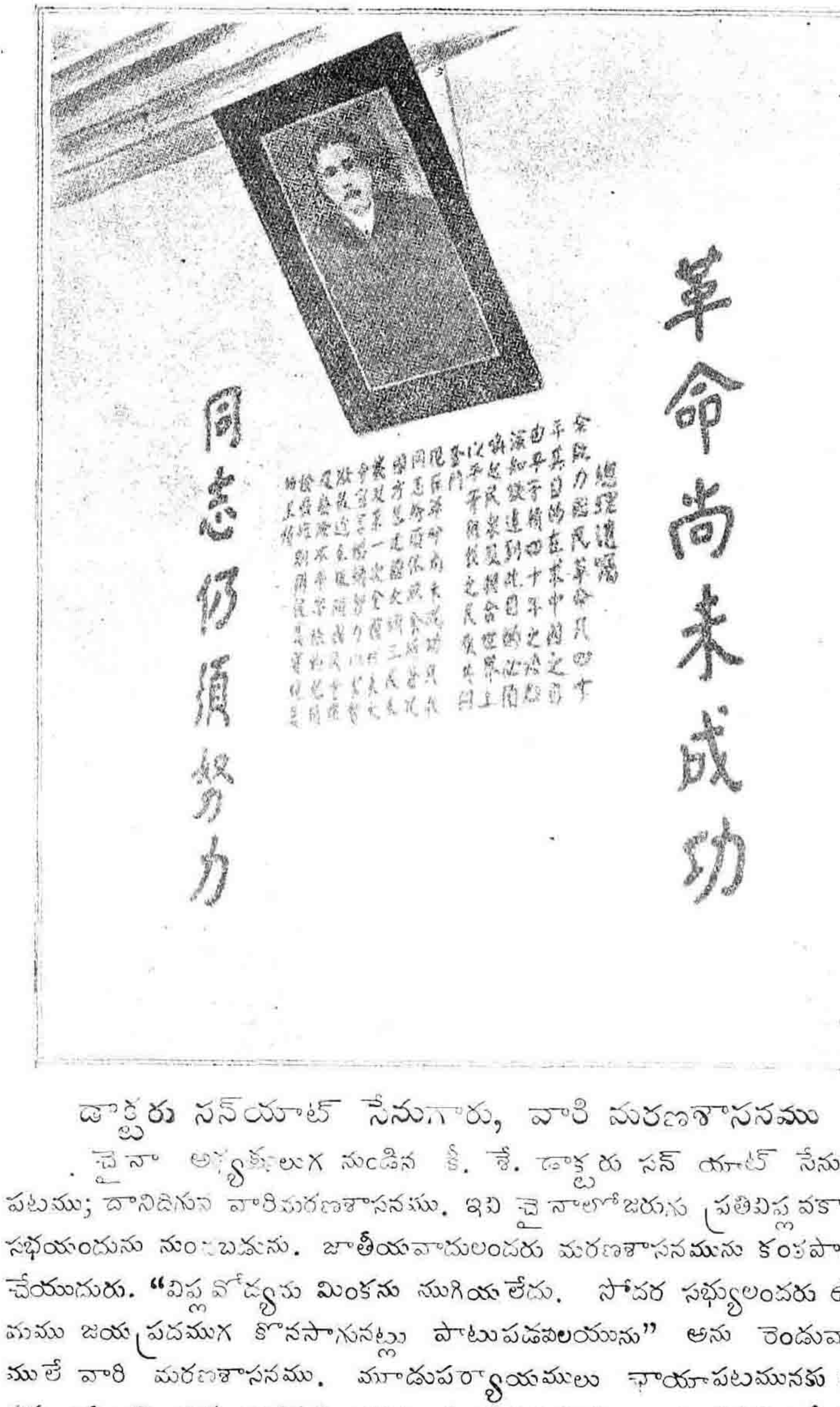

డాక్టరు సన్‌యాట్ సేనుగారు, వారి మరణశాసనము

చైనా అధ్యక్షులుగ నుండిన కీ. శే. డాక్టరు సన్ యాట్ సేనుగారి పటము; దానిదిగువ వారిమరణశాసనము. ఇది చైనాలోజరుగు ప్రతివిప్లవకారుల సభయందును నుంచబడును. జాతీయవాదులందరు మరణశాసనమును కంఠపాఠము చేయుదురు. "విప్లవోద్యమ మింకను ముగియ లేదు. సోదర సభ్యులందరు ఉద్యమము జయప్రదముగ కొనసాగునట్లు పాటుపడవలయును" అను రెండువాక్యములే వారి మరణశాసనము. మూడుపర్యాయములు ఛాయాపటమునకు వందనము లర్పించి మరణశాసనము చదివి మూడునిమిషము లధ్యయనము చేయుట చైనా జాతీయవాదులందరకు సంప్రదాయమైనది.

ఆంధ్రసభలు - అనంతపురము—౧౯౨౭.

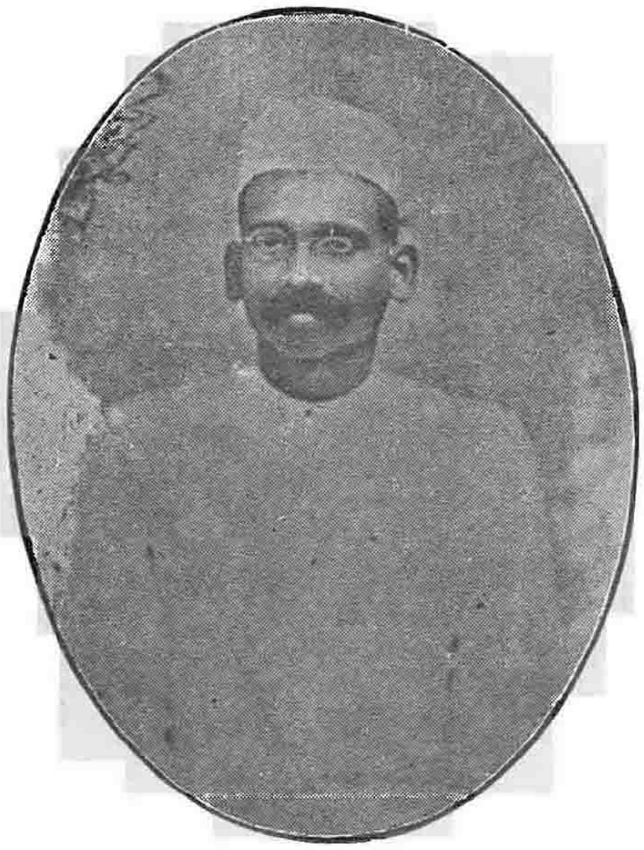

శ్రీ దండు నారాయణరాజుగారు, యం. యల్. సి.
ఆంధ్రరాష్ట్రీయమహాసభాధ్యక్షులు

శ్రీ రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు
ఆంధ్రగాయకమహాసభాధ్యక్షులు

శ్రీ చినపడమల ఓబిరెడ్డిగారు
ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులు, ఆంధ్రరాష్ట్రీయమహాసభ

శ్రీ జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు
ఆంధ్రగ్రంథాలయమహాసభాధ్యక్షులు

అది మొగ్గబండి. తిరువల్లిక్కేణిలో గంగనామండపమునకుఁ బోవునరికిఁ జీకటిపడినది. దారిలో పిల్ల చేసిన యుద్యోగ మేమనఁగా,బండిలోని వస్తువుల కంటించియున్న కాగితపుముక్క లతఁడు పదిలముగా నూడఁదీసెను; ఒక్కటియైనను మిగులనీయలేదు.

జనసంచారములేని ప్రక్కసందులో బండి యాఁపించి, పిల్ల బండివానితో, "నీకుఁ బెండ్లి యయినదా?" అని జంకుచుఁ బ్రశ్నించెను.

"అయినది సామీ, ఆఱుగురుపిల్లలు."

"ఓహో! మహాదృష్టము."

"ఏమి యదృష్టము సామీ?పోషింపలేక చచ్చుచున్నాను."

"ఇదిగో, ఇది తీసికొమ్ము" అని పిల్ల వానిచేతిలో నొక రూపాయి పెట్టి, "ఓయీ, మీరు పిట్టలేవయినను బెంచుచున్నారా?" అని యడిగెను.

"పిట్టలా సామీ? కోడిపెట్ట నొకదానిని పెంచుచున్నాము."

"అయ్యో! పిట్టలు లేవేమి? నీకు-నీకు-నేను కొన్ని పిట్టగూండ్లీయవలె ననుకొంటిని. ఆమీఁద రబ్బరుజోళ్ల జత యొకటి, చత్వారపుజో డొకటి,ఆపైని గొన్ని గ్రంథములు. అన్నట్టు, నీవు వీణ మీటఁగలవా?"

బండివాఁడు తెల్లపోయి పిల్ల మొగము మిడుతుమిడుతుమని చూచెను.

పిల్ల మరల: "వీణతీఁగెలు కొన్ని యీయవలె ననుకొంటిని లే, నీకు.........నామాటలన్నియు విని నీవు నన్ను వెఱ్ఱియాస్పత్రినుండి తప్పించుకొని వచ్చినవాఁడ నేమో యని యనుమానపడుచుండవచ్చును. నేను వెఱ్ఱివాఁడను గాను. నాకొక గొప్పయాపద సంభవించినది."

"అయ్యో, పాపము! నాకు నిండ విచారముగా నున్నది సామీ."

"ఆయాపద యేమనఁగా, ఈబండిలోని వస్తువు లన్నియుఁ గొందఱు స్నేహితులకు ఉగాదికానుకలుగా నిచ్చుటకు నేను కొన్నాను. కొన్నతరువాత, ఆస్నేహితు లందఱును చనిపోయినారని తెలియవచ్చినది."

"రామరామరామా! అందఱు నొక్కమాఱే? ఏలాగున సామీ?"

"రెయిలుబండ్లు తిరుగఁబడినవఁట!"

"ఎక్కడ సామీ?"

"కుంభఘోణములో.........అందుచేత ఈవస్తువుల యవసరము నాకు మఱి లేదు. వీనిని జూచుటయు నాకుఁ గష్టముగా నున్నది: నాయాపద కివి జ్ఞాపక చిహ్నములుగా నున్నవి."

"అయ్యో! సామీ."

"ఓయీ, విచారింపకు. దైవఘటన! ఎవరు తప్పింపఁగలరు? నాదుఃఖము పోఁగొట్టఁదలఁచితివా,యీబండిలోనివస్తువులు నీవు తీసికొనిపొమ్ము. నీభార్యయు, బిడ్డలును వీని నెందుకైన నుపయోగింపవచ్చును; లేదా యమ్ముకొన వచ్చును. ఇందులో చుట్టలపెట్టె యొకటి యున్నది. దొరలు కాల్చు చుట్టలు. ఏమందువు?"

బండిలోనికిఁ దొంగిచూచి, "హాస్యమా, సామీ?" అని బండివాఁ డడిగెను.

"హాస్యము కాదు. ఈవస్తువులు మఱి నాకన్నులఁ బడ రాదు. ఇవి నీకు రేపటియుగాదికిఁ గానుకలు; ఇంటికిఁ దోలుకొని పొమ్ము. ఇదిగో"

పిళ్లబండి దిగి, "మఱియొక రూపాయి."

"దండము సామీ" అని బండివాఁడు బండి దడదడలాడించుకొని పోయెను.

* * * *

ఉగాదినాఁటి యుదయమునఁ దొమ్మిదిగంటలకు పిళ్ల మొదలిమందిరమునకు వెళ్లఁగా, నవ్వుమొగముతో మొదలి మిత్రునిఁ బలుకరించెను.

"బలరామా, నామాట త్రోసివేయవని నేను మొదటి నుండియు నమ్మినాను. ఏమి జరిగినది? ఉగాదికానుక లిచ్చిన తరువాతివినోదము చూచినావా?"

ఎఱ్ఱవాఱిన మొగముతో పిళ్ల, "వరదా, నన్ను క్షమింపుము. నేను ముత్యాలపేటకుఁగాని, చాకలిపేటకుఁ గాని వెళ్లనేలేదు. నీవు చెప్పినట్లు చేయుటకు నాకు మనస్కరించినది కాదు" అనెను.

"ఆఁ" అని మొదలి నోరు వెళ్లఁబెట్టి, "మఱి నా వస్తువులో? ఉగాదికానుకలో?"

"వానిఖరీదు నేను నీకు ముజరా యిచ్చుకొందును. అవి యన్నియు బండివాని కిచ్చివేసినాను."

"ఏమి—ఏమిచేసితివి ? ? ? ? ? ?" అని మొదలి పెద్ద గొంతుకపెట్టి యడిగెను,

"బండివాని కిచ్చివేసినాను."

"అన్నియునా ? ? ? ? ? ? "

"అన్నియును; అవి వాఁడు పుచ్చుకొనుటకు రెండురూపాయలు దక్షిణకూడ సమర్పించినాను—ఇఁక నేఁటితో మనమైత్రి కంతమే కాఁబోలు!" అని పిళ్ల లేచెను.

నిశ్చలదృష్టులతో నిశ్చేష్టుఁడై నిమిషమువఱకును మొదలి నిలిచియుండుటచేత పిళ్ల యూహా నిశ్చయమైనట్లే కనఁబడినది. అటుపిమ్మట, హఠాత్తుగా, అతని మొగమునుండి కోపము మాయమైనది. కన్నులు మెఱయసాగినవి. పెదవులు కదలఁజొచ్చినవి. చిఱునవ్వు మొలకెత్తినది. చిఱునవ్వు నిండునవ్వుగా తేలినది. నిండునవ్వు వెడనవ్వుగాఁ బరిణమించినది. వెడనవ్వు పెనుబొబ్బ యైనది. మడత కుర్చీమీఁదఁ బడి యతఁడు ప్రక్కలు పట్టుకొని పకాపక, పకాపక పకాపకమని బొబ్బరించెను.

దిగ్భ్రమచెంది పిళ్ల కొంతకోపముతోఁ గొంత విన్నఁబాటుతో, "ఏమి యిందలి కిటుకు?" అని యడిగెను.

"నన్నడుగకు; నేను చెప్పలేను, నాకుఁ దగిన ప్రాయశ్చిత్తము జరిగినది," అని మొదలి కన్నులు తుడుచుకొనుచు

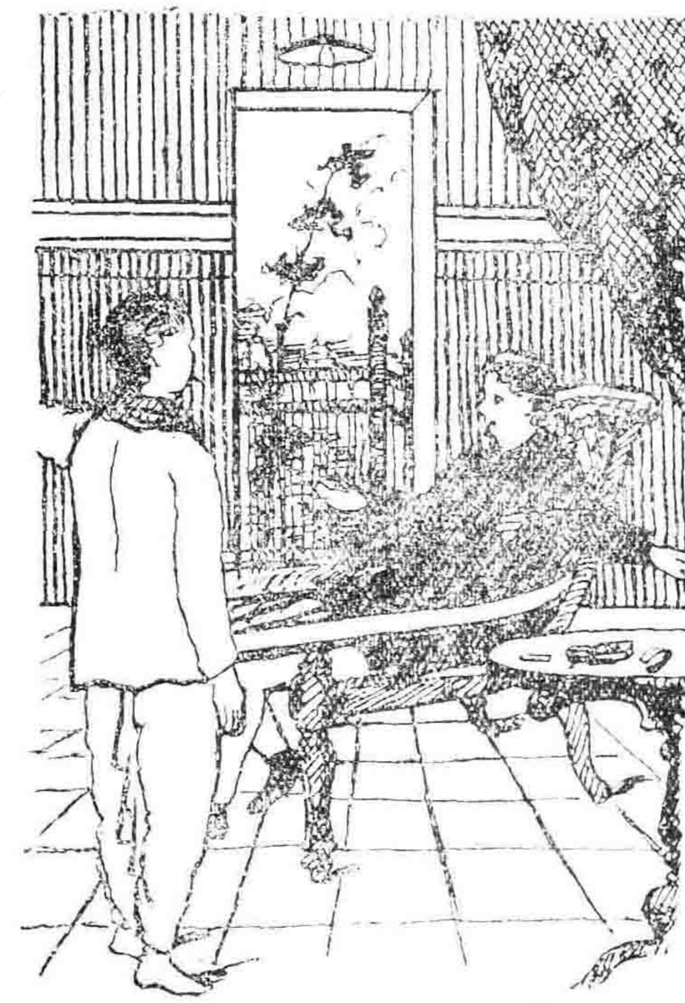

లేచి, "బలరామా, లెమ్ము. భోజనమునకు వేళ యైనది. ఇది యుగాది పండుగ. ఉగాదివిందు నీకు మాయింట. నీవలన నాకుఁగలిగిన సంతోషముకంటె గొప్ప యుగాదికానుక యేముండును? నీవు లోనికి వెళ్లి స్నానము చేయుము. ఇంతలో నేను రెండు తంతివార్తలు పంపి వచ్చెదను," అని పిళ్లను లోనికిఁ బంపించెను. అతఁడు పంపిన తంతివార్తలు ముత్యాలపేట కొకటి; చాకలిపేట కొకటి. అవి వట్టివి కావు; ద్రవ్యసహితమైనవి.

* * * *

పిల్లకు మొదలిచెప్పనికిటుకు నాఁటి తెల్లవాఱుజామున బండివాని యింటికి వెళ్లినవారికిఁ దెలిసి యుండును. వాని పెండ్లాము రబ్బరుజోళ్లు తీసి తొడుగుకొనుటకుఁ బ్రయత్నింపఁగా, రెండుజోళ్లలోను రెండు పదిరూపాయిలనోట్లున్నవి. దానిమగఁడు చుట్టకొఱకు చుట్టలపెట్టె విప్పి చూడఁగా, దానిలో రెండు పదిరూపాయిల నోట్లు. పిట్టగూండ్లలో, అట్లే తక్కినవస్తువులలోఁ, గొన్ని పదిరూపాయిలనోట్లు, కొన్ని యయిదురూపాయిల నోట్లు, కొన్ని రూపాయినోట్లు! ఆకుటుంబమునకు నాఁడు కలిగిన యానందమునకు మేరలేదు. అట్టి యుగాదికానుకలు వారియబ్బనాఁడు, తాతనాఁడు నెఱుఁగరు.

ముత్యాలపేటకుఁగాని, చాకలిపేటకుఁగాని, నాఁటి యుదయమునఁ బదిగంటలకు వెళ్లినయెడల, అక్కడను పిల్ల తెలియఁగోరినకిటుకు తెలిసియుండును. తపాలామూలమున నొకటి, తంతిమూలమున నొకటి, వారికి ద్రవ్యరూపమైన యుగాది కానుకలు రెండేసి యందినవి. రెండువిధములఁ బంపిన వాఁడును వరదరాజమొదలియే. మామూలుకంటె ద్విగుణముగా వచ్చిన యాయుగాది కానుకలను జూచి, తన పెద్దకూఁతును మేనమామ పెండ్లియాడుటకు నిశ్చయించినాఁడని తాయారు సంతోషించినది; రంగనాయకియు నట్లే సంతోషించినది.

చదువరులారా, మీకును ద్విగుణములైన యుగాదికానుకలు కలుగును గాక!

గీ. క్రొత్తసంవత్సరంబు మీకుం ద్వదాప్త
జనులకు సుఖప్రదంబయి జరుగుఁగాక!
ఇట్టిసంవత్సరంబు లనేకము లిటు
మీఁద మీకుఁ గల్గుత పరమేశు కరుణ!

తాళీవని

పెనుమర్తి వెంకటరత్నము

ఓ సమున్నతతాళ భూమీరుహమ్ము-లేయుగాల నావంటివో? యిపు డనూన
నిశ్చలాస్పందముకుళితనేత్రములను-తలచుచున్నవి యుగయుగమ్ముల చరిత్ర!

జనన దేశమునుండి నిశ్చలతపొందు; పూర్వలౌల్యమ్ము విస్మృతి పొందినట్టి
జీవులో యేమొ? గాలి వీచినను గాని-పలుకనే పల్కవీరహఃప్రణయమేమొ?

ఈ యుగయుగాంతజీవు లెన్నెన్ని మార్లు-ఆశలను బెంచుకొనిరో! దిగంతములకు
ప్రాకలేనియాసల తలపై ధరించి-ఇల నిలంబడు శీతోష్ణములు సహించి!

158(9)

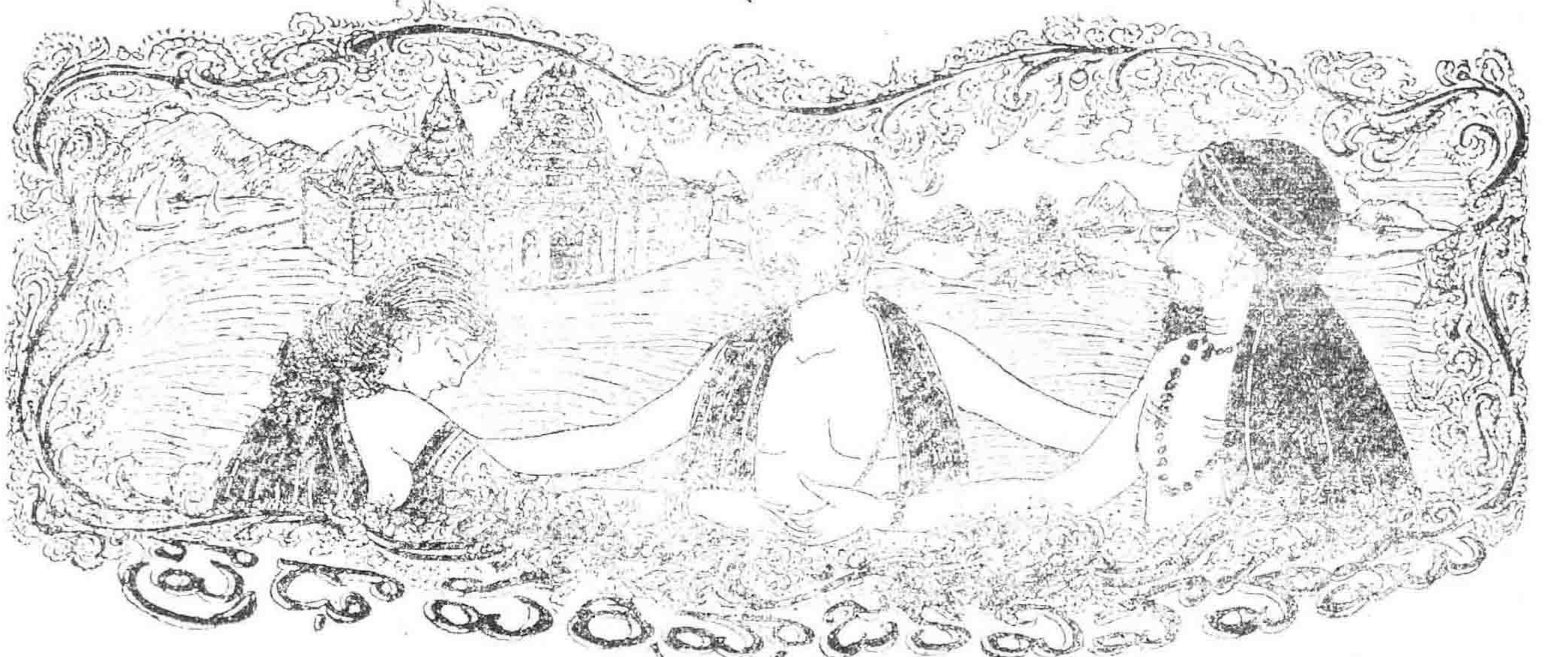

వేలూరి శివరామశాస్త్రి గారు

[చిత్రకారుడు: అడివి బాపిరాజు గారు, బి.ఏ.]

౧

కొందఱ జన్మము ఉపోద్ఘాతము లేక వెలువడదు. కొందఱు తల్లిని లంచమిత్తురు. కొందఱు ఆత్మసమర్పణ మొనరించుచు తల్లిని గూడ నర్పింతురు, మఱికొందఱు ఏదో చెప్పవచ్చి ఊరకున్నటులు చచ్చి ఊరకుందురు. ఇంకొందఱు తండ్రికిని, మేనమామకును పరలోకమునుండి జాబులు గొనివత్తురు. కసుఁగందులు కొంద ఱిటులు కొంతమందితో సంయోగ వియోగములు చేసి వారి ప్రయోజనము పలాములు చేయుదురు. ఇట్టి చిలిపివా రరుదు కారు.

ఆశ గర్భములో పడినది మొదలు తనస్వాత్వమును కేటాయించుకొనుచునే యుండెను. తాను గర్భమున జాగరిల్లి తల్లిని నిద్రింపఁజేసెను. తీఁగ చెట్టును వంచినట్లు తల్లిని వంచివేసెను. ప్రతిభాశాలుర కది స్వభావము. తుద కాశ జన్మించి తల్లిని దక్షిణ పుచ్చుకొనెను.

ఆశకు తల్లి లేదు. గోవిందునకు భార్య లేదు. ఒకటైనను రెండుగా తోఁచు ఈలోపము ఆశను ద్విగుణ ప్రేమతో పెంచెను. గోవిందుఁడు ఊయెల నూఁపుచు—ఆశ కిపు డుయ్యాలయే తల్లి' అనుకొనును. నడికిరేయి ఊఁపఁబోయి ఉయ్యాలత్రాళ్లను జూచి, 'తల్లి ఆకాశము నుండి చేతులు చాఁపుచున్నదా యేమి?' అని నివ్వెఱపడును. ఆశ ఆకాశమును జూచెనా, అతఁ డందు స్వర్గమును చూచెను. నవ్వెనా, ఆనందాభిషేక మొందెను. ఆశ అతని వాసనల పెంపొందింపవచ్చిన ఉపకరణము.

ఆశ బడిలో పడెను. అందు పంతుళ్లు ఇద్దఱు. మొదటి పంతులకడ ఆశయొక్క చూపుడువేలు కొంత అఱిగెను. ఉన్న పిల్లలలో ఎవరివే లెక్కువ అఱిగెనో ఆశ పరీక్షించును. పంతుల వేలు ఏపిల్ల వేలంతయు అఱుగకపోవుటచేత అతనితో "ఆలోకకు వచ్చినంత చదువు మీకు రాదు" అనును. హారిణయింటికి వెళ్లి హారిణ తన తల్లిని అమ్మాయని పిలుచుట విని ఇంటికివచ్చి—నాన్నా! హారిణ అమ్మ నాకు లేదేమని గోవిందునితో గోఁజాడును.

ఆశ క్రమముగా పెద్దపంతులకడకు వెళ్లెను. అచటదైనందినము ఒకటావు, బుడ్డిఁడుసిరా, ఒక బలపము, ఒక పాళీయు ఆమెకు కావలసిన పరికరములు. బడిపెద్ద యగు శకులాడుఁడు అటిటులు పోవుచుండఁగా కాలుతగిలి ఆశ

సిరాబుడ్డిదొరలి చుట్టుబ్రక్కల నున్నవారి పుస్తకముల మీఁద శిల్పప్రావీణ్యమును చూపుచుండును. ఆశ పరాకుగా నున్నపుడు ప్రక్కనున్న 'ఆలోక' టావు దొంగిలించును. ఆశ పట్టుకొనఁగా ఆలోక 'ఇదుగో, పడవచేస్తా

ను; దీనిమీదెక్కి ఇంటికి వెళ్లచ్చు' అనునుగాని తుద కాపడవ వారమీఁదనేయెక్కి వెళ్లును. ప్రతినాఁడును బలపాలు పంచిపెట్టుచుండుటచే ఆశ యింటిపేరు బలపాలవారుగా మాఱెను. ఆశ తనచేతిలోని పలక పుస్తకములను క్రిందపెట్టునపుడు సంచినుండి కలము జాఱినేలలో పాఁతుకొని కలాలచెట్టుగా పిలిపించుకొనును.

ఆశ క్రమముగా పైబడిలో చేరెను. కావ్యములలో విష్ణుచిత్తీయము, నైషధము, నాటకములలో మదాలస, ఉత్తరరామచరితము, పురాణములలో భాగవతము, స్కాందము, వేదాంతములలో చతుర్వేదసార సూక్తులు, యాజ్ఞవల్క్యసంహిత-ఈ మొదలగునవి చదివెను. మాతులవంశమున ప్రసిద్ధుఁడగు ఏలేశ్వరోపాధ్యాయునిచాయ ఆమెయందు టీకాలు వేసినట్లు కానిపించెను.

ఉపాధ్యాయుఁడు ఆశను బడి చివర కూర్చుండఁబెట్టును. సదుత్తరములు చెప్పఁజాలని పిల్లలకు చెప్పిన వారిచే దవడకాయలు బహుమతి. ఇపు డాశచే బహుమతి పొందనివాఁ డొక ఉపకలాపుఁడే. అపుడపుడు ఆమె మృదుహస్తస్పర్శ మాతఁడును, అతని లఘుచపేట ఆశయును పంచుకొందురు. ప్రథమస్థాన మాక్రమింప వారు చేయు వ్యాసంగము ఒకపోరు. అచట కజ్జలు దొరకుచో వారు కొట్టుకొనరుగాని అవి వారితరఫున పోరాడుచో చూచుచుందురు. వారు బడి విడిచిరా, పరమమిత్రులు. వారు ఇంటికడ స్మృతులు చర్చించి అందలి ఆచారకాండను విమర్శించుకొనుచుందురు.

౨

గోవిందుఁ డొకనాఁడు గురుములూరు పయనమైపోయెను. అచట అతనిసోదరి గంగయు, బావమఱఁది వీరేశ్వరుఁడు, మేనల్లుఁడు ముకుందుఁడును కలరు. భార్యావియోగమయిన పిమ్మట గోవిందుఁ డచటికి వెళ్లుట అదియే మొదలు. గంగావీరేశ్వరులు గోవిందుని అతి భక్తితో పూజించిరి. గోవిందున కింటికడ కూఁతు రెటులో ఇచట ముకుందుఁ డటులు. ముకుందుని ప్రతి పనియు అతనికి ముద్దు. మేనమామ అయిపోయెను గాని గోవిందుని ముకుందుఁడు కనిపట్టుచో అతనిని గూఢచారిగా భావించును. గోవిందుఁ డచట కొన్నాళ్లుండి బావమఱఁది యనుమతిని గంగాముకుందులను తనయింటికి తీసికొని వెళ్లెను.

గోవిందుని రాకకు కారణము గంగావీరేశ్వరుల కంటె లోకులు స్ఫుటముగా నెఱిఁగిరి. చదరంగ మాడువారికంటె పయివారికి మంచియెత్తులు తోఁచును. గోవిందుఁడు ముకుందునకు పిల్లనీయవచ్చెనని ఊరును నాడును మ్రోఁగిపోయెను.

ఆశాముకుందు లిరువురు కలిసి భుజించుచుండఁగా, చదువుకొనుచుండఁగా, మాటలాడుచుండఁగా, గంగ కనుల పండువుగా చూచుచుండును. గోవిందుఁ డామాపునకె ఆమెను తీసికొనివచ్చెను.

ఆశాహారిణులకు మిగుల మైత్రి. ముకుందుఁడు ఉన్నను హారిణ ఆశను, ఆశ హారిణను విడనాడియుండలేదు. ముకుందుఁడు ఆశతో వాదించుచు ఓడిపోవునపుడు హారిణ అతనిపక్ష మవలంబించి వాదమును నిలువఁబెట్టినపుడు, ముకుందుఁ డామెను ప్రసన్నముగా చూచెడివాఁడు. ఆశ స్త్రీధన మపహరింపరాదు అని అనుచుండెడిది. హారిణ తలవంచి ఆలోచించి ఏదోపని కల్పించుకొని ఇంటికి పోయెడిది. కాని అరుఁగుమీఁద కూర్చుండి చూడకుండలేక పోయెడిది. ముకుందుఁడు "ఆశా! హారిణయింటికి పోదమా? అకారణముగా పరిహసించితి" వనఁగా దానిని పరిహరించుటకు నీసాయమే కావలయునని ఆశ అనునది. ఆశా ముకుందు లిరువురు హారిణయింటి కేఁగి హారిణచేతను, వారి పెద్దలచేతఁగూడ గారవింపఁబడుచుండిరి.

కొన్నాళ్లపైని వీరేశ్వరుఁడు విచ్చేసెను. వారి సమ్మేళనమే అదియొక పండుగుగా నుండెను. కొలఁది దినములకు భార్యాపుత్రులతో వీరేశ్వరుఁ డింటికి మఱలెను. వారలఁబంపుటకుఁబోలె గోవిందుఁడువారి ననుగమించెను. గురుములూరికి వెళ్లినపిదప కొన్నాళ్లకు గోవిందుఁడు గంగా వీరేశ్వరులతో పెండిలిమాటలు తెచ్చెను. వీరేశ్వరుఁ డానందముతో అంగీకరించెను. గోవిందుఁడు నిష్క్రమించెను.

ఇపుడు ఆమగణాంతము వీరు ఎవరికి ఈ బంధము నిర్మించిరో వారు దీనిని ఇసుమంతయు ఎఱుఁగరు. రెండు తాంబూలములతో ఆబంధము నాగపాశ మగును. సంఘమంతయు ఆనాగపాశమునే ప్రాణముచే పూరించును. అహా తలిదండ్రుల ప్రేమపాశము ఎంతనాగపాశమో!

బంట్లు పాకలు పందిళ్లు వేయుచుండిరి. చాకళ్లు ఇండ్లమూలమూలల వెల్లవేయుచుండిరి. వంటబాపనక్కలు పిండివంటలు మొదలుపెట్టిరి. ఈప్రయత్న మంతయు తమకొఱకే యని ఆశకును, ముకుందునకును తెలియక పోలేదు. తండ్రులు తమతో ఆప్రసంగము తేలేదు. వారును తండ్రులతో ఏమియు సంప్రతింపలేదు. కాని వారు తమవిధిని ఇటులు నిర్వర్తించుకొనిరి. ఆశ ముకుందున కొకకమ్మ యిటులు వ్రాసెను:

"ముకుందా!

నానోరు మూఁగది; చేయి వాచాలము. నీవు నాకు బావ వగుటలో సందియము లేదు. నాతండ్రి మాత్రము నిన్నిఁక 'బావా' అని పిలువకుండఁ జేయుచున్నాఁడు.

వలచినవానిని పెండ్లాడవచ్చునుగాని పెండ్లాడిన వానిని వలచు టెటులు? పెండ్లాడినవానినే ప్రేమింపుమని పెట్టిన బడిలో శిష్యులు పూర్వపక్షములు మొదలు పెట్టఁగా ఉపాధ్యాయుఁడు బెత్తము జాడించుచున్నాఁడు. ఆదెబ్బ లన్నియు వానిమీఁదనే వాఁతలు పడుచున్నవి.

మెడలోఁగట్టిన మంగళసూత్రమను ఉరిత్రాటిని జూచి ప్రేమ విలపించుచున్నది. బజంత్రీల బాజాలలో ఆ విలాప మెవరు విందురు?

ప్రేమప్రవాహమునకు ఒకబడ్డా? రెండొడ్లా? నా మైత్రికి హారిణను కానుకగా అర్పించుచుంటిని."

ఆశ ఈయుత్తర మెపు డారంభించెనో ముకుందుఁడును సరిగా అపుడే ఈయుత్తర మారంభించెను.

"ఆశా!

నాకు మీతండ్రిమీఁదను, నాతలిదండ్రులమీఁదను గల ఆదరముచే ఇఁకముం దెన్నఁడును నిన్ను ఆశా అని యే పిలుతునుగాని, 'ఏమోయ్!ఏమే!ఓయ్!' అని పిలువను. కాని లోకులు నిన్ను ఉళిక్కి పెండ్లామందురు. అటు లనకుండఁ జేసికొనుభారము మాత్రము నీది.

రోగికిని వైద్యునకును పాలే కోరిక. నాకు ఆదేశముగా వచ్చునాతనికి నామైత్రిని కానుకపంపు నీ ఉళిక్కి మగఁడు ముకుందుఁడు."

ఆశ హారిణను పిలిచి ఈవిషయ మంతయు పూసగ్రుచ్చినటులు చెప్పెను. ముకుందుఁడు వ్రాసిన ఉత్తరమును చూపించెను. తుదకు తాను వ్రాసిన ఉత్తర మంతయు గుఱుతు తెచ్చుకొని వినిపించెను. అది విన్నంతనే హారిణ మాటాడక వెళ్లిపోయెను.

వెళ్ళి ఒంటరిగా వచ్చుచున్న ఆశను వెంబడించెను. ఆచారము నతిక్రమించుచో సంఘమునకు ఎంత అలుసోకదా! అతని ఒకగుండె కొట్టుకొనును. ఒకటి ఉప్పొంగును. ఒక కాలు వెనుకకు మరొకటి ముందులకు నడుచును. మనస్సు కొట్టుకొనును. బుద్ధి నిశ్చల మగును. అతఁ డీ యూటుపోటులలో ఉయ్యాలలూఁగి తుదకు ముందరికే నడచెను.

ఆశ ఈయలికిడికి వెనుదిరిగిచూచెను.

శకులాదుఁ డొకపొదలో నంతరించెను.

ఆశ మెల్లగా నడిచి యింటికి వెళ్లిపోయెను. పిదప పొదనుండి చెడుపామువలె నిర్గమించి గృహోన్ముఖుఁ డగుచుండఁగా వెను వెనుక నేదోశబ్దము అతఁడు వినెనుగాని అతని కెవరును కానరాలేదు. 'నాశబ్దమునే నేను విని భ్రమించియుందు నని అతఁ డనుకొనెను. అది ఆశను కాపాడుటకు వచ్చిన రక్షకుని దండశబ్దమా?

ప్రతిశుక్రవారమునను ఆశ ఏసమయమున దుర్గాలయమునకు రాకపోకలు చేయునో శకులాదునకు హృత్కవిలె. ఒక శుక్రవారమున అతఁడు మఱల ఒకపొదలో పొంచుండెను. ఆశ ఆలయమునుండి క్రమ్మఱుట అతఁడు కనిపట్టెను. సమయమునకు సాక్షాత్కరించెను. ఆశ అతని ముఖమునందు వలపుదయ్యమును చూచెను. వెంటనే యిటు లనెను: 'శకులాదా! నీ తల్లి ఒంటరిగా వెళ్లుట చూచి కుమారునివిధిని నిర్వర్తింప వచ్చితివా? అటులయిన ఈపొదరింట డాఁగితివేల? ఔను లెమ్ము! కుమారుఁడు తల్లికడ దాఁగుడుమూఁత లాడఁడా?'

శకులాదుఁడు తెల్లఁబోయెను. నాలుగడుగులు ఆమెతో నడచి గమనసౌందర్యమునకు లుబ్ధుఁడయిపోయెను. మెల్లగా నిటులనెను: 'వివాహమే లేనిది నీవు తల్లి వెటు లగుదువు?"

'ఓరివెఱ్ఱినాయనా! పెండ్లికాని నీవు నీ యన్నకొడుకులకు పినతండ్రివి కావా? నీ వింకనుఎంతమందికి తండ్రివో నీ వేమి యెఱుఁగుదువు? వటబీజమున ఎన్ని వృక్షము లున్నవో యెఱుఁగవా? అనంతమాతృరూపయగు శక్తిలో ఎన్ని బ్రహ్మాండము లున్నవో తెలిసికొనవా? నే నాశక్తియొక్క ఒకశక్తిని. ఓయయ్యా! ఇఁక ముందు నడిచి నీయమ్మకు దారిఁ జూపుము.' అని ఆశ అనియెను.

శకులాదుఁడు నిర్విణ్ణుఁడాయెను. అతఁడు విధేయుఁడైన కుమారునివలె ముందు నడిచెను.

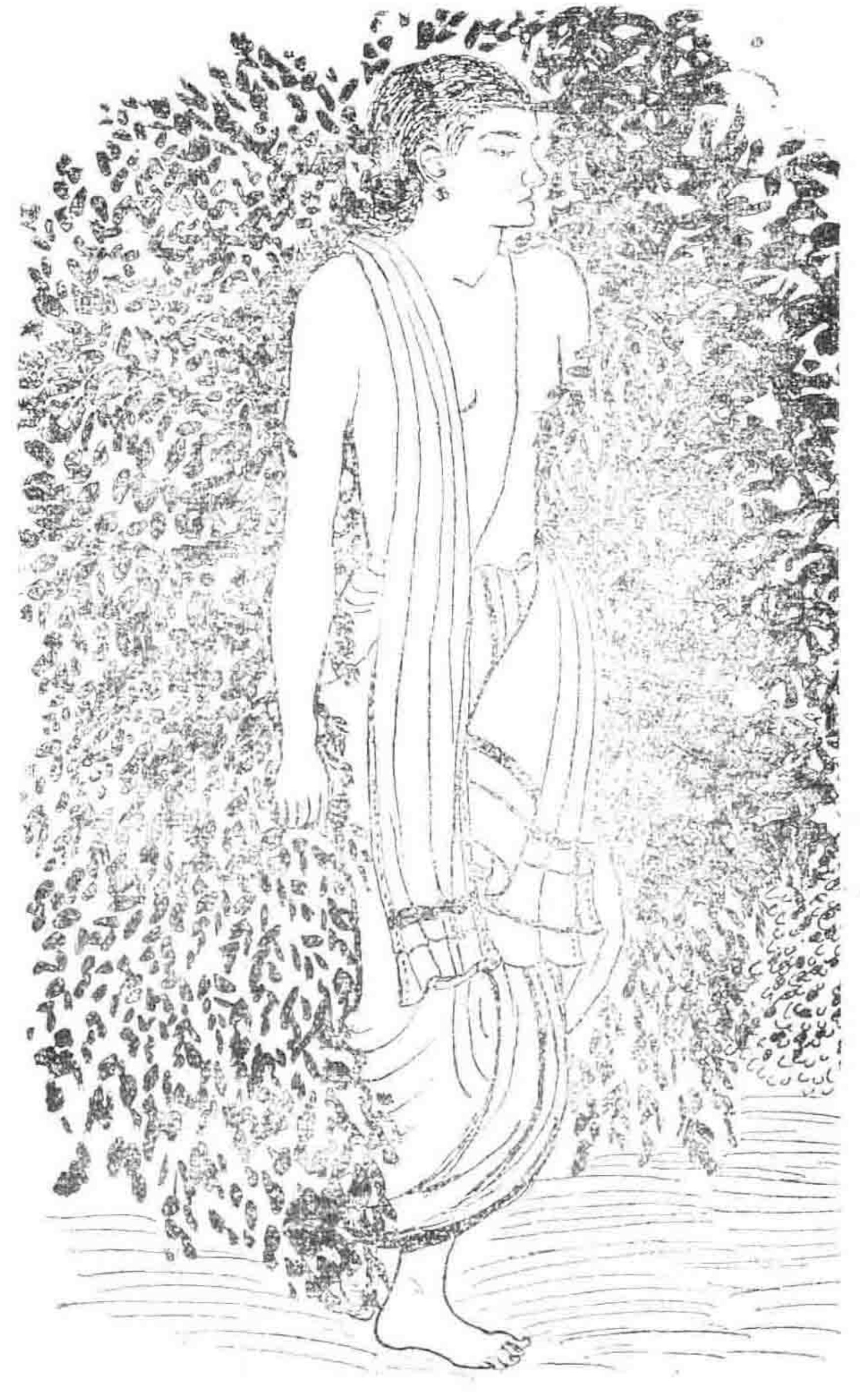

"ఆశ అతని ముఖమునందు

౪

ఒకనాఁటి సాయంకాలమున రెండువేసడములు వందలతరబడి తాటాకుపుస్తకముల మోసికొని వచ్చుచుండెను. స్ఫురద్రూపియైన యొకఁడు దారితీయఁగా వానివెంట అంతలింతలైన పదిపదియేనుగురు

హారిణయింటిముందు పెద్దపెద్ద మంగళప్రయత్నము లారంభము లైనవి. సరిగా ఆలగ్నముననే హారిణాముకుందులకు పెండ్లి ఆయెను.

3

గోవిందునియింట పాకలు సందిళ్లు పీకివేయఁబడెను. ప్రజలు ఏమూల చూచినను గుసగుసలు పోవుచుండిరి. గోవిందుఁ డూరిమో మెఱుఁగఁడు. అతఁడు ఆతీరుబడిలో స్మృతుల నన్నింటిని తిరుగవైచి చూచెను. ఆచారముల ననుసరించి స్మృతులు మాఱుటయు, స్మృతులను ఒకానొక మధ్యవేగముతో ఆచారము లతిక్రమించుటయు ఈ రెంటికిని ఈపందెము నిత్యమనియు అతఁడు గ్రహించెను. అర్థహీనముగా ఆచరింపఁబడి ముప్పెటగా బిఱ్ఱబిగిసిన వివాహబంధమును జ్ఞానమువచ్చిన తనకూఁతుమెడను స్వయముగా తగిలించుట అపచారమని అతఁడు తనలో తా ననుకొనెను.

ఆశ ఎప్పటి చిఱునగవుమోముతో వాకిటి యరుఁగుపై కూరుచుండి హారిణితో అపుడపుడు ముచ్చటించుచుండెడిదిగాని అందలి రహస్య మెవరికిని యెఱుకపడలేదు.

గోవిందుఁడు ఆశతో ఒకమాటయే నాడలేదు కాని ఒకనాఁ డాపహానము వదిలెను. అతఁ డాశను బిలిచి యిటు లనెను: "నాకు భార్యలేని లోపము ఇపుడు కానిపించుచున్నది. ఆశా! నేను లేకుండ నీబాల్యము నీభారమును భరింపలేదు. నీవు అవివాహితగా ఇంట నున్నచో నిన్నును నన్నును వెలివేయరా? లోఁగడనే దిక్కులేని కాకులము; ఇఁక మాలకాకుల మై పోదుము."

ఆశ ఇటు లనెను: "నాయనా! నేను తల్లిని జంపి పుట్టితిని. ఇఁక తండ్రిని జంపి బ్రదుకవలసి యున్నదేమో యని భీతి. నీవులేకుండ నేను బ్రతుకలేను. సంఘములందు చాలకాలమునుండి ఏదో-కారణముచే రూఢమయిపోయిన ఒక ఆచారముకంటె యమముకల ఒకానొకజీవి మహత్తరమైనదని నీకుఁ దోఁచెనేని నీయింట నన్నుండనిమ్ము. నాయన్నము నేను వండుకొనఁగలను. నాబట్టపాఁతా నే నుతుకుకొనఁగలను. నాగాలి గూడ నీకు తాఁకనీయను. సంఘమునఁ వెలివచ్చుచో నాకే రానిమ్ము. నేను కోరునది రక్షకుఁడైన తండ్రియొక్క ఒక్క ప్రేమకిరణమే."

గోవిందునకు ఏమి మాటాడుటకు తోఁప లేదు. కానిమ్ము చూచుచుండుటయే నాపని అని అనుకొని అచటినుండి వెళ్లిపోయెను.

కొన్నాళ్లయిన తరువాత ఆశకును తనకును కొంచెమేని స్పర్శ లేకుండునటులు ఇల్లు మొదలయినవి కట్టించెను. రాఁబోవు నుత్పాతపరంపరలనో మంగళపరంపరలనో కాని చూడఁగలశక్తికై అందుండి ధృతి దాల్చెను.

ఆశ తనయన్నమును తానె వండుకొనును. తన తావు తానె శుభ్రపఱచుకొనును. తెలవారు కడ తన వస్త్రములు తానె ఉతుకుకొనును. గృహోద్యానపు సోపానములనుండి తుంగభద్రలోనికి దిగి తానె నీరు తెచ్చికొనును. శరచ్చంద్రికలోని సోమలతవలె ఆశ ఆశలో ఏకాంతమున నివసించెను.

హారిణి ఇపుడు ఆశకడకు అంతగా రాకపోకలు చేయదు. ముత్తైదువలందఱకు ఆశ యనినచో కంటిలో కారము. సంఘ మంతయు ఆశపై ధర్మశాస్త్రపుమందు దట్టించి తుపాకులు బారుచేసెను. ఆశ తనలో ననుకొనును —'లోకు లందఱు స్వర్గమునకు శ్మశానమని పేరిడుచున్నారు. అట్టి శ్మశాన మనుపేరుకల స్వర్గధామముననే నే నున్నాను.'

నాలుక ఒకతీరున తిరుగదుగదా! లోకులు గోవిందుని పలుతెఱఁగుల ననుకొందురు. అతని నెవరును విందులకుఁ బిలువరు. అతని గృహకృత్యము నెఱిఁగినవారు మాత్రము 'పాము కఱచినయెడల గోవిందుఁడు తనవేలు అని ఊరకుండఁడు' అని శ్లాఘించుచుండిరి. ఇటులు కొన్ని వసంతములు కడచెను.

శకులాదుఁడు ఒకనాఁటిరేయి ఒకపొదలో పొంచుండి, గ్రామమునకు వెలుపట నున్న దుర్గాలయమునకు

వచ్చుచుండిరి. అతఁడు రాజవీథిలో ప్రవేశించిన పదపడి అతనిని చూచి, 'ఉపకలాపా! ఎక్కడినుండి యీసామాను? అంగడి ఎక్కడ పైచెద'వని కన్నయ్యసెట్టి అడిగెను. 'ఏ దేశపు సరకు?' అని ముత్తయ్య. 'ఇది కాశీసరకు' అని రంగనాథాచార్యులు. 'అంగడి ఎక్కడ?' అని సుబ్బిసెట్టి. 'మెడపులో' అని అనంతశాస్త్రి.

'కాటినుండి తిరిగివచ్చితి'వనిమోటుబావమఱఁదలు

ఏలప్రదయ్యమును చూచెను."

ఉపకలాపుని ఉపహసించిరి. బాల్యమిత్రుఁడుపతాయి అతనిని కౌఁగిలించుకొనెను. గాయకుఁడు అనంతుఁడు వచ్చి ఆదేశమునందలి గాయకుల నడుగుచు కూరుచుండెను. బాల్యసఖి వారాంగన హంసీయాన వచ్చి నమస్కరించి దూరముగా నిలువఁబడెను. బాల్యసఖుఁడు రాజమల్లుఁడు లకుమయ్య అతని వీఁపు చఱచి ముందు కూరుచుండెను. రైతురాచప్ప వచ్చి దండములు పెట్టి—'మీరు చదువు కొన్న బాసలో మీపేరు ఏమంటారు?' అని అడిగెను. ఊరంతయు పండితమైనదని అందఱు సంతసించిరి.

విద్యార్థుల వల్లనలచే చెవులు చిల్లులుపోవఁదొడఁగెను. గుంజలు నునుపు దేలెను. నిమంత్రణములకు కావలసినంతమంది.

కొలఁదికాలముననే ఉపకలాపునకు వృద్ధులలో డాఁగులు తగిలెను. అవి యివి—ప్రాతస్స్నానము అయిన పిదప భంగువేయుట - మధ్యాహ్నముదాఁక శిష్యులకు పాఠములు చెప్పి ఆవస్త్రములతోనే భుజించుట—సాయంకాలమున షికారు వెళ్లుట—ఋష్యంతరమతముల నాశ్రయించినూతనాచారములసాధించుట—వస్త్రమును పింజెలు పోసి కట్టక నడికట్టుకట్టుట—మోమున కుంకుమ తాల్చుట—ఈ మొదలగున వన్నియు ఆతని 'కాశీగుండా' చేసెను.

అతఁడు కాలుపెట్టిననాఁడే ఆశనుగుఱించి కనుఁగొనెను. ఆతనికి వచ్చినది మొదలుకొని చిన్ననాఁట తనతో చదువుకొన్న ఆశను చూడను ఆశ. ఆయాశతోడనే ఆతఁడు మరల వచ్చెను. గోవిందుఁడు తనను పలుకరించుచో లోపలికి వెళ్లి ఆశను చూడవచ్చునని అతని యభిప్రాయము కాని అతఁడిపు డెవరికి కానిపించును? అటులు అతఁడు వారియింటిమీఁదుగా షికారు వెళ్లుచుండఁగా ఒక సుపరిచిత మయిన ముఖము కన్నులతో ఒకానొక నూతనభాషతో ప్రసంగించెను. అనుకొనకయే సమకూరిన ఆశాసందర్శనమున అతఁడు నివ్వెఱయేపడునా? మాటలాడునా?

ఉపకలాపుఁడు నెమ్మదిగా నడచిపోయెను. అతఁడొకచెట్టునీడఁ గూర్చుండి, "ఈమె ఎవరికొఱకు ఇంత వఱకు వివాహిత కాలేదో! సంశయము లేదు: నాకొఱకు. కాళిదాసు చెప్పనే చెప్పెను:

* 'సతాం హి సందేహపదేషు వస్తుషు
ప్రమాణ మంతః కరణప్రవృత్తయః'

* సత్పురుషులకు సందిగ్ధవిషయములలో తమ చిత్తవృత్తులే ప్రమాణము.

అని. ఇన్ని సంవత్సరములనుండి ఆశ నావలెనే ఉన్నదా? నా చదువు సఫలము. నన్ను నిక్కముగా ఆశ అర్థము చేసికొన్నది. ఈశ్వరుఁడా! నీసృష్టికి అర్థ మున్నదే! ఏమీ? ఆశ నన్ను ప్రేమచే అభిషేకించునా?"

ఉపకలాపుఁడు గృహోన్ముఖుఁ డాయెను. ఆకాశము అతనికి ఆశాముఖమండలము చూపఁ గాఁబోలు, చంద్రదీప మెత్తెను. అతని హృదయరంగమున ఒకనటి హల్లీసక మాడుచుండెను. ఆశ తలుపు తీసికొని అరుఁగు మీఁది కంబము చాటున నిలిచెను. అతని హృదయ రంగమున నటి ప్రస్తావన ముగించి అంకావతరణికను సూచించెను.

అతఁడు తాటాకుకట్టల నన్నిఁటిని దిరుగవైచి ప్రౌఢావివాహమునకు అనుకూలములగు కారికల నన్నిటిని ఒకచో సేకరించెను.

అతఁడు ఆమఱునాఁడు మరల షికారు బయలుదేరెను. కర్ణాంతవిశ్రాంతములగు నేత్రములును, వేఁపాకులవలె సంపులైన కనుబొమలును గల అతని మోమునందు నేఁడొక ఆత్మప్రమ అధికరించి యుండెను. అతఁడు కాలుపెట్టినది వీథిమీఁదనైనను నడచునది ప్రేమోద్యానమున. నడుమనడుమ అతఁడనురాగ మూర్ఛనలలో మూర్ఛితుఁ డగుచుండెను.

ఆశాగృహము సమీపించెను. అతని కూఁకటి వేరు కదిలెను. అతనికాలు దిగ్గజపాదమంత బలువుగా లేచి పడుచుండెను. అతఁడు గవాక్షమునుండి చూచెను. అతఁడు నిండారి వెల్లివిరియు తన చెలువు మరగొమ్మును తెఱచి వైచెను. ఉపకలాపుని ప్రఫుల్ల ముఖసహస్రపత్రమునందలి దళదళమునను ఆశానిరీక్షణభృంగములే.

ఆశకు ఉపకలాపుఁడు పక్షిఛాయవలె పరుగిడినటు లాయెను. 'ఈతనిలో నేను జాగరిల్లియే యుంటిని. నన్ను కులహీనగా ఇతఁడు తలఁచునా? అటులు తలఁచెనేని తనకోసమే కులహీన యాయె నని తెలియఁగాక!' కొంతవడి ఆశ దారిని చూచును. దృష్టికిఁ గల అశక్తికి పరితపించును. తలుపుతీసి వెలికి వచ్చును. మార్గమును చూపులచే సీమంతిత మొనరించును.

ప్రణయిజనుల ఒకదర్శనమునకును మఱియొకదర్శనమునకును నడుమఁగల కాలము పుణ్యకాలము. ఆస

సమయమున వారి ధమనులు ఆడవు. ప్రతిగాలియు పరిమళ భారమున పెండ్లినడకలు నడచును. వారి ప్రతిచేష్టితము పరస్పరదర్శనమునకు. ఆమధ్యకాలమంతయు కుంభకము.

వాతాయనముక్రింద కూరుచుండి ఆశ తిలకించుచుండెను. ఉపకలాపుఁడు పుట్టెఁడాశతో వచ్చుచు ఎట్టెదుట ఆశ కానరామి స్తబ్ధుఁడై నిలిచిపోయెను. అతని నాసాగ్రశృంగము అవనతమై పడిపోవుచుండఁగా, ఆశ త్వరముగా లేచి దానిని తుపానునకైన ఒఱుగకుండఁజేసెను. ఉపకలాపుఁడు విప్పారిన కనులతో మెల్ల మెల్ల ముందులకు నడచిపోయెను.

౫

తన కిపుడు తల్లిదండ్రులులేని లోపము ఉపకలాపునకు గోచరించెను. తన కిపుడు తల్లిలేని లోపము ఆశకు తెలియవచ్చెను. ఇపుడు దాతృప్రతిగ్రహీతలు వారికు తామే. అందులకు చేయవలసినపని ఆ యిరువురిలో ఎవరికిని తిన్నగా తోఁపలేదు.

స్త్రీజన సహజమగు గాంభీర్య ముపకలాపున కెటులు వచ్చును? అతఁడు పురుషనైజము ఆవిష్కరింపనెంచెను.

తుంగభద్రా తీరము నందలి గృహోద్యానమున నతఁడు ప్రవేశించెను.

నిశాంతమున మేఘములు పెండ్లినడకలు నడచుచుండెను. పులకితయగు భూమిగంధమును వాయువెల్లదిక్కులకుఁ బంచిపెట్టెను. రెండు మూఁడు మెఱుపులుమెఱసి సిగ్గుపడి దాఁగుకొనెను. తెల్లవావిలిపూలచే తోరణకట్టఁబడిన తుంగభద్రాతీరమున ఒక పొదరింటిలో పెండ్లికొడుకువలె విశ్రమించెను. అతనిమూపులు ఆ యుద్యానమున పుష్పరాసులవలె పడుచుండెను.

మబ్బు లాకాశమున చింతచెట్లవలె అలముకొనుచుండెను. వానిలోనుండి అంధకారము పొగలవలె బయలుదేరి భూమ్యాకాశములను ఏక మొనరించెను. ఆ చిమ్మచీకటిలో అతఁడు ఆశాగమనమును పసిపట్టెను. భూగర్భమున నున్న నిధినివలె నికుంజమున నున్న తనప్రియుని ఆశ దాఁటిపోయెను.

ఉపకలాపుఁడు వావిలిపూలు గుత్తులు గుత్తులుగా చేర్చి పేర్చుచుండెను. ఆ పుష్పసముదాయ మంతయు అవ్యక్తుఁడగు మన్మథుని చిఱునగవువలె నుండెను. అపుడే మబ్బులు కొంచెకొంచెముగా తెఱపియిచ్చెను.

ఉషాదేవితోపాటు ఆశ బయలుదేఱెను. ఆమె పాదములముందలి ప్రతిరేణువును పరిస్ఫురితమగుచుండెను. ఉపకలాపుఁడు పొదరింటి వాకిటికి వచ్చి పలుకరింప నుద్యమించెను. స్వరము గొణుగుపోయెను. కాళ్లు కంపించెను.

రక్తము రివ్వున ప్రవహించెను. అతఁడు గద్గదికతో 'ఆశా, నీకు ఆశీస్సులు!' అని ఉదాత్తానుదాత్త స్వరిత ప్రచయ స్వరములలో అనెను.

'ఓరీ! ప్రేమచోరుఁడా! నీపేరేమి? ఇదిగో, ఉపకలాపునియిల్లు ఇచటనే యున్నది. ఓహోయి విద్యార్థులారా! ఇనీ! ఇతనిపేరు నుడువరాదు' అని ఆశ కాకులతోపాటు అఱచెను.

ఆశ అతనిని శకులాదుఁ డనుకొనెను. ఆమె చకిత పాదములతో ఇంటిలోనికి వెళ్లిపోయెను. ఆమె పరమేశ్వరుని స్మరించి తనభాగధేయమునకు వగచి శకులాదుని యమంగళము ఉపకలాపునిముఖముఁ గాంచి పరిహరించుకొందు ననుకొనెను.

ఉపకలాపుఁడు కానిపించునను ప్రత్యాశతో సమయము సముద్రమునకు పోవునదివలెఁ గడఁచిపోయెను.

ఆశ గవాక్షమునఁ గూరుచుండెను. బాటసారులు వచ్చుచు పోవుచు నుండిరి. 'ఆతని చూడ మఱచితినా? యీతని చూడ మఱచితినా?' యని ఆశ వెలుపలికి వచ్చి చూచుచు లోనికి జనుచుండెను.

ఆశ వాకిట అంతసే పెన్నఁడును కూర్చుండి యుండలేదు. కూర్చుండెను కూర్చుండెను. సంధ్యాదేవి పేరంటమునకు వచ్చెను. నక్షత్రపుష్పములు కానుక యిచ్చెను. వెన్నెల బట్టలు పెట్టిపోయెను.

ఉపకలాపుడు రాలేదు. చంద్రుఁడు వచ్చెను. కొంతసేపు బంధనమోచనముల ఉన్మత్త తాండవమున కెరటములు నలిఁగిపోయెను.

ఆశ డాబామీఁద కూరుచుండెను. ఉపకలాపుని యిల్లు ఐకానపాన కానిపించుచుండెను. అది పెద్దనిద్దురలో మునిఁగియయుండెను. తుంగభద్ర స్వేచ్ఛగా ప్రవహించిపోవుచుండెను. నడుమ నడుమ చిన్నమబ్బులలో మినుకు మినుకు మనుచు చుక్కల పెండ్లికూఁతుండ్రు చందురు పెండ్లికొడుకును తమభావ మెఱిఁగి పెండ్లిచేయు పెద్దలు తేరుకదా యని తలపోయుచుండిరి. ఆశ ఈదృశ్యముని అదేపనిగా చూచుచుండెను. కొంతసేపటికి చంద్రుఁడు సన్న్యసించి కావిగుడ్డలు కట్టుకొనినటులు ఎఱ్ఱఁబడెను. మెల్లగా అస్తమించెను. ఆశ ఉలికిపడెను.

వావిలిపాద చూచెను. చూపు త్రిప్పుకొనెను. అంతఃకరణమునందు ఈ యనుమానము తట్టెను.—నన్నాశీర్వదించిన స్వరః మెవరిది? మరల—నన్నాశీరించిన స్వరమెవరిది? అని. ఏమిటి ఆయాశీస్సులు? ఎవరి

౬

ప్రాతఃకాలములందు దీర్ఘముగా వినిపించు కలాపుని వామనస్తుతి యిపుడు వినఁబట్టదు. విద్యార్థుల్లినలు లేకపోవుటచే ఇపుడు ఎవరికిని నిద్రాభంగః లేదు. వఱద వచ్చి తీసినది.

ఊరివారందఱు అనుకొనిరి—'ఉపకలాపుఁ డెక్కడికి వలసపోయెను?'

ఆశ గ్రహించెను--తన యపరాధమే ఉపకలాపుని గ్రామమునుండి బహిష్కరించె నని.

ఆశ అనుకొనెను-'శకులాదోపకలాపులభేద మింత మాత్రము గుర్తింపనైతి నేమి? శకులాదుఁ డైనచో నన్నాశీర్వదింపఁగలఁడా? ఇపుడు ఉపకలాపునిస్వరము విస్పష్టముగా విననగుచున్నది. ఈభేద మపుడేల తెలిసికొనలేనైతిని? నాప్రేమలో ఏమేని లోప మున్నదా? ఒకపరమాణువేని లేదు. మఱి యిది యేమి? ప్రమాద మేమి? నేను మేలుకొనకముందే నామీఁద, అరుణసూర్యకిరణములు ప్రసరించినవి. చీకాకుతో బట్ట ముసుగు పెట్టుకొని పవళించితిని. నాదైవము నన్ను వెతకుకొనుచు వచ్చెను: నేను దయ్య మనుకొని వెళ్లఁగొట్టితిని.'

ఇటు లామె చింతించుచుండఁగా ఒక బిచ్చగాఁడు పాడుకొనుచు వచ్చుచుండెను. వాని స్వరము స్ఫుటము; ఉచ్చారణము విశుద్ధము. పాట తేనెయూట.

మనసా! ఓ వెర్రిమనసా!

నీలోన నున్నట్టి - నీప్రియుడూ వచ్చిన

నిరసించి పోయావె-మనసా! ఓ వెర్రి మనసా!

తుంగభద్రాయొడ్డు-తూర్పుకోవెలలోనా

నీయున్నాడే-మనసా!-ఓ వెర్రిమనసా!

వంతువు బట్టి పాకాడిపోతేను

పట్టంగా నేర్తావె-మనసా! ఓ వెర్రిమనసా!

మనసా! ఓ వెర్రిమనసా!

ఆశ చెవులు దోఁబెట్టుకొని వినెను. 'ఈస్వరము ముకుందునిదా?' అని వాకిటితలుపు తెఱచెను. వాకిలి నిర్మక్షికము.

ఆశ అనుకొనెను--'నాకు తాళపుచెవి దొరకినది.' ఉన్నది ఉన్నపాళముగా బయలుదేఱెను. తుంగభద్రాతీరమున ఆమెకు ఒకబైరాగి కానిపించెను. ఆమె అతనిని పరికించి పరికించి చూచి అతనిపయనమును గుఱించి అడిగెను. అతఁడనెను-'మేము సన్నాసులం. కాశీకి పోతాము రామాంహరీ! మాకు బహ ఊరేమిటి పల్లేమిటి? తుంగభద్రప్రవాహుగూతా పోతాం.'

ఆమె తుంగభద్రప్రవాహముగున నడిచెను. సూర్యుఁడస్తమించుచుండెను. ఆమె ఒక ఇసుకతిన్నెపై కూర్చుండెను. ఏటిలో నీరొకనరిగా కులస్త్రీవలె ఒదిగి ప్రవహించుచుండెను. గూండలోని పిట్టలు తమ తమ ప్రియులను రమ్మని అఱచుచుండెను. ఏటిదరి తీవలు బ్రహ్మచర్యమవలంబించిన కన్యలతో వియ్యమందెను. అచటి ప్రకృతిస్వాతంత్ర్యము ఏ రాజుచేతను ఆక్రమింపఁబడలేదు. ఏటి రింతలు బాకాలూఁది గూండ్లలో చేరుకొనెను. గబ్బులుఁగుమాత్రము దొంగవలె సలిసప్పుడులేక కూరుచుండెను. రెండుకొంగలు అపుడే యేటినీటిలో తపస్సుచేయుటకు దిగెను.-యానిశా సర్వభూతానాం తస్యాం జాగర్తి సంయమీ.--ప్రవాహమునఁ గొట్టుకొనివచ్చు పూలు నురుఁగువలె నుండెను. ఆశ ఆరామణీయకమును అనుభవింపవచ్చిన ప్రకృతిదేవతయా? ఆమెచుట్టు కొన్నితుమ్మెదలు తానముచేసెను. అడవిపావురములు కొన్ని పల్లటీలు కొట్టెను. కడిమిచెట్టు ఆమెపై కొన్ని పూలు వర్షించెను.

తర్కముచే నన సయన్నిని పీడింపఁబడిన తావున విశ్వేశ్వరుఁడు వీరాసనమున కూర్చున్నాడు. స్వభావవాది కూర్చున్న వానిని కూలఁద్రోయు చున్నాఁడు. పలువురు లేదని వివాదపడు ఒకానొకపీఠమున ఆనుషంగిక ఘటన దైవమును అధిష్ఠింపఁ జేయుచున్నది.

దూరముగానున్న ఒకపుట్టమీఁద వాఁడు చూపిన తంగెడుపూలలోమునిఁగియున్న-ఒకమృణ్మయవిగ్రహము ఆమెకంటఁబడెను. పూ లెడలించి చూడఁగా తన విగ్రహమే. ఆశ కపు డొకదైవశక్తి గోచరించెను. 'ఆశక్తియే

ఈఘటనావిఘటనలఁ జేయుచున్నది. మఱి ఆశక్తియే ఇఁక నాప్రియుని చూపఁగలదు.' అని అనుకొనుచు ఆశ మరల నడువ మొదలిడెను. ఆమెపాదములు తీపులు తీయలేదు. ఆఁకలి అనిపించలేదు. విసువువిరామము లేక నడిచెను. ఆమె నెదురుకొను మంగళమువలె ప్రభాత మాయెను.

౭

సమీపగ్రామములనుండి ఒకపుంతవెంట మేఁకల త్రోలి కొని కొందఱు గొల్లలు వచ్చుచుండిరి. వారి మాటలు ఆశకు ఎంత తెలిసెనో ఆశమాటలును వారికి అంతయే తెలిసెను. వారు వెళ్లి పోవులోపల వారివెఱ్ఱి యంతయు బయటఁబడకపోలేదు. గొల్లలుకదాయని వెఱ్ఱి వారికంటఁ గట్టరాదు. నిద్రాహారములు లేకలేక నడిచినడిచి యున్న ఆశ తెలవాఱుజామున అభినయించు నటివలె నుండెను. మునిముందు కూర్చుండు సభ్యులవలె వారు ఱిచ్చపడి వెళ్లి పోయిరి.

తుంగభద్ర తూర్పు టొడ్డున దేవళము కానిపించు చుండెను. ఒకఁడు స్నానమొనరించి కావిబట్ట లారఁగట్టు కొనుట కానిపించుచుండెను. అతనికి తగుమాత్ర గడ్డము స్ఫురించుచుండెను. ఆతనిముఖము కలకలలాడు చుండెను. దారినిబోవు మేఁకగాని, పులిగాని,ఆఁడుదిగాని,మగవాఁడు గాని అతనిని తనివార చూడనిది అడుగిడుటలేదు. పరివ్రాజకుని వేష మెంత చమత్కారమైనది! అది లక్షుల మన్మథులను కప్పిపుచ్చును. కూలి యీయనక్కఱలేని బంటులను సృష్టించును. జగము నంతయు ఏమిరాయని శాసించును. ఆవేషము ప్రతివానిని ఉబలాట పెట్టును. అది తనలో నున్నవానిరూపమునంతయు తినివేయును.

పరివ్రాజకుఁడు పరికించి చూచినకొలఁది ముందుకా నిపించునది ఒకసౌందర్యరాశిగా గోచరించుచుండెను.ఆతఁ డిపు డామె సౌందర్యమును కనులారఁ జూచికనులు మూసి కొనెను. లోనిరూపును వెలిరూపును ఒకటిగా నుండెను. ధ్యానముయొక్క కాష్ఠ అట్టిది గదా! అతఁ డనుకొనెను- 'నేను ఆశను ప్రేమించుట అధర్మమా?నామనస్సు ఆప్రేమ చేతనే సృజింపఁబడినది. ఇటులయియుండును: ఆమె నన్ను అన్యుఁడని భ్రాంతిపడియుండును.' ఈ మాటలే అతఁడు పునః పునరావృత్తిగా జపించుచుండెను.

ఆశ ఆఱినవలువలు తాల్చి, 'నే నీపరివ్రాజకునకు నమస్కరించి ఆశీర్వాదము పడసి దేవాలయములోనికి వెళ్లెదను' అని అనుకొని యేటి కెగువగా చనుచుండెను. వెదురుపొదలు పెద్దమానులు తాళ్లు మొదలైన వృక్షములు దాఁటెను. నడుచుచునడుచుచు త్రోవలో నున్న పుష్పముల కోసికొని తీసికొనిపోవుచుండెను. పరివ్రాజకుని సమీపించినకొలఁది ఆమెకు జాతిస్మరత్వము ఏర్కావ యగుచుండెను. అతనిముఖము చూచినకొలఁది నేత్రములు నిశ్చలము లాయెను. ఆశ వడివడిగా దా కరిగి, ఆకుసుమములను అతనిపాదములమీఁదఁ బోసి మునిని ముందు మోఁకాళ్లఁబడి యుండెను.

పరివ్రాజకుఁ డిటులు భావించుచుండెను—"ఆశ యింటి కేఁగుచు,' ఉపకలాపా! నీప్రేమ సరిగా పక్వము కాలేదు. 'నీపేరు ఏమి?' అని నేను గద్దరించినపుడు అన్యునివలె పాఱిపోయితి వేల?' "

పరివ్రాజకునిధ్యానము శిలవలె గట్టిపడుచుండెను తాను వావిలిపొదరింట నుండఁగా ఆశ ఎదురుగా వచ్చు

ఆకుసుమములను ఆతని పాదములమీఁదఁ బోసి,

చుండెను. ఇపుడు అతనికి కంపము కలుగలేదు.ముందులకు నడిచి, 'నిన్ను ఆశీర్వదించుచున్నాను.' అనెను. ఆశ 'నీ పేరేమి?' అనెను. 'ఎంత యంధకారమునందైనను నీ ప్రియుని నీవుగుర్తింపవలయును జుమా!' అని అతఁ డనెను.

నిదురనుండి మేలుకను శిశువువలె అతని నేత్రములు క్రమక్రమముగా విప్పారెను. పరివ్రాజకుఁడు కనులెత్తి చూచెను. ఎవతె నాతఁడు వృక్షములందు చెక్కెనో, ఇసుకతిన్నెల గీసెనో, తీరములందు పుట్ట మట్టితో

ప్రతిమ లోనరించెనో, ఆమెయే! 'ఏమీ!నాధ్యాన మింత వడిగా ఫలించినదా? ఓహో ఆశా! ఇది యేమి? లెమ్ము లెమ్ము.'

'ఉపకలాపా! ఆమబ్బులచీఁకటిలో ముత్యమును ఆలిచిప్ప అనుకొంటిని. నీ యనుగ్రహమునఁగాక నీశ్రమను నే నెటులు పోఁగొట్టఁగలను?'

'నీవు నన్ను వెదకికొనుచు వచ్చుటచేత నే నాశ్రమ సఫలమయినది. శ్రమయేమి?

* అనాతురోత్కంఠితయోః ప్రసిద్ధ్యతా

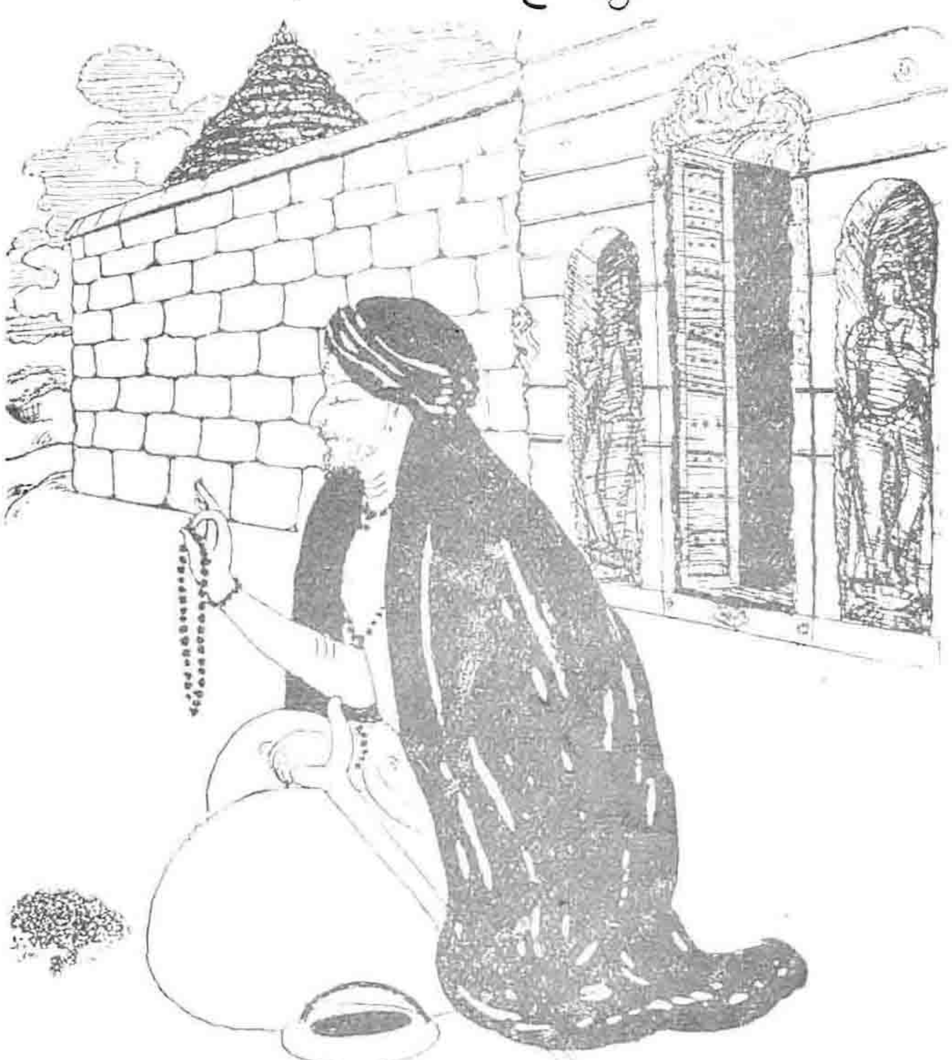

అతని మునిముందు మోఁకాళ్లఁబడి యుండెను.

సమాగమేనాఽపి రతి ర్న మాంప్రతి;
పరస్పరప్రాప్తి నిరాశయో ర్వరం
శరీరనాశోఽపి సమానురాగయోః. (మాలవిక)

ఇపుడు మనసృష్టి సఫలము. ఈశ్వరుఁడా! పరస్పరము ప్రేమించుకొను ఇట్టి ప్రియుల సృష్టింపుము. ఆశా! బాల్యమున బడిలో చదివికొను ఆశోపకలాపులముగా మనము మాఱిపోవుదము. అని ఆయుపకలాపుఁడు ఆశను దాపునకు దీసికొని కౌఁగిలించుకొనఁబోయెను.

ఆశ రెండడుగులు వెనుకకు పైచెను. 'ఉపకలాపా! తల్లియు, దండ్రియు, దైవమును తానైన నాతండ్రి నన్ను నీ కీయఁగలఁడు. వెళ్లిపోదము లెమ్ము.'

గోవిందుఁడు దేవాలయము చాటుననుండి వెంటనే అచ్చటికి వచ్చెను. 'ఆశా! నిన్ను ఈనాఁడు ఆశీర్వదించుచున్నాను. ఉపకలాపా! ఆశను నా యాశీర్వాదముతో పాటు ఈనాఁడు నీకు ఇచ్చుచున్నాను.'

ఆశ జలజల బాఱు బాష్పములతో తండ్రిని కౌఁగిలించుకొని,'నాయనా! నీవు నాకు నాయనవే కావు:అమ్మవు. అమ్మవే కావు: సర్వమవు. నేను నీకు పుత్రికనై యెన్ని కష్టములు కలిగించితిని!'

'కష్టములు ప్రసవించిన సుఖము అతిమధురమని నీకు తెలియలేదా?నీతల్లి పోయినపిదప నాకు ఇన్నాళ్లకు ఆశ్వాసము కలిగినది. ఉపకలాపా! ఇఁక భారమంతయు నీయది. నాకు కొడుకుఁగుఱ్ఱవైనను, అల్లుఁగుఱ్ఱవైనను, నీవే' అని అనుచున్న గోవిందునకు ఉపకలాపుఁడు నమస్కరించెను.

వారు మూవురును గృహములకుఁ జనిరి. హారిణ ముకుందులు పెండ్లిపనులు చేసిరి. మరల ఒకబడిలోఁజేరిన ఆశోపకలాపులకడతనదోషమునొప్పుకొని శకులాదుఁ డను గ్రహింపఁబడెను. గ్రామస్థు లందఱు వారి వివాహమును వేడుకగా చూచిరి. ఆశను ఉళక్కి-పెండ్లామా అని పిల్చి ముకుందుఁడు హారిణచే కోరచూపులు చూపించుకొనెను.

---

* అతికోరిక (నిలువనీని తహ తహ) లేనివారికి పొందు చేకూరినా నాకు సంతోషం లేదు. పొందువిషయములో ఇద్దఱూ నిరాశులైనప్పటికీ సమానమైన అనురాగము కలవారికి శరీరనాశం సంభవించినా అది కొంచెము సంతోషం.

167

దాంపత్యము-శృంగాగము

ఆంధ్రవిశారద తాపీ ధర్మారావుగారు, బి. ఏ.,

భర్త

యసి, రమ్మురమ్ము, విపరీతపు వార్తలఁ జూడు మెవ్వరో
వ్రాయఁ గడంగినా రిదిగొ పత్రిక; బాగుగఁ జూడు మే మనం
బోయెద ? విన్ని నాళ్లు మనమున్గిన దాది రసప్రవాహమా ?
స్వీయవిమోహకల్పిత విచిత్రవికారము లెండమావులా ?

భార్య

(చదువుచుండును.)

భర్త

విప్రయోగంబునందును బెండ్లిముందు-మాత్రమే కల్గు శృంగారమాన్యరసము
గానఁ బెండ్లితోఁ దీఱు శృంగారమంట !-దంపతుల కాదిరసజీవితం బిఁకేది?

భార్య

పోనిం, డేమొ మహాప్రమాదమని యీబూమెల్ వితర్కింపఁగా
నేనా ? వే ననుఁ బిల్చి; రారసము పెండ్లిం దీఱ నున్నాదమా?
మాన్యవ్రాత నుతప్రచారమగు దాంపత్యంబు నిస్సారమా?
శ్రీనాథాదుల భవ్యదంపతి లసత్ శృంగారముం జూడమా?

భర్త

నిరసించినఁ బని తీఱునె?-తరుణీ, మనకవులు పెండ్లి దనుకను, దూరం
బరిగిన వెనుకను గాదే,-విరచించిరి తద్రసంబు విపులము గాఁగన్.

'పెండిలినాఁటినుండియుఁ బవిత్రగృహస్థ విశేషధర్మ బ
ద్ధుండయి పూనఁగావలెఁ జతుర్విధ సత్ పురుషార్థ సిద్ధి నె
వ్వండు' నటంచుఁ దెల్పె నిటు వ్రాసిరి గాని రసప్రసక్తి లే
కుండుటఁ గాదు; లేదు నవియోగమునందు రసాహితత్వముల్.

భార్య

ఆలును బెన్మిటుం చనినయంత విలాసరసంబు లింకఁగా
నేల? సుధాంశుచంద్రికల యింపు లయించునొ! సాంధ్యరాగముల్

కీ : శే. సర్ పి. రాజగోపాలాచార్యులుగారు

కీ. శే. సర్ టి. సదాశివయ్యారుగారు

కీ. శే. ఎ. సి. పార్థసారథి నాయడుగారు

కీ. శే. కజ్జా పాపయ్యశాస్త్రిగారు

కీ. శే. బొబ్బిలిమహారాజుగారు

కీ. శే. పప్పు పార్వతీశంగారు

కీ. శే. గంటి లక్ష్మీనరసింహం
పంతులుగారు

కీ. శే. కాళ్లకూరినారాయణరావుగారు, మహాకవి.

లీలలు మాయమగునో! రమణీయవసంతము రాదో! వేడుకం
గ్రాలుచు యౌవనోష్ణరుధిరంబు శరీరములందుఁ బర్వదో!

భర్త

కలగొను ప్రేమ కైవసము గామిఁ దదీయవచః కటాక్ష సం
చలన వికారదర్శన విచారము—దూరము వాసియుండు గా
దిలితొలిచేయు కూర్మి వెనుదియ్యని నెయ్యపుఁజెయ్వు లెంచి చిం
తిలుటయునుం—రసంబయిన, నిద్యమె తత్ఫలహేతువర్తనల్?

భార్య

తొలి మీచూపులు మాటలుం గుణము సంతోషంబుతోఁ జూచి నా
కు లభించుఁగద యివ్వి సర్వమని కోర్కుల్ దీఁగలై సాఁగ డో
లల నూఁగాడితి; నివ్వి డవ్వి గని, వాల్లభ్యాప్తి వైమానికో
జ్జ్వలయానంబున సంచరింతుఁ బరితోషవ్యోమమార్గంబులం.

భర్త

దూరమువిద్యకే నతికుతూహలతం జనఁబోవు నప్పుడా
ద్వారముచెంత నిల్చి, పెఱవార లెఱింతురో యంచు నూరు క
న్నీరు దొఱంగనీయమిఁ గనీనికలన్ సుడివెట్టుచుండ, శృం
గారపుఁ బూలతోరణము గట్టవె నీవసితోత్పలంబులన్!

భార్య

బాంధవాదరణంబున, భర్తృభక్తి-నార్తపోషణ, సకలవిద్యానురక్తి
'నన్నపూర్ణకు నుద్దియా నతనిగృహిణి'-యనఁగ వినుమీదుచూపులకర్థమేమి?

భర్త

నాదుగుణమును, కవనసన్మానగరిమ,-నేఁ బరీక్షలఁ బ్రస్తుతి న్నెగడుటయును
జనము గొండాడ, నీవు నగ్గనెడు చిన్ని-యదటుచూపులకెల్ల వ్యాఖ్యాన సుద్ది.

భార్య

అనుచు మన మాడుకొనుమాట విని విమర్శ-చేయఁగలవారు గల్గిన వేయునేల!
సరసశృంగార రసవిలాసములఁ దేల-దంపతుల లీల సొంపుల నింపఁదేల?

భర్త

శృంగారాకృతి నీవు నిల్చుట, రసోద్రేకంబుతో నేను వ్రా
యం, గారామునఁ జూచి పద్యములలో నాత్మానుభూతార్థ మొం
డుం గా నుండుట, నీదుచూపు, త్రపయుక్, మోదంబు, కోపంబు నై,
శృంగారార్ణవ వీచికోదయములన్ చీకొట్టదే, వాకొనన్?

భార్య

అలనాఁడట్టులు కాలిబాధను వితాకై యుండు నాదంప మీ
రలు బాధోపశమ ప్రయత్నసువిచారం బందఁగాఁ జూచి, చిం
తిలు నన్నుం గను మీకటాక్షవిలసన్నిర్ణిద్ర రాగప్రభల్
కలవా, కాగడపట్టి చూచినను శృంగార ప్రపంచంబునన్?

భర్త

"ముక్కు మొగంబు మీవె మనముద్దులపట్టికి; దేహకాంతు లి
వ్వెక్కడఁ గల్గె?...మీ రెఱుఁగ; రెప్పుడు నాయెదఁ బాయకుండు మీ
యక్కమనీయ కాంతిసముదగ్రత సుఁ" డని పల్కువేళ నీ
చెక్కులఁ జిందులాడు కళ శిక్షయొనర్చు రసాతిరేకమున్.

భార్య

చిన్నినిసుంగు మోహనునిఁ జెంత పడంతికిఁ జూపుభాగ్య మి
ట్లెన్నిదినాలఁ గల్గె ననియేమొ, మహోముద మంది అక్కలన్
మిన్నునఁ దేలుచుండుటను, మీ రటు దూరము నుండి చూచునా
సన్ననిచూపులోఁ గులుకు చందము గందుమె యెందునెన్నఁడేన్?

భర్త

"శ్రీరంగేశు భజించి, తాతిరుపతిన్ శ్రీనాథు సేవించి, తా
పూరిన్, గంచిని గంటి, సేతువున నోముల్ పట్టి తేకోర్కెతో
నారీ, నీ" వన, "నేము పోం" డను విధానంబందుఁ గాన్పించు శృం
గారార్థంబును విప్పిచెప్పిన మహాకావ్యంబు గాకుండునే?

భార్య

దైవకృపావిలాసమున ద్రవ్యము సర్వము పోవునాఁడు, నా
కే వగఁ దోఁపనీయక మదేకనిబద్ధ విలోచనంబులన్
రేవగ లొక్కరీతిఁ గరుణించి, "బలా! యవకాశ మబ్బె, నీ
కీవిధిఁ బ్రేమఁ జూపి తనియింపఁగ" నంట యదేరసంబొకో!

భర్త

ఇరువుర మేఁప్రబంధమొ పఠింపఁగ, నందలి యావిలాసవై
ఖరులు నిజానుభుక్తములకన్న ఘనంబులొ కావొ యంచు లో
సరయుచు నుండు నీశిరమునందలి కంపము, కంటిచూపు, సుం
దరముఖకాంతియుం దరుణి, తాండవలీల రసాధినేతకున్.

భార్య

బుడుతమొగంబు వెన్నెలల ముద్దిడునంత, నొకళ్లొకళ్ల కె
క్కుడు రుచిరాంగులై తెలియఁ, గూరిమి నాలుమగల్ మొగంబులన్
నడరిన యప్పుడా ముఖములందలి లేనగుతేట చాలదే,
వెదఁగు ప్రబంధవర్ణనల వేయిని చీయని తూలనాడఁగన్?

త్యాగరాజస్వామి చరిత్రము

పద్యకావ్యము - ఆంధ్రగ్రంథమాల ౨ వ కుసుమము

గ్రంథకర్త: శ్రీ పసుమర్తి కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు   వెల రు. ౦-౧౦-౦

శ్రీరామభక్తాగ్రేసరుడు, గాయకశిఖామణి యగు త్యాగరాజస్వామి జీవితచరిత్ర మిందు రసోత్తరముగ వర్ణితమైనది. కవిత్వము ధారాశుద్ధిగలిగి హృదయంగమముగ నున్నది. జీవితమునందలి ఆయాసందర్భముల ననుసరించి యిందు చేర్చిన త్యాగరాజకృతు లీ పుస్తకమునకు పెట్టని సొమ్ములుగ నున్నవి.

విలాసము: ఆంధ్ర గ్రంథమాల, నెం. 7 తంబుశెట్టివీథి, మద్రాసు.

173

వసుబాలుడు

కథకుడు, చిత్రకారుడు: అడివి బాపిరాజుగారు, బి. ఏ.,

౧

వసుబాలరెడ్డి పరువుకల కమ్మవారిబిడ్డడు. గజపతుల రాజ్యమైన కొండపల్లి మండలం గుడివాడసీమలోని "వరబద్దాలి" అని పల్లెటూరినుంచి శ్రీరాయరాయ నరసింహదేవరయ్యవార్లంగారు కొలువుచేయగా శివబాలరెడ్డి తన రెండెడ్లబండిపై గూడుకట్టుకొని కతిపయప్రయాణాలు చేస్తూ విజయనగరం ప్రవేశించాడు. అప్పట్నుంచి కత్తినడుముకు కట్టి డాలు బుజానవేసుకొని రాయలవండులో కొల్వులంలో చేరాడు. దళవాయి అవడం, చమూపతి అవడం, చివరకు శ్రీమూరు రాయరగండ శ్రీకృష్ణదేవరాయ లయ్యవార్లంగారి సేనాధిపతుల్లో ముఖ్యుడవడం, శివబాలరెడ్డి అదృష్టమో! పతివ్రతాశిరోమణి అయిన ఆతని భార్య అదృష్టమో?

విజయనగరంలో జన్మించాడు మన వసుబాలుడు. కాని పుట్టినప్పట్నుంచి వసుబాలుడు కవిత్వం ప్రారంభించాడు. 'అమ్మ' 'అక్క' అనేమాటలు రాకుండానే "తమలై ఎవ్వలు ముకతికలమలయులై" అని పద్యాలు ఎవరికీ ఏమీ అర్థంకాకుండా గళగ్రాహంగా చదివేయడం ప్రారంభించాడు. శివబాలుడతన్ని చూసి ఒక్కనిట్టూర్పు వదిలేస్తూవుండేవాడు. పెద్దనామాత్యుల శిష్యుడయ్యాడు; పండితుడయ్యాడు, కవిస్వరూపం దాల్చాడు. వసుబాలరెడ్డి కాని, తండ్రిగారి మోస్తరుగా కత్తికటారు తిప్పడంలో చాకచక్యం ఎక్కడా కనబడలేదు అతనిదగ్గర.

శివబాలరెడ్డి తీరని విచారానికి ఎవ్వరూ ఉపశమన వాక్యాలన్నా చెప్పేవారు కారు. వృద్ధులైన తిమ్మన్ననాయకులు సేనానాయకులలో చాలా పేరు పొందాడు. ఆయనతో తన విచారమంతా వెళ్లబోసుకున్నాడు శివబాలరెడ్డినాథుడు.

తిమ్మన్న—అబ్బాయికి ఏమీ ఇష్టం లేదనే అంటారా?

శివబాలుడు—సుతరామూ! ఈరహస్యం తమరితో తప్ప ఎవరితోనూ నేను సెలవియ్యలేదు. మావాడు నాకు సిగ్గుగా వుందండి, మావాడు పిరికిమూడాను.

తిమ్మన్న—అంటే! ఏలా తెలిసింది! తమవుద్దేశం ఏమిటి!

శివబాలుడు—(ఒక్కదీర్ఘనిశ్వాసం విడుస్తూ) చిన్నతనాంనుంచీ నేను చూస్తూనే వున్నానండి. ఎప్పుడవుతే ఉలిక్కిపడి కెవ్వున కేక వేస్తూ లేచేవాడు; పిల్లిని చూస్తే భయపడేవాడు; చీకట్లో ఒక్క దూ వుండలేకపోయేవాడు; ఒక్క దూ పడుకోలేకపోయేవాడు—

తిమ్మన్న—అది చాలా కష్టమే.

శివబాలుడు—కత్తి పట్టలేడు; గుఱ్ఱం స్వారి చేయలేడు; రక్తం కళ్లచూస్తే మూర్ఛపోతాడు. నాకుటుంబములో ఇంత దురదృష్టం యిదివర కెప్పుడూ లేదండి. మాఅత్తవారివైపునా లేదు. ఎక్కడనుంచి దాపురించిందో కాదురదృష్టపు పిరికిదేవత!

తిమ్మన్న—కవిత్వం సగం పిరికిమందు పోస్తుంది. అబ్బాయిని కవిత్వంలో పెట్టారేమిటి?

శివబాలుడు—నేను పెట్టలేదండీ! పెద్దనామాత్యులు చిన్నప్పట్నుంచీ మావాణ్ణి బుజ్జగిస్తూ చేరతీసారు. ఇంతప్పటినుంచీ కవిత్వం. గంటం, పత్రం; రాత్రిళ్లు నిద్రపోడు ఆపిచ్చ వస్తే, ఊహానిరాగాలు తీస్తూ రాస్తూనే వుంటాడు.

తిమ్మన్న—దీనికి వుపాయం నేను ఆలోచించి తమకు మనవి చేస్తా.

శివబాలుడు—ఈరహస్యము అతిగోప్యంగా వుంచి నాకుటుంబమునకు తాము వుపకారంచేస్తే మిమ్మెప్పుడూ తలపోస్తూనే వుంటాను.

తిమ్మన్న—నే నేమి చేసేది, కొన్నాళ్లు పోయిన వెనుక చెప్తానులెండి.

పెద్దనామాత్యుని భవనముననే సదా వసుబాలుడు మకాం. ఇంటికికూడా రావడం మానివేసాడు. ఆంధ్రభాషలో "విద్యాధరచరిత్ర" అను నరవాహనదత్తవిజయము అనే అసాధారణ కవిత్వం ధారాళంగా ప్రవహిస్తూవున్న గ్రంథం రచించడమేకాక, కర్ణాటకభాషలో పదునెనిమిదేండ్ల బాలుడయిన వసుబాలుడు ఒకవ్యాకరణము, రామచరిత్ర అనుకృతిని రచియించి రాయలకు అంకింతం చేసాడు. సంస్కృతములో నిదే అన్నారు వసుబాలుణ్ణి. కావ్య వ్యాకరణ మీమాంసాది శాస్త్రాలన్నీ భాష్యాలతో పెద్ద

నామాత్యులు తన ప్రియశిష్యుడికి నూరిపోసాడని విజయనగర పండితబృందం అనుకుంటూంటే శివబాలరెడ్డి సేనానాయకులు విని, తన భార్యతో, "అబ్బాయి కత్తి ఏలా వుంటుందో తెలుసుకొని మూర్ఛపోయ్యేరోజులు వచ్చాయి" అని అన్నాడు.

వసుపాలుడికి పారశీకం అరబ్బీ మహారాష్ట్రిభాషలు నేర్చుకుందామని తోచింది. అదే వెఱ్ఱి పట్టింది. తండ్రిని, గురువును వేపుకు తింటే సరేఅని వొప్పుకున్నారు. బీజపురం వెళ్లడం మహోత్తమం అన్నారు. నవాబుగారికి స్నేహితుడుగా వెళ్లడం మరీవుత్తమంగా! తండ్రిగారి దగ్గరనుంచి కొండపల్లి మండలాధిపతికి వుత్తరం; అక్కడ నుంచి కటకపురికి గజపతి మహారాజులుంగారికి వుత్తరం తీసికుని వెళ్లాడు. వారిసభలో నాలుగురోజులు గౌరవాలు పొందాడు; పండితులతో వాదించాడు; "సింహంపిల్లరా; సింహంఅయితే ఎట్లావుంటుందో" అని ఆస్థానకవులు డిల్లపోయేటట్టుగా ప్రతాపం చూపించాడు. శ్రీమహారాజు మెచ్చుకుని, అతనిఉద్దేశం గ్రహించి, బీజపురం నవాబ్ బహాదూరువారికి స్నేహపు ముద్రిక ప్రసాదించగా, అది తీసుకుని వెళ్లాడు. ఒకఏడాది నిరాటంకంగా బీజపురం నవాబుమన్ననకు పాత్రుడవుతూ, పండితులచే గౌరవం పొందుతూ, రాజబంధువుల స్నేహం సంపాదించుకుంటూ, ఆభాషలు మూడున్నూ నేర్చుకున్నాడు. పండితుణ్ణి అయ్యానని తలపోపుకున్నాడు కూడాను.

౨

రాజవంశీకుడు మహమ్మదుయిబిన్ బహులల్లాఉస్మాన్ అమీర్ జంగ్ జముల్ ముల్క్ అనేబాలుడూ, వసుపాలుడూ ఒక రోజున హుక్కా పీలుస్తూ కూర్చున్నారు ఆమహమ్మదీయ బాలుని యింట్లో.

అమీర్ జంగ్ — భాయ్, నీకు చదువు పూర్తిఅయిందే, యింటికి పోరాదూ?

వసు — ఎందుకు?

అమీర్ జంగ్ — మాసుల్తాన్ బహదూర్ వారికిన్నీ విజయ నగరం కిష్ణరాయలకీ యుద్ధంగా! ప్రారంభం అయిందా, నీగతి ఎట్లా అవుతుందో! ఆలస్యం ఎందుకూ?

వసు — రాయలకీ నవాబ్ బహదూర్ వారికిన్నీ యుద్ధం లేదుగా; సంధిరాయబారాలే జరుగుతూవుండేవిగా!

అమీర్ — వెఱ్ఱివాడా! మా సైన్యం సర్వంసిద్ధం. ఒకచిటికలో బెల్గాంవగ్గిర్నుంచి ఉస్మాన్‌పూర్ దాకా సైన్యం బారులు తీరుస్తుంది; ఒకరాత్రిలో కృష్ణ దాటుతుంది. రెండవరోజుకు ఆవిజయనగరంవాళ్లు నిద్రకళ్లు నలుపుకుంటూ వుండగానే ఆపూరుమీదబడినాశనంచేయడం.

వసు — అబ్బా! విజయనగరం చాలా అందమైన మహాపట్నం అంటారు. అది నిష్కారణంగా పాడుచెయ్యడమే!

అమీ — అవసరమైతే అంతే. ఇప్పుడు ముఖ్యావసరం కాబట్టి మగపురుగన్నవాడు కత్తిపట్టాలని సుల్తాన్ బహదూర్ వారి ఆజ్ఞ. సెలవు తీసుకుంటా. కటకపురినుంచి మహారాజావారి బేగిరావులతో నీఉత్తరాలు నాకు పంపుతూవుంటావుకదూ! నీపెళ్లి అయినప్పుడు నేను వివాహానికి హాజరు. అని ఆబాలుడు వసుపాలునికి సలాం పెట్టి చేయి ముద్దుపెటుకొని వీడుకోలిచ్చాడు.

వసుపాలుడి గుండెల్లో రాయిపడింది. 'ఈపాడుయుద్ధాలేమిటి? ఒకళ్లని ఒకళ్లు లక్షలకొలదీ చంపుకోడమే' అనుకున్నాడు. అతనిచెవులు హోరుమన్నాయి; కళ్లు తిరిగిపోయాయి. రక్తమేఘాలు దిశలు దిశలు కమ్మినట్టే కనిపించాయి; యుద్ధం మొదలుపెట్టేలోపుగా తాను నెమ్మదిగా గజపతుల రాజ్యంలోంచి విజయనగరం చేరాలి. 'ఎంత విద్వచ్ఛిరోమణిఅయితేనేం; కళాహృదయం కలవాడయితేనేం' 'సరసశృంగారరస వీచికాసల్లాప సంతోషజీవి' అయితేనేం; శ్రీశ్రీ రాయలు ఈయుద్ధాలవిషయంలో కటికవాడే' అనుకున్నాడు. ఉన్న రాజ్యం చాలదయ్యా! అబ్బా!

రెండుసుఱ్ఱాలరథంమీద నవాబుకోటలో దేవిడీనుంచి తనవిడిదిమహల్‌కు వస్తూవుంటే లోకం అంతా ఫిరంగులు మోగిపోతూవున్నట్టే అయింది. కత్తులరాపిళ్లు, జేవురించినపిశాచ ముఖాలు, ఒకళ్ళనొకళ్ళు పీక్కు తింటూవున్నట్టే వసుపాలుని కళ్ల ఎదుట తాండవంచేస్తూవున్న విగ్రహాలు అనంతంగా కోటానుకోట్లు కనబడ్డాయి.—

ఉలిక్కిపడి-బండివానితో మాట్లాడితే స్థైర్యం!

"ఏమయ్యా, 'బగ్గీవాలా,' శ్రీపాదుషావారికి ఎన్ని అరబ్బీ సుఱ్ఱాలున్నాయి?"

బగ్గీవాలా — లక్షల్, సఫేద్ వర్ణం, హారీఅందం, వేగం, విశ్వాసం, లడాయిలో నిర్భయం-ఆఖరిప్రాణం పోవాలా, అప్పటికీ రౌతునీ కాపాడవాలా, మహరాజ్ నవాబ్!

"యుద్ధానికేమిగాని—"

బగ్గీవాలా — ఖుదావంద్, యుద్ధం అంటారే, నేను రేపు యెల్లిపడనా! యిరోధులు ఎంతమందికి చంపితే అంతాసంతోసం!

"అబ్బా!"

ఆలోచించుకుంటూ యింటిలోకి వచ్చాడు. బసలో తన దేవిడీ అంతా కంగారుగావుంది.—ఒక సేవకుడు పరుగుపరుగున రెడ్డిదగ్గరకు వచ్చి, "తురకసర్దారులు కొందరు వచ్చి మీసామానంతా వెతుకుతూ వున్నారు, మహాప్రభూ; వెళ్లిచూసుకోండి" అన్నాడు. రెడ్డి దడదడమనే గుండెతో లోపలికి వెళ్లి, "ఏమి టీదౌర్జన్యం" అన్నాడు. నలుగురు సిపాయీలు, ఒకదళవాయి రెడ్డిగారి పెట్టెలు బేడలు అన్నీ కలగాపులగంచేసి, మంచిమంచి జరీకండువాలు, అంగరకాలు, దోవతీలు అన్నీ చిందరవందరగా పారేసి ఏమిటో వెతుకుతూవున్నారు.

రెడ్డిగారులోపలికి రాగానే ఆదళవాయి పందిరిమంచంమీద కూచున్న వాడు లేచి సలాముచేసి, "జనాబ్! మీరు పరాయిదేశంవాళ్లు. మీదగ్గిర ఏమైనా రాజద్రోహకరమైన గ్రంథం వుందేమోని వెతుకుతున్నాము. ఏమీ కనబడలేదు." అన్నాడు.

వసుబాలునకు ఏమన్నా ధైర్యమనేది వుంటే మటుమాయమైపోయింది. "నువ్వెవరవు? నాసంగతి తెలుసునా? ఇదిగో శ్రీసుల్తాన్ సాహెబ్ బహదూరువారి ఫర్మానా" అని ఆదళవాయి చేతికిచ్చాడు వసుబాలుడు. సిపాయిలందరూ మోకరించారు. దళవాయి వంగి సలాము చేసి ఆఆజ్ఞాపత్రం నెత్తిమీద పెట్టుకొని కన్నుల నద్దుకొని ముద్దు పెట్టుకుని, "శ్రీసుల్తాన్ శ్రీకటకపురనివాస రాజాధిరాజ మహారాజ అనంతనాథ సర్వశత్రువిదారణ శ్రీగజపతిరాజబహాదూరు స్నేహితుల రాజ్యసభికుడైన వసుబాలరెడ్డిగారు మారాజ్యము విడిచి క్షేమంగా వారిరాజ్యం చేరుకోడానికి చేసే ప్రయాణంలో మాప్రజలు, సేవకులు, సేనాధికారులు, తాబేదార్లు యావన్మందిన్నీ సర్వగౌరవాలతో వారికి నౌఖరీ చేయవలసింది. ఇది పాదుషాఆజ్ఞ." ముద్ర ఉన్నది.

ఈ ఆజ్ఞాపత్రం చూసేటప్పటికి ఆ దళవాయి కొంచె మెచ్చుతగ్గగా వణికాడు - అస్తమానం సలాములే-"అన్నీ సద్దండి" అని పారసీకంలో సిపాయీలకు ఆజ్ఞ యిచ్చాడు. అది చూసి పౌరుషంతో వసుబాలవర్యుడు పక్కున నవ్వాడు.

అంతా నిమిషంలో సర్దారు. ఆదళవాయి సలాముచేసి,"జనాబ్ ఖుదావంద్-మీరు త్వరగా మీదేశం పొండి తాళికోట మీదుగా. అక్కడ మా సైన్యాలు వుండయి. ప్రజలు మిమ్మల్ని చాలా గౌరవం చేస్తురు. నేను తాళికోట తహశీల్, తాలూకాదార్లకు అంచె పంపుతుండా. తమకు ఆరు బగ్గీలు, నాలుగు ఒంటెలు, ఒక ఏనుగు, ఇరవై లష్కర్ హుకుం."

వసు—తాళికోటలో శుభ్రమైన బస వుందయ్యా?

"జీహాఁ, పాండేకరుబస పెద్దాభవనం; అన్నీ సౌకర్యాలు; చాలా మంచిది".

వసు—సరే; యిక నువ్వు పోయి నావెంట వచ్చే దళం పంపించు జల్దీ!

ఈలోపుగా అంతా సర్ది వెయ్యడం అయ్యింది. ఆ దళవాయి సైనికులు వెళ్లి పోయారు.

వసు—బాలుడిగుండె నెమ్మదించింది. ఏమో, తాను రాయల మనిషి అని గ్రహించి, ఇన్నాళ్లనుంచీ వాళ్లనిచేసిన మోసం ఊహించి కొఱత వేయిస్తే! చాలాగొప్పగండం తప్పింది. ఇక్కణ్ణుంచి త్వరగా ప్రయాణాలు సాగించి కటకపురం పోతే కొంత ప్రాణం కుదుటపడుతుంది.

3

తాళికోటలో పాండేకరుగృహంలో మకాం చేశాడు వసుబాలరెడ్డి. స్నానం భోజనం పూర్తిచేసుకొని షోకుగా ముస్తాబుచేసుకుని వూరుమాడ్డానికి బయలుదేరాడు. అక్కడ కొన్ని గొప్పదేవాలయాలున్నయి. మంచిమశీదుంది.

శిల్పచాతుర్యము, భవననిర్మాణకుశలత చూసి చాలా మెచ్చుకుంటూ బజారులో చిత్రమైనవస్తువులు కొన్ని కొన్ని కొనుక్కుంటూ, వసుబాలరెడ్డి కూలివాని నెత్తిమీద సరుకులతో యింటికి వచ్చినాడు. ఈ తెచ్చినసామాను తన గుండ్రని తోలుపెట్టెలో, కొంత కావిడిపెట్టెలోను సర్దుకుంటున్నాడు. అప్పుడు తనబట్టలమధ్య దివ్యమైనరవిక కనబడ్డది. ఆరవికపొంకం చూసేటప్పటికి వసుబాలుడి హృదయం హాయిమనేరాగాలు పాడింది. ఘుమఘుమ పరిమళించింది ఆ రవిక. జరీ

పువ్వులు, ఆణిముత్యాల అంచులుకుట్టిన ఆమేలిపట్టు ఊదారవిక ముట్టుకోడంతోనే వసుబాలుడివళ్లు జల్లుమంది. ఒక దివ్యసుందరవిగ్రహమైన బాలామణి రవిక విప్పి, మడతపెట్టి తనపెట్టెలో కొన్నిరోజుల కింద పెట్టినట్టే వుంది.

ఆ ఆనందంలో ఈరవిక తనపెట్టెలో ఎట్లా వచ్చింది అని ఆలోచన కలిగింది. విద్యానగరం బయలుదేరినప్పటినుంచి వుందా? తనపెట్టె లక్షసారులు సర్దుకున్నాడు; వుంటే కనపడదూ? పైగా తన యింటిలో ఇల్లాంటిరవిక తొడుక్కునే బాలికలు ఎవరున్నారు?

రవిక చేత్తో పట్టుకునేవున్నాడు. ఇంకా గుడ్డలు తీస్తూవుంటే; మనోహరమైన చీర కనిపించింది. మాయా? కలా? పరవశం చేసేటంత అందంగా వుంది ఆచీర,పొద్దున్న అరుణకాంతిలా మృదుత్వంగా వుంది

176

వెన్నెలలా లాలిత్యంతాల్చింది; చుక్కలమినుకులా లేనేలేదనునట్లుగా అతిసన్నతనం; వేయిపూవులతావులు ప్రాణాలు కరిగించే మడతలు అక్కడక్కడ.

ఈయింద్రజాలం అర్థం కాలేదు. ఆలోచనలేని ఆనందతన్మయత్వంలో ఒకనిమేషం మునిగిపోయి వసుబాలుడు ఇంక "అనగా అనగా ఒక్కరాజకుమార్తె రావాలి—"

అంటూండగా గభాలున తలుపులు తోసుకుని మేఘంలో మెరుపులా ఒకవ్యక్తి సుగంధంతో నిండిపోయిన సుడిగాలిలా వచ్చి వసుబాలుణ్ణి కౌగిలించుకొని, "నాథా ఎన్నాళ్లకు కలుసుకున్నాము!" అన్నది. క్వచిదుష్ణాంగకాలు ఆతని దేహాన్ని చుట్టివేయడంతోనే ఆతనికి కెరటాల్లాంటి పులకరాలు పుట్టినవి. కవుగిలించిన ఆవ్యక్తి అంతటితో పోనిచ్చిందా! కళ్లునిమీలితాలుచేసి, వసుబాలుడి తలవంచి, ఆతని పెదవులమీద ఊపిరాడకుండా ముద్దులవర్షం కురిపించింది. వసుబాలుడు తన్మయుడై అప్రయత్నంగా, అద్భుతంగా, ఆనందతమంగా వచ్చిన ఆసుధా ప్రవాహంలో ప్రాణాల్ని ఎక్కడికో పోనిచ్చి ఏమి తెలియకుండానే ఆవ్యక్తిని తనవక్షానికి గట్టిగా అదిమివేసుకున్నాడు.

ఇంతలో ఆనూతనవ్యక్తి కౌగిలి సడలించుకుంది. వెనుకకు పోయి, అచ్చట వుండే ఒక పీఠంపై చదికిలబడి, "ఇప్పటికి నాప్రాణం మరల వచ్చింది" అని మెల్లగా అనుకున్నది.

ఆమె పదహారేళ్ల ఎలప్రాయాన వెలిగిపోయే బాలిక. చాలా అందంగా వుంది. మోము మూటగట్టినముద్దులే; మంచి వెడల్పయినకళ్లు. ముక్కు సమంగా సన్నంగా రాగంలోని'సంగతి'లా వుంది. ముద్దుకర వీరం మొగ్గలే పెదవులు. చిన్ననోరు. దివ్యవిలాసమూర్తి. గాలిచేత చెదిరిన నీలిమబ్బులా ఆమెజుట్టు ముంగురులు చెదిరిపోయివున్నయి. కళ్లల్లో నీరు తిరుగుతుంది; కాంతులు రెండు ఆకళ్లలోనే వెనకవెనక కనబడినై. పెదవులచివర హాసాన్ని విషాదాన్ని సమైక్యం చేసిన సుడిగుండాలు అతిచిన్నవి తిరుగుతున్నవి.

"మీరు పంపిన జేగిరావు అందగానే ఆలస్యంలేకుండా అందలం మీద వచ్చాను."

వసుబాలరెడ్డికి పిచ్చన్నా ఎత్తివుండాలి, లేక చైతన్యంఅన్నా తప్పివుండాలి. తెల్లబోయి ఆలాగే చూస్తూవున్నాడు. మాటలేదు.

ఆ అమ్మాయితోవచ్చిన దాసీలున్నూ ఆయింట్లోనేవున్న పనికత్తెలున్నూ వెళ్లిపోయారు.

ఆబాలిక లేచి ఆగదితలుపు మూసుకున్నది. అప్పుడామె కళ్లు లేడికళ్లలా బెదరుతున్నవి. రెండు చేతులతోనూ కళ్లు మూసుకొని వెక్కివెక్కి ఏడవడం మొదలుపెట్టింది.

ఇదంతా తనచరిత్ర కనుక్కోటానికి నవాబుపన్నిన తంత్రం కాదుగదా అనుకున్నాడు వసుబాలుడు. అతనికి చెమటపట్టింది.

అయితే ఈఅమ్మాయి తప్పకుండా పక్కా బోగంది; ఎంత పన్నాగం పన్నింది! తనగుట్టు తెలియడానికి ఏమన్నా పొరపాటు పని చేయలేదుగదా తాను! అతిజాగ్రత్తగా వుండాలి. ఈ రాయలు కవిత్వాలువింటూ సమస్తభోగాలు అనుభవిస్తూవుండక యీయుద్ధాలు ఎందుకయ్యా! తనకి ప్రాణభయం లేదుగదా?— అతని ఆలోచన లేడి పరుగులా పరుగెత్తుతోంది.

"వసుబాలరెడ్డివర్యా!"

ఉలిక్కిపడి తలయెత్తి చూశాడు వసుబాలుడు. ఆబాలిక తనవైపు దీనత్వం వెదజల్లే అపాంగవీక్షణాలు పంపిస్తూవుంది.

"మహావీరుడగు శివబాలరెడ్డి సేనానాయకుణ్ణి స్మరించుకోండి."

ఏమిటిది ఎవరీబాలిక? తనగుట్టు అంతా తెలిసింది. నవాబు పన్నిన పన్నాగం ఇది. సాయంత్రంలోపుగా తల యెగిరిపోతుంది. పారశీకభాష నేర్చుకోవటానికి ఎందుకు బీజపురం వచ్చాడో!

వసు—నువ్వు ఎవరవు?

బాలిక—మాది రాయచూరు కాపురము.

వసు—అయితే?

బాలిక—నేను ఈదేశంలోంచి పారిపోవాలి.

వసు—ఏల?

బాలిక—బీజపురం నవాబుకు శ్రీవారు రాయరగండ శ్రీకృష్ణరాయ సార్వభౌములవారికిని యుద్ధం వచ్చింది.

వసు—ఎందుకు?

బాలిక—శ్రీకృష్ణరాయలయ్యవార్లంగారు రాయచూరు ముట్టడించారు.

వసు—ముట్టడిస్తే?

బాలిక—రాయచూరు నవాబుది: అందుకని యుద్ధం.

వసు—నాకీగొడవ అంతా ఎందుకు?

బాలిక—మీచేతిలో నాప్రాణం వున్నది.

వసు—నీది రాయచూరు కాపురం అయితే యీయుద్ధభయం ఎందుకు?

బాలిక—రాయచూరుపూర్వకాలంనుంచి విజయనగరంవారిది.

వసు—అది నువ్వు పారిపోవడానికి కారణ మెట్లా?

బాలిక—రాయచూరులోవుండే ప్రజలంతా విజయనగరపక్షపాతులు—నేనున్నూ విజయనగర పక్షపాతిని—అందుచేత విజయనగరరాజ్యంలోకి పోవాలి.

వసు—నువ్వు యిక్కడ వుంటే ఏమిభయం? నువ్వు ఇక్కడ వుండడం ఎలా తటస్థించింది?

బాలిక—నేను ఈచుట్టుపక్కల మాచుట్టాల యిళ్లల్లో వుండడం తటస్థించింది. రాయచూరు సంగతులన్నీ గ్రహించాను; నేను శ్రీరాయలవారి వేగువారిలో ఒకర్తెను, అంతఃపుర నారీమణులతో మెలగుతూ అనేక వేషభాషలతో సంచరిస్తూ రహస్యములు ఎన్నో గ్రహించాను. అవన్నీ ఎల్లుండి ఉదయంలోగా అప్పాజీవారికి అందాలె. అట్లా అందాలంటే తమరొక్కరే ఆధారం.

వసు—మాప్రభువుకున్నూ మీరాయలవారికిన్నీ మనస్పర్థలు చాలా వున్నాయి. మాది కటకపురం; నేను నవాబువారికి స్నేహితుణ్ణి. నేను నీకు ఎట్లా సహాయం చేస్తాను. నాదగ్గిర మాప్రభువు గజపతియుహోరాజులవారి ఆజ్ఞాపత్రము,శ్రీనవాబువారిఫర్మానాయున్నూ ఉన్నవి.

బాలిక—మీరన్నది కొంత నిజమే. కాని మీచరిత్రె పూర్తిగా తెలుసును. శ్రీశ్రీనబాలరెడ్డినర్యులను అందుకోసమే జ్ఞాపకం తెచ్చుకోమన్నా. నేను నవాబుతరఫున మనిషిని అని మీరేమిన్నీ భయపడనద్దు. మీరీవూరు సంవత్సరంక్రితం వచ్చి పారశీకం నేర్చుకున్నారు. మీ గ్రంథాలన్నీ చదివాను.

ఆ ఆఖరుముక్కకు వసుబాలుని హృదయం హాయిపుంది.

"నేనున్నూ, మాతండ్రి ప్రతాపనాయలవారున్నూ రాయచూరులో రాయలవారి వేగుసైన్యంలో పనిచేసేవారం అంతఃపురాల్లోని రహస్యాలు గ్రహించడంలో అతి చమత్కారంగా పని చేస్తానని మానాయన గారంటారు. ఆయనగ్రహించిన రహస్యాలు, నేను గ్రహించిన రహస్యాలు నాదగ్గిరవున్నై; ఆయనదారిగా ఆయన, నా దారిగా నేను పారిపోదామని అనుకుంటూవుండగా ఆయన పట్టుబడ్డారు. మా యిద్దరికితప్ప యింక ఎవరికీ ఈరహస్యాలు తెలియవు. మీ చరిత్ర మొదటనుంచీ మాకు తెలుసును. మాతండ్రిగారు పట్టుపడిన తరువాత నేను మాచుట్టాలయిళ్లల్లో మాయమయ్యాను. నాసంగతి నవాబు వేగు సైన్యాధిపతికి, అతని లాబేదార్లకు చాలామట్టుకు తెలియవచ్చింది. పూర్తిగా తెలియదు. చిన్నతనాన్నుంచి మగబిడ్డలు లేని మాతండ్రి నాకే వేగువిద్య చాలాబాగా నేర్పారు."

వసు—అయితే. నేను నీకు ఎట్లా సహాయం చేయగలను?

బాలిక—మీదగ్గిర నవాబు ఫర్మానా వుంది. అందులో వసుబాలరెడ్డిగారు అన్నది పంక్తిచివర వున్నది. అక్కడ భార్యతో అని చేరిస్తే సరిపోతుంది.

ఆమెముఖం సిగ్గులతో కెంపువారింది.

వసు—నీవు అవివాహితవా?

బాలిక—అవును.

వసుబాలుడికి ఏమిటో ఆనందమైపోయింది.

వసు—నువ్వు చెప్పేసంగతులు యథార్థములన్న గుర్తేది?

బాలిక తలవాల్చి చిరునవ్వు పెదవులచివర సుడులు తిరుగుతూవుండగా వెనకకు తిరిగి ఏదోవస్తువు తీసి ఆతనివైపు తిరిగి చూపించింది.

అది శ్రీరాయల రహస్యముద్ర. ఆముద్ర విద్యానగర ప్రజలలో చాలా కొద్దిమందికే తెలుసును. వసుబాలుడికళ్లు పువ్వుల్లా విచ్చాయి. "అమ్మాయీ అట్లాగేకాని నేను ఆఫర్మానా దిద్దలేనే."

"ఆపని నాదండి; ఆఫర్మానా నాచేతి కివ్వండి."

"కాని నా ఫర్మానాలో వున్న సంగతులన్నీ నీకెట్లా తెలిసినవి?"

"అయ్యా! బీజపురంలో మిమ్మల్ని తణిఖీచేయడానికి వచ్చిన దళవాయిసైనికులు శ్రీచక్రవర్తి వేగుసైన్యంలో వున్నవారే!"

వసుబాలుడికి ఆశ్చర్యం వేసింది.

"అయితే నా పెట్టెలోవున్న రవిక, చీర నీవా? అవి బీజపురంలోనే ఆదళవాయి పెట్టివుంటాడా ఏమిటి?"

"అవినావే. ఆదళవాయే మీపెట్టెలో పెట్టాడు. ఆయనే మీఫర్మానా చూశాడు. మీమీదే మావేగు ఆధారపడి వున్నదని మేమంతా నిశ్చయం చేసుకున్నాము."

ఆమె ఆఫర్మానా పుచ్చుకున్నది. ఆమె కూడా తెచ్చినపెట్టెలోంచి రంగులపెట్టె తీసి ఆఫర్మానామీద రాసిన వస్తూరీలాంటి వస్తూరీతో అటువంటి రంగుతోనే "భార్యతో" అని రాసింది. వసుబాలుడు చూస్తూనే క్షణంగా మైమరిచి పోయాడు.

౪

వసుబాలుడి కవిహృదయం యావత్తూ ఆబాలికమీదనే వుంది. ప్రేమాలోచనలమీద ప్రేమాలోచనలు వెల్లువల్లా పొర్లుకు వస్తున్నవి. ఏవేవిటో భావించుకుంటాడు. తనెక్కిన గుఱ్ఱంబండి ఆమెనవారి వెనక్కు పోనిస్తాడు. ఏమి అందమైంది! పెద్దన్నగారి కవిత్వంలో, యితరకవుల కవిత్వాల్లో యీలాంటి నాయికను వర్ణించారా? కనక ప్రబంధాల్లోనూ, గ్రంథాల్లోనూ లేరు అపరిమిత సుందరమైనటువంటిస్త్రీలు—అయితే ఎల్లాగ తాను ఈనవాబుసైన్యాలు దాటడం; ఎల్లాగ ఈబాలికనూ......వాళ్ళవాళ్ళకి అప్పచెప్పడం? బాలికలు కూడాచాలా తెలివైన వాళ్లు వుంటారు! ఏమి చాకచక్యంగా మాట్లాడింది;ఎంతనేర్పుగా వ్యాపారం సర్దుకువచ్చిందీ! ...... ఎంతకష్టం వచ్చినా ఆబాలికే తప్పించేశక్తి వుంది.—

అదృష్టవశాత్తు ఆతని ప్రయాణంకూడా రాయచూరు ప్రక్కన వున్నది. ఉళింది, అక్కడనుంచి పానగల్లు, దేవగకొండ మీదుగా గోలకొండరాష్ట్రము, అక్కడనుంచి నాలుగైదు మజిలీల్లో కళింగరాజ్యం చేరుకోవడంగా నవాబు వుద్యోగస్థులు ఏర్పాటుచేసివున్నారు.

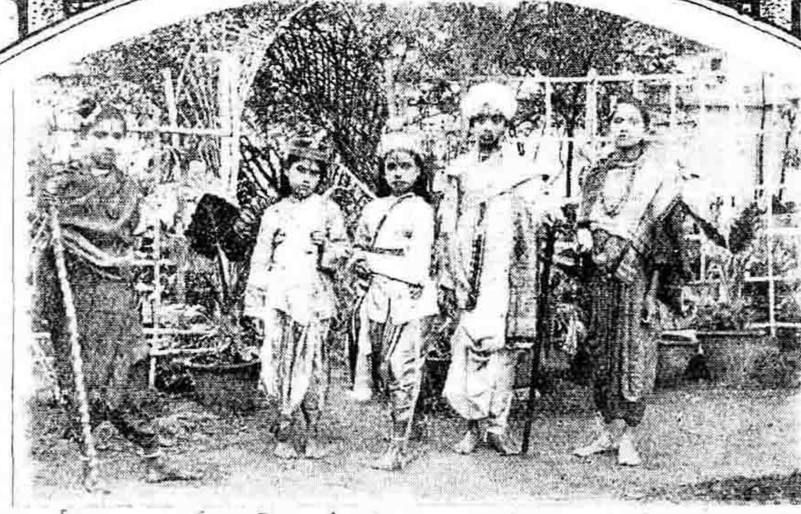

రాజకీయోన్నత బాలికా పాఠశాల బాలికా పాత్రలు—[illegible]

సప్తమవార్షికోత్సవము, శ్రీ శారదా సమాజము, అనంతపురము

శ్రీ శారదా ఉచిత గ్రంథ పఠనాలయము

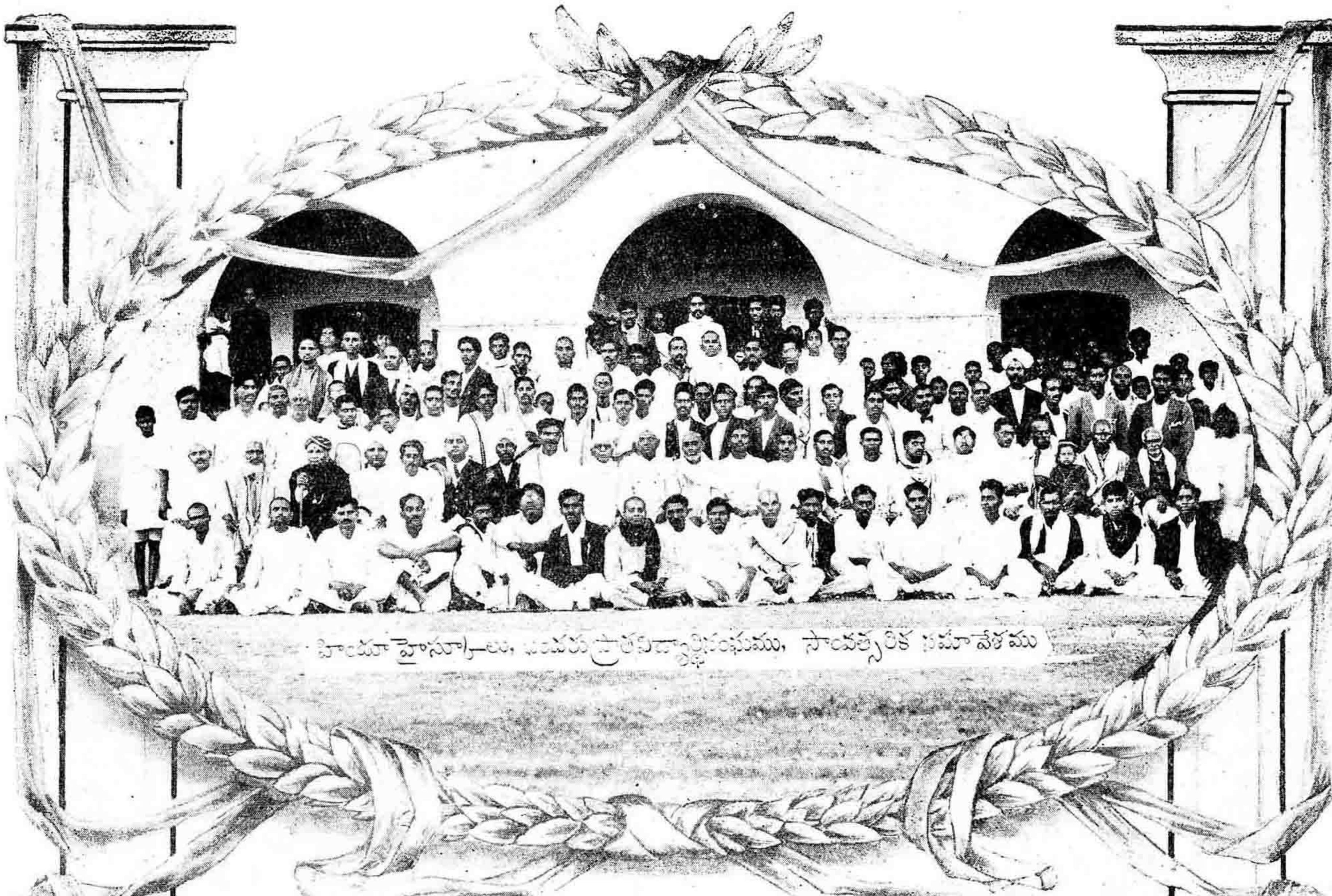

హిందూ హైస్కూలు, బందరు ప్రాతవిద్యార్థిసంఘము, సాంవత్సరిక సమావేశము

రా. సా. వేమూరి సుందర లక్ష్మీనరసింహారావుగారికి వీడ్కోలువిందు. బెజవాడ

దారిపొడుగునా నవాబుగారి సైన్యాలే ఎదురుపడ్డవి. మన ప్రయాణీకుల్ని ఆపుచేయడం, నవాబుగారి ఫర్మానా చూసి పోని య్యడం నాలుగయిదుసార్లు జరిగింది. ఎప్పటికప్పుడు వసుబాలుడి ప్రాణాలైదున్నూ అతని అరచేతిలో చేరుకుంటూ వుండేవి.

మరునాడు సాయంకాలానికి వులింది చేరుకున్నారు; సత్రంలో బసచేశారు. వూరంతా సైన్యాలు నిండి వున్నవి. సత్రంలో దిగగానే, ఒక సుబేదారు కొంతమంది సర్దారులతో వచ్చి వసుబాలుణ్ణి నవాబు ఫర్మానా చూపించమన్నాడు.

వసుబాలుడికి భయంవేసింది; కొంచెం కోపమూ వచ్చింది. మాట్లాడకుండా మొగం చిట్లించుకుంటూ ఫర్మానా తీసి చూపించాడు. ఫర్మానాకు సలాంపెట్టి ఆసుబేదారు దీక్షతో ఫర్మానాను ఎగాదిగా చూశాడు; కాగడాలు తెమ్మని ఆవెల్తురులో పరీక్షించాడు.

సుబేదారు—మీ భార్య పేరు?

అమ్మగారో! ఇదేం ప్రశ్న? వసుబాలుడిగుండె గుబుక్కుమన్నది. కోపముఖంతోనే-"సిరియాలదేవి."

సుబే—మీ కెప్పుడు వివాహం అయింది.

"ఏడున్నర్ధం అయింది."

ఈమాత్రం ధైర్యం వసుబాలుడికి ఇదివరకు కలగనే లేదు.

సుబే—మొదట వచ్చేటప్పుడు భార్యతో వచ్చారా?

"లేదు; కాని మా అత్తవారికి బేగిరావుటపా పంపాను."

సుబే—ఏవూరది?

వసు—(తడుముకోకుండా) అమరాబాదు.

సుబే—అయ్యా, మీరు కొండపల్లి సంస్థానం నుంచే వచ్చివుంటారు. మీసంగతి మాకు ఇదివరకే వేగు వస్తూవున్నది. కాని మీకు వివాహమైనట్లుగా నాకేవిధమైన సంజాయిషీ వచ్చివుండలేదు. మీరు బీజపురంలో వున్నంతకాలం ఎక్కడా భార్యతో వున్నట్లు కనపడలేదు.

వసు—ఏమండీ పారశీకం నేర్చుకునేటందుకు వచ్చేటప్పుడు- ఒక్కఏడాదే పరదేశంలో వుండవలసి వచ్చినప్పుడు- భార్యనుకూడా తీసుకురావాలా? ఇంక స్వదేశం పోతున్నాంకదా, కంభంలో చుట్టాలు వుండడంచే ఆపట్టణంపోదామని, భార్యను పంపమని మామగారికి వుత్తరం పంపించినా.

ఆ సుబేదారుడు మళ్లీ మాట్లాడకుండా వసుబాలుణ్ణి ఒకగదిలోకి తీసికొనిపోయి అన్నిదుస్తులువిప్పించి శల్యపరీక్ష చేశాడు. "సరే,మీరు పొండీ" అన్నాడు.

సుబే—అయ్యా,మీ భార్యను కూడా తనిఖీచెయ్యాలి. మాలో ఆడవేసువాళ్లు వున్నారు. వారు పోయి తనిఖీచేస్తారు.

వసు—ఏమయ్యా, నేను శ్రీగజపతి మహారాజువారికి ముఖ్యసభ్యుల్లో వొకణ్ణి. వారి శ్రీముఖము, వారికి ప్రాణస్నేహితులైన శ్రీశ్రీ సుల్తాన్ బహదూరువారి ఫర్మానా వున్నవి. అప్పటికి నువ్వు అగౌరవం చేస్తున్నావు. ఇది మాప్రభువుకు విన్నవించుకోవాలి. అటుపైన ఏమిజరిగేదీ నువ్వు ఆలోచించుకో.

సుబే—సలామ్. మీరుచెప్పింది నిజం. అయితే మారహస్యాలు కొన్ని ఒకస్త్రీ—అంటే ఒకబాలిక,మీభార్య అంతవున్నది- గ్రహించుకొనిపోయింది. ఆమె ఇంద్రజాలంలా మాయమై పోయింది. ఆమె పారిపోకూడదు. అందుకని మేము ఈలాంటి కట్టుదిట్టాలు చేయవలసి వచ్చింది. క్షమించాలి.

ఆబాలిక పరీక్ష అయింది.

ఒకస్త్రీ మేలిముసుగు వేసుకు వచ్చి ఈసుబేదారుకు ఒకకాగితం ముక్క యిచ్చింది అది వసుబాలుడు తనమామగారికి రాసినఉత్తరం. భార్యను త్వరగా పంపించమని, కంభంలో వున్న మామగారి యింటికి వెడుతున్నానని అందులో వున్నది.

కంభంలో నిజంగా వసుబాలుడి మేనమామ వుండడం నిజం. నిజంగా ఆవుత్తరంలో "శ్రీఅమరాబాదు వాస్తవ్యులున్నూ ...... శ్రీమామగారి పాదసముఖానకు తిమ్మానేని వసుబాలరెడ్డి సాష్టాంగ

దండప్రణామాలుచేయంగలవాడైఅర్పించుకున్నటువంటి మనవి......" అని వున్నది. అది తాళ్ళకోటలో యాథాలాపంగా చూసివుంటాడు. లేకపోతే ఆవూరు తొందరగా ఏలా జ్ఞాపకం వస్తుంది? అమ్మయ్యా, భగవంతుడు మహాఉపద్రవమైన గండం తప్పించాడు.

సుబేదారు...అయ్యా, నేను చెప్పిన ఆబాలికను ఎరిగిన కొందరు స్త్రీలు వున్నారు, రాయచూరుకాపురస్థులు. వాళ్లు షోలాపురంలో వున్నారు. వాళ్లని తీసుకురమ్మని అతివేగంగల రౌతును పంపించాను. వాళ్లు పొద్దున్నకు వస్తారు. అందాకా మీరు ఈసత్రంలోంచి కదలి వెళ్లకూడదు.

౬

వసుబాలుడి హృదయంలో రాయి పడింది. అతడు 'సరే' అని అతిక్షార్యంగా కబురుచెప్పి లోనికి పోయాడు. గదిలో ఆబాలిక కూర్చునివున్నది. వసుబాలుడు "ఇది అంతా ఎట్లా___" అని ఏదో అడగబోతున్నాడు. 'ఉస్' మని ఆబాలిక సైగచేసింది. దగ్గరగా కూర్చుండమనిపిలిచింది. పరవశమైన దేహంతో పోయి ఆబాలికప్రక్క కూచున్నాడు. ఆబాలిక అతిరహస్యంగా అతనిచెవులో___ "నారంగులపెట్టె వాళ్ళెవ్వరికీ తెలియకుండా నొడ్డితూముకాలవలో దాచినాను. రేపు నన్నెరిగున్న ఆడవాళ్లు వస్తారు. నన్ను ఆనవాలు కడతారు. నేను మిమ్మల్ని వృథాగా ఎందుకు ప్రాణాపాయమైన అవస్థలోకి తీసుకురావడం? నేను పారిపోతాను. మిమ్మల్ని వాళ్లేమీ చేయరు."

"నువ్వు పారిపోతే వాళ్లకి పట్టుబడకుండా వెళ్లగలవా?"

"ఏమో! నాశక్తి వున్నంతవరకు ప్రయత్నం చేస్తాను. నాప్రభువుకోసం నాప్రాణం పోతే ఏం?"

"అయ్యయ్యో! నువ్వు ఒక్కదానివే పారిపోగలవా? ఒక మనిషి వస్తే పరుగెత్తగలవా- నీకు సహాయం చేసేవాళ్లు యుద్ధం ప్రారంభం అయిన తరువాత ఎవరు దొరుకుతారు___"

"మానాయనగారు 'ఎవరికి వారే సహాయం. వేసువారు పరసహాయం కోరరు. ప్రాణానికి వెరువరు___' అని చెప్పుతూవుండేవారు."

వసుబాలుడు దీర్ఘంగా ఆలోచన ప్రారంభించాడు. అతనికి ఏమీ పాలుపోలేదు. ఈబాలికతో వెడితే ఇద్దరూ పట్టుబడతారు. తప్పదు! అప్పుడు ఇద్దరికీ మృత్యువే. చావు చాలా భయంకరమైంది; వొళ్లుజలుపుగొలుపుతుంది. తాను పూడుకొత్తభావలు నేర్చుకున్నాడు. ఈమూడేళ్లలో రాసినగ్రంథాలు గురువుగారికి వినిపించలేదు. ఆయన చిరునవ్వుతో మన్నించడం- తోడి సహాధ్యాయుల మెప్పులు పొందనన్నూ? రాయలకే అంకితమా-అప్పాజీఅయ్యవారికి కృతి ఇద్దామని ఎంతకాలం నుంచో___

వసుబాలుడు ఉలిక్కిపడ్డాడు. ఆబాలిక ఉన్నదనే మరిచిపోయాడు. భయంతో ఆమెదగ్గిర్నుంచి కొంచెం పక్కకు జరిగాడు. శ్రీరాయల సభావైభవం, ఆనందంతో కూడుకొనివున్న తన సాధారణజీవితం, పద్యాలు చదవడం- అన్నీ ఎదురుగుండా కనిపించినవి.

కాని___ఈబాలిక ఎంత అందకత్తె!- ఆమెఅందం ఎంత వర్ణించాలనుకున్నాడు! కాని- ఇంటి,కష్టాలకు అధిదేవత అని ఎవరనుకున్నారు! అయితే తనప్రభువుకోసం ప్రాణాలకి వెరవకుండా రాజసేవా పక్షులలో కలిసిపోయే దివ్యహంసిలా వున్నది. ఆడవాళ్లకు రాజసేవ అవసరం లేదు. కుడిచికూర్చోకుండా ఏమిటో-వికారమైనకార్యాలు!-నిజమైనసేవ సరస్వతీసేవ.-ప్రభువులు లేకపోతే సరస్వతీ సేవ చేయనిచ్చేవారెవరు? తనుకూడా వుంటే ఆబాలిక్కి- కష్టం; ఎవరిదారిని వారు పోతే!

అస్పష్టంగా చెవులకు వెక్కి-వెక్కి- ఏడుపు వినవచ్చింది. వసుబాలుడిమనస్సు కయిక్కుమన్నది. ఆఅమ్మాయి చెయ్యిపట్టుకుని ఆబాలికను దగ్గరకు చేరదీసుకున్నాడు. ఆతనిచేతిమీద వెచ్చని కన్నీటిచుక్కలు పడినవి.

అస్పష్ట ధ్వనితోనే "ఓఅమ్మాయీ! నీకు సిరియాలదేవి అని పేరుపెట్టుకున్నా......అప్పుడు నాహృదయం ఎంత పొంగిందో భగవంతునికి ఎరుక! నాటి నాఉత్తేజం, నాఆనందం ఈనాటికి మరిగిపోదు. నువ్వు ఒక్కదానవు వెడితే తప్పక నవాబుసైనికుల చేతుల్లో పడిపోతావు. నువ్వు పరుగెత్తలేవు. నువ్వు నడవలేవు. ఒకరిద్దరు విరోధులు వస్తే వారితో___ఆ-ఆ-యుద్ధం చేయలేవు. కాబట్టి నేనున్నా నీతో వుండాలిసిందే."

"మీరు కవులు; భక్తులహృదయం ఆనందతాండవ తన్మయమైపోయేటట్లు చేయగలరు. మీకు ఈతుచ్ఛయుద్ధాలు, ఈగొడవా వద్దు. నాకు కళ్ల నీళ్లువచ్చిందే? భయంచేత కాదు. ఆడదాన్ని-చేతగానిదాన్ని-ఇదివరకు పరపురుషునితో ఏవిధమైన సంపర్కమున్నూ కలిగివుండలేదు. నాప్రభువుకు ఏలా సేవచేస్తానా, రాయమారు ఏలా చక్రవర్తి స్వాధీన మవుతుందా-అని ఆలోచించగా ఆలోచించగా,హృదయంలో బెంగపుట్టి, కంటినీళ్లువచ్చినవి. మాఆడవాళ్ల స్వభావమే కాదా అది."

వసుబాలుడికి పులకరాలు పుట్టినవి. ఏమికవిత్వం? తాను పురుషుడు- తనప్రభువు మహాచక్రవర్తి కృష్ణరాయలు మహాకవి - మహావిద్వాంసుడు-భోగి-వీరుడు-భక్తుడు! అతనికోసం ప్రాణం ధారపోయటం అత్యంతమూ గొప్ప కాక, అపరిమితమైన సుందరాంగి తనజీవితం,ఆత్మ, సర్వంలయంచేసుకుంది. పూర్వకథానాయకులు ఎవరింతఅదృష్టవంతులు! ఆబాలికదగ్గిరవుంటేనే పదివేలు. మంచిగంధపుచెట్టు పెరటిలోవున్నట్టే! వెన్నెల వెన్న, అమృతము, పారిజాతపుష్పపువాసన, గీతావీచికలలో వున్న అంతరాంతర మాధుర్యం- అంతా మూర్తీభవించినట్లు వున్నది. ఈమె లేక నాబ్రతుకు కేమిటి; కవిత్వం ఏమిటి!

ఆతని వదనము జేవురించింది. వెయ్యి ఏనుగుల బలం వచ్చినట్లయింది. ఉత్సాహం తేజస్సులా వచ్చి ఆవరించి వేసింది. ఆమెదగ్గరగా వచ్చాడు; ఆమెమూర్ధము కరతలాలతో పట్టుకున్నాడు; తన హృదయాన్ని అదుముకున్నాడు; భగవంతుని ప్రార్థిస్తూ ఆమె నొసటిమీద పెదవులను ఆనించాడు.

ఆమె లేచి నుంచుంది. వసుబాలుడు హృదయం ఆబాలికకు అవగతం అయిపోయింది. ఆతని చెవిలో కొన్ని రహస్యాలు చెప్పింది. వసుబాలుడు మాట్లాడకుండా సత్రంకిటికీకి వున్న కఱ్ఱవూచలు నాలుగూ అతిబలంగా పీకివేశాడు. ఇద్దరు చప్పుడుకాకుండా ఆచీకటిలోకి సత్రంవెనకగా గోడపక్కలనుంచి సందులోపడి ఊరిబయట పొలాల్లో పారి మాయమైపోయారు.

సత్రంలో వీళ్ళగది ఎదురుగుండా పహారాజవాను ఏమరుపాటులేకుండా పారా యిస్తూనేవున్నాడు.

౨

ఆరాత్రల్లా పనికిపాట్లు పడుతూ, ఆలసటపడి ఒరిగిపోతూ, కాళ్ల నొప్పులతో, కంతలబరువుతో యిరవై మైళ్లు నడిచారు. డొంకలు-గుట్టలు- కత్తిలాంటి రాళ్లు. కీచు రాళ్లు, అడవిమృగాలధ్వనులు గుండెలు కలతపెట్టేస్తున్నవి వసుబాలుడికి. ఒకరికొకరు ఆసరగా చుక్కల్ని చూచి ఆనవాలు పట్టుకుంటూ దక్షిణంగా పోయారు.

చల్లనిగాలి వీచింది. అస్పష్టమధురనాదం వినపడింది. కొంత కీకారణ్యం దాటగానే ఎట్టఎదుట కృష్ణానది.

దారిలో నవాబుసైన్యాలు నెగళ్లదగ్గిర కనపడ్డాయి. డేరాలు ఆచీకట్లో వెల్లని గొడుగుల్లా వున్నవి. భయపడుతూ చుట్టుదారులు చుట్టుకుంటూ వచ్చారు. నీరసము పడుతూన్నకొద్దీ, ఆయాసము ఎక్కువ అవుతూన్నకొద్దీ వసుబాలుడు ధైర్యం, ఆనందం ఎక్కువగా సాగింది.

ఇంక ఏలాగు కృష్ణ దాటడం? అక్కడకృష్ణ ఒడ్డు కత్తిరిగట్టుగా వుంది. కొంచెం నిలువుగా కోసివుంది. రాళ్లు రప్పలు. నెమ్మదిగా ఆగట్టునే తూర్పుగా వెళ్లడం ప్రారంభించారు. ఆచీకట్లోనుంచి ఒక పిశాచధ్వనిలా, "ఎవరుమీరు? అక్కడ కదలకండా ఆగండి" అని వినవచ్చింది. ఇద్దరూ నిశ్చేష్టుల్లా అల్లాగే నిలుచుండిపోయారు.

ఎవరో చెకుముకి వెలిగించి కాగడా ముట్టించారు. ఇద్దరు నవాబుసైనికులు వీళ్లదగ్గిరకు వచ్చి వీళ్లిద్దర్ని ఎగాదిగా చూచి వారిలో వారేదో సైగచేసుకున్నారు.

ఒకడు——ఎవరు మీరు?

వసు——మేము దారి తప్పిపోయిన బాటసారులము.

వాడు——ఇక్కడ ఎక్కడ దారి తప్పిపోయారు?

బాలిక——ముల్వపుట్టిగ్రామంనుంచి గద్వాల పోతున్నాం. దారిలో దొంగలు కొట్టినారు. అక్కడనుంచి పోతూ ఈలా వచ్చినాము.

వాడు——అల్లాగా! మిమ్మల్ని చూస్తే మాకు చాలా అనుమానంగా వుంది. ఇక్కడ మైలుదూరంలో మాసైన్యం మకాంచేసింది. అక్కడకి మీ ఇద్దరు రావాలి.

వసుబాలుడు తన సిరియాలదేవికేసి వారచూశాడు. ఆ అమ్మాయి ఆతనికేసి తీక్ష్ణమైన ఒక్కవీక్షణం పంపించింది. "వీళ్లతో వెడితే మనపని సున్న" అని అర్థం అయ్యింది వసుబాలుడికి. వాళ్లిద్దరకేసి వారచూశాడు. తుండుముక్కల్లా వున్నారు. కత్తులు, డాళ్లు వున్నవి. వీళ్లతో తాను డెబ్బలాడగలడా? ఇదివరకు ఎప్పుడూ యుద్ధంచేసి యెరగడే. అయితేఏం? అతనికొళ్లు పొంగింది. ఇదే సమయం. తన సిరియాలదేవి ఆశ్చర్యపడి తన్ని మెచ్చుకోవాలి. తలుచుకున్నకొద్దీ అతనికి ఉత్సాహం ఎక్కువయింది. కోపం పెంచుకున్నాడు. సింహంలా ఒక్కగంతువేసి ఎదుట మాట్లాడుతూవున్న సైనికుణ్ణి ఒక్కతోపులో కిందపడేసి వాడిమొలనున్న కత్తి లాగుకున్నాడు. ఈసంగతి మెరుములా జరిగింది. రెండవవాడు కాగడా అవతల పారేసి కత్తి దూసి ముందుకు ఉరికాడు.

తరాలనుంచి వసుబాలుడి కుటుంబంలోవున్న క్షాత్రం రాయిపెకలించుకొని వచ్చు ఒక పెద్ద నదిలా గిమ్మురుకుంటూ వచ్చింది. తండ్రి మహావీరుడు. ఆతని ఖడ్గయుద్ధప్రావీణ్యము రాయలదేశంలో ప్రతివారిచేత పొగడ్త పొందింది. శత్రువులకు గుండె అవియచేస్తుంది. ఆప్రావీణ్యము వసుబాలుని ఆత్మలో వుంది; దేహంలో సమైక్యమైవుంది. నాలుగైదు పొడుపులు, అడ్డుకోతలు, ఏటులు, మెలికలు అయినవి. ఆసిపాయి డొక్కలో చేయిపెట్టి చిమ్ముటగొట్టంలా వచ్చురక్తం ఆపుచేసుకుంటూ పడిపోయాడు.

ఆబాలిక ఇదంతా చూస్తూనే వుంది. వసుబాలుడి సాహసం చూసి ఆశ్చర్యపడ్డది. ఆమెకు అపరిమితసంతోషం కలిగింది. ఆమె కన్నులు నక్షత్రాల్లా మిలమిలలాడిపోయినవి. పడియున్న సిపాయి లేవకుండా ఆమె ఆతని పీకపై కాలువుంచి నొక్కివుంచి, అతనినడుమునే వేలాడుతున్న కైజారు తీసి కదిలితే పొడిచివేయ వలెనని ఉన్నది. కిందపడి నప్పుడు తల రాయికి తగిలి దిమ్మపడింది; అతనికి స్పృహవచ్చి కదిలినాడు. బాలిక వెనక్కు తప్పుకున్నది. వసుబాలుడిరూపం, స్నేహితుడి అవస్థా చూసి ఆతడు వసుబాలుడికి మోకరించాడు. వసుబాలుడు పారిపొమ్మని సైగచేసాడు. అభటుడు ఒక్కచిటికలో ఆతెలతెలపోయే చీకట్లో డొంకలలో మాయమైపోయాడు.

వసుబాలునికి ఉత్సాహం వదిలింది; భయము కలిగి గజగజలాడిపోయినాడు. తాను ఎల్లా చంపాడు ఒకమనుష్యుణ్ణి!-తన యింట్లో మాంసభోజనాదికములు పూర్తిగా మానివేసాడే. అమ్మయ్యో, వసుబా

బడు కూలబడి వణుకుతూ ఆఅస్పష్టసంధ్యలో లీనమైపోయేముఖం రెండు చేతులా మూసుకున్నాడు.

ఆబాలిక గబుక్కున బాకు అక్కడ పారవేసి వసుబాలుడి దగ్గరకు గంతువేసి ఆతన్ని కౌగిలించుకొని, "మీరు చూపిన ధైర్యం, శౌర్యము, ఆయుధకుశలత అపరిమితమైన ఆనందాన్ని కలిగించినవి. మీకేమిభయం? మీరు శివబాలరెడ్డిమూళ్లు గదా? ఒక్కమనుష్యుణ్ణి-విరోధిని-మనప్రాణాల్ని నిశ్చింతగా నల్లిని చంపివేసినట్లు తీసివేయదలంచుకొన్నవాడిని చంపుట ఏమిదోషము?" అని సానందాశ్రునయనాలతో ఆతనిముఖం చూసింది. వసుబాలుడికి జీవితము ధన్యమనిపించింది. ఆ వెలుగుచీకట్లో చెదిరిపోయిన ముంగురులతో కాంతులని విజ్జల్లేమోముతో సౌందర్యనిధులైన కన్నులతో తన్ను కౌగిలించుకున్న బాలికను చూచి వసుబాలుని పిరికితనం తెల్లవారి మంచులా పటాపంచలైంది. ఆతడామెను ఒడిలోనికి తీసుకుని మూర్ధమాఘ్రాణించి, "నువ్వు నన్ను ప్రేమిస్తున్నావా?" అని చిన్నప్రశ్న వేశాడు.

"నాకు మొదట ఇష్టంలేదు; కాని మిమ్మల్ని చూచినకొద్దీ నాహృదయం సంపూర్ణంగా మీపాలయింది. ఇప్పటితో నా ఆత్మ, నాసర్వస్వము తమలో లీనమైపోయింది."

వసుబాలుడి హృదయం రాగాలుపాడింది.

"అయితే పరపురుషుణ్ణి అన్నైనాఎంచక నన్ను తాళికోటలో ...."

"మానాయకుడు కొద్దివారాలక్రిందట మానాయనగారికి రహస్యమైన అంచె పంపించాడు. అది చూచి ఆయన గడియలకొద్దీ అదే ఆలోచించుకున్నారు. ఒకరోజున ఆయన నన్ను మారువేషం వేసుకోమన్నారు; ఆయనా వేసుకున్నారు. ఇద్దరం బయలుదేరాము. బీజపురంలో నవాబుగారి బంధుఖానాలో మీదగ్గరకు వచ్చాం. ఒకబుధవారం ఒకముసలితురకనవాబు, ఆయనకుమారుడూ రాలేదూ!"

"ఆయిద్దరు మీరా! నిజంగా!" ఆబాలికను తన హృదయానికి ఇంకా అదుముకున్నాడు.

"మేము బయటికి వెళ్లిపోయిన తరువాత మానాయనగారు నన్నుచూసి, 'అమ్మాయీ అరవిందా, ఆఅబ్బాయే నీభర్త; అది శ్రీశ్రీమన చక్రవర్తిఆజ్ఞ సుమా!' అన్నారు.

వసుబాలుడు ఆశ్చర్యంచేత అనిమిషుడయ్యాడు.

౮

తెల్లవారిపోతూన్నది: మంచు విడిపోయింది; ప్రకృతి అంతా తూర్యారావములు సలిపింది.

వసుబాలుడు అరవిందాదేవి చేయిపట్టుకొని నెమ్మదిగా కృష్ణ దాటడం ప్రారంభించాడు. కొంతదూరం పోయేటప్పటికి లోతు

అయింది. వసుబాలుడికి ఈతరాదు. మళ్లీ వెనక్కు వచ్చారు. ఒడ్డున వున్న పడిపోయిన రెండుచెట్లు కష్టపడి కృష్ణలోకి తోశారు. ఇద్దరూ పట్టుకుని నెమ్మదిగా కాళ్లుకొట్టుకుంటూ నదిలోకి, లోతుల్లోకి తేలిపోయారు.

ఆప్రవాహానికి నదిలో చాలా దిగువను గట్టు ఎక్కారు. ఎండ వచ్చింది. దంతధావనాదులు చేసుకుని రాయచూరు ఎటు వుందా అని కృష్ణానదితీరంవెంబడే నడక సాగించారు. వసుబాలుడు తలకు చుట్టుకున్న పైకండువా తడవలేదు కాబట్టి అది చీరపిడుచుకుని కట్టుకోమని అరవిందాదేవికి ఇచ్చాడు.

ఆమె పునహాపట్టుచీర పాముకుబుసంలాంటిది ఆ ఎండలో ఒక అరగంటకి ఆరిపోయింది. ఆరిపోయిన బట్టలు కట్టుకునిఇద్దరూ దారిసాగినారు.

ఆకలి! పొద్దెక్కినకొద్దీ ఆకలి ఎక్కువ అయింది.

ఆలాగే వెళుతూవుండగా నెమ్మదిగా నెమ్మదిగా పిరంగుల చప్పుడు వినవచ్చింది. పెద్దకల్లోలము హోరు. వీళ్లు నెమ్మదిగా ఒక గుట్ట ఎక్కారు. ఎదుట రెండుసైన్యాలు హోరాహోరిగా పోరుతున్నారు. రెండుక్రోశాలు వ్యాపించి వున్నవి ఆసైన్యాలు. బందూకులు, తోపుఖానాలు చెవులపుటాలను బద్దలుకొటుతున్నవి. అతిపారవశ్యంగా కించిత్తు భయంతో చూస్తూ నిలుచుండిపోయాడు వసు

బాలుడు. అరవింద ఆకలిచేత, బడలికచేత, ఆయాసంచేత ఒడిలిపోయిన పువ్వులా నేల వాలిపోయింది. వసుబాలుడు చూసి, 'అమ్మయ్యో' అని ఆబాలికను ఎత్తుకొని నెమ్మదిగా అగుట్ట దిగాడు. "ఆనతల సైన్యం రాయలసైన్యం అయివుంటుంది. అక్కడకు ఎలాగైనా జేరుకుంటిమా, మాప్రాణాలు మావి" అనుకుంటూ వసుబాలుడు ఆవైపుకు ఆ చెట్ల చాటునుంచి వెళ్లుతూవున్నాడు.

ఆతని హృదయాన్ని పసిపాపలా పడుక్కుపోయిన ఆ బాలిక

ఆతని మొగం చూసి, "ఈసమయంలో నేను బ్రతుకుతానని తోచదు. నన్ను వదిలి మీరు వెళ్లిపొండి" అని అన్నది.

వసుబాలుడు భయపడి కోపంతో, "నేనా నిన్ను వదలడం? పెన్నిధి దొరికిన పేదలా వున్నాను. పాలసముద్రంలో లక్ష్మి విష్ణువుకు దొరికినట్లు నాకు దొరికినావు. నాప్రాణం అంతా నీతోనే వుంది. నువ్వులేని ఉత్తరక్షణంలో శివబాలకట్టె పుత్రుడులేని తండ్రి—"

ఆబాలిక నవ్వుతూ ఆతనినోరు మూసివేసింది.

"ఆనతలిది శ్రీచక్రవర్తి సైన్యం, మనం ఎల్లాగో అక్కడికి పోవలె. నాకు ఏమీ ఓపికలేదు. కాబట్టిమీరు నన్ను దింపండి; కొంత దూరం నడవగలను. అలా నడవలేనప్పుడు మీరు నన్ను......ముఖ్యం గా ఈరెండువస్తువులు మీదగ్గిర వుంచండి: ఇది శ్రీచక్రవర్తి రహస్య ముద్రిక; ఇది మీరు మాకు అమరాబాదు పంపిన బేగిరావు ఉత్తరం" అని నవ్వుతూ యిచ్చింది. "ఎందుకూ ఈఉత్తరం" అని చిరునవ్వుతో వసుబాలుడు ఆవుత్తరం చూసుకున్నాడు. అచ్చంగా తన దస్తూరే.

"ఈవుత్తరం ఎందుకు దాచుకోటం?"

"ఆవుత్తరమే అతిముఖ్యమైంది. ఒకవేళ మీరు వొక్ఖరే మాట్లాడే స్థితిలో వుంటే అప్పాజీవారికి ఈవుత్తరం యివ్వండి."

"ఈవుత్తరం, ఈముద్రిక ఎలా దాచావు దేవీ! ఆసరదారు ఒక స్త్రీచేత తణికీచేయించాడు కదా!"

"వేగులవారిలో శ్రీచక్రవర్తి వేగులవారికి సరిపోయినవాళ్లు భరతఖండంలో లేరు. ఆరెండున్నూ నాతలముడిలో దాచుకున్నా-నేహమంతా వెతికిన మనిషి తలకట్టు వెతకలేదు సుమండీ!"

వసుబాలుడు ఈనాలుగుదినాల్నుంచి కవులుకూడా ఎరగని కొత్తసంగతులు నేర్చుకోడమనే ఆశ్చర్యంలో పడివున్నాడు.

ఆరెండువస్తువులున్నూ వసుబాలుడు నడుముకు కట్టుకుని బట్టలు సర్దుకున్నాడో, లేదో విరిగిపడ్డ ఒకకొండ ప్రవాహంలా నల్లభూపు సైన్యం పారిపోతూ ఆదారిని వచ్చారు. అనేకమందికి గాయాలు తగిలి వగరుస్తూ వున్నారు. వారిసుఖ్ఖాలు రక్తాలు; కారుస్తున్నవి. వారి దుస్తులు చిరిగిపోయివున్నవి. విరిగినకత్తులు ముక్కలైనవాళ్లు ప్రాణాలకోసం పరుగెత్తుకుపోతూ వచ్చారు.

వాళ్ళు వీళ్లని చూచారు. కొందరురౌతులు ఓపిక లేకపోయినా గుఱ్ఱాల్ని వీళ్లమీదకి తిప్పారు. వసుబాలుడు అరవిందాదేవిని వెనక్కు-తోసి, కత్తి,లాగి ఝళిపించి, జేవురించిన మొగంతో హృదయంలో ఏమూలలలోలేని భయంతో నిలుచున్నాడు. గుఱ్ఱాలు సకిలిస్తువుండగా నలుగురురౌతులు నాలుగువైపులా వచ్చారు. అరవింద కూచున్నది.

ఆరోజున వసుబాలుడు దెబ్బతగిలిన సింహంలా పోరాడు; దెబ్బలుతిన్నాడు; రక్తధారలఎరుపుతో ఉదయభానుబింబం అయ్యాడు. కొనఊపిరి వున్నంతసేపు ఏటు ఏటుకు తప్పుకోడం, పోటుపు పోటుకు వంగడం, అలా యుద్ధంచేసి వేటకుక్కలముందర కొమ్ములజింకలా, పెద్దపులులమధ్య వృషభరాజంలా, తమదగ్గిరకు వాళ్లని రానీయకుండా యుద్ధంచేశాడు.

చేతిలో కత్తి యెగిరిపోయింది; నెత్తిమీద బలమైనగాయం తగిలింది. కళ్లలో మెరుములుకమ్మి గిఱ్ఱున తిరిగిపోతూ గబుక్కున చైతన్యం వదలి పడిపోయాడు.

దాచి వుంచుకున్న బాకు తీసింది; నాలుగు దెబ్బలు తిన్నది, ఒకడిగుఱ్ఱాని పొడిచివేసింది; మహాశక్తి అయిపోయింది అరవిందాదేవి. నాలుగుక్షణాలు జరిగినవి.

ఇంతలో డెక్కలచప్పుడు, సింహనాదాలు వినబడ్డవి. రాయలు గుఱ్ఱపుదళంకాబోలు,విల్లునుంచివచ్చే బాణంలావచ్చింది. దానితో చెల్లాచెదరై పారిపోయారు బీజపూరు ఆరౌతులు. అందులో ఒకడు కసిగొని గుఱ్ఱంమీదనుంచే వంగి, తూలి పడపోతూవున్న అరవిందాదేవిని ఒక్క-అదటున మీదకి లాక్కొని పారిపోయాడు.

ఆవచ్చినరౌతు లిది చూశారు; వాళ్లవెనక అమితవేగంగా వచ్చిన సైన్యం యావత్తూ ఉడాయించారు. కాని నాయకుడు పక్కనున్న రౌతుకి "ఇప్పుడు జరిగిన ఆఅధర్మయుద్ధంలో ఒకవ్యక్తి పడిపోయి వున్నట్టున్నాడు! చచ్చినాడో బ్రతికివున్నాడో చూచిరా-కొన ఊపిరివుంటే నెమ్మదిగా నీదగ్గిరమందులు ఇచ్చి మన శిబిరానికి తీసుకుపో"

అని ఆజ్ఞయిచ్చాడు. ఆతడు వెనుతిరిగి మన వసుబాలుడు పడివున్న స్థలానికి వచ్చాడు. నాడి చూశాడు. 'ఊఁ' అని తల ఊపుతున్నాడు. మందులసంచిలోవున్న ఒక చిన్న మాత్ర తీసి పళ్లు బిగిసిపోయి వున్న వసుబాలుడు నోరు బలంతో విడదీసి ఆమాత్ర వేశాడు. దానితో వసుబాలుడు ఒక్క నిమేషంలో మూలగడం ప్రారంభించాడు.

౬

వసుబాలుడికి మెలకువ వచ్చేటప్పటికి ఒకగుడారంలో వున్నాడు. మంచిపరుపులు, దిండ్లు ఒకనులకమంచంమీద పరిచివుండగా, అందుమీద పడుకొనివున్నాడు. గుబుక్కున లేవబోగా అక్కడేవున్న ఒకాయన వద్దని వెనక్కు పడుకోపెట్టాడు.

వసు—నే నెక్కడున్నాను?

అతడు—శ్రీవిద్యానగరాధీశ శ్రీశ్రీమూరురాయరగండ కృష్ణరాయసార్వభౌముని శిబిరంలో వున్నావు.

వసుబాలుడు ఆశ్చర్యంతో మళ్లీ లేవబోయాడు. నెమ్మదిగా చిరునవ్వు నవ్వుతూ ఆవ్యక్తి వసుబాలుణ్ణి వెనక్కు పడుకోబెట్టాడు.

వసుబాలుడు—ఒకబాలిక వుండాలి!

"ఆమె క్షేమంగా వున్నదిలెండి".

వసుబాలుడికి అమ్మయ్యా అని పించింది.

అతడు—ఈరోజుకు నువ్వు కదలకూడదు. గాయాలుబలమైనవి తగిలాయి. రక్తం చాలా నష్టం అయింది. అందుకని నా ప్రార్థన.

వసు—అదంతా నాకు తెలియదండీ. నేను ఇప్పుడు తత్క్షణం అప్పాజీవారిదగ్గిరకు పోవాలి. నేనువారికి అతి ముఖ్యమైనటువంటి వేగు యివ్వాలి.

అతడు—రేపు యివ్వకూడదూ!

వసు—ఇప్పుడు జరిగే యుద్ధప్రాముఖ్యం మీకు తెలుసునా?

అతడు—నేను వైద్యుణ్ణయ్యా!

వసు—వైద్యులికికూడా ఎందుకు యుద్ధం చేతకాకూడదూ! కవులుఅందరూ యుద్ధం చేయవలసిందేకాదా!

అతడు—నిజం, నేను శ్రీనరసింహదేవరాయ సార్వభౌములదగ్గిర సేనానాయకత్వం చేశాను.

వసు—అమ్మయ్యా! అటయితే సరే. మీకు నమస్కారము. నాకు ఇప్పుడు బలం వచ్చేమందు ఇవ్వండి. నేను అప్పాజీవారి శిబిరానికి పోతా!

ఫిరంగులమోత వినబడుతూనే వుంది.

ఆవ్యక్తి మారుమాట్లాడకుండా తన మందులపెట్టెలోంచి ఒక బుడ్డి తీశాడు.

"ఇందులో ఒకమందు వుంది: ఒక చుక్క అమృతం; రెండుచుక్కలు విషం. ఈచుక్కతాగిన పదునాల్గు గడియలదాకా మనిషి యుద్ధం చేయగలడు; ఏనుగును ఎత్తగలడు. తర్వాత నాలుగు రోజులు లంకణాలు చేయవలసివస్తుంది."

వసుబాలుడు సరే అన్నాడు. ఆచుక్క తాగినాడు. అతని దేహంలో ఒకశక్తిప్రవాహం అతివేగంతో ప్రవేశించి కొండ పిండి కొట్టగలనన్న బలం వచ్చినట్లయింది. లేచాడు. ఆవైద్యుడు పైనవున్న సేవకునికి ఆజ్ఞయివ్వగానే ఆతడు గుఱ్ఱం ఒకటి తీసుకువచ్చి నిలుచున్నాడు. వసుబాలుడు ఆగుఱ్ఱం ఎక్కాడు. ఇంకోరౌతు సిద్ధంగా వున్నాడు. ఆతడు ముందు, వసుబాలుడు వెనకగా మహాపట్నంలావున్న శిబిరంలో ఆగుడారాల వీథుల్లోనుంచి వెళ్లి వెళ్లి, అనేకమంది రౌతులు; బలమైనపదాతులు కావలికాస్తూ, పట్టుజల్తారిముత్యాలతో అలంకరించి కుబేరమందిరంలా వున్న గుడారందగ్గిరకు వెళ్లారు. ఆపక్కనే ఆడంబరరహితంగా సౌభాగ్యము చూపిస్తూవున్న గుడారందగ్గిరకు వెళ్లారు.

దారిలో వసుబాలుణ్ణి అనేకమంది రౌతులు ఆపినారు; కాని ముందుపోయే ఆశ్వికుడు ఏదోజవాబుగాచెప్పగా పోనిస్తూవుండేవారు.

ఆగుడారందగ్గిరకు వెళ్లి గుఱ్ఱాలు దిగారు. అక్కడవున్న ద్వారపాలకుడు లోపలికి పోయేందుకు గురుతు ఇవ్వమన్నాడు. వసుబాలుడు ఒకముఖ్యకార్యముమీద శ్రీసార్వభౌముని సేవకుడు వచ్చాడని చెప్పమన్నాడు. ద్వారపాలకుడు పనికిరాదన్నాడు. వసుబాలుడికి కోపం వచ్చింది. "చాలాముఖ్యవిషయం: అందుమీద అంతా ఆధారపడి వుందయ్యా!" ద్వారపాలకుడు లాభంలేదని తలవూపినాడు.

వసుబాలుడు గుఱ్ఱంయెక్కి బయలుదేరినప్పటి నుంచి తాను మహమ్మదీయులతో పోరినవిధం, తనకు స్మృతితప్పినవిషయం అంతా జ్ఞాపకం వచ్చింది. తనకు శ్రీదేవి అరవిందాదేవి ఏమయి పోయినది? సురక్షితంగా వుందంటే! ఎక్కడ వున్నది? ఆవైద్యుణ్ణి ఇంకా తప్పక అడగవలసిందే! కాని ఆదేవి ఆజ్ఞ శిరసావహించేగా, తాను యీవేగు శ్రీఅప్పాజీవారికి తెలియజేయడానికి వచ్చింది. ఆ, జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఆబేగరావు ఉత్తరంతోపాటు ఆమె శ్రీసార్వభౌముని రహస్యముద్రిక యిచ్చింది. అది పనికిరాదా!

"ఓద్వారపాలకుడా! ఈగుర్తుచూసి నీయిష్టం వచ్చినట్లు చేయి" అని వసుబాలుడు తన దేహాన భద్రపరుచుకొన్న ఆముద్రిక చూపించాడు. ఆద్వారపాలకుడు వంగి నమస్కారముచేసి, తత్క్షణమే లోపలికి పోయి వచ్చి, "శ్రీఅప్పాజీప్రభువు మీరాకకోసం చూస్తూవున్నారు" అని అన్నాడు.

వసుబాలుడు లోనికి పోయాడు. విజయనగరసామ్రాజ్యం దేదీప్యమానంగా మట్టమధ్యాహ్న సూర్యుడులా వెలిగేటట్టుచేసిన శ్రీసాళువ

తిమ్మరుసు మహామంత్రులవారు పరుపులపై అధివసించి, ఏవో పత్రాలు తిరగవేస్తున్నారు.

వసుబాలుడు ఆవృద్ధునకు వీరనమస్కారముచేసి నుంచున్నాడు. తిమ్మరుసు "నువ్వు ఏవేగువాడవయ్యా! నీముఖం నాకు పరిచయంగా వుందే."

"ప్రభూ, నేను వేగుసైన్యంలో లేను. ఈవుత్తరం తమకి అందజేయవలసిందిగా ఒకబాలిక- అరవిందాదేవి, ప్రతాపనాయులవారి కుమార్తె- ఇచ్చింది." అని ఆవుత్తరం యిచ్చాడు.

తిమ్మరుసు అతి ఆనందంతో ద్వారపాలుకుణ్ణి పిలిచి, "శ్రీ తిమ్మనానాయకులవారిని, శ్రీ వేగేశిన అనంతమల్లవర మహారాజులుంగారిని సార్వభౌముని సదారానికి రావలిసిందిగా చెప్పు" అని ఆజ్ఞ యివ్వగానే ఆ ద్వారపాలకుడు పైనవున్న ఒక చమూపతికి ఆ ఆజ్ఞ అందిచ్చాడు. అప్పాజీ లేచి వసుబాలరెడ్డిని దగ్గిఱగా తీసి, "అబ్బాయీ! నీవిషయం చూస్తే నువ్వు అపరిమితమైన కష్టాలకు ఓర్చి ఈప్రాణప్రదమైన లేఖ పట్టుకువచ్చినట్లు మాకు స్పష్టమౌతూంది. శ్రీసార్వభౌముల కడ నీచరిత్ర చెప్పుదువుగాని రా!" అని ఆతన్ని వెంటపెట్టుకొని, తన సదారం దాటి సార్వభౌమునిసదారంవైపు నడనడం మొదలుపెట్టినాడు. దారిలో సైనికులు, చమూపతులు, దళవాయులు అంతా వీరనమస్కారములు చేస్తూనే వున్నారు. అప్పాజీగారిని చూడగానే సార్వభౌముని సదారపు ద్వారపాలకులు, చక్రరక్షకులు, రక్షకవీరులు, అంతా నమస్కారాలతో దారి యిచ్చారు. ఒక పారిపార్శ్వకుడు పరుగెత్తికొనిపోయి, సార్వభౌమునికడ మోకారించి, శ్రీ అప్పాజీవారు వస్తున్నారని మనవి చేసుకున్నాడు. సార్వభౌముడు చిరునవ్వుతో లేచి స్వాగత మిచ్చారు. మన వసుబాలుడు సార్వభౌముని ఎదుట మోకారించినాడు. సార్వభౌముడు అప్పాజీవంక చూచి, తలపంకించి, ఇది ఎవరు అని సంజ్ఞగా ప్రశ్నించినాడు.

"ప్రభూ! ఇతడు అతి ముఖ్యమైన వేగు పట్టుకొని వచ్చినాడు. తిమ్మన్ననాయకులకు, అనంతమల్లవర మహారాజులకు కబురు పంపించినాను."

సార్వభౌముడు ఆపరుపుల సింహాసనంమీద కూచున్నాడు. వసుబాలుణ్ణి ఎదుటవున్న పరుపులమీద కూచోమని శ్రీఅప్పాజీ సంజ్ఞ చేశాడు. ఇంతలో తిమ్మన్ననాయకులు, అనంతమల్లవరప్రభువూ వచ్చారు.

వారు వీరనమస్కారాలు చేసి తమ ఆసనాలమీద సార్వభౌముని కనుసన్నతో అధివసించారు.

అప్పాజీ అరవిందాదేవి వుత్తరం తిమ్మన్ననాయకులకు యిచ్చినాడు. ఆవుత్తరంచూసితిమ్మన్ననాయకులు "ఇదిఏమి" అనిప్రశ్నించాడు.

తిమ్మరుసు-"అరవిందాదేవి వుత్తరం."

"ఆఁ! వచ్చినదా! వచ్చిందా! ఇక రాయచూరు రెండునిముషాల్లో పట్టుపడింది! ఏది! ఎవరది- నీళ్లడేగిసా చిన్నది పట్టుకురా" అని సంతోషంతో తొందరపడ్డాడు. డేగిసా రాగానే తన దగ్గిర వున్న సంచిలోని పొట్లంలోవున్న పొడి కొంత అందులో చల్లి నీళ్ళు కలపమని ఆజ్ఞయిచ్చి ఆవుత్తరం అందులో వేశాడు. పైన వసుబాలుడు సిరియాలదేవిని పంపమని మామగారికి రాసినదన్న వుత్తరం అక్షరాలు మటుమాయమైపోయాయి. ఆవుత్తరం నీళ్ళలోంచి తీసి, అద్దు, హారతికర్పూరపు వుండ ఒకటి తీసి వెలిగించి ఆసెగలో ఈవుత్తరం పట్టుకున్నాడు. మంత్రంలా ఆపెద్దపత్రంమీద గీతలు, అక్షరాలు చీమలబారులాంటివి కొత్తవివచ్చి ప్రత్యక్ష మయినవి.

సార్వభౌముడు, తిమ్మరుసు, తిమ్మన్న, మహారాజు అందరూ ఆవుత్తరం మధ్య పెట్టుకొని, "ఇదిగో, ఇక్కడ అగడ్తలోతు తెలుస్తూన.

ఇక్కడ గోడ లోటు. ఇక్కడ కాపలా ఎక్కువ వుంచలేదు. ఇక్కడ సైన్యాలు అపరిమితం. ఇక్కడ ఫిరంగులు మంచివి కావు." అని అన్నీ చూసుకుంటూ దీక్షగా ఒకగడియ తదేకధ్యానంలో వున్నారు.

అయినది. సార్వభౌముడు చిరునవ్వునవ్వుతూ వసుబాలుణ్ణి దగ్గరకురమ్మన్నారు. వసుబాలుడు దగ్గరకువెళ్లి ఆసనందాపుననిలబడ్డాడు.

"నీచరిత్ర చెప్పు."

వసుబాలుడు చక్రవర్తి ఆజ్ఞ కాగానే ఆజలతారు సుదారం, ఆ మణిదీపం బుడ్ల మిరుమిట్లు, పట్టుపరుపులు, కాశ్మీరరత్నకంబళ్లు, పట్టు కలంకారీతెరలు, ముత్యాలజాలర్లు- అన్నీ మరచిపోయాడు. కవి భావోన్మాది; ప్రేమపూర్ణకజీవి. ఆనందాత్ముడు అయిపోయి మొదట నుంచి ప్రాసగుచ్చినాడు; చరిత్ర ఏకరువుపెట్టినాడు.

ఆతనికథలో అందరూ తన్మయత్వం బొందినారు. సార్వభౌముని ముదము, అప్పాజీగారిసంతోషము కన్న తిమ్మన్ననాయకులు పొందిన ఆనందము అపరిమితము; ఒకపారిపార్శ్వకునితో చెవులో రహస్యం చెప్పి పంపించాడు.

"ఏమిటీ, నువ్వు శివబాలరెడ్డి నాయకుల కుమారుడవా?" అని సార్వభౌములు ఆశ్చర్యం వెలిపుచ్చినారు.

"పెద్దన్నగారి శిష్యుడవా!" అని తిమ్మరుసు తల పంకించాడు.

"పారశీకం నేర్చుకునేందుకా బీజపురంవెళ్తా" అని మల్లవర ప్రభువు చిత్రం అయిపోయాడు.

తిమ్మన్న నాయకులు మాట్లాడనే లేదు.

వసుబాలునికథ పూర్తిఅయింది. ఆతడు చక్రవర్తి ఎదుట మోకరించి, "మహారాజాధిరాజా! నేను ఆబాలికను.......... ఆమె ఇప్పుడు ఎక్కడవున్నది? ఆమెకుఆపద లేదుగదా? ఆమెచరిత్ర ఏమిటి? నాకు తెలియజేయ ప్రార్థించుచున్నాను" అన్నాడు.

సార్వభౌముడు చిరునవ్వుతో వసుబాలుణ్ణి దగ్గరకు రమ్మని, తన మెళ్లోఉన్న దివ్యమణిహారం ఒకటితీసి ఆతనిమెళ్లోవేసి, తల నిమిరి___ "కవివిన్నీ, వీరుడవున్నూ అయి నీచక్రవర్తికి సహాయం చేసుకో!-అని పెద్దనామాత్యులకి కబురు పంపవలసింది" అని అన్నారు.

ఒకద్వారపాలకుడు వేగంగా పోయినాడు. వసుబాలుడు భూలోకంలో లేడు. ఇదివరకు చక్రవర్తిని దూరంగా చూడడమే; ఆయనతో మాట్లాడలేదు. ఆయన తలనిమిరినప్పుడు శ్రీఆదివిష్ణువు ఆశీర్వదించినట్లయింది. జన్మసాఫల్యంఅయిందిఅనుకున్నాడు వసుబాలుడు.

ఇంతలో ఒకపక్కనుంచి పెద్దనామాత్యులు, ఒకపక్క నుంచి శివబాలరెడ్డినాయకులు చక్కావచ్చి సార్వభౌమునికి నమస్కారములు చేసి ఆసనాలు అధివసించారు.

వసుబాలుడు ససంభ్రమంగా లేచి గురువుగారికి మోకరించి నమస్కరించాడు. ఆయన లేవదీసి, "ఏమి చిక్కావు, గట్టితనం దాల్చావు; ఈగాయాలు, ఈకట్లు ఏమిటిది!" అనిఅన్నారు.

వసుబాలుడు తండ్రికి మోకరించినాడు. ఆతడు కుమారుని ఎత్తి మూర్ధ మాఘ్రాణించా. డుకళ్ళనీళ్ళు తిరుగుతూవుండగా, గొంతుకలో డగ్గుత్తిక పడుతూవుండగా, కుమారుణ్ణి గట్టిగా కౌగిలించుకున్నాడు. అక్కడవున్న అందరకు కళ్లల్లో నీళ్ళు తిరిగినవి.

అప్పాజీ "శివబాలరెడ్డివర్యా! నీకుమారుడు తన సార్వభౌమునికి, శ్రీవిజయనగర సామ్రాజ్యానికి తీరరాని ఉపకారం చేసినాడు. శ్రీసార్వభౌములు అతనికి నూరాపాలెం జాగీరు దయచేయుచున్నారు." అని అప్పుడే చక్రవర్తి స్వహస్తనామాంకితమైన ముద్ర వేయగానే ఆపత్రము పుచ్చుకొని వసుబాలుడికి యిచ్చినారు.

ఇంతలో ప్రతాపనాయులు ఒక బాలికను మేలిముసుగుతో కొనివచ్చినారు. అందరూ ప్రతాపనాయకుణ్ణి బహూకరించారు.

వసుబాలుడి గుండెలు కొట్టుకున్నవి. ఆతనికి దివ్యగీతానాదములు వినిపించినవి. వేయారు అపరిమిత సుగంధములు వీచినట్లయినవి.

అప్పాజీ- ప్రతాపనాయకా! నువ్వు నీసార్వభౌములకు చేసే సేవ అపరిమితము. నీకుమార్తె ఎవ్వరికిన్నీ సాధ్యముగాని రహస్యభేదనాలు నీసహాయంతో చేసి అత్యుత్కృష్టమైన సేవ చేసింది. ఆమెకు శ్రీసార్వభౌములు నూరాపాలెం జాగీరు పక్కవున్న వీరాపాలెం జాగీరు దయచేస్తూవున్నారు. ఆరెండు జాగీర్లు కృష్ణాతుంగభద్రల్లా ఉండుగాక!

సార్వభౌములు, మల్లవరప్రభువు, తిమ్మన్ననాయకులు "తథాస్తు" అని అన్నారు.

అప్పాజీ సార్వభౌమునివంక చూసి అన్నాడు- "దేవా! ఈతిమ్మన్ననాయకులే ఈనాటకానికి సూత్రధారులు. ఈలా వస్తుందని అనుకోలేదు. ఈఅమ్మాయి అంపం లోకప్రసిద్ధం. అమ్మాయిని వసుబాలుడికి యివ్వడానికి తనకుడిచెయ్యి అయిన ప్రతాపనాయని కోర్కతో ఆబాల ఏదో కష్టంలో, దొంగలు కొట్టునట్లుగా ఏర్పాటు చేసి, వసుబాలుడు చూసేటట్లుగా చేసి ఆతడు ఆమెను రక్షించేటట్లు చేయాలిసిందిగా ఆజ్ఞ పంపించాడు. శివబాలుని 'కుమారునకు ప్రతాపుని కుమార్తెను యిచ్చునట్లు శ్రీదేవర ఆజ్ఞ ఇదివరకే పుచ్చుకొన్నాను కదా! అది నేను పంపినాను. కాని అసలు జరిగినకథ వేరు. విగూపాక్షుడే వసుబాలుడికథ తాను నడిపాడు."

౧౦

వసుబాలుడు ప్రతాపుని శిబిరానికి పోయాడు. అంతఃపురండేరాలు ప్రతినాయకుని డేరాకు వెనుకగా వుంటాయి. అంతఃపురస్త్రీలు కనబడరు! అయితే అదృష్టం, ప్రతాపనాయకులు లేరు. ఇంతలో డేరాకు ఒకద్వారానికి వున్న తెర ఒత్తిగింపబడింది. ఒకవ్యక్తి మెరుములా, సుగంధప్రవాహం సుడిగాలిలా, వేయి ఆనందాల సుడిగుండంలా వచ్చి వసుబాలుడి ఒళ్లో పడింది. వసుబాలుడు మైమరచాడు. వెనకయీలాగే వచ్చిందికా! వాళ్ళిద్దరూన్నూ ఆతన్మయంలో ఒకరిగాయాలు ఒకరు చూసుకుంటూ ఒక్కటే ఆశ్లేషంలో తమతరువాయి కథారహస్యం చెప్పుకుంటూ వుండిపోయారు.

188

ఆంధ్రపత్రిక విభవసంవత్సరాదిసంచిక

బృందావనవిహారము

[జయపుర చిత్రము: దివాన్ బహదూర్ చతుర్భుజదాసు గోవిందదాసుగారి యనుమతిని]

తుమ్మెద పెండ్లికొడుకు

జి. జాషువగారు

కొండల నందు గుంజిగురుఁగొమ్మలుమేసి మదించు భద్రవే
దండకపోలదానజల ధారలఁ దానము లాడఁబోయి యు
ద్దండకఠోరకర్ణములు దాఁకిన మూర్ఛిలితో? మతేల రా
కుండెద? నీవిలంబనము నోర్చునె తేఁటిపడంతి షట్పదా?

కోరిక పల్లవింప నదిగో సుదతీమణులెల్ల నీముఖాం
భోరుహదర్శనార్థమయి పుష్పాడిపుట్టములఁ ధరించి కా
సారని కేతనాంగణవిశాలతలంబుల విశ్రమించి యు
న్నారిఁక రాకయున్న దహనంబునఁ గ్రుంకెదరోయి షట్పదా!

కాకులు కూసినంతన యొకాయొకి నిద్దురనుండి లేచి మా
ధ్వీకము దొంగిలింపఁ బరువెత్తితి వబ్జహితుండు గ్రుంకునం
దాఁక సుధాధనాపహరణం బొనరించెద వేలనోయి? నా
ళీకవనంబు కన్నుముకుళించిన నీగతి యేమి షట్పదా?

తమ్ములచుట్ట మస్తగిరి దాఁగ; మృగాంకుఁడు తూర్పుకొండనె
త్తమ్ముల కెక్కి చిక్కని సుధారసభుక్తి చకోరబంధు బృం
దమ్ముల కిచ్చె నీతిపటుదాఁక గృహంబుఁ దలంప వేల? నీ
తుమ్మెదపెండ్లికూఁతుల నెదుర్కొన రాఁగదవోయి షట్పదా!

పూవులు దాఁచుకొన్న మధువుం దనివారఁగఁ గ్రోలియింటికిన్
దేవ లెనన్న యాస నలుదిక్కుల కెక్కుడు నీచరిత్రయం
దేవ జనించి పద్మవనమెల్ల మొగంబు మరల్చె నింత తృ
ష్ణావిలబుద్ధి తమ్మిచెలి కంపకపోవదు నిన్ను షట్పదా!

మొన్న వివాహమాడితివి ముద్దుపడంతుల పెండ్లియైన యం
తన్నవమల్లికామధునదంబులఁ జొచ్చితి వెంతకాల మీ
క్రొన్నవతీవె జొంపములఁ గూఁతలు వెట్టెద వింకనైన రా
కున్న జగంబు మెచ్చదనియుం దలపోయ వదేల షట్పదా?

బంగరుపూవుటిండ్ల తలవాకిలిఁ ద్రొక్కని బిచ్చగాని ని
న్నుం గని నవ్వుచుండు సుమనోనిచయంబది యేటివింత నీ
యంగనకంఠమం దలరదా యలనాఁటి సువర్ణసూత్ర మో
భృంగకుమారకా! కుదువఁ బెట్టవుగా మధుమద్యపాయివై?

నీలాంబరి

రాయసం వెంకటశివుఁడు గారు, యం. ఏ., యల్. టి.

౧

చెన్నపురిమహాసభలు దర్శించి, సొమ్మిచ్చి శోకము తెచ్చుకొనినట్లు మనస్తాపమున క్రుంగుచు, సాయంసమయమున కిల్పాకుతోఁటలోఁ గూర్చుంటిని. అచటి పెద్దచెట్లపై పిల్లవాయువులు ప్రసరించుట వలన మెల్లని సంగీత మారంభమయ్యెను. మెత్తని పానుపువంటి పచ్చిక మీఁదఁ బండుకొని, నిర్మలిన మగు నంబరతలము నుపలక్షించుచు ఈమూఁడునాళ్లనుండి నన్ను విడనాడిన మనశ్శాంతిని మెల్లమెల్లగఁ జేపట్టుకొనుచుంటిని. మనస్సును గలంచెడివి చిన్నచిక్కులే యైనను ఒక్కపెట్టున వాని నుండి విముక్తిఁ గాంచుట దుస్తరము. మరల మరల నా మనస్సు తాత్కాలికకష్టములు తలపోయుచు వనటఁ జెందుచుండెను. దేశీయసభా ప్రతినిధులకు విడుదులలోఁ గలుగని సదుపాయముల వైపునకును, సంస్కరణసభలో నాంధ్రదేశులు గాంచని ప్రాముఖ్యము కొఱకును, పాఠ్య-వేడుకలలోఁ జూపఱకు లభించని వినోదముల వెనుకను నామనస్సు మరలమరలఁ దిరుగుచుండెను. అంత దూరమున వచ్చెడి యొకపురుషుని యాకారము గానఁబడెను. ఈయన నాకుఁ బరిచితుఁడే; నా పూర్వపు గురువులలో నొకరు. సజ్జనుఁడయ్యును, ప్రాతపడిన యూహల నంటి పెట్టుకొనియుండు నీమహానీయునినుండి ముఖము తొలఁగింపఁ దలఁచుకొంటిని! స్వర్గము చేరినను 'వడ్లకులు' తప్పవే! ప్రాతమనుష్యులు, ప్రాత భావములు, ప్రాత పద్ధతులు—వీనిని మొదలంట నాహృదయమునుండి పెరికి వేయఁ దలంచితిని. నవనవ నూత్న భావములతో నుప్పొంగు నా మనసున కీప్రాఁతవానితోఁ బనియేమి? యువకులు, క్రొత్తత్రోవలు, నూతనపరిస్థితులు వీనిలోనే భారతదేశమోక్ష మిమిడియున్నదని తలంచి, తలవంచి యామనుజుని బారినుండి తప్పించుకొనఁ జూచుచుంటిని.

ఆయన యంతమాత్రమున నూరకపోక, "ఎవరక్కడ? పురుషోత్తమూ!" అని కేకవైచెను. "ఇదేమిరా, ఈసంధ్యవేళ నీయనకంటఁ బడితిని!" అని సణుగుకొనుచు విధిలేక నేలఁబరచిన యుత్తరీయము నెత్తినిజుట్టి, లేచిపోయి యాయనను గలసికొంటిని. ఉభయకుశలోపరి, గురువు తనదారిని దాను సాగిపోయి, యమితవాంఛనీయ మగు స్వేచ్ఛకు శిష్యుని వదలివేయునని కాంక్షించితిని! కాని యటు జరుగలేదు. చీఁకటి పడుచున్నతఱి చెట్లనీడ నిలువ రాదనియు, నామనస్సును గలంచెడివి నిజమైన కష్టములు గావనియు నన్నాయన హెచ్చరించి తనతోఁ దీసికొనిపోయెను. యౌవనముపై వార్ధక్యము చెలాయించెడి యిట్టి నిరంకుశాధికారమునకు నేనంత [illegible] గలిసినను, చేయున దేమియులేక, ఆయనవెంట నడుగు లిడితిని. మహాసభా ప్రతినిధులకు మద్రాసువారి యాతిథ్యము ఒప్పిదముగ నున్నదనియును, సంఘసంస్కరణ సభాకార్యక్రమభారము మనయాంధ్రసోదర సోదరీమణులే యాతూరి వహించుట యెంతో శుభావహమనియును మాగురువులు నాకు నచ్చఁజెప్పిరి. మనస్సునకుఁ గొంతకలఁకఁదీఱి నేనంత వారితోఁ గలసిపోతిని.

"అయ్యా! రాత్రిసమయమైనది. బసకుఁగాక మన మిపు డెచటికి బోవుచున్నాము?" అని నే నడిగితిని.

"పురుషోత్తమూ! నీకుఁ జెప్ప మఱచితిని- చెన్నపురి వచ్చినపుడెల్ల, నాపూర్వ పరిచితులఁ జూచికాని మరలిపోను. రేపె నే పయన మేర్పఱచుకొన్నాను గాన కొందఱుమిత్రులఁ జూచి పోవలెనని యిటు వచ్చుచున్నాను" అని నాగురువర్యులు చెప్పి,ఒకచెట్టున కెదురుగనున్న యింటిసంఖ్య తెలిసికొనిరమ్మని నన్నంపిరి.

తెలిసికొనివచ్చి చెప్పితిని. ఆగుమ్మమునొద్ద కాయన పోయి,"నీలాంబరమ్మ యున్నారా!" అని తలుపుతట్టెను.

పరిచారిక తలుపుతీసి, "అమ్మా, స్త్రీలసభకుఁ బోయినారు. వచ్చుసమయమైనది. మీరు లోపలఁగూర్చుండుఁడు" అని యాహ్వానించెను. అంత మే మిరుపురము లోనికిఁ బోయి కూర్చుంటిమి.

"పురుషోత్తమా! మనము సందర్శింపఁబోవు స్త్రీ చరిత్రము విచిత్రమైనది. ఆమె వచ్చులోన నీకాకథ వినిపించెదను" అనిపలికి నాయనయిట్లు ప్రారంభించెను.

౨

"నలువదియొక్క సంవత్సరములకుఁ బూర్వము క్రిస్మసుపండుగలలో నొకానొకసంవత్సరము వేడుకలు జరుపుటకై పీపుల్సుపార్కులో నెన్నియో పెద్దకుటీరములు వేయఁబడెను. ఇపుడు నీ కెంతో చప్పగాఁ గానవచ్చిన పార్కువేడుకలలో నాలుగవవంతువానికే ఆనాఁటివారు చెవి కోసికొని యుండిరి. అప్పటి స్వల్ప వినోదములకే యాకాలపు ప్రజలు ఆనందమును మిన్ను ముట్టుచుండిరి. అనుదినమును వేలకొలఁది జనులు వినోదములు దర్శించుట కాయుద్యానవనమున కేతెంచుచుండిరి. ఒక కుటీరమున నాటకము, రెండవదానిలో గారడి, మూఁడవదానియందు విచిత్రవస్తుప్రదర్శనమును జరుగుచుండును. ఇటు లేకకాలమున నెన్నివినోదములో జనుల చిత్తాకర్షణము చేయుచుండెను.

"ఒకసాయంకాలము, ఒక కుటీరమునిండ జనులు మూఁగియుండి, గారడీవినోద్యములు చూచుచుండిరి. ఇపుడు ప్రమాదవశమున దడి నిప్పంటుకొని, పాకపై కెగఁబ్రాకెను. జనులదృష్టి యాటలయందే యుండుటచేత, మంట నడికప్పున కెగయువఱకును పెక్కుండ్ర కా యుపద్రవము దృగ్గోచరము గాకుండెను. చూచినకొందఱు ఒకమాఱుగ లేచి, 'పాకకు నిప్పంటుకొనినది!' అని గట్టిగ నఱచి, ద్వారమువైపునకుఁ బరుగులిడిరి. మంటలు కనుఁబడకుండియును, మాటలు వినఁబడకుండియును, వీరిని జూచి నలుదిశలనుండినవా రొక్కుమ్మడిగ లేచి, ఏదో యుపద్రవము సంభవించినదని మాత్రము గ్రహించి, కేకలు వేయుచు ద్వారముదిశ ముఖమైరి. పార్కులో వేసిన యానాఁటిపాకల కన్నిటికి నొక్కొకద్వారమే యేర్పడియుండెను. ఆ యిరుకుదారిని వందలకొలఁది మనుజు లొకసారి గఁబోవుట కలవిగాక జను లొకరినొకరు త్రోసికొనుచు, బైటపడుట కనేకప్రయత్నములు చేసిరి. ప్రాణభయముచేత పలువురు ఇటునటుఁబోవ ప్రయత్నించి, స్తంభముల తాఁకుడుచేత గాయపడి, నేలఁ బడిపోయిరి. ఈలోపుగ మంట లెగఁబ్రాఁకి, పాకనలుదిశల వ్యాపించెను. కాలుచుండిన కొయ్యలు పడి, దారితెలియక చెరలాడు లోని జనులు కొందఱు ఒడలు కాలి, అగ్నిహోత్రుని కాహుతియైరి. పలువురు కొనయూపిరితో నుండి, చెప్పనలవికాని వేదన కగ్గమై కొట్టుకొనుచుండిరి.

చేరువనేయుండిన తక్కిన పాకలలోనివారి కగ్ని వలన వెంటనే ప్రమాదము లేకుండెనను, లోన మూఁగిన జనులు చెప్పనలవిగాని యలజడిపాలైరి. ప్రజలసంక్షోభమునకు మితిలేదు. అజ్ఞాన మెన్నియనర్థములకో మూలకందమని జను లనుకొందురు, మఱి జ్ఞానమన్ననో, విపత్తునకు పర్యాయపదమనియు చెప్పవచ్చును! ఏదో చేరువనున్న పాకకు నిప్పు తగిలెననియు, పార్కుప్రాంతమందలి బోనులనుండిన పెద్దపులులు తప్పించుకొని పాకలలోఁ జొచ్చెననియును ప్రజలు విపరీతముగ వేర్వేరువిధములఁ జెప్పుకొనిరి. 'నిప్పు', 'పులి' యను నసంపూర్తిమాటలు చెవిఁ జొచ్చిన జనసమూహము ఒక్కపెట్టున పాకలలోనుండి బైటపోవుటకుఁ బ్రయత్నించుచుండిరి. పాక కొక్కొకమార్గమె యుండుటచేత, జను లొకరినొకరు త్రోసికొనుచు, ఒకరితోనొకరు పోరుచుండిరి. శరీరసత్త్వము లేనివారు, చిన్నలు, స్త్రీలు, వృద్ధులును జనులయొరపిడికి క్రుంగుచును, కాళ్లక్రింద నలుగుచును, దెబ్బలుతినుచును, చెప్పనలవిగాని బాధలపాలైరి. ఆమూఁకకు నిజముచెప్పి, ధైర్యమార్గముసూచించి, అదుపులో నుంపఁగలవా రచ్చటఁగానరాకుండిరి. కావున మృత్యుదేవత ఆసాయంసమయమున, ఆవినోదరంగమున, తన వేయినాల్కలను జాచి,

లీలాలాస్యము చేయుచు, జనసమూహమును దనయిచ్ఛ వచ్చినచొప్పునఁ గబళించుచుండెను.

3

"బాల్యదశనుండిన నే నాకాలమున చెన్నపురిలో విద్యార్థిగ నుండి, వినోదములుచూచుట కానాఁడు పార్కునకు వెళ్లియుంటిని. ఉపద్రవముసంగతి వినులఁ బడఁగనే నేనుండు కుటీరమున జనసమూహము తుపానుసమయమున సముద్రతరంగములవలె లేచి, పిచ్చివారివలె కేకలు వైచుచు, ప్రాణసంరక్షణార్థమై ద్వారముకడకుఁ బరువులిడసాగిరి. జను లచ్చట మఱింత క్రిక్కిరిసి యుండుటచేత, కాలుసాగుటకే వలనుపడకుండెను. అందుచేత, ప్రజాసంక్షోభము మేరమీఱి యుండెను. పైఁబడు మంటలవలని యుపద్రవము మాకుటీరమున లేకున్నను, ఎవరిప్రాణములు దక్కించుకొనుటకు వారుచేయు ప్రయత్నములే యందఱికిని ఉపద్రవము తెచ్చిపెట్టుచుండెను. దారికొఱకు పెనఁగులాడుచును, త్రోసికొనుచును, తిట్టుచును, శోకించుచును, అచటి మనుజులు తమమానవత్వమును మఱచిపోయి, మృగప్రాయులుగ సంచరింపసాగిరి. ఒక్కింత యోపికగలిగి మెల్లమెల్లగ నడచినచో నందఱును భద్రముగ, సులభముగ ద్వారము చేరియుందురు. కాని ప్రాణములమీఁది మమకారమున ఒకరికాళ్లొకరికి బంధములుగను, ఒకరిచేతు లొకరికి ఉరిత్రాళ్లుగను బరిణమించెను. నే నపుడు పైకిఁ జూచి, 'ఆహా! నిర్హేతుకముగ నెట్టి ఘోరమృత్యువు పాలు కావలసివచ్చినది దైవమా!' అని నిట్టూర్పువిడిచితిని.

"ఈసంక్షోభము వలన ఆకుటీరమున నొకరిమొగ మొకరికిఁ గానఁబడుటలేదు; ఒకరిమాట యొకరికి నచ్చుచుండుటలేదు. ఐన నట్టి కోలాహలమునందు, 'తొందరపడవద్దు!' అనుమాటలు పలుకు బొంగుగొంతొకటి యపుడపుడు వినవచ్చుచుండెను. ఇదిమొదట నెవరును లెక్కచేయలేదు. కాని యిట్లు హెచ్చరించుచుండు మనుష్యుఁడు కొన్నినిముసములలో ద్వారపుస్తంభమున కెగఁబ్రాఁకి, అచట దడిని తనచేతి బెత్తముతో మోఁదుచు, 'సోదరులారా! వేగిరపడకండి! మెల్లగ నడచిపొండి—మీకు వచ్చిన యుపద్రవ మేమీలేదు!' అని బిగ్గఱగ నఱచుచు, బెత్తమును కదలించుచు, జనుల తీవ్రగమనము నరికట్టుచుండెను. ఈతఁడెవరాయని నే నట్టె పైకిఁ జూడఁగా బుగ్గమీసములతో శోభించు పెద్దపులిమోమువంటి లావుమొగముగల మిల్లరుదొర యాకృతి కానవచ్చెను. మిల్లరుదొర హెచ్చరింపుమాటలవలన జనుల యాతురతయు, ఆర్పులును క్రమక్రమముగ శమించెను. ఇపు డచటినుండి ప్రజలు నెమ్మదిగ నడచిపోఁజొచ్చిరి. నడువలేని బాలకులను తనమూఁపున నిడుకొని మిల్లరు బైటికిఁ గొనిపోయి విడిచివచ్చుచుండెను. ధైర్యవిహీన లగు నబలల కామహనీయుఁడు తన చేతికఱ్ఱను చేయూఁతగ నిచ్చి రక్షణస్థానముఁ జేర్చుచుండెను.

"బైటపడి బ్రతికితి నిఁక దేవుఁడా యని నిట్టూర్పు విడుచుచు నేను దూరమునఁ దగులఁబడుచున్న పాకవైపునకుఁ బరుగులిడుచున్న గుంపును జేరితిని. అచట నే మొట్టమొదట నిప్పుపుట్టినదని ప్రజలు దానిని జూపించుచుండిరి. ఆకుటీరమునుండి తప్పించుకొనఁగలిగిన జను లిదివఱకే బైటికి వచ్చివైచిరి. ఇఁక నెందఱో లోపల చిక్కుపడియుండిరనియు, కొందఱి దేహములు తగులఁబడుచున్నవనియును, కొందఱు కాలుసేతులు విఱిగి పడిపోయిరనియు జనులు చెప్పుకొనుచు, కుటీరద్వారముఁ జేరిచూడవలెనని త్రోసికొనిపోవుచుండిరి. కాని యచటి చోద్యము చూడవలె ననుతలంపే కాని, ఆపన్నులను దప్పింపఁ గోరెడి సచ్చింతమాత్రము వారి కెవ్వరికిఁ బొడమకుండెను. ఆ ద్వారముఖముదగ్గఱ వెనుక మాకుటీరమునొద్ద యఱచిన పురుషుని కంఠస్వరమె నాకు వినవచ్చెను. 'ఇక్కడ కెవరును రావలదు. లోన చచ్చిపోవుచున్నవారిని వెలుపలికీడ్చివేయవలెను.' అని మిల్లరుదొర గొంతు చీల్చుకొని యఱచుచుండెను. ఆయన చొక్కాయి మసితోఁ గప్పఁబడియుండెను. పైనుండి రాలు నిప్పుకణములవలన దానిలో తూట్లు పడుచుండెను. 'మీరిఁక కదలిరండి, రండి!' అని యాయన కనేకులు బైటనుండి బోధించి, సైగచేయు

చుండినను, ఆమహామహుఁడు అట్లు చేయక, ఒకమూల యఱచుచును, ద్వారముదగ్గఱ పడిపోయి సగము మృతి నొందిన వారి కళేబరములను బైటికి లాగివేయుచును, ఇంక నిట్టిసాయమె వేగచేయుట కెవ్వరైన తమకుఁ దోడ్పడుఁడని జనుల వేఁడుచును ఉండెను. ఆయనకు సహాయులు బొత్తిగ లేకపోలేదు: ఇంకొక తెల్లవారును, ఒక హిందూ యువకుఁడును ఆయనను శీఘ్రమె కలసికొని ఆయన యాజ్ఞ చొప్పునఁ బనులు నెఱవేర్చుచుండిరి. లోకము నిప్పు డావరించుచున్న యంధకారమును బైటికిఁ దోలుట కేర్పడిన వా యనునట్లు, పైనుండి కాలి పడిపోవుచుండిన యాకొయ్యలవెలుఁగున ప్రజాసేవచేయు నామువ్వురు మనుష్యుల ముఖములును తళతళమని మెఱయుచుండెను. లోకసంరక్షణార్థ మావిర్భవించిన దేవతలవలె వారు గాన్పించిరి.

'ఈపాటికి వెడలిపోవుదము!' అని యిరువురు సహచరులును తక్కు తొందరపఱచుచున్నను మిల్లరుదొర వారిమాటల వినక, 'కడసారిప్రయత్న మొకటి చేసెదను. దక్షిణపుదిక్కున నొకస్త్రీ యాకారము గానవచ్చుచున్నది!' అని మండిపోవుచున్న యింటిలోని కట్టె చొచ్చెను. తోడనె పొగ వాని కనులను గప్పివైచెను. అగ్నిదేవుఁడు నాలుకలు చాఁపుచు వాని నాహుతిఁగఁ జేయఁ జూచుచున్నట్టుగఁ గానఁబడెను. 'ఇంక రండి, రండి!' అని యిరువురు స్నేహితులును, మూఁగిన జనులును మిల్లరుదొరను బిలిచి, చప్పటలు గొట్టిరి. అంత నొకశరీరమును కుడిబుజమున వైచుకొని, యింకొకరిని జేత నుంచుకొని, తగులఁబడుచున్న తనదుస్తులను రెండవచేతితో నులిపికొనుచు, మిల్లరుదొర బైటికి వెడలివచ్చెను. ఆనిముసముననే పాకపైకప్పు ఒక్కమాఱుగఁ గ్రిందికి గుబాలునఁ గూలిపోయెను!

మిల్లరుదొర దుస్తులు అచ్చటచ్చట కాలిపోయెను. యుద్ధరంగమున మహావీరుని శరీరమువలె నాతని దేహము గాయములతోఁ గప్పఁబడియెను. ఆయన మాత్రము తన బాధను దలంపక, తాను కడపటిసారి తెచ్చిన శరీరమును క్రింద నుంచి, 'మిత్రులారా! నే నీస్త్రీ నెట్లైన రక్షింపవలెనని మండుచున్న కుటీరములోనికిఁ బోయి, నేల పడియుండిన యామెశరీరమును కదలింపఁబోఁగా, అది మిక్కిలి బరువుగాఁ గనఁబడెను. ఆమెహస్తములతోఁ గట్టిగ బంధింపఁబడి యొకపిల్ల యుండెను. శిశువును దిగవిడుచుట పాడిగా దని దానిఁ జేత నుంచుకొని తల్లిని మూఁపున మోచికొని, యెట్లో బైటపడితిని. చూడుఁడు: ఈశిశువునకుఁ గొనయూపిరి యున్నట్లున్నది!' అని పలికెను. అపుడు ముఖముమీఁద నీటిబిందువులు చల్లఁగాఁ, ఆపిల్ల కదలి, యేడిచి, కూర్చుండెను. ఇటునటుచూచి బిడ్డ యంతట చేరువను బడియుండిన తల్లిప్రొమ్ముఁ జేరి, నిర్జీవయగు మాతయొద్ద స్తన్యపానము చేయఁజూచెను. ఆదృశ్యము చూపఱనయనములను బాష్పతోయముల ముంచివైచెను. కొండవలె నిలువఁబడియుండిన మిల్లరుదొర యెడమచేత నున్న జేబురుమాలుతోఁ దనకనులు దుడుచుకొని, కుడిచేతితో ఆపిల్లను తల్లికళేబరమునుండి తీసియెత్తి, 'నీలాంబరమూ! నీవును, నా సోదరుఁడు ఫాదరు ఫిలిప్పును చేసిన సాయముననే యీ పిల్ల యీ నాఁడు బ్రదికినది. ఇది హిందూబాలిక. తల్లిఱొమ్మునుండి తీసి దీనిని నీవశము చేయుచున్నాను! నీవే యిఁక దీనికిఁ దల్లియు, తండ్రియు! మన మిపుడు ఇండ్లకుఁ బోయెదము. దుస్తులు మార్చి సలుపుచున్న గాయములకుఁ గట్లుగట్టించుకొందము' అని పలికెను. రణరంగమునఁ బోరి శత్రుసమూహముమీఁదఁ బరిపూర్ణవిజయముఁ గొనిన శూరాగ్రేసరులవలె నామువ్వురుపురుషు లంతట బైటికి వెడలివచ్చిరి. వారిని బొగడి ప్రశంసింపని జిహ్వ మద్రాసునగరమున నాదినములలోఁ గానరాదయ్యెను.

౪

"నేను క్రైస్తవుఁడను కాను-మిల్లరుదొరశిష్యుఁడను కాను-కాని, ఆనాఁటనుండియు నాకును మిల్లరుదొరమహనీయత మనస్సున గాటముగ నాటినది. పురుషనామమున కట్టి మహనీయుఁడే యర్హతగలవాఁడు. ఈమిల్లరు దైవాంశసంభూతుఁడు కాఁడాయని నేను పలుమారు మనస్సున వితర్కించుకొనుచుందును. మానుష్యమాత్రున కిట్టి

మహాత్కార్యనిర్వహణము సాధ్యమగునా యని యనేకపర్యాయములు నేను విస్మయమందుచుందును! ఆపుణ్యపురుషుఁడానాఁడు గావించిన సత్కార్యము లీక్షించి మిఱుమిట్లుగొనిన నాకన్నులసంభ్రమ మింకను శాంతింప లేదు!- మిల్లరుదొర పిమ్మట చిరకాలము చెన్నపురికి, భారతదేశమునకుఁ జేసినసేవ లోకవిదితమే. ఆయన పడసిన విఖ్యాతియు నసారమైనదియే. కాని, పూ లమ్మెడి యంగడిని బొగ్గులును అమ్ముచుందురు: ఆపుణ్యపురుషుని వినుతించిన నోటనే ఆయనమీఁద నిందను జనులు గుసగుసలుగఁ జెప్పకొనసాగిరి. తాము నీరుపోసి పెంచిన కీర్తిస్మృతిమును తమ చేతులతోనే తెగటార్చినఁగాని మాయాప్రపంచమునకుఁ దనివితీరదు! లోక మెట్లు ప్రేలినను నావిశ్వాసము నాదియే! మిల్లరుదొర పరమపవిత్రుఁడని నామతము. ఆయనను దరింపఁ జేయుట కానాఁడు ఆయనగావించిన మహోపకారకార్యములే చాలును. ఎట్టిమానవులకైన జీవన్ముక్తి గాంచుట సాధ్యమగునేని అట్టిమహనీయులలో మిల్లరుదొర ప్రథమగణ్యుఁడని నా పరిపూర్ణవిశ్వాసము!

“నీలాంబర మొదల్యారు ఆకాలమున మిల్లరుదొరకు ప్రియమగు విద్యార్థులలో నొకఁడు. అట్లు తనగురువర్యునితోఁ బాటుపడి వారిచే నొసఁగఁబడిన బాలికను మూఁపునఁగైకొని యింటి కేఁగిన నీలాంబరమును ఈబాలిక నెట్లు పెంచఁగలనా యనుచింత నాటినుండియె వేధింపఁదొడంగెను. బ్రహ్మచర్యాశ్రమముననే విద్యాపరిపూర్తి యగువఱకు నుండవలెనని కాంక్షించు నీలాంబరము అభిమానపుత్రికారక్షణము కారణముగా వెనువెంటనే గృహస్థాశ్రమస్వీకారము చేయవలసివచ్చెను. లోకజ్ఞాన మెఱుఁగని యాబ్బాలదంపతులు పుత్రికారక్షణముతో సంసారయాత్ర నారంభింపవలసివచ్చుటచేత మితిలేని కష్టములపాలైరి. కాని యల్లారు ముద్దుగఁ బెరుఁగు “నీలాంబరి”ని జూచి వారు తమకష్టములన్నియు మఱచిపోయిరి. నీలాంబరి యున్నతవిద్యాభ్యాసముచేసి, తన వినయవివేకసంపదచే జననీజనకులకాచంద్రార్కమగు కీర్తి సమకూర్చెను. నాసహపాఠియు, మిత్రుఁడునగు నీలాంబర మొదలియారు తనపుత్రికకుఁ జేయవలసిన విధ్యుక్తధర్మము నెఱవేర్చి యిటీవల కీర్తిశేషుఁడయ్యెను. నీలాంబరి విద్యాధికుఁడును, సుగుణాన్వితుఁడు నగు నొకపురుషుని కిల్లాలై, సత్సంతానమును గాంచి, ఋజువర్తనమున మెలంగుచున్నది!”

ఇట్లు నాగురూత్తముఁడు పలుకుచుండఁగనే, వీథితలుపు తెఱచినచప్పుడయ్యెను. గృహస్థుఁడును, గృహిణియును తమసంతానముతో నింటఁ బ్రవేశించిరి. నాగురుప్రముఖమూలమున నేను వారికి బరిచితుఁడనైతిని. క్రిందటిదినము సంఘసంస్కరణమహాసభలో స్త్రీస్వాతంత్ర్యతనుగుఱించి తీర్మానమును పాదించిన స్త్రీరత్నమే నీలాంబరి యగుటకు నేనాశ్చర్యపడి లోకేశ్వరునిచర్యలు విచిత్రములుగదా యనుకొంటిని. వీరు హిందువులయ్యును, వీరిపుత్రులకు మిల్లరు, ఫిలిప్సు అను క్రైస్తవ నామములు గలుగుట నా కెంతమాత్రము విపరీతములుగఁ దోఁపలేదు. తనతండ్రియగు నీలాంబరమును గుఱించి మాటాడుచున్నపుడు, నడివయస్సున నుండిన యాకాంత కనుఁగొనలనుండి యశ్రువులు సంతతధారగ నొలుకుచునే యుండెను. ఇంక మిల్లరుదొర స్మరణ మానవితామణికి రామస్మరణమే. చనిపోవుట కాఱునెలలముం దామహాపురుషుఁడు తనకు వ్రాసినజాబు పెట్టెనుండి తీసి యాకాంత చదువుచుండఁగా, మిల్లరుదొరమాహాత్మ్యము నేను గూడ కొంత గ్రహింపఁగలిగితిని. ఇప్పుడైన మన మద్రాసువారు మిల్లరునకు ‘మహాత్మ’ యను గౌరవబిరుద మొసఁగి యేల తమపేరు నిలువఁబెట్టుకొనఁగూడదా యని నేను విస్మయ మందితిని.

ర్వ్యాపారుండయి నెమ్మదిన్ గడకు వాంఛాయత్తముజేసి వా
చాపాండిత్యము తోడఁ జేరి పలికెన్ జంద్రాస్యతో నిట్టులన్.

"ప్రతిభావంతము నీదురూపు, కడునిర్మానుష్య మీవంక, నీ
గతి నీవీసమయంబునం దిటకు రాఁగా నక్కజం బయ్యెడిన్
మతి నావంతయు సందియంపడక సొంతంబైన వృత్తాంత మో
యతివా, తెల్పుదె? మామకీనహృదయాహ్లాదంబు సంధిల్లఁగన్."

అని ప్రశ్నించెడి యాతనిం గనుచు నొయ్యారంబు రూపైన రీ
తిని గాంతామణి నిల్చి, "ఒంటి, వనవీథిన్, బూరుషుల్ మానినీ
మణి నొక్కర్తుకఁ బల్కరింపఁ "దగవా? మైపోకగా నెంతువే!"
యనిరన్, సత్పదాతిరిక్త గమనం బైనన్ విలోకింపవో?"

అని నొడువ రసికుఁడని యాతని నెఱిఁగి నెలంత తనదు తరుణాధరమున్
మునిపంట నొక్కి నణఁకెడు-తను వెంతో వశంబుఁ దప్పఁ దన్నిటు తెలిపెన్.

"ప్రవిమలానంద రసధుని రచిత భవ్య-పులిన తలములయందు నిచ్చలుఁ జరింతు
నా యుషఃకన్యకయును సంధ్యాలతాంగి-నాకుఁ గడుఁ గూర్చు మిత్రరత్నములు [చూవె!
మలఁగన్ దేవనదీసమాగత లసన్మందానిలస్యందితో
జ్జ్వలవాఃపూర తుషార బిందువులు—నాచ్ఛాదింతుఁ గ్రొందళ్కుపూఁ
తల నున్బట్టుచెఱుంగు—రంగుకయి నేఁతల్ సేసి—మారందధా
రలు చిందన్ ఘటియింతు శ్రోత్రములకున్ రమ్యత్వసిద్ధాంతముల్.

నారాజ్యంబునఁ గష్టకారణము కానన్ రాదు, సౌఖ్యార్ణవ
శ్రీ రాజిల్లఁగ నెల్ల వేళల విపంచీరావమాధుర్య లీ
లారమ్యత్వము సత్కవిత్వ రచనోల్లాసంబుతోఁ గూడి నిం
డారన్ మోదముఁ గూర్చు నెవ్వనికి నైనన్ జిత్తమూరింపుచున్.

భావనాశక్తి బుద్ధివైభవముతోడ-సరసవాక్చాతురీ విలాసములు గలిగి
ప్రకృతి తోడుత నైక్యభావంబు నెఱపు-కవులు చూపినత్రోవ మార్గమ్ము నాకు.

వినవలతు మీచరిత్రము-వినిపింపఁగఁ దలఁతురేని వీనులు తనియం
గను" నను వనితను గని యాతనిమోమునఁ దోఁచి వెలయ దరహాసరుచుల్.

"ఏనిముసాని కానిముసమే కనిపించెడి క్రొత్త సోయగం
బానుతమిన్ జనించు నభిమానముచేఁ దొలివేల్పుచేత ని

195(a)

కవిత

కవిసోదరులు: పువ్వాడ శేషగిరిరావు, చోడవరపు జానకిరామయ్య గార్లు

నాకవాహిని సవతు రత్నాకరుండు-చనవులం జూపి మన్నించు శైలజాత
తెలుఁగుపొలములఁ దీయనిజలము పోసి-స్వర్ణ ధాన్యమ్ముఁ బండించు సస్యలక్ష్మి.

చనుఁ గుడిపి తెనుఁగు దేశము-జనియించినదాది మమ్ము సాఁకినవనితా
మణి కృష్ణానది; తత్తట-మున ఫలవృక్షయుతమయిన పూఁదోఁటకడన్.

ననలేఁతపచ్చిక కొనలపైఁ దల నెత్తి-వికసించుఁ జిఱుపూవుసకియ శోభ
అరవిచ్చుచున్నట్టి విరుల మొత్తంబుల-మధువానఁ బోవు భృంగములగములు
ఒకటఁ దలిరుటాకు టోగిరమ్ము భుజించి-'కూ'యని కూయు పుంస్కోకిలములు
గరువమ్ము నెఱపెడి గరువలియూఁపున - ధరణిపై జల్లన గులికియుపూలు
లేఁతప్రొద్దులకాంతి గల్గింత లిడఁగ-నుబ్బి నృత్యమ్ము సేయు మయూరములును
లేఁత చెంగావిచలువఁ దాల్చిన సాంధ్య-కన్య కాతిథ్య మిచ్చెడి కరణి దోఁప.

నూతనాగతసూనవనానూనరుచులు-తనువునందెల్ల నిండిపోయిన విధాన
'గరగర'నిత్తోఁచు క్రొమ్మేనికాంతిఁ బఱపి-విరులసకమ్ముఁ గైకోని వెలఁది మోర్తు.

మేలిమిజాళువాపసిఁడి మేని నిగారపుఁ జెల్వు గుల్కు జం
బాలసముద్భవాభసుకుమారములై సొబగారు బాహువుల్
గ్రాలఁగ సంచయానము బరాబరి సేసి చరించె మాందుభా
వాలకుఁ దావొసంగి వనవాటికఁ బూవులు సేకరించుచున్.

కమ్మనిదేహకాంతి యొసఁగమ్మగు చక్కఁదనంబు గండభా
గమ్ములలేఁతనవ్వు చెలికారము విశ్వముతోడుతన్ విశా
లమ్మగు ఫాలభాగము విలాసపుమూర్తియుఁ గల్గి "మూఁడులో
కమ్ముల నిట్టిఁ డున్నె" యనఁగాఁ దగు సుందరుఁ డొక్కఁ డచ్చటన్.

అలసగతిఁ బోవుచుండఁ బయ్యంటచెఱఁగు-నేల జీరాడ నెడనెడఁ గేల సరిది
కొనుచు వనభూమిఁ దిరుగాడు వనితఁ జూచి-హృదయ మింతుక బెదరినఁ బదిల
[పఱచి.

పైపైఁ దోఁచెడి కౌతుకమ్ము మునుమున్ బాదమ్ము సాగింపఁగా
నాపున్ గొంకొకవంకఁ ద్రోచి వెనుకంజన్ వేయ నీలీల ని

వైశ్యగురుకులాశ్రమమున విద్య నేర్పుట

వైశ్యగురుకులాశ్రమము, గుంటూరు

197

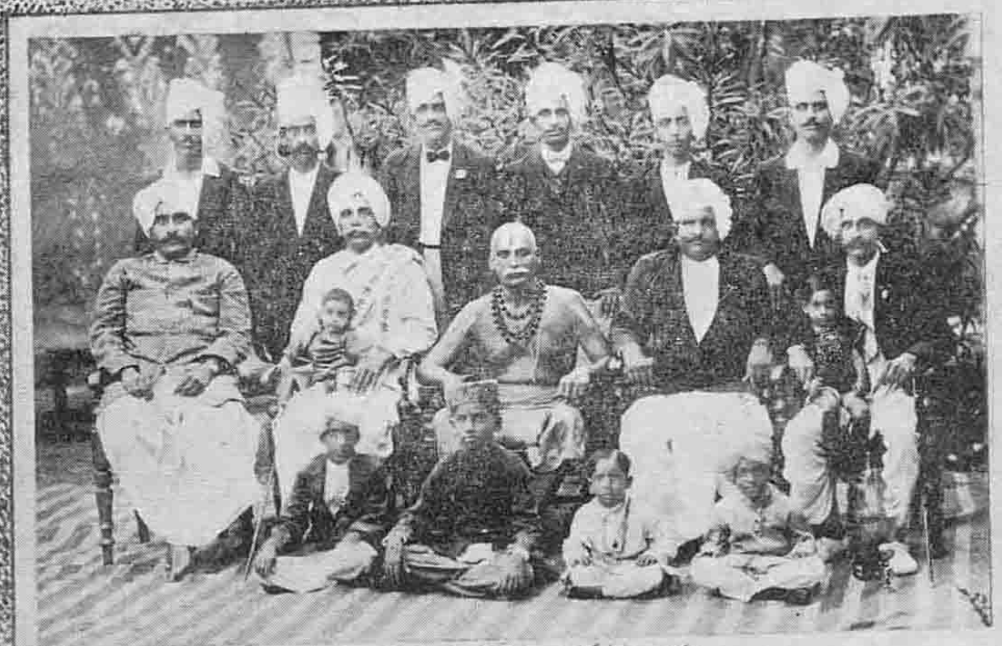

పెద్దాపురపు హవేలి రాజకుటుంబము

శ్రీ కోనసీమ కో ఆపరేటివ్ సెంట్రల్ బ్యాంకు లిమిటెడ్, పాలకవర్గము—౧౯౨౮-౨౯

ఘ్రాణము నొంది చూపఱఁ గరంబుఁ గరంచెడి పూలతోఁటలన్
మానక సంచరింతు లలనా! కడుచిత్రము నా ప్రవర్తనల్.

[లందు
తలిరు గుబురుల కొండ నెత్తములయందు-మలఁకలై పాఱు సెలయేటి మలుపు
పొఱలి తీరమ్ములొరయు నిర్ఝరిణులందు-తన్మయత్వంబునొంది సంతసముఁగనుదు.

రమణి! రమణీయమై యనురాగరసము-లూఱి జాలైన నింకింప నోర్తురెవరు?
కలిగినంతకు వలపు మొక్కలకుఁ దార్చి-పూలుపూయించుకొంద్రు కాదాలతాంగి!

ఇది నీకు సమ్మతముగా-మదికిన్ దోఁచెడున యేని మగువా! మనకున్
బదనైన జీవ కుసుమము-తుదిలేని మరంద ధారఁ దోఁగుట కలుగున్.'

అని పలుకంగఁ దోఁచి దరహాసము మోమున తేకులెత్త చి
క్కని తెలిచూపుకాంతి కడగన్నులఁ బాఱఁగ నమ్మెలంత యా
తని పలుకుల్ గ్రహించిన విధంబు బయల్పడె, నాతఁడున్ మనో
జ్ఞ నయనముల్ విశాలములు చారుతరంబులునై తనర్పఁగన్.

కెంపువాతెఱ చవులఁ బుక్కిటను బట్టి-మొలకజవ్వనిఁ జక్కిలింతలకుఁ దాగ్ప
బోటిజడకుచ్చువ్రేటు వీపునకుఁదగిలెఁ-గాముకుల చాటుచెయిదాల గడన యేల?

ఆఱాతిరి గల జాములు-పాఱెను కృష్ణానదీప్రవాహము వోలెన్
రేఱేఁడు వెల్లఁబోఁ దెల-వాఱెను—ప్రాచీలతాంగి ప్రభ గయిసేసెన్.

తొలిప్రొద్దువేళ కెంపుల నీను బాలభా-స్కరు గుబాళించు కెంజాయ నొరసి
తొలుకాడు తెలినీటి తళుకు రేకలలోని-నిద్దంపుసొగసుఁ బన్నిదము చఱచి

తులలేని వెలిదమ్మి చలువచూపులలోని-ముత్యాలబెళుకు సొంపులకుఁ దార్చి
తొలిజాము మంచుబిందులలోన వికసించు-పవమాను పేశలత్వము భజించి
గరగరిక చేసి—నిద్దురకలఁత వాసి-జాఱుపయ్యెదతోన సింగార మొలుక
రమణి నిలిచెను కవికుమారకుని చెంత-సిగ్గుతరఁగలు మోమునఁ జెంగలింప.

సిగ్గుతరఁగలఁ గలువపూఁజివురుటాకు-దొన్నెల న్నించి కృష్ణావధూటి యిచ్చు
దేవకాంచనపుష్ప సందీప్తహాళి-తలుల దీవించె వాగ్దేవతాలతాంగి.

"కవిత"నుండి.

199

౫. చరిత్ర

శుంగకాణ్వవంశములు

ఆంధ్ర శేషగిరిరావు గారు, బి.ఏ., (సారస్వత సమాజము)

౧

ఉపోద్ఘాతము

నాటి దేశస్థితి

అశోకవర్ధనుని అనంతరము మౌర్యవంశమున ప్రజ్ఞాదక్షులగు రాజులు అవతరింపలేదు. అట్లగుటచే అశోకుని తరువాతి మౌర్యులు విశేషరాజ్యభారమును వహింపలేకపోయిరి. ఉత్తర హిందూదేశమున కాకాలమున ప్రతాపమహితు డగు మహారాజు కావలసియుండెను. ఆ దినములలో పశ్చిమమునుండి యవనులు హిందూకుష్ పర్వతముల నతిక్రమించి దేశమునచొఱబారుచుండిరి. అట్టి యవనులదాడినుండి తమ్ము, తమ దేశమును రక్షింపగల ప్రజ్ఞావివేకికొఱకు ప్రజలు తల్లడిల్ల జొచ్చిరి. పుష్యమిత్రుడనువా డీస్థితిగతు లారసి దేశరక్షణార్థము ముందునకు వచ్చెను. (పుష్యమిత్రునకు పుష్పమిత్రు డని నామాంతరము కలదు.)[1]

బృహద్రథుని పతనము

పుష్యమిత్రుడు మౌర్యులలో కడపటివాడగు బృహద్రథుని సేనాని. బృహద్రథుడు విశాలరాజ్యక్లేశముల కోర్వలేని దుర్బలుడు. కావున పుష్యమిత్రుడు బృహద్రథుని తోసిరాజని తానే మగధరాజ్యసింహాసన మాక్రమింప దొరకొనెను. బృహద్రథమౌర్యునకు చూపునెపమున ఆతని సేనాపతి పుష్యమిత్రు డొకనాడు సేనాబలమంతయు ఒక్కచో చేర్చెను. రాజు వానిని చూడవచ్చెను. ఆ సమయమున పుష్యమిత్రుడు తిరుగబడి బృహద్రథుని తుదముట్టించి మగధసింహాసన మాక్రమించెను.[2] ఇది క్రీ. పూ. ౧౮౫-వ సంవత్సరమున జరిగెను. ఇంతకు ముందే రాజ్యక్షేమము నుపలక్షించి రాజ్యసభవారు (Council) తమరాజును త్రోసిపుచ్చి పుష్యమిత్రుని వాని స్థానమున రాజుగా ఎన్నుకొనిరని ఒక చరిత్రకారుడు వ్రాయుచున్నాడు.[3] ఇది సరికాదని స్మిత్తు అభిప్రాయము. బృహద్రథమౌర్యుని తుదముట్టించి మగధరాజ్య సింహాసన మెక్కిన ఈ పుష్యమిత్రుడు శుంగవంశీయుడు. ఇతనితో మగధసామ్రాజ్యమున శుంగవంశప్రభుత్వము ప్రారంభ మగుచున్నది.

వంశవృక్షము

మగధరాజ్యమును పాలించిన శుంగరాజులు పది మంది అనియు, వారు నూటపండ్రెండు సంవత్సరములు రాజ్యపాలనము చేయుదురనియు పురాణములు చెప్పుచున్నవి.[4] పురాణముల ననుసరించి ఆపది శుంగరాజులనామములును, వారి రాజ్యకాలపరిమితియు నీదిగువ నీయబడుచున్నవి:—

1. కాళిదాసకృత మాళవికాగ్నిమిత్రము.
2. Harsha-Charita-Translated by Cowell and Thomas; p. 193.
3. Havell p. 119.
4. Pargiter: Dynasties of the Kali Age; P p, 30-3, 70.

వరుస నెంబరు	రాజు పేరు	రాజ్యకాల సంవత్సరములు
౧	పుష్యమిత్రుడు	౩౬
౨	అగ్నిమిత్రుడు	౮
౩	వసుజ్యేష్ఠుడు లేక సుజ్యేష్ఠుడు	౭
౪	వసుమిత్రుడు	౧౦
౫	ఓద్రక లేక ఆంధ్రక	౨
౬	పుళిందకుడు	౩
౭	ఘోషుడు	౩
౮	వజ్రమిత్రుడు	౯
౯	భాగవతుడు	౩౨
౧౦	దేవభూమి	౧౦
	మొత్తము	౧౨౦I

[I. ప.రా: ఈ మొత్తము పురాణము లిచ్చిన మొత్తము (112)తో సరిపోవుట లేదు.]

శుంగ వంశము

శుంగవంశీయులు సామవేదులు;[5] బ్రాహ్మణులు. వీరు వేదాంతశాస్త్ర ప్రవీణతకు ఆనాటివారిలో పేరు మోసియుండిరి.[6] శుంగవంశీయులు మొదట మౌర్యులవద్ద పౌరోహిత్యము నెఱపిరి.[7] అశోకునికాలమున మౌర్యులు బౌద్ధమత మవలంబించుటచే వీరి పౌరోహిత్యమునకు అవకాశము లేకపోయినది. అయినను మౌర్యులు శుంగ వంశీయులను గౌరవప్రపత్తులతోడనే చూచుచు వచ్చిరి. శుంగవంశపు రాజులలో కొందఱినామముల చివర 'మిత్ర' శబ్దము (పుష్యమిత్ర, అగ్నిమిత్ర, వసుమిత్ర మొదలైనవి) ఉండుటచే వీరు పరిషియా దేశస్థులనియు, సూర్యో (మిత్ర) పాసకు లనియు కొందఱి అభిప్రాయము. కాని విన్సెంటుస్మిత్తు ఇది సరికా దనుచున్నాడు.

౨

పుష్యమిత్రుడు

రాజధాని : రాజ్యవిస్తీర్ణము

క్రీ. పూ. ౧౮౪-వ సం. న పుష్యమిత్రుని రాజ్యపాలనము ప్రారంభ మయ్యెను. మౌర్యులకాలమునందు వలెనే పుష్యమిత్రుని కాలమునకూడ పాటలీపుత్రమే రాజధానిగా విలసిల్లెను. ప్రాక్తన మగధరాజ్యములోని మధ్యభాగములు, అనగా బీహారు, తిరుహాత్, ఆగ్రా, అయోధ్య అను ప్రదేశములు పుష్యమిత్రుని అధికారమునకు లోబడియుండెను. అతనిరాజ్యము దక్షిణపు సరిహద్దు నర్మదానదివఱకు వ్యాపించియుండెను. అశోకుని అనంతరము మౌర్యులుకాని,శుంగవంశజులుకాని పంజాబునందు అధికారము చలాయించి రనుటకు వీలులేదు.[8] అయినను శుంగరాజుల కాలమున మగధరాజ్యము కొంతవఱకు విశాలమై యుండెననుట కాధారములు కలవు.[9]

ఖారవేలుని మొదటిదాడి

క్రీ. పూ. ౧౬౫-వ సం. ర ప్రాంతమున కళింగ రాజగు ఖారవేలుడు పుష్యమిత్రుని రాజ్యముపై దండెత్తి పాటలీపుత్ర నగరప్రాంతమునకు సేనల సాగించుకొని పోయెను. యుక్తిపరుడగు పుష్యమిత్రు డది చూచి పాటలీపుత్రమును విడిచి మధురాపట్టణమున కొత్తిగిల్లెను. పుష్యమిత్రుని వెనుదగులుటకు బదులు యుద్ధసంరంభము లంతతో ఆపి వెనుకకు పోవుటయే అప్పటికి మంచిదనియని భావించి ఖారవేలుడు గోరథగిరులనుండి మరలి కళింగ దేశము చేరెను.

5. Smith: Early History of India (4th edition)p. 208.
6. Journal of Bihar and Orissa Research Society, IV, 1918.
7. Ibid.
8. Smith: Early History of India (4th edition) ; p, 209.
9. Rapson: Ancient India, Chapter VIII, P. 115.

ఖారవేలుని రెండవదాడి

నాలుగు సంవత్సరములు గతించిన తరువాత ౧౬౧ లో ఖారవేలుడు మరల పుష్యమిత్రునిపై కత్తి దూసెను. సేనల కూర్చుకొని ఉత్తరహిందూస్థానమున ప్రవేశించి, హిమాలయపర్వతప్రాంతమున కొన్నినాళ్లు జరిపెను. అనంతరమతఁడు ఉత్తరమునుండి ఏనుగుల సాయమున గంగానదినిదాటి అకస్మాత్తుగ పాటలీపుత్రమును ముట్టడించెను. అట్టి స్థితిలో పుష్యమిత్రుడు లోబడక తప్పినది కాదు. ఖారవేలుడు పాటలీపుత్రమును కొల్లగొట్టెను. అట్లు కొల్లగొట్టబడిన వస్తువులలో ప్రథమజినుడగు ఋషభదేవుని శిలాప్రతిమ యొకటి. ఆ ప్రతిమ మూడుశతాబ్దములకు పూర్వము మొదటి నందరాజుచే కళింగదేశము నుండియే కొంపోబడియెను.[10] తిరిగి దానిని జైనరాజగు ఖారవేలుడు స్వదేశమునకు గొనివచ్చెను.

మినాందరు దండయాత్ర

ఇంతతో పుష్యమిత్రుని యుద్ధకథనము ముగియలేదు. ఖారవేలునికంటె ప్రబలమైన శత్రువొకడు ౧౫౫-వ సంవత్సరమున పశ్చిమమున పొడసూపెను. ఈ శత్రువు మినాందరుఅనుయవనుడు.ఇతడానాటి బౌద్ధగ్రంథములలో మిళిందుడనిపేర్కొనబడుచున్నాడు.ఇతడుబాక్ట్రియారాజగుయూక్రెటైడ్సునకుచుట్టము;కా(బూ?)బూలు,పంజాబు రాజ్యములకుపలిక. రెండవ అలగ్జాండరు అనిపించుకొనవలయునను ముచ్చటతో ౧౫౫-వ సం.న మినాందరు హిందూదేశముపై ఎత్తివచ్చి సింధుడెల్టా, సురాష్ట్రము, మఱికొన్ని పశ్చిమసముద్ర తీరదేశములను జయించి తనరాజ్యమున కలుపుకొనెను. అంతతో తనివినొందక ఆతడు యమునానదీతీరస్థమగు మధురాపట్టణ మాక్రమించుకొని, రాజపుత్రస్థానములో మాధ్యమిక నగరమును (ప్రస్తుతము చిత్తూరునకు ఎనిమిదిమైళ్ల ఉత్తరముననున్న నగరి) ముట్టడించి, సాకేతపట్టణమును చుట్టుముట్టి, పుష్యమిత్రుని రాజధానీనగరమగు పాటలీపుత్రముపై పడ నుంకించెను.

పుష్యమిత్రుడు ౧౫3-వ సం.లో మినాందరునకు ఎదురైపోరి ఆతనిని ఓడగొట్టెను. చేయునదిలేక గ్రీకురాజు తిరుగుమొగము పట్టెను. హిందూదేశమును జయింపవలయునను మినాందరు ఉద్దేశ్యములన్నియు ఇట్లు గాలి కెగిరిపోయినవి. అయినను ఆతడు జయించిన పశ్చిమతీరభాగములు మఱికొంతకాలమాతని రాజ్యమునకే అంకితములైయుండెను. క్రీస్తుతరువాత మొదటిశతాబ్దములోకూడ మినాందరునాణెములు భరుకచ్ఛము రేవున చెలామణియగుచుండెనని పెరిప్లసుగ్రంథకర్త వ్రాయుచున్నాడు[11].

భూమార్గమున హిందూదేశముపై ఎత్తివచ్చిన యూరోపియను రాజులలో మినాందరు కడగొట్టువాడు. దరిమిలాను వచ్చిన యూరోపియను రాజులు జలమార్గమున వచ్చిరి. "ఇటుల అలగ్జాండరు, సెల్యూకసు, మినాందరు అను యూరోపియను రాజులు ఈదేశమునకువచ్చి మొదట కొంతజయమును, రాజ్యమును సంపాదించిరి. కాని ఈదేశపురాజుల శౌర్యసాహసముల నెదిరించి శాశ్వతముగ నిచ్చటనిలువలేక, తుదకీదేశమునుండి వెడలిపోవలసినవారైరి. ఇది అప్పటి హిందువుల పౌరుషమునకు వన్నెకదా!"[12]

అగ్నిమిత్రుని వృత్తాంతము

పుష్యమిత్రు డిట్లు యవనరాజు మినాందరుపై జయముగొనిన దినములలో ఆతని కుమారుడును, యువరాజును అగు అగ్నిమిత్రుడు విదర్భరాజుపై జయముగొని తనతండ్రిరాజ్యమునకు బలగౌరవములు చేకూర్చెను. మాళవికాగ్నిమిత్రమను కాళిదాసకృతమైన నాటకములోని నాయకు డీ అగ్నిమిత్రుడే. నర్మదానదికి ఉత్తరమున నున్న మగధరాజ్యభాగమును తనతండ్రికి ప్రతి

10. Journal of Bihar and Orissa Research Society, vol III, 1917, p. 425.
11. Smith: Early History of India(4th edition), p. 227.
12. హిందూమహాయుగమునుండి.

సంస్కృతసారస్వతధురంధరులలో నొకడైన పతంజలి తన గ్రంథములో ఈ యాగవిషయమై ప్రస్తావించెను. ఆప్రస్తావితవాక్యమునుబట్టి ఈయాగమాతని కాలమున జరిగెననియు బహుశః ఆతడీ యాగమును స్వయముగ చూచియుండవచ్చుననియు ఊహించుట కెడమున్నది. పతంజలి పుష్యమిత్రునకు సమకాలీనుడు కాడనియు, ఇంతకుపూర్వమే ఆఱువందల యేండ్లక్రితమే యుండెననియు కొందఱనుచున్నారు.[17] పతంజలులిద్దఱనియు, అందొకడు యోగశాస్త్రము రచించెననియు, మఱియొకడు వ్యాకరణ మహాభాష్యము రచించెననియు; వ్యాకరణమహాభాష్యము రచియించిన పతంజలి పుష్యమిత్రుని సమకాలికుడనియు, యోగశాస్త్రకారకుని కాలము సరిగా నిర్ణయింపలేమనియు మఱికొందఱు వాదించుచున్నారు[18].

బ్రాహ్మణమతోద్ధరణము

జీవహింసకు సుతరాము ఒప్పుకొనని బౌద్ధమతము ప్రబలుటచేతను, అశోకవర్ధనుడు జీవహింసను నిషేధించి యుండుటవలనను బలియాగాచరణము హిందూదేశమున కట్టుబడిపోయెను. బ్రాహ్మణమతమున బలియాగములు గొప్పకర్మలు. అట్టి కర్మలు కట్టుబడిపోవుటచే బ్రాహ్మణమతప్రాబల్యము డిందుపాటు నొందెను. పుష్యమిత్రుని అశ్వమేధాచరణము తిరిగి బ్రాహ్మణమత ప్రాబల్యమునకు దారితీసెను. అయిదు శతాబ్దములకు పిమ్మట సముద్రగుప్తుని కాలమున కలిగిన బ్రాహ్మణమత విజృంభణమున కిది ప్రథమదశ అన జెల్లును.

బౌద్ధమత విద్వేషము

యజ్ఞయాగాదిక్రతువు లొనర్చి, వైదికకర్మల పునరుద్ధరించి, బ్రాహ్మణమతప్రాబల్యమునకు కారకుడగుటయే కాక పుష్యమిత్రుడు బౌద్ధమతమునెడ విద్వేషమూని బౌద్ధుల నాశనముచేయుటకుగూడ పాల్పడెనని తెలియుచున్నది. అతడు బౌద్ధవిహారముల నెన్నిటినో పరశురామప్రీతి చేసెను. అశోకుడు రాజధానీనగరమున నెలకొల్పిన కుక్కుటారామ మను బౌద్ధవిహారమును పుష్యమిత్రుడు నాశనము చేయ ప్రయత్నించెను.[19] మగధదేశము మొదలు పంజాబునందలి జలంధరువఱకు గల బౌద్ధభిక్షుకుల నాతడు చంపివేసెను. చావు తప్పించుకొనిన భిక్షుకులు పరసీమలకు వెడలిపోయిరి. ఇట్లని బౌద్ధగ్రంథములు చెప్పుచున్నవి. ఇందు కొంతవఱకు అతిశయోక్తి యుండవచ్చును. అంతమాత్రమున ఈవిషయము కేవల మసత్య మనుట సాహసమే అగును.[20]

పుష్యమిత్రుని ప్రాముఖ్యము

పుష్యమిత్రుని పరిపాలన ప్రాక్తనభారతవర్ష చరిత్రయందు మూడువిషయములచే ముఖ్యమైనది. మౌర్యచక్రవర్తి అశోకవర్ధనునికి తరువాతను, ఆంధ్రచక్రవర్తి గౌతమిపుత్ర శాతకర్ణి శాతవాహనునికి పూర్వమును హిందూదేశమును పరిపాలించిన రాజులలో ఎన్నతగినవాడు పుష్యమిత్రుడొక్కడే. అంతియేకాదు: ప్రాక్తన హిందూదేశ స్వాతంత్ర్యము నిలబెట్టిన జాతీయవీరులలో పుష్యమిత్రుడొకడు. అలెగ్జాండరు భారతదేశమునుంచి పోయిన గ్రీకుసైనికుల రూపుమాపి చంద్రగుప్తమౌర్యుడు తనరక్తమాంసములు పునాదిలోవైచి స్థాపించిన దేశీయ సామ్రాజ్యము తగినరక్షకుడు లేమితిరిగి విదేశీయులచేతుల బడనున్న సమయమున పుష్యమిత్రుడు కార్యరంగమునకు దిగి, ఎత్తివచ్చిన యవనరాజును నిర్జించి, దేశమును కాపాడెను. గ్రీకురాజగు అలెగ్జాండరును ఎదిరించి పోరిన పురుషోత్తముడును, యవనరాజగు సెల్యూకసును ఎదిర్చి ఓడించిన చంద్రగుప్తమౌర్యుడును ఎట్లు జాతీయవీరులుగా పూజనీయులో అట్లే పరరాజగు మినాందరుదాడి నరికట్టి నిలిచిన పుష్యమిత్రుడును పూజనీయుడై వెలుగొందు

17. Kunte: Vicissitudes of Aryan Civilization in India.
18. The Yoga-Sutra of Patanjali, translated into English by Manilal Nabhubhai Dvivedi.
19. Cambridge History of India.
20. Smith. Early History of India (4th edition), p. 213.

నిధిగా అగ్నిమిత్రుడు పరిపాలించుచుండెను. యమునకు ఉపనదియగు వేత్రవతి (నేటి బేత్వా) యొడ్డున నున్న విదిశానగరము (నేటిబిల్సానగరము) ఆతని పాలితరాష్ట్రమునకు రాజధాని. ఆ దినములలో నర్మదానదికి దక్షిణమున నున్న విదర్భదేశమునకు యాజ్ఞసేని యనువాడు పాలకుడు. ఇతడు ఆంధ్రుడో కాక ఆంధ్రశాతవాహన రాజులకు సామంతుడో అయిఉండును.[13] విదర్భరాజ్య విషయమున యాజ్ఞసేనికిని, ఆతని పినతండ్రికిని తగవు వచ్చెను. ఇట్టి తగవులాటలో అగ్నిమిత్రుడు జోక్యము కలిగించుకొని యాజ్ఞసేని పినతండ్రిపక్షము వహించి, యాజ్ఞసేనునిపై ఎత్తివెళ్లెను. యుద్ధమున ఓడిపోయి యాజ్ఞసేనుడు తనరాజ్యములో సగభాగము పినతండ్రి కిచ్చునట్లు అచ్చుకొనెను. గోదావరి ఉపనదియగు వరదానది యాజ్ఞసేని రాష్ట్రమునకును, ఆతనిపినతండ్రి రాష్ట్రమునకునునడుమ సరిహద్దుగా అంగీకరింపబడెను.[14]

అశ్వమేధయాగము

తనకు మిళిందునితో కలిగిన జయమునకును, తన కుమారునకు యాజ్ఞసేనితో కలిగిన జయమునకును సంతోషించి పుష్యమిత్రుడు ఆర్యావర్తమందలి తన సార్వభౌమత్వమును సూచించుటకు అశ్వమేధయాగమును చేయ తలపెట్టెను. అధ్వరఘోటకలక్షణములు గల గుఱ్ఱమును ఆగమవిధిని ఆతడు విడిచిపుచ్చెను. తన మనుమడు అగు వసుమిత్రుని పుష్యమిత్రుడు యాగాశ్వరక్షకునిగా నియమించెను. ఈ వసుమిత్రుడు అగ్నిమిత్రునకు ఆతని పట్టపురాణి ధారుణియందు జనించినవాడు. ఇతడు నవయౌవనుడు; మొక్కవోని వీరుడు. యాగాశ్వరక్షణమున సాహాయ్యముగా నూర్గురు రాజపుత్రులు వసుమిత్రునివెంట వెళ్లిరి.[15] వసుమిత్రుడు యాగాశ్వరక్షణము చేసి పితామహునకు సంతోష మొనగూర్చెను. బుందేలు ఖండమునకును, రాజపుత్రస్థానమునకును నడిమి ఎల్లగా ప్రవహించు సింధునది (పంజాబునందలి సింధునది కాదు) దక్షిణపార్శ్వమున యవనులగు ఆశ్వికులు కొందఱు యాగాశ్వమును పట్టిరి. వసుమిత్రు డాయవనాశ్వికులతో పోరి వారిని తుదముట్టించి, యాగాశ్వమును విడిపించెను. యాగాశ్వమును పట్ట నుద్యమించిన ఇతరవీరులను కూడ వసుమిత్రు డిట్లే నిర్జించుచు వచ్చెను. ఇంతలో యాగాశ్వము దేశమున తిరుగవలసిన కాలపరిమితి సంవత్సరము పూర్తిఅగుటచే వసుమిత్రుడు అశ్వముతో పాటలీపుత్రము చేరెను. అప్పుడు పుష్యమిత్రుడు అశ్వమేధము తనరాజధానీనగరమున యథారీతిని నిర్వర్తించెను. ఈ యంశము లన్నియు మాళవికాగ్నిమిత్రనాటకములోని దిగువ వాక్యములవలన దేటపడగలవు.

"శ్రీరస్తు. విదిశానగరమునందున్న చిరంజీవియైన మాపుత్రుడగు నగ్నిమిత్రుని సేనాపతియైన పుష్పమిత్రుడు ప్రేమ పూర్వకముగ నాలింగనముచేసికొని యజ్ఞశాలనుండి పుత్తెంచినపత్రిక. నేను రాజయజ్ఞదీక్షితుడనయియుండి నూఱుగురు రాజపుత్రులను దోడిచ్చి మనవసుమిత్రుని తురంగరక్షణార్థము సంవత్సరముక్రిందట నియోగించి తనమనసువచ్చినట్లుగా సంచరించుటకై గుఱ్ఱమును విడిచిపెట్టితిని. అది సింధునది దక్షిణతీరమున దిరుగుచుండగా దాని నశ్వసేనాధిపతియైన యవనుడు పట్టుకొనియె. అప్పు డుభయసేనలకు ఘోరయుద్ధము సంభవించె. అతులధన్వియగు వసుమిత్రుడు నాగుఱ్ఱమును తీసికొనిపోవ యత్నించిన యాశత్రువుల నోడించి నాయుత్తమాశ్వమును మరలించెను. అంశుమంతుడు సగరున కశ్వమును దెచ్చియిచ్చినట్లుగా నాపౌత్రుడు నాకు యజ్ఞాశ్వమును దీసికొనిరాగా నేనిప్పుడుచేయగలిగిన యీయజ్ఞమునకు నీవు రోషము మాని వధూజనసహితముగా యుక్తసమయమున రావలెను."[16]

13. Cambridge History of India; vol. I, Edited by E. J. Rapson.
14. Smith: Early History of India (4th Edition) p 211
15. Cambridge History of India, vol.I, E. J. Rapson-p. 520.
16. వీరేశలింగముపంతులు అనువదించిన మాళవికాగ్నిమిత్రము నుండి (౫-వ అంకము.)

చున్నాడు. మఱియు నాతడు అశ్వమేధయాగ మొనర్చి, వైదికకర్మల పునరుద్ధరించి, బ్రాహ్మణమత ప్రాబల్యమునకు పునాదులువైచి, హిందూమతోద్ధారకు లగు గుప్తరాజులకు మార్గదర్శకుడయ్యెను. పుష్యమిత్రుడు రాజ్యము చేయుకాలమునజీవించియుండిన పతంజలి యోగశాస్త్రము, వ్యాకరణమహాభాష్యము రచించి సంస్కృత సారస్వతమును పెంపొందించెను. ఇట్లు పుష్యమిత్రుని పరిపాలన రాజకీయ మత సారస్వతవిషయము లందు ప్రాముఖ్యము వహించెను.

3

తరువాతి శుంగరాజులు

ఇట్లు ముప్పదియాఱు సంవత్సరములు రాజ్యము చేసి పుష్యమిత్రుడు క్రీ.పూ. ౧౪౯లో మరణించెను. అంతవఱకు దక్షిణరాజ్యభాగమునకు రాజప్రతినిధిగను, యువరాజుగను ఉండిన అగ్నిమిత్రుడపుడు పాటలీపుత్ర సింహాసన మధిరోహించెను. ఈతడు విదిశానగర ప్రాంతదేశమున ప్రతినిధిగా నుండినప్పుడు జయించిన విదర్భరాజ్యములోని అర్ధభాగమును ఆంధ్రశాతవాహనరాజులు అచిరకాలముననే తిరిగి తమ సామంతరాజ్యములో చేర్చుకొనిరని ఊహింపనై యున్నది.[21] అగ్నిమిత్రుని అనంతరము సుజ్యేష్ఠు డనువాడు (వసుజ్యేష్ఠుడని కూడ కలదు) గాజై ఏడుసంవత్సరములు పరిపాలించెను. ఇతడు బహుశః అగ్నిమిత్రుని సోదరుడు కావచ్చును. సుజ్యేష్ఠుని తరువాత వసుమిత్రుడు రాజయ్యెను. అగ్నిమిత్రుని కొమారుడును, పుష్యమిత్రుని యాగాశ్వరక్షకుడునునైనవా డితడే కావచ్చును. వసుమిత్రుడు పదిఏండ్లురాజ్యము పరిపాలించెను. అతనితరువాత ఆతనికొమారుడు ఓద్రక (ఆంధ్రక అని కూడ కలదు)అనువాడు రెండుసంవత్సరములు ప్రభుత్వము చేసెను. అనంతరము పుళిందకుడు మూడుసంవత్సరములు రాజ్యమేలెను. ఈరాజులి ట్లింతతక్కువకాలమురాజ్యము చేసియుండుటనుబట్టి చూడగా రాజ్యమున అశాంతియు, అంతఃపురమున కలహములును ప్రబలియుండెనని ఊహింపనగును. ఈఊహ సత్యమే అనుటకు బాణుని హర్షచరిత్రమునందలి యొకకథ ముఖ్యమైన ఆధారము. వసుమిత్రునకు ఓద్రకఅనువాడు కాక సుమిత్ర అనువా డింకొక పుత్రుడు కలడు. ఇతడు విషయాసక్తుడు. ఎల్లవేళల నటులతో సహవాసముచేయుచు నాటకముల చూచుటయందే ఇతడు కాలమును వినియోగించుచుండెను. ఇట్లొకపరి నటకులతో వినోదించుచుండగామిత్రదేవుడనువాడు వచ్చి ఈతని తల నఱికివైచెను.[22] ఈకథవలన ఆకాలమున అంతిపురమున కలహములు, అశాంతియు మెండుకొని యుండెనని గ్రహింపనగును. పుళిందకుని తరువాత ఘోషుడు మూడుసంవత్సరములు రాజ్యపాలన మొనర్చెను. ఘోషుని అనంతరము వజ్రమిత్రుడు తొమ్మిదిసంవత్సరములు రాజ్యముచేసెను. వజ్రమిత్రుని పిమ్మట భాగవతుడు రాజయ్యెను; ముప్పదిరెండుసంవత్సరములు రాజ్యముచేసెను. బీస్నగరమున గరుడస్తంభ శకలముపై ఇతని శాసన మొకటి గలదు. ఇది ఇతని పండ్రెండవ పరిపాలనసంవత్సరమున చెక్కబడినది.[23] ఇంతకుమించి ఇతనినిగూర్చి మఱి యేమియు తెలియరాదు. భాగవతునిపిమ్మట దేవభూమి (దేవభూతి అనికూడ కలదు) రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఇతడు మిక్కిలి చపలచిత్తకలవాడు; ముండలమారి. ఇతనిమంత్రి వాసుదేవు డిస్థితిగతులు చూచి రాజ్యమాక్రమింప నుద్యమించెను. తనరాజు (దేవభూమి) యొక్క దాసిపుత్రికకు రాణివేషము వేయించి ఆమెచే వాసుదేవుడు దేవభూమిని తుదముట్టించెను. ఇట్లని పురాణములు[24]ను, బాణుని హర్షచరిత్రయు[25] చెప్పుచున్నవి. క్రీస్తు పూర్వము ౧౮౫వసంవత్సరము మొదలు నూటపండ్రెండుసంవత్సరములు మగధ రాజ్యపాలన మొనర్చిన శుంగవంశ మిట్లు అపకీర్తి నొంది, హైందవచారిత్రక రంగమునుండి అస్తమించెను. ఇది క్రీస్తు పూర్వము ౭౩వ సంవత్సరమున జరిగినది.

౪

కాణ్వవంశము

దేవభూమిని తుదముట్టించిన వాసుదేవుడు బ్రాహ్మ

---

21. Cambridge History of India vol. I; edited by E. J. Rapson.
22. Bana's Harsa, earita Chapter VI: Cowell and Thomas, translated by-p. 192.
23. R. D. Bhandarkar: Archeological Survey of India, Annual Report, 1913-14, p. 190.
24. Pargiter: Dynasties of the Kali Age, p. 71.
25. Bana's Harsa Carita, chapter VI; translated by Cowell and Thomas-p. 193.

ణుడు. సుమిత్రుడను శుంగవంశీయుని తలనఱికివైచిన మిత్ర దేవుని వంశమువాడు కానచ్చు నీతడు. వాసుదేవునిది కాణ్వ వంశము. దీనికే కాణ్వాయన వంశమనికూడ పేరుకలదు. వాసుదేవుడు దేవభూతినిహతముచేసి సింహాసనమెక్కుట తో మగధసామ్రాజ్యమున కాణ్వవంశప్రభుత్వము ప్రారంభ మగుచున్నది. మగధరాజ్యమేలిన కాణ్వవంశీయులు నలుగురనియు, వారు నలువదిఅయిదు సంవత్సరములు పాలించిరనియు పురాణములవలన తెలియుచున్నది. పురాణములననుసరించి ఆనలుగురి కాణ్వరాజుల నామములును, వారి రాజ్యకాలపరిమితియు దిగువ నిచ్చుచున్నాను.

వరుస నెంబరు	నామము	కాలము
1	వాసుదేవుడు	9
2	(పుత్రుడు) భూమిపుత్రుడు	14
3	(పుత్రుడు) నారాయణ	12
4	(పుత్రుడు) సుశర్మ	10

ఈ కాణ్వరాజులను గూర్చి విశేషము లేమియు తెలియరావు. వీరిలో కడగొట్టువాడగు సుశర్మను చంపి ఆంధ్ర శాతవాహనరాజులలో నొకడు క్రీస్తుపూర్వము ౨౭-వ సంవత్సరమున మగధరాజ్య సింహాసన మాక్రమించుకొనెను.[26]

సాటి నీ కెవరమ్మ! శ్రీజానకమ్మ!

జనమంచి సీతారామస్వామి గారు

జనక రాజర్షి సుతవుగా జనన మొంది-నిరుపమోత్తమ లక్షణాభరణ వగుచు
భవ్యగుణధాముఁడగు రాముభార్య వైతి-సాటి నీ కెవరమ్మ! శ్రీజానకమ్మ!

భక్తివినయానురాగభావంబు మీఱ-ముప్వరత్తలకును నీవు మ్రొక్కనట్టి
దినము లేదనియే చెప్పకొనెద రహహ-సాటి నీ కెవరమ్మ! శ్రీజానకమ్మ!

ఎన్నఁడు నొకపల్లెత్తు మాటని యనక-దాసదాసీజనము నెంతొ దయను జూచి
అందఱకుఁ బ్రాణపదముగ నలరినావు-సాటి నీ కెవరమ్మ! శ్రీజానకమ్మ!

పతిని బరమేశ్వరునిఁగానె సతముఁ దలఁచి-యతని కఖిలోపచారము లాచరించి
ఇంతులకు నెల్లరకు మేలుబంతి వైతి-సాటి నీ కెవరమ్మ! శ్రీజానకమ్మ!

"ప్రాణనాయక! నీచెంత బ్రతుకునప్డు-డడవిగూడ నయోధ్యయే యగునునాకు
గాన నీతోడ నే రాక మాన"నంటి-సాటి నీ కెవరమ్మ! శ్రీజానకమ్మ!

అమితకష్టంబుఁ బడుచున్నయప్పుడైన-హనుమచే రాముసన్నిధి కరుగఁబోక
"భర్త యొక్కఁడె నన్నంటఁ బాత్రుఁ"డంటి-సాటి నీ కెవరమ్మ! శ్రీజానకమ్మ!

ఉంగరముఁ జూచినంతనె పొంగిపొంగి-ప్రేలికిని నేమమా? యని ప్రేమమీఱ
నాథుఁగూర్చియుఁ బ్రశ్నించినావు దాని-సాటి నీ కెవరమ్మ! శ్రీ జానకమ్మ!

"నేఁ బతివ్రత ననుమాట నిక్కమేని-అగ్నియే చల్లఁబడి సాక్షి యగు"నటంచు
నందుఁ బడి క్షేమ మందినా వబ్బురముగ-సాటి నీ కెవరమ్మ! శ్రీజానకమ్మ!

పలుకు పలుకునఁ దేనియ లొలుకునట్లు-శ్రీకరంబైన నీకథఁ జెప్పినట్టి
కవి ఋణంబును దీర్ప శక్యంబె మాకు?-సాటి నీ కెవరమ్మ! శ్రీజానకమ్మ!

---

26. Smith: Early History of India (4th edition), p. 271

ఆంధ్రసారస్వత సంఘము, లయోలా కళాశాల

గుజ్జం వీరగోపాలకృష్ణారెడ్డి అనాథ శరణాలయము, పల్లిపట్ల

శ్రీ అంకాల వెంకటసుబ్బరావుగారు

రాత్రిధర్మపాఠశాల, నాగిరెడ్డిపల్లె

వ్యవసాయకళాశాలాంధ్ర విద్యార్థులు, కోయంబత్తూరు

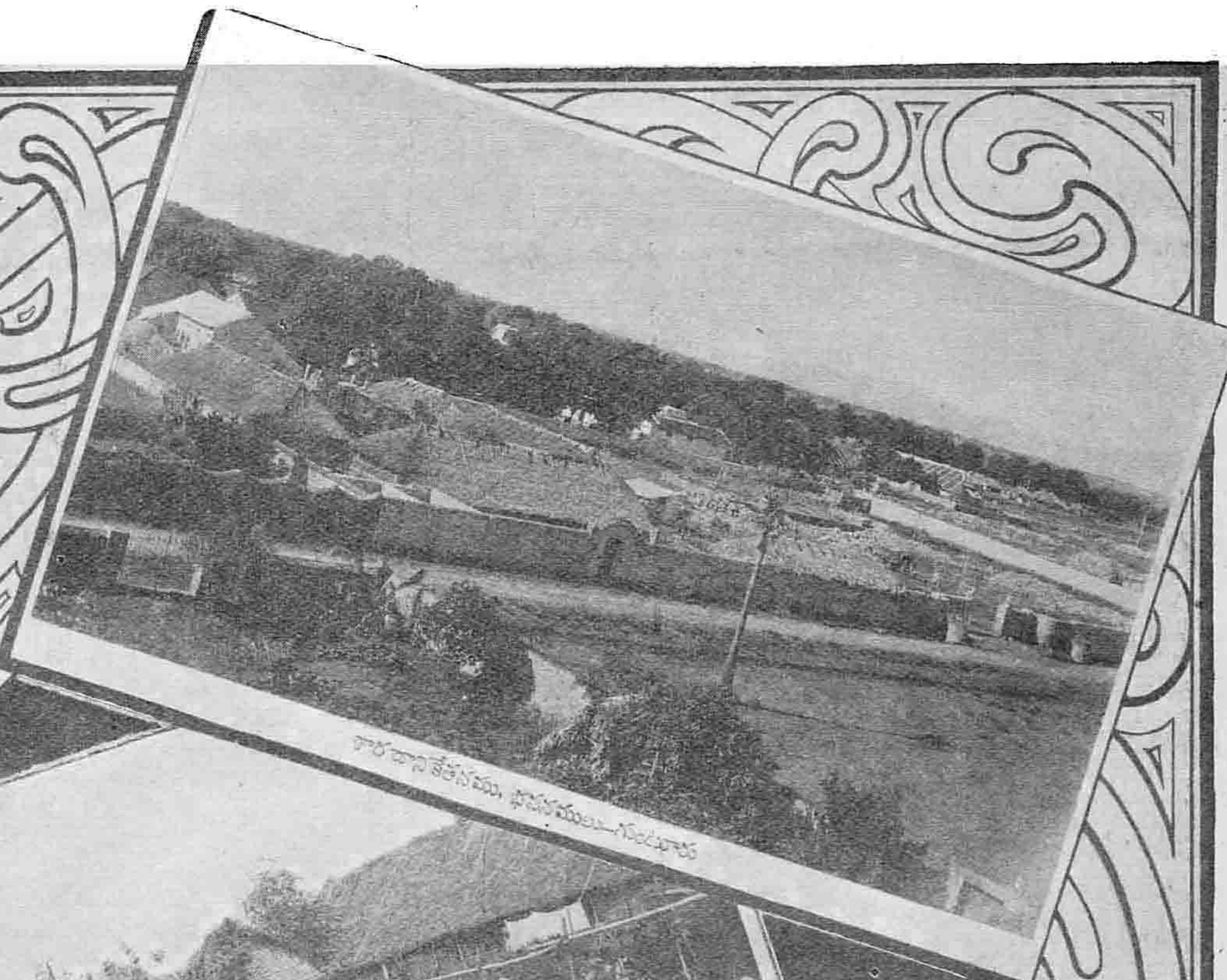

శారదానికేతనము, భవనములు—గుంటూరు

శారదానికేతనము, బాలికలు

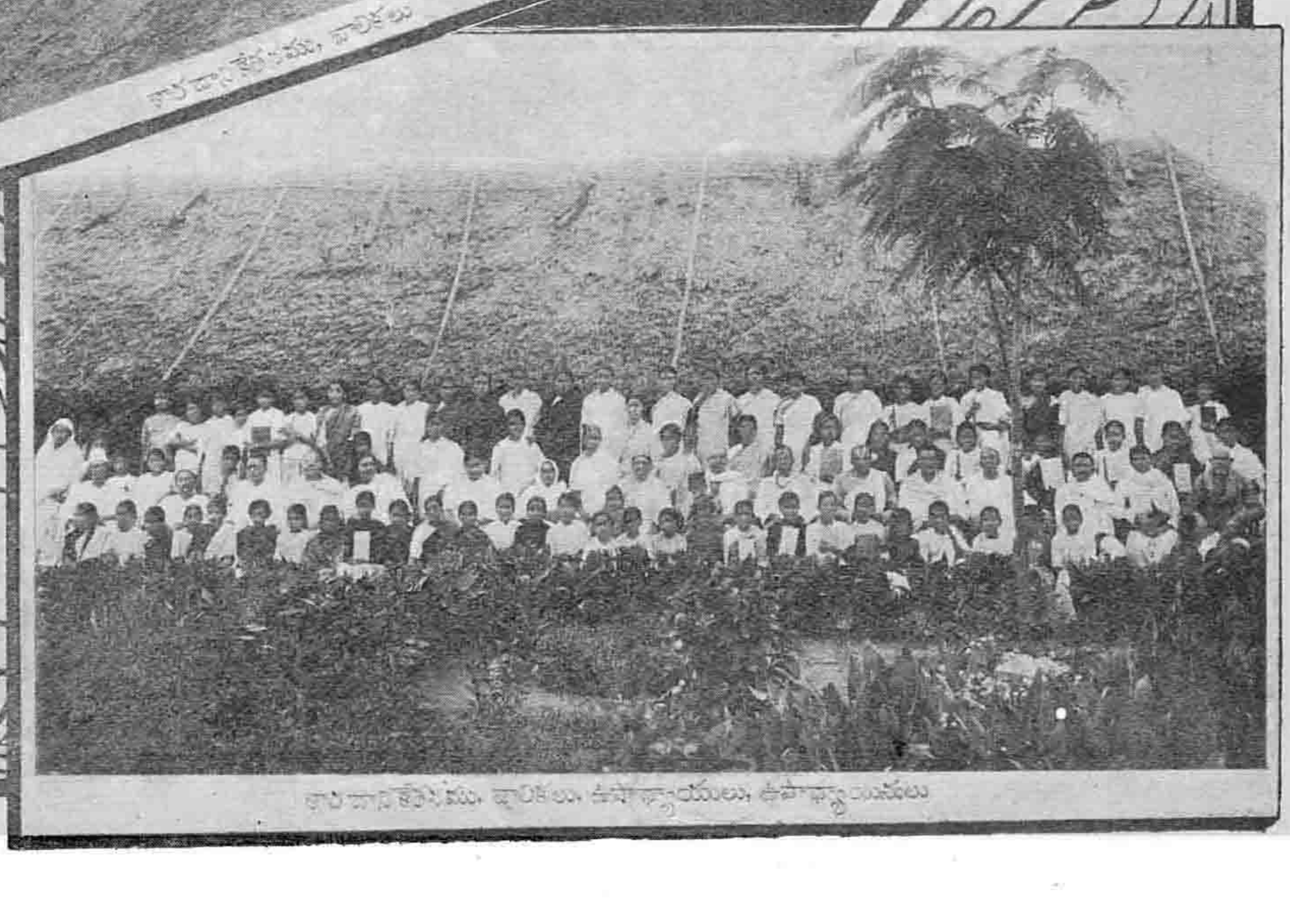

శారదానికేతనము, బాలికలు, ఉపాధ్యాయులు, ఉపాధ్యాయినులు

* అనంతపుర మండలము నందలి ఆది మాంధ్రులు

సిరిపి ఆంజనేయులు గారు

ఉత్పత్తికాండము

1. మాల మాదిగలు (పూర్వగాథ)

పూర్వము కైలాసగిరియందుఁ బార్వతీపరమేశ్వరుల సన్నిధి నొక ధేను వుండెను. దానిపోషణార్థము మహాదేవుఁ డిద్దఱు బాలకులను సృష్టించెను. వారు దంపతులకు మనఃప్రీతికలుగ నాయావును గాపాడుచుండిరి. దంపతులు తమ కామధేనువలనఁ బ్రాప్తించు క్షీరస్రవంతులలో దేనిసేని బాలకుల కిచ్చుచుండలేదు. ఒకనాఁ డంబిక బాలకులలో నొక్కనికిఁ బాలగోఁకును పెట్టెను. వాఁ డది భుజించి దాని మాధుర్యమున కలరి, తత్పదార్థప్రాప్తికి మూలమైన లేఁగటి యావును నుమ్మాళించినచో నట్టిది యింకను విరివిగ లభింపవచ్చు నని తలంచి, యాపనికై రెండవవానిఁ బ్రేరేచి యొడఁబఱిచెను. అనంతరము ద్వితీయుఁ డా నవసూతికను వధించుటయుఁ, బ్రథముఁ డాతని నడిగి కొంత పలలముఁ బుచ్చుకొనుటయు సంభవమయ్యెను. ఉమామహేశ్వరు లది గ్రహించి, గోహంతకులును, మాంసభక్షకులును నగుటవలన నా బాలకు లన్యులఁ దాఁకరానివారినిగను, మొదట నా మొదవును జంప సంకల్పించినవాఁడు మాంసాధికారి కాక బాధ్యతగల ద్వితీయుని నడిగి పుచ్చుకొనుచు "మాల" యనఁబడునట్లును, ద్వితీయుఁడు పలలాధికారియై మాంసప్రదాత యగుచు, 'మాదిగ' యనఁబడునట్లును శపించిరి. అట్లు శాపసంత్రస్తులగు నా గోహంతకుల వంశజులే మాలమాదిగ లనఁ బెల్లినటు లీప్రాంతమునందలి యాదిమాంధ్రులు చిరకాలముగ నొక కట్టుకథ చెప్పుకొనుచున్నారు.

2. మాల మాదిగల పరస్పర సంబంధము

అనంతపురమండలమున మాలలు గ్రామములకు మిగుల సమీపమునను, మాదిగలు దూరమునను నిండ్లుకట్టుకొని వసించుచున్నారు. ఈ ప్రాంతమునంగల మాలమాదిగల కేవిషయమునను బొత్తులేదు. అన్ని సందర్భములయందు నెవరికివారు వేఱుగనే యుందురు. ఈకులభేదము బహుకాలమునుండి కలదు. చివర కది జాతితిరస్కారముక్రిందఁ బరిణమించినది. మాలమాదిగలలో నొండొరులకుఁ బంక్తి భోజనము లేదు. ఒకరిబావినీరు వేఱొకరు త్రాగరు. ఒక్క తాంబూలస్వీకారమునదప్పఁ దక్కిన యేవిషయమునను నొండొరులకుఁ గలుపు మెలుపులు లేవు. సృష్టిలో మాత్రము మాలలకు మాదిగలును, మాదిగలకు మాలలును హీనులు. తిలకధారణ ముభయవర్గములయందును గలదు; కాని కుగ్రామ వాసులలో నెవ్వరును బొట్టు పెట్టరు. నాగరకతగల ప్రదేశములందు నామధారులు కొంద ఱీవల తిలకము ధరించుచున్నారు. విద్య నేర్చుకొనుట కేజాతివారికిని నడ్డంకి యావంతయును లేదు. ఉభయవర్గముల బాలికాబాలకులును సమముగఁ గూరుచుండి, విద్యార్జనమునకయి ప్రయత్నింపవచ్చును. మాదిగలకంటె మాలలలోఁ దెలివితేట లధికముగ నున్నట్లు కన్పట్టుచున్నది.

ఆచారకాండము

1. పంచముఁడు—బ్రాహ్మణుఁడు

ఆదిమాంధ్రులవాడలో బ్రాహ్మణుఁ డడుగు వెట్టినను, బ్రాహ్మణవీథిలోఁ బంచముఁడు ప్రవేశించినను నాదిమాంధ్రునకు దారిద్ర్యము తప్పదు. ఆదిమాంధ్రుఁడు చర్మమునకుఁ గఱవేయు పాత్రను బ్రాహ్మణుఁడు సమీపించినను, బ్రాహ్మణుల తులసివనమువంకకు నాదిమాంధ్రుఁడు నడచినను బంచముని గూడెమే పాడగును. ఇది యీప్రాంతమునందలి యాదిమాంధ్రులలోఁగల భీతి; కావున నీమండలమునఁ బెక్కువోట్ల నాదిమాంధ్రులు తమవాడకు బ్రాహ్మణులను రానిచ్చుటకును, బ్రాహ్మణులచేతి భోజనము గ్రహించుటకును జడియుచున్నారు. స్నానపానములకు నిరభ్యంతరము.

---

* ఆచారవృత్త్యాదికములలో రాష్ట్రమునందలి యాదిమాంధ్రుల వ్యవహారము లొకమండలమును వేఱొక మండలముతోఁ బోల్చునెడలఁ గొంతకుఁగొంత భిన్నించియున్నట్లు తెలియుచుండుటచే ననంతపురమండలమునందలి యాదిమాంధ్రుల చిరకాలాగతాచార వృత్తివిశేషములను యథాక్రమమున నిరూపించు నుద్దేశమున నిది వ్రాయఁబడినది. రాష్ట్రమునఁగల ప్రజానాయకులును, సంఘసంస్కారప్రియులును సేవల జనహితకరములగు తమకృపావీక్షణము నిట్టి సాంఘికదైన్య చరిత్రములవంక మరల్చి, పతితజాతిజనుల దుర్భరనిస్సహాయపరిస్థితులకు మూలమగు కీలకము నెఱిఁగి, దానిఁ దొలఁగించుటకయి యనుతప్తహృదయమున—మనసారఁ గృషిసల్పుచో నిఁక నాజాత్యభివృద్ధినిగూర్చి శంకించుపనియుండదు. ఇం దాదిమాంధ్రపదమునకు సమముగఁ బంచమశబ్ద ముపయోగించు వ్యాసరచనా సౌకర్యార్థమేయని పాఠకులు గ్రహింతురుగాక! సీ. ఆం.

2. ఆదిమాంధ్రుల వివాహవిధానము-అంతశ్శాఖలు

ఈమండలమునందలి యాదిమాంధ్రులలో గౌరీపరిణయములు, రజస్వలానంతర వివాహములు, వితంతూద్వాహములు కూడుకొను నియమములు గలవు. పైగా దాసురాండ్రతెగ యొకటి యున్నది. ఇందన్నింటను గౌరీకల్యాణములే ప్రశస్తములుగఁ బరిగణింపఁబడు చున్నవి. రజస్వలానంతర వివాహమునకుఁ బందిరి, పచ్చతోరణము, ఉల్లెడ, కలశము, ముసుఁగు చీర, హరివాణము, బాసికము, నలుఁగు నేసలు లేవు. కన్యాశుల్కము మూఁడువరాలు మాత్రమే. తక్కిన వన్నియు గౌరీవివాహ క్రమమునే యనుసరించును. వారపుదాసరి యను కులపురోహితుఁడు పంచముల పెండ్లితంతు నడపును. వివాహము మూఁడుదినములైనను, నైదుదినాలైనను జరుగును. రజస్వలానంతర వివాహవిధిని బరిణయమైన దంపతు లిరువురు నలుఁగు నేసలలోఁ బాల్గొన గూడదు. ఈపద్ధతి ననుసరించిన గౌరీవివాహితలుగాని, మధ్యమావివాహితలుగాని రవికలు తొడుగరు. కొన్నిప్రాంతములలోమాత్రము స్త్రీలకుఁ గంచుక ధారణ మున్నది. గుత్తి, తాడిపత్రి, కల్యాణదుర్గము (పశ్చిమప్రాంతమునఁ గొండమలుపు) తాలూకాలలో స్త్రీపునర్వివాహ పద్ధతి యున్నది. తక్కిన భాగములందది లేదు; కాని యీజాతిలోఁ బహుపత్నీత్వ మన్నితైపులను సమానముగఁ గలదు. రవిక తొడుగుకొని గళమునగిన్నె బొట్టు ధరించుట సంసారిణులకంటె దాసురాండ్ర కెక్కుడగు లాంఛనము. బసివిరాండ్రు కొందఱు నుదుట శ్రీచూర్ణముగూడ నుంచుకొందురు.

స్త్రీలలోఁ బ్రథమవివాహములవలనఁ బుట్టిన సంతతికిని, ద్వితీయ వివాహములవలనఁ గలిగిన సంతానమునకును నంతశ్శాఖాభేదము లేదు. దాసురాండ్రసంతతికిని, విధివిధానమునఁ వివాహమాడినవారి సంతానమునకునుగూడ నట్టి తారతమ్య మేదియును గానము. ఆచారానుసారముగ వివాహము జరుగక యౌవనమునందే కూడుకొన్న పురుషుని వలనను, మగఁడు గలించిన పిమ్మట విటభర్తవలనను బుట్టినసంతతికి గోళకులనియు, కుండగోళకులనియుఁ జెప్పుదు. కంచుక ధారణము లేని ప్రాంతమున నీగోళకులు కులభ్రష్టులుగ నెన్నఁబడుదురు. రజస్వలానంతర కన్యావివాహపద్ధతియు, నీగోళకుల వివాహపద్ధతియు సమానమే; కాని సంతానమున మాత్రము గోళకులు భ్రష్టులనియు, రజస్వలానంతర వివాహితల బిడ్డలు స్వజాతీయులనియు భావింపఁబడుచుండుట చిరకాలమునుండి యున్నది. ఈప్రాంతమునందలి యాదిమాంధ్రులలో నింతకంటె నంతశ్శాఖలు వేఱుగ లేవు.

3. ఆదిమాంధ్ర స్త్రీలు

హిందువులలోఁగల సమస్తజాతులయందువలె నాదిమాంధ్రుల లోను స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యాధికారము లేదు. వారున్నతస్థలముల నాసీనులయి యుండఁదగదు. రోటిపైఁ గూర్చుండి సంభారములు సిద్ధము చేయరాదు. చెప్పులువేసికొని తిరుగఁగూడదు. పదిమందిపురుషు లొకచోటఁగూడి మాటాడుచున్న సమయమున నామార్గమున వెళ్లఁదటస్థించిన స్త్రీ వినయభావమున వంగి యొదిగి పోవలయును. మగవారి యెదుట నింతు లొండొరులను దూషించుకొనరాదు. పరస్పరవాక్కలహములయం దెవ్వరును జెప్పు, చీఁపురు మున్నగు దుష్టసాధనముల నోట నుచ్చరించుట యపచారము. వయసుచెల్లిన పెద్దముత్తయిదువ లైనవే తప్ప, భర్తతో నేయువతియు మద్యశాల కరుగ దొప్పదు. నాగరకత హెచ్చినచోట్ల నీనియమములంతగాఁ గన్పట్టవు.

4. జాతినియమములు - కులదేవతలు

తాడిపత్రిభాగమునను, గుత్తిప్రాంతమునఁ గొంతప్రదేశమునందును నాదిమాంధ్రులకుఁ జాకలవాండ్రు మంగలులును గలరని తెలియుచున్నది. క్షౌరకు లేవైపున నాదిమాంధ్రులను స్పృశింపరు; పంచముల శుభాశుభ కర్మలయందు వాద్యములు మ్రోయింపరు కూడ. ఆదిమాంధ్రులు తమకుఁ దామే పరస్పరము క్షురకర్మ గావించుకొనెదరు. హిందూపురము, కల్యాణదుర్గము, పెనుగొండ, ధర్మవరము, అనంతపురము భాగములలో నాగరకతవెలసిన కొన్నిపట్టణములందుఁ దప్పఁ దక్కినచోట్ల అంగవస్త్రమేకాని యాదిమాంధ్రుల కంగవస్త్రము లేదు. ఇందులకుఁ బ్రబలహేతువు దారిద్ర్యమేయైనను గ్రమక్రమముగ నది జాతినియమముగ మాఱిపోయినది. స్త్రీలలోఁ గంచుకధారణము లేకుండుటకుఁగూడ నింతకంటెఁ బ్రబలమగు కారణము తోఁచదు. పురుషులందు మూఁడునెలల కొకక్షౌరము నాలుగునెలల కొకస్నానము నెక్కుచోట్ల సిద్ధము.

కుంటెమ్మ, కొల్లాపురమ్మ, గంగమ్మ, ఎల్లమ్మ, నల్లమ్మ, పెద్దమ్మ, బాటమ్మ, మారెమ్మ మున్నగునవి యాదిమాంధ్రుల స్త్రీదేవతలు. జోతిబోనముల నర్పించి, కోళ్లఁ బోతులను బలి యొసఁగుచుఁ బంచము లీదేవతల నారాధింతురు. ఓబళేశుఁడు, పోతలప్ప, నరసింహుఁడు మొదలగు పురుషదైవములను బుష్పఫలపత్ర నైవేద్యములతోఁ బంచములు పూజింతురు.

వృత్తికాండము

1. పంచముఁడు - పంటకాఁపు

వృత్తులు__ఈప్రాంతమునందలి యాదిమాంధ్రులకు సేద్యమే ప్రధాన జీవిక. మాలలు నూలుగుడ్డలు, కంబళ్లుగూడ నేయుచున్నారు. వారు నేతలను మిగులనాణెముగఁ దీర్చి చాలసన్నముగ వడుకనేర్తురు. ఈప్రాంతమునఁ జిరకాలమునుండి మాలనూలు మిగులఁ బ్రసిద్ధివహించినది. మాలలనేత బిగువునందును, నాగరకతయందును దొగటవాండ్ర నేఁతను మించుననుటకు సందియము లేదు. ఇప్పటికిఁ గొన్ని యేండ్లక్రిందటి వఱకుఁ జెక్కుతరములుగ రైతులకు మాలలే గుడ్డలన్నియు సిద్ధముచేసి యిచ్చు

చుండిరని తెలిపెడిని. సేద్యమును, నేఁతయునుగాక మాలలకు దాసరి తనమును, వెట్టిపనియుఁ గూడఁ గలవు. ఉపవృత్తు లెన్ని యున్నను బంచమునకు వ్యవసాయము లేకున్నచో జీవిక కష్టతమమగును. కాన నాదిమాంధ్రుఁ డెప్పుడును బంటకాఁపు నాశ్రయించియే యుండును.

అనంతపురమండ లాదిమాంధ్రులు-గ్రామవాసులు-వ్యవసాయవృత్తి
పంచముల గృహపతి తనకుమారులతో వ్యవసాయవృత్తికివలయు పట్టెడలు మున్నగువానికి త్రాళ్లు సిద్ధముచేయుచున్నాఁడు

అనంతపురమండలమునఁ బంటకాఁపు పంచములకుఁ బట్టుకొమ్మ. పంచమునకును, బంటకాఁపునకును సేవలము సన్నిహితసంబంధ మున్నది. ద్వాదశవిధ పుత్రులలోఁ బంచముఁడు పంటకాఁపునకు స్వయందత్తుఁ డనఁదగును. శ్రీరామున కాంజనేయునివలెఁ బంటకాఁపున కాదిమాంధ్రుఁడు విశ్వసనీయుఁడగు బంటు. కొన్నియెడలఁ బంటకాఁపు లింటి మాదిగలను స్వసంతతికంటె నధికానురాగమునను, బ్రియబంధువులకంటె గాఢాభిమానమునను జూచి మన్నించుచుండుటయుఁ గలదు. సూర్యోదయము మొదల లస్తమాన పర్యంతము నాదిమాంధ్రుఁడు పంటకాఁపు గృహమునను, పొలములలోను నోడలు వంచి మనసారఁ బాటుపడుచుండును. పంచముని విహారణరంగములు పంటనేలలే. పంటకాఁపు పసులకొట్టు మాతని విరామభవనము. ఒక్క వంటయింటను, సుగ్రాణమందిరమునను దక్క యజమానుని గృహమునఁ సేవల స్వతంత్రవృత్తిని సంచరించి, యందలి పిన్నపెద్దలలోఁ బూసలలోని దారమట్లు వర్తించి, పంచమసోదరుఁ డుత్సాహాతిశయమునఁ బనిచేయుచుండును. సమస్త శుభాశుభకార్యములయందుఁగూడఁ బంటకాఁపు సన్నిధిలోఁ బంచముఁడు సంసిద్ధుఁడయి యుండును. కింకరశబ్ద మీసేవకునియెడ సార్థకము. క్రిందివిషయములవలనఁ గాఁపునకును, నాదిమాంధ్రునకును గల సంబంధము విశదపడఁగలదు. రైతునకుఁ బంచముఁడును, బంచమునకు రైతును నియమానుసారముగ నిచ్చి తీసికొనవలసిన వస్తువిశేషములు సయితమిందుఁ గ్రమరీతిని వివరింపఁబడును.

2. పంచముని విధి

ఒక యెకరము సాగుబడి బావిసేద్యమున కొక జత క్రొత్త చెప్పులు, కాఁడికొక చిల్లకోల, రెండుకాండ్ల కపిలెయెద్దుల కొకచిల్లపోటు, వారిణ, పంచముఁడు రైతున కొసఁగుచుండవలయును. పొలములలో నాకుపఱుచుటకు, సెరువు మోయుటకు, విత్తనము చల్లుటకు నొకమనుష్యుఁడు పనికిఁ బోవుచుండవలయును. రాగి, జొన్న, కొఱ్ఱ మొదలగువానిని విత్తవలసిన కాలమున నచ్చుకట్టు తీయుటకును, నసి లాగుటకును రెండుదినము లొక్కొక్క మనుష్యుఁడు చొప్పునఁ బనికి వెళ్ళుచుండవలయును. విత్తనపుగింజలుగాని, నసిగాని, లేనిసమయమునను, కపిలెచర్మములు వలయునపుడును, ఊరుగూరినుండి వానిని మోసి తెచ్చుట కొక మనుష్యుఁడు వెళ్లుట యావశ్యకము. పాఁత చెప్పులు సవరించుట యాదిమాంధ్రుని విధి. ఎద్దుల పట్టెడలకు తమ్ములుంచుట, చర్మపు మూసఁగులు వేయుట, వారెలు పెట్టుట, మొలతోలు (కపిలెతోలునపుడు కృషికుఁడు పిక్కలకుఁ గట్టుకొనెడు చర్మాంబరము. దీనిసే తొడతోలని కొందఱందురు.) కుట్టుట, పంచ

అనంతపురమండలాదిమాంధ్రులు-పట్టణవాసులు
చర్మకారకవృత్తి
"ఇంటియజమానునికి గౌరవార్థముగఁ బిన్న పెద్ద జోడు సిద్ధముచేసి యీయవలయును."

మునకు ముఖ్యము. కపిలెచర్మము పాఁతగిలినపుడు దానిని బలుమలు సవరించుటకుఁ బంచముఁడే వేళను సిద్ధముగ నుండవలయును. పంటకాఁపు గృహమున బఱ్ఱె యీనినతరువాత నొకటిన్నర నెలలోపల లేఁగమృతి నొందినచో, చచ్చిన దూడచర్మ మొలిచి యాకారముఁ గుదిర్చి తల్లి యెనుమునుండి పాలుపిదుకుట కను వేర్పఱుపవలయును. పాలు మాన్పుటకొఱకు దూడల మూతికిఁ దగిలించుటకయి పంచముఁడు ముండ్లచిక్కము కుట్టించి యీయవలయును. కాఁపుసాని రాట్నమునకై చర్మముతోఁ జెవులుచేసి యిచ్చుచుండవలయును. కదురు వడితీర్చి తలుచు సిద్ధము చేసి కాఁపుసాని కిచ్చుచుండుట పంచముని యిల్లాలి కర్తవ్యము. సూర్యచంద్రగ్రహణ సమయములయందు గ్రహశాంతి కర్మలకయి వెళ్ళుట కేసందర్భమున నాదిమాంధ్రుఁ డొకమనుష్యుని సిద్ధపఱుపవలయును. కళ్ళము చెక్కుట, యలికి శుభ్రముచేయుట, యాదిమాంధ్రుని కార్యము. పైరు కోసినపిమ్మట ధాన్య మిలుచేరుచందాక కుప్ప వేయుట, కంకు లాఱఁబోయుట, యెండవానలలో రాసికిఁ గావలి యుండుట, గడ్డి దొడ్డికిఁదోలుట, వామివేయుట మొదలగుపనుల నన్నింటిని బంచమసోదరుఁడే చూచుకొనవలయును. ఇంటియజమానునికి గారవార్హముగ చిన్నపెద్దజోడు సిద్ధముచేసి యీయవలయును.

పంటకాఁపుల యిండ్లు నెలిప్రక్కపూయుటకును, కట్టెలు కొట్టుటకును నొకమనుష్యుని నిలుపుట పంచమున కావశ్యకము. రైతుల యిండ్లలో కన్య పుష్పవతి యైనపు డతఁడు కొమ్ము గొరిజలీయవలయును. వివాహవేళలందుఁ బదిమందికి మించని యధికసంఖ్యాకులతో నాది మాంధ్రసోదరుఁడు రైతునకుఁ దోడ్పడవలయును. రెండు మూఁడుదినము లింటిమెత్తు, పూఁత, కట్టెలు కొట్టుట, మున్నగు పనులు చూడవలయును. వధూవరులకుఁ బావరకు లమర్చుచుఁ బోరు గూరఁ చెండ్లు కూఁతు రెంత మూరమున నున్నను వానిఁ గొనిపోయి సకాలమునఁ జేర్పవలయును. వివాహసమయమున ధాన్యపుఁ బాతఱకయి పెండ్లికుమారునకు బనులుజో డీయవలయును. వివాహసందర్భములలోఁ దప్పెటలు మ్రోయింపవలయును ఆఁడుబిడ్డ పుట్టినింటినుండి నూతన వస్త్రములతో నత్తగారింటికిఁ బోవునపుడెల్ల క్రొత్త చెప్పులజత కుట్టి యిచ్చుచుండవలయును. పంటకాఁపు గృహమున మగబిడ్డ పుట్టినచో, నాబాలకుఁ డైదేండ్లవాఁడైన పిమ్మట, చెప్పులజత కుట్టికొనిపోయి యాపాపనికిఁ దొడుగవలయును.

పిల్లులు, కొక్కులు, గాడిదలు, గుఱ్ఱములు మున్నగు నంటరాని జీవములు చచ్చి వీధులలోఁ బడియున్నపుడు వానిఁ గొనిపోయి దూరమున మణుఁగుచేయవలయును. గ్రామమున జాతర, పండుగ, పబ్బములు మున్నగు రైతులపనులకయి దండోరా వేయవలయును. గ్రామదేవరసందర్భమునందు కట్టెలుకొట్టుట, చావళ్లు చప్పరములు నిర్మించుట, వీధు లూడ్చుట, ఊరికిఁ బచ్చతోరణములు గట్టుట, గ్రామదేవత కావశ్యకమగు సమస్తోపకరణములను సమకూర్చుట, పలకలు కొట్టుట, కోడికట్టెలు (పంజులు) పట్టుట, బలివేయుట ఆదిమాంధ్రుని కర్తవ్యము.

అనాథప్రేతములు మోయుట, అశుభకార్యములలో దహనాది క్రియలు గావించుట, వార్తలు గొనిపోవుట పంచమసోదరుని విధి. ఇంతియకాక రైతునకత్యవసరములగు చిక్కువేళలలో నెల్లఁ బంచముఁడు పనికి వెళ్లుచుండవలయును.

3. పంటకాఁపునుండి పంచముఁడు పొందఁదగిన మేరలు

౧. కట్టుఁబడి—ఒకతోటికి పదిపైరున నేఁబదిసేర్ల ధాన్యము నను సరిపడునట్లుగ నిచ్చెడు నొకపైరుకట్టయు, నొకవడియు. (గట్టిధాన్యము పండించిన చోట్లయందో నొక్కొక్కసాలమున నొకమనుజుఁడు మోయఁదగిన యొక్కొక్క మూటెఁడు కంకులును, జోడుగాక పిన్నపెద్దజత, కపిలెచిల్లకోలు ఇచ్చినందులకయి జొన్న, రాగి పైరు పెట్టిన పట్టుల నొక్కొక్క స్థలమునను నొకయొంటిపటపుఁగంబళిమూటెఁడు కంకులును, గంపలు, చేటలు సవరించి వానికిఁ జర్మపుబతుకులు వేయుటయు, గాదెలు బండి జల్లలు మున్నగువాని నలుకుటయు లోనగు పనులకయి యిరువదిసేర్ల ధాన్యము పట్టఁగల గంపతో నొకగంపెడు కంకులు నాదిమాంధ్రున కొసఁగవలయును.)

౨. ఒడికంకులు—ఆఁడువాండ్రు రాట్నపుచెవులు తీసికొనిపోయి యిచ్చినందులకును, కదురు వడి తీర్చినందులకును, నొడిలో భరింపఁ జాలినంతవఱకు నాదిమాంధ్రుని యిల్లాలికిఁ గాఁపుసాని పెట్టెడు కంకులు.

3. పంపకపు గింజలు—ధాన్యపు పంపకమునఁ గడకళ్ళము నాఁడు బావిసేద్యపుఁబట్టున నన్నిసాలములయందును బండెడు ధాన్యములోఁ బదింట నొకపాలు పంచమునకుఁ బంచియీయఁదగిన గింజలు.

౪. దండికట్టు—ధాన్యము తూర్పాఱఁబోసిన తరువాత గట్టి గింజ లన్నియు రాసికిఁ జేర్చి విడిచెడి కొనభాగపు ధాన్యము.

౫. మిరాసిపట్టు—రాసి కొలచినతరువాత నడుగున రెండంగుళముల నిలువున నిలువనుండు గింజలు.

౬. రాసి యడుగువిడుపు—పంపకమైన రాసిలోఁ గొలఁత పోఁగా మిగతభాగమునందుఁ బంటనుబట్టి విడిచెడు ధాన్యము.

౭. గస్తులు—గింజలన్నియు రాల్చుకొనఁగా తప్పదారి తగులుకొన్న నడితఱకలను రాలఁగొట్టుకొనుటకై పంచమునకు వదలిపెట్టెడి యుత్తకంకులు.

౮. నెత్తిప్రమాణిక్రింద గింజలు—ధాన్యము తూర్పాఱఁబోసి రాసికిఁ జేర్చునపుడు రమారమి యెనిమిదిసేర్లకు తగ్గక పంచముఁడు వేసికొనెడి గింజలు.

౯. కళ్లపుండ్లు—కళ్లములోని గింజలు రైతు చేతితో నూడ్చుకొనఁగా నడుగున నందందు నిలిచెడు ధాన్యము.

౧౧. అత్తిముత్తి—పాత చెప్పులు కుట్టి యిచ్చినపుడును, కళ్లమలికిననాడును బొంగ్లము (తాటి)తోఁగల టెంకాయ పరిమితిని బెట్టెడు సంకటిముద్ద. (ఇతరసమయములయందుఁ గూడ నింటిపని చేయుచున్నంతకాలము నాదిమాంధ్రునకు పంటకాఁపు భోజనము పెట్టుచుండవలయును.)

౧౧. కోడలికము—ఇంటియాఁడుబిడ్డ నూతనవస్త్రములతో నత్తగారియింటికిఁ బోవునపుడెల్ల నన్నము పెట్టి యిచ్చెడు ప్రాత వస్త్రము.

౧౨. ఉగ్గాలగింజలు—యజమానుని యింటిబిడ్డకుఁ బుట్టుచెప్పులు తొడిగినపుడు బిడ్డని పాదము లగపడకుండునట్లు పోసెడు ధాన్యము.

౧౩. పెండ్లియీవి—వివాహానంతరము గూడెమువారికెల్ల నొకపూఁట భోజనము పెట్టి, యింటిమాదిగ కెనుపపడ్డనుగాని, యావుతెఋపునుగాని, (కురుపవాండ్రైనయెడల) గొఱ్ఱెనుగాని, మేఁకనుగాని యిచ్చెడిదానము.

౧౪. అంబటిగింజలు—కపిలెకయి క్రొత్తగా బొక్కెన సిద్ధము చేసిననాఁడు అంబలికొఱకుఁ బెట్టెడు ధాన్యము. (ఈధాన్యము కొన్ని గ్రామములలో నాలుగున్నర సేర్లును, మఱికొన్నిచోట్ల నాలుసేర్లును నిచ్చెడి పద్ధతి గలదు.)

౧౫. కుక్కలదోసిళ్ళు—అంటరాని జంతువులు చచ్చిపోయినపుడు వానిని లాగివేసిన వెట్టిపనికయి పెట్టెడు మూఁడుసేర్లధాన్యము. ఎకరమునకు ముప్పావు మేర. దంకోరాపనికి జొన్న రాగి పంటల కొక్కొక్క కపిలెబావికి పంద్రెండుసేర్ల ధాన్యమొదుగుట కనునైన కంకులు. వరిపొలమునుచో నొక్కొక్కపట్టున నొక్కొక్కపంటకు వెన్నులవగ్గు గజము త్రాటిబిసువుగల యొక పైరుకట్టు. పంటనుబట్టి తిరిపముకూడ వేఱుగ నుండును. ఇంతియకాక యుగాది, సంక్రమణము, మహాలయపూర్ణిమ, నాగులచవితి, ఏకాదశి, పితృతర్పణము, అమావాస్య మున్నగు తిథులయం దింటింట భోజనము పెట్టుటకూడ.

౧౬. వైబాబు—పొలపంటితోఁ బశువు చచ్చినపుడు పూర్తియును, పెద్ద పసరము పడినపుడు సగమును నొసఁగెడు చర్మము.

౧౭. కాలిబాటగ—మరణవార్త కొనిపోయి బంధువుల కందఁజేయు కాలమున భోజనము కట్టి యిచ్చుచు, పరువునకు రెండణాల వంతున నిచ్చెడు డబ్బు.

౧౮. ప్రేతసంస్కారము—కట్టెలు, పిడుకలు నూరిలోనుండి మోసికొనిపోయి శ్మశానవాటికఁ జేర్చి, కాష్ఠములఁ బేర్చి శవదహనము చేసినందులకయి యొసఁగెడు రు ౨|- ల పయికమును, దానితో నిచ్చెడు నాముదాలు నాలుగుసేర్లు, ఉప్పు రెండుసేర్లు. (చనిపోయినవారి కంత్యక్రియలు జరిపిననాఁడు గృహపతి యాదిమాంధ్రులలోఁ బంద్రెండుగురకు భోజనతాంబూలము లమర్చి, యొక రూపాయబహుమతిగ నీయవలయును.)

౧౯. సంతపాతిక—శవము పూడ్చుటకుఁ దీసెడుగోతికై యొసఁగుమాడ.

4. పంచమునినుండి యితరులకుఁ జెందవలసిన కానుకలు, పంచముని యతిథులు

౧. కాటిపాపని సుంకము—పంచముఁడు కాటిపాపని కేఁడాది కొక్కొకతడవ కాటిసుంక మీయవలసి యుండును. ఈకాటిపాపఁడు వీరబాహుని సంతతివాఁడని తెలియుచున్నది. కొందఱు గొల్లఁడనుచున్నారుగాని యది నమ్మదగినదికాదు. పాషాండధర్మము వెలయించి రాక్షసులలో దుర్ఖ్యాతి పెంపొందించిన చంద్రఖండశేఖరుని వంశపువాఁడనియు, పాషాండధర్మావలంబియనియు, నిందుల కాతఁడు ధరించిన విభూతి, ఎముకపూసల పేరు, చర్మాంబరము, తలపడగ, ఇత్తికొమ్ము, కాటుక, కావివస్త్రము, కజ్జిగంటలే నిదర్శనము లనియుఁ గొంద ఱనుచున్నారు.

"మురిసి ఫాలభస్మచర్మ - ములను నెముకపేరు లి
ట్లరయ నార్యులెల్ల నింద్య - మనుచు దూఱుచుండఁగా
నెరసుసేయ కివి ధరింప - నేమికారణంబు
నీ చరితమెల్లఁ జెప్పుమయ్య - చంద్రఖండశేఖరా."

అని యాతని మత ధర్మములను గూర్చి పార్వతి శివునిఁ బ్రశ్నించునప్పటి వర్ణన సందర్భమును బట్టి చిరకాలాగతమైన యట్టివేషమే తమకు నుండుటచేతను, నందుఁ బ్రోక్తములైన ధర్మములే తాము నాచరించుచున్నందునను, దాము చంద్రఖండశేఖరుని సంతతికిఁ జెందినవారమని యాజనులు నుడువుచున్నారు. గ్రామములయందు వసింపక శ్మశానములఁ గాఁపుండి, యందువలనఁ దమకు లభించు కాటిమాడలచే జీవించుట వారికి ధర్మము; కాని యిపు డట్లుగాక యూరూరు తిరిగి బిచ్చమెత్తుకొనుచుఁ, గాటిమాడలకొఱకయి సంవత్సరమున కొకతడవ వీరు పంచములగూడెము సమీపించుచుందురు. పంచములలోఁ బ్రతికుటుంబమునను గుటుంబమున కేఁడాదికి రెండురూప్యములు, పంద్రెండుసేర్ల ధాన్యము, ఒకకోడి వీరి కీయవలసి యున్నది.

౨. మాస్టీనివాండ్రు—ఒకప్పుడు శెరికోమటి దేవాంగ కమసాల ఒంటెద్దుగాండ్లు ఏకల గొల్ల బోయ మాదిగ మొదలగు 'పంచాచార (పాంచాల)ఘణకట్టు'నకుఁ జేరిన జాతులవారు విశ్వబ్రహ్మను బురస్కరించుకొని యొకప్రక్కను, నేతికోమటి లింగబలిజ పెట్టిబలిజ కుమ్మర చాఁకల తొగట మాల మొదలగు 'సెట్టి ఘణకట్టు'నకుఁ జెందిన జాతులవారు వీరశైవునిఁ బురస్కరించుకొని యొకవంకను నిలిచి, మతవిషయములలో ఘోరయుద్ధము సల్పిరనియు, నాకాలమునఁ బంచాచారపణకట్టునకు సహాయభూతులుగ వచ్చి తమశస్త్రవిద్యాకౌ

శిలముఁ జూపిన చక్కనుసింధువాండ్రలో నీమాస్టీనివాండ్రు కూడ నొకతెగవా రనియుఁ జెప్పుదురు. అందులకుఁ దార్కాణముగ వంశాచారమునుబట్టి యేండాది కొక్కపర్యాయము వీరు తమపూర్వుల బలదర్పాతిశయాదుల నూరూరఁ బొగడి చెప్పుకొనుచుందురు. వీరిఁ కెదువు రాదు.

3. సింధువాండ్రు—వీరలు గోసంగిసంతతికిఁ జెందినవాండ్రు; లింగధారులు;అష్టాంగధరు, నక్షతలు దాల్చి,యాచారపరులుగ నుందురు. చదువునేర్చి జలస్తంభనేత్యాది గ్రంథములం బఠించి, యితరులకు వినిపించుచుందురు.

౪. డక్కలివాండ్రు—జాంబవంతుని జ్యేష్ఠపుత్రుఁడగు నీలముని సంతతివారమని వీరు చెప్పుకొనుచున్నారు. వీరికి గాయత్రీధారణముగలదు. స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠాన తత్పరులై, వీర లాదిశేషము నుండి యింతవఱకుఁ జెల్లిన యుగపురుషుల చరిత్రముల, నేయుగమున నెవ్వ రెవ్వ రెట్లెట్లు వర్తించి కీర్తిగాంచినదియుఁ దెల్పుచు, జాతీయధర్మములఁ బ్రకటించుచు, కల్పవృక్షము, కామధేనువు, చింతామణి మున్నగు వాని యుత్పత్తి క్రమాదుల నెఱింగించుచు, ఆగతానాగత వృత్తాంతములఁ దెల్పుచుండువారు. పంచములు వీరి నంటరానివారినిగ భావించి తమపాళెమునకు రానీయరు; నీరెత్తిపోయుదురు. వీరిని దాఁకినచోఁ దమకు వినాశము నిస్సంశయమని యాదిమాంధ్రులు తలంతురు. ఇందు ౨,3,౪ భాగములలో వివరించిన ముత్తెగలవారు పురప్రవేశ మొనర్చి, యది నవలిపోవునుక నాదిమాంధ్రులు వారిభోజనవ్యయములను దాము భరించుటయకాక, ప్రతివర్గము వారికిని గడప యొక్కటికి నాల్గణాలను, నేరుధాన్యమును తాంబూల సహితముగ నొసంగి వారిని సాగనంపెదరు.

౫. పెద్దయింటి గొల్లవాండ్రు—వీరు లాఁగు, చుంగురుమాలు, కాలియందె, నీలికాసె,ముకుగాలము,నాగస్వరము రక్తచందనము ధరింతురు. పూర్వము బ్రహ్మరథోత్సవకాలమున, సెట్టిఘటకట్టు వారిమంత్రశక్తివలన పంచాచారఘటకట్టువారి తేరు నిలిచిపోయియుండ, విద్యాబలముచే నారథముఁ దనముకుగాలమువలన లాగి, యుత్సవము సాగించిన పెద్దయింటి గొల్లవాని సంతతికిఁ జెందినవారమని యీ తెగవారు చెప్పుకొనెదరు. పాములు బట్టుట, మోడివేయుట, యింద్రజాలాదివిద్యలను గనఁబఱచుట, యీవర్గమువారి కార్యములు. వీరికిఁ గడపకు రెండణాలు, రెండుపావులగింజలు నాదిమాంధ్రు లీయవలసి యున్నది.

౬. ఆదిజాంబవ మహాముని—పంచములకు గురువర్గములోనివారు. విభూతి, లింగము, జన్నిదము, రుద్రాక్షలుకీ దండకమండలువులు, పాదుకలు, పిడిబాకు, కొంగ,వాలుఁగత్తి, త్రిశూలము, గండకత్తి (వేఁటకొడవలి), కాషాయాంబరము మొదలగు వానిని ధరింతురు. గుఱ్ఱముపై నెక్కి,నెమలిపించె వెలయు, బంగరు తప్పెటలు మ్రోయుచుండఁ, పరిచారకవర్గముతోఁ జూపఱకుఁ గన్నులపండువుగ వెడలుదురు. వీరు పంచముల పాళెమునకు బయలుదేఱుటకు ముందు భటులతో శిష్యవర్గమునకుఁ శ్రీముఖ మంపుదురు. దాని ననుసరించి వారికయి పంచములోకవిడిది కుదిర్చి, పవిత్రపఱిచి, దానిఁ బచ్చతోరణములతోను, పందిరులతోడను గైసేసి, పాళెపు ముఖద్వారములకుఁ దోరణములు గట్టి, ముత్తయిదువులతో, మల్లెడ కలశములతో, పుష్పగంధ తాంబూల దక్షిణాదికములతోఁ, పదుకుఁదగిన పనికొమ్ము, పనిరాలు, కాళిముంత, ఆరె, అంపె, చినకత్తులతో (సింధుక్రీడాసహితముగ) నాడుచుఁ బాడుచు నానందభావము వెల్లివిరియ, సత్కారపూర్వకముగఁ బొలిమేరకడ నాదిమాంధ్రు లాచార్యునకు స్వాగత మొసఁగి యుత్సవపురస్సరముగ మహావైభవముతో వారిని రాజవీథిని బాళెమునకుఁ గొనివత్తురు. గురుఁ డశ్వముమీఁదనుండి దిగుటకు ముందుగ వారికి నీరాజనము సమర్పించి,యనంతరము పాదములు గడిగి యమ్మహాశయుని విడిదిఁ జేర్తురు. దేశికవర్యుఁ డందున్నంతకాలము నాతనికినలయు పదార్థములఁ గొదవలేక సమకూర్తురు. అనంతరము వ్యయములు పోఁగాఁ గుటుంబమున కొకమాడ (రమారమి రెండురూప్యములు) వంతున గురుదక్షిణ సమర్పించి, యడుగులకు మడుగులిడి, విభవాభిరామము సాగనంపి, యాచార్యునిఁ బొలిమేరకడ వీడ్కొనెదరు.

ఉపసంహారకాండము

1. ఆదిమాంధ్రులదుర్దశ-అందులకుఁ గారణములు

ఈమండలము నందలి యాదిమాంధ్రులకు సేద్యమే ప్రధాన జీవికయని వెనుక తెల్పియుంటిమి. వ్యవసాయమునకును, పంచముల కున్నృత్తికిని నవినాభావ సంబంధ ముండుట పాఠకు లెఱుఁగుదురు.

అనంతపురమండలాదిమాంధ్రులు-గ్రామవాసులు

“పెద్దలలో స్త్రీపురుషులును, వృద్ధులును బగల్లెల్లఁ దమ పూరిగుడిసెల నీడలలోఁ గూరుచుండి పుక్కిటిపురాణములతోఁ గాలము వ్యర్థము సేయుచు, నుదయ సాయంసమయములయందుఁ దమ బిడ్డల నుపాదానమునకయి యూరిలోనికిఁ బంపుచుందురు.”

పురపారిశుద్ధ్యసంఘమువారి వశమున నున్న పట్టణములలో మాలమాదిగలు వీథు లూడ్చుట, మఱుఁగు దొడ్లను శుభ్రముచేయుట మొదలగు పనులవలన జీవించుచున్నారు; కాని యీప్రాంతమునందలి యాదిమాంధ్రుల హీనదశ వర్ణనాతీతముగ నున్నది. ఇందులకు వారి కండగ నుండిన రైతుసంఘమున విశేషభాగము స్వస్థలమునుండి విరమించుట యొక ముఖ్యకారణము.

పెద్దపెద్ద యూళ్లయందు నేలసేద్యము చాలవఱకు నడుగంటినదనవచ్చును. సకాలవర్షము లేకపోవుట కృషికుల యుత్సాహము భగ్నమగుటకుఁ బ్రధానహేతువు. ఇందులకుఁ దోడుగ బావులు బహుశఁ గూడ పాడయ్యెను. చెఱువుక్రింది కృషిమాత్ర మింకను గొనయూపిరితో నిలిచి యున్నది. ఈమండలమునందలి గొప్ప చెఱువులకు జీవనప్రదములుగ నుండిన యొకటి రెండేర్లు కష్టముగ నస్యరాష్ట్రమున గట్లు పై చుటచేతను, సేలము నొకభాగమునను బుక్కపట్నము, క్రొత్తచెఱువు మున్నగు ప్రదేశములఁగల సుప్రసిద్ధ తటాకములు పెద్దములు లేక దిగ నొక నీటిచుక్కయైనఁ గానకపోఁగా, నేలకొలఁది రూప్యములు వెలచేయుచుండిన యచ్చటిపల్లపునేలలు బొట్టపంటలకుఁగూడఁ గొఱగాక, నిరర్థకములయి యున్నవి. ఈకారణములచే ధర్మవరము, పెనుగొండ, మడకసిరా భాగములయందలి పంటకాఁపులకు సేద్యమునందుఁ బట్టుచిక్కక జీవనాధారములు తప్పిపోయెను. అందుచే నాప్రాంతములయందలి రైతులలో నొక్కొక్కఁడు నొక్కొక్క కాఁడి పసరములుచొప్పునఁ గొని, యొకబండి నుంచుకొని యుమనమా స్త్రము రిపురులహాలిపనులకుఁబోయి యొడ్లను జంపుకొని, తనమ్మాలమునన్నైనఁ గుటుంబపోషణము జరుగనందున ఋణగ్రస్తులయి చెడుచున్నారు. పంటకాఁపు లిట్లు బ్రతుకులు కోల్పోయికొని కష్టపడకవచ్చుటచే, వారి నాశ్రయించియుండిన పంచములు తమకు రాఁదగిన మేఁతలు నశింపఁగా, వృద్ధిచెడి, జీవనోపాధి కన్యమార్గముల బహువిధప్రయత్నములు గావింపమాని, దుస్థితికి వచ్చుచున్నారు. అందుఁ గొందఱు గ్రామాంతరములకు వెళ్లి యెనుములు, తోళ్లు గొనితెచ్చెదమని లచ్చలకడ లెక్కలు వ్రాయించి, సంచకారములు తీసికొని, వాని నెప్పటికప్పుడే సంసారవ్యయములకును, త్రాగుడునకును వినియోగించి, నూతనసంస్కారములకయి క్రొత్తయజమానులను వెదకుచుందురు. మఱికొందఱు కొనిపోయినదానిలో నింటివెచ్చముల కుపయోగించుకొన్నది పోఁగా, నిలువపైకముతోఁ జిన్నచిన్నఁగ వ్యాపారములు సాగించుచు, త్రాగుడునకును, యజమానుల ద్రోహవర్తనములకును వశులై, మరల లేవలేక పడిపోవుచున్నారు. మఱియుఁ గొందఱు తెచ్చెడు సరకునకంటెఁ దీసికొనిపోయెడు ధనమే యధికముకాఁగా దానిని దీర్పఁజాలక, యజమానులకంట బడక నెలలఁకొలఁదిఁ దిరుగుచుఁ, జివర కెపుడో యాకస్మికముగ ఋణప్రదాతల హస్తగతులై మాటికి ముడివైచి కూర్చుండి, వర్ణింపరాని మానహానికరములగు వేదనలకుఁ బాల్పడి, కడకుఁ దల తాకట్టు పెట్టవలసి వచ్చుచున్నారు.

ఈమండలమునందలి యాదిమాంధ్రులలో నాత్మగౌరవాత్మవిశ్వాసములు క్రమక్రమముగ నరుగుటకు, ఆకులమునందుఁ బెచ్చుపెరుఁగుచుండెడి త్రాగుఁబోతుతనమునకంటెఁ బ్రబలతరమగు కారణము వేఱొండు కాన్పింపదు. ఇందుల కనుగుణముగ సోమరితనము సహితము వీరిలో నానాఁట వేరూనుచున్నది. పెద్దలలో స్త్రీలును, పురుషులును, వృద్ధులును బగలెల్లఁ దమ పూరిగుడిసెల నీడలలోఁ బరుండి పుక్కిటిపురాణములతోఁ గాలము వ్యర్థము సేయుచు, నుదయసాయంసమయములయందుఁ దమబిడ్డల మహాదానముకయి యూరిలోనికిఁ బంపుచుందురు. పదిమందియున్న కుటుంబమునఁ బాటుపడువార లొకరిద్దఱకంటె నెక్కుడుమంది యుండుటను గానరాదు. వాండ్లనుగూడ దమరాఁబడిలోఁ జాలభాగ మెప్పటికప్పుడే మద్యపానకేళి కర్పించి వ్యర్థులగుచున్నారు. త్రాగుడునకు స్త్రీపురుషు లెల్లరు సమానముగ వాడుకపడియున్నారనుట విపరీతాక్షేపణము గాదు. ఈవిధముగ భ్యాసము గ్రామవాసులయందుకంటెఁ బట్టణవాసులలో నధికముగనుండవచ్చును. మున్నుచాల వారికిఁ బల్లియి ల్లసనోప్పగుసు. అందలి పంచములు మున్యశాలకుఁదమతోఁ బసిబిడ్డలనుగూడ మందిఁకొని, యొకరు గంపలనుగూడఁ గ్రోలించి యానందించుచుండుట కొన్నియెడల సంభవము గుచున్నది. పల్లెటూరి జనులలో నది కొంత తగ్గియుండుటకుఁ బని యధికముగ నుండుటయుఁ, గేఁటఁ దబ్బులాడకపోవుటయుఁ గారణములు కావచ్చును. ఇంతియకాక గ్రామదురాక్ష్య లింకను నవీనములుగ నున్నందునఁ బల్లెటూళ్లపంచము లేవేళ రైతు నాశ్రయించి కొంతవఱకు గౌరవమునవే కాలము గడుపుచున్నారు.

ఆదిమాంధ్రులయం దీత్రాగుడు హెచ్చుటకు మార్గములు హెచ్చు. కులనిర్ణయము ననుసరించి ప్రతిశుభాశుభకార్యమునను వారు మద్యస్వీకారము నత్యంత ముఖ్యముగఁ బాటించుచున్నారు. పాణిగ్రహణమహోత్సవ సమయములయందుఁ బురుషుని వివాహమునకు 'పడాలురూక' యను పేర నొకరూప్యమును, నాఁడుబిడ్డ పెండ్లికిఁ బిల్లబ్రాలుకానుక 'బాలలు'ను జేరి మొత్తమున దశమానమును, గృహపతు లాదిమాంధ్రులలోని పెద్దల కొసఁగవలసిన కట్టడ గలదు. ఈపైకమున నొకకానియైన నిలువలేక యంతయు మద్యవ్యాపారికి ముట్టఁజెప్పి ప్రముఖులందఱు భాగములవంతునఁ దీర్ఘసేవనము గావింతురు. పంచములలో నెల్లమ్మ భక్తులు. విషమ సంఖ్యగల సంవత్సరములలో నాదేవతకు సాగుబోయుచున్నారు. ఒక క్రొత్తకడవ సురచే నింపి, పసపు కుంకుమములతో నాఘటముఁ బూజించి, గూడెమువఱకు దానిని సాగించి, యిష్టబంధువర్గముతో నిష్టాగోష్ఠి నందలి మద్యముఁ గ్రోలెదరు. త్రాగెడు నలవాటులేని బిడ్డలనుచో నాతీర్థ మొకింతయినాఁడఁ జల్లుకొనవలయును. ఊర జాతర సందర్భములలోఁ గుంభముపోయుట, చప్పరములు నిర్మించుట మున్నగు కార్యములకయి వచ్చెడు భాగధనమెల్లరకు సమానముగఁ జేరవలసి యుండుటచేత, నది ముఖ్యముగ కల్లుసారాలకే వినియోగింపఁబడుచున్నది. కులసంబంధ మగు తప్పు

పడినప్పుడు, పెద్దలు విధించుశిక్షా ద్రవ్యభాగమింటింటికిఁ జెందవలయు నను నియమమున, దానిని సరకయియే వెచ్చించి, పిన్నలును, పెద్దలును సమముగ నందుఁ బాల్గొనుచున్నారు. పురపారిశుద్ధ్యసంఘకార్యాలయములయందు వెట్టిపనులలోనుండు పంచములు వేతనములందిన దినము మొదలు వరుసగ రెండుమూఁడునాళ్ళు కల్లంగళ్ళు విడువరు. మద్య సేవాభిరతిచేఁ బెక్కండ్రు పనులకుఁగూడ వెళ్లరు.

2. సంఘముల తోడ్పాటు-పంచముల పెనుబాటు

పరిపాలకవర్గమును, స్థానికసంస్థలును, సేవాసంఘములను పంచముల పురోభివృద్ధినిగురించి మండలమున బాహుళ్యంగుల శ్రద్ధవహించుచున్నది. నిమ్నజాతుల విషయమునఁ బ్రత్యేకగ మనముగ్గా వారి కోలం కలను మహించినుకువుగఁ దీర్చుటకయి కార్మికశాఖయొకటి నియోగింపఁబడినది. పంచమబాలుర విద్యాభివృద్ధికొఱకు పాఠశాలలు విరివిగ సంస్థాపింపఁబడుచున్నవి. గ్రామపారిశుద్ధ్యసంఘములందును, స్థానిక, మండలిక, రాష్ట్రీయసభలయందును వారికవకాశమొసఁగబడుచున్నది. మఱియు వారియున్నతికి పలయు సహస్తసహాయములను గావింపఁబడుచున్నవి.

ఆదిమాంధ్రుల యున్నతికిఁ దేఁదగిన సాధనములలో విద్య ప్రధానమైనదనుట నిర్వివాదాంశము; కాని దానివలని ప్రయోజన మొకకొంత కాలముననే వ్యక్తమగునది కావునను, నాఁకటి పెల్లున నమురమురగుచున్న యీదరిద్రజాతియందది యంత ప్రోత్సాహసంజనకముగ వృద్ధినొందుచుండలేదు. తలిదండ్రులు చదువెఱుఁగనివారగుటచేఁ దమసంతతికి విద్యావిషయమున నేవిధమునను దోడ్పడజాలకుండుట యటుండఁ, వేళకుఁ దిండి తీర్థములైన నమర్పలేకున్నారు. బాలురపఠనమున కావశ్యకములగు వస్తువుల నసలే తీసి యీయ నిచ్చగింపరు. రాత్రులయందు బాలకులు చదువుకొనుట కింటదీపములలోఁ జమురుండదు. ఆదిమాంధ్రుల బిడ్డలుగూడ క్షుధాతురులగుటచే, విద్యార్జనమున సహింపక వెనుబడుచున్నారు. ఆదిమాంధ్రవిద్యార్థులు పంచమేతరులగు సద్గ్రవర్ణులతోఁ గలసి విద్యాభ్యాస మొనర్చుటచేత, వారి వేషభాషాదులందుఁ గొంతవఱకు మార్పుగలుగుననుట నిస్సంశయము: కాని పంచమేతర పాఠశాలలయం దున్నతకులజు లాదిమాంధ్రసంతతి నభిమానభావముచఁ జూచుట యరుదు. ఉత్తమవర్గమునకుఁ జెందిన యుపాధ్యాయులు కొందఱు పంచమవిద్యార్థులను గడ గంటఁగాంతురనువాదమునఁ గొంత సత్యము లేకపోలేదు. అదికారణముగ సద్గ్రవర్ణమునకుఁ జేరిన సహపాఠులుగూడ నాదిమాంధ్రబాలకులను హేళనము గావించి, యుత్సాహభంగకరముగ మాటలాడెదరు; ఇట్టి భిన్నవ్యాపార మెంత కాలమో సాగనేరదని మన మెఱుఁగుదుము. అయిన నాదిమాంధ్రుల పెంపు పంచమేతర పాఠశాలలలో వారిని జేర్చుటయందు మాత్రమే యాధారపడియుండలేదు.

వివిధసంఘములయందు గౌరవసభ్యులుగఁ జేరుటవలన వసంతపురమండలము నందలి గర్భదరిద్రులగు నాదిమాంధ్రుల కబ్బెడు కిరీటమేదియును లేదు. పలుదెగల మనుష్యులతోఁ గలసిమెలసి వర్తించుటచేఁ గొంతవఱకు వారినాగరకత పెంపొందుననుటతప్ప, పంచముల భుక్తిమార్గమున కది తోడ్పడకుండుట స్పష్టము. భుక్తికి సాధనము కాకపోవుట యటుండ,నది యొకవిధముగ వారినష్టమునకుఁగూడ హేతుభూత మగుననుట ప్రమాదకరవిషయముకాదు. ఈపదవుల నుద్యోగ్యారి యని యబ్బుటవలనఁ దమ్ముఁ దామే మఱచి,కష్టపడిపనిచేయు సమర్థత యుండియుఁ గార్యములపట్టున ననాదరముచూపి,మిట్టపెత్తనములకు మరగి, ఉన్నప్రభువులనుగూడఁ బోఁగొట్టుకొని, కష్టములపాలైన యువకులు స్మృతిపథమునఁ దగులుచున్నారు. ఒకపంచమసోదరుఁ డొకానొక సాధారణసంఘమున గౌరవసభ్యపదముఁ బొంది కులవృత్తిలోఁ బ్రవేశింపనొల్లక, యందువలనఁ దనకు విధిగ రాఁదగిన రెండుపంపులకు మించిన వార్షికభృతిఁ గోల్పడి బుణగ్రస్తుఁ డయ్యెను. మఱొక సోదరుఁ డంతకంటె నున్నతగౌరవాధికారము నాకాంక్షచేసి, సాధనమునకుఁ బదేనుమాసములు రాఁబడిగల జీవనాధారమువంటి తన యుద్యోగమునకుఁ గడుపు కక్కుఱితిచే శాంతిచెప్పి, పిమ్మటఁ గుటుంబనిర్వాహమును దుర్భరముకాఁగాఁ జిక్కులఁ బొందెను. ఎఱిఁగినవారి నెల్లఁ బీడించుట, పలువురకు లాంగివర్తించుట, పుల్లవిఱుపుమాటలచేఁ గక్షలను బెంచుట యిట్టివారికి బ్రకృతి దెరువులనుచున్నవి. ఈమండలమున నిట్టి స్థానములు విరివిగ నుండుటయును, నవి పంచమసోదరులకే లభ్యమగుటయు నెంతను సంభవము కానేరదు. ఎప్పుటనో ప్రధానపట్టణములయందు మాత్ర మేదియొకరిద్దఱికో యిట్టి యవకాశ మబ్బునపుగఁగాని లభింపదు. ఈకాలమున స్థానములకుఁగూడ సభ్యులను సోదరులగుటవల, మండలమునందలి యాదిమాంధ్రులస్థితి యెంతవిచారకరముగ నుండునదియు నూహించుట సులభము. చదు వెఱుఁగనివారిలో దినమున కొక్కపూఁటఁ గడుపార నింతగంజి త్రాగఁగలవారి సంఖ్య యంత హెచ్చుగాదు. పెక్కుచోట్ల నాదిమాంధ్రులు రెండుమూఁడు దినములుగూడఁ దిండిలేక వాడి వత్తలగుచుండుట తటస్థించుచున్నది. ఇఁక వ్రాయఁ జదువనేర్చినవార లెప్పుటనో స్వల్పసంఖ్యాకులుగ నున్నవారందఱు నేదియో యొక యుద్యోగము నాశ్రయించి, తన్మాసమున సంసారయాత్ర సాగించుటకు శ్రమనొందవలసినవారుగనే యున్నారు. తోళ్లు లంగెడుచెక్క వ్యాపారములయందుఁ బ్రవేశించి, స్వతంత్రవృత్తితో జీవనము సాగించుకొనఁ దగుశక్తి వారికున్నను నిందుల కత్యావసరమగు మూలధనము సేకరించుట వారి కెంతమాత్రమును సులువుగాదు! కాన నీమండలమునందలి యాదిమాంధ్రుల స్వచ్ఛందజీవనోపాధికి వెరవుఁ గల్పింపఁజూచుట నాయకుల ముఖ్యవిధి యగుచున్నది.

3 అభివృద్ధిమార్గము

ఈవల నాదిమాంధ్రులలోఁ బ్రతికుటుంబమునను దలయొకటికి రెండేసి యెకరముల మెఱకనేల యొసఁగ నిశ్చయింపఁబడినటులు తెలియుచున్నది. ఈపద్ధతి చాలవఱకుఁ బ్రయోజనసార్థమే; అయిన

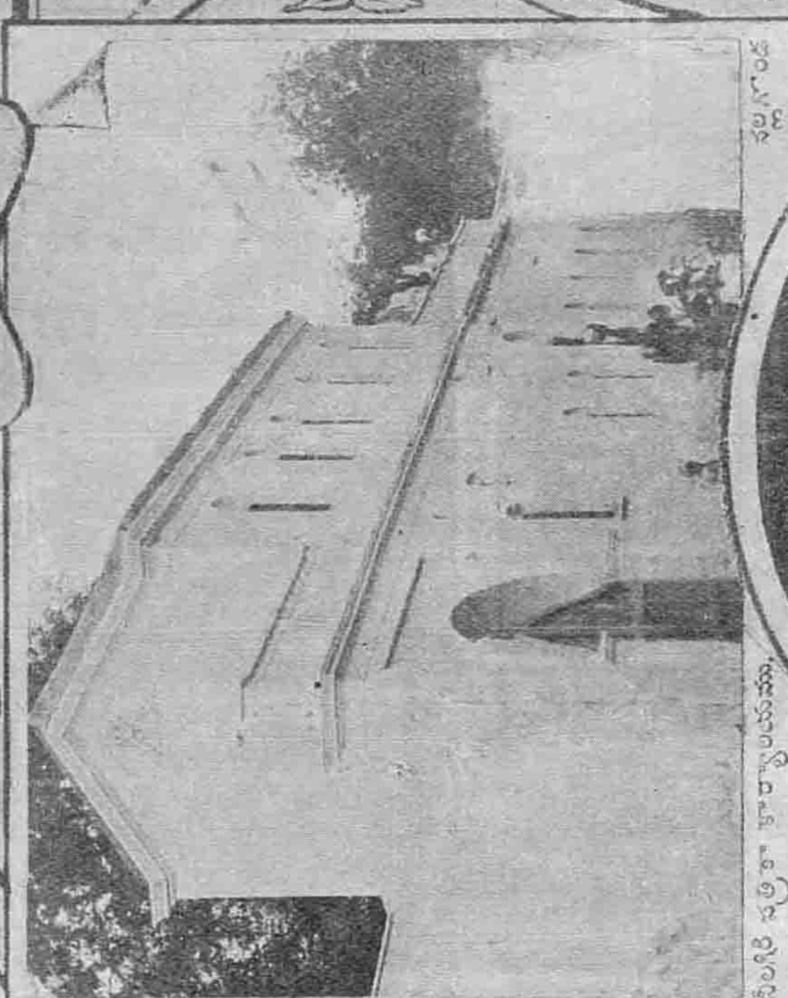

నీలగిరి పత్రికా కార్యాలయము. నల్లగొండ

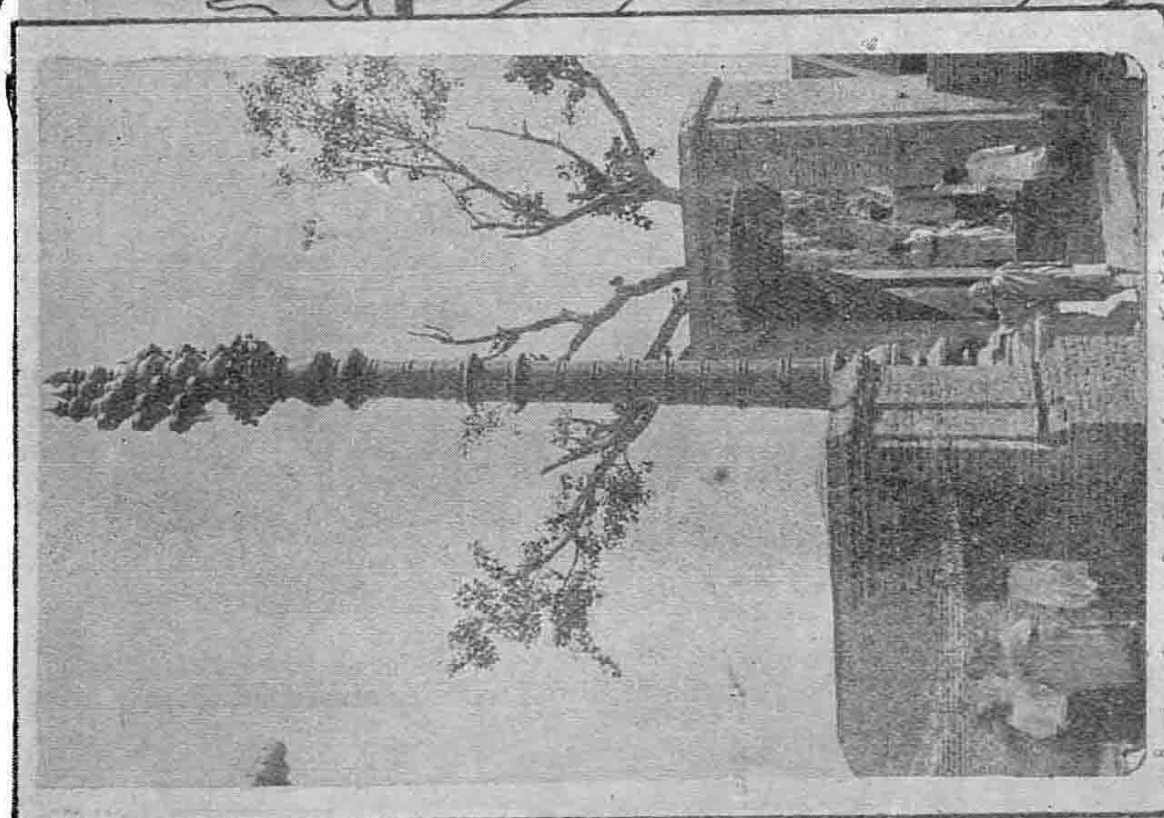

సీతారామాలయ సింహద్వారము, ధ్వజస్తంభము, పెదపారుపూడి

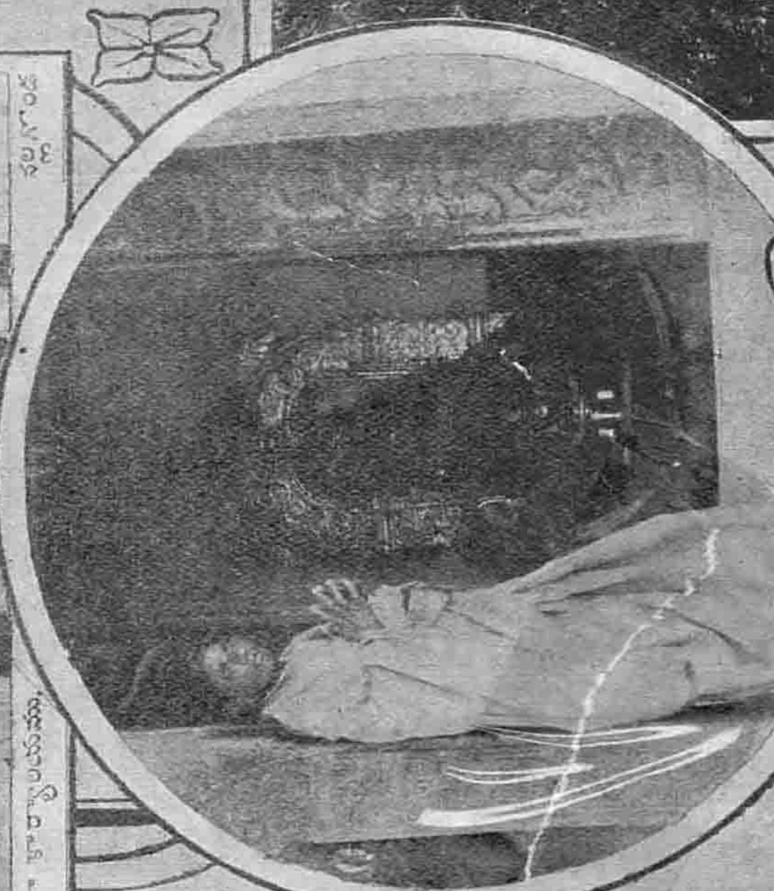

సీతారామాలయము, పెదపారుపూడి

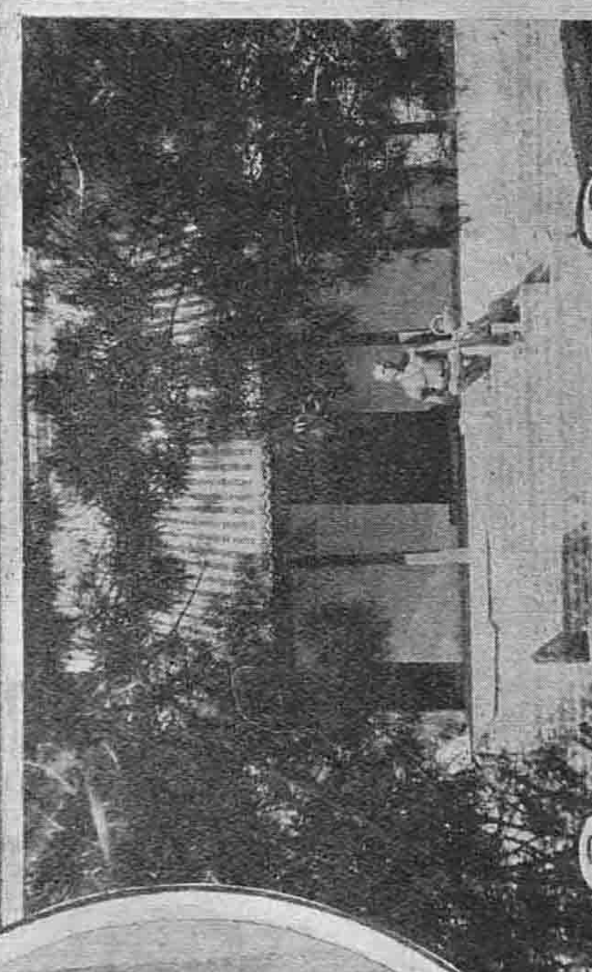

పరబ్రహ్మానందాశ్రమము - బ్రహ్మవిద్యాసాధనాలయము

215

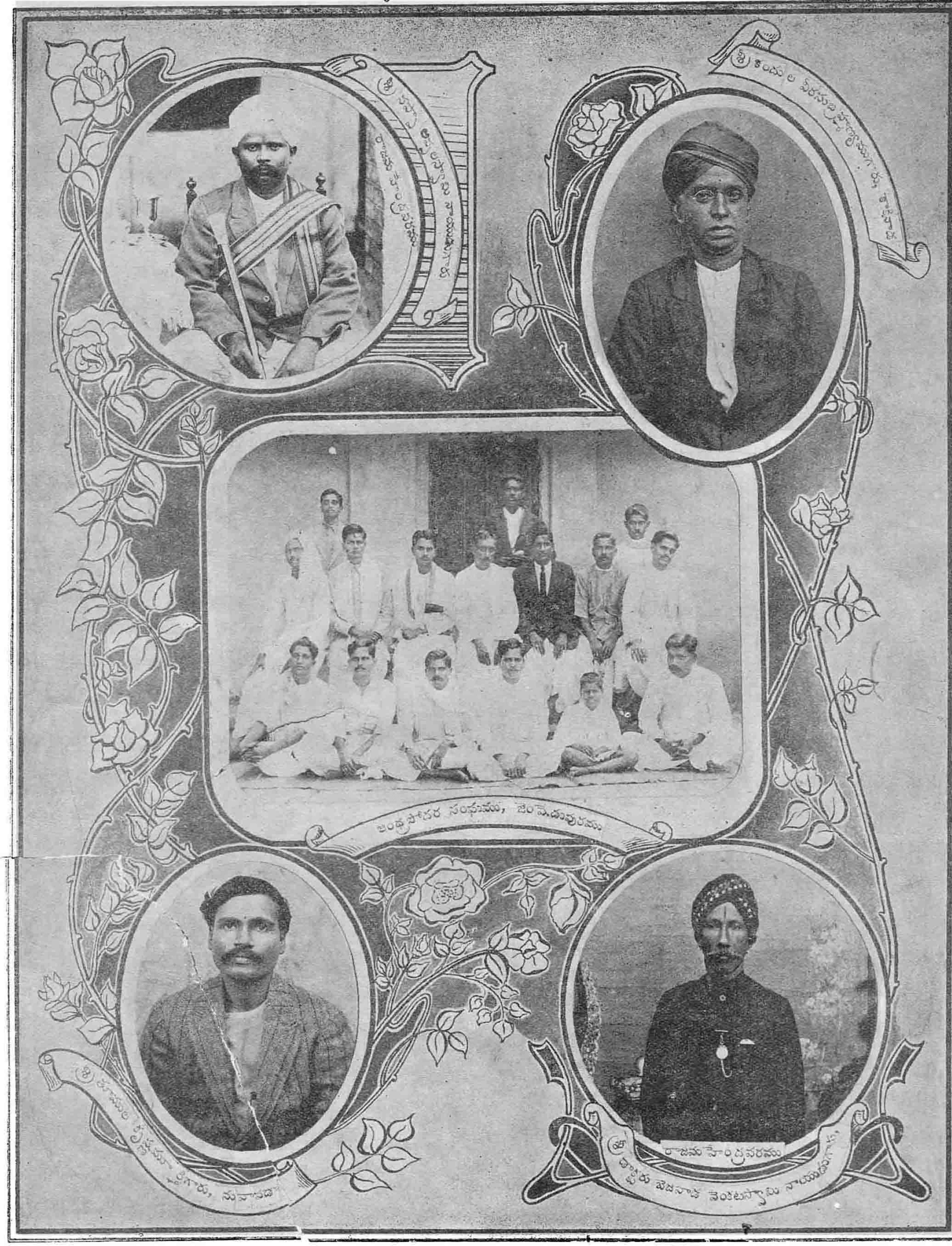

నిందును బంచముల పురోభివృద్ధినిగూర్చి శంకింపఁదగిన తర్కాంశమొకటి లేకపోలేదు. ఈమండలమున నిప్పుడెంగును వ్యవసాయమున కర్హమగు నేలలు నిలువలో లేవనుట నిజము. ఇఁక మనపంచమసోదరులకుఁ జెందనున్నవి పోరంబోకుభూములే. పోరంబోకులనఁ గొఱమాలిన సారవిహీనములగు మరుస్థలము లనుట వింతకాదు. అట్టి నిరుపయోగ ప్రదేశముల నెన్నింటిని గొన్నను మండలమునందలి యాదిమాంధ్రుని దారిద్ర్యము పాయఁజాలదు. వఱపునకుఁ దావలమయిన యీమండలప్రాణముల నిలువఁబెట్టఁ దలంచువో, ముఖ్యముగ నిందు జలాధారములను విరివిగఁ గల్పించి, వానిఁ బెంపొందించుట ప్రధానకర్తవ్యమను భావమీవఱకే పెద్దలలోఁ బ్రబలతమముగఁ గలదు. ఏఁటేఁట నెందులకు నుపకరింపక నిరర్థకముగ మున్నీటి పాలగుచుండు నేటినీటి నీప్రాంతములకుఁ ద్రిప్పి మండల వ్యవసాయాభివృద్ధి కాదరువు గల్గించుటకన్న మండలాభివృద్ధికి మార్గాంతరము లేదు. వ్యవసాయము భారతమాతకే వెన్నెముక యనుట నది పెంపు వహింపనిచో మండలసౌభాగ్య మింపు నింపనేరదు. భారతప్రపంచమునకుఁ బ్రాణతుల్యుఁడగు పంటకాఁపు లేమి లోకదారిద్ర్యమూలమనుగాక మరేమి? ఈమండలమందలి యాదిమాంధ్రుని వృద్ధి తరతరములుగఁ బంటకాఁపువశమున నుండినదనుట యతిశయోక్తి కానేరదు. పంటకాపు సేద్యప్రబంధకు ప్రశస్తదశయందున్నంతకాలము మాఁడుపూవు లాఱుకాయలుగఁ, బంచముఁడే పంటకాఁపట్లు మృష్టాన్నములఁ గడుపార భుజించుచు నాఁకలియొట్టిదో యెఱుఁగక, పేదఱికమనునది తెలియక, యఱచేతినిమ్మపండువలె నుండెను. వఱపువలన వ్యవసాయ మంతరించుటయు, దానితోఁ బంటకాఁపు భగ్నహృదయుఁ డగుటయు, నాహేతువున మండలమున పీఁటపెట్టుటయు, నందుచే నాదిమాంధ్రునివృద్ధి సన్నగిలుటయు సంభవము య్యెను. వ్యవసాయార్హములై ప్రశస్తతమములైన నేలలు పంచలక్షలఁది యెకరములు బీడుపెట్టుకొని, యందువలనఁ గాసుబీసమేని బ్రయోజనము గానకుండుట యటుండఁ, బన్నులనొసఁగెడు ప్రయాసపహితము పైకొన భూస్వాములే యెందఱో యలజడి నొందుచుండ, నెట్టి యాదరువును లేని తుంగరైనను మొలవని యూషరక్షేత్రముల నెన్నింటిని గైవసమొనర్చికొనినను, బంచముఁ డందువలన మూటగట్టుకొనున దేమియు నుండఁజాలదు. అట్టి నేలలకుఁ బ్రప్రథమమున జలాధారములను గల్పింపఁ బ్రయత్నించుట నాయకుల ప్రధానవిధి. ఆభూములను సేద్యమున కర్హముగురీతి నొనర్చుకొని, తన్మూలమునఁ జాలినంత ద్రవ్యోపపత్తిని బొందుదనుక తకావినుండి వడ్డిలేకయో స్వల్పమైన వడ్డిపైననో ఋణ మిప్పించి, యాదైన్యవిచారపరులఁ గార్యావలంబులనుగ నొనర్చుటయనంతరము కావలసినది. ఇదియైన నొక్కపెట్టున నాదిమాంధ్రుని వశమొనర్చుటయు మేలుగాదు. ఒక్కొకయూరను బరోపకారవాంఛగల గ్రామపంచాయతీ సంఘమొకటి యుండనేయుండునుగదా! సహాయ ధన మాసమాజవశమున నునిచి, యాదిమాంధ్రుల కార్యసౌకర్యము ననుసరించి వారికై దానిని వినియోగించు విధమున నాసంఘమువారి తోడ్పాటున నాదిమాంధ్రులకృషిని బెంపొందింపఁ దివురుట నాయకుల ధర్మము.

4. నాయకుల కర్తవ్యకార్యములు

చర్మకారకకర్మయందు దాసక్తహృదయులగు యువకులను స్థలాంతరములకుఁ బంపి, వివిధములగు కరశిల్పములయందు వారలఁ గుశలురుగ నొనర్చి, యాజాతిసోదరుల కులవృత్తికిఁ బోషణము గల్గింపవలసియున్నది. వ్యవసాయమునకుఁ దరువాత మానవజాతిపురోభివృద్ధిని గాపాడునది వాణిజ్యమే; కావున సెమ్మకలు, తోళ్ళు, తంగేడుచెక్క మొదలగు లాభకరములైన యనుకూల వ్యాపారములయందుఁ బంచమజాతి కభిరుచిఁ గొల్పుట యుక్తము. అందులకుఁ దగిన విధమునఁ బరపతిసంఘములు పాటుపడునట్లు చూచుట యవసరము. బాటలు చక్కఁజేయుట, బావులు త్రవ్వించుట, కుంటలు గట్టించుట, ప్రభుత్వమువారి కట్టడములు నిర్మించుట, మొదలగు ప్రజాహితకర కైంకర్యములయందుఁ, జిన్నచిన్నగఁ బంచములకుఁ బ్రవేశము గల్గించి, యావిషయమున వారికిఁ గేలూఁత యొసఁగుట యొప్పును. పంచమబాలికా బాలకులలో యథాక్రమమున నొకవంక విద్యను సాగించుటయు, పగలు తీఱుబడిలేని యువకులకు రాత్రిపాఠశాలలు స్థాపింపఁబూనుటయు నాయకులవిధి. విద్యతోఁగూడఁ బంచముల చేతిపనులకుఁ బ్రోదిపెట్టఁదగును. బాలురకు నేఁతయు, బాలికలకు వడుకుటయు, గృహావితరణాదికములను గఱపఁబూనుట యుక్తము. ముఖ్యముగ మండలభాగములలోని ప్రధానపట్టణములయందెల్లఁ బంచమవిద్యార్థుల కుచితభోజన వసతిగృహములఁ గల్పింపవలయును. ఈక్రియాకలాపములతోఁగూడ నన్నింటికంటె నవసరముగను, నత్యంతావశ్యకముగను నాజాతియందలి పిన్నపెద్దలలోఁ జక్కఁగఁ బాదుకొనియున్న మద్యపాన దురభ్యాస మహామహీరుహమును గూఁకటివ్రేళ్లతోఁ బెల్లగించుటకయి వలయు ప్రయత్నముల నన్నింటిని గావింపఁదివురుట లెస్స. ధర్మవరప్రాంతమునందలి పంచములు కలుద్రావకుండఁ గట్టుదిట్టము లేర్పఱుచుకొనిరిగాని, కొంతకాలమునకే యది యజగరోపవాసము ననుసరించెను. ఆ పెనుభూతము వీడనంతవఱకుఁ బంచముల శ్రేయము నాసించి చేసెడుసర్వప్రయత్నములును బూదిలోని హోమమువలెఁ బరిణమింపక తీఱదు. అట్లగుచోఁ జివర కాదిమాంధ్రుల యున్నతి గగనకుసుమమే యగును. ఈకీలక మెఱిఁగి వర్తించి పంచములను బతితదశనుండి తొలఁగించి నాయకులు వారి నుద్ధరింతురుగాక!

గొలుసుల బొమ్మ

వడ్డాది సుబ్బారాయుఁడు గారు

ప్రభవశ్రావణ శుద్ధపంచమికి మత్ప్రాయంపువర్షంబు లో
యభవా! డెబ్బదిమూఁడు నిండె భవదీయావ్యాజదీవ్యద్దయన్;
విభవాదుల్ మఱికొన్ని భక్తునకుఁ జూపింపం దలంపేని, నా
ప్రభువా! నల్పు దృఢాంగు; నిల్పు నిజసేవన్, భక్తచింతామణీ!

మేలుం గీడు ఘటించెద-వేలో వంతుమెయి; నెదెపు డెట నెటొ తెలియం
జాలము; వేకువ దేవా-తేలఱకా ల్గుట్టె మేడ దిగి నడ నడవన్.

నరములబలహీనత కీ-వఱువాతను దేలువిసము పరమౌషధమా?
మొఱవెట్టఁ గొండిసూచిక-నఱకాలను గ్రుచ్చితివి శివా! భవవైద్యా!

ఆపద నేరికేనిఁ దరమా మరలించుకొనన్ స్వశక్తిచే?
నోపరమేశ! లేదు పెర వొక్కఁడు నీనియమంబు మీఱఁగా;
దీపము చేతఁ బట్టుకొని తేలుపయిన్ దెలవాఱుజామునన్
నాపద మాని తద్విషమునం బగలున్ రెయి బాధఁ బొందితిన్.

ధరణి యొకసారి గిఱ్ఱునఁ-దిరుగకమును విషపుబాధ తిరుగదు మఱి మం
తరమున మందున మాఁకునఁ-గొఱవిం జూఁడినటు తేలు గుట్టిన నొవ్వన్.

చెప్పుల నడచుచు నొక్కఁడు-నప్పమెగసి జంఘఁ గఱవ జామునఁ జచ్చెన్
ముప్పులరాకడ నెవ్వఁడు-దప్పించుకొనంగలండు తన పెరవులచేన్?

కేలును గాలు నోళ్లు మహికిన్ మఱి దేనికిఁ దాఁకకుండఁగా
గాలిని నాకసంబునఁ బగల్ నిసి సంచరణం బొనర్తుమా?
తేలెట దాఁగునో మూఁగి దీనిని గృహ్యముఁ జేసె స్రష్ట హా!
యేలొకొ; యింటిదొంగ నలయీశుఁడుఁ బట్టఁగ లేఁ డటండ్రుగా!

మెయిఁ జొరఁ బాఱినంతన యమేయదురత్యయవేదనాకరం
బయిన విషానలంబు తనయం దెపు డుండెడు వృశ్చికం బెటుల్
సయిచునో బాధ నాఁ జనదు, సాజము గావున దాని కద్ది; య
ట్లయిన నెటుల్ మనున్ జనుల ప్రాణము దీయుగ రాగ్ని సర్పముల్.

గొల్లున నేడ్చుచుండఁ గనుఁ గొందుముగా ప్రజఁ దేలు గుట్టినన్;
గల్లయొ నిక్కమో చెవులెకాని యెఱుంగవు కన్ను లెన్నఁడున్
"జిల్లులువోవు బిందెలును జెంబులు" నం "ద్రొక వెండ్రు కూడెడుం
బిల్లికి నేమి దద్విషము వేదనసేయ" దటందు రెందఱో.

గోడమీఁదిబొమ్మ, గొలుసులబొమ్మ, వడ్డించుబొమ్మ యని పొడిచెడుకట్టు
కథకు నర్థమైన ఘాతుకప్రాణిని-దలఁచుకొన్న నొడలు జలదరించు.

ఈలోహమునకే సంస్కృతభాషలో 'కస్తీర' అని పేరు. క్రైస్తవవేదముయొక్క ప్రథమఖండములో (Old Testament: Kings) రాజులంగూర్చి చెప్పెడు భాగములో సోలమనురాజుయొక్క నావలు, ఆఫిరు దేశమునుండి కొని వచ్చెడు వస్తువులలో తుఖీమ్ (మయూరము), కోఫ్ (మర్కటము), షెన్హాబ్బిమ్ (దంతము) అనునవి ముఖ్యముగఁ బేర్కొనఁబడుచున్నవి. తమిళభాషలో మయూరమునకు లూకి యని యందురు. సంస్కృతమున శిఖి యందురు. కోఁతికి సంస్కృతమునఁ గపియందురు. పైఁ జెప్పఁబడిన పదములు హీబ్రూభాషకుఁ జెందకుండుటచే 'ఒఫిల్' అను దేశము హిందూదేశముయొక్క పశ్చిమభాగమున నుండెడి యరేబియా మండలమై యుండి యుండు ననియును, దత్పూర్వకాలములో భారతదేశమునకును, బాబిలోనియా మున్నగు దేశములకును మిక్కుటముగ వాణిజ్యము జరుగుచుండెడి దనియును విద్వాంసులు చెప్పుచున్నారు.

స్మృతులు చూచిన, బోధాయన ధర్మసూత్ర ముత్తర హిందూదేశ వాస్తవ్యుల దురాచారములలో సముద్రయానమును బేర్కొనుచున్నది. ఇఁక బౌద్ధ గ్రంథములం బరికించినచో జాతకకథలలో ననేక స్థలములందు సముద్రయానము పేర్కొనఁ బడుచున్నది. బవేరుజాతకములో బవేరుపట్టణమునకు నౌకలపై వర్తకులు పోవుచుండిరని చెప్పఁబడినది. బవేరుపట్టణము బాబిలాను పట్టణమనియే విద్వాంసు లూహించుచున్నారు. వాలహస్సజాతకమునఁ దాంబపన్నికి నోడలపై వర్తకులు పోవుచుండినట్లు చెప్పఁబడినది. లోశక, శిలానిసమ్స, ధమ్మద్ధజ, పండర మున్నగు జాతకకథలలో సముద్రయానముఁ జేయువారు పడుకష్టములును, నావలు బ్రద్దలై చావు తప్పి ప్రాణములతో నొడ్డునఁ జేరినవారి యిడుమలును బరిస్ఫుటముగ నభివర్ణింపఁబడుటచే నట్టివానిం గేవల కల్పితములని త్రోసిపుచ్చఁజాలము. మఱియు నీ జాతక కథలలోఁ జెప్పఁబడిననావలు ఘనమైనవి. సముద్దవణిజ జాతకములో నొక నావయందే వేయిమంది రథకారులు ప్రయాణమై పోయినట్లు చెప్పఁబడినది. శంఖజాతక కథలో నెనిమిదివందలమూరలు పొడవుగల యోడ పేర్కొనఁబడినది.

బవేరు, ధమ్మద్ధజజాతకములలో సముద్ర మధ్యమున నోడ యుండునపు డోడనడుపువారు భూమియుండు దిక్కుఁ దెలిసికొనలేక కాకములను విడిచిపెట్టి, యవి పోవుమార్గముంబట్టి నావను నడిపి యొడ్డుచేరుచుండెడివారని చెప్పఁబడినది. మఱియు దిఙ్నిర్ణయకయంత్ర మెచ్చోటను బేర్కొనఁబడలేదు. ఈ సముద్రపు వర్తకులలో గొందఱొడ్డునంటిపోవుచు వాణిజ్యముం జేయుచుండెడివారనియుఁ, గొందఱు సముద్రమునుదాఁటి దూరస్థదేశములకుంబోయి వర్తకముం జేయుచుండెడివారనియు మన మూహింపవలయును. గంభీరపట్టణ, భరుకచ్ఛ, రోరుక, సుప్పారక, కావేరిపట్టణ మున్నగు నౌకాశయస్థానములు కొన్ని జాతకకథలలోఁ బేర్కొనఁబడుచున్నవి.

3

క్రీస్తుజననమునకుఁబూర్వ మైదాఱువందల సంవత్సరములనాటి గ్రంథములంబట్టి చూడ ధైర్యశాలులగు వర్తకులు బహువృషభశకటములపై వస్తువుల నేకరించుకొని భారతదేశపు వివిధభాగములకుం బోవుచు వ్యాపారము చేయుచుండెడివారని స్పష్టమగుచున్నది. ఇట్లు దేశములోనే వ్యాపారముంజేయు వర్తకులు చనుపలంగూర్చుకొని రాజబాటల ననుసరించికాని, నదులమీఁద నోడలపైఁ బోయికాని వర్తకముం జేయుచుండెడివారు. ఇట్టి చనుప లేనూఱు మొదలు వేయిశకటములవఱకుఁ గలిగియుండెడివని జాతకకథలలోఁ జెప్పఁబడినది. చనుపల నేర్పాటుచేసి వాణిజ్యముం జేయువర్తకులు తమలో నొక్కని ముఖ్యునిగ నియమించుకొనుచుండెడివారు. అట్టివానిపేరు సథవాహుఁడు. ఈరీతిని వ్యాపారముం జేయువారు బహుకష్టములకుఁ బాలగుచుండెడివారు. చనుపను సంరక్షించుటకై రక్షకభటు లున్నను జోరులవలన హాని కలుగుచుండెడిది. సట్టిగుల్మ జాతకములోఁ

217(a)

పూర్వ వాణిజ్యము

కిలాంబి రంగాచార్యులు గారు, యమ్.ఏ., బి.యల్., గర్భాపురం అప్పారావు గారు, బి. ఏ.

౧

సముద్రము ఋగ్వేదకాలమునాఁటి యార్యులకుఁ దెలియునా, తెలియదా యను విషయముం గూర్చి విద్వాంసులు విభిన్నాభిప్రాయులై యున్నారు. ఓడలు ప్రయాణముచేయు సముద్రమార్గములు (సు-ముద్రియాః) వరుణునకుఁ దెలియు నని ఋగ్వేదము(1-25-7)లోఁ జెప్పఁబడి యున్నది. (1-56-2) ఋగ్వేదములో వణిజులయొక్క వ్యాపారసందర్భమున సముద్రము చెప్పఁబడి యున్నది. వరుణుని యొక్కయు, వసిష్ఠుని యొక్కయుఁ బ్రయాణ వర్ణనలో సముద్రమును, నావయుఁ జెప్పఁబడి యున్నవి. (R. vii 88.3-4).తుగ్రకుమారుఁడైన భుజ్యుఁడు జనకునిచే శత్రుజయార్థము పంపఁబడి సముద్రమధ్యమునం దున్న పు డతనినౌకలు వ్రక్కలై యతఁడును అతనిసైనికులును బ్రాణహానిఁ జెందనుండిరి. అపుడు భుజ్యుఁ డశ్వినీ దేవతలఁ బ్రార్థించెను. అంత నశ్వినీదేవతలు సైన్యముతోఁ గూడ భుజ్యుని రక్షించిరని ఋగ్వేదగాథ యొకటి కలదు. మఱియు నీయశ్వినీదేవతలే వంద తెడ్లుగల తమయోడపై నీభుజ్యు నింటికిఁ బంపినారని చెప్పఁబడి యున్నది. (R. i, 116, 3-5)

సిరియా, సుమేరియా దేశములలో నీ నడుమఁ బురాణవస్తు శాస్త్రజ్ఞులు ప్రేతస్థానములు మున్నగువాని యందుఁ గన్గొనిన ముద్రాదికములపై ఋగ్వేదాది మంత్ర కర్తలగు ఋషులనామము లుండుటంబట్టియు, నీజిప్టుదేశమునందు సంగ్రహింపఁబడియున్న ప్రేతవస్త్రములు కొన్ని నీలిరంగుగల వగుటచేతను, నీజిప్టురాజ్ఞియగు హాట్సెప్సిటు కాలములో భారత దేశమునందలి చందనము నీజిప్టు దేశమునకుఁ దెప్పించుకొనియుండుటచేతను, ఉరా ప్రదేశమందలి చంద్రదేవతాలయ నిర్మాణమునందు హిందూదేశపు టేకుపయోగింపఁబడుటచేతను, వేదకాలము నుండియు భారత దేశమునకును, నీజిప్టుమున్నగు దేశములకును వర్తకము జరుగుచునేయుండెడిదని మన మూహింపవచ్చును.

౨

బూలరుదొరవారు భారత దేశీయాక్షర సంజ్ఞలు అస్సిరియా దేశ సంబంధమైన తోలముపై నుండు సంజ్ఞలతోడను, క్రీస్తుజననమునకుఁ బూర్వ మేడెనిమిదితొమ్మిది శతాబ్దములనాఁటి మేష శాసనములందలి కొన్ని యక్షరములతోడనుసరిపోవుచున్న వని కనుఁగొనిరి. కెన్నెడిదొర వారు (1898 వ సంవత్సరములో జర్నలు ఆఫ్ది రాయలు ఏషియాటిక్కు సొసైటీలో) సుమేరియా, సిరియా దేశములకును, భారత దేశమునకును క్రీస్తు జననమునకుఁ బూర్వ మేడవశతాబ్దములో మిక్కుటముగ వ్యాపారములు జరుగుచుండెడివని కనుపఱచిరి. పాణినీయ సూత్రములంబట్టి ద్వీపాంతరవాసులతో భారతీయులు వాణిజ్యముఁ జేయుచుండెడివారని నిశ్చయమగుచున్నది.

యవనులు మున్నగువారి వ్రాఁతలలోఁ గూడ భారత దేశమునకును, దదితర దేశములకును మిక్కిలి ప్రాచీనకాలమున విస్తారముగ వాణిజ్యము జరుగుచుండెడి దని తెలియఁజేయు విషయము లున్న వని విద్వాంసులు చెప్పుచున్నారు. హోమరను యవనకవివరుఁడు 'టిన్' అనులోహమునకు 'కస్సిటెరాస్' అనుపదమును వాడెను.

జనుపలను గొల్లగొట్టెడి మైదువందలదొంగ లొకగ్రామ మున వసియించుచుండెడివారని చెప్పఁబడినది. చోరభయ మునకుఁ దోడు ఘోరమృగాక్రాంతములగు వనములవ లనను,నిర్జీరములగు నెడారులవలనను నిట్టివణిజులకు బాధ లు కలుగుచుండెడివి. విశాలములగు నెడారులలోఁ గర్ణధా రులు నక్షత్రములంబట్టి చనుపల నడుపుచుండెడివారని తెలియవచ్చుచున్నది. ఎడారులఁదాటవలసి వచ్చునపుడెండ వేఁడిమి మిక్కుటమగుటచే నట్టివారు ప్రయాణ మాపి విశ్ర మించి, రాత్రిసమయములోఁ బ్రయాణము సాగించిపోవు నాచార ముండెడిదఁట.

చనుపలు ముఖ్యపట్టణములలోను, వ్యాపారము మిక్కుటముగ జరుగుప్రదేశములలోను నాఁగుచుఁ గ్రయ విక్రయములను జేయుచుండెడివారని మన మూహింపఁద గును. ఇట్టి వ్యాపారస్థానములయందు వస్తుజాలములు సమీపస్థ ప్రదేశముల కమ్మకమునకుఁ గొంపోఁబడుచుండె డివి. ఇట్టి స్థానములు సంప్రవిభాగమూలస్థానములై వర్తి ల్లుచుండును.

దేశమునందుఁ బండుపంటలును, దయారుచేయఁబ డిన వస్తువులును నిగమములకుఁగాని, పట్టణములకుఁగాని గొంపోఁబడి యచట నమ్మఁబడుచుండును. వాణిజ్యస్థానము లకు నిగమములందురు.వస్తువులమూల్యము బేరమువలననే నిర్ణయింపఁ బడుచుండెడిది. అర్థశాస్త్రములందును, ధర్మ స్మృతులయందును, వస్తువులధరలు రాజులచే నిర్ణయింపఁ బడుచుండవలెనని చెప్పఁబడినను, జాతక కథలకాలము నాఁటికి మాత్రము (క్రీస్తుజననమునకుం బూర్వమూఁడవశ తాబ్దములనాఁడు) అట్టినిర్ణయము లుండియుండ లేదు.

పట్టణంబులలో నాపణంబు లుండెడివి. వర్తకు లలో లావణికులు, శలాటుకులు నేకజాతివస్తుక్రయ విక్ర యములనే చేయుచుండెడివారని తెలియవచ్చుచున్నది. (పాణిని ౪౧-౪౮)వలె గాడిదలపై వస్తువులను వేసికొని వీథులం దిరుగుచుఁ దమతమవస్తువులను వర్తకులకమ్ముచుం డెడివారు. ఆపణంబులందు లేక పణ్యాగారములందు వివి ధవస్త్రములు, ధాన్యములు,పుష్పములు, సుగంధిద్రవ్య ము లు ము న్న గు వా ని న మ్ము చుం డె డి వా రు. బజారులలో రథము లు, బాణములు, కరవాలములుగూడ నమ్ముచుండెడివారు. పట్టణములలో సురాపాన గేహ ములు (కల్లుపాకలు),పూఁటకూటియిండ్లు, మిఠాయిదుకా ణములు నుండెడివి. (పణ్యాగార, ఔదనిక,పక్వమాంసిక). మేఁకలు మున్నగువానిం జంపి వాని మాంసముల నమ్ము టకై సూనగృహంబు లుండెడివి. (అర్థశాస్త్రము, రెండవ ఖండము: వినయ (i. 20, ii. 267). కూరలు, చేఁపలు మున్నగువానిం బురద్వారములం దుంచి యమ్ముచుండెడి వారు.

రాజసేవకులలో 'అర్ఘకారకుఁడు' అనువాఁడు రాజోపయోగార్థమైన వస్తువుల క్రయధనమును నిర్ణ యించుచుండెడివాఁడు. ఈయర్ఘకారకుఁడే స్వదేశవస్తువు లపై వానిమూల్యములలోఁ బంద్రెండవ వంతును, బర దేశాగతవస్తు ముఖ్యములలోఁ బదియవ వంతును గర ములుగ విధించి బలిప్రగ్రాహకులచే వసూలు చేయించు చుండెడివాఁడు. సుర, ద్రాక్షరసము మున్నగువానిపైఁ గరములు విధింపఁబడుచుండెడివి. అట్టివానిని వసూలు చేయువాఁడు గ్రామణికుఁడు.

కౌరవాన్వయ దీపకళికవోలె జనించి - పెంపు గాంచిన గుణోపేతుఁ డగుట
చెలువారు కురురాజ్య సింహాసనమ్ము న-లంకరించు ప్రజానురాగి యగుట
అమిత దోర్బలులు భీష్మాదిమహాయోధు-లాప్తబాంధవులు, సహాయు లగుట
సకల రాజన్యమస్తక విభాసిత పద-ద్వయుఁడు పాండువిభుండు తమ్ముఁ డగుట
ఆంబికేయుని సంబంధ మన్నివిధుల-సర్వోత్తమ మంచు నెంచి నీయనుఁగుఁ దండ్రి
యెఱిఁగియును బుట్టుగ్రుడ్డి కిం పెసఁగ నిన్నుఁ-బరిణయము చేసె సుబలభూవరకుమారి!

నయనానందము లేని రాజట వె! నానాథుండు మేలంచు న
ప్రియముల్ వల్కక తల్లిదండ్రులయెడన్ ప్రేమమ్ము నిండార వే
పయనంబైతివి హస్తినాపురికి నీభవ్యత్వముల్ లోకవి
స్మయకారిత్వ మహత్త్వముం బొరసి శశ్వత్కీర్తి సంధిల్లఁగన్.

ఎన్న సతీత్వసిద్ధి కిదియే తగవైన సుధర్మవృత్తి నాఁ
గన్నులఁ బట్టముం బఱచి గాఢతరాప్రతిమాన భక్తిసం
పన్నతఁ గాంచి భర్తృపదపద్మములన్ సతతమ్ముఁ గొల్చుచున్
జెన్నెసలార వర్తిలి ప్రసిద్ధి వహించితి వెంతధన్యవో?

ప్రకృతి సౌందర్యమును జూచు భాగ్యగరిమ-పతికి లేదంచు నీవును బడయవైతి
కనులు గల్గియు లేకున్నగతి మెలంగ-నెంతటి మనోబలమ్ము వహించి తమ్మ!

తనయుల నూర్వురం గని పదంపడి కూఁతును గాంచి యెన్నఁడున్
గనుఁగొనవైతి బిడ్డలను గన్నులఁ గట్టినకట్టు విప్పి యే
జనని సహింపఁగాఁ గలుగు సంతతి నిమ్మెయిఁ జూడ కుండ నీ
కెనయె సతీలలామలు మహీవలయమ్మున నెందుఁ జూచినన్.

పొలుపార నవమాసములు మోసి చిరతపః-ఫలము నాఁ బడసిన భవ్యమూర్తి
మూఁడుప్రొద్దులు నీకు మ్రొక్కు-నట్టిగుణాఢ్య-భానుమతీదేవి ప్రాణవిభుఁడు
అనుఁగునెచ్చెలికాని యసదు వాయఁగ నంగ-రాజుగాఁ జేసిన రాజరాజు
రాజ్యలక్ష్మీకరగ్రహణలోలత నొప్పు-త్రైలోక్యనుత మహాస్థైర్యఘనుఁడు

విజయమును గోరి తన్ను దీవింపు మనఁగఁ-బుత్రవాత్సల్యమును ద్రోసిపుచ్చి యసుర!
ధర్మమే గెల్చునని చెప్పఁదగితి వమ్మ!-పుడమి నీవంటిధర్మ విస్ఫురిత గలదె?

భవ్య, లోకారాధ్యఁ, బరము, నుపక్రమము-శపియింపఁ జాలిన సత్వగరిమ
ప్రేమారఁ గొడుకు శరీర మెల్లను వజ్ర-నిభముఁ జేసిన సమున్నిద్రశక్తి
యమసూతి, రాజసూయపవిత్రు పద నఖ-మ్ములను గందించిన యలఘుమహిమ
జరఠ చంద్రునివెన్కఁ జనెడి చంద్రికపోల్కిఁ-బతితోడ నడవి వెంబడిన ఘనత
వెలుఁగు లై నేతుశీతపృథ్వీధరాంత-రమున నీపుణ్యభూమి సంతమస మెల్లఁ
బాపి యెల్లాండ్ర కెపుడు సౌభాగ్యలక్ష్మి-నోజఁ గూర్చుత! గాంధార రాజతనయ!

కర్పించి శరణాగతుఁ డయినవాఁడు, తెలుఁగుదేశమును బాలించిన యొడ్డెరాజులలోఁ గడపటివాఁడు నగుప్రతాప రుద్ర గజపతిది యీశాసనము. ఈరాజుశాసనము లింత వఱకు రెండుమూఁడు మాత్రమే దొరకెను. అందు విశేషవిషయము లంతగా లేవు. అవి యును ముద్రిత ములు గాలేదు. ఈశాసన మన్నింటికంటె గొప్పది; అపూర్వవిషయములు గలది. కాన దీనిఁ బ్రకటించు చున్నాఁడను. అపూర్వవిషయము లేవో యికఁ దెలియఁ గలవు.

అర్థసంగ్రహము

వరాహహేరంబసింహాద్రినృసింహులు ముగ్గురు మూఁడుశ్లోకములలో స్తుతింపఁబడిరి. 4. సూర్యప్రశంస. 5. ఆ(సూర్యుని)వంశమునఁ బరాక్రమశాలి యైనవాఁడు కపిలేశ్వరుఁ డనురాజు జన్మించెను. 6. ఎప్పుడును దానము లొసగుచుండు నీగజపతిని లోకులు సింహాసనవర్తులగు మూఁగురురాజులలోఁ బుణ్యావదగ్రగణ్యుఁ డని పేర్కొనుచుందురు. 7. ఈతఁడు అనేకాగ్రహారముల నొసఁగెను. 8. ఈతఁడు బలాత్కరించి కర్ణాటరాజధానియైన విద్యానగరిని తనసేనలతో సరికట్టి సమున్నతమయిన మానమునుబోలె హెచ్చుపన్నును గైకొనెను. 9. ఆతనియానతిచొప్పున కుమారహంవీరవిభుఁడు దక్షిణదిక్కును జయించి శత్రురక్తసిక్తమయిన తనఖడ్గమును దక్షిణసముద్రోదకములందుఁ గడిగెను. 10. ఉత్కళదేశనాయకుఁడగు నాతఁడు (కపిలేశ్వరుఁడు) దిగంతసామంతకిరీటమాలికామణిద్యుతిద్యోతితపాదుఁడై కటకము రాజధానిగా రాజ్యమేలెను. 11. ఆతనికిఁ బురుషోత్తముఁడు కుమారుఁడు. ఆతనియెడ వసుంధర పతివ్రతాధర్మము నెఱపెను. 12. ఆతఁడు మహాదాత. 13. ఆతనిప్రతాపాగ్నిజ్వాలయో యనునట్లు కుసుంభవర్ణము గలది ధ్వజపటము కానరాఁగా, శత్రువులు చిదికిపోవుచుండువారు. కర్ణాటదేశాధిపుఁడయిన నరసింహరాజు అభయయాచనాంజలితో ఉదయగిరి నర్పించుకొని తనప్రాణములఁ గాచుకొనెను. 14. ఆతనిధాటిని విన్నంతనే శత్రురాజు లడవులపాలగుచుండెడివారు. 15. ఆతనికి ప్రతాపరుద్రుఁడని కుమారుఁడు జన్మించెను. 16. అమాత్యులచే అభిషేకాది సత్క్రియలఁ బడసి వృద్ధి పొంది యీతఁడు తండ్రికిఁ దర్వాత రాజ్యమేలెను. 17. ఆతఁడు యుద్ధమందు కాలరుద్రుఁడని, దానమందు కల్పవృక్షమని, సకలజనరంజనమందు చంద్రుఁడని, సౌందర్యమందు మన్మథుఁడని, విద్యలందు బ్రహ్మయని తలఁపఁబడుచుండును. 18. ఆతఁడు కర్ణాటాంగవిదర్భతురుష్కరాజులకు వెఱపుగొలుపు వాఁడుగా నుండెను. 19. ఆతఁడు సేనాసమేతుఁడై దక్షిణదిగ్జయార్థము దాడివెడలి కృష్ణాతీరమును జేరి బ్రాహ్మణులకు భూదానము చేయ నుద్దేశించెను. 20. 1422 అగు శకాబ్దమందు రౌద్రివత్సరమున కార్తికమాసమున (పూర్ణిమా) గురువారమునాఁడు చంద్రగ్రహణపుణ్యకాలమున శ్రీవీరరుద్రగజపతి కృష్ణానదీపశ్చిమతీరమున సస్యశ్రీయుతమై విరాజిల్లుచున్న యాతుమూఁడియను నగ్రహార తిలకమును బ్రాహ్మణులకు దానముచేసెను. 21. సర్వవిద్యావిశారదులయిన బ్రాహ్మణులతోనున్న యాతుమూఁడియగ్రహారము నూటయిరువదియెని మిది భాగములుగా విభాగింపఁబడినది. 22. వృత్తిమంతుల గోత్రనామములు చెప్పఁబడినవి. ఉత్తరవీథి నారంభించి తూర్పువీథినుండి ప్రదక్షిణక్రమముగాఁ జూడవలెను. తరువాత భాగస్వాములగోత్రనామములు, భాగసంఖ్య, సీమాచిహ్నములు గలవు.

దత్తాగ్రహారము

ఆతుమూఁడి అనఁగా, తెనాలితాలూకాలోని అనంతవరమే. మెకంజీదొరగారి లోకల్ రికార్డువాల్యంలో, "ఆతుమూఁడి ప్రతినామధేయమయిన అనంతవర" మని వ్రాఁత కలదు. మఱియు, నీశాసనమునఁ జెప్పఁబడిన యెల్లలు నేఁడును నావ్యవహారముతోనే కలవు. అవి తెనాలితాలూకాలో కృష్ణాతీరమున విద్వద్బ్రాహ్మణ భరితమయిన గొప్పగ్రామముగా వెలయుచున్న 'అనంతరవము'

అనంతవర తామ్రశాసనము

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

ఈశాసనము రాగిఱేకు లిప్పుడు గానరావు. సర్వేయర్ జనరల్ మెకంజీదొరగారియొద్ద నుద్యోగిగానున్న 'మల్లయ' క్రీ. 1811 సం. డిసెంబరు 16 వ తేదిని రాగిఱేకులనుజూచి మూలముప్రతి వ్రాసికొనివచ్చినాఁడు. ఆప్రతి ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకశాలలోనున్నది. దానినిబట్టి నే నీశాసనమును బ్రకటించుచున్నాఁడను. అనంతవరములో నేఁ డారాగిఱేకులు దొరకు నేమో యని యక్కడివారి నడిగితిని గాని యెవ్వరును నున్నట్టుచెప్పలేదు. అప్పుడున్న యాఱేకు లీనూటపదునేడేండ్లలో నెప్పుడో యెందుక్రిందనో మాఱియుండవచ్చును.

శాసన గౌరవము

రెడ్డిరాజులతర్వాత నొడ్డెరాజులు తెలుఁగుదేశమును గొంతకాలము పరిపాలించిరి. కాని నే నెఱిఁగినంతలో నేఁడు చరిత్రములు వ్రాసి ప్రకటించినవా రాయొడ్డెరాజుల పరిపాలనమును గూర్చి విపులముగా పరిశోధనము జరపలేదు. వారిశాసనములుగూడ నెక్కువగా దొరకలేదు. కీర్తిశేషులయిన బుక్కపట్టణము రాఘవాచార్యులుగారు మాత్రము కొంచెముగాఁ దమ యాంధ్రదేశచరిత్రలో * వీరినిగూర్చి చర్చించిరి. శ్రీకృష్ణదేవరాయలవారిచేఁ బరాజితుఁడై తనకుమార్తె నారాజేంద్రున

* ఈగ్రంథ మముద్రితము. ఈరాఘవాచార్యులుగారించుమించుగా నిరువదియేండ్లక్రింద కీర్తిశేషులయిరి. బోర్డుమెంబరగు కార్మైకేల్ దొరగారి ప్రాపున వీరు పెక్కుశాసనములను బరిశోధించి యాంధ్రదేశచరిత్రను గొన్నివాల్యములుగా వ్రాసిరి. అందుఁ గొన్నివాల్యములను మద్రాసులో నున్న యాదొరగారికిఁ బంపినట్లు తెలియును. దొరవారా గ్రంథములను సరిగా సంరక్షింపకపోయియుందురు. మన్మిత్రులు మా. రామకృష్ణకవిగారు పెక్కువత్సరములకుముందు గుజిలీపుస్తకములయంగళ్ళలో వ్రాఁతప్రతులను శాసనచరిత్రవిషయములతోనున్న వానినిజూచి కొంతసొమ్మిచ్చి కొనిరట! కాకతీయులనుగూర్చి వ్రాసినభాగము వారిదగ్గఱఁ గలదట! మఱొకపట్టు చరిత్రలో వ్రాసిన విషయములకు ఆకరములయిన శాసనములు గొన్ని గలవి. అట్టివి శ్రీకవిగారు నాకు ఎరవుగా ఒసఁగిరి. వారు నాకొసఁగిన వ్రాఁతప్రతికాగితములు మిక్కిలి నిస్సారములై చూర్ణములై పోయినవి. అందలిశాసనము లనేకము లిటీవల ప్రకటితము లయినవే. క్రొత్తవిగాఁ దోఁచినవి కవిగారుగాని, వారియనుమతిని నేనుగాని ప్రకటింతుము. ఇది యిట్లుండె. నే నేడెనిమిదేండ్లక్రింద గుంటూరుజిల్లాటూరులో నుండఁగా నర్సారావుపేటలోను, పొన్నూరిలోను గ్రంథకర్తయగు శ్రీరాఘవాచార్యులవారికుటుంబమువారిని యాదృచ్ఛికముగాఁ దెలిసికొనఁగల్గితిని. వారిదత్తపుత్రులు తమయింటఁ బాడిపాడియై చెడిపోయి యొకవాల్యము పెంటపాలుకాఁగాఁ దత్తుల్యదశలోనున్న వేఱొకవాల్యమును నాకుఁ జూపిరి. కార్మైకేల్ దొరగారికిఁ బంపినవాల్యముల ప్రత్యంతరములుగాఁబోలును వారియింట నున్నవి. నేఁడు క్రొత్తవిగా నపేక్షింపఁదగిన విషయము లనేకములు లేకున్నను, నేఁటి చరిత్రకారు లెవ్వరును దలయెత్తక పూర్వము అనన్యసాధారణమయిన పరిశ్రమచేసిన మహనీయుని గ్రంథమని కన్నుల కద్దుకొని పెద్దలయస్థులఁబోలె నాచినిఁగిన తునుకలకట్టను ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకశాలకుఁ జేర్చితిని. అంతగానింగ్లీషురాని యావిద్వాంసుని యట్టిపరిశ్రమచేఁ బరితోషితుఁడై కార్మైకేల్ దొరగారాయనకు ఫస్టుక్లాస్ రివిన్యూ ఇన్‌స్పెక్టరుపదమునుండి సబ్ మేజస్ట్రీటు ఉద్యోగము నిప్పించిరి. ఈయాచార్యులుగారిట్టి చరిత్రరచనమే కాక కువలయాశ్వవిజయమని ప్రశస్తమయిన తెలుఁగుప్రబంధమునుగూడ రచియించిరి. దానినిగూడ ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకశాలకుఁ జేర్చితిని. మాసిపోవనున్న మహనీయుని పరిశ్రమను బయల్పఱుపఁగల్గినందుకు సంతోషించితిని. కాని యామహనీయుఁడు సేకరించియుంచిన తామ్రశాసనము లించుమించు 10, 15 అపరిశీలితములుగా వారి యాఁడుబిడ్డలు కాఁగులక్రిందను, గంగాళములక్రిందను మార్పించిరని తెలిసికొని వారిపుత్రులును, నేనును వగవవలసినవార మయితిమి.

అజంతాచిత్రములు ౫

కొ. నరసింహాచారి గారు

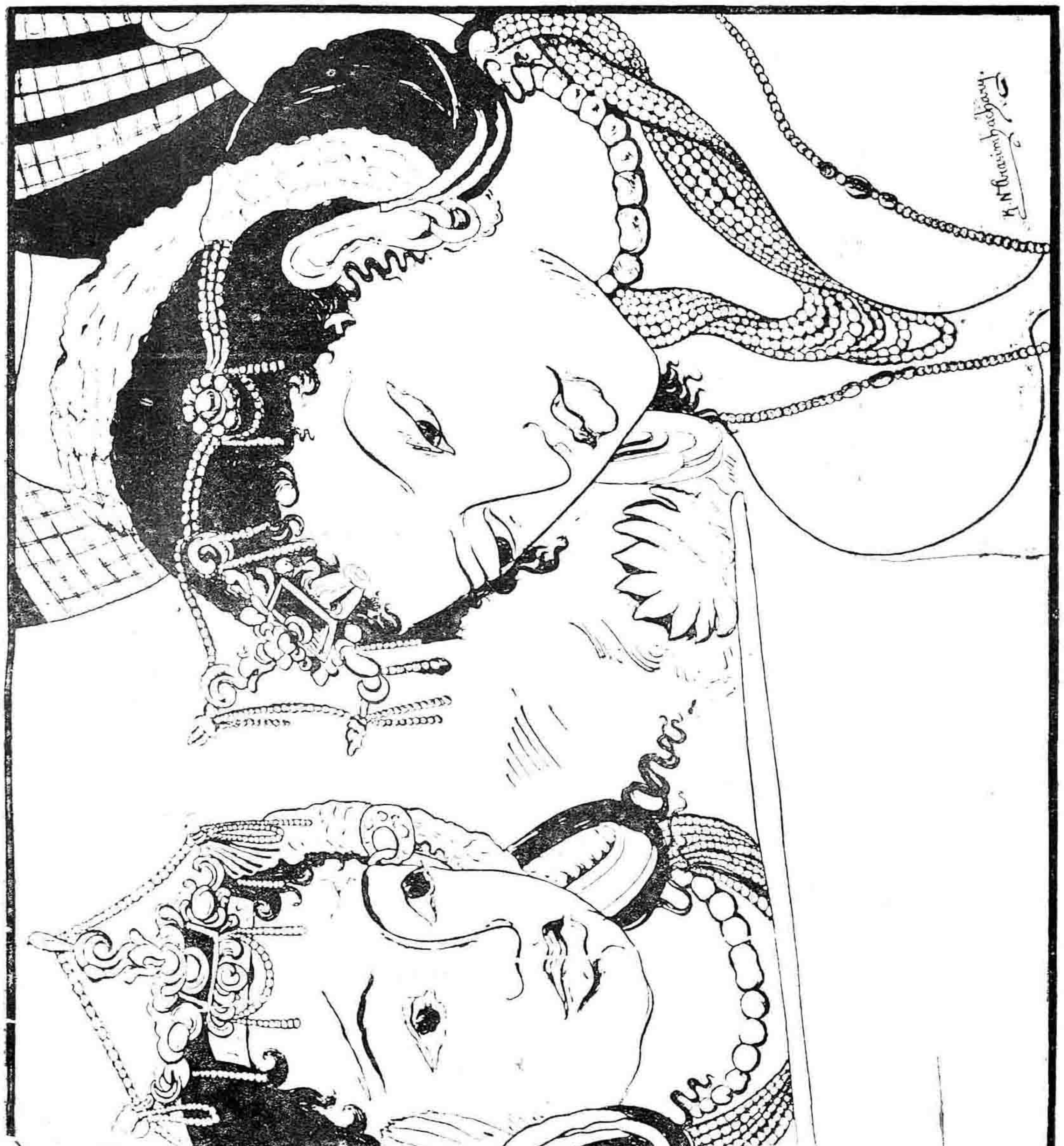

౧. అలంకార స్త్రీలు-ఒకటవ గుహాలయమునందలి చిత్రము

౧

శిరోజాలంకారములు

౩

౪. నేత్రపానము

౫. అశ్వదానము

నకే చెల్లుచున్నవి. మఱియు నీశాసనమునఁ బ్రతిగ్రహీత లుగాఁ జెప్పఁబడినవారి వంశపరంపరలలోనివా రనఁదగిన వారు బ్రాహ్మణులుగొంద ఱాగ్రామమున నేఁడునువసించుచున్నారు.

చరిత్ర వివరణము

కళింగదేశాధీశ్వరులగు గాంగవంశ్యనృపాలురశాసనములు పెక్కులు దొరకియున్నవి. ఆరాజులకును నీశాసనమునఁ బ్రస్తుతులగు రాజులకును నేమేని సంబంధము కలదో లేదో నా కెఱుఁగరాలేదు. * ఈవంశపురాజులలోఁ దొలుత టిరాజుగాఁ దెలియవచ్చినవాఁ డీశాసనమునఁ దొలుతఁ బ్రస్తుతుఁడగు కపిలేశ్వరగజపతియే. కపిలేశ్వరుని వంశమున పూర్వులెవరో, వా రెక్కడ నుండిరో నా కెఱుఁగరాలేదు. 'గజపతి గౌడేశ్వర నవకోటికర్ణాట కలుబరగీశ్వరు'లని సరస్వతీవిలాసమునను, గొన్నిశాసనములందును వీరిబిరుదావళి గానవచ్చును. ఈబిరుదావళి కపిలేశ్వరగజపతినాఁటికేఁ గలదనుట కాధారము గానరాదు. కపిలేశ్వరునినాఁటనుండియు వీరికి రాజధాని కటకము. నేఁ డది 'కటక్' అనియుచ్చారము గలిగి జగన్నాథక్షేత్రముచేరువ నున్నది. ప్రతాపరుద్రగజపతిరచితముగాఁ బేర్వెలసియున్న సరస్వతీవిలాసమున వీరి వంశక్రమ మిట్లు గలదు :

కపిలేశ్వరగజపతి
| (భార్య పార్వతి)
పురుషోత్తమగజపతి
| (భార్య రూపాంబ)
ప్రతాపరుద్రగజపతి
| (భార్య పద్మాంబ?,మయి
పురుషోత్తమ గజపతి [లాంబ)

శాసనములఁ బరిశోధింపఁగా నీవంశమున మఱి కొందఱు పురుషు లెఱుఁగవచ్చుచున్నారు. గణదేవుని కొండవీటి తామ్రశాసనమున [1] నిట్లు గలదు.

కపిలేశ్వర గజపతి (వంశమున)
|
చంద్ర దేవుఁడు
|
గుహి దేవ పాత్రుఁడు
|
గాణమహీపతి

ఈశాసనమున వర్ణితు లగువారు కపిలేశ్వరగజపతి సంతానక్రమమువారో, జ్ఞాతివంశమువారో యని నా సంశయము. ఇందుఁ గడపటివాఁడగు గాణమహీపతి కపిలేశ్వరగజపతికిఁ బ్రతినిధిగాఁ గొండవీట నుండెను. మఱియు జక్కంపూడి శాసనమున [2] ప్రతాపకపిలేశ్వరదేవ మహారాయలకు అంబదేవ మహారాజని కొమారుఁ డున్నట్టు గాన నగును. ప్రతాపరుద్రగజపతికిఁ దిరుమలప్ప రాయఁడని పినతండ్రి యొక్కఁడున్నట్టును, అతఁడు కృష్ణరాయలచే శా. ౧౪౩౬ భావ జ్యేష్ఠ బ. ౨ నాఁడు పట్టుకొనఁబడినట్టును ఉదయగిరి శాసనమునఁ గలదు. ప్రతాపరుద్రున కాతఁడు సరిగాఁ బినతండ్రియో, పినతండ్రి వరుసవాఁడో యెఱుఁగరాదు. సరస్వతీవిలాస మాతనిఁ బేర్కొనకుండుటచే నాతఁడు స్వయాన పినతండ్రి కాఁడేమో యని నా సందేహము. మఱియుఁ బ్రతాపరుద్ర గజపతికిఁ వీరభద్ర గజపతి యని కొడు కున్నట్టు శాసనములు తెలుపుచున్నవి. సరస్వతీవిలాస మాతనిఁ బేర్కొనలేదు. కాని ప్రతాప

---

* గంగవంశానుచరిత మను సంస్కృతసంపూర్గ్రంథమున నిట్లు గలదు: "గౌడగంగరాజు గజపతులను వెడలఁగొట్టి తత్సింహాసనమునఁ దాను గూర్చుండెను. తద్వంశక్రమము: రాజరాజేశ్వరుఁడు, అతిరఘుఁడు, కామదేవుఁడు, మదనకామదేవుఁడు, అనంగభీముఁడు, నృసింహుఁడు, (లాంగూలనృసింహుఁడని నామాంతరము), భీమనృసింహుఁడు, పురుషోత్తముఁడు, కలినృసింహదేవుఁడు, అవటానృసింహదేవుఁడు, ప్రతాపనృసింహదేవుఁడు, నిశ్శంకభానుఁడు, వాతూలభానుఁడు, వీరభానుఁడు, రుచిరభానుఁడు, మధుపభానుఁడు, కజభానుఁడు-ఈతఁడు దిగ్జయమున కరిగియుండఁగా, కటకరాజధానిలో మంత్రులు కపిలేశ్వరు నభిషేకించిరి. ఆతఁడు గుడీరి ఊద కటకమున దాక్షిణాత్య రాజును దొలఁగఁద్రోలి అక్కడ రాజ్యముచేసెను—"దీనినిబట్టి గంగవంశపురాజులకును కపిలేశ్వరాసంబంధ మెట్టిదో నిశ్చయింపఁ గుదురదు. వారి కీవంశమువారు బంధువులేని, సేనాపతులేని, శత్రువులేని కాఁదగుదురు.

1. ఇది హుల్జుదొరగారిచే 1891 సం|| ఇండియన్ ఆన్టిక్వరీలో ప్రకటితము.

2. ఈశాసన మముద్రితము. లోకలురికార్డు 15_5_37 ౠం. సంపుటము పేజి 206 లోఁ గలదు. "మువుంగౌలవరం జక్కంపూఁడిగ్రామమునకు తూర్పున చెర్వు పడమర భూమిమీఁది శాసనం" అని కలదు.

రుద్ర గజపతికిఁ బురుషోత్తముఁ డని కొడుకున్నట్టందుఁ గలదు.[1] ప్రతాపరుద్రగజపతికి 'భద్ర' యను నామె కుమార్తెగలదు.[2] ఆమెను బ్రతాపరుద్రగజపతి శ్రీకృష్ణదేవరాయలవారి కొసఁగెను. ప్రతాపరుద్రగజపతికుమాళ్ల తర్వాతి వంశవృత్తాంతము నా కెఱుఁగ రాలేదు. ఆంధ్రదేశమునకు వారిసంబంధ మప్పటితోఁ దీఱిపోయినది. ఇప్పుడు పరామర్శించిన విధమున వీరివంశవృక్ష మి ట్లేర్పడును:

కపిలేశ్వర గజపతి (భార్య పార్వతి)

పురుషోత్తమగజపతి — అంబదేవమహారాజు — తిరుమలప్ప రాయఁడు

(పురుషోత్తమగజపతి కుమారుఁడు) ప్రతాపరుద్రగజపతి

(ప్రతాపరుద్రగజపతి సంతతి) వీరభద్రగజపతి — పురుషోత్తమగజపతి — భద్రాంబ(కూఁతురు)

శక. ౧౦౫౬ గజపతివంశజుఁ డగు గణపతి గోపరాజు రామప్రధానునకు భూదాన మొసఁగినట్లును, బాలభాస్కరదేవుఁడని రా జప్పుడున్నట్టును కొన్ని ప్రాంతప్రాంత లున్నవి.[3] సరస్వతీవిలాసమునుబట్టి, శాసనములను బట్టి మీఁదఁ జూపఁబడిన వంశముతో వారి కేమేని సంబంధము గలదో లేదో, అట్టివారు కలరో లేరో నేను నిర్ణయింపఁజాలకున్నాను. వీరు గాక లాంగూలగజపతి, బాహుబలేంద్ర గజపతి, హరిశ్చంద్ర గజపతి, విద్యాధర గజపతి మొదలగు గజపతులపేళ్లు కొన్ని శాసనములందును, దండకవిలెలందును, లోకలురికార్డులు మొదలగు ప్రాంతప్రాంతలందును గానవచ్చుచున్నవి. వారిలో నేను గుర్తింపఁగల్గినవారి నాయారాజుల ప్రసక్తిలోఁ దెల్పుదును.

కపిలేశ్వరగజపతి

ఈతని రాజ్యారంభకాల మేదో నేను గుర్తింపఁజాలనయితిని. కటకము రాజధానిగా రాజ్యమేలుచు నీతఁడు క్రీ. 1455 కిఁ బూర్వమే కొండవీటిరాజ్యమును జయించి తనవంశమువాఁడగు గాణమహీపతి నక్కడఁ దన ప్రతినిధినిగా నిల్పెను. ఈతనికి శ్రీవీరగజపతి గౌడేశ్వరప్రతాప కపిలేశ్వరుఁడని జక్కంపూడిశాసనమున బిరుదుపే రున్నది. ప్రస్తుతశాసనమున నీతఁడు 'విద్యానగరము నరికట్టి విద్యానగరరాజు దగ్గఅనుండి పన్నుగొన్నాఁ'డని యున్నవిషయము క్రొత్తది. ఈవిషయ మన్యత్ర నా కెక్కడను గానరాలేదు. "ఈతనియాజ్ఞచేఁ గుమారహంవీరవిభుఁడు దక్షిణదిగ్జైత్రయాత్ర సాగించి శత్రురక్తసిక్తమగు తన ఖడ్గమును దక్షిణసముద్రోదకములందుఁ గడిగె"నని ప్రస్తుతశాసనమందే కలదుగాన విద్యానగర నిరోధాదిక మాకుమారహంవీరవిభుని జైత్రయాత్రలో జరగిన దయియుండును. కుమారహంవీరుఁ డనఁగాఁ (కపిలేశ్వరునికిఁ) గుమారుఁడగు హంవీరవిభుఁడని రాఘవాచార్యులుగారు వ్రాసిరి. ఇది యెంత విశ్వాస్యమో! శాసనములలోఁ గాని, సరస్వతీవిలాసమునఁగాని స్పష్టముగా నీవిషయము గానరాదు. కృష్ణదేవరాయఁడు కొండవీటిని బట్టుకొన్న

---

1. స్వయం పురుషోత్తమోఽపి పురుషోత్తమ తనయః, స్వయం పురుషోత్తమ తనయోఽపి పురుషోత్తమ జనకః, స్వయం పురుషోత్తమ జనకోఽపి పురుషోత్తమ సేవకః. (సరస్వతీవిలాసము)

2. శ్లో. ప్రతాపరుద్రస్య గజేశ్వరస్య పుత్రీంపవిత్రీకృత భూతధాత్రీం, ప్రత్యగ్రహీద్యః ప్రకటప్రతాపోభద్రాంసుభద్రా మివపాండవేయః. —తిమ్మరసు ప్రబోధచంద్రోదయవ్యాఖ్య.

3. ఈవని శాలల్లో ఉండేశాసనము — అర్కసంఖ్యాక గోత్రాణాం విప్రాణాంచ మహాత్మనామ్। ద్విచత్వారింశ సంఖ్యానా గణపతి ర్దదౌ। .... శ్రీమాన్ శకాబ్దే రసబాణఖేందుసంఖ్యాప్రవృత్తే ద్విజ పుంగవేభ్యః। గ్రామాన్ దదౌ శ్రీ గణపత్యభిపయుక్తాన్ గజపత్య ధీశః। .... శరబాణాభ్రభూ సంఖ్యే ప్రవృత్తే శకవత్సరే। ప్రమాదీచాఖ్య వర్షేతు గజపత్యన్వయోద్భవ గోత్రాణాం విప్రాణాంచ మహాత్మనామ్। బాలభాస్కరదేవేశో ....ఇత్యాది—ఇట్లు లోకల్ రికార్డు వాల్యూ దేశచరిత్రమున శ్రీ బుక్కపట్టణము రాఘవాచార్యులుగారును వ్రాసిరి. ఈవనిశాలాలలో పయిశాసన మున్నట్టు వ్రాంత ప్రామాణికమే యని నిర్ణయింపఁదగ్గ యాధారము నాకుఁ గానరాలేదు. కొండవీటి దండకవిలెలోఁ గూర్చి, గణపతి గజపతిని గూర్చి ప్రశంస గలదు. ఇది నమ్మఁదగినదిగా నాకుఁ దోఁపదు.

ప్పుడు దుర్గముమీఁదఁ బ్రతాపరుద్రగజపతి కుమారుఁడగు వీరభద్రరాయఁడును, కుమారహంవీరపాత్రునికుమారుఁడగు నరహరి దేవు మొదలగువా రుండిరని కలదు. కపిలేశ్వర గజపతి క్రీ. 1455 కింకను బూర్వమే కొండవీటిరాజ్యము నాక్రమించుకొన్నాఁడుగాన యానాఁటికి రాజమహేంద్రవరమున వీరభద్రారెడ్డి కుటుంబము రాజ్యమేలుచునే యుండెను. వారితో మైత్రి గల్గి, వారితోడ్పాటును బడసియే కపిలేశ్వరుఁడు కొండవీటి నాక్రమించుకొని యుండును. వేమ వీరభద్రారెడ్లు ఉత్కలరాజుతో మైత్రి గలవారని భీమఖండమునను, గాశీఖండమునను గలదు. 'ఉత్కలకర్ణాటతురుష్కరాట్పరమమిత్రా!' 'కర్ణాటోత్కల పారసీకనృపసఖ్యప్రాభవశ్రీనిధీ!'—కాశీఖండము. వేమవీరభద్రారెడ్లకుఁ గొండవీటి పెదకోమటి వేమారెడ్డికుటుంబముతో విరోధము గాన వారు కొండవీటి విజయమున నుత్కలులకుఁ దోడ్పడియుందురు. ఇప్పుడు విశాఖపట్టణ మండలమునఁగల పార్వతీపుర మీకపిలేశ్వరునిభార్య పేరఁ గట్టఁబడిన దనియు,కృష్ణామండలమునఁగల కపిలేశ్వరపుర మీతని పేరఁ గట్టఁబడినదనియు,బహుపరాక్రమశాలియగుటచే బాహుబలేంద్రుఁ డనికూడ నీతనికి బిరుదుపేరనియు,ఏలూరిదగ్గఱఁగల బాహుబలేంద్రునిగూడ మా బిరుదుపేర వెలయింపఁబడినదనియు శ్రీరాఘవాచార్యులుగారు వ్రాసిరి. కాని బాహుబలేంద్ర గజపతి పురుషోత్తమ గజపతికిఁ దర్వాతివాఁడని, ఆతఁడు కపిలేశ్వరగజపతికంటె భిన్నుఁడని యీక్రిందిపద్యము చెప్పుచున్నది:

"వీరశ్రీ గజపతి పురుషోత్తమ గజపతి నిర్మితంబును ....అగు పురుషోత్తపట్టణంబున......

ఉ. సాంద్రయశోధనుండు హరి
శౌర్యుఁడు బాహుబలేంద్రుఁ డాహరి
శ్చంద్ర మహీతలేశుఁడు భృ
శంబుగ సత్యవచో(?) నొసంగఁగాఁ
జంద్ర సుగంధపుష్పఘన
సంకుమదాంబర రత్నరాజిని
స్తంద్రశుభోక్తిఁ గైకొనిమొ
దాసరిగంగన లోక మెన్నఁగన్."

మాఘమాహాత్మ్యము—ఒడ్డెపూఁడి పెద్దన.

ఈకపిలేశ్వర గజపతి క్రీ. 1460, లేక 1461వఱకు రాజ్యమేలెను. ఈతని 3రవ విజయరాజ్యాంక వత్సరమున వెలయింపఁబడినదిగా నొకశిలాశాసనము దాక్షారామక్షేత్రమునఁ గలదు. శ్రీకాకుళమున నాతని ౪రవ విజయరాజ్యాంక వత్సరమున నొక శాసనము కలదు. కాన యాతఁడు కొండవీటిని జయించినపిదపఁ బదియేండ్లకు మించి రాజ్య మేలినట్లు తెలియును.

పురుషోత్తమగజపతి

తండ్రివలె నీతఁడు విద్యానగర రాజ్యముమీఁదికి దండువెడలి యక్కడ రాజ్యమేలుచున్న సాళ్వగుండ నరసింహరాయలను బట్టుకొనఁగా నాతఁ డభయయాచనాంజలితో నుదయగిరిరాజ్యము నొసఁగి తన్ను విడిపించుకొనెనని ప్రస్తుతశాసనము చెప్పుచున్నది. కావున నీతనికాలమున నుత్కళరాజ్యము, కర్ణాటరాజ్యములోని భాగమగు నుదయగిరిసీమను గూడ నాక్రమించెననియుఁ, గర్ణాటకులకు గుండెదిగులు గొల్పుచుండెననియుఁ దలఁపఁదగును. పురుషోత్తమగజపతి రెడ్డిరాజు లొసఁగిన యగ్రహారదానశాసనములు కొన్నింటిమీఁదఁ దన పునరంగీకారమును జెక్కించుకొన్నాఁడు. ప్రజలు ప్రార్థింపఁగా నీతఁడు క్రీ. 1486లో పెండ్లిసుంకములను తీసివేసినాఁ డని కొండవీట శాసన మున్నది. ఈతఁడు సంస్కృతమున విద్వాంసుఁడు—త్రికాండ శేషము, ఊష్మ భేదప్రకాశిక మొదలగు గ్రంథము లీతనివి గొన్ని గలవు. ఈతఁడెంతకాలముదాఁక రాజ్యమేలెనో నేను గుర్తింపఁజాలనయితిని. క్రీ. 1490 వఱకు నీతనిశాసనముల యునికిని గుర్తించితిని. బెజవాడదగ్గఱ నున్న పురుషోత్తమపట్టణ మీతనిపేరఁ గట్టఁబడినది. ప్రతాపరుద్రగజపతికాలమున బాహుబలేంద్రగజపతి, విద్యాధరగజపతియు నాపట్టణమున నుండిరి.

ప్రతాపరుద్రగజపతి

ఈతఁడు 'దుర్గావరపుత్త్రుఁ'డని సరస్వతీవిలాసమునఁ బ్రశంస గలదు. పురుషోత్తమగజపతి బెజవాడకనకదుర్గకు భక్తుఁడనియుఁ, దదనుగ్రహమునఁ బ్రతాపరుద్రగజపతి జనించెనన్న నమ్మికచే నాతనికిఁ 'దుర్గావరపుత్త్రుఁ'డన్న బిరుదు వెలసెననియుఁ దలఁపఁదగును. 1490 దాఁకఁ బురుషోత్తమగజపతి శాసనములు గానవచ్చుచున్నవి గావునను, జైత్రయాత్ర వెడలినప్పుడు చేసిన మన ప్రస్తుతశాసనము కాలము 1500* కావునను నీతఁడు 1495 ప్రాంతముల రాజ్యమునకు వచ్చియుండునని తలఁపఁదగును. పురుషోత్తమగజపతికాలమునను, నీతనికాలమునను నోఢ్రదేశమున గొప్ప మతప్రవర్తకుఁ డొక మహనీయుఁడు వెలసెను. ఆయన గౌరాంగదేవుఁడు. చైతన్యమత మామహాత్మునిచేఁ బ్రవర్తితమైనది. ఆయన విద్యానగరమునకుఁగూడ విచ్చేసినట్లు గాథలు గలవు. ఈగజపతుల యభ్యర్థనముచే విద్యానగర దండయాత్రాకాలమున నాయన వచ్చినను వచ్చియుండవచ్చును. ప్రతాపరుద్రగజపతికి వైదికాచారముమీఁదను, సంస్కృతభాషమీఁదను నాదరము హెచ్చు. సంస్కృతభాషలో సరస్వతీవిలాసమని యొకగొప్ప ధర్మశాస్త్ర నిబంధన గ్రంథము తత్కృతముగా వెలయుచున్నది. అందుఁ బ్రతాపరుద్ర గజపతినిగూర్చి యీక్రిందివిషయము లెఱుఁగవచ్చుచున్నవి. "వీరరుద్రోఽపి పద్మాశ్లిష్టతనుః --కటకనగరీం పద్మా పద్మాల యేలా మహిలాభి స్సమం సమ్మానయన్-" ఇయివాక్యములచే వీరరుద్రగజపతికిఁ బద్మయని యొకర్తె భార్య గలదని స్పష్టముగా నెఱుఁగనగును. రాఘవాచార్యులుగారు మహిలా పదమునుబట్టి యామె పేరు మైలమాంబ యని తలఁచిరి. మైలమాంబకూడ వేఱొకతె యుండిన నుండవచ్చును—"స్వయం విద్యాధర సదృక్షోఽపి కింకరీకృత విద్యాధరః" అని యందుఁ గలదు. దీనిచే విద్యాధరుఁడని యొకఁడు తదనుజీవి గలఁడని యేర్పడును. ఈవిద్యాధరునిపేరనే బెజవాడదగ్గఱ విద్యాధరపురమని గ్రామము వెలసినది. మఱియు సరస్వతీవిలాసమున వీరరుద్రుఁడు గౌడేంద్రమానమర్దనుఁడనియు,జమునాపురాధీశ్వరుఁడగు హుసేనసాహి యనుతురుష్కుఁడుశరణాగతుఁడు కాఁగా శత్రులనుండి వాని రక్షించెననియుఁ గలదు. కొండపల్లిదగ్గఱ నీతఁడు గాలబుఖాన్ అనే తురకసర్దారును జయించినట్లు కొండపల్లి దండకవిలెలోఁ గలదని రాఘవాచార్యులుగారు వ్రాసిరి. కొండపల్లిదండకవిలె యెక్కడఁగలదో నేఁజూడలేదు. మఱియు రాఘవాచార్యులుగారు "ప్రతాపరుద్రగజపతికే విద్యాధరగజపతి యనిపేరు. ఈయన పేర కొండపల్లిలో దుర్గంకింద విద్యాధరగజపతిచెరువు అని చెరువు ఉన్నది. ఆచెర్లో యీతడు లక్కపడవమీద షికారుచేసేవాడట" అని వ్రాసిరి. విద్యాధరగజపతి ప్రతాపరుద్రగజపతిక్రింది యుద్యోగియని సరస్వతీవిలాసమునఁ గలదు గదా! ఈతనికి "వీరశ్రీ గజపతి గౌడేశ్వర నవకోటి కర్ణాట కలుబరగేశ్వర శ్రీ దుర్గావరపుత్ర రాజాధిరాజ రాజపరమేశ్వ" రేతి బిరుదావళి గలదు.

సరస్వతీవిలాసము ప్రతాపరుద్రగజపతి కృతమని గద్యమునను, అవతరణికలోను గలదుగాని యది విశ్వసనీయము గాదు. అందొక్కయుల్లాస మొల్లఁ గృతికర్తృవంశ ప్రశస్తియని కలదు. ఆప్రశస్తియుఁ, గాదంబరీగద్యములంబోలు గద్యములతో, హృద్యపద్యములతో నద్భుతకావ్యముగా నున్నది. గ్రంథకర్తయే తన్నుఁ దానిట్లు ప్రస్తుతించుకొనవచ్చునా యని యాక్షేపమును,దాని కేదోయప్రౌఢసమాధానమునుగూడ నందుఁ గలదు. ఎన్నియున్న నేమి?

---

* ఈసమయముననే బాపట్లతాలూకాలోని దగు ఈద్పులపాడు [ ] మునుగూడ యాజ్ఞవల్క్య బ్రాహ్మణుల కీతఁడు దానముచేసెను. "శాకాబ్దే కరనేత్రవార్ధిశశభృత్సంఖ్యే న రౌద్రే శర, ద్యూర్జమాసి విధూపరాగసమయే శ్రీవీరరుద్రేభరాట్, భారద్వాజసగోత్రమాధవ బుధాయా [ ] శాఖాజుషే, ప్రాదాదిట్పులపాటినామక మహాగ్రామం నృపగ్రామణీః. సీ. శ్రీయాజ్ఞవల్క్య ప్రసిద్ధాన్వయమునందు ముఖ్యుండు దామయ్య ముత్తతాత–ఇత్యాది– సంస్కృతాంధ్రమయ శాసనము– గవర్న మెంటువారి 1922 సం|| శాసనసంచయమున 802 నెం|| గలదు. ఇది యప్రకటితము.

అది వీరరుద్రగజపతి స్వయంకృతము గాదని స్పష్టముగా తెలుఁగనగుచున్నది. వీరరుద్రగజపతి యాస్థానమున లొల్లలక్ష్మీధరుఁడని గొప్పవిద్వాంసుఁ డుండెను. ఆగ్రంథ మాతఁడు రచించినది. అట్లనుటకుఁ గారణము లివి:— లొల్లలక్ష్మీధరుఁడు బహుగ్రంథకర్త. ఆవిద్వాంసుని సౌందర్యలహరీవ్యాఖ్యానారంభశ్లోకములే సరస్వతీవిలాసారంభమునను గలవు. గ్రంథకర్త ప్రతాపరుద్రగజపతియే యగునేని మహాకావ్య మనఁదగినట్లు స్వవంశప్రశస్తిమయమగు ప్రత్యేకోల్లాసమును, ప్రశస్తవాక్య రచనతో గ్రంథమెల్లను రచింపనేర్చినవాఁడు గ్రంథారంభశ్లోకములను ఆస్థాన కవికృతమగు గ్రంథాంతరముననుండి కైకొనఁ గోరఁడు. వేఱుగా శ్లోకములు వెలయించి చేర్పఁగలవాఁ డయినను లక్ష్మీధరపండితుఁడు సరస్వతీవిలాసము తన కృతి యని భావిలోకము గుర్తించుట కిదియునొకసాధనమై యుండుఁ గాకయనుతలంపుతోఁగాఁబోలు,సౌందర్యలహరీ వ్యాఖ్యాపీఠికాశ్లోకములనే యిందుఁ జేర్చినాఁడు. మఱియు నాపండితుఁడు రాజాజ్ఞచే దనపరిశ్రమము నానాఁడు రాజార్పితముఁ జేసినను భావికాలమునఁగూడ వాస్తవము ప్రవ్యక్తమగునుగాక యనుకోరికతోఁ గాఁబోలును, తన సౌందర్యలహరీ గద్యమందు సరస్వతీవిలాసమును పేరుగల స్మృతి నిబంధనమును దాను రచించినట్లు చెప్పుకొన్నాఁడు

సౌందర్యలహరీ వ్యాఖ్యాంత గద్యము.

"........నిఖిలయామునితంత్రావగాహన రుద్రేణ ఆశ్రయీకృత గజపతివీర రుద్రేణ నీలగిరి సుందరచరణారవింద చంచరీకేణ వాణీ సహచరీకేణ, సరస్వతీవిలాసాద్యనేకస్మృతినిబంధన, లక్ష్మీధరాద్యనేక సాహిత్య నిబంధన, నయవివేకాద్యనేక గురుమత నిబంధన, యోగదీపికాద్యనేక పాతంజల మతనిబంధన, మహానిబంధనాఖ్య మానవ ధర్మశాస్త్రటీకా, కర్ణావతంస బర్హావతం సాద్యనేక కావ్య కల్పకేన ఆశ్రితజనకల్పకేన నిగ్రహానుగ్రహకౌశికేన శ్రీమహోపాధ్యాయ లక్ష్మీధర దేశికేన—"

ఈలక్ష్మీధర పండితుని వంశమువా రిప్పటికిని కృష్ణాతీరమున ప్రస్తుతశాసనమున దత్తాగ్రహారమగు ననంతవరమునకుఁ గడుఁజేరువనే కొల్లూ రనుగ్రామమున లక్ష్మీధర పండితుఁ డార్జించిన విపులసంపదల ననుభవించుచు వెలయుచున్నారు.

ఈలక్ష్మీధరపండితుఁడు గాక ప్రతాపరుద్ర గజపతి యాస్థానమున దివాకరుఁడను కవీశ్వరుఁడుగూడ నుండెను. ఆతఁడురచించిన మహాకావ్యము'భారతామృతము'చెన్నపురి ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకశాలలోఁ గలదు. ప్రతాపరుద్ర గజపతి యాతనికిఁ దనయాస్థానమున 'కవిచంద్రరాయ' పదము నిచ్చెనట. ఆతని భారతామృతము ప్రౌఢము, రసవంతము నగు మహాకావ్యము. ఆతనిచరిత్ర మిందుకః—

'యం ప్రాసూత పతివ్రతా గుణవతీ..., శ్రీవైద్యేశ్వరత్రో విభూషితభరద్వాజాన్వయో దాత్మజమ్, కావ్యే తస్య దివాకరస్య కృతినో బాలాంధరస్వాదుని, ఖ్యాతే భవ్యపదోఽయ మాది గదితః స్సర్గ స్సమాప్తోఽభవత్ - కావ్యే తస్య పితృవ్యతః కవిన్నపా త్సాహిత్య శిక్షా భృతః. యద్భ్రాతా మధుసూదనో మధురయా కం నామ నానందయత్, భాణోఽభణ్యత యేన ధూర్తచరితం చేతశ్చమత్కారకృత్, యో దేవ్యా స్స్తుతి మద్రిరాజదుహితు శ్శ్లోకై శ్శతే నాకరోత్, జాతో వాజసనేయినామపి కులే యోఽనేకవిద్యావతామ్,రమ్యం చాకృత పారిజాతహరణం సన్నాటకం, యశ్చాపత్ కవిచంద్రరాయ పదవీం రుద్రభూమీభుజః. యత్పితా కవిడిండిమోఽపికవితావాదే జితః, య శ్చక్రే రసమంజరీతి రసికాహ్లాదాయపద్యావళిం,కావ్యే తస్యసహోదరా దభినవశ్రీగోవిందతః.'

ఈతని చరిత్రము తెల్గుదేశపు సంస్కృతకవుల చరిత్రలో విస్తరించి వ్రాసితిని.

లొల్లలక్ష్మీధరపండితుఁడును, నీ దివాకర కవియు క్రీ. 1519 లో ప్రతాపరుద్రగజపతి యాంధ్రరాజ్యమును బూర్తిగాఁ గోల్పోయినపిదప, శ్రీకృష్ణదేవరాయలవారి యాస్థానకవులై వెలసిరి. దివాకరకవి 'కర్ణాటాధిప కృష్ణరాయసదసి ఖ్యాతస్య విద్యుత్తయా' అని చెప్పుకొన్నాఁడు. లొల్లలక్ష్మీధర పండితుఁడుగూడఁ గృష్ణరాయలవారి సమ్మానమునఁ గొన్ని కృతులఁగూర్చెను. వానిలో దైవజ్ఞ విలాసము ప్రధానమయినది.

ఈసమస్య శ్రీకృష్ణరాయల పేర లక్ష్మీధర పండితుఁడు పూరించినది:

శ్లో. శ్రీకృష్ణక్షితిపాల దత్తమణిభి ర్దివ్యైశ్చ వీనాంగృహా,
నానారత్నవిచిత్రకుట్టిమభువో రత్నాకరత్వంగతాః,
అబ్ధిః కేవలవారిపూరనిలయః సంభావ్యతేసజ్జనై,
రంభోధి ర్జలధిః పయోధి రుదధి ర్వారాంనిధి ర్వారిధిః.

ప్రస్తుత శాసనము ప్రతాపరుద్ర గజపతి క్రీ. 1500 లో దక్షిణదిగ్జయార్థము బయలువెడలి కృష్ణాతీరమున బ్రాహ్మణుల కగ్రహారదానము చేసిన సందర్భమందలిది గదా! ఇది జరపినపిదప గజపతి జైత్రయాత్ర సాగించెనో లేదో, దక్షిణదేశ మేమి జయించెనో తెలియఁగరాదు. క్రీ. 1513 సంవత్సరముదాక నీతఁడు క్రొత్త దేశమును జయింపకున్నను, బూర్వ ముండిన దేశమును గోల్పోలేదని నమ్మవచ్చును. కొండవీటిలోఁ గుమారుఁ డగు వీరభద్ర గజపతిని, ఉదయగిరిలోఁ బినతండ్రియగు తిరుమల రౌత రాయ మహాపాత్రుని నెలకొల్పి యేల్బడిని బలిష్ఠముగాఁ జేసినాఁడు. ఈతనికి నమ్మకముగల భృత్యులై యాంధ్ర దేశమున నొక క్షత్రియకుటుంబమువారు మిక్కిలి సహాయపడుచుండిరి. వారివంశవృక్ష మిట్టిది:

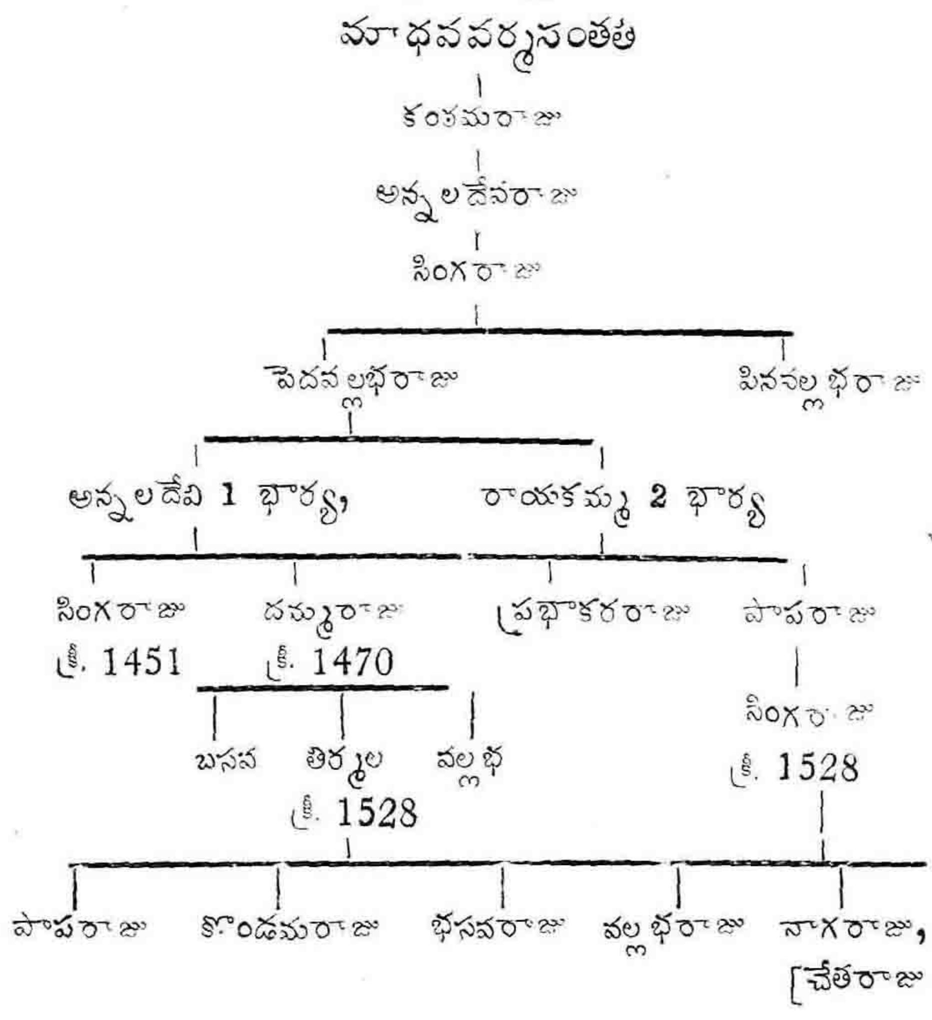

రాఘవాచార్యులుగారు కపిలేశ్వరగజపతి పరంపరవారును, వీరును ఒక్కవంశమువారే యని తలఁచిరి. ఈతలఁపు సదాధారము గలదిగా నాకుఁ దోఁపదు. మీఁదఁ జూపఁబడిన వంశవృక్షమునఁ గల తిర్మలరాయఁడే (క్రీ. 1524) ప్రతాపరుద్రగజపతి పినతండ్రియు, నుదయగిరి దుర్గము మీఁద నున్నవాఁడు నని వర్ణితుఁడయిన తిరుమల రౌత మహారాయఁడని వారువ్రాసిరి. ఆతఁడు, నీతఁడు భిన్నులని నాతలఁపు. శ్రీకృష్ణరాయలు క్రీ. 1514లో ఉదయగిరిని బట్టుకొని, అక్కడనుండి వీరరుద్రగజపతిని వెనుకకుఁ ద్రోలెను. 1515 లో కొండవీటిని జయించెను. 1516 తిరిగి కళింగదేశ విజయార్థము దండయాత్ర వెడలి, 1519 లో పొట్నూరిలోఁ బ్రతాపరుద్ర గజపతి నోడించి విజయస్తంభము వేయించి, యాతని కుమార్తెయగు భద్రను బెండ్లాడి, యాంధ్రదేశమునగజపతిరాజ్యము నంతరింపఁజేసెను. కాని కృష్ణరాయల తర్వాత ప్రతాపరుద్రగజపతి కుమారుఁడు గాబోలును, మరల కన్నడము మీఁదికి దండెత్తి రాఁగానో, రాఁబోవఁగానో, పెద్దనామాత్యుఁ డీక్రింది పద్యము చెప్పి యాతని సిగ్గిలఁ జేసెనట!

సీ. రాయరాహుత మిండ రాచయేనుఁగు వచ్చి
యారట్లకోటఁ గోరాడునాఁడు
సంపెట నరపాల సార్వభౌముఁడు వచ్చి
సింహాద్రి జయశిలఁ జేర్చునాఁడు
సెలగోలుసింహంబు చేరి ధిక్కృతిఁ గంచు
తల్పులఁ గరుల డీకొల్పునాఁడు
ఘనతరనిర్భర గండపెండెర మిచ్చి
కూఁతు రాయల కొనఁ గూర్చునాఁడు
ఒడ లెఱుంగవొ చచ్చితో యుర్వి లేవొ
చేరఁ జాలక తల చెడి జీర్ణమైతొ
కన్నడం బెట్లు సొచ్చెదు గజపతీంద్ర
తెఱచినిలు కుక్క సొచ్చిన తెఱఁగు దోఁప.

గజపతుల పరిపాలనకాలమున నాంధ్రదేశమున స్మార్తధర్మములును, సంస్కృతవిద్యయు నభ్యుదయము

ద్రింభయా, దాత్మానం ముముచే నృసింహ నృపతిః కర్ణాట దేశాధిపః. ౧౩

శ్లో. యద్ధాటీచల ఘోటికాఖురపుటక్షుణ్ణక్షమా మండల ప్రోద్ధూ తాధ్వవిసృత్వరాధిక రజస్తోమం సమీక్ష్య ద్విషః, ధావంతే సపదిజ్వలిష్య దలఘుప్రౌఢ ప్రతాపానల, ప్రోద్గచ్ఛద్ఘనధూమమండలధియా భీతా వనాభ్యంతరమ్. ౧౪

,, జాత స్తస్య సుతః ప్రతాపపదవాగ్ రుద్రాధిప శ్రీనిధిః, ఖ్యాతానంత గుణాన్వితాచల మహాధర్మ గ్రహ ప్రోత్సుకః,విధ్వస్తాలఘుదుర్జయారినగరః ప్రాప్తాచ్యుతోగ్రజ్వలద్భాసద్భూతిరి వేశ్వరోధృతశివ శ్రీరాజచూడామణిః.

,, అమాత్య(...)తాభిషేక ముఖ్యసత్క్రియా ప్రవర్ధితామలప్రభాధిభాసు భాసురాంగ సౌష్ఠవః, అనంతరం పితు ర్మహీం మశా దశాత్ర వామయం ప్రతాపడింభదీధితిః ప్రతాపరుద్ర పార్థివః. ౧౫

,, యుద్ధే క్రుద్ధంవిపక్షక్షితిపతినివహోమన్యతేకాలరుద్రం కల్పక్ష్మోణీరుహం యం కవిబుధనికరోదాన శౌండ ప్రభావమ్, లోకాః పీయూషభానుం సకలజనమనోరంజనోదార వేషం, కాంతాస్సాక్షాద్రతీశం కమలభవమపి ప్రౌఢ విద్యాయుతం వా. ౧౬

,, అథ త్తేభవితస్య రుద్రనృపతే ర్ధాటీదిగంతద్రవ, ద్ఘోటీశైల గుహాంతరస్థిత రిపుక్ష్మాభృద్వధూటీగణమ్,కర్ణాటం విపినాట మంగనృపతిం తుంగాద్రి శృంగాలయం, వైదర్భం నవవర్భగర్భ మరసం శుష్కం తురుష్కం రణే. ౧౭

,, వేదండవ్రజగండ మండల గళద్దానాంబుధారాప్లుతో, త్పాదన్యక్కృతసైన్య సైన్యనివహాక్షుణ్ణక్షమామండలామ్, యాత్రాందక్షిణదిగ్జయాయ విదధత్సంప్రాప్య కృష్ణాతటీం, సోయం రుద్రనృప స్స మైచ్ఛ దనఘో దాతుం ద్విజేభ్యో మహీమ్. ౧౮

,, శాకాబ్దేద్వయనేత్ర వేదశశభృత్సంఖ్యాక రౌద్ర్యాహ్వయే, కార్తికాయాం గురువాసరే గజపతి శ్రీ వీర రుద్రాధిపః, సస్యశ్రీయుత మాతుమూడివిదితం చంద్రోపరాగే ముదా, విప్రేభ్యోఽదిశ దగ్రహారతిలకం కృష్ణాతటీపశ్చిమే. ౨౦

ఆదినా(?)మాతుమూడిప్రవిదితధరణే, దేవరమ్యాగ్రహారే, వేదైర్వైపై) షడంగశ్రుతిపఠన సరోజానన ప్రౌఢవాగ్భిః, కీర్ణవాక్యప్రమాణ స్ఫుటపద పదవీవా కృతిఖ్యాతవృత్తైః, భాగానా మష్టవింశత్యధికశతమితా క్లృప్తసంఖ్యావిభాతి.

వృత్తిమద్గోత్రనామాని లిఖ్యంతేదక్షిణాదికం,
ఉత్తరశ్రేణిమారభ్య ప్రాచీవీథ్యా ప్రదక్షిణమ్.

కౌశికగోత్రః అచ్చన్న సోమయాజీ ఏక భాగః-కౌండిన్య గోత్రః కోటమల్లుభట్టః అర్ధభాగః-కాశ్యప గోత్రః తల్లప్పన గంగాధరభట్టః అర్ధభాగః-శృంగిభారద్వాజ గోత్రః రేగులగడ్డ రామాభట్టః ఏకభాగః- శౌనకగోత్రః ఇంగువజ్యేష్ఠ సోమాభట్టః తదనుజసోమాభట్టః పుత్ర సోమాభట్టః ప్రత్యేక మేకైక భాగినః-శృంగి భారద్వాజ గోత్రః తనికెళ్ల పోతుభట్టః ఏకభాగః - శాండిల్య గోత్రః హోతాలక్ష్మణ భట్టః ఏకభాగః-హారితసగోత్రః మల్లాది యజ్ఞేశ్వరభట్టః ఏకభాగః-శృంగిభారద్వాజగోత్రః తనికెళ్ల గంగాధరభట్టః అర్ధభాగః-శ్రీవత్సగోత్రః జనసానిఅన్నం భట్టః అర్ధభాగః-ఆభ...సగోత్రః గుంటూరి గణపతిభట్టః ఏకభాగః-కాశ్యపగోత్రః పాలపర్తి రామాభట్టః ఏక భాగః-శృంగిభారద్వాజగోత్రః రేగులగడ్డ యర్రంభట్టః అర్ధభాగః-తత్తిమ్మాభట్టః అర్ధభాగః-రేకపల్లి రామాభట్టః ఏకభాగః-గుంటూరి రాఘవభట్టః అర్ధభాగః-కాశ్యప గోత్రః ములుకుట్ల గంగాధర భట్టః అర్ధభాగః- ఆత్రేయ గోత్రః ఆకొండి గిరిపండితః ఏకభాగః - హారితస గోత్రః కొరవిగంగాధరభట్టః అర్ధభాగః-తదనుజఃసింగాభట్టః అర్ధ భాగః - కౌండిన్యగోత్రః బ్రాక్క-దుర్గాభట్టః అర్ధభాగః-కౌశికగోత్రః కాండవ కొండుభట్టః అర్ధభాగః-శ్రీ వత్సస గోత్రఃభావనారాయణభట్టః ఏకభాగః-కౌశికగోత్రః వేదం మల్లుభట్టః అర్ధభాగః-కౌండిన్యగోత్రః బ్రాక్క-తిమ్మాభట్టః అర్ధభాగః-కౌశికగోత్రఃఅక్క-పెద్దిపోతుభట్టఃఅర్ధభాగః కౌశి

నందెను. గజపతులు స్వయము తెలుఁగు గ్రంథములను వ్రేనిని కృతు లందరయిరి. కాని వీరి మంత్రులగు తెలుఁగు వారు కొన్ని కృతులందిరి. వీరి పాలనకాలముననే శ్రీనాథ కవిసార్వభౌముఁడు దారిద్ర్యదగ్ధుఁడై కడగండ్లు గుడిచి యుసురు విడిచెను.

"వీరు స్వతంత్రాధికారము గల రాజు లయినందుకు దృష్టాంతముగా వీరి నాణెములు వేఱుగా నుండెను. గజపతివారి నాణెములమీద హావుదాతో ఏనుగు స్వరూపము వేయబడియుండెను. కొన్నిటిమీద సూర్యచంద్రులు సమేతం ఉండును" అని రాఘవాచార్యులుగారు వ్రాసిరి.

రాఘవాచార్యులుగా రీశాసనము నెఱుఁగుదురు. వారిచరిత్రలో దీనిని బ్రస్తావించిరి. వారియింటఁ జెడఁగొట్టఁబడిన శాసనములలో నిదియుఁ జేరియుండునేమో! ఈశాసన వివరణమున రాఘవాచార్యులు గారి గ్రంథము నాకుఁ గొంత యుపకరించినది.

ఆతుమూఁడి ప్రతినామధేయమయిన

అనంతవరము తామ్రశాసనము*

శ్లో. లక్ష్మీంవశ్చిరమాతనోతుభగవాన్ లీలావరాహోహరి
ర్మగ్నా ముద్ధరతః పయోధిసలిలే విశ్వంభరాం దంష్ట్రియా
లగ్నా యస్యతనూరుహేషుసరితో భాంతిస్మసప్తార్ణవా
భూకాంతాపరిషంగసౌఖ్యజనిత స్వేదాంబులేశాఇవ. ౧

,, హేరంబశ్శ్రియమాతనోతుజగతాం గండస్థలీసంచర
ద్భృంగీమంగళగానకర్ణనసుఖవ్యాసక్తచిత్తాంబుజః
యస్యేంద్రాదిమరుత్సుతై స్సహచరైః ప్రక్రీడత శ్శైశవే
క్రీడాకందుకతాంభజంతివిపులాశ్చిత్రం కులక్ష్మాభృతః.

,, అస్మాకి మచలాంశ్రియం వితనుతాం సింహాద్రిచూడామణే, స్నేహాద్యస్య కరాంబుజద్వయగతౌ శ్రీశంఖచక్రౌచిరం, సూర్యాచంద్రమసోర్విలోచనపదం సంప్రాప్త యోర్భ్యాయసో, స్తీర్యక్షిగ్ధతతేజసావిలసతో బింబావివాత్యాయతౌ. 3

శ్లో. పతిస్త్విషామస్తిసరోజినీపతి స్త్రయీమయాత్మాతమసాం నిషూదనః, ప్రకాశసంవీతదిగంబరం జనాః శివస్యమూర్తిం సముదాహరంతి యమ్. ౪

,, తదీయవంశేతదనుప్రతాపవాం శ్చిరస్యరాజా కపిలేశ్వరాహ్వయః, అభూదభూతోపమపౌరుషోర్జితో జితోభయారాతిగణో గుణోన్నతః. ౫

,, యమగ్రగణ్యంకిలపుణ్యవర్తినాం నృపేషు సింహాసనవర్తిషు త్రిషు, అజస్రదానాంబుఝురక్షురత్కరం వదంతి లోకా భువి దంతినాంపతిమ్. ౬

,, ఘనేన యేనద్విజసంఘసాత్కృతా మహాగ్రహారాశ్చ్యుచిరా స్తికోజ్జ్వలాః, మహీపురంధ్రీహృదయావలంబినో మహాగ్రహారా ఇవ సంచకాసతే. ౭

,, ప్రసహ్యకర్ణాటమహీపతేః పురీం నిరుధ్య విద్యానగరీం నిజైర్బలైః, సమున్నతం మానమివోచ్ఛ్రయం కరం సమాదదేకర్కశచక్రవిక్రమః. ౮

,, కుమారహంవీరవిభు ర్యదాజ్ఞయా విజిత్య కావేర్యంత దిశం ప్రతాపవాన్, అశోధయచ్చాత్రవశోణితోక్షితాం కృపాణికాం దక్షిణసాగరాంబుషు. ౯

,, సరాజధానీం కటకాభిధామశా దకంటకా ముత్కళదేశనాయకః దిగంతసామంత కిరీటమాలికా మణిద్యుతిద్యోతితపాదపంకజః. ౧౦

,, సుతోభవత్తస్య సురేంద్రతేజసః పురందరశ్రీః పురుషోత్తమోనృపః వసుంధరాయత్రవసూపమే దధౌ మహీధరస్థేమ్ని పతివ్రతావిధిమ్. ౧౧

,, యద్దానేన వినిర్జితా సురగవీ ఖాద త్యజస్రంతృణం చిత్తేసంతతచింతయా సురమణి శ్చింతామణిత్వంగతః, మేరౌ సంభృతవల్కల స్సురనగో ఘోరంతపస్తప్యతే మాలిన్యంజలదోబిభర్తి గగనాకావాప రేషామహో.

,, యస్మై నిత్యతరప్రతాపదహన జ్వాలాయమానధ్వజస్తంభాబద్ధ కుసుంభ రక్తవసన ప్రేక్షావిభగ్న ద్విషే, సంధాయాభయయాచనాంజలి మహోదత్యో దయా

* వ్రాఁతప్రతికలోఁ బెక్కులు తప్పు లున్నవి. స్పష్టమయినవానినిమాత్రము దిద్దితిని. ఇంకను నిండుఁ దప్పు లున్నవి.

శివుని ప్రళయ తాండవము

చిత్రకారుడు: శ్రీ కౌతా ఆనందమోహనశాస్త్రిగారు, బందరు.

కగోత్రః జయంతిభైరవభట్టః అర్ధభాగః-తద్గోత్రః మంచి భట్టః అర్ధభాగః-భారద్వాజగోత్రః రాళ్లపల్లికొండుభట్టః అర్ధభాగః-గౌతమగోత్రః పినపాటియల్లుభట్టః ఏకభాగః-కౌండిన్యగోత్రః శ్రీనృసింహాభట్టః ఏకభాగః-ఆత్రేయగోత్రః తాడేపల్లి లక్ష్మణభట్టః ఏకభాగః-దేవరాతగోత్రః యేర్లగడ్డ విశ్వనాథభట్టః ఏకభాగః-హారితసగోత్రః వేమూరియజ్ఞభట్టః ఏకభాగః-శ్రీవత్ససగోత్రః పినపాటిఓబళ భట్టః అర్ధభాగః-భారద్వాజగోత్రః చివ్వలూరి ఓబళ భట్టః అర్ధభాగః-వైష్ణవ తిరుమలభట్టః అర్ధభాగః-హారితస గోత్రః వేమూరిసామాభట్టః ఏకభాగః-హారితసగోత్రః బొడ్డుపల్లి రాఘవభట్టః ఏకభాగః-శ్రీవత్సగోత్రః సౌమిత్రి సామాభట్టః ఏకభాగః-భారద్వాజగోత్రః యంపరలమాధవభట్టః అర్ధభాగః-కౌండిన్యగోత్రః బ్రొక్క-యల్లుభట్టః అర్ధభాగః-శ్రీవత్సగోత్రః వజ్ఝలవల్లుభట్టః ఏకభాగః-కౌండిన్యగోత్రః బ్రొక్క-సర్వాభట్టః ఏకభాగః-కాశ్యగోత్రః కట్టమూరి రుద్రాభట్టః అర్ధభాగః-కౌశికగోత్రః పిల్లలమఱ్ఱితిరుమలభట్టః ఏకభాగః-శ్రీవత్సగోత్రః రాళ్లపల్లి రాఘవ భట్టః ఏకభాగః-శ్రీవత్సగోత్రః రాళ్లపల్లి రామాభట్టః ఏకభాగః-హారితగోత్రః లొల్లలక్ష్మణభట్టః ఏకభాగః-శాలావతగోత్రః సుసృ అక్క-భట్టః ఏకభాగః-కౌండిన్యగోత్రః చమిటిగంటి తిరుమలభట్టః ఏకభాగః-శ్రీవత్సగోత్రః నారాయణభట్టః ఏకభాగః-కాశ్యపసగోత్రః ములుకుట్ల కొమ్మాభట్టః అర్ధభాగః-హారితగోత్రః వేదాంతం మల్లుభట్టః ఏకభాగః-భారద్వాజగోత్రః మునగాలపెద్దిభట్టః ఏకభాగః-భారద్వాజగోత్రః రాలపల్లివల్లభభట్టః ఏకభాగః-కౌశికసగోత్రః మామిళ్లపల్లి నారాయణభట్టః అర్ధభాగః-తదనుజసూరంభట్టః అర్ధభాగః - కౌశికగోత్రః...... ద్దికొండుభట్టః ఏకభాగః-తత్పుత్రః నారాయణభట్టః ఏకభాగః-శ్రీవత్సగోత్రః రాళ్లపల్లి కామాక్షిభట్టః షడ్భాగః-కౌండిన్యగోత్రః చల్లనరగిరిభట్టః ఏకభాగః- కుమారలింగభట్టః ఏకభాగః-తజ్జామాతా లక్ష్మణభట్టః ఏకభాగః-శ్రీవత్సగోత్రః రాళ్లపల్లి హరిభట్టః ఏకభాగః - శ్రీత్సగోత్రః రాళ్లపల్లి సింగాభట్టః ఏకభాగః-భారద్వాజగోత్రః ప్రాలసో

మయాజీ ఏకభాగః-శ్రీవత్సగోత్రః యేటూరి కాళహస్తి అర్ధభాగః-హారితగోత్రః కొమ్మనకూచిసింగాభట్టః ఏకభాగః-తదనుజతిమ్మాభట్టః అర్ధభాగః-భారద్వాజగోత్రః వడ్డె మహాదేవభట్టః ఏకభాగః-తదనుజతిరుమలభట్టః అర్ధభాగః-హారితగోత్రః కలగనృసింహాభట్టః అర్ధభాగః-భారద్వాజసగోత్రః రాళ్లపల్లికృష్ణంభట్టః ఏకభాగః-భారద్వాజగోత్రః మునగాలకృష్ణంభట్టః ఏకభాగః-హారితసగోత్రః తుమ్మపూండి అనంతభట్టః అర్ధభాగః-హారితసగోత్రః తూమునూరి కామాభట్టః అర్ధభాగః-శ్రీవత్సగోత్రః రాళ్లపల్లి కృష్ణంభట్టః ఏకభాగః-శ్రీవత్సగోత్రః చిఱ్ఱాపూరి దేవంభట్టః ఏకభాగః-భారద్వాజసగోత్రః నోరిసర్వాభట్టః ఏకభాగః-శ్రీవత్సః యేటూరిలక్ష్మణభట్టః అర్ధభాగః-హారితగోత్రః అడ్డాడ...మలభట్టః అర్ధభాగః-కౌండిన్యగోత్రః లంకయజ్ఞుభట్టః ఏకభాగః-భారద్వాజగోత్రః సొలసకృష్ణంభట్టః ఏకభాగః-లోహితగోత్రః గుళ్లపల్లికృష్ణంభట్టః ఏకభాగః-భారద్వాజగోత్రః పినపాటి అక్క-ంభట్టః అర్ధభాగః-తత్తిమ్మాభట్టఃఅర్ధభాగః-భారద్వాజగోత్రః పినపాటినారాయణభట్టఃఏకభాగః-భారద్వాజగోత్రఃశిష్టురామాభట్టఃఏకభాగః-భారద్వాజగోత్రః(కువ?) మానభట్టప్రోలుభట్టఃఅర్ధభాగః-కౌండిన్యగోత్రః బ్రొక్క-త్రివిక్రమభట్టః అర్ధభాగః-హారితగోత్రః తూమునూరిపెద్దిభట్టః ఏకభాగః-శ్రీవత్సగోత్రః రాళ్లపల్లిపిన్నాభట్టః ఏకభాగః-శ్రీవత్సగోత్రః రాళ్లపల్లియల్లుభట్టః ఏకభాగః-హారితసగోత్రఃతూమునూరికొమ్మాభట్టః ఏకభాగః-(శ్రీ)వత్సగోత్రః రాళ్లపల్లియజ్ఞుభట్టః అర్ధభాగః-హారితగోత్రః తూమునూరికనిష్ఠతిమ్మాభట్టః ఏకభాగః-హారితగోత్రః తూమునూరిసర్వాభట్టః ఏకభాగః-శృంగిభారద్వాజగోత్రఃఅప్పతాతనృసింహాభట్టః ఏకభాగః-హారితగోత్రః తూమునూరినూరుభట్టఃఏకభాగః-భారద్వాజగోత్రః పెద్దిసామావధానీ ఏకభాగః-కౌండిన్యగోత్రః శిష్టయీశ్వరభట్టః అర్ధభాగః-కౌండిన్యగోత్రః తత్కృష్ణావధానీ అర్ధభాగః-భారద్వాజగోత్రః ఖండవెల్లి జగన్నాధభట్టః అర్ధభాగః-కౌండిన్యగోత్రః నడిమింటినారాయణభట్టః ఏకభాగః-వాధూలసగోత్రః హరిఅయ్యం

గారిభట్టః అర్ధభాగః-భారద్వాజసగోత్రః మట్టపల్లితిరుమలభట్టః ఏకభాగః-అల్లూరి అనంతభట్టః అర్ధభాగః-వారణాశి తిప్పాభట్టః అర్ధభాగః-కాశ్యపగోత్రః గోడవర్తిగంగాధరభట్టః ఏకభాగః-విదుకేశ్వరపురాఘవభట్టః ఏకభాగః-ఆత్రేయసగోత్రః పాలవపెద్దిభట్టః ఏకభాగః-కాండూరి యజ్ఞేశ్వరభట్టః అర్ధభాగః-భారద్వాజగోత్రః చామర్తినరసింహాభట్టః ఏకభాగః-కాశ్యపసగోత్రః మాగంటిఅమరేశ్వరభట్టః ఏకభాగః-హారితగోత్రః అడ్డాడరామాభట్టః అర్ధభాగః-కౌండిన్యగోత్రః యజ్ఞఅప్పనసింగాభట్టః అర్ధభాగః-అడ్డాడజ్యేష్ఠతిరుమలభట్టః అర్ధభాగః-హారితగోత్రః అడ్డాడకనిష్ఠప్రోలుభట్టః అర్ధభాగః-గౌతమగోత్రః లక్ష్మణజోస్యః ఏకభాగః-వేముజౌభలభట్టః అర్ధభాగః-శాండిల్యగోత్రః వేంగాభట్టః అర్ధభాగః-శ్రీవత్సగోత్రః గోడవర్తియీశ్వరభట్టః అర్ధభాగః-శ్రీవత్సగోత్రః గోడవర్తితిరుమలభట్టః అర్ధభాగః-హారితసగోత్రః శ్రీకంఠసోమయాజులరామచంద్రభట్టః ఏకభాగః-భారద్వాజసగోత్రః కామకొల్లిభయిరవభట్టః అర్ధభాగః-భారద్వాజగోత్రః కామకొల్లిజ్యేష్ఠభైరవభట్టః అర్ధభాగః-మౌద్గల్యగోత్రః మంత్రమూర్తిఅప్పుభళభట్టః అర్ధభాగః-మౌద్గల్యగోత్రః మంత్రమూర్తిబసవాభట్టః పాదాధికభాగః-మౌద్గల్యగోత్రః మంత్రమూర్తిలక్ష్మణభట్టః పాదోనైకభాగః-లోహితగోత్రః గుళ్లపల్లితిమ్మావధానీ ఏకభాగః-హారితగోత్రః గరికపాటివిశ్వేశ్వరభట్టః ఏకభాగః - శ్రీవత్సగోత్రః యేటూరి పెద్దిభట్టః ఏకభాగః-కౌండిన్యసగోత్రః బ్రౌక్క తిమ్మాభట్టః అర్ధభాగః - కౌండిన్యసగోత్రః సర్వాగ్రహారప్రతిగ్రహీతా శిష్టకపర్దీశ్వరభట్టః-పంచభాగః తత్సర్వాభట్టః పాదభాగః-కౌండిన్యసగోత్రః పెదతిప్పాభట్టః అర్ధభాగః-కౌండిన్యగోత్రః శిష్టమాభట్టః అర్ధభాగః-ఏతేసాష్టభోగాభాగాః. శ్లో. దానపాలనయోర్మధ్యే దానాచ్ఛ్రేయోనుపాలనమ్ దానాత్స్వర్గమవాప్నోతి పాలనాదచ్యుతపదమ్, అస్యగ్రామస్యమాచిహ్నాని లిఖ్యంతే.

అతుమూడి పొలిమేర సీమా చిహ్నాల లక్షణం పూర్కి తూర్పున చలుమూర్కి పొయ్యే డొంక నుండి పొలిమెర దక్షిణముఖమై కొత్తమెర రాగాను అక్కడనుండ్డి కునిపల్లం జొచ్చి తూర్పుగా వచ్చి అంద్దుండ్డి దక్షిణముఖమై వచ్చి యీపూరి నల్లగుంట్ట తూర్పు ద్రోచి కుంట్ట ఉత్తరపుకట్ట మోపుకొని పశ్చిమంకుని నుండ్డి దక్షిణముఖమై వచ్చి ఆమీాదట పడమట పిన్నకుని అంద్దుండ్డి దక్షిణముఖమై పూరిపొలిమేర పుట్టనుండ్డి ఆవలకునిగా పశ్చిమపుముఖమై వెల్లంబాటి ఉత్తరంగా వచ్చి అంద్దుండ్డి కుని దక్షిణముఖమై వచ్చిదక్షిణము ముట్టిన ఆగ్నేయకోణం పుట్టనుండ్డి పడమరముఖమై వచ్చి ఆమీాద దక్షిణముఖముకుని ఆమీాద నైరుతి ముఖమైవచ్చి అవురుదుపల్లం జొచ్చి పడమరగా వచ్చి ఆతుమూడి దక్షిణపు పొలము నైరుతిమూల వెల్లబాటి కుచ్చిళ్లపాటి పొలిమెరకూడలినుంచ్చి కుచ్చిళ్లపాటి పొలిమెరతూర్పు పట్టుకుని ఉత్తరముగాను కొంత్తమేర రాగాను అంద్దుండ్డిపడమరముఖమై వచ్చి అంద్దుండ్డి ఉత్తర ముఖమై కుని ఆమీాదను పడమరగాకుని ఆమీాద ఉత్తరముఖమై కుని ఆమీాదను పడమటిముఖమై వచ్చి అంద్దుండ్డి ఉత్తరముఖమై అంద్దుండి పడమరగాకుని అంద్దుండ్డి ఉత్తరముగాకుని ఆమీాద కుంట్ట తూర్పుముఖముగా వచ్చి ఉత్తరపు...ంట్టనుండ్డి చముడుపాటి పొలిమెరసంద్దినుండ్డి పడమరగావచ్చి ఆమూలనుండ్డి కున్కి ఉత్తరం వాయువ్యముఖమై అంద్దుండి వచ్చి భీమారెడ్డి కుంట్టపడమర చముడుపాటి దావులూరి పొలిమేర మోచుకొని తూర్పుగా మెకిత్రోపు ఉత్తరము కునిగా వచ్చి అంద్దుండ్డి తూర్పుముఖమై రాగాను కుని కుంట్ట దావులూరి పొలిమేరసంద్దు ఉత్తరపు ముఖమై వచ్చి అంద్దుండ్డి కుని పడమర వచ్చి అంద్దుండికుని ఉత్తరముగావచ్చి దావులూరు పొలిమేర తూర్పు సరసదూల గొట్టి కొనదాకాను తూర్పుగా వచ్చి అంద్దుండ్డి తూలుగొడ్డి కొననుండ్డి ఉత్తరముగావచ్చి పడమర దావులూరి పొలిమేర సంద్దు వాయువ్యం మూల తూములూరి పొలిమేర సరసనంటించ్చుకకుని తూర్పుగావచ్చి అంద్దుండ్డి పిన్న కుని ఉత్తరంగా వచ్చి తూములూరి ఆగ్నేయం పొలిమెర దక్షిణపు సరసను తూర్పుగా రాగాను

అంద్దుండ్డి మేడితోపు వుత్తరముగా వచ్చి తూర్పుగా కొంత్త మెర రాగాను అంద్దుండ్డి ఆతుమూడి యెలెపాడు తూములూరు యేలెపాడ్కి పడుమనయించ్చి పసువుల యిచ్చి(?) పసుపుదొడ్డిపొలం తూములూరి పొలానుండ్డి ఆతుమూడి వాయవ్యభాగానుండ్డి తూర్పు ముఖమై కొంత్త మేర రాగాను పెద్దపుట్ట అంద్దుండ్డి వుత్తరపు ముఖమై రాగాను పెద్దజంమ్మిన్ని వెంట ఒకజంమ్మిన్ని అంద్దుండ్డి వుత్తరపు ముఖమై రాగాను నక్కశిరిగిచెట్టు అంద్దుండ్డి వుత్తరము ముఖమై రాగాను తాడిమొలక పడ్మరగా వచ్చెడి డొంక్కగలశి వుత్తరముఖమై వచ్చి జువ్వి మొలక చింన్న జంమ్మిన్ని తాటింన్ని అంద్దుండ్డి వుత్తర ముఖమై రాగాను పాడిఆవుల ఆధరి డొంక్క వుత్తరపు గొడల్కు మేడిమోచి దక్షిణపు కట్ట డొంక్కనుండ్డి తూర్పుముఖమై వచ్చి తూర్పుగా దావులూరి డొంక్క వచ్చి శివుని పాయను జొచ్చి యీశాన్యపుకోణాను వుత్తర ముఖమై దావులూరి పెదలంక్క యీశాన్యపుకోణం పుట్టనుండ్డి తూర్పుగా పుచ్చలలంక్క పడమటిదరి పట్టు కుని ఆగ్నేయముఖమై గాదెలమట్ట తూర్పువద్ది అంన్న వరపు మినుములలంక్క చేని వుత్తరపు?వి మెరపట్టుకుని నైరుతిము-ఖమై వచ్చి కొంత్తమెర పింన్నకుని వాయువ్య ముఖమై శివునిపాయ వుత్తరపుధరి పట్టివచ్చి అంద్దుండ్డి దక్షిణముఖమై ఆతుమూడి అన్నవరపు కాశెల్లడొంక్క పట్టుకుని దంట్టబోయినవానివాగు జొచ్చి పీతంరాజురావి తూర్పుకాలవ ధరిదాకా వచ్చి అంద్దుండ్డి తూర్పుముఖమై డొంక్కవద్ది కెడమాసాభండ్డి ఆవునంగ్గాను దక్షిణముఖమై డీవిడొంక్కకువచ్చి అంద్దుండ్డి తూర్పుముఖమై డీవిడొంక్క దక్షిణపు పొలిమెరగట్టు పట్టుకొనివచ్చి అంద్దుండ్డి అంన్నవరపు బుడమల శెనుపొలం హద్దుఆనుకుని పడమటి గరవుపట్టి పొలిమెర దక్షిణముఖమై వచ్చి అంద్దుండ్డి పడమరగావచ్చి అంద్దుండ్డదక్షిణంగ్గా కొంత్తమెరవచ్చిఅంద్దుండ్డికునితూర్పుగా కొంత్త మెరవచ్చి అంద్దుండ్డియీశాన్య మూల అంన్నవరం పొలిమెర దక్షిణం...తూర్పుముఖమై అంన్నవరపు మాలవాడ తూర్పు జంమ్మి వుత్తరపు పెద్ద పుట్టనుండ్డి డొంక్కలంక్క పొలం కృష్ణవేణిలోపల్కి తూర్పుగా దిగి అంద్దుండ్డి యీశాన్యప్రాచిని అయిలూరాక్క పడమర వెపుకుని దక్షిణముగా వచ్చి రావి లంక్క తోటఛాయ లంక్క పడమటి లంక్కమీాది జంమ్మిదాకాను పడమటిముఖమై వచ్చి అంద్దుండ్డి పడమర ముట్టి వాయువ్యం పడమటిదరి మోచి నేల జంమ్ములగట్టు పట్టుకుని వాయువ్యముఖమై అంన్న వరం దక్షిణపుదిక్కు మూడో పెద్దజంమ్మి దక్షిణపుదాకా వచ్చి అంద్దుండ్డి యించ్చుక పడమరముఖమై చిలుమూరి ఉత్తరపుపొలిమెర యీశాన్యమూల తూర్పుగట్టు పట్టుకుని వుత్తరముఖమై రెండ్డో జంమ్మి దక్షిణాన కొంత్తమెర నుండ్డి పడమరముఖముగా వచ్చి అంద్దుండ్డి కుని దక్షిణ ముఖమై అంద్దుండ్డికుని పడమరగావచ్చి పొలిమెరపటి దక్షిణముగా వచ్చి అంద్దుండ్డి ఆగ్నేయముఖమై కునిగాను యించ్చుక మేర వచ్చి అంద్దుండ్డికుని దక్షిణముఖమై వచ్చి అందుండికుని పడమరగా వచ్చి అంద్దుండ్డి దక్షిణముఖమై వచ్చి అంద్దుండ్డి ఆతుఅంద్దుండ్డికుని పడమూడి తూర్పు చిలుమూరిపొలం పొలిమెరమీాది డొంక్క కలిశెను.

ప్రతిని లేఖకుని వ్రాత:—

—" ప్రజోత్పత్తినామ సం॥ మార్గశిర బ. ౧౦ జయవారం తే ౧౦ డిశెంబరు ౧౮౧౧ సంవత్సరం.

ఈవ్యాసమునుగూర్చి నేను వ్రాసినదానిని ముద్రణదశలోఁ జూపఁగా మన్మిత్రులు శ్రీ సోమశేఖరశర్మగారు వారు సేకరించుకొన్న విషయమును దీనినిగూడఁ జేర్చుకొన వ్రాసియిచ్చిరి.

కళింగ గంగవంశపు రాజులయొక్కయు, ఒరిస్సా గజపతులయొక్కయు చరిత్రమునుగురించి కొంత పరిశ్రమచేసి మన్‌మోహన చక్రవర్తిగారు కొన్నివ్యాసములు వ్రాసియున్నారు. వారు వ్రాసిన వ్యాసములనుబట్టియు, శాసనములనుబట్టియు ఈక్రింది విషయములు తెలియుచున్నవి: గంగవంశములోనివాఁడైన నాలుగవ భానుదేవుని పిదప బహ్మనిరాజు సహాయమ్ముతో కపిలేశ్వరగజప

తి క్రీ. శ. ౧౪౩౪-౩౫ లో రాజ్యమునకువచ్చి ౧౪౬౯-౭౦ వఱకు పరిపాలించెను. ఇతడు ౧౪౬౩ ప్రాంతము ల విజయనగర రాజ్యముపై దండెత్తివెళ్లెను. అప్పటికి విజయనగరమును పాలించుచుండిన రాజు మల్లికార్జునరాయలు. గంగాధరకవి విరచితమైన 'గంగాదాస ప్రతాప విలాస' మను సంస్కృత నాటకములో మల్లికార్జునరాయలు పేర్కొనబడుటయేకాక, ఆతడు సింహాసనమెక్కిన కొద్దిదినములకే గజపతిప్రభువు తురుష్కసుల్తాను సాయముతో విద్యానగరమును ముట్టడించినట్లును, మల్లికార్జునరాయలే విజయము నొందినట్లును, ఆతని శత్రువులు ప్రాణావశిష్టులై పారిపోయినట్లును చెప్పబడి యున్నదట. ఇందు పేర్కొనబడిన గజపతిప్రభువు కపిలేశ్వరుడే కావ గును. అతడు ఓడిపోయినమాట ఎంతవరకు సత్యమో కాని క్రీ. శ. ౧౪౬౪ నాటి అతని శాసనములు కంచికి దక్షిణమునను గాన్పించుచున్నవి.

కపిలేశ్వర గజపతికి కొడుకులు చాలమందిగలరు. వారిలో పురుషోత్తముడొకడు కాని యితడు జ్యేష్ఠుడు మాత్రముకాడు. కపిలేశ్వరుని యనంతరము సింహాసనమునకై కొడుకులలో కొడుకులకు తగవులు పుట్టినవి. తుదకు బహ్మనీసుల్తానయిన రెండవ మహమ్మదుషా సాయమున పురుషోత్తమ గజపతియే క్రీ. శ. ౧౪౬౯-౭౦ లో రాజ్యమునకువచ్చి ౧౪౯౬-౯౭ వరకు పాలించెను. చైతన్యచరితామృతమును చైతన్యస్వామి జీవితము ననుసరించి, ఈపురుషోత్తమగజపతి విజయనగరముపై దండెత్తి అచటినుండి యొక రత్నసింహాసనమును దెచ్చి జగన్నాథ స్వామి కర్పించెననియు, సాక్షి గోపాలవిగ్రహమును దెచ్చి తన రాజధానిలోనే యుంచుకొనెననియు దెలియుచున్నది. ఇతని తరువాత క్రీ. శ. ౧౪౯౬-౯౭లో ప్రతాపరుద్రుడు సింహాసనమునకు వచ్చెను. ఇతనికి వెంకటగజరాజ, త్రిభువనమల్ల, తోడరమల్ల బిరుదములు కలవు. ఇతడు తన రాజ్యమునందలి దక్షిణభాగమున నున్నపుడు గౌడదేశాధిపతి యితనిరాజ్యమునందలి యుత్తరభాగముపై దండెత్తివచ్చి దానిని స్వాధీనపఱుచుకొనెను: ఈవిషయము తెలిసికొని యీతడు మరల నాభూపతిపై దాడివెడలి ఆతని నోడించి తన రాజ్యమును దిరిగి స్వాధీనము చేసుకొనెను. గౌడభూపాలుని ఓడించుటచేతనే కావగును ఈతనికి పంచగౌడాధినాయక బిరుదమును గలదట.

ప్రతాప రుద్రదేవుని రాజ్యాంత మెప్పుడో తెలియదు. ఇతని తరువాత ఇతనికొడుకు 'కాలు-ఆ-దేవు' సంవత్సరము అయిదుమాసములును, అటుపిదప అతని మరియొక కొడుకగు 'కఖ్ఖాన-ఆ-దేవు' మూడుమాసములును రాజ్యముచేసిరట. ఈ యిరువురినిగూడ వారి మంత్రియైన గోవింద విద్యాధరుడు వధించి క్రీ.శ.౧౫౪౧-౪౨ సంవత్సరమున సింహాసన మెక్కెనట. దీనివలన ప్రతాప రుద్రుడు క్రీ. శ. ౧౫౩౯-౪౦ వరకు పాలించినట్లు భావింపవలసి యున్నది.

పితృస్మృతి

మండలేముల వెంకటశాస్త్రి గారు, బి. ఏ., యల్. టీ.

కృతపుణ్యుఁడు గుణగణ్యుం-డతిమాన్యుం డార్యనుత మహాసౌజన్యుం
డతులితమతిమంతుఁడు మ-త్పితరుఁడు సత్కీర్తి నొంది వెలసెన్ బుడమిన్.

అక్షయవర్ష ఫాల్గుణసితాష్టమి ప్రొద్దునఁ బుట్టి పూర్వపున్
బక్షపుఁ జంద్రు మాడ్కి నభివర్ధనుఁడై కళలందు మిన్న నా
దక్షత నొంది సత్పథముఁ దప్పి చరింపక పుణ్యమూర్తియై
యక్షయమౌ యశోధన మనారతమున్ గడియించె ధాత్రిలోన్.

ఆడినమాట కేనాఁడేని భంగ మింతైనఁ గన్పడని సత్యవ్రతుండు
భువి "నాత్మవత్సర్వభూతాని" యనున్యాయ మరసిన భూతదయాపరుండు
సుఖదుఃఖములు గల్గుచో మోదఖేదంబు లూనని యాత్మవిజ్ఞాన ఘనుఁడు
తన కెంత నడువని తఱినైన యన్యులఁ జే సాఁచి యడుగని శీలవంతుఁ
డిలను బండిత వంశమై వెలయుచుండు-మండలేముల సత్కులమండనుండు
బొబ్బిలి నృపాలు నాస్థాన భూషణుండు-మద్గురువరుండు సద్గుణమండలుండు

కీ. శే. మండలేముల సీతారామశాస్త్రి గారు

విలసితబాహు విక్రమ వివేక ధురీణచరిత్రులైన బొ
బ్బిలినరపాలసింహముల విశ్రుతసచ్చరితంబుఁ దెన్గునన్
సలలితపద్యకావ్యముగఁ జక్కనిశైలి రచించి రంగభూ
తలపతిచే బహూకృతు లుదారముగాఁ గని మించె నెంతయున్.

ఘనతరకాళిదాస కవికల్పమహీరుహ జాతమై సుధీ
జనశుకభోగ్యమై మధురసమ్ముల నెమ్మెయిఁ జిమ్ము సత్ఫల
మ్మును రఘువంశ కావ్యమును ముద్దులు మూటలుగట్టు మాటలన్
దెనుఁగునఁ బద్య కావ్యముగ ధీమహితుం డొనరించెఁ బూనికన్.

అమృతరసప్రవాహాయుతమై శ్రుతిపర్వ మొనర్పఁ జాలు వా
క్యములబెడంగు, నెన్నఁదగు నంచిత సుస్వరవైభవంబు, న
ర్థము వివరించు కౌశలము, రాగ విశేషము నొప్పగాఁ బురా
ణముల నతండు పండితగణమ్ములు నౌనని మెచ్చఁ జెప్పెడున్.

ప్రాణము వోవనున్నతఱిఁ బ్రక్కను జేరిననన్నుఁ జూచివి
న్నాణము మీరఁగా "ననుఁగునందన! ధర్మపరత్వమున్, శ్రిత
త్రాణపరాయణత్వమును దప్పనిధర్మము లంచు నెమ్మదిన్
బూనుము నీకు మేలగును బో"మ్మని పల్కెహితోపదేశమున్.

ధీరగుణాఢ్యుఁ డంచుఁ బ్రకృతిన్ గని సద్యశ మందఁజాలి సం
సారముఁ బాయఁజాలని విచారము నవ్వలఁ బారఁదోలి జం
ఘాలని గొల్చి స్వర్గసుఖ మందెడు వేడ్కను జాలిమాలి యీ
తీరునఁ బాసిపోయి మము దీనుల జేయఁగ మీకుఁ బాడియే?

మిత హిత సత్యభాషణము, మేర యెఱుంగనివిజ్ఞానభాగ్య, మూ
ర్జిత ఘనసద్యశంబుఁ, దగుశీలము, నూర్జితభావ, మార్య స
న్నుతచరితంబు నియ్యవి యనూన నిసర్గసులక్షణంబు లో
పితృవర? మీకు నెయ్యెడల వేల్పులు సాటి యనంగఁ బోలునే?

శాంతరస మొల్కు బ్రహ్మతేజంబు గల్గి-వైదికాచారసంపదఁ బరిఢవిల్లి
జ్ఞానమూర్తి యనంగఁ బ్రజ్ఞావిశేష-మమర వెలసితి గాదె మహాత్మ నీవు?

కర్మవశంబునన్ గలుగు కాయము వోవు టదేమివింత? స
త్కర్మము లాచరించి గత కల్మషులై మనినట్టి మీకు నేఁ
డర్మిలి మోక్షలాభ మగు టబ్రమె? పండితవర్య! మాకు మా
కర్మమె తోడు వచ్చు నని కాదె త్యజించితి వీవిధమ్మునన్.

పురుషార్థంబుల గెల్చి సౌఖ్య మనయంబున్ బొంది సత్కీర్తి కా
కరమై పొల్చి సుపుత్ర పౌత్రతతి వేడ్కన్ గొల్వఁ బెక్కేఁడు లు
ర్వరపై నిల్చి కృతార్థతన్ బరఁగి యార్యశ్రేణి మెచ్చంగ నేఁ
గిరి యీలోకము వాసి మీచరితమున్ గీర్తింపరే పండితుల్!

అనఘా! మీఋజువర్తనం బిలను మా కాదర్శమై ధర్మవ
ర్తన సౌభాగ్యము గూర్చుఁగావుతఁ! గృపాధౌరేయులై మేలి దీ
వెనలన్ మమ్ము ననుగ్రహింపుఁ డిదె సంప్రీతిన్ బితౄణంపున
ప్పనమున్ గైకొనుఁ డార్జితోన్నత యశోభాగ్యోదయా! పావనా!

అనుపమభక్తిసమన్విత- ఘనులగు మీయాత్మ కొసఁగుఁగావుత శాంతిన్
మనసున వాకునఁ గన్నులఁ-గనరాని పరాత్పరుఁడు సుఖప్రదుఁ డగుటన్.

రాజుల చరిత్రములేమి, పూర్వికుల యాచారవ్యవహారములేమి, పూర్వికుల సద్బుద్ధి ప్రతిభలేమి, ప్రజలకుఁ జక్కఁగఁ జిత్రించి చూపఁగల ఫలకము నాటకమేయని ఘంటాఘోషముగఁ జెప్పఁదగియున్నది. కావున నాటకములు ప్రజలకు నీతి గఱపునట్టివిగా నుండవలయును. అందలి నాయకులు సత్యవాదులుగను, న్యాయమార్గావలంబులుగను, ధర్మసంస్థాపకులుగను, నధర్మోన్మూలకులుగను, దుష్టశిక్షకులుగను శిష్టరక్షకులుగను స్వార్థత్యాగులుగను దేశోద్ధరణ తత్పరులుగను నుండునట్లు నాటకకవులు చిత్రింపవలయును. నాటకకథా సంవిధానమునందును నీగుణములు లెస్సగ ద్యోతకములగుచుండిన నెంతయు బాగు. అట్లుగాక యే యుద్యానవనములలోననో, యేయుత్సవములలోననో నాయకుఁడు నాయికను జూచుటయు, నంతతోడనే వారల కొండొరులపై మోహ ముదయించుటయు, నంత వారికిఁ బునర్దర్శనమేని సంభవింపక విరహము గలుగుటయు, నప్పట్టున వారు చంద్రమదనానిలముల దూఱుటయు, నేవిదూషకుఁడో, యేచేటియో వారలను గూర్చుటయు ననునింతవట్టు విషయములే నాటకములలోని కెక్కఁ జేసినయెడల నెట్టి లాభమును బొందఁజాలము. నాయకుఁడు నిజముగ దుర్మార్గుఁడే యైనను వారివలన నెవ్వియేని జనులు నేర్చుకొనఁదగిన యంశము లున్నయెడలఁ గవులు నిరంకుశులైనదానిచేత సాధ్యమైనంతవట్టు నట్టినాయకుల దుర్మార్గములను సన్మార్గములుగ మార్చి చిత్రించుచు వారి సన్మార్గము లావంతయు వీడక ప్రజలకుఁ జిత్రించి చూపవలయును. అట్లేకదా రోమునగరాధిపతియగు జూలీసు సీజరనునాతఁడు నిశ్చయముగ నత్యాశ గలిగి స్వార్థపరుఁడే యైనను షేక్స్పియర్ కవిచంద్రుఁడాతనియెడ నుండిన కల్మష వృత్తులఁ గనఁబఱుపక యాతని యెడలఁ బ్రజల కెట్టి యసూయయుఁ బుట్టకుండునట్లు రచియించి వన్నెవెట్టియున్నాఁడు. అట్లే బొబ్బిలియుద్ధమప్పుడు తదంతఃపురాంగనలు పెండ్లికూఁతులయ్యును, గర్భిణులయ్యును, గన్యలయ్యును బతులచేతఁ గుత్తుక లుత్తరింపఁబడినట్లు దేశచరిత్రలు నుడువుచుండినను, శ్రీవేంకటరాయశాస్త్రిలవారు రచియించిన బొబ్బిలియుద్ధనాటకమున నీయంతఃపురాంగన లెల్లరును వీరపతివ్రతలై తమంతఁ దామే మనసార నగ్నిప్రవేశముఁ జేసి స్వర్గమునఁ దమపతులకు స్వాగతములు సమర్పింప నెదురుమాడఁ బోయినట్లు రచియింపఁబడియున్నది. దానంజేసి ప్రజలకు రంగారాయాదుల శౌర్యమును, వారి వీరపత్నుల పతిభక్తియు వెల్లడియయి మనస్సుల నూతనోత్సాహ మంకురించుచున్నది.

నాటకములు ప్రజాపరిస్థితికి మేలు గూర్చునట్టి విషయములు బోధించునట్టివై యుండవలయునుగాని వేఱువిధము లైనచో గుణ ముండదు. నాయకుని దుర్మార్గమువలనఁ బ్రజలు మేలందునట్టి పరిస్థితి గలుగునేని దానిని దప్పక తెలుపవలయును. "కంసుఁడు హింసయే పనిగాఁ బూని చేయుటంజేసి కడకుఁ దానే హింసింపఁబడెను. పరపతీమోహమునంజేసి రావణుఁడు హతుఁడయ్యెను. లోభబుద్ధియయి దుర్యోధనుఁడు చంపఁబడె"నను నిట్టివిషయము లెఱింగించుపాంటె వారి దుండగములు ప్రజలకు లెస్సగఁ జిత్రించి చూపవలయును. కంసునిహింసాకరణము చూపక కృష్ణుని లీలలని యాతని కొంటెతనములఁ జూపుచు వానిసందునఁ గంసవధమును జూపినయెడల నెట్టినీతియుఁ దోఁపదు. అందుఁ గృష్ణుని కొంటెతనమే తెలిపినయట్లగును. నాయకుల దుండగములఁ జిత్రించుటలోనను గవులు యుక్తాయుక్తములు లెస్స విచారించి చేయవలయును. దుర్యోధనుని దుండగమేకదా యనియాతఁడు పతివ్రతాతిలకమగు ద్రౌపదీదేవిని సభ కీడ్చి తెప్పించి తమ్మునిచే నామె పుట్టము లొలిపించినది ప్రత్యక్షీకరింపరాదు. నీతియున్నదని యవినీతు లెక్కువగనుండు నెట్టి యితివృత్తములును నాటకములుగ రచింపరాదు. గురుద్రోహముచేసి చంద్రుఁడు కళంకి యయ్యెనని 'తారాశశాంకము' నుడువుచున్నది. దీనిలో నెట్టినీతి యుండినను దల్లికి మాఱైన గురుపత్నియగు తారయుఁ, బుత్రతుల్యుఁడగు చంద్రుఁడును నొండొరులు వలచిరని నీతికి వెలితియైన విషయము చూపి దానిచేతఁ జంద్రుఁడు కళంకి యయ్యెనన్ననీతి గ్రహింపఁజేయుట కొండను ద్రవ్వి యెలుకను బట్టుట వంటిది. 'అహల్యాసంక్రందనీయము' నట్టిదే యగును.

కవులు తాము రచించు నాటకములలో నౌచిత్యముదెస మిగుల జాగరూకులై చూపుంచి యుండవలయును. పైనఁ జెప్పినశాస్త్రిలవారి యధ్యక్షకోపన్యాసముననే, "ఈ సులభరూపకం పుటలలో నౌచిత్యము అసలంటుచున్నది. రాజును మంత్రియు, రాజు,మంత్రిని ఓరీ యనక మానరు. సేనికూఁతురు నిండుగుబ్బెత సేనియమాత్యసత్తముని ఓరీ యనకమానదు. క్షత్రియచక్రవర్తి ఘనుఁడైన తురకబీబీని ఉంచుకొనక మానఁడు. ఆయుక్కటి సుకృతమునకు ఫలముగా

"త్రిభిర్మాసై స్త్రిభిర్వర్షై స్త్రిభిఃపక్షై స్త్రిభిర్దినైః

అత్యుత్కటైః పుణ్యపాపై రిహైవ ఫల మశ్నుతే"

అను మహదాశీఃప్రభావమున బీబికా గర్భశుక్తిముక్తామణీభూత నిజౌరసపుత్రునిచేత రణరంగంబునం బ్రాణముం గోల్పోకమానఁడు. అంతటితోఁ జంద్రవంశపరిపాలనము అస్తమింపక మానదాయెను. ఆసేతువింధ్యము ఆంధ్రాదిలోకము అంధతామిస్రలోకము కాకమానదాయెను. ఇట్టి యనౌచిత్యపుఁ జెట్టులను తొట్టతొలుతనే దిట్టపండితులు నెట్టివేవలయును" అని చెప్పియున్నవారు. ఈ తుదివిషయము శ్రీశాస్త్రిలవారు "రామరాజు" నాటకముపైఁ దీసినదెబ్బ యని యానాటకము చదివియో చూచియో యుండు నెల్లరును నెఱుంగఁగలవారు. అరయఁగా దేశచరిత్రములలో నెందును లేని రామరాజుయొక్క యీ విపరీత వ్యభిచారవృత్తి మేల తెలుపవలసివచ్చెను. ఆవలఁ బితృహత్యచేసి తినని పఠాణికిఁ బిచ్చియెత్తి, తత్పాతకము మత్తు తల కెక్కఁ, దనవలచిన కాంత నాషాబీని జంపివైచెను. అంతలో నాస్త్రీ హత్యకుఁ గందుచు నొడలు తెలిసి యాయింతివలని విరహ మోర్వక యాత్మహత్యతోఁ బితృ

ఆంధ్ర నాటకరచనము

పాతాళభేది సుబ్రహ్మణ్యకవి గారు

"సంసారవిషవృక్షస్య ద్వేఫలే అమృతోపమే, కావ్యామృతరసాస్వాద స్సల్లాప సజ్జనై స్సహ."

ఆను నీపెద్దలనుడి జగద్విదితముగదా. సంసారమను విషవృక్షము నకు నమృతోపమానంబులను రెండుపండ్లలోను దొలిది కావ్యామృతర సాస్వాదము. అమృతరసము గురియుచుండు కావ్యములు శ్రవ్యము లని, దృశ్యములని రెండువిధములు. ఈదృశ్యకావ్యములనే యార్యులు నాటకములని,రూపకములని వ్యవహరించిరి. మనహిందూదేశమునందుం డు భాషల కన్నింటికిని దల్లి సంస్కృతమని యెల్ల రెఱింగిన విష యమే. ఆభాషను దృశ్యకావ్యములు రసము లొలుక, నమృతము గురియింప ననువగునట్లు రచియింపఁ గవులకు మార్గము చూపఁగల ప్రతాపరుద్రీయ దశరూపకసాహిత్య రత్నాకరాది లక్షణ గ్రంథము లెన్నేనియుం గలవు. కాని తెలుఁగుభాషను నట్టిరూపకలక్షణగ్రం థ మొక్కటియైనను గానవచ్చుటలేదు. ఇప్పుడిప్పుడు ననేకాంధ్ర కవులు సంస్కృతవిద్యాగంధ లేశమైనను లేక యేరెండు పదములో కూర్చి యెట్టులెట్టులో కష్టపడి పద్యమున నర్ధపాదము నల్లఁగల్గినతో డనే నాటకములు వ్రాయ నుపక్రమించుచున్నవారు. అట్టి నాటకము లఁ గన్నడ్డ దంతయు నాంధ్రభాషాయోషకు నెట్టియిక్కట్టు ప్రా ప్తించెనాయని పెద్దలు చింతింతురు. ఈవిషయమునుగూర్చి ముచ్చ టించుచు నాంధ్రసాహిత్యపరిషద్వార్షికోత్సవ సమయమునఁ దత్సభాధ్యక్షులగు మహామహోపాధ్యాయ కళాప్రపూర్ణేత్యాది బిరు దాంకితులగు బ్రహ్మశ్రీ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిలవారు తమ యుపన్యాసమునఁ జెప్పిన విషయము గొంత తెలిపిన సమంజసముగా నుండకపోవని యెంచి తెలుపుచున్నాను.

"రూపకములు ప్రకృతకాలముననే ఉత్పన్నములై ఇప్పటికే ఎల్లెడలను పదమిడవలనుపడినియట్లుగాఁ జెత్తపెరిఁగి, కవితానగరసం స్కరణాధ్యక్షులకు మితిమీఱిన పనిం గలిగించుచున్నవి. ఇవి పెక్కు లు ఏలక్షణముం బొరయక హాస్యరూపక లక్ష్యములం గని కవి యూ హించుకొన్న మార్గమున వ్రాయంబడినట్టివి. ఇవిగాక సంస్కృతనాట కముల కాంధ్రీకృతము లగుటచేతను, ఆంధ్రకవి యిచ్చచేతను భరతోక్త లక్షణానుసారులైన రూపకములును కొన్నికలవు. ఈరెండులక్షణము లలో ఏది శ్రేష్ఠము. హాస్యమే సులువు: మంచినీళ్ల జాలు. భరతోక్త లక్షణము హఠయోగము: గురుశుశ్రూష లేక యలవడదు. ఈపీడ యేల ? ని దీనిని పెడంటులకు 'ఒగ్గి వయిచి' అమూల్యయశోలిప్సు శిఖామ ణులు హాస్యమార్గము నవలంబించుచున్నారు. ఈవిషయమున ఇందు ఏమార్గము శ్రేష్ఠమో పండితులు నిర్ధారింపవలసియున్నది. రెండింటిస్వ రూపములను విస్తరించు గ్రంథములు రచింపవలయును." అని యు పన్యసించియున్నారు. పండితవర్యులు తెలుఁగున నాటకము లెట్లుండిన రసవంతములుగను, సర్వజనసమాదరణీయంబులుగను నొప్పఁగలుగునో యారసి తల్లక్షణగ్రంథములు రచియించి యాంధ్రభాషామతల్లికిభూ షణములు పెట్టవలసియున్నది. సంస్కృతాంధ్రములఁ జక్కగ నాఱి తేఱిన పండితప్రకాండులు పనిఁబూని యీకార్యమునకుఁ దొడం గుట లగ్గు.

నే నీవ్యాసమున నాటకలక్షణముల ననుశాసింపఁబూనినవాఁ డను గాను. ఏ నద్దానికి నలంతిని గాను. ఇప్పుడిప్పుడు వెలువడుచుండున నేక నాటకగ్రంథములఁ జూచి యందందుఁగల కథాసరణులందును, పా త్రపోషణములందును, పాత్రోచిత భాషావిరచనములందును నాస్వల్ప బుద్ధికిఁ దోఁచిన కొన్ని యంశములను జెప్పి నాయోపినకొలఁది భాషా సేవయుఁ, దన్మూలమున దేశసేవయుఁ జేయనెంచితిని. పండితవరు లీసాహసకృత్యమునకై నన్ను మన్నింతురుగాక.

దేశాభిమానమును, ప్రపంచమును బాగుపఱుపఁగల నీతిమార్గములును జనులకెల్లరకును దెలియఁజేయఁ గలుగుటకేమి, భగవద్భక్తి ప్రబోధింపనేమి యిట్టి యన్నివిషయములకును నాట కమువంటి సులభమార్గము వేఱొక్కటి గానరాదు. కావున నాంధ్ర లోకమునకే కాక ప్రపంచమున కంతకును నాటకప్రదర్శనము మేలు గూర్చునట్లు వేఱొదియు మేలుగూర్పఁజాలదని చెప్పనగును. పూర్వ

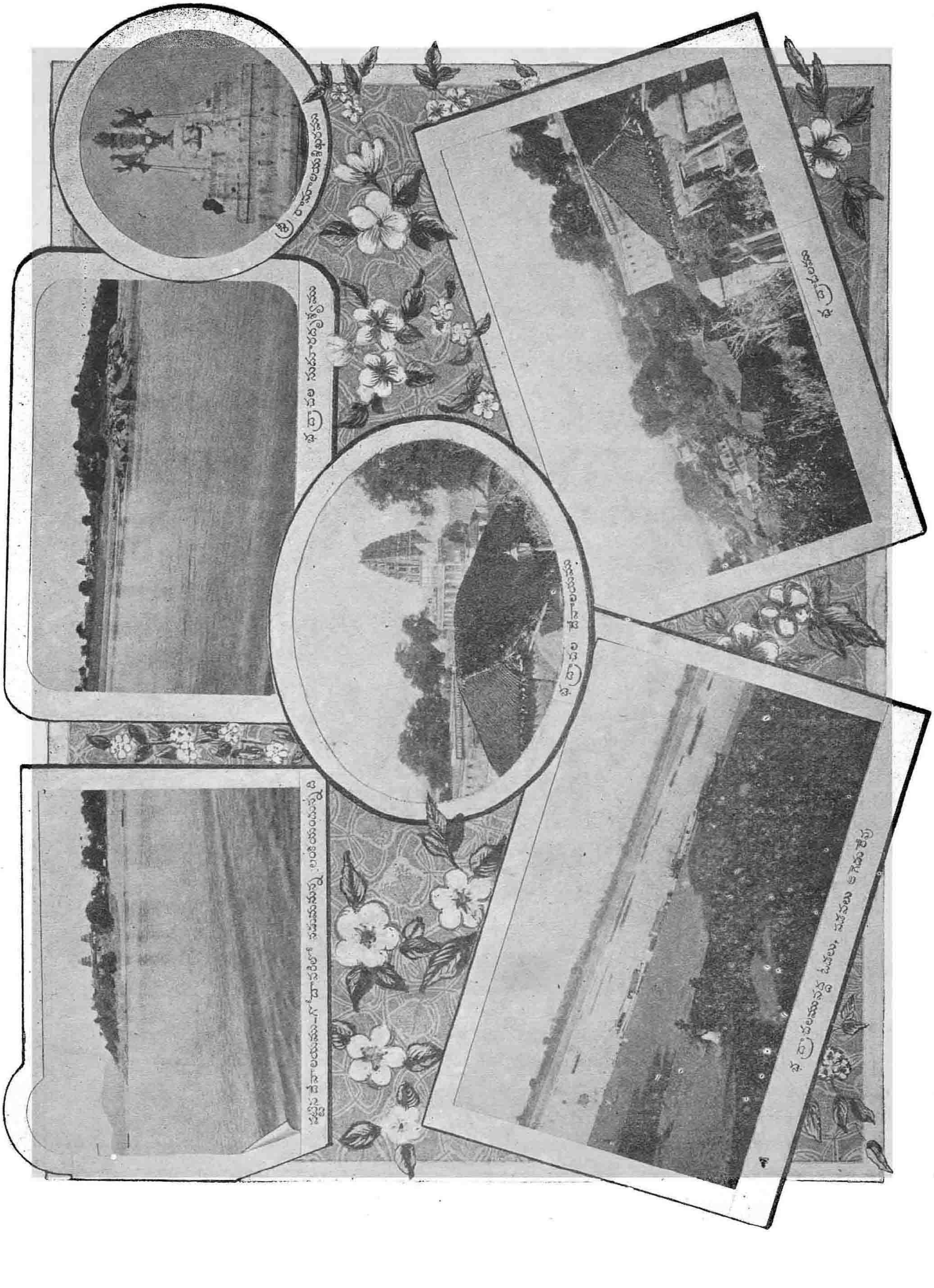

238(a)

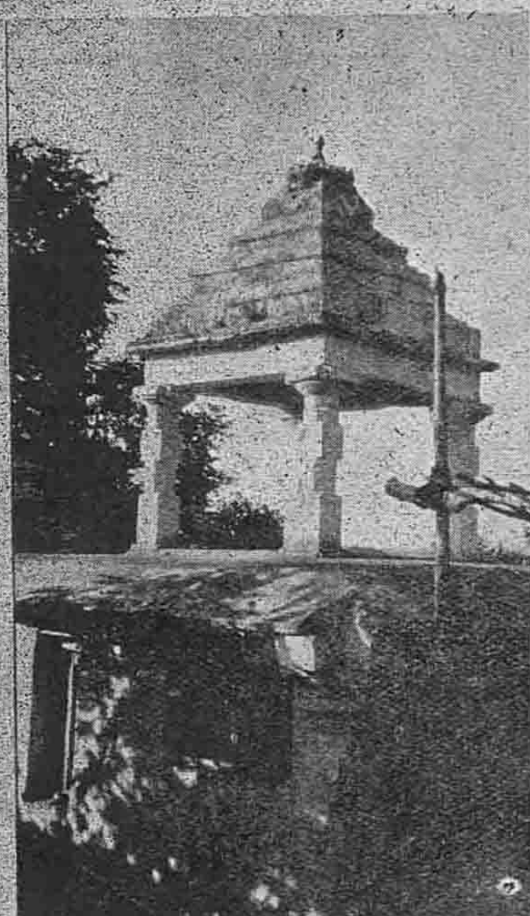

శ్రీ రామదాసు కట్టించిన మంటపము

భద్రాచలయాత్రకై రాజమహేంద్రవరమున పడవ లెక్కుట

శ్రీ రామగిరి గ్రామము పెద్దకొండపై రామాలయము కలదు

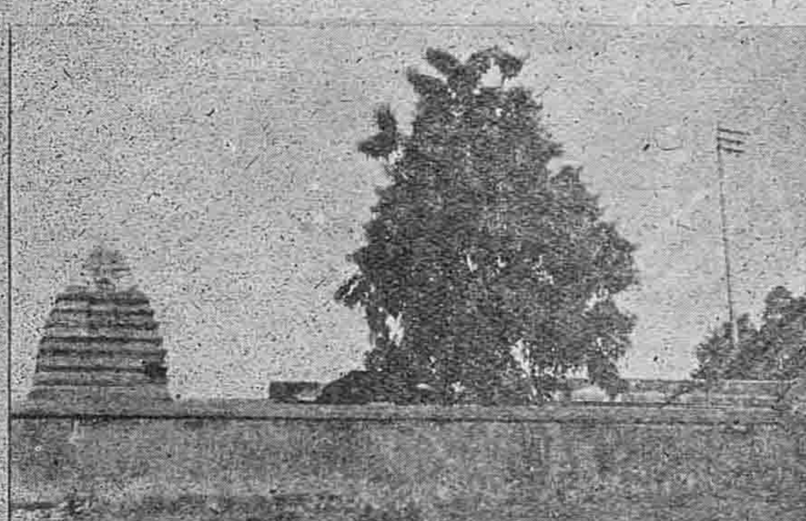

పర్ణశాల దేవాలయము

పట్టాభిషేకమంటపము (అసంపూర్ణనిర్మాణము)

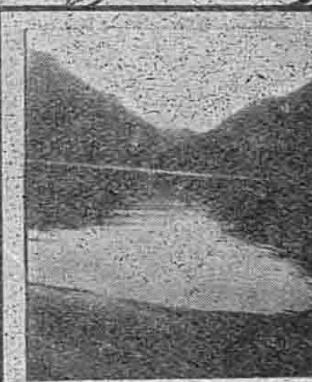

పాపికొండలు

సీతను రావణుడు రథమున కొనిపోయిన ఆనవాళ్లు.

పర్ణశాల-సీతాదేవివస్త్రములనార వేసిన గుర్తు

పినదియుఁ, దాఁబొడుచుకొని చచ్చినదియుఁ జూపఁబడక యంతకంటె రసవంతముగాఁ జెప్పఁబడి యున్నది. కావున నిట్టి యంశములెల్లఁ బూర్వులగు నాటకలక్షణకర్తలు శాసించినరీతిని వర్తించుటయే సమంజసము.

నాటకమునకు నాయకుఁడు రాజుగనే యుండవలయునని కొందఱిమత మైనట్లు తోఁచెడిని. నాటకమునఁ బ్రకృతి ప్రతిబింబితముగా నుండవలయును. నాయకుఁడు దుష్యంతునివంటి రాజైననేమి, చారుదత్తుని వంటి బిచ్చంపు బాఁపఁడైననేమి, నందునివంటిమాలవాఁడైననేమి హనుమంతుని వంటిభటుఁడైననేమి, యెవ్వరైననేమి, కథయాపాత్రను జుట్టుకొని ప్రతిపదంబునను బ్రకృతిధర్మములు సొంపులు గులుకుచుండవలయును. కొందఱు తమనాటకములఁ బ్రపంచధర్మమున కతీతముగ నుండునట్లు వ్రాయుదురు. కానియావిధానము సాధ్యమైనంతవఱకు లేకుండఁజేసి తమనాటకములు ప్రపంచధర్మ ప్రతిబింబములుగ నుండునట్లు రచింపవలయును. దేవతలు, గంధర్వులు మున్నగువారి విషయములకును, మానవాదుల విషయములకును భేదము చక్కఁగ నేర్పడుచుండవలయును. నాటకంబునఁ గథ ప్రవర్ధమానం బగుచుండు కొలఁదిని బాత్రల గుణములును బ్రవర్ధమానంబు లగుట యెంతయు లెస్స యుండును. నాటకమునఁ బాత్రపోషణమే ముఖ్యాంశము.

ఈవిషయమునఁ గవులు మిక్కిలి జాగరూకులై వర్తింపవలయును. దీనికయి రెండునాటకములనుండి రెండువిషయములు తెలుపువాఁడను. చిత్రనళీయనాటకమున నలునిఁ బాము గఱచిన పట్టును, ప్రతాపరుద్రీయనాటకమున వలీఖానుఁడు ప్రతాపరుద్రుని నరణ్యమున నిద్రించుతఱి బంధితుఁగాఁ జేసినపట్టును నరసి చూడుఁడు. నలుఁడు తన్నుఁ బాము గఱచినతోడనే భార్యను స్మరించినాఁడు. అప్పుడు తాఁ జచ్చువాఁడనని చింతించినాఁడు. అట్టిచో దమయంతి తనదండ నుండుటకుఁ దా నోమనైతినని వ్యసనము నొందినాఁడు.

"ఉ. చండమహాతాశకీలకును సాటి యనందగు క్ష్వేళవహ్ని యీ
కుండలి నన్నుఁ దాఁ గఱచెఁ గ్రూరత నింక మనంగఁజాల నో
యండజయాన యిట్టియెడ నాదట నూఱడెఁ బల్కు నీవు నా
దండ వసించుభాగ్యము విధం బలరారఁగ నోఁచనైతిఁగా."

అని వాపోయినాఁడు. అంతఁ దనకుమారునిఁ దలంచుకొని,

"చ. మనసిజరూప చారుసుకుమార తనూభవ యింద్రసేన నీ
జననము తండ్రికిన్ మిగుల సౌఖ్యదమం చని రంతె కాని యో
తనయ యొకండుగాని యలదైవవిదుల్ గడు దిక్కులేక యీ
వనమున నంతరించు పరిపాటి యెఱుంగఁగ బల్కరైరిగా."

అని తనకుమారుని జన్మపత్రికలిఖించిన జ్యోతిషికులు మోమోట వహించి నిశ్చయఫలముఁ జెప్పక తనయీదుర్గతి కప్పిపుచ్చి యనృతము లాడినట్లు దైవజ్ఞులయెడ దోష మారోపించినాఁడు.

ప్రతాపరుద్రుని యాస్థానమునను దైవజ్ఞు లుండియుందురుగదా! కాని ప్రతాపరుద్రుఁడు తనకుఁ గల్గిన యాదుర్గతి కిట్టివి కారణములుగాఁ గల్పించెఁ జూడుఁడు:—

"ఉ. కల్లవచించినాఁడనో విఘాత మొనర్చితినో సురార్చకుం
దల్లిమనంబు నేయనో యదండ్యుల దండన వెట్టినాఁడనో
యుల్లము నొంతునో ద్విజుల కోమనో యార్తుని వింటినో ఖలున్
బల్లిదమైన వైశసముపాటిలఁగాఁ గతమేమి యీక్రియన్."

అని న్యాయశాస్త్రము వెల్లడించి కారణములఁ దనయందే మోపికొనినాఁడు.

నలుఁడు తన్ను భంగపెట్టఁబూనిన కలిరాజునకుఁ దనపైఁ బగ గల్గుట కేమికారణమో యని యరయఁగోరి, "కర్కోటకా! కలిరాజునకే నేమపకారము చేసియున్నాను" అని యడిగినాఁడు. ప్రతాపరుద్రుఁడు తన్ను బద్ధుఁ జేసిన వలీఖానుని (మృచ్ఛకటికనాటకమునఁ గన్నమువెట్టి తనకడ సువర్ణభాండమును దొంగిలించిన శర్విలకుని సాహసచాతుర్యములు చారుదత్తుఁడు మెచ్చుకొనినట్లు) మెచ్చుకొనినాఁడు.

"చ. శుకముల గోరువంకల వసుంధర లాతి విహంగముంబులన్
మెకములఁ బంజరాల నిడు మిక్కిలి వేఁటరు లుందు రెందఱో
వికలితవైరి నేకశిల వీరనరేంద్రునిఁ బంజరంబులోఁ
బ్రకటితరీతి నిట్లిడిన వ్యాఘ్రశిఖామణి వీ వొకండవే."

అని వలీఖానుని వ్యాఘ్రశిఖామణి యనినాఁడు. వేఁట నలసి నిద్రించుతఱిఁ గాక యుద్ధరంగమునఁ బోరాడి పట్టుకొనియుండినచో యోధశిఖామణి యని యుండునేమో. ఈప్రతాపరుద్రుఁడు భంగముగాని, యానందముగాని కర్మఫలంబుగాఁ దలంచువాఁడు. భగవత్కృతముని యైన నొకప్పుడును దలంపఁడు. యుగంధరుఁడు సయితము ప్రతాపరుద్రునిపగిదినే "అతిమాత్రంబుగ దుఃఖము సుఖము గర్మాధీనతం బ్రాణిసంతతికిం గల్గు"నని తలంచుచుండ, నలుఁడు—

"ఉత్సా. ఎనసి సుఖమె యనుభవించునే నరుండు దుఃఖమే
యనుభవించువాఁడు గలఁడె యనని నేది వచ్చినన్
మనసులోనఁ బ్రాప్తమనియు మఱియు దైవకృతమటం
చును దలంచి శాంతిఁ బొందఁ జూడవలయు భూవరా."

అని తన్నుఁ బరికించి కనిపట్టవచ్చిన సుదేవుని యెదుటనే "యీరక ధర్మభంగుల నుగ్గడించితి" నని యెల్ల సుఖదుఃఖములు దైవముపైఁ ద్రోచి యారడిల్లెంచినాఁడు. ఇతఁ డెప్పుడును దప్పు తనపైఁ బెట్టుకొనక యొరులపైననే పెట్టువాఁడు. ఒకవేళ నిట్టిది మనుష్యులకు సహజగుణలోపమై యీతనియెడను బొడకట్టి నాటకమునఁ బ్రకృతి ప్రతిబింబిత మయ్యెనని ధీమంతు లెంతురేమో కాని కవి నాయకుని సర్వగుణశోభితునిఁగాఁ జిత్రించి ప్రపంచాదర్శప్రాయునిఁగా నొనర్చుట మేలగుఁ గదా.

హత్యయు, స్త్రీహత్యయుఁ గలిగించిన కిల్బిషమును బోఁగడిగికొనెను. ఆహాహా! ఈతఁడు తనవలపులాఁడితో వీరస్వర్గమునఁ గలిసికొనియుండు నేమో కదా. ఈ వీరస్వర్గము యుద్ధమరణము నొందినవా రుందు నా వీరస్వర్గమునకంటె వేఱుగ నాత్మహత్యలును, స్త్రీహత్యలును, బిత్రుహత్యలును నెఱవేర్చినవారికని, బ్రహ్మసృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టి యొనరించిన విశ్వామిత్రసృష్టిలోని త్రిశంకుస్వర్గమునకుఁ దోడుగ నేర్పడిన యింకొక్క వీరస్వర్గమై యుండునేమో. ఈకథను నీతి రామరాజు వ్యభిచరించిన దానంజేసి వచ్చెననియో, కాక మఱెట్టిదో, తెలియరాదు. కవులు దేశాభివృద్ధి గలుగునట్టి విషయములు చెప్పి దేశాభ్యుదయమునకుఁ దోడు గావలయును. మిక్కిలి పేరును బెంపును వహించియుండిన రాజ్యము లట్టిస్థితి కెట్లు రాఁ గలిగెనో తెలిపిన బాగుగాని యట్టి రాజ్యముల వినాశ మెఱింగింపరాదు. దానిచేత నెట్టి ప్రయోజనమును గలుగదు. నాటకమందలి యితివృత్త మెంతవఱకుఁ దోఁచినఁ బ్రేక్షకులమదికి విసుగు పుట్టింపకుండునో యట్లుండిన బాగుగాని శ్రవ్యకావ్యములందువలె మూఁడునాల్గు తరములకథ యొక్కరేరాత్రి ప్రవర్తించునట్లు రచింపరాదు. ఆంధ్రకవితాపితామహుఁడగు నల్లసాని పెద్దనామాత్యుని మనుచరిత్రములోని మూఁడుతరముల కథలను మూఁడు రూపకములుగ రచియించిన నెంతబాగుగ నుండును. "దశావతారచరిత్ర"-మను నాటకమును నిట్టిదియే యగును. అట్టిది యూరక చిత్రపటప్రదర్శనమే యగును గాని నాటకప్రదర్శనమని యనిపించుకొనదు.

రంగస్థలమున యుద్ధము, ముద్దిడుకొనుట, చంపుట మున్నగు నిట్టి యంశములు చూపరాదని సంస్కృతమున లాక్షణికులు నిషేధించియున్నవారు. సాధారణముగ నాటకములలో నభినయించునటులు విలుకాండ్రుగాని, యోధులుగాని కారు. నాటకకవులు యుద్ధము ప్రత్యక్షముగఁ జూపునట్లు రచియించినచో నట్టియుద్ధము చూపునపుడు బాణాద్యాయుధ ప్రహారముల నొక్కొక్కప్పు డెదుట నుండువారి కంగవైకల్యము గలుగుట తటస్థించుచున్నది. నావృద్ధమిత్రులలో నొకరు బాల్యమున నాటకమున వారియున్నతోడనే యుద్ధమాడి బాణప్రయోగమునఁ గన్నుఁ బోఁగొట్టికొనినారు. కొందఱు నటులు వీరభూమికల ధరించి రంగమునఁ గవివిరచిత వీరాలాపము లాడి, 'యిదే చూడుము నీతల యుత్తరింతు' నని పలికి విడిచిన బాణము ప్రతిస్పర్ధి చెంతకైనఁ జనఁజేయనేరక తమపాదములకడనే వైచికొనుటయుఁ గలుగుచుండును. అట్టివేళఁ గవి యెంచికొనిన రసమెల్లఁ బాడై ప్రదర్శనము ప్రేక్షకుల కపహాసపాత్రమునగుచున్నది. కావున నిట్టి రసభంగ విఘ్నములు గలుగకుండునట్లు రణము నాటకరంగమునఁ బ్రత్యక్షముగ రచింపకుండుటే మేలు.

రంగస్థలమున నాయికానాయకుల ముద్దులిడుకొనుటలు, కౌఁగిలించుకొనుటలు మొదలగు నిట్టిచేష్టలు చూపి, చూడవచ్చిన మానవతులగు స్త్రీలకును, గౌరవమునెడఁ బక్షపాతము వహించు పురుషులకును దలవంపులు గలిగింపకుండుట లగ్గు. అట్టియెడల ధూర్తులగు పురుషులు కొందఱు చూడవచ్చిన యందకత్తెలఁ జూచి నవ్వుటలును, గొక్కరించుటలును మున్నగు దుండగము లనేకములు సంభవించును. కొందఱు నాటకశాలలలోఁ బ్రేక్షకస్థానమునుండి నాటక మెంత బాగుగ నుండినను నద్దానిని జూచుటకైయే వచ్చుచుందురు. ఇఁక నట్టివారికి నిట్టివియు నొదవునేని వచింపవలసినదే లేదు. కాఁబట్టి కవులు రంగస్థలమున నిట్టి శయనాగారపుఁ జేష్టలు సంభవింపనట్లు రచింపవలయును.

రంగస్థలమున నొకరినొకరు చంపుకొనుటయుఁ జూపరాదు. ఒకప్పుడు తిరుపతిపురమున నుండియుండిన "శ్రీనివాసవిలాససభ" యను నొక నాటకసమాజమునఁ బ్రహ్లాదచరిత్ర మాడునపుడు నృసింహమూర్తి భూమికను ధరించిన యాతనికి శరీరము పెరుఁగ నాతఁడు హిరణ్యకశిపు భూమికను ధరించిన యాతనిమీఁదికి లేచెను. వెంటనే హిరణ్యకశిపు (పాత్రధారి) నాటకశాలవీడి ప్రాణములు దక్కించుకొన నింటికిఁ బరువిడవలసివచ్చెను. "నాటకశిరోమణి" యని కర్ణాటకదేశమున నెల్లయెడలను ఖ్యాతిగనిన కీర్తిశేషులైన శ్రీమాన్ మైసూరు వరదాచార్యులవారు "విష్ణులీల" యను నాటకమున హిరణ్యకశిపు భూమికను ధరించువారు. తత్సమాజమువారు హిరణ్యకశిపువధము ప్రదర్శింపఁ బోవునపుడు ప్రేక్షకులలో నృసింహోపాసకులుగాని, తన్నామధారులుగాని యున్నయెడల దయచూపి వెడలిపొండని ప్రార్థించువారు. సాధారణముగ నభినయించునటులకంటెఁ జూడవచ్చిన ప్రేక్షకులకుఁ గథయందు మనస్సులు లీనములు గాఁగా బ్రేక్షకులు తాదాత్మ్యమును జెందుదురు. అట్టియెడ వారెట్టిపనులనైనను నొడలెఱుంగక చేయుదురు. మున్నొకప్పు డెక్కడనో హరిశ్చంద్రనాటక మాడుచుండఁ జంద్రమతీ లోహితాస్యుల నమ్మిన విత్తము తనదారి బత్తెమునకు సరిపోయెననియుఁ, దనగురునియప్పు దీర్పుమనియు నక్షత్రకుఁడు హరిశ్చంద్రునిఁ బీడించుట చూచి యొక ప్రేక్షకుఁ డొడలు మఱచి రంగస్థలముమీఁదికి దుమికి, "ఏమీ, మహారాజు నిట్లు కష్టపెట్టెదవా" యని చేతిబలువుకోలఁది నక్షత్రక వేషధారి చెంపపై నొక్కపెట్టిడెనని చెప్పుకొనుచుండఁగా వినియున్నాఁడను. మా తిరుపతి పురముననే మహాభారతము వీథిపురాణముగఁ జెప్పుచో దుశ్శాసనవధను చెప్పునప్పు డక్కడ శ్రోతలలో నొక్కఁడు భీముఁడు దుశ్శాసను నెదుర వచ్చెనన్న పద్యము చదువుచుండ విని యొడలు మఱచి హుంకరించుచు లేచి తనచేతిబడియ సారించి విసరివైచెను. దైవవశమున నది చదువరికిని, పౌరాణికునకును నడుమఁ బడెను. వారిరువురును బొత్తమును, దంబుఱయును దిగఁబడ విడిచి దూరదూరంబుగఁ బరువులెత్తిరి. ఇది నేను గన్నులారఁ జూచినట్టిది. పురాణశ్రవణమునకే యిట్లుండ నిఁక నాటకప్రదర్శనమునకుఁ జెప్పవలయునా. కావున రసభంగ కారణములగు నిట్టియిక్కట్టు లెవ్వియుఁ దటస్థింప నాస్పదము గలుగకుండ నాటకకర్తలు నాటకములు రచింపవలయును. శ్రీవేంకటరాయశాస్త్రిలవారి బొబ్బిలియుద్ధనాటకమునఁ బాపారాయఁడు విజయరామరాజును జం

సంకీర్ణసంకరులు ౨౧

౧౭	ఆవృత్తుఁడు	ఉగ్రస్త్రీకి బ్రాహ్మణునివలనఁ గలిగినవాఁడు	
౧౮	ఆభీరుఁడు	అంబష్ఠస్త్రీకి బ్రాహ్మణుని వలనఁ బుట్టినవాఁడు	
౧౯	ధిగ్వణుఁడు	ఆయోగవస్త్రీకి బ్రాహ్మణుని వలనఁ బుట్టినవాఁడు	౧. చర్మములచేఁ జేయుపనులు చేయును, ౨. ఉపవనాదులలో వసించు.
౨౦	పుక్కసుఁడు	శూద్రస్త్రీకి నిషాదుని వలనఁ బుట్టినవాఁడు	కలుగులు త్రవ్వి యెలుకలు మొదలగువానిని బట్టుకొనుట; శైలాదుల వసించుట.
౨౧	కుక్కుటకుఁడు	నిషాదస్త్రీకి శూద్రుని వలనఁ బుట్టినవాఁడు	
౨౨	శ్వపాకుఁడు	ఉగ్రకులపుస్త్రీకి క్షత్రియుని వలనఁ బుట్టినవాఁడు	పైనఁ జెప్పిన చండాలవృత్తు లన్నియు వీనికిని జెప్పఁబడినవి.
౨౩	వేణుఁడు	అంబష్ఠస్త్రీకి వైదేహకపురుషుని వలనఁ బుట్టినవాఁడు	వాద్యభాండములను (డోళ్లు, రమ్డోళ్లు, తాషాలు మున్నగువానిని) వాయించుట.
౨౪	భూర్జకంటకుఁడు	బ్రాహ్మణస్త్రీకి ఉపనయనాది సంస్కారములు లేని బ్రాహ్మణుని వలనఁ బుట్టినవాఁడు	
౨౫	నటుఁడు లేక కరణుఁడు	రాజస్త్రీకి ఉపనయనాదులు లేని క్షత్రియుని వలనఁ బుట్టినవాఁడు	
౨౬	సుధన్వాచార్యుఁడు లేక సాత్వతుఁడు	వైశ్యస్త్రీకి ఉపనయనాదులు లేని వైశ్యునివలనఁ బుట్టినవాఁడు	
౨౭	సైరంధ్రుఁడు	ఆయోగవస్త్రీకి దస్యునివలనఁ బుట్టినవాఁడు	వలలు పన్ని మృగములను బట్టుట, తల దువ్వుట, ఒడలు పిసుకుట, ఉచ్ఛిష్టభక్షణము.
౨౮	మైత్రేయకుఁడు	ఆయోగవస్త్రీకి వైదేహకుని వలనఁ బుట్టినవాఁడు	సూర్యోదయమున గంట వాయించుట, మధుర భాషణము.
౨౯	మార్గవుఁడు, లేక కైవర్తుఁడు	ఆయోగవస్త్రీకి నిషాదునివలనఁ బుట్టినవాఁడు	ఓడలపని.
౩౦	కారావరుఁడు	వైదేహకస్త్రీకి నిషాదునివలనఁ బుట్టినవాఁడు	చర్మపుపని.
౩౧	పాండుసోపాకుఁడు	వైదేహకస్త్రీకి చండాలుని వలనఁ గలిగినవాఁడు	వెదురు బేరము.
౩౨	ఆహిండకుఁడు	వైదేహకస్త్రీకి నిషాదునివలనఁ గలిగినవాఁడు	
౩౩	సోపాకుఁడు	పుక్కసస్త్రీకిని చండాలునికిని బుట్టినవాఁడు	వధశిక్ష విధింపఁబడినవారిని వధించుట.
౩౪	అంత్యావసాయి	నిషాదస్త్రీకిని చండాలునకును బుట్టినవాఁడు	శ్మశానవాసము.
౩౫	అంధ్రుఁడు	కారావరస్త్రీకి వైదేహకునివలనఁ గల్గినవాఁడు	గ్రామముల వెలుపల నుండెడివాఁడు.
౩౬	మేదుఁడు	నిషాదస్త్రీకిని వైదేహకునికిని బుట్టినవాఁడు	గ్రామముల వెలుపల నుండెడివాఁడు.

౨౩౯(౯)

౭. మత వాఙ్మయము - సాంఘికము

మనుస్మృతిలోని కులములు

అప్పారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు

వర్ణములు ౪

౧	బ్రాహ్మణుఁడు	బ్రాహ్మణస్త్రీకి బ్రాహ్మణునివలనఁ బుట్టినవాఁడు	౧. యజనము, ౨. అధ్యయనము, ౩. దానము, ౪. యాజనము, ౫. అధ్యాపనము, ౬. ప్రతిగ్రహము.
౨	క్షత్రియుఁడు	క్షత్రియస్త్రీకి క్షత్రియుని వలనఁ బుట్టినవాఁడు	౧. యజనము, అధ్యయనము, దానము, శస్త్రాస్త్రధారియై ప్రజలను రక్షించుట,
౩	వైశ్యుఁడు	వైశ్యస్త్రీకి వైశ్యునివలనఁ బుట్టినవాఁడు	౧. బేరము, ౨. పశుపాలనము, ౩. కృషి. యజనము, అధ్యయనము, దానము.
౪	శూద్రుఁడు	శూద్రస్త్రీకి శూద్రునివలనఁ బుట్టినవాఁడు	౧ నౌకరి, ౨. వడ్రంగము, ౩. చిత్రలేఖనము మొదలైన శిల్పవృత్తులు; మంత్రవర్జముగఁ గర్మానుష్ఠానము.

అనులోమసంకీర్ణులు. ౬

౫	మూర్ధాభిషిక్తుఁడు	క్షత్రియస్త్రీకి బ్రాహ్మణునివలనఁ బుట్టినవాఁడు	గజశిక్ష, అశ్వశిక్ష, రథకృత్యము.
౬	మాహిష్యుఁడు	వైశ్యస్త్రీకి బ్రాహ్మణునివలనఁ బుట్టినవాఁడు	౧. నృత్తగీతజీవనము, ౨. జ్యోతిషజీవనము, ౩. పైర్ల కాపాడుట.
౭	కరణుఁడు	శూద్రస్త్రీకి బ్రాహ్మణునివలనఁ బుట్టినవాఁడు	౧. బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యకృత్యములలో నౌకరి, ౨. ధనధాన్యాధ్యక్షత, ౩. దుర్గములను, అంతఃపురములను గాపాడుట.
౮	అంబష్ఠుఁడు	వైశ్యస్త్రీకి బ్రాహ్మణునివలనఁబుట్టినవాఁడు	చికిత్స.
౯	నిషాదుఁడు, పారశవుఁడు	శూద్రస్త్రీకి బ్రాహ్మణునివలనఁబుట్టినవాఁడు	చేఁపలు పట్టుట.
౧౦	ఉగ్రుఁడు	శూద్రస్త్రీకి క్షత్రియునివలనఁగలిగినవాఁడు	ఎలుకలు, పాములు మొదలగువానిని బట్టుకొని జీవించుట.

ప్రతిలోమసంకీర్ణులు ౬

౧౧	సూతుఁడు	బ్రాహ్మణస్త్రీకి క్షత్రియునివలనఁ బుట్టినవాఁడు	అశ్వసారథ్యము.
౧౨	మాగధుఁడు	క్షత్రియస్త్రీకి వైశ్యునివలనఁ బుట్టినవాఁడు	బజారువర్తకము.
౧౩	వైదేహుఁడు	బ్రాహ్మణస్త్రీకి వైశ్యునివలనఁబుట్టినవాఁడు	ఆఁడువారికి నౌకరి సేయుచు, అంతఃపురములఁ గాపాడుట.
౧౪	ఆయోగవుఁడు	వైశ్యస్త్రీకి శూద్రునివలనఁబుట్టినవాఁడు	వడ్రంగము.
౧౫	క్షత్త	క్షత్రియస్త్రీకి శూద్రునివలనఁబుట్టినవాఁడు	కలుగులు త్రవ్వి ఎలుకలు, పాములు మున్నగువానిని బట్టుకొని జీవించుట.
౧౬	చండాలుఁడు	బ్రాహ్మణస్త్రీకి శూద్రునివలనఁ బుట్టినవాఁడు	౧. దిక్కులేని శవములను బూడ్చిపెట్టుట, లేక కాల్చివేయుట, ౨. మరణదండనపొందినవారిని జంపుట, ౩. ఒకచోనుండక తిరుగుచుండుట, ౪. ఊళ్ల వెలుపల నుండవలెను, ౫. పనియున్నప్పుడు పగలు పట్టణములలోఁ దిరుగవచ్చును గాని రాత్రులయందుఁ బట్టణములలోఁ దిరుగకూడదు, ౬. శవములమీఁది గుడ్డలు వారు ధరింతురు. ౭. ఉక్కుసొమ్ములు పెట్టుకొందురు. ౮. పగిలినకుండలలో భుజింతురు.

పూర్వకవీశ్వరులు తమకాలములందలి ప్రపంచపరిస్థితులను సయితము నాటకములలోఁ జిత్రించుచుండిరి. దీనికి ముద్రారాక్షస మృచ్ఛకటికములే తార్కాణములు. సామాన్యముగ నప్పటి నాటకములలోఁ జిత్రలేఖనమన్నకళ యభివర్ణితమై యున్నది. కాళిదాసును, భవభూతియు నీలలితకళను దమనాటకములలోని కెక్కఁజేసి యున్నారు. కాని మన యాంధ్రనాటకములలో నిట్టి చిత్రలేఖనమునకు మాఱుగఁ జెక్కెంటు నవసరములు గల్పింపఁబడి జాబులు చొరఁబెట్టఁబడి యుండెడిని.

నాటకమున ముఖ్యాంగమగు పాత్రపోషణమునకుఁ బాత్రౌచిత్యమును, బాత్రభేదమును నెఱింగి తత్తదుచిత భాషాప్రయోగము చేయుట మెఱుఁగుగ నుండుననియు, నవ్విషయమున సంస్కృతకవుల పథము ననుసరించుటయే సమంజసమనియుఁ జెప్పుకరమతమై యున్నయది. నీచపాత్రలకును, నుత్తమపాత్రలకును దటాలున విభేద మెఱుంగఁ జేసెడివి పాత్రోచిత వేషభాషలు. ఆహార్యాభినయమునకు సంబంధించిన పాత్రోచితవేషముతో మన కిక్కడ నక్కఱలేదు. పాత్రోచిత వేషమూని యొక్క నీచపాత్ర రంగస్థలముఁ బ్రవేశించి గొప్పవైయాకరణులకన్న మేలగు విలక్షణభాష యాడునేని నాటకమున రసపోషణమెంతవఱకు సొంపుగ నుండునో తజ్జ్ఞు లారయుదురుగాక.

సంస్కృతంబున సంస్కృత ప్రాకృతాదిభాషలు పాత్రౌచిత్యము ననుసరించి వాడఁబడి యున్నవి. అట్లే యాంధ్రంబునను బాత్రౌచిత్యము ననుసరించి గ్రాంథికవ్యావహారిక గ్రామ్యంబులు వాడిన నెంతరసవంతముగ నుండదు. కాళిదాస మహాకవికృతమగు శాకుంతలమున నిట్టియొక పట్టునకు రెండువిధములైన యాంధ్రానువాదము లిందుఁ బొందింతు. వానిలోన నేది రసవత్తరమో ధీమంతు లరయుదురుగాక.

౧

"తలవరులు—(మానిసిని గొట్టి) ఓరీ దొంగా, చెప్పరా. చెప్పరా. రతనమును బొదుగునెడఁ బేరుచెక్కిన యీనియుంగరము నీ కెక్కడనుండి వచ్చినదిరా.

మానిసి—(భయమును నటించుచు) సాములారా! దయసేయుండు. నే నిటువంటిపనికిఁ బోయెడివాఁడను గాను.

మొదటివాఁడు—ఓరీ, నీవు మంచి బాఁపఁడవని యెంచి యేలినవారు నీకు దానము పుచ్చుకొమ్మని యిచ్చినారేమోగదరా.

మానిసి—ఇప్పుడు నేను మనవి చేసికొనుదాని వినుండు. నేను శక్రావతారతీర్థమునకు దాపున నుండెడి జాలరివాఁడను."

౨

"కావలివాండ్రు—(కొట్టి) ఓరేయ్. ఓరీదొంగా. శెప్పరా. శెప్పరా. రతనాల కట్టులోన యేలినవోరి పేరుశెక్కిన యీవుంగరం నీకెక్కడ నోరే దొరికింది.

పురు—(భీతి నటించుచు) బాబులారా. నామీ ద్దయి శేండి. నా నిలాంటిపని శేశినోణ్ణి గానండి.

కావలివారిలోఁ బ్రథముఁడు—మఱిగంటే నువ్వు మంచిబాఁపనయ్యావోరివని యేలినవోరు నీకు దానమిచ్చినారా యేంట్రా.

పురు—యినుండి మారాజా యినుండిమఱి. నానుండి శక్రావతారం రేవులో బదికేవోణ్ణి జాలరోణ్ణుండి."

రెండవవిధమున నగరమున నుండు కావలివాండ్రకును, నెక్కడనో పల్లెల నుండు జాలరివానికిని భాషయం దెట్టిభేదము చూపఁబడి యా యిరుదెఱఁగుల నీచపాత్రలలోని భేదము రసవంతముగ నెట్లు తెలుపఁబడెనో యారయవలెను. మఱి తొలిదానియం దెల్లసంభాషణమును నచ్చతెలుఁగుననే సాగినది. ఇట్లే కొండొక్క నాటకమున నడవులఁ దిరుగు వేఁటకాండ్రచ్చతెలుఁగుననే గాక వృత్త్యనుప్రాస శబ్దాలంకారముఁ బోషించుచు నాలంకారికులవలె సంభాషించి యున్నారు.

"1. ఎఱు—ఏలికా! అందందుఁ జిందులు ద్రొక్కుచు సందడి చేయుచున్న పంది గున్నను నేఁడు క్రిందఁ గెడపి ప్రుంగించియున్నాను.

2. ఎఱు—సామీ! అత్తమిల్లు సత్తువగల కత్తిమెకము హత్తి కత్తిఁ గత్తిరించి యున్నాను.

3. ఎఱు—ఱేఁడా! గోమువీడిన యాముశేనుఁగుతో సాము చేసి మోముఁ జించి గీమునకుం దెచ్చియున్నాను.

4. ఎఱు—ఒడయఁడా! సంగడికాండ్లతోఁ బొంగిపోవం గని దొంగవలె లొంగియుండిన సింగము మోముపై గొంగడి గప్పి చెంగించి యున్నాను.

5. ఎఱు—ఎకిమీఁడా! త్రుళ్లి పడుచుఁ గ్రేళ్లుఱుకు లేళ్ల గమి కాళ్లుపట్టి వేళ్లు వఱికి త్రాళ్లఁ గట్టియున్నాను.

ఈ పాత్రలను గవిపండిత వర్యులకంటె మిన్నలుగ సృజియించినాఁడు. పాత్రోచితవేషము లూని యీపాత్రలు శుద్ధాంధ్రకవిత్వము రంగమున వెలువరించినచో రసభంగముగ నుండదా. గొప్ప పండితులకే యొక్కొక్కప్పుడు శుద్ధాంధ్రము దురవగాహముగ నుండ నెల్లవిధముల వారును జేరియుండు ప్రేక్షకు లిట్టిభాష వినఁగనే యది యేరాక్షస భాషయో యని బిక్కమొగము లిడికొనరా. పాత్రలకు వేషము లెట్లుచితరీతి నుండవలయునో యట్లే భాషయుఁ దత్తదుచితరీతిని నుండవలదా. రసజ్ఞు లరయుదురుగాక.

ఆంధ్రనాటక పితామహుఁడని వాసికెక్కిన కీర్తిశేషులైన శ్రీమాన్ ధర్మవరము కృష్ణమాచార్యులవారు రచియించిన 'విషాదసారంగధర' నాటకమునఁ దలవరులమాట లెంత రసవంతములో యారయుఁడు.—

"౧. తలవరి—అన్నాలమన్నాలము. ఏమి శేశిండాద్రా యీ సామి.

౨ వ. తలవరి—అయ్యో. ఎట్ల నరకాల్రా మనం.

3 వ. తలవరి—ఖర్మం ఖర్మం.

౪ వ. తలవరి—పోరాశ్శి రాజోడు యీశారన శేశిండ్లే. సూస్తే ముస్సంగయ్యింతాగు. శేశింశే శేశిండీని."

శ్రీ వేంకటరాయశాస్త్రిలవారి నాటకముల నీపాత్రోచితభాషా విధానము మిగుల రసవంతమయి చూపట్టుచున్నది. వ్యాసవి స్తరభీతిచే నెల్లయు నుదాహరింప మానితిఁగాని తద్రచిత 'ప్రతాపరుద్రీయ' నాటకమునఁ జాఁకలి తురకలు, దక్షిణదేశమున నివసించుచుఁ దెలుఁగు మాటలాడు గాయకులు మున్నగు పాత్రలభాష యెంత రసవంతముగ నున్నదో తెలియనగును.

పూర్వకవుల గ్రంథములలో నాటక ఫక్కి కనుగుణంబులైన పద్దెము లెన్నియేనియుఁ గలవు. వానినరసి కవులు దంటలైన నట్టిపద్దెములు రచియించుట లెస్స. లేదేని వాని నట్లె యెత్తివ్రాయుట మేలగు ద్రోవ. అట్లుగాక యారసవత్తరములను పద్యముల నట్లె వ్రాయుచోఁ "సనకవిత్వము కొంత—తాళ్ల పాకమువారి కవిత్వము కొంత" యనిన సామెతవలె నడుమ నారసవత్తరపదములు మార్చి తమవి చొప్పించి రసము పాడుచేయుచున్నారు.

శ్రీకృష్ణుఁడు తాను మన్ను దినలేదు నమ్ముమని యశోదాదేవికిఁ జెప్పుచు నలయునన్న "మదీయాస్యగంధ మాఘ్రాణముచేసి నావచన ముల్ దప్పైన దండింపవే" యని పోతనకవిచంద్రుఁడు రచించియుండ, దానినొక్క పండితకవి మార్చి, "మదీయాస్యరంధ్రమాఘ్రాణముచేసి నావచనముల్ దప్పైన దండింపవే" యని దిద్ది వ్రాసియున్నాఁడు. ఈ మార్పున నెట్టిరస మున్నదో యారయనగును. ఇట్లు మార్చుట పూర్వ మహాకవీశ్వరులయెడ గొప్పద్రోహము చేసిన ట్లగుఁగదా.

పండితు లెల్లయు నార , యేది యుక్తమార్గమో, యేది రసవత్తముగ నుండునో, యేది సర్వజన హృదయాకర్షణమో యట్టి నాటక లక్షణగ్రంథములు రచియించి యిప్పుడు వెలువడుచుండు నీ నాటక గ్రంథముల కొక్క రీతియగు త్రోవ నేర్పఱిచి యాంధ్రభాషాయోషా మణికిఁ జెడని తొడవు లిడుదురని యెంతయు వేఁడువాఁడను. అట్లొనర్చినయెడల సజ్జనులతోడి సల్లాపములవలె సద్భుద్ధులఁ గఱపుచు నప్పటప్పటికిఁ గ్రొత్తక్రొత్తరుచు లీనుచు నీదృశ్యకావ్యము లెట్లు లోకహితములు గాకుండును?

లోభము

వెలఁగపూడి దానయ్యచౌదరిగారు

వందమతినగుచు లోకము, నిందించుట నెఱుఁగబోక నిను మదియందున్
బొందుగఁ దాలిచి తగుఫల, మొందితి నక్కవీడి యరుగుమో లోభంబా!—

సీ. ఎంచఁగానీవు సుమ్మించుకంతయుఁ గాని, వంశక్రమాగత ప్రకట గరిమ
మరయఁగానీవు సుమ్మణుమాత్రమైనను, తులలేని యాత్మబంధుత్వరీతి
నడవఁగానీవు సూకడ కొక్కపద్మైని, వరణీయమహా ధర్మసరణియందుఁ
దలఁపఁగానీవుసూకలనైన నోకమాఱు, పరమార్థతత్వ సంపత్ఫలంబు
భావింప నీవు సుమ్మేవిధంబునఁ గాని, యంచితంబైన సత్యంపు మహిమ
తెలియగా నీవు సూతివిరి లేశంబైనఁ, జిరతరకీర్తి నార్జించు తెఱఁగు
ననుభవింపఁగ నీవు సుమ్మక్కటకట! కలికమునకైన నెట్టిసౌఖ్యమునుఁగాని
పరమ నీచస్వభావ సంపత్ప్రభావ, భరతచారిత్ర! పాపిలోభంబ నీవు.

గీ. అర్థమను స్నేహితుని పెంపునాత్మగోరి, యాశనాఁబడు పటుతరహయము నెక్కి
మనుజ హృద్దేశముల సదా మసలుచుండు, చటులతరలోభమా! నమశ్శతమునీకు.

పద్మనాభ ప్రభావము

(మదీయాంధ్ర భవిష్యపర్వములోనిది)

మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు

జనమేజయుఁడు—

ఒకనాఁ డాప్తగురుప్రధానతతితో నోడ్డోలగం బుండి య
య్యకలంకం బగుభారతంబు హరివంశాఖ్యానముం బ్రీతితో
సకలంబున్ వినుపించునట్టి ముని వైశంపాయనుం జూచి పు
ణ్యకథాగోష్ఠికి డెంద మానసపడ విన్నాణంబుగా నిట్లనెన్.

కమలనాభుం డెంతకాలంబు వారాశి-నీరంబులో యోగనిద్ర నుండు?
కాలకారణుఁ డాతఁ డాలీల నేలొకో-పవళించు మరల నెప్పటికి లేచు?
లేచి వెండియు నాత్మలీల నెవ్విధి బహు-చిత్ర చరాచర సృష్టి చేయు?
ఎందఱు బ్రహ్మ లై రింతకుఁ బుష్కరం-బున నెట్లు పొడమిరి మునులు సురలు?
సకలభూతప్రపంచంబు సమయునపుడు-పరమపూరుషుఁ డాతఁ డెప్పగిది నుండు?
అనెడి నాసంశయము లెల్ల నణఁగఁ గరుణఁ-బద్మనాభప్రభావం బుపన్యసింపు.

అన నత్తాపసుఁ డిట్లు పల్కె- జననాథా! బ్రహ్మజిజ్ఞాస మీ
ఘనవంశంబున కెగ్గుపా లగుటచేఁ గాంక్షించి తీ విట్లు పా
వననారాయణ కీర్తి కీర్తనము నీప్రశ్నాళి కారూఢ బో
ధనిరూఢాత్ములు గాక యన్యులు సమాధానంబు లీ నేర్తురే?

ఐనను బాదరాయణ మహాముని సద్గురుఁ డాగమాంత వి
ద్యానిధి నాకుఁ జెప్పినవిధంబున, నాదిపురాణ మర్మ వి
జ్ఞానధనాదితేయ మునిచంద్రపరంపర దెల్పినట్టి చం
దానఁ బరాత్మ తత్త్వము యథామతి నీకు నుపన్యసించెదన్.

...ఆపురుషోత్తముఁడు మహాభూత వివిధభౌతికజాతంబు సంహరింప నభిలషించి సప్తమూర్తియగు విభావసుండై ప్రచండ దీప్తిగభస్తిచయంబులఁ జతుర్దశభువన సర్గంబు నిశ్శేషంబుగ భస్మంబు గావించి ప్రచండమారుతుండై దానినంతను దన యందు లీనంబు గావించి యా మహోగ్రతేజోరూపం బుపసంహరించి నష్టార్కపవనాకాశంబై సకలశూన్యంబైన యాసూక్ష్మంబునఁ దానొక్కరుండ యద్వితీయుండై పరంజ్యోతియై వెలుంగుచు నాత్మమాయాప్రభూతంబు క్షీరనీకాశ మధురంబునగు దివ్యతోయంబున నేకార్ణవసంజ్ఞితంబైన జలౌఘంబు గల్పించి యందుఁ బౌరాణరూపం బాశ్రయించి పవ్వళించి యోగనిద్ర నానందించుచుండు.

అత్యద్భుతం బైనయట్టి యేకార్ణవ-విధి యిట్టి దని చూపువిధియు లేదు
అమ్మహాయోగీంద్రుఁ డాశ్రయించినయట్టి-యోగంబుఁ జూచు వేఱొండు లేదు
ఎంతకాలం బాతఁ డెందుల కట్లు ని-ద్రించునో బోధించు దిక్కు లేదు
ఎవ్వఁ డాయోగీంద్రుఁ డేమి యోగం బది-యంచుఁ దెల్పెడుదారి యైన లేదు
ఏమి చెప్పుదు రాజేంద్ర! యేక మద్వి-తీయ మవ్యక్తము నఖండ తేజమైన
యాపరబ్రహ్మ మాయోగ మవ్విలాస-మాతఁడే కాక తెలియంగ నన్యుఁ డేఁడి?

అనుపమ యోగయజ్ఞమున కగ్నులు ఋత్విజు లాగమంబులుం
దనర నిజాంతరంగమునఁ దత్పరమాత్ముఁడు యజ్ఞకర్త యై
యనితరవేద్యరూపమున నట్టు లనేకయుగంబు లాజలం
బున శయనించి యుండు నని పూర్వులు చెప్పఁగ విందు భూవరా!

ప్రలయం బొందిన యీజగంబు తనగర్భంబందు లీనంబుగా
జలజాక్షుం డటు పవ్వళించినతఱిన్ సర్వంసహాతీర్థయా
త్రలు సాగించు చిరాయురున్నతుఁడు మార్కండేయుఁ డక్షీణ ని
ర్మలపుణ్యాంచిత దివ్యయోగబల నిర్వ్యాపన్న నైజాకృతిన్.

ఆపరమేశ్వరోదరగతాఖిలతీర్థము లాడి యాడి యా
త్రాపరితుష్టచిత్తుఁ డయి క్రమ్మఱి తన్ముఖమార్గగామి యై
వే పయి వచ్చి యెల్లెడలఁ బెల్లగు చీఁకటివ్రేటు నాటి చూ
పే పఱి క్రిందఁ గూలఁ బడియెన్ భయసంభ్రమవిహ్వలాంగుఁ డై.

ఆయేకార్ణవ మట్లు చొచ్చి యతఁ డాహా స్వప్నమా భ్రాంతియా
మాయావేశమ? యేమివింత యిది? నిర్మర్యాద గాఢాంధకా
రాయత్తం బయి లోకమి ట్లనిలచంద్రాదిత్య తారాదులం
బాయం గారణ మేమి? యేమిగతి యీపై నాకు జీవింపఁగన్?

ధరణీభాగము గానరాదు గిరిబృందం బంతరించెన్ లతా
తరుగుల్మాదులు లేవు జంతుతతిశబ్దం బేని లే దీదశాం
తరముం జొచ్చి జగంబు చేడ్పడుట సత్యం బౌనె? కాకున్న దు
స్తరలోకాంతరమో యిదంచు బహు చింతామోహ నిర్మగ్నుఁ డై.

అరయఁగలేక సత్య మపు డాపద దాఁట నుపాయశూన్యుఁ డై
మరణము నిశ్చయించుకొని మానస మాతఁడు నూలుకొల్పి యీ
శ్వర భజనంబు సల్పి హిమశైలనిభంబును గోటిసూర్యభా
స్వరమును నీలమేఘ సదృశం బగు తత్పురుషోత్త మాకృతిన్.

శ్రీ బాలకవి జొన్నలగడ్డ వెంకటరాధాకృష్ణయ్యగారు
పండిత రొంపిచర్ల బట్టరు శ్రీనివాసాచార్యులు అయ్యవార్లు
పెద్దేపు పోతంరాజుగారు,
అభినవ కైకేయి

243

కనుఁగొని యాతఁ డెవ్వఁ డని కన్గొనఁ జేరఁగఁ బోయి యజ్ఞనా
ర్దనువదనానిలంబు వడిఁ దజ్జఠరంబును వెండి చొచ్చి ని
ద్రను గని మేలుకాంచినవిధంబునఁ దన్నుఁ దలంచి తొంటి యో
జను జగతీతలాటనము సల్పఁగ వెల్వడి యల్లనల్లనన్.

హరియుదరంబులోని విపినాంబుధిశైలనదీనదంబు ల
ధ్వరములు నాత్మధర్మపరతంత్రము జాతిచతుష్టయంబుఁ దా
నరసి యనంతకాల మచలాంతము గానక యెంతకేని వే
సరి తనచొచ్చినట్టి గతిచాలున వెల్వడి వచ్చి వెండియున్.

మును పడినట్టి యబ్ధిఁ బడి మున్గుచుఁ దేలుచు నీఁదు లాడుచున్
దనగతి యట్టు లొట్టఁ బరితాపము నొందుచు నంత ముందటన్
ఘనవటశాఖిశాఖల నొకానొకయాకునఁ బవ్వళించి యుం
డిన యుదయార్క తేజు నొకడింభకుఁ గన్గొని కౌతుకంబునన్.

ఇదియొక వేలువింత మును పీనటవృక్షము చూడలేదు నా
మది నలరించు నీరవిసమానుఁడు బాలుఁడు లేఁడుగాని యోఁ
జదురుఁడ నొక్క యీశిశువు సన్నిధిఁ జేరగ నిట్టిమేలు నా
కొదవునొకో? యటంచు వగ నూర్చుచు నమ్ముని తల్లడిల్లుడున్.

లోకాంతకుఁ డా జగన్నిలయుఁ డా యాదిత్య నీకాశుఁ డా
లాత్మ్మం డగు చిన్ని బాలకుఁడు, మార్కండేయ! వత్సా! భయం
॰ నీ కిటు రమ్ము ధీరుఁడవు గావే? యైన నియ్యబ్ధిలోఁ
॰లా డస్సితి వెంతకష్ట మని యాశ్వాసించె నహ్మానియున్.

విని యాపల్కులు కోపగించి యెవఁడో వీఁ డిట్లు పేరెత్తి న
న్ననుమానింపక పిల్చె నాతపసు నాయాయుస్సుఁ దేజస్సునుం
గనఁ డౌరా! నిజ మిప్రమత్తునకుఁ బోఁగాలంబు దాపించెఁ బే
ర్కొనె నే నన్నిటు లాపితామహుఁడు రుద్రుం డచ్యుతుం డెన్నఁడేన్?

అమ్మహేశులు నన్ను దీర్ఘాయు వనుచుఁ-బిలిచెదరుగాని పేరెత్తి పిలుచువారె?
యిట్లు నన్నవమానింప నిక్కుమారుఁ-డేను ఘోరశిరుండ నా నెఱుఁగఁడేమొ!

అనుటయుఁ జిన్ననవ్వు నగి యవ్వటశాయి, కుమార! నేన నీ
జనకుఁడు నోజ్ఞ దైవమును సర్వము, నీపిత పుత్రకాంక్ష ము
న్ననఘ తపంబు చేయ నమితాయువుఁ బావకతేజు నిన్ను న
మ్మునికిడినాఁడఁ గావునన పోకడ దాఁటితి వీలయంబునన్.

నీ వింతకు బ్రతుకుటయును-నావర్తన మెఱుఁగుటయును నాకతమున నే
కావునఁ గొంకక గురుసం-భావనమతి నన్నుఁ జేరు మార్కండేయా!

అనవిని భక్తి విస్మయ భయంబులు ముప్పిరిగొన్న మానసం
బున మునినాథుఁ డప్పుడు నమో భవతే మహతే జగత్పతే
యని భగవత్కృపాశ్రయము నంది వటం బెగఁబ్రాకి యప్పరా
త్ముని గని గోత్రనామములతో నిరుగేలు మొగిడ్చి మ్రొక్కుచున్.

కనుఁగవ మానసంబును మొగంబుఁ గలంక దొలంగ నెంతయున్
వినయవినమ్రగాత్రుఁ డయి వేడ్క మెయిన్ వినుతించి యోసనా
తన పురుషోత్తమా! లయవిధానము సర్గవర్తనంబు నీ
యనుపమయోగతత్త్వము దయామతిఁ దెల్పి యనుగ్రహింపవే!

అనుడుఁ బరాత్పరుండయిన యవ్వటశాయి కుమార! తొల్లి నీ
కనిన సమస్తసృష్టికిని గర్తయు భర్తయు హర్తయైన బ్ర
హ్మను జగదంతరాత్మను జరాచరజాలము నేన నాతలం
పున మును పంచభూతములు పుట్టును బిమ్మట వానికూడికన్.

స్థిరచర రూపంబులు స్త్రీ-పురుష విభేదంబు లగుచు భువనంబులు చె
చ్చెర నేర్పడుఁ బదునాలుగు-వెరవుల బహునామరూప భేదంబులతోన్.

ఈరీతిని జనియించిన-యీ రేడు జగంబులందు నెందును నేనై
నారాయణ నామంబుఁ ద్ర-యీరూపము గలుగ నుందు ని:

యుగయుగమును నే నిట్టులె-జగములు కల్పించి పెంచి సమయింతుఁ
దగుమాయ, నఖిలవిశ్వం-బగపడు నాకుక్షి నీ లయావసరమునన్.

వనజభవాదులైన సురవర్యులుఁ గాశ్యపుఁ డాదిగాఁ దపో
ధనులును నాదుకుక్షి నిజధర్మపరాయణులై చరింతు రా
ఘనులను గూడి నామహిమఁ గాంచి సుఖింపుడు మీ వటంచు నా
తని మరలన్ నిజోదరపదంబును జేర్చెను దొంటికైవడిన్.

ఈవిధి మార్కండేయుం-డావిశ్వేశ్వరుని తత్త్వ మారసి తద్గ
ర్భావిష్టుం డయి నిశ్చల-భావంబునఁ బరమహంసభావనుఁ డయ్యెన్.

హరిహరమూర్తి యప్పరమహంసయు నట్లై చిరంబు దన్నుఁ దా
నరయుచు యోగదృష్టిని నిరంత నిరంతర తోయసూక్ష్మ గ

హ్వారమున నుండియుండి పరమాద్భుతమైన తపం బొనర్చి యాం
తర సకలప్రపంచముఁ బదంపడి వెల్వడఁజేయు కోరికన్.

ఆమహార్ణవ మించుకంత కలంచిన-దాన నేర్పడియె రంధ్రం బొకింత
ఆచిన్న యాకాశమందు శబ్దంబుతోఁ-గలిసి యొక్కించుక గాలి పొడమె
ఆగాడ్పు పెద్దదై యర్ణవంబును గడు-వడిఁ గలంచిన దాన వహ్ని పుట్టె
ఆయగ్ని వర్ధిల్లి యర్ణవం బింకింపఁ-బెరిఁగినచదల నావిరియు నిండె
దాన వాన జనించెఁ దద్వర్ష జలము-నడుము పరమాణు సంఘటనంబు పేర్మి
యడర నొగి గడ్డకట్టినఁ బుడమి పొడమెఁ-బద్మనాభుని బొడ్డునఁ బద్మ మగుచు.

ఉరువిశాలోన్నతంబును సురభిళంబు-నగ్ని సూర్యప్రకాశంబు నై చెలంగె
సచ్చిదానందసంకల్ప జనితమైన-పార్థివంబగు తన్నాభిపద్మ మపుడు.

పరమాత్ముండును బంచభూతముల నాపాదించి యానంద సం
భరితుం డై మది లోకసర్గమును సంభావింపఁ దన్నాభి పు
ష్కరగర్భంబున బ్రహ్మ నాఁగఁ జతురాస్యం బై తదంశంబు గో
చర మయ్యెన్ సకలప్రపంచరచనా సామర్థ్య సంపన్నమై.

అతఁడె హిరణ్యగర్భుఁ డఖిలాగమమూర్తి విధాత నా జగ
న్నుతుఁ డగు, నాహిరణ్మయ మనోహరపుష్కరమే నదీసరి
త్పతికులపర్వతాది వితతం బయి యొడగునీపు లొప్పు నీ
క్షితి యని కీర్తి కెక్కె మునిశేఖర గీతపురాణపద్ధతిన్.

భావనాప్రపంచము

కోనురవోలు నాగభూషణరావు గారు

మలయానిలోద్ధూత లలితపుష్పపరాగ,ములనుండు తియ్యనివలపులెత్తిఁగి
హిమవన్నగ ప్రాంతసుమనోజ్ఞ తుహిన త,ల్పములపై హాయిగాఁ బవ్వళించి
సుదతీగభీర సహృదయాంతరనిమగ్న, భావరత్నంబులప్రభలుగాంచి
ఆకాశ వారాశి రాకాసుధాకరు, సుకుమారమూర్తిపైఁ జూడ్కినిలిపి
సంతతానంద వాహిని నంతులేక, లీల విహగంబుపగిది బట్టీలు గొట్టి
కరుణరస మింపులొలుకంగఁ గవికుమార !, యింపుగాఁ గావ్యగీతిఁ జిత్రింపుమోయి!!

246(a)

వైదిక కవులు

పెండ్యాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు

శ్రుతిః. నమ ఋషిభ్యో మంత్రకృద్భ్యో మంత్రపతిభ్యః
మా మామృషయో మంత్రకృతో మంత్ర పతయః పరాదుః
మాహ మృషీన్ మంత్రకృతో మంత్రపతీన్ పరాదాం.
—తైత్తిరీయారణ్యకే చతుర్థ ప్రపాఠకః.

"వైదికకవులు" అనువ్యాసము వైదిక నియోగ కవి చర్చకాదనియు, నాకావివాదముతోఁ బనిలేదనియు, వేదముఁజెప్పిన కవులని నాతాత్పర్యమనియు విన్నవించుచున్నాఁడను.

"అపౌరుషేయ" వేదమునకుఁ గవులేమని యొక సందేహము తిరిగి బాధించుచున్నది. కాని, వేదమునందే "మంత్రకృత్తులు, మంత్రపతులు" నను రెండువిధములగు మును లున్నారు. ఆవేదవాక్యముఁ జూడుఁడు:

"నమ ఋషిభ్యో మంత్రకృద్భ్యో మంత్రపతిభ్యః."

తా. మంత్రములఁ జేసినట్టియు, సంప్రదాయ ప్రవృత్తిచే మంత్రములఁ గాపాడినట్టియు ఋషీశ్వరులకొఱకు నమస్కారమగుఁగాక.

"మా మామృషయో మంత్రకృతో మంత్రపతయః పరాదుః."

తా. నన్ను మంత్రములఁ జేసినట్టియు, మంత్రములఁ గాపాడినట్టియు ఋషు లనుగ్రహింతురు గాక.

"మాహ మృషీన్ మంత్రకృతో మంత్రపతీన్ పరాదాం."

తా. నే నాఋషులను మఱవక గౌరవించు చుందును.

ఈమంత్రమునకు భాష్యముఁ జేయునపుడు "విద్యారణ్యుల"వారి కపౌరుషేయ వేదముఁ జేయుట యేమని సందేహముదోఁచి యిట్లు సమర్థించుకొనిరి. యుగాంతమం దంతర్హితమైన వేదములను తపస్సుంజేసి భగవదనుగ్రహముచేఁ బొంది సేతిహాసములతో లోకములోఁ జెప్పినవారు మంత్రకృత్తులనియు, ఆమంత్రములను సాంప్రదాయములతోఁ గాపాడినవారు మంత్రపతులనియు ఆరణ్యక భాష్యమునం జెప్పియున్నారు. వ్యవధిలేనందున నాచర్యను విపులముగా వ్రాయలేదు కాని వేదములో మంత్రములకు ఋషులు వేఱుగాను, "కాండలు" లేక "మండలము"లకు ఋషులు వేఱుగాను కలరనియు, మంత్ర ఋషులు భాస్కరరామాయణములోని "కుమార రుద్రదేవుఁడు, మల్లికార్జునభట్టు" మొదలగువారితోఁ దుల్యు లనియు, "మండల, (లేక) కాండ" ఋషులు "భాస్కర"మహాకవితోఁ దుల్యులనియుఁ, బ్రస్తుతకాలమునందుండు వాఙ్మయములో "విలేఖరి, పత్రికాధిపతుల"తోఁ దుల్యులుగా మంత్రర్షి కాండర్షు లుందురనియు మనవిచేయుచు నీచర్చను ముగించుచున్నాను.

ఆర్యులారా! మన దురదృష్టవశమున వేదవాఙ్మయమను మహారత్ననిధిని జూడక, పరిశీలింపక, దాని ముందు పాషాణసదృశమగు తదితరవాఙ్మయమును శోధింపుచు మన మతనైతిక చారిత్రకాదులలో నితరులచే నను మానింపఁబడుచున్నా మని చెప్పినందులకు క్షమింపుఁడు. మన ప్రాచీనుల విజ్ఞానము విశేషముగా వేదవాఙ్మయమునఁ గలదు.

ఆర్యుల వాణిజ్యవిశేషములు, వ్యవసాయ పరిజ్ఞానము, వాస్తుశాస్త్ర పరిజ్ఞానము, భూగోళఖగోళ శోధన, వైద్యపరిజ్ఞానము, సూక్ష్మక్రిమిశోధనాదికము మొదలగు ప్రకృతిశాస్త్ర పరిజ్ఞానవిశేషములు వేదవాఙ్మయమును శోధించినకొలఁదియుఁ గాన్పించుచున్నవి. "కుక్కు" మొదలగు పాశ్చాత్యులవలె నుత్తరధ్రువ పరిశోధనకుఁ గడంగి విఫలులైనవారును, సఫలులైనవారును మన ఋషులలోఁ గలరు. "బోసు"వలె వృక్షశాస్త్ర పరిశోధనముఁజేసి మనుష్యునియందుండు నవయవజీవాది పరికరను లావృక్షము

ర్యము నొందవలసియున్నది. ఈచరిత్ర నింతటితోముగించి ప్రకృతాంశమునకు వచ్చెదను.

ఆర్యులారా! కవియన "జ్ఞాని" యని యర్థము. సామాన్యజనుల కతీతమగు జ్ఞానమును పద్య, గద్య, గేయ రూపములతో లోకమున వెల్లడించినవాఁడు కవి. అట్టి మహాకవులు, సాధారణకవులు పెక్కు-వందలమంది వేద వాఙ్మయమును వృద్ధిపఱిచియున్నారు. ఆవాఙ్మయములో కేవల పద్యరూపకముగను, గద్యరూపకముగను, గేయ రూపకముగను మహర్షులు తమ యసమానప్రజ్ఞం జూపియున్నారు. ఛందోబద్ధమై పాదవ్యవస్థ కలది ఋక్కు, గేయము, సామము. మిశ్రమము యజుస్సు. ఋగ్యజుస్సులతోఁ గూడియు, దానిపోలిక నితరముఁ జెప్పిన దథర్వము. దీని విశేషములు పూర్వమీమాంసా శాస్త్రమున విశేషముగాఁ గలవు. వ్యవధి లేనందున నేటి భారతీయుల యొక్కయు, ఆంధ్రులయొక్కయు వేదశోధనావిశేషములను విడచి వేదర్షుల కవిత్వవిశేషములను మాత్రమే నుడువుచున్నాను.

ఒకటిగాని, పెక్కులు గాని ఋక్కులు, సామములు, యజుస్సులుఁ జెప్పినవాఁడు మంత్రర్షి. అట్టి మంత్రములను ఏమంత్ర మెందులకుఁ జెప్పఁబడెనో, దానిసాంప్రదాయము నొకగ్రంథముగా సమకూర్చినవాఁడు కాండర్షి, లేక మండలఋషి. ఋగ్వేదము 10 మండలములు కలది. అందు 1, 10 మండలములకు మండలఋషి కాన్పింపఁడు. తక్కిన యెనిమిది మండలములకు విశ్వామిత్రాదు లధిపతులు.

ఇట్లే కృష్ణయజుర్వేదము 54 కాండలు కలది. ఆ కాండలకు ప్రజాపత్యాదులు 12 గురు కాండర్షులు. సామాథర్వవేదములకు కాండర్షులు కాన్పింపరు కాని మంత్రర్షులు 40 వఱకు సామవేదమునకు, 80 వఱకు అథర్వవేదమునకుఁ గాన్పించుచున్నారు. ఈ ఋషులలో ఖండకావ్యములఁ జెప్పినవారును, హాస్యరచనం జేసినవారును, గేయములను రచించినవారును, ఈశ్వరప్రార్థనముఁ జేసినవారును, గజేంద్రునివలె నాపత్సమయమున నాపదుద్ధరణముకొఱ కాయాదేవతలఁ బ్రార్థించినవారును కలరు. ఆ కవులు బ్రాహ్మణులుమాత్రమె కారు: అంబరీషాది క్షత్రియులు, విశ్వేదేవాదివైశ్యులు, అసురులు, నాగులు (ద్రావిడులు), స్త్రీలుకూడ కలరు. వారి మంత్రములను అక్షర సంఖ్యతోఁగూడ పోకుండఁగ నాయామంత్రసాంప్రదాయములతో జాగ్రత్తచేసి కాండర్షులు వినుతికెక్కిరి.

వారివారి కవిత్వవిశేషములను యజ్ఞాదిక్రతువులందుపయోగించుట కొక్కొకఋషి యొక్కొక యుగమున "వ్యాస" బిరుదముఁగైకొని వేదభాగముఁ జేసియున్నాఁడు. అట్టివా రిరువదెనమండ్రు కలరు. మొదటి వ్యాసుఁడు "స్వాయంభువ" మనువు. కడపటివాఁడు "కృష్ణుఁ" డను పేరుగల పారాశర్యవ్యాసుఁడు. వాల్మీకికూడ నొక వ్యాసుఁడే. వాల్మీకి, సాత్యవతేయులలో వాల్మీకి కొన్ని సామములను, సాత్యవతేయుఁడు ఋగ్వేద దశమమండలములో 11 ఋక్కులుగల 3 సూక్తములను, యజుర్వేదకాఠకములలో నొకవాక్యమును మాత్రము చెప్పినట్లు గాన్పించును. కాని రామాయణ మహాభారతములను రచించుటచేతనె వారికి "వ్యాసత్వ" మబ్బినది. కాని లోకము కృష్ణద్వైపాయనుఁడే వేదభాగముఁ జేసెనని తలంచుట మాత్ర మాశ్చర్యకరము. వేదర్షులలోఁ గొందఱికవిత్వవిశేషములను మాత్రము దిఙ్మాత్రముగా నుదాహరించి నావ్యాసము ముగింతును.

పరాశరుఁడు

ఈతఁడు ఋగ్వేద ప్రథమ మండలములో 41 ఋక్కులను మాత్రము చెప్పియున్నాఁడు. ఆ ఋక్సారమే పరాశరస్మృతిగాఁ బిమ్మట నొకపరాశరగోత్రికుఁడు వ్రాసియుండుననని తలఁతును. పరాశరుని కవిత్వ మత్యంత మనోహరమై, యొక్కయుపమేయమునకుఁ బెక్కు లుపమానములు చూపుచు, వాల్మీకికిని, బిమ్మట కాళిదాసునకును దారి చూపియుండు నని తలఁతును. రెంటిని మాత్ర మాతని ఋక్కులఁ జూపుచున్నాఁడను.

లలోఁగూడఁ గలవని కనుఁగొనిన మహర్షులు కలరు. రోగములు సూక్ష్మక్రిమిసముద్భూతము లనియు, నా క్రిముల మారణ మిట్లు చేయవలయు ననియు శోధించి చెప్పిన మహామునులు కలరు. వేయునేల? నేఁటి "ప్రాచ్య,పాశ్చాత్య" పరిశోధకు లొక్కొక శాస్త్రమున కెంతెంతయో పరిశోధన మెట్లు చేయుచున్నారో వేదర్షులు నటులు శోధించి శోధించి వేదవాఙ్మయమున నిమిడిచి యున్నారు. ఇంతమాత్రమె కాదు: సాహిత్యమున కనుకూలమగు రసాలంకారాదికమును గూడ మహర్షులు వేదవాఙ్మయమున బాగుగఁ బ్రదర్శించియున్నారు. ఇట్టి మహోపకారము నాఋషులు చేయుటచేతనే ద్విజులు నిత్యముఁ జేయు పితృతర్పణముకంటె మునుగ ఋషితర్పణముఁ జేయవలెనని ప్రాచీనులు తమస్మృతులలో వ్రాసియున్నారు. నేఁటికిని పూర్వాచారపరులగు బ్రాహ్మణోత్తము లటుల ఋషితర్పణముఁ జేయుచున్నందులకు వారికిఁ గృతజ్ఞులము. కాని వా రెందుల కటులు చేయుచున్నారో మాత్రము తెలియనందులకు విచారింపవలసి యున్నది.

ఆర్యులారా! ఆర్యావర్తము, అందు పాంచాలము వేదవాఙ్మయమునకుఁ బుట్టినిల్లని తజ్ఞులు నుడువుదురు. దేవదేశ మనఁబడు బ్రహ్మావర్తము నేఁటి పాంచాలాంతర్గతము. ఏనాఁడు "డాల్‌హౌసీ" ప్రభువు ఆవేదభూమి యగు పాంచాలమును "కోహినూరు" మాణిక్యముతోఁ గూడఁ బాశ్చాత్యాధీనముఁ జేసెనో, నాఁడే వేద వాఙ్మయము కూడఁ బాశ్చాత్య కరగతమైనదని తలంపవలసియున్నది. డాల్‌హౌసీ పంజాబును క్రీ. శ. 1848 సం. ర ప్రాంతమున గైవశముఁ జేసికొనెను. ఆవత్సరమే (1848) సామవేద సంహిత "లిప్‌జిక్" (జర్మనీదేశములోనిది)లో ముద్రింపఁబడినది. 1850 సం. రమున "ఋక్సంహిత"ఆక్స్‌ఫర్డులోను, 1852 సం.రమున "శుక్ల యజుస్సంహిత" బర్లినులోను, 1855 సం. రమున "అథర్వసంహిత" బర్లినులోను, 1871 సం.రము "కృష్ణయజుస్సంహిత" లిప్‌జిక్‌లోను ముద్రింపఁబడినవి. ఇంతమాత్రమె కాదు. వేదానుక్రమణికలు, శిక్షలు, కల్పసూత్రములు మొదలగు వేదాంతగ్రంథములు భారతదేశమునుండి పాశ్చాత్యులు తమ సీమలకుఁ గొనిపోయి పరిశోధించి, భారతీయులకంటె మునుగ ముద్రించి ప్రకటించుటయె కాక, భాషాంతరీకరించి మనవిద్యారణ్యాదికముఁ దోసిరా జనుచున్నారు. మన దేశముననో, ఆవేదవిద్యను బ్రాహ్మణులలోఁ గొందఱు మాత్రము నూటికి 99 మంది యర్థవిచారమును జేయక, పోకుండఁగ మాత్రము ధరించి, బరోడా రాజ్యములోని "సంచార పుస్తక భాండాగారముల"తో సమానులై పొట్టను పోషించుకొనుటకుఁ దేశమునం దచట నచటఁ దిరుగుచుఁ గాన్పించుచున్నారు.

పాశ్చాత్యుల వైశద్యమునకు మనము వారికిఁ గృతజ్ఞులము కావలసియున్నది. వారి భాషాంతరీకరణమె మన యాంగ్లవిద్యావంతులకు వేద వృత్తాంతముఁ దెలిసికొనుటకు మార్గదర్శక మగుచున్నది. సాయనభాష్యముకంటె "గ్రిఫిత్, యగ్గిహింగ్, జిమ్మరు, మాక్సుముల్లరు" మొదలగువారి భాషాంతరీకరణములే మన వేద విశేషములఁ జెప్పుచున్నవి. కాని "భారతీయ సాంప్రదాయానభిజ్ఞు లగుటచేఁ" బాశ్చాత్యుల భాషాంతరీకరణము పొరఁబాటులతోఁ గూడుకొని యున్నదని సాహసించి చెప్పుచున్నాఁడను. ఐరోపా అమెరికాలలోఁ గల వైదికగ్రంథ రాజములు కొన్ని పుట్టినిల్లగు మన దేశమునఁ గాన్పింపకున్నవి. కౌషీతకీ శ్రౌతసూత్రములకు "హార్వర్డు" (అమెరికాలోనిది)ను, అథర్వవేదము యొక్క "పైప్పలాద" శాఖకు "సిడ్నీ" (ఆస్ట్రేలియాలోనిది) యును నివాసమైనది. మహాయుద్ధమున నలిగి సన్నగిలిన దనుకొనిన జర్మనీ దేశము సంస్కృత మహాభారతము యొక్క మొదటి రెండుపర్వములను యుద్ధానంతరము ప్రకటించి యున్నది. "కోపెన్‌హేగన్"లో భారతానుక్రమణిక సిద్ధమైనది. తెనుఁగుదేశపురాజగు కాటయవేముని శాకుంతలవ్యాఖ్య ౧౮ వ శతాబ్దారంభముననే "ఫ్రాంసు" దేశమునకును, పిమ్మట జర్మనీ యింగ్లండు దేశములకునువ్యాపించి "మోనియర్ విల్లియం"గారి యాంగ్లవ్యాఖ్యానమునకుఁ గారణమైనది. పాశ్చాత్యుల యామహాశ్రద్ధకు మన మాశ్చ

విరాట్. దధార క్షేమ మోకోన రణ్వః యవో న పక్వః జేతా జనానాం ఋషి ర్న స్తుభ్వా విక్షు ప్రశస్తా వాజీన ప్రీతో వయో దధాతి.

అ. (అగ్నిః) క్షేమం=క్షేమమును; దధార=కలుఁగఁజేయుచున్నాఁడు; ఓకఃన=గృహమువలె; రణ్వః=పొందఁదగినవాఁడు; యవఃన=యవధాన్యమువలె; పక్వః=భోగయోగ్యుఁడు; జనానాం=శత్రుజనులకు(ను); జేతా=జయించునట్టి; ఋషిఃన=ఋషివలె; స్తుభ్వా=స్తుతిఁజేయునట్టి; విక్షు=మనుష్యులలో; ప్రశస్తః=ప్రశస్తుఁడు; వాజీన=గుఱ్ఱమువలె; ప్రీతః సంతోషపెట్టి; (అగ్ని) వయః=అన్నమును; దధాతి=కలుగఁజేయునుగాక.

విరాట్. పుత్రో న జాతో రణ్వో దురోణే వాజీ న ప్రీతో విశో వితారీత్.

అ. పుత్రఃన=పుత్రునివలె; జాతః=పుట్టిన (యగ్ని); దురోణే=గృహమునందు; రణ్వః=సంతోషకరుఁడగుచున్నాఁడు; వాజీన=గుఱ్ఱమువలె; ప్రీతః=సంతోషకరుఁడగుచు; విశః=శత్రువులను; వితారీత్=అతిక్రమించుచున్నాఁడు.

ఈతనియగ్నిస్తుతి ఖండకావ్యముగాఁ గాన్పించును.

శునశ్శేఫుఁడు

ఋ. కస్య నూనం కతమ స్యామృతానాం మనామహే చారు దేవస్య నామ; కో నో మహ్యా అదితయే పునర్దా త్పితరంచ దృశేయం మాతరంచ.

అ. అమృతానాం=దేవతలలో; కతమస్య=ఎట్టి; కస్య=ఏ; దేవస్య=దేవునియొక్క; చారునామ=శుభమగు నామమును; మనామహే=ఉచ్చరింతుము; కః=ఏదేవుఁడు; (నన్ను) పునః=మరల; మహ్యై అదితయే=విస్తారమగు భూమికొఱకు; దాత్=ఇచ్చెను (పుట్టించెను); నూనం=నిజముగా; పితరంచ=తండ్రిని; మాతరంచ=తల్లిని; దృశేయం=చూచెదనా?

శునశ్శేఫుఁడు హరిశ్చంద్రుని యాగ యూప స్తంభమునకుఁ బశువుగాఁ గట్టఁబడి ప్రాణభీతిచే దేవునిఁ బ్రార్థించు ఋక్కు. ఈఋక్కు గజేంద్రమోక్షములోని—

శా. ఏరూపంబున దీని గెల్తు నిటమీఁ దేవెల్పుఁ జింతింతు నె
వ్వారిం జీరుదు నెవ్వ రడ్డ మిఁక నివ్వారిప్రచారోత్తమున్
వారింపం గలవార లెవ్వ రఖిలవ్యాపార పారాయణుల్
లేరే మ్రొక్కెద దిక్కుమాలిన మొరాలింపం బ్రపుణ్యాత్మకుల్.

అను పద్యమునకు మాతృకగాఁ గాన్పింపదా? ఇట్టిఋక్కులు పెక్కులు వేదమునఁ గలవు కాని వాని నుదాహరింప సమయ మిది కాదని మానితిని.

తెనుఁగులో హాస్యరసప్రధానపద్యములు పెక్కులు కలవు. వానిని సమకూర్పఁ బ్రయత్న మింకను మనము చేయుచుండుటలేదు. కాని కాండర్షులు మాత్రము హాస్యరస ప్రధానములగు ఋక్కులను సమకూర్చి యున్నారు. అట్టి రెండుఋక్కులను మాత్రము వ్రాయుచున్నాఁడను:

భావయవ్యుఁడు

ఋ. ఆగధితా పరిగధితా, యా కశీకేవ జంగహే। దదాతి మహ్యం యాదురీ యాశునాం భోజ్యాశతా.

తా. సంభోగార్హురాలును; మిక్కిలి ప్రీతితోఁ బరిగ్రహింపఁబడినదియు, బాలెంతయగు ముంగిసవలె విడిచియుండ నొల్లనిదియు నగు వీర్యపుష్టిగల (రోమశ) నా కమితసౌఖ్యము నొసంగుచున్నది.

ఈమంత్రమును గర్భాదాన సమయమున సందర్థము తెలియక వైదికులు ఋగాశీర్వచనముగాఁ జేయుట విచారకరము. ఇది భార్య తనకు సరిపడలే దని భావయవ్యుఁ డను రాజు హేళనముఁ జేయుఋక్కు.

దానికి (రోమశ) హేళనముగా నిటులు సమాధాన మిచ్చెను:

ఋ. ఉపోపమే పరామృశ మా మే దభ్రాణి మన్యథాః; సర్వాహ మస్మి రోమశా గంధారీణా మివావికా.

తా. నేను ప్రౌఢను గాననియు, అసంపూర్ణావయవననియుఁ దలఁపకుము: నన్ను తడవి చూడుము; నేను గాంధార దేశపు గొఱ్ఱెవలె రోమములు కలదాననై యుంటిని.

ఇట్టి సంభాషణరూపకము లగు పద్యములు "శతపత్రంబుల మిత్రుని" మొదలగునవి తెనుఁగులోఁ గలవు. వాని నొక గ్రంథముగా సమకూర్చుట యవసరము.

వేదములోని వచనభాగమును స్వల్పముగా నుదాహరించి నావ్యాసమును ముగింతును.

ఋక్సామవేదములలో మాత్రము వచన ముండదు. తక్కిన వేద వాఙ్మయములో విస్తారము వచన భాగ ముండును.

యజుర్వేద కాఠకము

"అపశ్య మహ మేతాం త్సప్తసూర్యా నితి పంచకర్ణో వాత్స్యాయనః సప్తకర్ణశ్చ ప్లాక్షిః."

ఆనుశ్రవిక ఏవ నౌ కశ్యప ఇతి. ఉభౌ వేదయితే। నహి శేక మివ మహామేరుం గన్తుం। అపశ్య మహా మేత త్సూర్యమండలం పరివర్తమానం। గార్గ్యః ప్రాణత్రాతః। గచ్ఛంతం మహామేరుం। ఏకం చాజహాతం। భ్రాజపటరపతంగాని హానే। తిష్ఠ న్నాతపన్తి। తస్మా దిహ తప్త్రి తపాః.

తా. సందర్భమిది—సూర్యమండలమును, మహామేరువు (ఉత్తర ధ్రువము)ను శోధించుటకు ముగ్గురు ఋషులు ప్రయత్నించిరి: అందు వాత్స్యాయనుఁడను పంచకర్ణుఁడును, ప్లాక్షి యను సప్తకర్ణుఁడును (రెంటిని) కనుగొనలేరైరి. కాని సూర్యుఁ డేడురంగులతో నుండుట మాత్రము చూచిరఁట.

(ఉత్తర సైబీరియాయం దేడురంగుల మాయసూర్యు లుద్భవించుచుందురని, వెలుఁగుగూడులు కలుగుననియు భూగోళశాస్త్రమునఁ జదివియున్నాము.) గర్గుని వంశజుఁడగు ప్రాణత్రాతర్షి మాత్రము గిఱ్ఱునఁ దిరుగు సూర్యుని, పరిభ్రమించు మహామేరువు(ఉత్తరధ్రువము)ను జూచితినని చెప్పియున్నాఁడు.

పారాశర్య వ్యాసవాక్యము

"స హోవాచ వ్యాసః పారాశర్యః విద్యుద్వధ మే వాహం మృత్యు మైచ్ఛ మితి."

తా. "వ్యాసుఁడు పిడుగు పడి నేను చచ్చితిని అని చెప్పెను."

నే ననుటలో "ఆత్మావై పుత్రనామాసి" యను శ్రుతిచే శ్రీశుకుఁడై యుండును. శ్రీశుకులు వనములో వృక్షములఁ బ్రతిధ్వని కలుగఁజేసి, భూతమయుఁడై యంతర్హితుఁ డగుట పురాణప్రసిద్ధము. అథర్వ వేదములోఁ బృథివీసూక్తమునం దిటులు కలదు. ఆసూక్తభావమే బంకిన్ చంద్ర ఛటర్జీయొక్క "సుజలాం సుఫలాం" అను గేయమునకు మాతృకయని తలఁతును.—

ఋ. జనం బిభ్రతీ బహుధా వివాచసం నానాధర్మాణం పృథివీ యథౌకసం। సహస్రం ధారా ద్రవిణస్య మే దుహాం ధ్రువేవ ధేను రనపస్ఫురంతీ.

తా. ఈభూమి పెక్కుభాషలను మాటలాడుచు, నానాధర్మములు గల జనులకు వారివారి స్థితుల కనుకూలముగా నుండి గోవు పాల నిచ్చునటుల సహస్రవిధములుగా ధనము నిచ్చుచున్నది.

ఋ. యస్యాం సముద్ర ఉత సింధు రాపో యస్యా మన్నం కృష్టయః సంబభూవుః.

తా. ఏభూమియందు సముద్రములు, నదులు నుదకము నిచ్చుచున్నవో, వ్యవసాయముచే నేభూమియం దన్నము లభించుచున్నదో (అట్టి యీభూమి యానందదాయక మగుచున్నది).

ఋ. గిరయస్తే పర్వతా హిమవంతో౽రణ్యం తే పృథివీస్యోనామస్తు బభ్రుం కృష్ణాం రోహిణీం విశ్వరూపాం ధ్రువాం భూమిం పృథివీ మింద్రగుప్తాం అజీతో౽హతో౽క్షతో౽ధ్యష్ఠాం పృథివీ మహమ్.

తా. ఓభూమీ, నీయందుండు హిమవత్పర్వతములు, ఇతరపర్వతములు, అరణ్యము ఆనందము నిచ్చుఁగాక! పచ్చని యెఱ్ఱని నల్లని రంగులు గలిగిన క్షేత్రములు గలిగి పరమేశ్వరునిచే రక్షింపఁబడు భూమి యాజన్మాంతము నా కానంద మిడుఁగాక!

వలపు చెలమలు

శ్రీరంగం నారాయణబాబు (కవితా సమితి)

నవ వయస్సను వాన కందువనుబట్టి
విషయ వాంఛాకలుష పంక వీచికలను
భావశృంగాల ప్రవహించి ప్రణయహ్రదిని
మలినసలిలాల నామనఃస్థలిని బొరలె.

దీర్ఘనిశ్వాస పవనాగ్ని దిశల జెరగి
మన వియోగనిదాఘాగమన సమయము
రాగ, వేగ, రాగాంబుపూరంబు లింకె.
తొలిసుఖస్మృతులను తడిచలియిసుకల

మనకు సహకారి యగుచు మన్మథుడు వెదకి
వాడి యలుగులగాడి త్రవ్వంగ, క్రొత్త
చెలమలేర్పడి తేటలౌ జలములూరె.
సలలితములైన యీతీపి వలపుచెలమ.

లందు తేరిన యవ్వి శ్రీచందనోప
మాను నాగ సుధాగంధిలామల ప్ర
సన్న పావనతో యముల్ సకియ, యివియు
నింకిపోవును నీవు గ్రహింపకున్న!

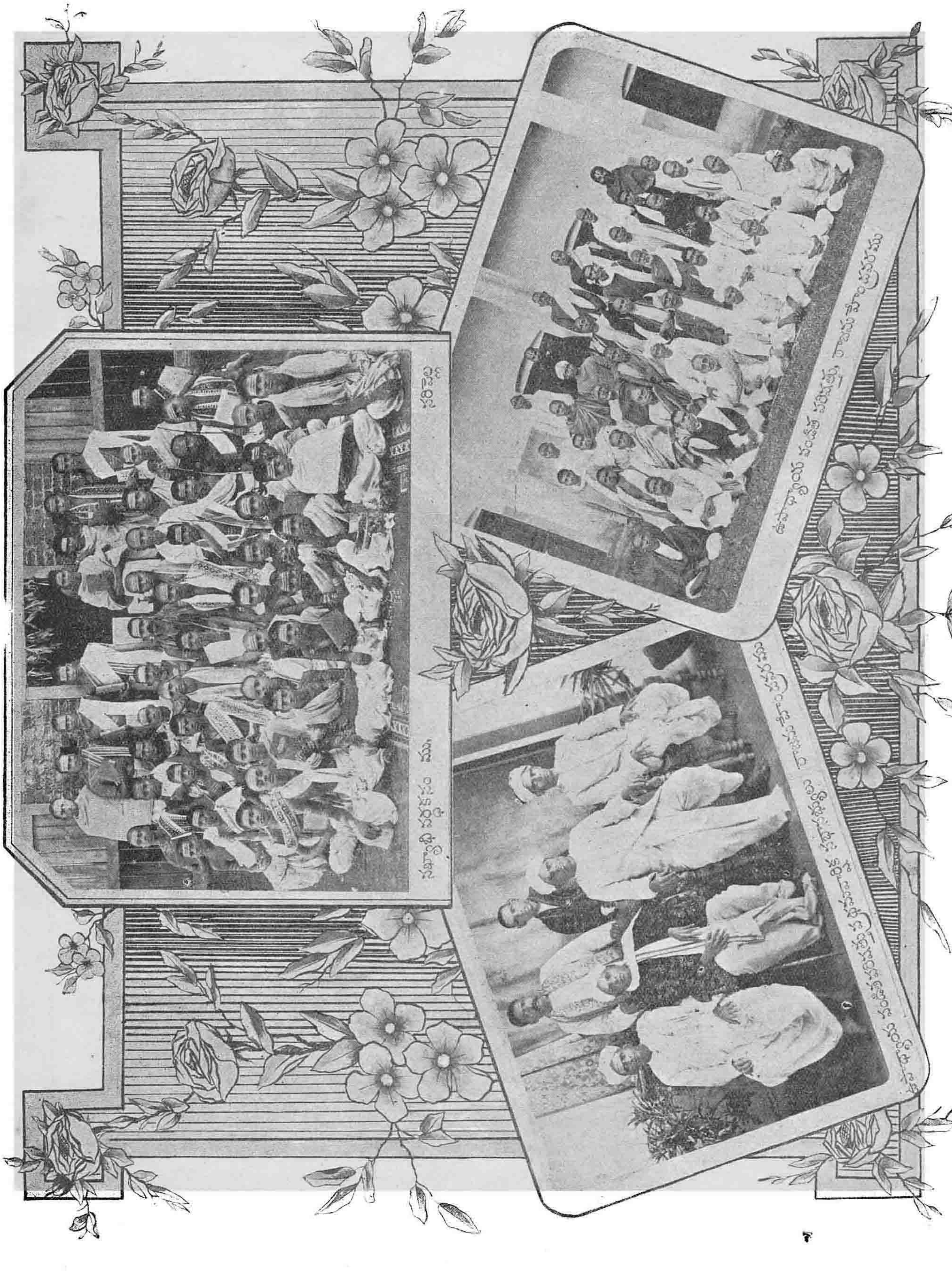

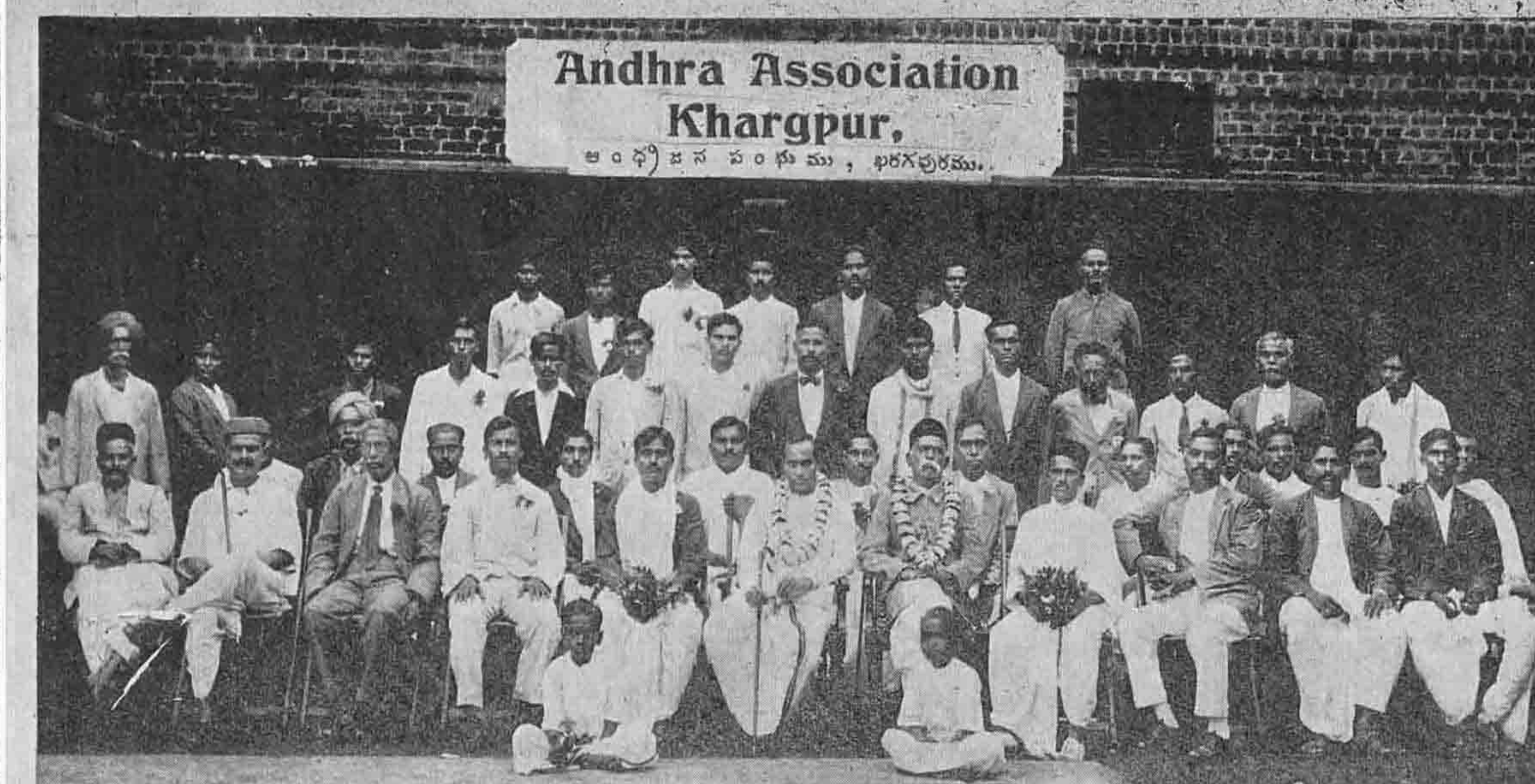

ఆంధ్రజన సంఘము, ఖరగపురము

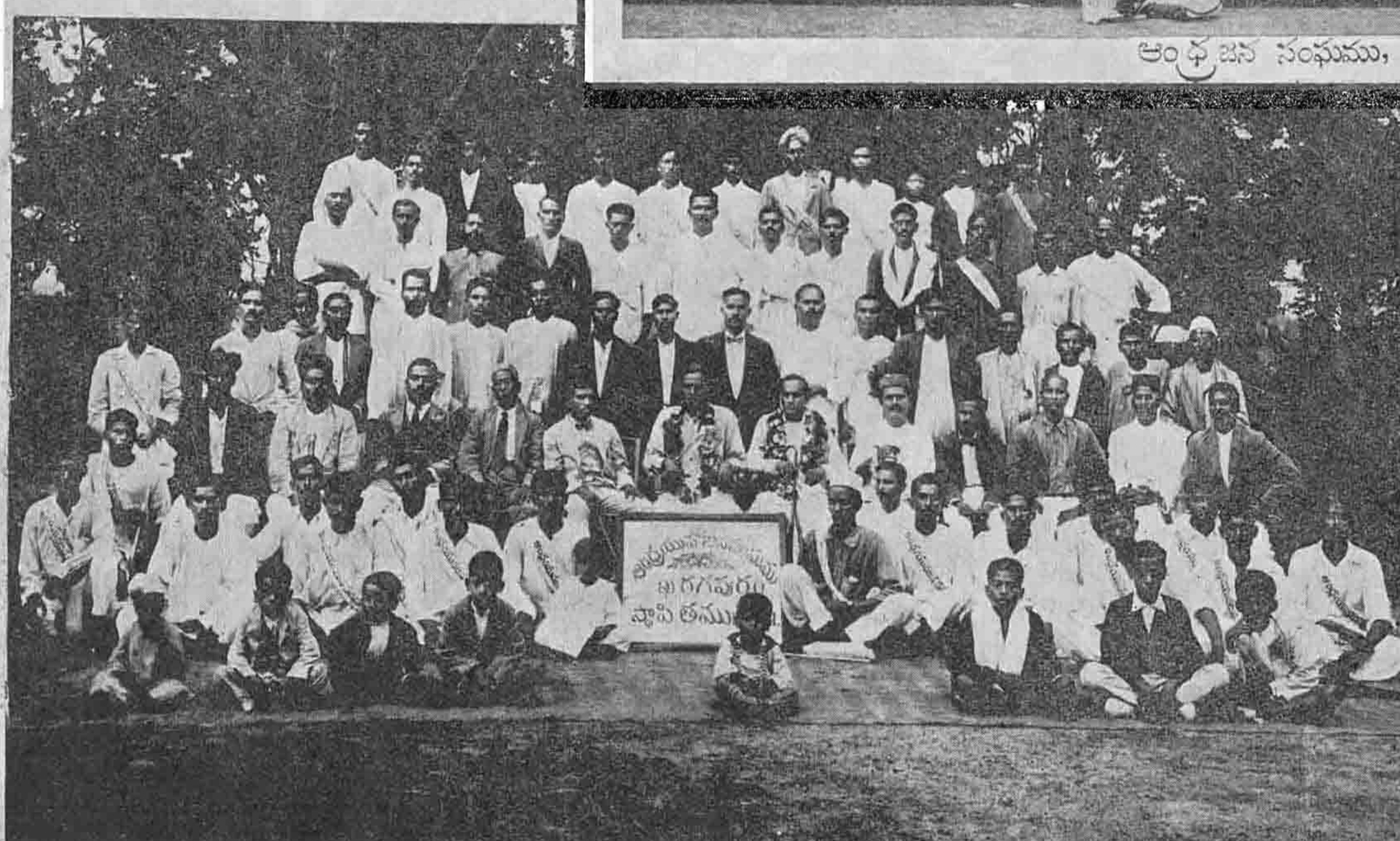

ఆంధ్రయువజన సంఘము, ఖరగపురము

సాంఘిక కర్మకాండ సమస్యలు

HINDU RITUAL AND SOCIOLOGY

వల్లూరి సూర్యనారాయణరావు గారు

మన హైందవమతములో మతసంబంధమైన నిత్య నైమిత్తికకర్మలకును, సాంఘికాచారములకును, ఒండొంటితో సంబంధముండుటచేత మన సంఘమందు కాలానుసారముగ సంస్కరణములను చొప్పించుట మిక్కిలి కష్టమగుచున్నది. సంఘసంస్కరణ మనగానే తల కంటగించుకొను కొద్దిమంది పూర్వాచారపరాయణులుతప్ప; తక్కిన ప్రజలందరు కొద్దిగనో, గొప్పగనో కొన్ని సంస్కరణలు సంఘాభివృద్ధి కావశ్యకమని యభిప్రాయ పడుచున్నారు. మనకర్మకాండయు, సాంఘికధర్మములును సంస్కృతభాషలో నుండుటచేత జన సామాన్యములోని మూఢవిశ్వాసములు మన పూర్వశ్రుతిస్మృతులలో చెప్పబడినసాంఘికనైతిక ధర్మములకుకూడ వ్యతిరేకముగనున్నవని వారిని ఒప్పించుట మిగుల దుస్సాధ్యముగ నున్నది. వానిని తెలుగుటీకతో వ్రాయించి ప్రజలలో వెదజల్లినయెడల ఈవిషయములలో ప్రవేశము గలిగి తరువాత విమర్శనకు గడంగెదరు. హేతువాదముతో కూడుకొనక మతవిశ్వాసము మీదనే యాధారపడిన కర్మకాండను, సాంఘికాచారములను పూర్వాచారచరిత్రమూలముననే కాని మార్పించజాలము. పూర్వనాగరికతాభిమానులగు నిప్పటిశాస్త్రపండితులు తమయిచ్ఛకువచ్చిన కారికలను, భాష్యములను మాత్రమే ప్రజలయెదుట నుంచుచు తక్కినవన్నియు మరుగుపరుచుచున్నారు. వర్ణాశ్రమధర్మములు, అనులోమప్రతిలోమ వివాహములు, అంతర్వర్ణవివాహములు, భోజన ప్రతిభోజనములు, యువతీ వివాహములు, షోడశకర్మలు, వర్ణమిశ్రమములు, మాంసాహారము, మద్యపానము, విదేశయాత్ర, వితంతూద్వాహములు— ఈ మొదలగు ముఖ్యవిషయములలో నెట్లు ఆయాకాలములకు తగినట్లు మార్పులు కావించబడుచుండెనో విమర్శనా పూర్వకమగు గ్రంథములను వ్రాయుటకు సాహసించరు. అయిదువేల సంవత్సరములనుండి వ్రాయబడుచున్న మనవారి గ్రంథము లన్నియు పరమ ప్రమాణములనియు, సమానాధికారము గలవనియు, శ్రుతిస్మృతులచేత నంగీకరింపబడినవి కూడ ప్రస్తుతాచారములకు వ్యతిరేకముగ నున్న త్యజింపబడవలెననియు, ఈయాచారములను మార్చుటకు ప్రయత్నించినయెడల, శాస్త్రములకు భంగకరమనియు నిట్లు స్వవచన విరోధముగ వాదించుచుందురు.

శాస్త్రచర్చ వదలివేసి సంఘసంస్కరణలను హేతువాదముమీద నిలువబెట్టుటకు మన దేశములో కొందరు ప్రముఖులు ప్రయత్నించిరి గాని కడచిన ఏబది సంవత్సరముల సాంఘికచరిత్రను బట్టి యీమార్గ మంతగా జయప్రదమైనట్లు కనుపడదు. నేనీమార్గమును నిరసించువాడను కాను గాని, సంఘమునుండి విడిపోయి, సంస్కరణలను బోధించువారి మాటలను జనులు పెడచెవిని బెట్టుట సహజము. పందొమ్మిదవ శతాబ్దములో బ్రహ్మసమాజము, ఆర్యసమాజము మొదలగు సాంఘిక విప్లవములుకూడ హైందవమత సూత్రములమీదనే ఆధారపరుపబడినవి. పై రెండుమతములు కూడ బొంబాయి, మద్రాసు, పశ్చిమోత్తర పరగణాలు, మధ్య పరగణాలు మొదలగు దేశవిభాగములలో జయప్రదము కాలేదు. మన వేదాంతమే దీనికి ముఖ్యకారణము. ఏవియో కొన్నియాచారముల నవలంబించి యే కులములోనో చేరగలిగినయెడల నిరీశ్వరవాదులకైనను సంఘములో స్థానము కలదు; మోక్షమున కాటంకము లేదు; నైతిక సూత్రము

లకు భంగము వాటిల్లదు. ఏసుక్రీస్తు ఇరుగుపొరుగువారిని తన్నువలెనే ప్రేమించమని చెప్పగా, మన వేదకాలపు ఋషులు నీయిరుగుపొరుగువారు నీవే యని బోధించు నపుడు నీతికి ఇంతకంటె ఎక్కువపునాది యెచ్చటనుండి రాగలదు? వివిధ సాంఘికాచారములు ప్రపంచములో నెన్నియున్నను ఈనైతిక సూత్రము నుల్లంఘించనంత వరకుమోక్షమార్గమున కడ్డుకలిగించవని మనవారి నమ్మకము. ప్రకృతివికాసమునకు మూలమైన పరిణామ సూత్రమే లోకములోని నీతికిని, సంఘాభివృద్ధికిని కూడ వర్తించుచున్నది. ఈసాంఘిక పరిణామసూత్రములను ప్రజాసామాన్యము నెదుట వారి విమర్శనకు పెట్టినయెడల మనమిప్పుడు చొప్పించదలచిన సంఘసంస్కరణల యావశ్యకత వారు సులభముగ గ్రహించగలరు. ఇప్పటి మూఢాచారములు పటాపంచ లగును. పూర్వాచారములను, సాంప్రదాయములను పట్టుకొని ప్రేలాడుచున్న మన సంస్కృతపండితులు, పురోహితులు, మతగురువులు మొదలగు వారి మాటలను విశ్వసించరు. వారికి విశాలదృష్టి లేదు. పూర్వులు వేర్వేరు కాలములందు వ్రాసిన వేదవేదాంగములు, శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసములు మొదలగునవి యన్నియు వారికి పూజనీయములే. వానిలోని విషయముల యోగ్యతాయోగ్యతలు విమర్శించనే కూడదు. వేలకొలది సంవత్సరములనుండి యేవి సంస్కృతభాషలో వ్రాయబడినను, వానిలో నెంత పరస్పరభేద మున్నను, వాని నెట్లో సమన్వయము చేసి వానిలోనున్న దంతయు మంచిదేయని వీరు సమర్థింప జూచెదరు.

ఒకమూల,అర్థము తెలియక కర్మలను చేయుట,మరియొకమూల వేదాంతసూత్రములనుబట్టి అవి యన్నియు అనవసరమే యనుట, భక్తి, జ్ఞాన, కర్మ మార్గములు మూడును మోక్షమును స్వతంత్రముగానే యిచ్చుననుట, కాని లోకసంగ్రహార్థము సమస్తమతకర్మలను, స్వధర్మమును వదలక ఆచరణలో పెట్టుచుండుమనుట మన గురువులకు ఆచార మైపోయినది. వీని నన్నిటిని భగవద్గీత మొదలగు మతగ్రంథములవలన సమర్థించుచు అస్పృశ్యతానివారణము, వర్ణాశ్రమధర్మములలో మార్పులు, రజస్వలానంతర వివాహములు,వితంతూద్వాహములు, అంతర్వర్ణ అంతర్జాతీయ వివాహములు, అనులోమ ప్రతిలోమ వివాహములు, భోజనప్రతిభోజనములు, షోడశకర్మలను క్లుప్తపరచుట యీమొదలగు విషయములలో మన మత గురువులు, పండితులు, శాస్త్రజ్ఞులు మొదలగువారు సంఘమును ముందుకు నడవనీయక అడ్డు తగులుచుందురు. గాంధిగారు వర్ణాశ్రమధర్మశబ్దమునకు ఒక వ్యాఖ్యానము చేయగానే తంజావూరుజిల్లాలోని పండితులందరు గుమిగూడి ఆవ్యాఖ్యానము శాస్త్రవిహితమైనది కాదని యాందోళనము మొదలుపెట్టిరి. మన పండితులకు ఆయా శాస్త్రములలో కూలంకషజ్ఞాన మున్నదిగాని, విమర్శనము, పరసాంఘిక వ్యవస్థలతో పోల్చిచూచుట, విశాలదృష్టి, ప్రకృతిలోని పరిణామము గుర్తించుట, పూర్వసాంఘిక చరిత్రజ్ఞానము మొదలగునవి యలవడలేదు.

హేతుపూర్వకముగాని కర్మకాండయు (Dogmatic Theology)సాంఘికపరిణామము(Evolutionary Sociology) వేదాంతము (Philosophy) ఈమూటిలోని ముఖ్య సూత్రములను సమన్వయము చేయుటకుగాని, వానిలో కొన్నిటిని విసర్జించుటకు గాని మనము ప్రయత్నించవలెను. ప్రపంచములోని వివిధమానవసంఘములలోని మతాచారములు, వాని పూర్వచరిత్రలు పోల్చి, విమర్శించి, మన సంఘస్థితుల కనువగునట్లు ధర్మాధర్మనిర్ణయమును చేయుచుండవలెను. కాబట్టి మనసంస్కృతపాఠశాలలలో తయారుచేయబడి మిడిమిడిజ్ఞానమును మాత్రము సంపాదించు 'విద్వాన్' 'శిరోమణుల'తో తృప్తినొందక, అక్కడ వేద వేదాంగములను, సాహిత్యమును బోధచేయు పండితుల సహాయము తీసికొని, సంస్కృతాంగ్లములలో పాండిత్యమును సంపాదించినవారును, సాంఘికశాస్త్రజ్ఞులును మన మతగ్రంథములను ఆంధ్రములోని కనువదించి,విమర్శించుటకు తగినగురువులుగ నేర్పడినగాని ప్రస్తుతము స్తంభించిపోయిన మన సంఘమునకు చలనశక్తి రానేరదు.

మనము చేయుచున్న శ్రౌతకర్మ యంతయు చేయించేవారికిని, చేసేవారికిని అర్థము తెలియక, గుంజంతయు పోయి వట్టిడొల్లవలె నున్నది. నేను చదువుకొన్న కొద్దిస్మృతులనుబట్టియే వర్ణాశ్రమధర్మములు,విధులు ఇదివరకే నశించినవి. వానిలో వ్రాయబడిన ఆచారకాండయు, ప్రాయశ్చిత్తకాండయు బొత్తిగా అంతరించినవి. అప్పటి సద్బ్రాహ్మణుడుగాని, సచ్ఛూద్రుడుగాని యిప్పుడు కనుపడనే కనుపడడు. ఈవిషయములను దేశభాషలలో బాగుగా వెల్లడించినయెడల నిప్పటి మతాచారము లన్నియు జనసామాన్యమే విమర్శించుకొనగలదు. గుప్తమేమియు లేక తేటతెల్లముగ సుబోధ మగుచుండును.

ఈమధ్య, జడ్జీ శ్రీనివాసయ్యంగారు ఎన్నివడుదుడుకులు వచ్చినను, ఇన్నివేల సంవత్సరములు చెక్కుచెదరక జీవించిన మనసంఘమువంటి దెక్కడ నున్నదని ప్రశ్నించెను. ఏటులో యొకవిధముగ జీవించినంతమాత్రముననే, దానిలో పటిమ యున్నదనుట వెఱ్ఱిమాట. వానపాములు ఎన్నికోట్లు ప్రపంచమంతట లేవు! వానిజీవితము మహోత్కృష్టమైనదని చెప్పెదమా? ఇతరజాతుల అడుగులకు మడుగు లొగ్గుచు మన చరిత్ర తెలిసినంతవరకు కనీసము రెండువేలసంవత్సరముల పైకాలమునుంచి మనము జీవించినాము. ఇటులనే యెన్నిసంవత్సరములైనను, ఐకమత్యములేని వివిధవర్ణములతో మనము జీవించగలము. మన మప్పుడు మృతజీవులముగాని,జీవన్మృతులము కాము. పూర్వాచారములను పట్టుకొని యెంత వ్రేలాడుచున్నను, మనలచుట్టు నుండు అగ్నిహోత్రము మనల నంటుకొనకుండునా? ఏటికెదురీద ప్రయత్నించుటేమిప్రయోజనము? మన వేదాంతసూత్రములను ప్రధానముగ చేసికొని వాని నాచరణలో పెట్టుటకు కర్మకాండను సంకుచితపరిచి,ఆధునిక జీవనమునకు కావలసిన ధర్మములను, సంఘసంస్కరణములను స్వీకరించి,మూఢాచారములను పోద్రోలి,అన్యదేశీయులవలె స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించి బలమును చేకూర్చుకొనవలెను గాని, ప్రపంచములో మన దేశమే కర్మభూమియనియు, మూడువేలసంవత్సరములక్రిందటి సంఘధర్మములు, వ్యక్తిధర్మములు, ఆచారములు, ఆదర్శములు సాంప్రదాయములు నిలువబెట్టతగిన వనియు చెప్పుటకంటె వెఱ్ఱి మరియొకటి లేదు. కాబట్టి మన వారు తమ కర్థవిహీనమైన మంత్రముల నుచ్చరించుచు స్వవంచకులును, లోకవంచకులును కాకుండ త్రికరణశుద్ధిగ నేయాచారములను ఈయిరువదవ శతాబ్దములో అమలులో నుంచతగినవో తెలిసికొనుటకు ధర్మజ్ఞసభల నేర్పాటు చేసికొనుటయు, పూర్వ మతగ్రంథముల నన్నిటిని దేశభాషలలో సులభశైలిని తర్జుమాచేయించుటయు మిక్కిలి యవసరము. అప్పుడుగాని వానిని సంపూర్ణముగను,న్యాయముగను విమర్శించుటకు అధికారము కలవారము కాము. కొవ్వూరులోని ఆంధ్రగీర్వాణవిద్యాలయము, మైలాపూరులోని సంస్కృతకాలేజి, విజయనగరములోని సంస్కృతకళాశాల మొదలగు సంస్కృతకాలేజీలు ఇట్టివిషయముల నన్వేషించుటకు తగినవై యున్నవి. కనుక ఆయాజిల్లాలవారు తమశక్తికొలది ధన మొసంగి గొప్పపండితుల నేర్పరచి యీపనులను నెరవేర్చెదరని నమ్ముచున్నాను.

254(a)

"నీరసము నీరసము మఱి నీరసంబు"

పల్లె పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు గారు

వసధోత్తంససుకుట్టిమోపరితలవ్యాసక్త సౌవర్ణ చి
త్ర సరోజంబును గాంచి పాఱెదరు తత్ప్రాంతంబు, నాకారపుం
బసయేకాని యథార్థదృష్టి కది దివ్య ద్దివ్య పద్మంబొకో?
రసమా? గంధమ? తేంటులార! యిటు మీరాకల్ ప్రశంసింతురే.

రసికులరు మీరు, మీవలె-రస మానెడువారు మధుకరములారా! యీ
వసుమతిం గలరే, పై పై-మిసమిసలం గాంచి, యిటు బ్రమిపితిరి, కానీ.

అరయరైతిరి పెద్ద యాడంబరమెకాని లే విందు సొంపైన తావు లంచు
తలపోయ రయ్యొ! పత్రముల డాబేకాని లేదు లోపలం బస లేశ మనుచు
కన రయ్యొ! వర్ణసాంకర్యమే కాని, లో[illegible]నున్నదెల్ల నభావ మనుచు
భావింపరైతిరి పైవిలాసమెకాని యన్వేష్య మిందు లే దనటె యనుచుం
దెలియంజాలకపోతిరే తేంటులార!-నీరసమెకాని రస మిందు నెగడ దంచుం
దెలివితో నిప్పుడేనియుం దిరిగిపొందు-జనులు మీరసికతను సంస్తవ మొనర్ప.

కనంగ మీపూర్వజన్మవాసనలు దప్ప-స్వ[illegible]మే నింపు నితరవాసనలు కలవె?
ఏల యెఱుంగకపోతిరి బేలలట్లు-కొంచెమే నిది నిర్గంధకుసుమ మనుచు.

అర్థమార్గంబునందేని యయ్యొ! మీకుం-దెలియదయ్యెను గా మృగతృష్ణ యనుచుం
ద్వరగ దయచేయుడీ యెంత తన్నుకొన్న-రసము పుట్టదు తేంటులారా! యిం కిందు.
పూవుందేనెలతోడ బోనంబు లిడు వియద్వాహినీహేమాబ్జవనము లుండ
సంతతంబును మదాసారంబుం గురిసించు మత్తేభఘనగండభిత్తు లుండ
నిర్భరమకరంద నిర్ణిద్రపుష్పగుచ్ఛోల్లసద్వల్లీమతల్లు లుండ
స్యందమానమరందబిందుమానసహార వరరసాల ప్రసవంబు లుండ
వీని నన్నింటి విడిచి యోవెఱ్ఱితేంటు-లార! తగునొకొ- మీర లీదారి మెలంగ?
మానుడీ కిన్క-వేయి జన్మములకైన-రసము లవలేశమును గూడం బొసంగ దిచట.

ఎఱింగియును నీరసం బని యిట్టు లేల-దానికడ నుండ్రదు పక్షపాతమ్ముతోడం
బంతమున వీడి యిప్పుడైన బయలువెడలు-పొరంబడితి రంద్రు మీగొప్ప పోదు దీన.
ఎపుడు రస ముప్పతిల్లునో యిం దటండు-రకట! యీదింపుంగళ్లపుటాస యేల
రసము పుట్టదు పో దీన వ్రాసి యిత్తు-నీరసము నీరసము మఱి నీరసంబు.

ఒకసౌధోపరిసీమం జిత్రపటమం దొప్పారు పొందమ్మిం దా
నొకభృంగంబు భ్రమించి కంజ మని పో నూహింప వెన్వెంటం దేం
టికొలం బెల్లను బోయెం దేనియలం బోటిన్ గ్రోలం దన్మాంద్యముం
సుకవీంద్రుం డొకరుండు చూచి దయ నీసూటిన్ ప్రబోధించెడిన్.

వివిధైః శ్వేదనోద్భేదై ర్వాయ్వాదిభృశకోపతః,
సూచీభిరివిగాత్రాణి విధ్యతీతి విసూచికా;
తత్ర శూల భ్రమా నాహ కంప స్తంభాదయోఽనిలాత్,
పిత్తా జ్జ్వరాతిసారాంతర్దాహతృట్ప్రలయాదయః;
కఫాచ్ఛర్ద్యంగగురుతావాక్సంగ ష్ఠీవనాదయః."

(వాగ్భట.సూత్ర.)

పైవిషయములనుబట్టి 'విషూచి'యనువ్యాధి అపక్వపదార్థముల నతిగాభుజించుటచేత వాతాదిదోషములు ప్రకోపమునొంది,అజీర్ణము ప్రధానముగా గలిగి, ఊర్ధ్వాధోమార్గములనుండి వమన, విరేచనములు గలిగించు వ్యాధియని సామాన్యముగా తెలియుచున్నది గదా!

పాశ్చాత్యవైద్యపద్ధతి ప్రకారమును, ఆయుర్వేద వైద్యపద్ధతి ప్రకారమును 'కలరా, విషూచి' వీనియొక్క లక్షణాదులను పోల్చిచూచినయెడల రెండును వేరువేరు వ్యాధులు కావని చదువరులే గుర్తింపగలుగుదురు: చూపుచున్నాము—చిత్తగింపుడు.

పాశ్చాత్య వైద్యపద్ధతి	ఆయుర్వేద వైద్యపద్ధతి
Cause:— Excess in eating, often of badly prepared or decomposing food.	"నతాం పరిమితాహారా లభంతే విదితాగమాః, మూఢాస్త్వ మజితాత్మానో లభంతే ఽశనలోలుపాః." (సు) (భా)
Prodromal or premonitory diarrhoea.	అజీర్ణ (సు) విపాక (చ)
FIRST STAGE or the stage of evacuation.	విసూచికామూర్ధ్వం చాధశ్చ ప్రవృత్తాః. (చ)
Vomiting: first stomach contents, then rice water.	వమథు (భా) ఛర్ది (చ)
Purging: profuse and frequent.	అతిసార (భా)
Stool: foecal first, then rice water stool.	అతిమాత్రప్రలీనమల (చ)
Cramps and stabbing pain especially of calf muscles and those of feet, abdominal muscles less so.	సూచీభిరివగాత్రాణి తుదన్ (సు అంగమర్ద చ) ఉద్వేష్టన,హస్తపాదయోః(భా) ఖల్వీ(చ)హస్తాద్ శిరమోటన రూపావేదనా (శి) అంగాదీనాం మోటనం 'ఖలిధరా' ఇతి లోకే (డ)
Thirst: Unquenchable	ముఖశోష(చ) తృష్ణా పిపాసా(భా) తృష్ణా (చ)
Prostration, sudden loss of strength, yawning.	జృంభన (భా) ఆలస్య (చ)
Gastrodynia.	శూల (చ)
SECOND STAGE the stage of collapse	తంద్రా (చ) సంస్తంభన (చ)
Nausea.	ఉత్క్లేశ (చ ద) ఉపస్థితంవమనమివ (భా)
Cramps.	ఖల్వీ (చ)
Failure of strength, complete lassitude.	విముక్తసంధి (భా)
Animal heat; superficial temperature reduced.	కంప (భా) శీతజ్వర (చ)
Rectal temperature: elevated sense of heat. Hyperthermic type fatal.	అంతర్దాహ (చ)
Circulation; heart pulse-imperceptible.	దాహ (సు) హృదయరుజా (భా) సిరాసంకోచన(చ)
Exeretions: urine; aneuria	మూత్రాఘాత (భా) ఆనాహ (చ)
Voice: Vox cholerica.	వాక్స్తంభ(వా) వాక్సంగ (వా)
Excessive rest-lessness, then apathy.	గ్లాని(భా) గాత్రగౌరవ (చ)అంగగురుతా (వా)
Perspiration: profuse; cold clammy skin.	ఘర్మ; స్వేద
Countenance: peculiar expression; pinched face.	వైవర్ణ్య (భా)
Eyes: sunk.	అంతఃప్రవిష్ట చక్షు (భా)
Complexion: blue.	శ్యామవర్ణ (భా)
Doughiness of the skin of the abdomen.	కుక్షిరానహ్యతే(సు) ఆధ్మాన (చ)
Dulness of perception.	అల్పసంజ్ఞా
Common sensibility: dull.	భ్రమ (భా)(చ) మూర్ఛ (చ)
Appetite: anorexia.	అగ్నివైషమ్య (చ) అరోచక (చ)
Vision } Hearing } impaired	విసంజ్ఞతా (భా)
Taste	అరోచక (చ)
Integrity of consciousness.	విసంజ్ఞతా(భా) భ్రమ (భా) (చ)
The intellect: delusion.	మత్తతా, ప్రలాప(చ) ప్రలయ (వా)
Head ache	(శిరఃశూలం భా) శిరోరోగం (శి) శిరసః భేదః (సు)
Sleeplessness	అనిద్రా (భా)

255(a)

కలరా—విషూచి

వేటూరి శంకరశాస్త్రి గారు, ఎ. యం., ఎ. సి.

కలరావ్యాధి భారతదేశమున ప్రాచీనకాలము నుండియు లేదనియు, ఇప్పటికి సుమారు నూరేండ్లక్రిందట పశ్చిమఖండవాసులు క్రొత్తగ నీవ్యాధిని కనుగొనిరనియు సామాన్యులే కాక కొందరు చరిత్రజ్ఞులుగూడ దలంచుచున్నారు. 1817 సంవత్సరమున 'జెస్సోర్' లోను, 1832, 1849, 1854, 1863 లో నింగ్లండులోను ఈవ్యాధి భయంకరరూపమున తనధాటిని జూపి, అనేకుల తనపొట్ట బెట్టుకొనెను. అప్పటి నుంచియే పాశ్చాత్యులు దీనినిగూర్చి యెక్కువగా పరిశోధనలు జరిపిరి. తుదకు 1883 లో 'కాచ్' అను జర్మను శాస్త్రవేత్త 'కామా' (,) రూపముననుండు నొక సూక్ష్మజీవి కలరావ్యాధిని కలిగించుచున్నదని కనిపెట్టెను. అప్పటినుంచి యిప్పటివరకు నీవ్యాధి కారణము ఈ సూక్ష్మజీవిగానే తలంపబడుచున్నది.

ఈవ్యాధియొక్క కారణములు, లక్షణములు, నివారణములు ఈవిషయముల నటుండనిచ్చి, 'కలరా పూర్వము భారతదేశమున గలదా' యను విషయమును మాత్రమే యిక్కడ చర్చింప నుద్దేశించినాను. వైద్యశాస్త్రచరిత్రము చక్కగా తెలిసికొనినచో, ఈవ్యాధి 1817 నాటిది గాదనియు, అంతకు పూర్వమే ప్రాగ్దేశవాసులు దీనినిగూర్చి పరిశోధనలు జరిపి, గుర్తించినారనియు తెలియగలదు. పూర్వ మీవ్యాధిని ఇప్పటివలె 'కలరా', 'గొట్టాలమ్మ' మొదలగు పేళ్లతో పిలువలేదనియే కాని, ఇప్పటి కలరావ్యాధితో నిశ్చయముగా సరిపోల్పదగినటువంటి 'విషూచి' యనబడు నిట్టివ్యాధి కలదని ముందుచర్చను బట్టి తెలియగలదు. క్రీస్తుపుట్టుకకు పూర్వము 1000 సంవత్సరములకే 'విషూచి' అను పేరుతో నీవ్యాధి చరక, సుశ్రుతాది వైద్యగ్రంథములందు విపులముగా నిదాన, రూప, లక్షణాదులతో వర్ణింపబడి యున్నది. చైనాదేశజులు క్రీ. పూ. 5_వ శతాబ్దిలో 'Ho-lovan' అను పేరుతోను, అరబిక్ వైద్యులు 'హైజా' యను పేరుతోను వ్యవహరించి యుండిరి. ఇప్పటికిని కొన్నిచోట్ల నీవ్యాధిని 'హైజా' యని పిలుచువాడుక గలదు. చరిత్రపరిశోధకులు కొందరు పూర్వపు విషూచి ఇప్పటి కలరాకు పోల్పదగునా యని సంకోచపడిరి. పూర్వ మొకప్పుడు బౌద్ధసంఘమువారిసభయందు దీనినిగూర్చి చర్చ జరిగెనట. అందు అపరిశుభ్రమును, దుర్గంధయుక్తము నగు నీటిని త్రాగుటచేతను, అపక్వపదార్థముల నతిగా భుజించుటచేతను నీవ్యాధి కలుగుచున్నదని వారి గ్రంథములనుండి కొన్నియాధారముల జూపి నిశ్చయించిరట! మాగురువర్యులు దివంగతులగు గోపాలాచార్యులుగారుకూడ 'విషూచి' యనబడు వ్యాధి వేదకాలమున గూడ భరతవర్షమునగలదని ఋగ్వేదాదులనుండిగూడ కొన్ని యుదాహరణముల జూపియున్నారు. (చూ: వారి 'విషూచి' యను పుస్తకము.) పూర్వము విషూచి చెప్పబడియున్నను, ఇప్పటి కలరాకును, అప్పటి విషూచికిని గల సంబంధమే మన కిక్కడ చర్చనీయాంశము. ఈరెంటికి సంబంధము లేదని వేరువేరు వ్యాధులుగనే డాక్టరు మహేంద్రలాల్ సర్కారుగారు నిశ్చయించినారు. కాని తగు బలిష్ఠములగు నాధారము వారు చూపలేదు. డాక్టరు సర్కారుగారి యూహప్రకారము కలరా, విషూచి వేరువేరువ్యాధులు కావనియు, ఒకేవ్యాధి నామాంతరములచే పిలువబడుచున్నదనియు తగు సాక్ష్యముతో నే నిక్కడ చూపబోవుచున్నాను. పైయూహకు నాధారముగా మన ప్రాచీన గ్రంథములందు గల యీక్రిందివిషయముల ముందు జూపుచున్నాను.—

> "తం ద్వివిధ మామప్రదోష మాచక్షతే భిషజో విసూచికామలసంచ.
> తత్ర విసూచికా మూర్ధ్వం చాధశ్చ ప్రవృత్తా మదోషాం యథోక్తరూపాం విద్యాత్. తత్ర వాతః శూలానాహాంగమర్దముఖశోషమూర్ఛా భ్రమాగ్ని వైషమ్య సిరాసంకోచన స్తంభనాని కరోతి.
> పిత్తం పునః జ్వర మతిసార మన్తర్దాహతృష్ణామదభ్రమప్రలపనాని
> శ్లేష్మాతు ఛర్ద్యరోచకావిపాక శీతజ్వరాలస్య గాత్ర గౌరవాణి."
>
> (చరక–విమాన–ద్వితీయాధ్యాయః.)

> "సూచీభిరివ గాత్రాణి తుదన్ సన్తిష్ఠతేఽనిలః,
> యస్యాజీర్ణేన సా వైద్యై రుచ్యతేతి విసూచికా.
> నతాం పరిమితాహారా లభన్తే విదితాగమాః,
> మూఢాస్తా మజితాత్మానో లభన్తే కలుషాశయాః. [దాహోః;
> మూర్ఛాతిసారౌ వమథుః పిపాసా, శూలం భ్రమోద్వేష్టనజృంభ
> వైవర్ణ్యకంపౌ హృదయే రుజశ్చ, భవంతి తస్యాం శిరసశ్చ భేదః;
> యఃస్యావదన్తాష్ఠనఖాల్పసంజ్ఞో, వమ్యర్దితోఽభ్యంతర జాతనేత్రః."
>
> (సుశ్రుత.ఉత్తర.)

> "పీడ్యమానాహి వాతాద్యా యుగపత్తేన కోపితః,
> ఆమే నాన్నేన దుష్టేన తదేవావిశ్య కుర్వతే;
> విష్టంభయన్తోఽలసకం చ్యావయన్తో విసూచికాం,
> అధరోత్తరమార్గాభ్యాం సహసైవాజితాత్మనః;

THE THIRD STAGE
or the stage of reaction.

Cholera typhoid: surface warmer. Pulse; distinct urine; secreted temperature; febrile. Typhoid stage. — జ్వర (చ) (వా)

DEATH — మోహ తంద్రా (చ)
Coma and convulsion

CHOLERA SICCA

The patient dies of collapse without showing symptoms of vomiting or diarrhoea. "There is no, or very little diarrhoea and vomiting, collapse sets in so rapidly that the patient is quickly overpowered as by an overwhelming dose of some poison, and dies in a few hours, without purging or any attempt of reaction. At the postmortem examination, the rice water material so characteristic of cholera, though it may have not been avoided during life, is found in abundance in the bowels."

"నాధోయాతి నచాప్యూర్ధ్వం నాహారోనచపచ్యతే, కోష్ఠేఽసితోఽలసీభూత స్తతోఽలసకః స్మృతః." (కాశ్యప)

అలస = Idle

భుజించిన యాహారము జీర్ణించక, ఊర్ధ్వాధోమార్గముల బయల్వెడలక అలసునివలెకోష్ఠమున నిలిచి యుండును. అది 'ఆమవిషము' గ పరిణమించి అసాధ్యము లగు లక్షణముల గలిగించి మనుజుని జంపును. దీనినే 'దండకాలసక' మనిరి. (చ)

Dyspnoea — మహాశ్వాసః; నిరుద్ధోమారుతో వాపి సశ్వాసపరిధావతి (సు)

Hiccough — హిక్కా (సు)

Belching — ఉద్గార (సు)

Tympanites — ఆధ్మాన, విష్టంభ (చ)

Cries of Pain — అత్యర్థం కూజతి (సు)

Retention of urine and faeces — వాతవర్చోనిరోధః (సు)

అలసక (Cholera Sicca); విషూచిక (Cholera Gravis): వీనియందు అసాధ్యలక్షణములు—

Blueness of teeth, lips and nails. Cyanosis. — దంతోష్ఠనఖశ్యావవర్ణం (భా)

Slightly conscious. — అల్పసంజ్ఞా

Eyes deeply sunk in the orbit. — అభ్యంతరయాతనేత్రః (మా

Loss of Consciousness. — మోహ

Weak Voice. — క్షామస్వర (భా)

Looseness of joints. — విముక్తసంధి (భా)

Cessation of stools entirely is a symptom of evil omen. — స్తంభ (సు)

[ఇందు ఈసుర్తు లుపయోగింపబడినవి:—(చ) చరకము; (సు) సుశ్రుతము; (భా) భావప్రకాశము; (శి) శివదాస; (డ) డల్హణాచార్య; (చ.ద.) చక్రదత్త; (వా) వాగ్భటము; (మా) మాధవ.[

పై లక్షణసామ్యమునుబట్టి కలరావ్యాధికిని, విషూచివ్యాధికిని భేదములేదని నిశ్చయింప సాధ్యమేకదా! భేదము:—ఆయుర్వేద గ్రంథములందు రోగలక్షణాదులు శ్లోకరూపమున నుండుటచేత సూత్రప్రాయముగా వ్యాఖ్యానావసరము లయియుండును. ఆంగ్లభాష యందు అట్లుగాక, విపులవివరణములతోడనే వర్ణింపబడి యుండును. ఇదే భేదము.

ఈవ్యాధికి 'విషూచి' యని పేరుగలుగుటకు ఈవిధముగా వ్యుత్పత్తులు చెప్పబడుచున్నవి:—

"విశేషేణ మృత్యుం సూచయతీతి విసూచీ." (శబ్దకల్పద్రుమము)

విశేషముగా మరణమును గల్గించునుగాన—విసూచి.

"విశేషేణ సూచీభిరివ తుద్యత ఇతి విసూచీ."

శరీరమంతయు సూదులచే పొడిచినట్లు బాధపెట్టునుగాన—విసూచి.

"విష్వక్ (సర్వతః) అఞ్చతీ (గచ్ఛతి)తి విషూచీ"

శీఘ్రముగ వ్యాపించునదిగాన—విషూచి.

ఈ పైవిషయములను బట్టి కలరా వ్యాధిని బహుప్రాచీనకాలమునాడే భారతీయులు కనుగొనిరనియు, పాశ్చాత్యులు నూతనముగ కనిపెట్టినది కాదనియు తెలియగలదు.*

---

* ఈవ్యాసము గిరీంద్రనాథముఖర్జీ గారి "హిస్టరీ ఆఫ్ ఇండియన్ మెడిసిన్" గ్రంథము ననుసరించి వ్రాయబడినది.

సత్కవి

సోమంచి వాసుదేవరావు గారు

గంగాతరంగిణీ కల్లోల మాలికాందోళికా కేళికాలీలలందు
ననుపమ శరదాగమారంభ సంపూర్ణ పూర్ణిమాచంద్రికా స్ఫురణమందు
ఘనఘనాఘన కాలకలితసౌదామినీసుషమావిశేషవిస్ఫూర్తియందు
నానాసురభిదివ్యసూనరంజితవనీస్తోమతల ప్రకృతి సౌష్ఠవమునందు
బాలభానుమయూఖసౌభాగ్యలలిత పుష్కర రమావిలాస విస్ఫూర్తియందు
సత్కవి, భవన్మనోమానసౌక మనయు-మనితరానంద పారవశ్యమునఁ బొందు.

ప్రకృతి విచిత్రచిత్రము లభంగవిలాసముగన్ భవన్మనో
ముకురవినిర్మలస్థలిని బొల్పెసఁగన్ ప్రతిబింబితంబులై
ప్రకటవచోవిలేఖినిని భవ్యకృతి ప్రతిసీర నాత్మసా
పకములు గాంచి విశ్వజనభావములన్ గరఁగించు సత్కవీ!

కలకంఠ కలరవంబు లెసంగుచోటఁ దేఁటులు ఝుంకృతిధ్వనుల్ సలుపుచోట
రాయంచకూఁతలు రాణించుచోట మాయూరి కేంకృతులు చెన్నారుచోట
సెలలచప్పుళ్ల పెం పలరారుచోట వీచీమందరవములు సెలఁగుచోటఁ
జిగురుంగములసంజ జగజిగిఁ గనుచోటఁ బ్రసవకాండామోద మెసఁగుచోట
మంద పవమాన నటనముల్ మలయుచోట-లలితలతికాగృహంబు లిం పొలయుచోట
సత్కవి, భవన్మనో మానసౌక మనయు-మనిత రానందలీల వాహ్యాళి సలుపు.

లలితకళాసుమంబుల విలాసముగన్ జరియించి తన్మరం
దలహరిఁ గావ్య శీధుసదనంబునఁ గూర్చియుఁ ద్రావలేక లో
కులకు నొసంగి స్వార్థమును గోరక నెమ్మిఁ బరోపకారితన్
బొలుచు భవన్మనోమధుపముల్ నుతియింతు సతంబు సత్కవీ!

ఈశ్వరుని మహిమంబుఁ దా నెంత యేని- వెల్లడించెడు ప్రకృతిని నెల్లజనుల
కీవు దెలియంగఁ జేసెద వెపుడు సుకవి,-నిన్న పరసృష్టికర్తగా నేఁ దలంతు.

నీవపరసృష్టికర్తవు నీదువాక్కు- లాగమ సమానములు సుకీర్త్యంగనావి
లాసలాస్యకరములు నీ లలిత కృతులు- నిన్ను వినుతింపఁ దర మగునే కవీంద్ర!

ప్రేమపీయూష రససమన్వితము తావ-కీన హృదయాంబురుహము ప్రకృతివిధాన;
నిత్యుఁడ వచింత్యుఁడ వమేయ సత్యమూర్తి- వతులుఁడవు నీవు సుకవి, బ్రహ్మంబురీతి.

అతిగభీరంబు నిర్మలం బనుపమాన- కాంతివిభ్రాజితం బయి కవివతంస!
తావకీనమానస నది తనరుచుండు- నది కళాసస్య వితతుల నలరఁ జేయు.

పూర్ణిమాచంద్ర చంద్రికా స్ఫురణ నలరు- గగనరమఁ బోలు నీమది కవివతంస!
భావసంతతు లందులోఁ బాఱుచుండు- విమల గంగానదీతరంగములభాతి.

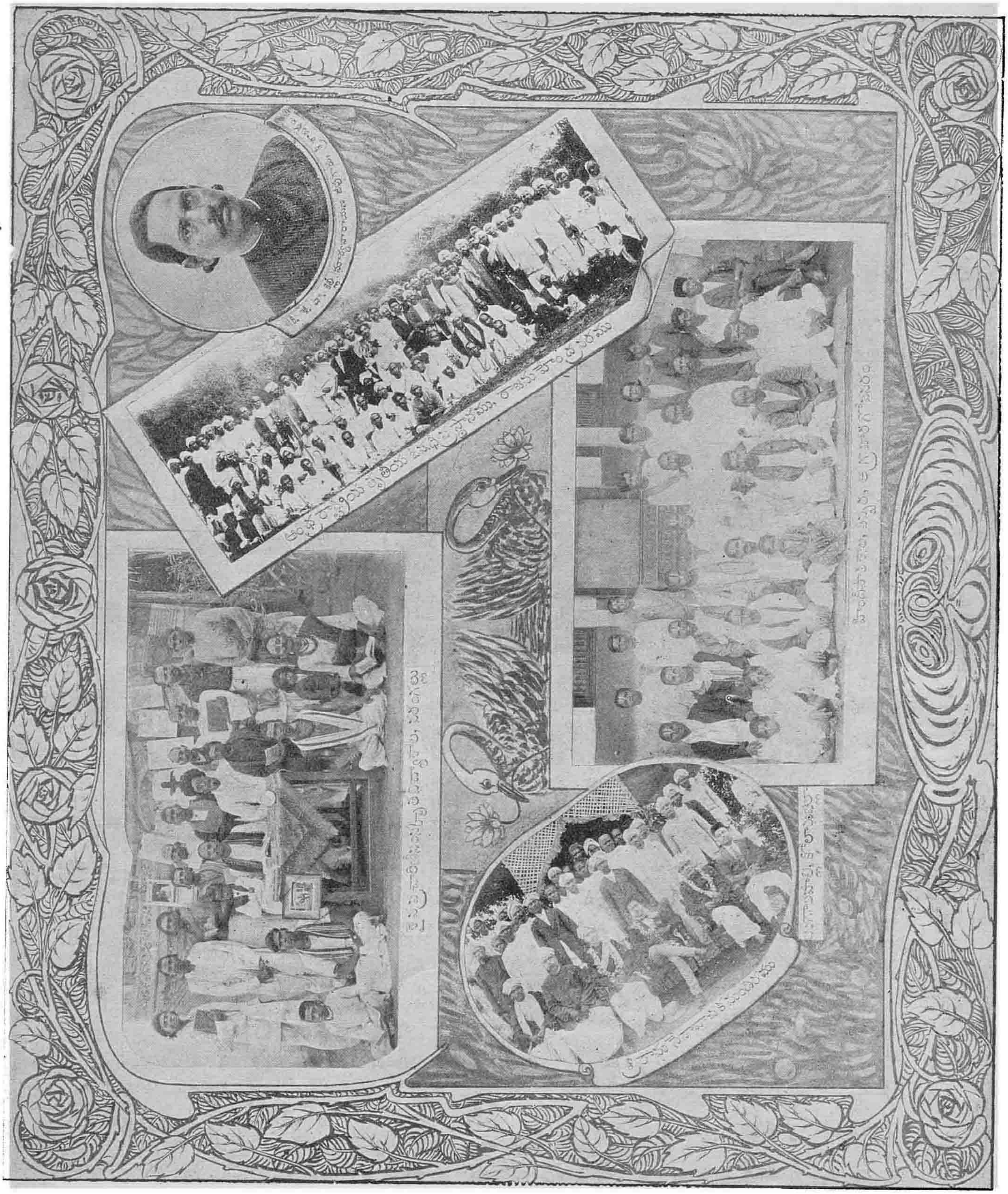

తిరుచినాపల్లిలోని ఆంధ్ర విద్యార్థులు
పాలకొల్లు
శ్రీ ఆనెం మల్లయ్యగారు
శ్రీ ముద్దుర్తి వెంకటసుబ్బారావుగారు,
శ్రీ కనిపారపు సుబ్బారావుగారు, నిడదవోలు
కాంగ్రెసు సంఘాధ్యక్షులు
పాలకొల్లు
శ్రీ సందిరాడ వెంకటరావుగారు, రామచంద్రపురం

ఆరోగ్యరక్షణము

టి. రంగమన్నారుగారు, ఏ. యమ్., ఏ. సి. (భిషగ్వర)

శ్లో. నమామి ధన్వంతరి మాదిదేవం, సురాసురై ర్వందితపాదపద్మమ్;
లోకే జరారుగ్భయమృత్యునాశం, ధాతారమీశం వివిధౌషధీనామ్.

చ. తలతుఁ బ్రఫుల్లనేత్రు నిజదాససుమిత్రు రమాకళత్రునిన్
బిలుతుఁ గృపాలవాలు నవనీతసుచేలుఁ గుచేలపాలునిన్
గొలుతు విహంగరాజవరఘోటకవాహు వినీలదేహు ని
స్తులతరభక్తిఁ బాపపరిశోషణు విష్ణుని ముద్దుకృష్ణునిన్.

క. చరకుని సుశ్రుతు వాగ్భటు
నిరుపమవైద్యాంబునిధుల నిశ్చలభక్తిన్
గరకమలయుగము ఫాలము
దరిఁ జేర్చి నుతింపఁ జేర్పఁ దరి యత్నంబున్.

క. స్తుతమతి విలసద్విద్యా
యుతుఁడు వినిర్మలయశఃపయోనిధి లక్ష్మీ
పతి మద్గురువరు ననిశము
స్తుతియింతుఁ బ్రసిద్ధగరిమ సుస్థిరబుద్ధిన్.

"సర్వమన్యత్ పరిత్యజ్య శరీర మనుపాలయేత్;
తదభావేహి భావానాం సర్వాభావః శరీరిణామ్".

అందుచేత మానవజన్మమెత్తిన ప్రతివాడును దన శరీరారోగ్య రక్షణము పట్ల మిక్కిలి జాగరూకతతో బ్రవర్తింపవలెను. మరియు—

"ధర్మార్థకామమోక్షాణాం సాధనం యతః;
అతో రుగ్భ్యస్తనుం రక్షే న్నరః". అను వచనప్రకారము ధర్మార్థకామమోక్షంబుల నీడేర్చుటకు పంచభూతాత్మకంబైన శరీరము ముఖ్య కారణము. అట్టిదానికి రోగములు రాకుండ గాపాడుకొనవలెను. అట్లు చేయకుండినయెడల నైపురుషార్థములు సిద్ధింపనేరవుగదా.

హిందువుల శాస్త్రము లనేకములందు శరీరారోగ్యవిధులను ఋషిచంద్రులు చెప్పియున్నారు. అందాయుర్వేదమున నవి విపులముగ జెప్పబడియున్నవి. ఐనను నట్టిసూత్రరాజములను బరికించి యనుసరింప బ్రయత్నించువార లిప్పుడు మన దేశమునం దెంతయు నరుదు. పాశ్చాత్య వ్యామోహమునం బడి తమశక్తి దా మెరుంగలేక హిందూ వైద్యశాస్త్రమునందు రోగానుత్పాదనీయ సూత్రములు చెప్పియుండలేదను దురభిప్రాయమున నున్నవారలు మెండు. అట్టియభిప్రాయము కేవల మనాధారమైనది. ఈనాచిన్న వ్యాసమునందు శాస్త్రములం దచ్చటచ్చట నుండి కొన్ని యారోగ్య రక్షణవిధులను చదువరుల నామూలాగ్రముగ శాస్త్రమును జదువ బ్రోత్సహించునను నమ్మికతో వ్రాయసాహసించుచున్నాడను.

ఆయుర్వేదమునకు బ్రధానసూత్రమగు "వ్యాధ్యుపసృష్టదేహినాం వ్యాధిపరిమోక్షః స్వస్థస్య రక్షణంచ" యను నుపదేశము భగవానుడగు శ్రీధన్వంతరి తనశిష్యకోటి కుపదేశించియున్నాడు. ప్రస్తుతాంశము స్వస్థరక్షణముగాన దాని నించుకంత యాలోచింతము.

"ఆచారా దాయు ర్లభ్యతే" యనెడు ఆచార్యవచనానుసరణముగ నాయువును బాలించుట కాచారమే ముఖ్యసాధనము. "ఆరారోగ్య మైశ్వర్యం యశో లోకాంశ్చ శాశ్వతాన్" అని యాఫలము చెప్పబడినది. ఆచారమనగ ఆహారవిహారాదులయందు ఆరిమునకై ప్రతిదినము ప్రవర్తింపవలసిన క్రమము.

స్వస్థుడనగా నెవడు? నీరోగి—సమమైన వాతాది దోషములు, జాఠరాగ్ని, ధాతువులు, మలములు క్రియలు గలవాడుగను, నిర్మలమైన యింద్రియసముదాయము గలవాడుగను, మనస్సుగలవాడుగను నుండవలెను. "బ్రాహ్మే ముహూర్త ఉత్తిష్ఠేత్ స్వస్థో రక్షార్థ మాయుషః" అనగా నీరోగి యైనవాడు సూర్యోదయమునకు రెండుగడియల పూర్వము ఆయుః పాలనార్థమై నిదురనుండి మేల్కొనవలెను.

పిదప మలమూత్రాది వేగములను విసర్జించి ప్రక్షాళనము చేసుకొని దంతధావనము చేయవలెను. మలవిసర్జనానంతర మెనిమిదిమారులును, మూత్రవిసర్జనానంతరము నాలుగుమారులును చల్లని నీటితో బుక్కిలించి ఉమ్మివేయవలెను.

దంతధావనము

"అపోథితాగ్రం ద్వౌకాలౌ కషాయం కటుతిక్తకమ్;
భక్షయే దంతపవనం దంతమాంసా న్యబాధయన్."

అనగా ఉదయ సాయంతనములయందు వగరు, కారము, చేదుగా నుండు పుడకలలో నొకదానిని పుంచెవలె నములి దంతమాంసములకు బాధలేకుండ దంతధావన మాచరించవలెను. మరియు సుశ్రుతుడు "ఏకైకం ఘర్షయే ద్దంతం" అని కూడ చెప్పియున్నాడు. బంగారు,

ండి లేక రాగిరేకు, లేకపై పుడక బద్దతో నాలుకయందలి మలమును లగించవలెను.

"తథాస్యమలవైరస్యం కంఠూజిహ్వాస్యదంతజాః,
రుచివైశద్యలఘుతా భవంతి న భవంతి చ".

అని జిహ్వా నిర్లేఖనగణములు చెప్పబడియున్నవి. దంతధావనాంతరము పదునారుమారులు చల్లనినీటితో బుక్కిలించవలెను.

అభ్యంగము

అనగా తైలము పూసుకొనుట. "అభ్యంగ మాచరే న్నిత్యం" నుటచే ప్రతిదినము చేయవలెనని అర్థమగుచున్నది, గాని యట్లుచేయుటకు సాధ్యము కానేరదు. అందుచే నథమమున వారమునకు రెండుసారులైనను తైలమును పూసుకొనందగు. ఆపూసుకొనుటలో—

"శిరశ్శ్రవణపాదేషు తం విశేషేణ శీలయేత్"

అని యుండుటచే తల, చెవులు, పాదములక్రింద భాగము వీటియందు విశేషముగ పూసుకొనవలెను. అభ్యంగగుణ మీవిధముగ చెప్పబడియున్నది:

"...సజరాశ్రమ వాతహా, దృష్టిప్రసాద పుష్ట్యాయుఃస్వప్న సుత్వగ్దార్ఢ్య కృత్."

ఉద్వర్తనము

అనగా పరిమళచూర్ణములచే నలుగు పెట్టుకొనుట. శరీరదుర్గంధము, బరువు, చెయి కాళ్లు నచ్చుకొని పోవుట, దురద, శరీరము మీది మలము, అధికమగు చెమటవలన గల్గుదుర్గుణాదులు—ఇవన్నియు నలుగు పెట్టుకొనుటవల్ల నశించుచున్నవి.

స్నానము

ఉత్తమమైనది నదీస్నానము. తటాకస్నానము మధ్యమము. కూపస్నానము సామాన్యమైనది. భాండస్నానము వ్యర్థమైనది. నవరంధ్ర సమన్వితమగు దేహము మిక్కిలి మలినమైనదిగదా! తద్ద్వారములగుండా అహర్నిశములు మలములు స్రవించుచుండును. స్నానము వలన అట్టి మలములు శుద్ధియగును. "ద్వౌకాలౌ ఉపస్పృశేత్" అనగా నుదయ సాయంతనములందు రెండుసారులు దినమునకు స్నాన మాచరించ దగు. దిగంబరియైగాని, ఒక్కవస్త్రమును ధరించిగాని స్నాన మాచరించరాదు. మరియు నలసట తీరకమున్న స్నాన మాచరించుటగాని, స్నాన సమయమున జలమునందు మూత్రపురీషముల విడుచుటగాని, ఉమ్మి వేయుటగాని చేయరాదు.

"దీపనం వృష్య మాయుష్యం స్నాన మూర్జాబలప్రదమ్;
కండూమలశ్రమస్వేద తంద్రాతృడ్దాహపాప్మజిత్."

అని స్నానఫలము చెప్పబడియున్నది.

బలము

"బలాధిష్ఠానా మారోగ్యం తస్మాత్ బలం యత్నేన పాలయేత్." ఆరోగ్యమునకు బలము పునాది వంటిది; అందుచే సర్వప్రయత్నముల చేతను బలమును పాలించవలెను. బలము సహజము, కాలజము, యుక్తిజము అని మూడు విధములు. సహజమనగా పుట్టుకతో వచ్చునది. వయస్సు, లేక శీతోష్ణాది కాలములవల్ల గలుగునది కాలజము. వ్యాయామాహార విహారముల యోగముచేత గల్గునది యుక్తిజము.

అందుచే నిక వ్యాయామము, ఆహారము వీట్లగూర్చి యాలోచింతము.

వ్యాయామము

"శరీరాయాసజననం కర్మ వ్యాయామ సంజ్ఞితమ్." శరీరమున కాయాసము కల్గించు పని వ్యాయామ మనబడును. మరియు నేపరిశ్రమము శరీరమునకు స్థిరత్వము కల్గించునో, బలమును వృద్ధిచేయునో అట్టి శరీరచేష్ట వ్యాయామ మనంబడును. దాని పరిమాణమును గుర్తెరిగి యాచరింపవలెను. వ్యాయామానంతరము సుఖముగా శరీరమును మర్దనచేసుకొనవలయును.

పదునారువత్సరములకు లోబడిన బాలురు, డెబ్బదివత్సరములకు పైబడిన వృద్ధులు వ్యాయామ మాచరించ వగదు. హేమంత, శిశిర, వసంతములు వ్యాయామమునకుం దగుకాలములు. ఇతరకాలములందు తక్కువగ నాచరించవలసియుండును. దేహపటుత్వము, కాంతి, స్థిరత్వము, అగ్నిదీపనము మొదలగు గుణములు కల్గును. శరీర స్థౌల్యమును బోగొట్టుటకు వ్యాయామము సాటి వేరొక్కటి లేదు. అన్నిటికన్న "ఆరోగ్యం చాపి పరమం వ్యాయామా దుపజాయతే।" అనుటచే జక్కని ఆరోగ్యముకూడ కల్గును. "ప్రాక్ శ్రమాత్ వ్యాయామవర్జీ స్యాత్" అనుటవల్ల శ్రమ కలుగకపూర్వమే దేహపరిశ్రమము విడువవలెను.

ఆహారము

"న రాగా న్నా ప్యవిజ్ఞానా దాహార ముపయోజయేత్,
పరీక్ష్య హిత మశ్నీయా ద్దేహో హ్యాహారసంభవః."

అనగా అపేక్షవలనగాని, అజ్ఞానమువలనగాని యే యాహారమును పుచ్చుకొనరాదు. దేహ మాహారమువలన బుట్టినది గనుక దానిని జక్కగా బరిశోధించి హితమైనదానిని దెలిసికొని భుజించవలెను. ఉదయసాయంతనములు రెండే భోజనసమయములు. ఒక జామునకు లోపల భుజించిన నజీర్ణము పుట్టును. రెండుజాములు మించిన బలక్షయమగును. దానంజేసి మొదటి జామునందు భుజింపగూడదు. రెండవజాము అతిక్రమించకపూర్వము భుజింపవలెను. చేతులు, కాళ్లు, ముఖము కడుగుకొనక, నోరు పుక్కిలించక, పండ్లతో జక్కగ నములకుండ అన్నమునుగాని, మరి దేనినిగాని తినకూడదు. మరియు "నజాతు

భుక్తవాన్ ఖాదే న్మాత్రాం ఖాదే న్నభుక్షితః." అనగా భోజనము జేసినవెంటనే తిరిగి భుజింపరాదు. ఆకలి కల్గినపుడుకూడ మితముగా హితమగు నాహారము భుజింపందగుననుట.

వర్జనీ యాహార మీరీతిగా జెప్పబడియున్నది.

"భోజనం తృణకేశాది జుష్టం ముష్ణీకృతం పునః,
శాకావరాన్న భూయిష్ఠ మత్యుష్ణలవణం త్యజేత్".

ఆహారపరిణామ మెట్లనగా, ఉదరముయొక్క రెండుభాగములు అన్నముచేతను, ఒకభాగ మునకపానముచేతను నించి మిగతయొకభాగము వాతాదుల సంచారార్థము నశేషముగ నవలవలెను. భోజనానంతరము చల్లనినీటితో పన్నెండుమారులు పుక్కిలించవలెను.

నిద్ర

సుఖము, దుఃఖము; పెంపు, కృశత్వము; బలము, దుర్బలత్వము; పుంస్త్వము, నపుంసకత్వము; తెలివి, తెలివిలేమి; బ్రతుకు, చావు-ఇవన్నియు నిద్రాధీనములై యున్నవి.

"తస్మాత్ హితాహితం స్వప్నం బుద్ధ్వా స్వప్యాత్ సుఖం బుధః" అందువలన బుద్ధిమంతుడగు వాడు నిద్రయొక్క హితాహితమును చక్కగా దెలిసి నిద్రించవలెను. కాలము నతిక్రమించకుండ సాత్మ్యముగా రెండు లేక మూడుయామములు రాత్రియందు నిద్రించవలెను. రాత్రులయం దొకప్పుడు జాగరణము చేసినయెడల జాగరణ కాలములో నర్ధకాలము ఉదయమునందు భుజించకయే పరుండవలెను.

పాడుట, చదువుట, స్త్రీసంగమము, వ్యాయామము, దారి నడచుట-వీటిచే నలసినవారు, ఆహారము జీర్ణించుకొనలేనివారు, గాయములు, దెబ్బలు తగిలినవారు, బాలవృద్ధులు, బలహీనులు, అతిసారము కడుపు లేక రొమ్మునొప్పి వీటిచే బాధపడువారు, ఉన్మత్తులు, కృశులు హిక్కా-శ్వాసరోగులు, ఎత్తునుండి పడినవారు, కుపితులు, దుఃఖితులు, జాగరణము చేసినవారు, పగటినిద్ర యలవాటు గలవారు-వీ రెల్లరు పగటినిద్ర కర్హులు. క్రొవ్వుచే స్థూలముగ నుండువారలు, కఫస్వభావులు, రోగులు, స్నిగ్ధమైన ఆహారమును సేవించువారు, దూషీవిషాదులచే బీడింపబడువారు పగటి యం దెన్నడును నిద్రింపజనదు. గ్రీష్మకాలములో వాత వృద్ధియును, ఆదానకాల స్వభావమువలన అధిక రౌక్ష్యమును, నిద్రకు చాలకుండెడి స్వల్పరాత్రియును గల్గియుండుటవలన పగటినిద్ర ఎల్లరకు హితకరమైనది.

"దేహవృత్తౌ యథాహారః తథా స్వప్న స్సమాసతః" అనగా, శరీరపోషణ యం దెట్లాహారము ముఖ్యమై యున్నదో నిద్రయు నట్టిదిగా నున్నది.

విహారము

ఐదుదినముల కొకసారి తలవెంట్రుకలు, మీసము, గోళ్లు వీటిని కత్తిరించవలెను. ఎల్లప్పుడు చక్కగ నుతికిన బట్టలు కట్టుకొనవలెను. సుగంధద్రవ్యములను పూసుకొనవలెను. నోటిలో నుంచుకొనవలెను. తలవెంట్రుకలు చక్కగా దువ్వుకొనవలెను. పెద్దలవలె వస్త్రాలంకారాదులను ధరించవలెను. 'ఛత్రీ దండీ మౌళీ ఉపానసహితః యుగమాత్ర దృక్ చరేత్' అనగా-గొడుగు, కర్ర, తలగుడ్డ, జోడు వీటిని ధరించి రెండుగజములదూరము ముందునకు జూచి నడువవలెను. ఎదురుగాలి, అత్యధికమైనగాలి, ఎదురెండ, మంచు వీటిని వర్జింపవలెను.

సభయందు ముఖమునకు చేయిచాటు లేకుండ ఆవలింత, తుమ్ము, హాస్యము వీనిని జేయరాదు. శుభ్రతలేని చింపిగుడ్డలు, ఎముకలు, ముండ్లు, అమేధ్యము, వెంట్రుకలు, పొట్టు, వాటికప్ప, బూడిద, పుర్రెలు, స్నానము చేయుస్థలములు వీటిని విడువకదగును. గ్రామమున, పట్టణమున, దేవాలయమున, శ్మశానమున, నాల్గుత్రోవలు కలియుచోట, తటాకాదుల సమీపమందు, మార్గమునందు మూత్రపురీషాదివేగములను విడువరాదు. మరియు చాటులేని స్థలములయందు విడువగూడదు.

"నవేగాన్ ధారయే ద్ధీమాన్" బుద్ధిమంతుడగువాడు మలమూత్రములు, శుక్రము, వాంతి, వాతము, తుమ్ము, ఎక్కిళ్లు, ఆవలింత, ఆకలి దప్పి, కన్నీరు, నిదుర, శ్వాసము ఈ వేగముల నాపుజనదు. మరియు "ధారయేత్తు సదావేగాన్ రాగాదీనాం జితేంద్రియః." అని చెప్పియున్నారు. ఇంద్రియనిగ్రహుడై లోభము, శోకము, భయము, క్రోధము, మానము, నిర్లజ్జ, ఈర్ష్య, అత్యాశ, పరద్రవ్యాపేక్ష ఈ వేగముల నెల్లప్పుడు అణచవలెను.

"ప్రసంగాత్ గాత్రసంస్పర్శాత్ నిశ్వాసాత్ సహభోజనాత్,
ఏకశయ్యాసనాచ్చైవ వస్త్రమాల్యానులేపనాత్;
కుష్ఠం జ్వరశ్చ శోషశ్చ నేత్రాభిష్యంద ఏవచ,
ఔపసర్గికరోగాశ్చ సంక్రామంతి నరా న్నరమ్."

అనగా-దగ్గరగ మాటలాడుటవలనను, శరీరమునకు శరీరము తాకుటవలనను, ఊపిరివలనను, కలసి భోజనము చేయుటవలనను, ఒక్కపక్కపై పరుండుటవలనను, ఒక ఆసనముమీద కూర్చుండుటవలనను ఒకరు ధరించిన వస్త్రములు, మాలలు, లేపములు ధరించుటవలనను కుష్ఠము, జ్వరము, క్షయము, నేత్రరోగము, స్త్రీరోగములు మొదలగు నంటువ్యాధులు మనుష్యునినుండి మనుష్యునకు వ్యాపించును. అందుచే నట్టిపనులు మానవలెను.

కోపించువాని సమాధానపరచువాడుగ, భయపడువాని దిగులు తీర్చువాడుగ, దీనునియందు దయగలవాడుగ, "సర్వప్రాణిషు బంధుభూతః స్యాత్"-సర్వప్రాణులయందు బంధుభావము గలవాడుగ నుండవలెను. ఎల్లప్పుడును మంచినడవడిగల స్నేహితుని గపటరహితుడై సంపాదించుకొనవలెను. చెడుగొట్టులను దూరముగ వర్జించవలెను.

మరియు—"న అనృతం బ్రూయాత్; న అన్యస్త్రియం అభిలషేత్, న అన్యశ్రియం; నవైరం రోచయేత్." అనియు, "న మద్యద్యూతవేశ్యాప్రసంగరుచిఃస్యాత్"అనియు,"న పాపేపి పాపీస్యాత్"

అనియు, "న పీడయే దింద్రియాణి న చైతా న్యతిలాలయేత్." అనియు, "సంపద్విపత్స్వేకమనాః హేత్వాతావీర్ష్యేత్ఫలేనతు" అనియు, "కాలే హితంమితం బ్రూయా దవిసంవాది పేశలమ్." అనియు ననేక సద్వర్తననియమములు చెప్పియున్నారు.

మరియు "బ్రహ్మచర్య జ్ఞానదాన మైత్రి కారుణ్యహర్షోపేక్షా ప్రశమ పరశ్చస్యా దితి" అనగా బ్రహ్మచర్యము, జ్ఞానము, దానము, మైత్రి, కరుణ, సంతోషము వీటిచే ఆత్మప్రశాంతి పొందవలెననియు మొదలగు ననేకవిషయములు చెప్పియున్నారు. మన శాస్త్రమున స్వస్థహితచికిత్స శరీరమునకు, మనస్సునకు రెంటికినిగూడ చెప్పియున్నారు. అందు మొదటివిధమగుచికిత్సనే నేనిట వ్రాసితిని. రెండవది వ్రాయుటకు తావును లేదు, సమయమునుగాదు. మరియు శరీరస్వాస్థ్యము ననుసరించియే కదా యుండును రెండవదియగు మనఃస్వాస్థ్యము. అందుచే మన ప్రయత్నములు మొదట తొలుతటి దానియం దనువర్తించవలెను. రెండవది దాని ననుసరించుచునే యుండును గదా!

నగరగ్రామాదుల ఆరోగ్య రక్షణవిధులను గూడ శాస్త్రము లందు బహువిపులముగ వ్రాసియున్నారు. ప్రస్తుతవ్యాసమునందవి యెల్లనే వ్రాయ సమకట్టలేదు. వేరొకప్పుడు పరిశీలించెదము గాక.

పాఠకమహాశయులార! మానవుడు జీవించియుండువరకు ప్రాణరక్షణకార్య మాచరింపవలెనుగదా. అట్టి సంరక్షణోపాయముల సూక్ష్మముగ నే నిందు చదువరులనే గ్రంథపఠనమందు ప్రోత్సహించుననుద్దేశ్యముతో బొందుపరిచితినని తొలుతనే తెల్పియుంటిని. మరల తెల్పితిని. భగవంతు డనుగ్రహించుగాత.

ఉమర్ ఖయాము-ఈశ్వరుఁడు

ఉమర్ అలీషా గారు

ఏను భవన్మహామహిమ నిందు జనించితి నీకతాన నిం
దేను ప్రవర్ధమానుఁడయి యెమ్మెనలారితి నూఱువర్షముల్
పూని యఘంబులన్ సలుపఁ బూనెద నీదయ పెద్దదో మదా
ధీన యఘంబు పెద్దదొ విభీ! యిఁక నిన్నుఁ బరీక్ష సేసెదన్.

అక్కట కాలమెల్ల వృథయై చనె దుర్విషయప్రసక్తిలోఁ
జిక్కి నిషేధముల్ మెసవి చేస్పడి పాపమలీమసంబులన్
బొక్కి భవన్నియుక్త హితమున్ బొనరింపక నేడు నీదెసన్
మ్రొక్కఁగ వచ్చినార మిట మోమునఁ గజ్జల మావహింపఁగన్.

చెప్పుము పాపముల్ నరులు చేయనివా రెవరో జగంబునన్
జెప్పుము పాపముల్ నరులు చేయనిచో బ్రతు కెట్లు సాగునో
తప్పులు మేము చేసెదము దండన నీ వొనరింతువేని నీ
గొప్పతనంబు మా కిడిన కొద్దితనం బిఁక నేది యీశ్వరా!

నీదయపైని భార మిడ నేర్తుమె కాని వృథా తపస్సుపై
గాదల పాపపుణ్యములఁగాదు; భవత్కృపఁ గల్గెనేని నా
మోదముతోడఁ బాపియును మోక్షము నొందు ముముక్షుఁడైన మున్
నీ దయ లేనిచో నరక నిర్ఝరియే గతి గాదె యీశ్వరా!

ఏ నరిషట్కమున్ గెలువనెంచిన నామతి యేదో లోపముల్
బూని యొనర్చు మాన దఘపుంజము నీదయచేతఁ బాపి నా
పైని ననుగ్రహింతు వభవా, యటులైనను నీదుమ్రోల నే
నే నొనరించినాఁడ నఘమే గతి లే దననేర్తు సిగ్గగున్.

ఏను మహాఘపుంజముల నెన్నిటినో యొనరించినాఁడ నా
ప్రాణము మేను వానికయి యాహుతి యయ్యెడుఁ గాన నీశ్వరా
నీనయభక్తి సల్పుదును నిక్క బతిమాలుచు నాదుపాపముల్
మాఁనుప వేఁడుచుంటి ననుమానము మాని దయన్ దలంపుమా.

ఏల మదీయప్రార్థనము నీమహిమంబునకంటె మించునే
యేల మదీయపాపములు నీమహనీయత డిందు సేయునే
యేల నిబద్ధు సేతు విటు లీశ్వర వీడుము పెద్దకాలమున్
దాళియె పట్ట దీవు త్వరితంబుగ వీడెదవం చెఱుంగుమున్.

ఓ వ్రుమ రేల పాపముల కూరక చింత నొనర్చె దీవు నీ
ఘానము తల్లడిల్లినను వచ్చెడి దున్నదె లేశమైన నీ
భూవలయంబునన్ గెలుపమున్ బొనరింపనివో శరణ్యమా
దేవుఁ డొసంగు నెవ్వనికి? దీనుల నే కద కాఁచు నాతఁడున్.

ఓ కరుణాళు! నీవు కరుణోదధివై మముబోఁటి పాపులన్
గైకొని కాచుటే కరుణ కావున స్వర్గమునందు పాపులన్
జేకొనవేమి నీతపము చేతనె ముక్తి యొసంగెదేని అ
య్యో! కరుణాళువన్ బిరుద ముండునె కావున మమ్ముఁ బ్రోవుమిా,

తపసున కుంకువగా నీ-యపవర్గ మొసంగెదేని యది విక్రయమా
స్వపా యనఁ జెల్లదు నీ కది-యపకీర్తికరంబు గాదె యారయు మభవా.

అక్కట నీవు దగ్ధనరకాగ్నిని బ్రజ్వలనం బొనర్చుచోఁ
బొక్కుచు నెంతకాలము ప్రభూ, కరుణింపు మటంచు వేఁడుచున్
మ్రొక్కెద విట్టు లీశ్వరుని మ్రోలఁ బడంపడి ఓవు మర్ ఖయ్యా
ఎక్కడినుండి వచ్చితివి యీశునకున్ దయ నేర్పిపెట్టఁగన్.

సీత సతీత్వము

శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మ గారు

పరమపావనమైన మన భారతభూమి పూతచరితలగు సాధ్వీమతల్లులకు బుట్టినిల్లు. కష్టసహిష్ణుతయందును, ధైర్యశీలతయందును, దయాధర్మశాంతవాత్సల్యాది సద్గుణసంపత్తియందును నసదృశలగు మహిళామణుల కాటపట్టగుటవలననే కడిగిన ముత్యమువలె, కరగించిన యపరంజివలె, సానబట్టిన రత్నమువలె మన భరతఖండము నాటికిని నేటికిని నసమానకాంతితో విరాజిల్లుచున్నది.

మన శ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహాసచారిత్రాది సమస్త గ్రంథములందును నిట్టి యమూల్యములగు సాధ్వీమణుల సచ్చరిత్రములు విరివిగ వివరింపబడియే యున్నవి. అయినను నిట్టి మహనీయచరితల చరిత్రము లెన్నిమారులు లిఖించినను స్మరించినను పర్వితచర్వణదోషము లేదు. అల్పమతులును, నజ్ఞానలును నగు నాధునికస్త్రీలు వాని నెన్నిమారులైన స్మరించి వారిశీలము నలవరుచుకొనవలసిన వారుగా నున్నారు.

శీలవతులలో నెల్ల మేటి సీత. ఆమె మహారాజపుత్త్రి; మహారాజపత్ని. కాని ఆమెజీవితములోని విశేషభాగము దయనీయమైన కష్టములతోనే కడచినది. ఆకష్టసహిష్ణుతయందు సీత భూపుత్త్రియను నామము చెల్లిపోయినది. సీత జీవితమెల్ల పరికించితిమేని యామె యసమానక్షమాసంపత్తిని ప్రత్యంశమునను బరికింపగలము. క్షమయందు సీత అసదృశ. క్షమయే సీత. సీతయే క్షమగా బుట్టియుండె ననినను నతిశయోక్తి కాదు. క్షమయందే యామె సతీత్వమెల్ల రాణించినది.

శ్రీరాముని యువరాజపట్టాభిషేకమునకు సర్వసంభారములు సిద్ధమైనవి. పుర మలంకరింపబడినది; రాచనగరు లలంకరింపబడినవి; మహారాజులు, ఋషులు మున్నగువా రెందఱో తమయుత్సవసందర్శన కుతూహలురై వచ్చి పట్టణమంతటను విడిసిరి; మంగళతూర్యఘోషణములతో పురము ప్రతిధ్వనించిపోవుచున్నది; సీత యుత్సాహమునకు గూడ మేరలేదు. రాచపుత్త్రికి పెనిమిటి పట్టాభిషిక్తుడగుటకంటె మిన్నయగు నానంద మెద్ది గలదు? పట్టాభిషేకోచితలాంఛనాలంకృతుడై తనప్రియుడగు శ్రీరామచంద్రుడు డేతెంచునని జానకి యెదురుతెన్నులు చూచుచున్నది. ఇంతలో మంథరాదుస్తంత్రప్రయోగమువలన మహారాజగు దశరథేశ్వరుని కైకేయి కోరిన రెండువరములు శ్రీరాముని పట్టాభిషేకము నాపుటయే కాక నతని నరణ్యవాసమునకుగూడ నేగునట్లు చేసినవి.

అడవికి వెళ్లవలసినది రాముడే! సీతారాములు వెళ్లవలెనని కైక కోరలేదు. దశరథు డాజ్ఞాపింపలేదు. వెలుగుతో నీడయు, నగ్నితో వేడిమియు తోడుగుట సహజమే! దానికి ప్రత్యేకశాసన మెందులకు? వెలుగునీడలవలెనే, అగ్నితేజములవలెనే యైక్యమైపోయిన ప్రణయస్వరూపులు సీతారాములు. వారొకరిని విడిచి యొక రెట్లుండగలరు? పెనిమిటి యడవులలో గాయగసురుల మెసవుచుండ నాతని సహధర్మిణియగు సీత సమస్తభోగైక నిలయమగు నంతఃపురమున నెట్లుండగలదు? శీలవతియగు సీత యట్టి ధర్మేతరక్రియ కంగీకరించునా? రాముడు సీతను జేరి, "సీతా, నే నడవులకు వెళ్లవలెను. బహుకాలము గాదు; పదునాలుగేండ్లు మాత్రమే. క్షణములో గడపివత్తును. నీ విచ్చటనే యుండుము" అనెను. ఆపలుకులాలించుటతోడనే సీత నిర్విణ్ణయై నేల గూలినది. అది పట్టాభిషేక మాగిపోయెనను చింతచే గాదు; కైకాదశరథులు తన పెనిమిటి నడవులపాలు చేసిరే యనుదుఃఖముచే గూడ కాదు; తన ప్రాణప్రియుడగు శ్రీరామచంద్రుడు తన్నువీడి యొంటరియై యడవుల కేగెద ననుటచేతనే. అడవులలో గలిగెడి మృగములబాధలు, రాక్షసులతొందరలు, త్రోవనడచుటయందలి కష్టములు, వల్కలాజినముల ధరించుటలు, వన్యఫలముల మెసవుటలు నాదిగాగల వనవాసక్లేశములనెల్ల శ్రీరాముడు సీతకు వివరించి చెప్పెను. కాని యవేవియు శ్రీరాము నెడబాసి యుండుటంతటి కష్టములుగా సీతకు దోచలేదు. పతి ననుగమించుటయే తననిశ్చయమని సీత దృఢముగా బలికినది. రాముడు కాదనకుండ తీసికొనివెళ్లినాడు. సుకుమారసుందరశరీరయు, మహారాజకుమారియు నగు సీత యంతఃపురమును విడనాడి, చీనిచీనాంబరము లుజ్జగించి, రుచిరాన్నముల విసర్జించి, కఠినశిలాకంటక పరివృతములగు నరణ్యమార్గములకు పతివెంట నడచినది.

ఆ సుకోమలగాత్రిని నడవులలో శ్రమపెట్టవలసివచ్చినందులకు శ్రీరాముడు చింతించినాడు. లక్ష్మణుడు చూడలేక కైకపై క్రుద్ధుడైనాడు. కాని అపారక్షమాశీలయగు సీత తమవనవాసక్లేశములకు గారణభూతులైన మంథరను గాని, కైకను గాని పల్లెత్తి యొక్కమాటయైనను ననలేదు.

సీతారాములు కలిసియున్నంతవఱకు వారి కరణ్యావాస మెంత మాత్రము కష్ట మనిపింపలేదు. అంతఃపురోద్యానవిహారమువలె నానందదాయకమే యైనది. కాని ఆయరణ్యమందైన సీతారాములు కలిసి యుండుట ఈశ్వరసంకల్పము గాదు. ఏ ప్రాణప్రియుని విడువలేక సీత తా నగ్రాటవి కేతెంచెనో, ఆ ప్రాణప్రియునకును నామెకును నెడబాటు గల్గించుటయే విధాత సంకల్పము. రామలక్ష్మణులు పర్ణశాల యందు లేనితఱి చూచి పరదారాపహరణాభిరతు డగు రావణుడు కపటవేషమున వచ్చి సీతను గొనిపోయి తనలంకాపట్టణమునందలి యశోకవనమునందు మృత్యువును బ్రతిష్ఠించుకొనినట్లు ప్రతిష్ఠించుకొని నాడు. అచ్చట—

క. "దానవనాయకు చేఁజిక్కి
జానకి యురిఁ బడిన హరిణశాబము పోలెన్
మానిని సంతత భర్తృ
ధ్యాన వివశ యగుచు నుండెఁ దాపం బెసఁగన్."

మానవతియగు యువతికి దుశ్శీలు డగు పరపురుషునిచే జిక్కుపడుటకంటె మిన్నయగు దుస్సహదుర్భరదుఃఖము వేరొండు గలదే! ఆదుశ్శీలునిచే పట్టుపడిన క్షణముననే సీత యసువు లెగిరిపోవలసినదే! కాని సీత సుకోమలహృదయమునందు వజ్రకఠినసదృశ మగు ధైర్యము గలదు. ఆ ధైర్యకవచమువల్లనే యామె జీవములు వీడక నిలిచియున్నది. [illegible] కాక చచ్చుటకూడ నామె కిష్టములేదు. ఆమె చావును గోరినయెడ [illegible] నేపైటకొంగుతో నురిబోసికొనినయెన నసురుల విడిచియే [illegible] డును. కాని యామె మరణించుటకే ప్రయత్నింపలేదు. ఏలయందురా? సీత పతిగతప్రాణ. శ్రీరామచంద్రునియం దామెకు మహాప్రేమ. రామునకును సీతయనిన మిక్కిలి మక్కువ. ఒక్కమాట, ఒక్కపత్ని, ఒక్కబాణము గలవా డనుబిరుదును బొందిన పురుషశ్రేష్ఠు డాతడు. అట్టిరాముడు— సీత తాను ప్రాణమువిడిచినచో దనవియోగదుఃఖముచే రాముడును ప్రాణము విడుచును. అంత నిఖిలలోకసంతాపకరుడైన రావణుడు మృత్యుభీతి లేక చిరకాలము భూమిపై మనును. మానవతీ మనఃకంటకుడగు రావణుడు జీవించుటయు, శ్రీరామచంద్రుడు నశించుటయు సీత కిష్టమా? ఎంతమాత్ర మిష్టములేదు. కాన రావణుని శీఘ్రముగా నిర్మూలింపదలచుచో దాను ప్రాణములతో నుండుట యవసరము. తాను బ్రతికియుండిననేకాని రాముడు రావణసంహారమున కుపక్రమింపడు. ఇన్నియు యోచించి రాక్షసాంతఃపురనివాస మను దుర్భరక్లేశమును సీత సహించినది. ఈవిధముగా సీత పదిమాసములు రావణమందిరమున కేవల ముచ్ఛ్వాసనిశ్వాసమాత్ర ప్రాణముతో నిలిచినది.

రావణుడు బలవంతుడే! సాహసవంతుడే! పరస్త్రీమోహపాశబద్ధుడే! అయిన నేమి? దినమణికిరణముల దివాంధమువలె సీతాదేవి యొక్క దుర్నిరీక్ష్యమైన పవిత్రతేజమును ఆమోహాంధుడు చూడలేకపోయినాడు. కణకణలాడు నవలపురాశివలె నున్న యామెనుస్పృశింప లేకపోయినాడు. కాన దూరమునుండియే బతిమాలినాడు; ప్రాధేయపడినాడు; తన సంపదల నేకరువు పెట్టియు, తన ప్రతాపము నుగ్గడించియు నామెను మోహపెట్టి వశపఱచుకొన యత్నించినాడు; కాదనినప్పుడు సంహరించెదనని భయపెట్టినాడు; కాని సీత చలింపలేదు. మహాధైర్యముతో దన ప్రాణనాథుఁ డగు శ్రీరామచంద్రుని బలశౌర్యము లుగ్గడించి రావణుని తృణీకరించినది. తాను నిస్సహాయయగు నబలయై యుండియు జగత్త్రయశాసనదక్షుడైన రావణుని నెదిరించిన జానకి సాహసము మహోత్కృష్టమైనది. అదే సమయమున మహాభక్తు డగు హనుమంతునకు సీతాదేవి సందర్శనలాభము గలిగినది. ఆమె యుండినవిధమును జూచియు నక్కడ రాముడున్న విధము తలచియు—

క. "ఈరామునునం జెప్పుడు
నారామునియంద యుండు నారామునునం
బీరామునంద యుండును
గోరవ్యసనము లిరువురకు సమానంబుల్."

క. " ఇరువురుఁ జిత్రంబులనోం
జోరువులఁ జెడఁబాసి యునికి నొక్కడ దారోం
గోరులఁ గనఁ దివురు నాశా
భరముల నున్నారు తెగక ప్రాణమ్ములతోన్."

అనుకొనినాడు హనుమంతుడు. సీత యాంజనేయునిచే బంపిన సందేశము కృత్రియాంగనోచితమైనది. అట్టియెడ దా నెట్లున్నదియు వివరించుచు సీత పలికినపలుకులు తెల్లు తన రామాయణమునందు వర్ణించి మనోవాక్కాయకర్మములచేత గూడ సీతయున్న తెఱగును తన యక్షరమాలికచే చిత్రించి మన మనోనేత్రములకు గోచరము నట్లు చేసినది. ఆపద్యరత్నము నీసందర్భమున స్మరించుట యప్రస్తుతము గాదని తలంచెదను.

"సీ. నిడుదపెన్నెఱివేణి జడలుగా సవరించి
మలినజీర్ణాంబరం బొలియఁ గట్టి
భూమీరజంబు విభూతి పూఁతగఁ బూసి
తన దివ్యమూర్తిఁ జిత్తమున నిల్పి
నిరశనస్థితితోడ నిలిచి భూశయ్యను
బవళించి నిదుర దూర్పడఁగ విడిచి
తారకబ్రహ్మమంత్రంబుఁ బఠింపుచుఁ
గఠినరాక్షస దురక్షగములలోన
నహిత లంకామహాద్వీప గహనసీమఁ
దపము సేయుచు నున్నాను దన్నుఁ గూర్చి
నాకుఁ బ్రత్యక్ష మగు మని నాథునకును
విన్నవింపుము సత్వసంపన్న, నీవు!

వానర సేనాసమేతుడై శ్రీరామచంద్రుడు సేతువు గట్టి, సముద్రముదాటి, లంక ప్రవేశించి, అనుజ పుత్ర మిత్రామాత్యభృత్య

సమేతముగా రావణుని సంహరించినాడు. రావణ సంహారము విని సీత మిక్కిలి సంతోషించినది. తన ప్రాణప్రియుడగు శ్రీరామచంద్రుని మరల నేత్రానందకరముగ సందర్శించు భాగ్యము గలిగెనంగులకు హర్ష నిర్భరచేతస్కురా లైనది. సముచితశృంగారముచే సీతరాముని సన్నిధికి తీసికొని రాబడినది. రాము డామెను కన్నెత్తి చూడలేదు. "లోకకంటకుడగు రావణుని బరిమార్చుటయు, నీకు బంధవిమోచనము గావించుటయు మాత్రమే నాలక్ష్యముగాని, సీతా, నీయందు నాకు బరిగ్రాహ్యబుద్ధి లేదు. నీయిచ్ఛవచ్చినతావునకు వెళ్ళవచ్చు"నని వెంగమోటమిలేకుండ బలికినాడు. హృదయవిదారకములగు నాపలుకు లాలించి సీత మూర్ఛపోయినది. శ్రీరామచంద్రు డావిధముగా దన శీలమును శంకించి తృణీకరించునని సీత యెప్పుడును భావించి యుండలేదు. కలనైన నూహించియుండని విపత్తి యామె నెదుర్కొనినది. ఆమె శ్రీరామునియం దుంచిన విశ్వాసమునకు ప్రతిఫలముగా నాత డాడిన వాక్కులు నిజముగా నతి దారుణములైనవి; మహాకర్కశములైనవి. శ్రీరామునివంటి పత్నీప్రియునినోట వెలువడవలసినవి కావు. సామాన్యస్త్రీయై యుండినచో నప్పుడు తాల్మి వహించియుండజాలదు. కాని వైదేహి యప్పుడుగూడ తనకు నైజమగు నోర్మిని వీడలేదు. పరుష ములు పలుకలేదు. "హనుమంతునిచే నానవా లంపుటకంటె నన్ను పరిగ్రహింపనని వర్తమాన మంపిన బాగుగ నుండు నే; నేనప్పుడే యసువుల బాసి యుందునే" అనిమాత్రమే సీత పలికిన పలుకు. మఱియు నొక విషయమునుగూడ సీత చెప్పినది. ఏమనగా, "పరపురుషుని చేతియం దుండి వచ్చిన నన్ను మీరు శంకించుట సహజమే. మన వివాహకాల మందు సాక్షియై యున్న అగ్నివలననే నాశీలమును బరిశీలించి, శుద్ధచరితనని రుజువైనచో నన్ను బరిగ్రహింపుడు; లేదా, పరిత్యజింపుడు" అని పలికినది. రాము డంగీకరించినాడు. లక్ష్మణుడు [illegible] సొద పేర్చ సీతయందు ప్రవేశించినది. జానకిపవిత్రయై యున్నది వేడిమి కంటె దహనుని వేడిమి యెక్కువ తీవ్రము కాదెవో! అనలుడు చల్లబడిపోయినాడు. సిగపూవు వాడకుండ సీత అగ్నినుండి యీవలకు వచ్చినది. సువర్ణ [illegible] సువర్ణముయొక్క మంచిచెడుగులను నిరూపించుకొనుటకు నగ్నియందు తప్పపఱచి మారుకొనునట్లే శ్రీరాముడు సీత నగ్నియందు కాల్చి నాణెము నిర్ణయించుకొనినాడు. [illegible] తలు, ఋషులు గూడ సీత శుద్ధచరిత పరిగ్రహింపుడని నమ్మి బలికినారు. మహాదారుణదహనజ్వాలల జొచ్చియు కసుగందని వైదేహిని రాముడు సంతుష్టుడై పరిగ్రహించి, పుష్పకవిమానము, నెక్కించుకొని, అయోధ్యానగరమునకు దోడ్కొనివచ్చినాడు. అప్పటివి సీత యెన్ని సుగుణములచే దననాథుని వశపఱచుకొనెనో పోతన యిట్లు చెప్పినాడు:

ఆ. "సిగ్గుననుట గల్గి సింగారమును గల్గి
భక్తి గలిగి చాల భయము గల్గి
నయము ప్రియము గల్గి నరనాథుచిత్తంబు
సీత దనకు వశము సేసికొనియె."

దుస్సహములగు వనవాసక్లేశముల నెల్ల మఱచి సీతారాము లొక దినముగ నానందముగ గడపుచుండిరి. కౌసల్యాసుమిత్రాది సతీమణు లెల్ల హర్షనిర్భరచేతస్కులు కా, సీత గర్భవతియైనది. వేకటిసౌభాగ్య ముల నొప్పు నిల్లాలిని జూచి శ్రీరామచంద్రుడు మేరలేని యానంద మందెను.

"మనః ప్రసాద సౌమ్యత్వం మౌన మాత్మ వినిగ్రహః,
భావసంశుద్ధి రిత్యేత త్తపోమానస ముచ్యతే." —గీత.

"మనోనైర్మల్యము, సద్వృత్తియు, మితముగా మాటలాడుటయు, మనోనిగ్రహమును కపటములేమియు, మనస్సునకు సంబంధము లైన తపస్సు"లని శ్రీభగవద్గీతలో చెప్పబడియున్నది. కావుననే సుజనులైనవా రానియమమును బాటించి మితముగా భాషింతురు. అనవసరముగ వాగ్వ్యయము సేయరు. కాని పామరులు వాగ్వ్యయము వలని ప్రమాద మెఱుంగరు. నోటికి వచ్చినట్లెల్ల వ్యర్థముగ ప్రలాపింతురు. [illegible]వలన నొక్కొక్కప్పు డెంతయో నాపద తటస్థించును.

అగ్నిపరీక్ష చేసి యెల్లరచే పరిశుద్ధురా లనిపించుకొని రాముడు సీతను బరిగ్రహించెను. ఇక నామె నాక్షేపింపవలసిన పనిలేదు. కాని పామరులూరకొనరుగదా! పదిమాసములు పరపురుషుని చేతిలో నున్న సీతను రాముడు పరిగ్రహించెనని పామరులు కొంద ఆక్షేపించిరి. రాముడు ప్రజారంజకుడు; ప్రజాక్షేమాభిలాషి; ప్రజాభీష్టానువర్తి.

"యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదే వేతరో జనః,
స యత్ప్రమాణం కురుతే లోక స్తదనువర్తతే." —గీత.

అనగా, శ్రేష్ఠుడు చేసినా [illegible]రించునో దానిని ప్రమాణముగా గైకొని యితరు లెల్లరు దాని ననుకరింతురు అని తాత్పర్యము. కాన లోకమున [illegible] లేక యుండవలెనని రాముని సంకల్పము. కాన లోకములో దనవిషయమై యాక్షేపణీయ ముగానున్న సీతను బరిగ్రహించుటయను లోపమును సీతను బరిత్యజించి బాపుకొనవలెనని శ్రీరామచంద్రుడు నిశ్చయించెను. కాన తాపసాశ్రమ ము[illegible] వ్యాజమున సీతి నడవిలో [illegible]ంచి రావలెనని రాముడు లక్ష్మణుని కాజ్ఞాపించెను. అగ్రజాజ్ఞాబద్ధుడగు లక్ష్మణుడు అమలచరితయగు సీతను అడవిలో విడిచివచ్చెను. భర్తతో నరణ్యవాసము సేయుటకంటె నొంటరియై యరణ్యమున నుండుట మిన్నయైన దుఃఖముగదా! అట్టి మహావిపత్తి మహారాజపత్నియై, నిండుచూలాలై యున్న సీత నెదు [illegible]. మహాక్షమాశీలయగు సీత యప్పుడుగూడ సంభ్రమము చెంద [illegible]; పతిపై నిందయు లేదు; లోకుల నిందింపలేదు. రాము డేక దన్ను బరిగ్రహించుట[illegible]—కాన నసువులబాయవలెనని తలంపలేదు. ఆమె స్వైరపడి మరణించిన గర్భమున నిర్భయులై యున్న యర్భకులుగూడ మరణింతురు. రాము డేకపత్నీవ్రతుడు. సీతగర్భమున నున్న యర్భకులే నశించినరాముని కింక సంతానప్రాప్తియే లేదు. రామచంద్రునివంశ మింక నిర్వంశమై పోవును. ఇన్నియూ గాము లాలోచించి మహాధైర్య

భీష్ముని కౌరవసేనకు అధిపతిని జేయుట

"మొగలుచిత్రము"—అక్బరుచక్రవర్తియొక్క సొంత రాజంనామాలోని యొక వర్ణచిత్రమునుండి

శీలయగు సీత వాల్మీకాశ్రమము సేరి యిరువురు తనయులను గని, వాల్మీకమహామునిచే యా బాలురకు జాతకర్మాదిభవ్యకర్మల నడిపించి, వేదాదివిద్యల నేర్పించి, శ్రీరామచంద్రునకు సమర్పించినది. ఆసమయమున,

ఆ. "సీత ముద్దరాలు చిత్తవాక్కర్మంబు
లందు సత్యమూర్తి యమలచరిత
పుణ్యసాధ్వి విడువఁబోలదు చేకొను
రవికులాబ్ధిచంద్ర, రామచంద్ర."

అని వాల్మీకమహాముని శ్రీరామచంద్రున కెఱిగించినాడు కాని ప్రజాభీష్టానువర్తియగు శ్రీరామచంద్రమూర్తి చేకొనవలెనని సీతవంక చూడలేదు. చేకొనుమందురా? యని ప్రజలవంక జూచినాడు. ప్రజలు ఊమ్మనలేదు. నిస్సందేహముగ బరిగ్రహింపుమని రామున కనుజ్ఞ నీయలేదు. అంత నిరాశుడై రాముడు చూచిన యొక్క చూపుతో హతాశయై సీత యసువుల విడిచినది. ఈవిధముగా మహాసాధ్వియగు జానకి పామరజనులవాదులకు బలియైపోయినది. ఇట్లు జీవితాంతమువఱకు నొకవిధముగా లెక్కకుమిక్కుటములైన కష్టము లనుభవించుట జేసి యే స్త్రీయైన నెక్కువకష్టపడుచున్నచో "సీతమ్మ కష్టాలు పడుచున్న"దని చెప్పుట లోకసామ్యమైపోయినది. అనగా, సీత పడినకష్టములకంటె మిన్నయైన కష్టములు లోకములో లేవన్నమాట. సీత సిగ్గు, సింగారము, భయము, భక్తి, నయము, ప్రియము అను ఆఱు సుగుణములచే దననాథుని చిత్తము వశము చేసికొనియెనని పోతన కవీంద్రుడు తన భాగవతమునందు వర్ణించియుండెను. కాని తన యపూర్వ క్షమాగుణముచే సీత యఖిలభారతీయుల హృదయమును వశము చేసికొని యున్నది. ఆమె సతీత్వమెల్ల యొక్క క్షమాగుణమునందే యత్యధికముగా రాణించినది. ఇటు లనుటచే నామెయందు తక్కుంగల సుగుణములు లోపించెనని భావము కాదు. సీత సకలసద్గుణసముపేత. సతీత్వమున నేమియో యామె జీవితమునందు రాణించినట్లు మఱియొక స్త్రీ జీవితమునందు రాణించి యుండలేదు. కాని ఇతోధికముగ నామె యందు ప్రకాశించినది తాల్మి. అడవుల కేగునపుడు తాల్మి; రావణునిచే జెఱబడినపుడు తాల్మి; రాముడు క్రూరల నడవులకంపినపుడు తాల్మి; ఎప్పుడు తామసమున కవకాశము గల్గెనో అపుడెల్ల సీత ధైర్యముతో గూడిన తాల్మియే వహించినది.

కావుననే శ్రీభగవద్గీతయందు,

"కీర్తిశ్శ్రీ ర్వాక్చ నారీణాం స్మృతిర్మేధా ధృతిఃక్షమా" అని నాడు శ్రీకృష్ణస్వామి. అనగా, "స్త్రీలయందు కీర్తిలక్ష్మి, వాక్కు, తెలివి, బుద్ధి, ధైర్యము, ఓర్పు నేనే" అని అర్థము. ఇన్ని సుగుణములను గలిగియుండుటచేతనే సీత దేవ్యంశ సంభూతగా బూజింపబడుచున్నది.

భారతహృదయములందు జానకి గలస్థానమత్యున్నతమైనది. పాటలుగను, పద్యములుగను, కథలుగను, కావ్యములుగను పరమపావనమైన జానకీదేవి చరితము పండితపామరభేదము లేక యెల్లరచే గీర్తింపబడుచున్నది. వివిధవిధములగు గేయములుగా రచియింపబడియున్న యామె కష్టగాథలు పాడి, కనికరించి, దుఃఖివశలై కన్నీరువిడుచు వృద్ధురాండ్ర నెందరనో మనము నిత్యము చూచుచుందుము. ఆబాలవృద్ధముగ నందఱు నెఱిగియున్న యిట్టి సీతా సతీమణిచరిత్రమును దెలుపుట దివిటీతో దివాకరుని జూపుటవలె బరిహాసాస్పదమని నే నెఱుగుదును. అయినను నా సతీమణి సత్సతీత్వము నొకపరి భక్తితో స్మరింపవలెనను నిచ్ఛయే నన్నీ వ్యాసమును వ్రాయ బ్రేరేపించినది. విజ్ఞు లిందలి దోషముల సైరింప వేడెద. పవిత్రతకు దానలమై, క్షమకునికిపట్టై, ధైర్యమునకు గాణాచియై, పతిభక్తికి తావై యొప్పెడి జానకీదేవి సతీత్వము భారతమహిళామణుల కాదరణీయమై యొప్పుచున్నది. ఆంధ్రయువతీమణులెల్లరు శ్రీవైదేహిచరితమును బలుమాఱులు బఠించి యామెవలె సతీత్వమును బడయ యత్నింతురుగాక!

ఆవేదన

కొంపెల్ల జనార్దనరావు గారు

అంటి తొలఁగింపఁజాల మదర్పితములు
ముగ్ధకుసుమముల్ కసుగంది పోవునేమొ!
తహతహ నడంపఁజాల- నీదర్శనమున
నొడలు పులకించు ధన్యత నొందవలయు!

ఆశుభపవిత్రపూజనావేశ గరిమఁ
ద్వన్మధురమూర్తినే కప్పివైచెఁ దుదకు
ఆర్ద్ర మోహన సురభి లతాంతచయము,
పరమభక్తి పరిప్లుత భావచయము!

నీరసిల్లిన నిష్ఠావినీతి నిపుడు
మ్రొక్కికొందు పేదమనస్సు బూరటిల్ల:
తహతహ నడంపఁజాల నీ దర్శనమున,
కంటి తొలఁగింపఁ జాలఁ ద్వదర్పితముల!

హిందూదేశవ్యవసాయాభివృద్ధి

దరిశి చెంచయ్య గారు, బి. ఎస్ సి.

1. ప్రతిదేశమందును ప్రజలలో నెక్కువభాగము వ్యవసాయముపలననే జీవించుచుండుట మనకు తెలిసినవిషయమే. ఇతరదేశములకంటె, మనదేశమందు వ్యవసాయమే యాధారము చేసికొన్నవారు ఎక్కువగా నుండుటచేతను, ఇతరవృత్తులవలన జీవించెడివారు అతిస్వల్పసంఖ్య యగుటవలనను, మనదేశాభివృద్ధి కోరువారు వ్యవసాయమభివృద్ధి గాంచుమార్గముల వరసి, వ్యవసాయదారుని, అందువలన దేశమును ఎక్కువ ద్రవ్యవంతము చేయుటకు ప్రయత్నింపవలెను.

2. మనదేశమున వ్యవసాయవృత్తి విద్యావంతుల నెందుకు ఆకర్షింపలేదు? పశ్చిమదేశీయులలో చాలమంది విద్యార్థులు దానినే ముఖ్యవృత్తిగా చేసికొననేల? ఈదేశమందలి వ్యవసాయకళాశాలలలో నారితేరినవారుకూడ ఈవృత్తి వదలి యుద్యోగములకు పోనేల? వ్యర్థికులభూములు పయితము సాగుచేయబడుటకు విద్యావంతులు కానివారి స్వాధీనము చేయుట విచారకరమైనవిషయము కాదా? వీటి కన్నిటికిని సమాధానము మనదేశమందు వ్యవసాయము ఇతరవృత్తులయందలి ప్రతిఫల మిచ్చుటలేదు. విదేశములలో విద్యావంతులకు వ్యవసాయవృత్తి లాభకారిగా నుండుటకును, మనవిద్యావంతులకు లాభకారిగా నుండకపోవుటకును కారణములు ఏవో తెలిసికొనుట మంచిది. భూములనుండి ఏపద్ధతులవలన ఎక్కువఫలితమును పొందగలరో, వాటిని నేర్పుటయందు విదేశముల వ్యవసాయకళాశాలలలో ఎక్కువ శ్రద్ధ పుచ్చుకొందురు. ఏయేభూమిలో ఏయేపైర్లవలన ఎక్కువలాభము సంపాదింపవచ్చునో అట్టి శాస్త్రపద్ధతులను వారు పఠించుచున్నారు.

3. మైసూరురాష్ట్రవ్యవసాయశాఖవారు ఈలాగున వ్రాసిరి: "ఒక యెకరములో ఫలితమును అభివృద్ధి చేయవలెననిన, ఎరువులు, మంచివిత్తనములు, క్రొత్తపనిముట్లు ముఖ్యావసరము. ఐరోపా అమెరికాఖండములలో తెలిసికొనబడిన విషయ మేమనగా, ఎక్కువగా లభించుచున్న ఫలితములో నూటికి 50 పాళ్లు ఎరువులవలనను, 30 పాళ్లు మంచిజాతి విత్తనములవలనను, 20 పాళ్లు క్రొత్తపనిముట్లవలనను ఏర్పడినది. కాబట్టి ఫలితాభివృద్ధికి ముఖ్యమైనది ఎరువులను వేయుటవలననే యని తెలియుచున్నది." కాబట్టి యీ యెరువులను గురించి యీవ్యాసమందు చర్చింతము.—

4. ఆనాటి కానాడు ప్రజాభివృద్ధి అయినకొలది, ఎక్కువ నేల సాగులోనికి తేబడుటవలన, పశువులకు బీళ్లు తగ్గిపోయి, ఎరువులు లభించుట దుర్లభ మగుచున్నవి. పొలునకు ఒకటిరెండుపంటలు సర్వసాధారణముగా నున్నది. ప్రతిపంటవల్లను భూమిలోనుండి ఫలితమును తగ్గించుచున్నాము. తిరుగ భూమిని బలపరచుట ముఖ్యావశ్యకమని తెలిసియు, పెంటలు లేకయు, మరేవిధముగా బలపరచుట తెలియకయు, నూటికి ఏపదవభాగము నేలలోనో ఎరువులు వేసి, మిగిలిననేలను బాగుచేయలేక పోవుచున్నాము. రానురాను మిగిలినభూమి బలహీనమై పెట్టుబడికి తగినవడ్డీ గూడను వచ్చుట లేదు. భూమిని బలపరచుట ముఖ్యవిధయని ప్రతిరయితు ఎరింగియు, తనకుగల పెంట, పాటిమట్టి, పచ్చిరొట్ట మొదలుగాగల ఎరువులు తన పొలమునకు చాలక తహతహపడుచున్నాడు. ఏయేదేశమందు వరి ఎకరమునకు ఎంతెంతసరాసరిని పండుచున్నదో యీక్రిందిపట్టికను చూచిన తేటపడుటేకాక మనకుగలుగు నష్టము సయితము తెలియగలదు.—

దేశముపేరు	ఎకరమునకుసరాసరి ఫలించెడివడ్లు	మాగాణివిస్తీర్ణము
స్పెయిను	5700 పౌనులు	116,000 ఎకరములు
ఇటలీ	3,300 ,,	316,000 ,,
ఈజిప్టు	3,300 ,,	
జపాను	2,100 ,,	
ఇండియా	830 ,,	80,171,558 ,,

5. పైపట్టికను గమనించిన, మనదేశములో 8 కోట్ల ఎకరముల మాగాణిభూమిలో ఫలితము తక్కువయినందున కలిగెడి నష్టము తెలియగలదు. కొన్ని యితరదేశములలో రయితులు సంపాదించెడి ఫలితములో అయిదవవంతుమాత్రమే మనము పండించుచున్నామని తేలుచున్నది. మన భూములబలము అంతమాత్రమే యని అనుకొందమా? ఇటీవల వ్యవసాయశాఖవారి పరిశోధనలలో కోయంబత్తూరు వ్యవసాయస్థానమందు 1924-25 సంవత్సరములలో రసాయనపు ఎరువుల నుపయోగించుటవలన ఈక్రిందిఫలితము లభించినది:—

ఎకరమునకు వేసినయెరువు	ఎకరమునకు పండినవరిధాన్యము
(1) పచ్చిరొట్ట—15,000 పౌనులు	4,630 పౌనులు
(2) పచ్చిరొట్ట—1,500 పౌనులు + 50 పౌనులు అమ్మోనియమ్ సల్ఫేటు	5,020 ,,
(3) పచ్చిరొట్ట 15,000 పౌనులు + 50 పౌనులు నైట్రేటు ఆఫ్ సోడా	4,785 ,,

(4) పచ్చిరొట్ట 15,000 పౌనులు +
50 పౌనులు సల్ఫేటు ఆఫ్ అమ్మోనియా + 100 పౌనులు కాన్‌సెన్ట్రేటెడు సూపర్ ఫాస్ఫేటు 5,755 ,,

(5) పచ్చిరొట్ట 15,000 పౌనులు +
50 పౌనులు నైట్రేటుఆఫ్‌సోడా + 100 పౌనులు కాన్‌సెన్ట్రేటెడు సూపర్ ఫాస్ఫేటు 4,915 ,,

6. చాల బలమైన భూములలోను, ఎక్కువగా నాటు ఎరువులను వేసియు కొందరు కొన్నిగ్రామములలో పై మొత్తమును ఫలింపజేయుచుండుట వాస్తవమే. కాని కావలసినంత పచ్చిరొట్టయు, పశువుల ఎరువులును లభించనిచోటను, బలహీనమైన ప్రదేశములలోను పైమొత్తములు పండింపగలమా? స్పెయినుదేశములో సరాసరి ఎకరమునకు 5,700 పౌనులధాన్యము పండించుచున్నదని వ్రాసియుంటిని. వారు ఎకరమునకు ఎంతెంత రసాయనపు ఎరువులు వేయుచున్నారో యీపట్టీవలన తెలియగలదు.

ఎరువుపేరు	ఎకరమునకువేయబడు పౌనులు		
1. సల్ఫేటు ఆఫ్ అమ్మోనియా	240	మొదలు	320
2. సూపర్ ఫాస్ఫేటు	324	,,	432
3. సల్ఫేటుఆఫ్ పొటాష్	36	,,	48
	600	,,	800

రసాయనశాస్త్ర పరిజ్ఞానమును తెలిసి భూమియందు ఏయే మూల పదార్థములు లోటుగా నున్నవో కనుగొనగలుగు ఈదినములలో, ఏలాటి భూములైనను సారవంతమైనవిగా మార్చగల యీదినములలో, రసాయనపుఎరువులు మన రయితులకు ఇంకను తెలియకుండుట విచిత్రముకాదా? 1840 సంవత్సరము మొదలుకొని భూరసాయన శాస్త్రవేత్తలయిన లీబెగ్, లూయిగిల్బర్టు మొదలుగా గలవారందరు నేలలోను, పయిర్లలోను గల భూతములను కనుగొని అనేకపరిశోధనలు చేసి, వ్యవసాయాభివృద్ధికి సహాయపడిరి. ఏయేనెలలో ఏయే పయిర్లకు ఏయే యెరువులను ఎంతెంతవేసినయెడల ఎంత ఫలితమును పొందగలమో ఆరహస్యములను బయల్పరిచిరి. ఇందువలన రసాయన సంబంధములైన యెరువుల పరిశోధనాలయములు ఏర్పడి, పశ్చిమ దేశవాసుల వ్యవసాయమునకును, అత్యధిక ప్రవర్ధ్యోత్పత్తికిని ఆధారములయినవి. క్రిందకనుపరిచిన ముఖ్యమైన రసాయనపుఎరువులు 1924 సంవత్సరములో పశ్చిమదేశములలో తయారుచేయబడి ఆదేశ కృషికులచే వినియోగపెట్టబడినవి.

సూపర్ ఫాస్ఫేటు	టన్నులు	11,366,828
బేసిక్ స్లాగు		3,321,974
సల్ఫేటుఆఫ్ పొటాష్		1,173,137
నైట్రేటు ఆఫ్ సోడా		2,192,000
సల్ఫేటుఆఫ్ అమ్మోనియా		2,472,600
		20,526,539

7. ఆదేసంవత్సరమున మనదేశములో 12,000 టన్నులు మాత్రము వాడబడినది. ఒక్క-కృష్ణ, గోదావరిజిల్లాలలో నొక్కొక తాలూకాలో 75,000 మొదలు 100,000 ఎకరముల మాగాణియున్నప్పుడు, ఆ 12,000 టన్నుల రసాయనపు ఎరువు ఒక్క తాలూకాకైనను చాలనప్పుడు, మనదేశమందు ఒక్క మాగాణికి మాత్రమే ఎంతయెరువు కావలసియున్నదో చదువరులే తెలిసికొందురుగాక! చెరకు, అరటి, పొగాకు, మిరపకాయలు, ఉల్లి, పసుపు, కొబ్బరి మొదలయినవాటికి ఈ యెరువులు అలవాటుపడినప్పుడు పై రెండుకోట్ల టన్నుల యెరువులు మనదేశమునకే చాలవు.

8. పాఠకమహాశయులారా! వ్యవసాయమందు మన మెంతవెనుకపడియున్నామో తెలిసికొనుడు! మన రయితులకు భూసారము క్రమేణ క్షీణించిపోవుచున్నదని తెలియును. ఏదియైన ఎరువును చేర్చిన భూమి పండుననియు తెలియును. తనకు మామూలుగా తెలిసిన పేడ, పచ్చిరొట్ట, పొటిమన్ను మొదలయిన యెరువులు చాలనపుడు ఏమి చేయవలెనో మన రయితులకు తెలియదు. రసాయనపు ఎరువులను గాని, వాటిని ఎకరమునకు ఎంతెంత ఏలాగు వాడవలెనో ఆ విషయములు గాని తెలియవు. రయితు పగలెల్ల పొలమందే కష్టపడును; తనపశువులను కష్టపెట్టును; కాని మూలసూత్ర మెరుగక అసహాయుడై యున్నాడు. ఇట్లెంతకాల ముండవలయును! రసాయనశాస్త్రపద్ధతులను తెలిసికొని తనభూమిని బాగుచేసికొనుటకు తగినంతవిద్య లేదు. ఎక్కువ పంటలను పండించుకొని తాను భాగ్యవంతుడై మనదేశమును భాగ్యవంతముగా చేయగలవారు రయితులే. కాని వారు ఆలాగు చేయుస్థితిలో లేరు!

9. భూములను సారవంతము చేయు మూలపదార్థము లేవో, బలహీనమైన నేలలకు ఏయే యెరువులను వేయవలెనో, వాటివెల యెంతో, అందువలన వచ్చెడిఫలిత మెంతో, రసాయనపు ఎరువుల వలన భూములకు గలుగు చెరుపు లేవో, మొదలయినవిషయములను చర్చించనిది యీవ్యాసము ఆంధ్రపాఠకులకు వినియోగపడదని పై విషయములను క్లుప్తముగా వ్రాయుచున్నాను.

10. ప్రపంచము 83 భూతములచే నిర్మింపబడినట్టును, వృక్షజాతిలో 13 భూతములు మాత్రమే యున్నట్టును రసాయనశాస్త్రజ్ఞులు తెలిసికొనిరి. ఈ 13 భూతములలో 10 భూతములు మాత్రము నేలలో విశేషముగా నుండి, ఎప్పటికిని తరుగనిస్థితిలో నున్నందున, వీటినిగురించి మనము ఆలోచింప పనిలేదు. భూమిలో తగినంతగా లేక, పంటలఅభివృద్ధికొరకు కావలసినవి మూడుమాత్రమే—నత్రజని (Nitrogen), పాస్ఫరము (Phosphorus), పొటాసియము (Potassium). వీటినే కర్షకుడు నాటు ఎరువులవలననో, లేక రసాయనపు ఎరువులవలననో నేలలకు చేర్చుచుండవలెను.

11. పై మూడుభూతములును పైరునకు మూడువిధములుగా ఉపచరించును. నత్రజని పైరు పెరుగునట్లు చేయును; ఆరోగ్యముగా

నుండునట్లును చేయును. ఈభూతము భూమిలో విశేషముగా నున్న యెడల, పైర్లు, వృక్షములు పచ్చనై, బాగుగ పెరిగి, కన్నులకు ఆనందముగా నుండును. ఎచ్చట పెరుగుట లేదో, అచ్చట నత్రజని నేలలో తగినంత లేదని తలంచవలెను. మలమూత్రములలోను, పచ్చిరొట్టలోను, ఆముదపుపిండిలోను, వేరుసెనగపిండిలోను ఈనత్రజనికలదు. పశ్చిమదేశీయులు సల్ఫేటు ఆఫ్ అమ్మోనియా, నైట్రేటు ఆఫ్ సోడా, కాల్సియము సైనమైడు అను నత్రజనిగల ఎరువులను కార్ఖానాలలో తయారుచేసి అమ్ముచున్నారు. గాలిలోనుండి నత్రితమును పుచ్చుకొని, సల్ఫేటు ఆఫ్ అమ్మోనియాగా సంవత్సరమునకు 1,000,000 టన్నుల చొప్పున తయారుచేయగల కార్ఖానాలను మూడింటిని జర్మనివారు ఈ సంవత్సరములోనే నిర్మించిరి. పై ఎరువులు సర్వసామాన్యముగ ప్రతి రయితును పశ్చిమదేశములలో వినియోగించుచునే యున్నాడు. ఇంతకంటెను ప్రసిద్ధిజెందిన రసాయనపు ఎరువులు ప్రపంచములో లేవు.

స్ఫురికామ్లము (Phosphoric Acid)

12. నత్రజని యెరువుల తరువాతను ముఖ్యమైనది స్ఫురికామ్లము గల యెరువులు. ఎచ్చట సస్యములును, పండ్లచెట్లును బాగుగ పెరిగి, ధాన్యము పొల్లుగాను, పండ్లు కాయకయు నుండునో, అట్టి నేలలో స్ఫురికామ్లములోటుగానున్నదని తెలిసికొనవలెను. అట్టి నేలలకు సూపర్ ఫాస్ఫేటు అను ఎరువును వేసినయెడల, ధాన్యము గట్టిగాను, కంకులు చిక్కగాను ఉండుటే కాక, వృక్షములకు ఫలములు ఏర్పడును. చెరుకులో రసము చిక్కగా నుండునట్లు చేయును.

పొటాష్ (Potash)

13. ఇది మూడవది- పైరెండువలె అంత ముఖ్యమైనది కాదు. మంచిరుచియు, సువాసనయు, మంచిరంగును మొదలయినవాటి నిచ్చును. పొగాకు, మిరెప, ఉల్లి, పండ్లు, కూరగాయలు, పువ్వులకు చాల ముఖ్యమైనది.

14. ఒక్కొకపంటకు ఒకయెరువు ఎక్కువగాను, మరొకటి తక్కువగాను కావలసియుండును. అంతేకాక, ఒక నేలకు కావలసినయెరువు మరొక నేలకు అవసరముండదు. ఈ విషయములు చర్చించవలెనన్న చాల వ్రాయవలసియుండుటవలన నిచట సంక్షేపముగామాత్రమే వ్రాయవలసివచ్చును. సాధారణముగా ఎకరము మాగాణిలో ఒకవరిపంటవలన 1,600 పౌనులధాన్యము, దానికి తగినంత గడ్డియు ఫలించును. వీటిలో 16 పౌనుల నత్రజనియు, 20 పౌనుల స్ఫురకామ్లమునుండును. అంతకంటె ఎక్కువఫలించిన భూమిలో ఎక్కువగాను, తక్కువ ఫలించిన భూమిలో తక్కువగాను నత్రజనియు, స్ఫురికామ్లమును నేలలోనుండి తీసికొనబడును. ఎక్కువ తక్కువ ఫలితమునుబట్టి అనుగుణముగా ఎరువులను వేసినయెడల భూమి పంటకు పూర్వమునవలె సారవంతముగా నుండును. కాబట్టి సాధారణముగా 16 పౌనుల నత్రజనియు, 20 పౌనుల స్ఫురికామ్లమును ఒక ఎకరమునకు ఒక పంటకు అవసరము. పశ్చిమదేశములలోవలె ఎక్కువ పంటలు పండవలెనని కోరెడువారు ఎక్కువగా వేయవలెను. ఎనిమిదవపేరాలో స్పెయినులో ఎకరమునకు 5,700 పౌనుల ధాన్యము పండుననియు, 600 మొదలు 800 పౌనుల రసాయనపుఎరువులను వాడుదురనియు వ్రాసియుంటిని. ఆయెరువులలో 48 మొదలు 64 పౌనుల నత్రజనియు, 60 మొదలు 80 పౌనుల స్ఫురికామ్లమును ఉండును.

15. రసాయనపు ఎరువులను కొనువారు రెండు ముఖ్యవిషయములను గమనించవలెను. వెంటనే పయిర్లకు వినియోగపడుటయు, వెలలును ఈవిషయములను లక్ష్యపెట్టనియెడల రయితుకు లాభము రాకపోవచ్చును. ఈక్రిందిపట్టిలోని వెలలనుపట్టి ప్రస్తుతము మన ఆంధ్రదేశములో నత్రజని యెరువుల వెలలను తెలిసికొనవచ్చును.

వరుస నెంబరు	ఎరువు పేరు	ఒక పౌను నత్రజని వెల	
1	ఆముదపు పిండి	రు.	1-0-8
2	వేరుసెనగ పిండి	,,	0-12-6
3	నైట్రేటు ఆఫ్ సోడా	,,	0-10-0
4	సల్ఫేటు ఆఫ్ అమ్మోనియా	,,	0-7-5
5	కాల్సియము సైనామైడ్	,,	0-6-3

16. మద్రాసురాజధానిలో వరికి కొంత పశువులపెంటలు, లేదా, పచ్చిరొట్ట వేసి, ఎకరమునకు 80 పౌనుల సల్ఫేటు ఆఫ్ అమ్మోనియాయును, 112 పౌనుల సూపర్ ఫాస్ఫేటును వేసినయెడల, లాభకారిగానే యున్నదని వ్యవసాయశాఖకు డైరక్టరుగానున్న ఆన్ స్టెడ్ దొరగారు తనయుపన్యాసములో అచ్చటచ్చట చెప్పుచున్నారు. పశ్చిమదేశములలో రయితులవలెనే మనరయితులు సయితము కొద్దిగా ఎరువులు వేసి, కొలదిఫలితమునకు తృప్తిపడక, తమ భూమికి కావలసినంత వేసి, తమభూమిలో పండగలిగినంత పండునట్లు చేయుదురని నమ్ముచున్నాను. ఈసందర్భములో వ్యవసాయశాఖవారు ముందుగా ప్రయత్నములు చేసి రయితులకు నచ్చచెప్పవచ్చును.

నైట్రేట్ ఆఫ్ సోడా (Nitrate of Soda)

17. ఇది నత్రజనిసంబంధమైన యెరువు అయినను, మాగాణికి అంతగా నుపయోగించదు. నీటిలో కరిగియుండునే కాని, భూమిలో ఐక్యము కాజాలదు. మన మాగాణిభూములలో ఒకమడిలోనుండి మరియొక మడిలోనికి నీటిని పోనిచ్చుచుండుటవలన మనము ఏమడిలో ఎరువును వేసితిమో ఆమడికి ఉపయోగము లేకపోవచ్చును. ఇది మాగాణికితప్ప మిగిలినపైర్లకు, అనగా చెరుకు, అరటి, పొగాకు, ఉల్లి మొదలయిన నీరుకట్టబడు పయిర్లకు చాల శ్రేష్ఠమయిన యెరువు. సరియైన పద్ధతులమీద ప్రచారము జరిపినయెడల మనదేశమందు తోటలకు చాల ఖర్చుకాగలదు.

అంతేకాక, సస్యములవేళ్లు బాగుగ పెరిగి, పయిరు త్వరగా తయారగునట్లు చేయును.

సేంద్రియపు ఎరువులకును (Organic Manures), నిరింద్రియపు ఎరువులకును (Artificial Fertilisers) గల వ్యత్యాసము

26. సేంద్రియపు ఎరువులను, అనగా పెంటలు, పచ్చిఆకులు, గానుగ పిండ్లను మొదలయినవాటిని అనేకవేలసంవత్సరములనుండి పొలములకు వేసి మంచిపంటలు పండించుచున్నారు. రసాయనపు ఎరువులకు అంత పరపతి లేదు. కాని ఇవి ఎక్కువచౌకగా నుండుటేకాక, వెంటనే పయిరునకు వినియోగించును. వీటి రెంటిని కలిపి పయిర్లకు వేయుటవలన మనకుగల భూమియంతటిలోను సాధ్యమైనంత పండించి లాభము పొందగలము.

27. రసాయనపు ఎరువుల నుపయోగించువారికి వ్యవసాయ శాస్త్రము తెలిసినవారిసలహా ప్రథమమున ముఖ్యావశ్యకము. మందులకంటె ఇంజక్షనులు ఉపయోగపడువిధముగా, నాటు ఎరువులకంటె రసాయనపు ఎరువులు శీఘ్రముగా పనిచేయును. ఎక్కువగా వేసినను, అకాలములో వేసినను పయిరు చెడిపోవును. వ్యవసాయయిలాకా డిమాన్‌స్ట్రేటర్లు ప్రతితాలూకాలోను కలరు. వారు సరియయినసలహా యియ్యగలరు. ఈయెరువుల నమ్మి కంపెనివారునయితము తగినసలహా యిచ్చెదరు. ఏయెరువుల నమ్మువారిని వాటినిగురించి సలహా అడిగితే మంచిది. నాటు ఎరువులు మనకు పుష్కలముగా లభించనికారణము వలనను, రసాయనపు ఎరువులు పుష్కలముగాను, చౌకగాను లభించుచుండుటవలనను, ఒకతరము గడచులోపల మనదేశమందు ప్రతిరయితుకును అలవాటుపడియుండును.

28. విదేశపు ఎరువులను మనదేశమందు వినియోగపెట్టుమని వాదించుట సరికాదని కొందరుమిత్రులు నన్ను ప్రశ్నించవచ్చును. రసాయనపు ఎరువులు మనదేశమందు సహితము తయారగుచున్నవి కాని, కావలసినంత లభించుట లేదు. ఎకరముమాగాణికి ఏపదుమూడు రూపాయల ఎరువు వేసిన షుమారు నలుపదిరూపాయల ధాన్యము ఎక్కువగా ఫలించును. ఈధాన్యమును విదేశీయులకు అమ్మి మనదేశమును ద్రవ్యవంతమైనదిగా చేయవచ్చును. మనమాదిని పరదేశీయులు కొని, బట్టలుగా తయారుచేసి, మనకే అమ్మి ద్రవ్యమును సంపాదించినరీతిగా, వారియెరువులను మనభూములలో వేసి, ఎక్కువఫలితమును పొంది, దానిని వారికే అమ్మి వారిద్రవ్యమును మనదేశమునకు వచ్చునట్లు చేయుట మంచిది కాదా? ఈయెరువులు ప్రజానురంజకము కొలది వీటిని తయారుచేయుటకు మనదేశమందు కార్ఖానాలు ఏర్పడకపోవునా? రసాయనపు ఎరువులను మనపయిర్లకు వేసికొనుయుగము ప్రారంభమయినది. అందువలన రయితులు ఎక్కువద్రవ్యవంతులగుదురను సంశయము లేదు.

ధమ్మపదము - (వచనము)

ఆంధ్రగ్రంథమాల-౭వ కుసుమము

అనువాదకులు: శ్రీ కిడాంబి రంగాచార్యులుగారు, యం. ఏ., బి. యల్.

వెల రు. ౦-౧౦-౦.

అహింసయే జీవితపరమార్థముగ వెలసిన బుద్ధదేవుని ఉత్తమ ధర్మోపదేశము లిందు పాళీమూలమునుండి అనువదింపబడినవి. భగవద్గీత ఎట్లు వైదికమత సర్వస్వసారమో యీ బుద్ధగీత (ధమ్మపద) మట్లు బౌద్ధమత సర్వస్వసారము. మానవజీవితము చరితార్థమగుటకీ మహనీయుని ధర్మోపదేశము లందఱకు సర్వదా పఠించి యాచరింపదగినవి.

విలాసము:

ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం. 7, తంబుశెట్టి వీథి, మద్రాసు.

కాల్సియము సైనమైడ్ (Calcium Cynamide).

18. ఇది ఆంధ్రదేశములో వినియోగపెట్టబడలేదు. అన్ని పైర్లకు శ్రేష్ఠమైనది.

19. వరితరువాత చెరకు ముఖ్యమైన పంట; కాబట్టి దానికి ఎరువులు ఎంతెంత కావలసినది ఆలోచింతము. దీనికి, ఎకరమునకు షుమారు 100 మొదలు 200 పౌనుల నత్రజనియు, 40 మొదలు 80 పౌనుల స్ఫురికామ్లమును (Phosphoric Acid) కావలసియున్నది. అనగా 500 మొదలు 1000 పౌనుల సల్ఫేటు ఆఫ్ అమ్మోనియా గాని, 625 మొదలు 1250 పౌనుల నైట్రేటు ఆఫ్ సోడా కాని వేసిన యెడల కావలసిన నత్రజని లభించును. 200 మొదలు 400 పౌనులు సూపర్ ఫాస్ఫేటు వేసినయెడల తగినంత ఫాస్ఫారిక్ ఆసిడ్ లభించును.

20. ఇప్పుడిప్పుడు అరటితోటలు సయితము ప్రాముఖ్యము నొందుచున్నవి. వీటికి అధికముగా ఎరువులు వేయుట అవసరము. ఎకరమునకు 800 చెట్లు ఉన్న వనుకొందము. 160 పౌనుల నత్రజనియు, 160 పౌనుల స్ఫురకామ్లమును కావలసి యుండును. కాబట్టి 800 పౌనుల సల్ ఫే టు ఆఫ్ అ మో మ్మ ని యా, లేదా 1000 పౌనుల నైట్రేటుఆఫ్ సోడా, వే సి న యె డ ల కావలసిన నత్రజనిమాత్రము లభించును. 800 పౌనుల సూపర్ఫాస్ఫేటు వేసినయెడల 160 పౌనులు ఫాస్ఫారిక్ఆసిడ్ లభించును. పెట్టుబడివిషయము సయితము ముఖ్యముగా గమనింపవలసి యుండును. వరికి ఎకరమునకు రు 12-8-0 చెరకునకు రు 55-0-0, అరటికి రు 110-0-0 అవసరము. నైట్రేటుఆఫ్ సోడా వేసినయెడల ఇంకను కొంచెము ఎక్కువపెట్టుబడి అవసరము. ఈలోపల పశ్చిమదేశములలో పోటీలు ఏర్పడి, కొన్ని ఎరువులవెలలు తగ్గిపోవుచున్నవి. రయితులు వెలలను తెలిసికొనుచుండవలెను. మెట్టపైర్లకు ఈరసాయనపు ఎరువుల నుపయోగింపవచ్చును గాని, వర్షములు సకాలములో నుండనియెడల పయిర్లకు నష్టము వచ్చును. కాని, యీ యెరువులలో అనుభవము గలవారిసలహా పుచ్చుకొని, కొద్దికొద్దిగా మాత్రమే వాడవలసియుండును. వీటిని వాడుకొనుపద్ధతి తెలిసినవారికి లాభకారిగానే యుండును. కాని తెలియనివారికి నష్టము కలుగవచ్చును. మామూలు పెంటలు వేసినందున పండెడుపంటలకంటె, నాటు ఎరువులను, రసాయనపుఎరువులను కలిపి వాడినయెడల ఎక్కువగా ఫలించి పెట్టుబడి పోగా లాభము మిగులును. నాటుఎరువులు పుష్కలముగా లేవని కొన్ని ఎకరములలో ఎరువులు వేసియు, కొన్నిటిలో వేయకయు, కొన్నిటిలో తృప్తికరముగా పండియు, కొన్నిటిలో పండకయు, నష్టపడుటకంటె నాటుఎరువులను, రసాయనపుఎరువులను కలిపి భూమి కంతటికి సమానముగా వేసికొని, భూమియంతటిలోను తృప్తికరముగా పండునట్లు చేయుట మంచిపద్ధతి.

21. ఇంత సులభముగాను, చౌకగాను ఉపకరించు రసాయనపు ఎరువులలో దుర్గుణములు ఉండకపోవునా ? కొన్ని యున్నవి; కాని, హానికరములైనవి కావు. కొంత వ్యవసాయశాస్త్రపరిచయ మున్నయెడల కాని, అట్టివారితో సంప్రతించి చేసిన కాని, హాని యుండదని వ్రాసియుంటిని. షుమారు 60 సంవత్సరములనుండి పశ్చిమదేశములలో అన్నిరకముల పైర్లకు ఈ రసాయనపు ఎరువులను వాడియున్నారు. అందువలన నాటిసుగుణాగుణములు శాస్త్రజ్ఞులకును, పశ్చిమదేశపు రైతులకును తెలిసిన విషయములే. వారి అనుభవములను తెలిసికొనినయెడల, వారికష్టనష్టములు మనకు ఏర్పడక, లాభము పొందగలము. ఈ యెరువులు మంచివో చెడ్డవో, తెలిసికొనుటకు వారి 60 సంవత్సరముల అనుభవము చాలదా ? మనదేశములో ప్రస్తుతము వినియోగింపబడు ముఖ్య రసాయనపుఎరువులను గురించి క్లుప్తముగా వ్రాసెదను.

సల్ఫేటు ఆఫ్ అమ్మోనియా

22. ఇది ఆమ్లసంబంధమైన యెరువు. దీనిని ప్రతిసంవత్సరమును వాడుచుండిన యెడల నేలలో ఉండు ఉప్పుగుణము క్షీణించి పులుపుగుణము ఏర్పడును. ఉప్పుగుణము పోవుట మంచిదే కాని, పులుపుగుణము ఏర్పడుట మంచిది కాదు. అట్టిపరిస్థితులు ఏర్పడినప్పుడు సున్నమును పొలములో వేసి దున్నిన చాలును. పశ్చిమదేశములలో, ఎకరమునకు అయిదుసంవత్సరములకు ఒకపర్యాయము 1,000 పౌనుల సున్నము వేసి కలియదున్నుచుందురు. సల్ఫేటు ఆఫ్ అమ్మోనియావల్ల కలుగు దుర్గుణములు సున్నము వేయుటతో నశించిపోవును. మన డెల్టాభూములలో సున్నపుగుల్లలు ఎల్లప్పుడు ఏర్పడుచుండుటవలన, సున్నము వేయవలసిన అవసర ముండదు.

నైట్రేటు ఆఫ్ సోడా

23. దీనిని కొన్నిసంవత్సరములు ఒకే నేలలో వేయుచు వచ్చిన యెడల, కొద్దిగా చవుడు ఏర్పడును. ఇది వేయబడినభూములలో సయితము 5 సంవత్సరములకు 250 పౌనులవంతున సున్నము భూమిలో కలియదున్నవలెను. చౌటిభూములకు ఈయెరువును వేయకూడదు.

కాల్సియము సైనామైడు

24. సున్నము లేనిభూములలో, అనగా సల్ఫేటు ఆఫ్ అమ్మోనియా ఉపయోగపడని భూములలో, ఇది బాగుగనుపయోగించును. దీనిలో కొంతవిషము కలదు. నేలలో వేసి దున్నవలసినదే కాని, పైరెండింటివలె పైరుమీద చల్లినయెడల పైరు చచ్చిపోవును. పశువులు గాని, మనుష్యులు గాని పొరపాటున తినినయెడల ప్రాణహాని కలుగవచ్చును. అందువలన దీనిని ఇనుపడబ్బాలలో ప్యాకిచేసి యుందురు.

సూపర్ ఫాస్ఫేటు

25. ఇది ఆమ్లముతో కూడిన ఎరువు. ఇది చౌటినేలలకు వజ్రాయుధమువంటిది. పర్రలను సైతము దీనివలన బాగుచేయవచ్చును.

కృషీవలుండు

కొత్తపల్లి సూర్యారావుగారు

గీతమాలిక.

అయ్య దండము! దీర్ఘాయు రస్తు; పుత్ర
పౌత్ర వృద్ధి రత్రోధికైశ్వర్యవృద్ధి
రస్తు! మీరెల్ల సుఖులె మీయయ్య దార్ఢ్య
మునఁ బనులవెంటఁ దిరుగునె మునుపటివలెఁ?

దిరుగుచున్నాఁడు. తాత? గతించె మొన్న.
అన్న పాపము! వృద్ధాప్యమందు వనస్థ
నన్య మెవ్వరికో కాని; తల్లి లక్ష్మి,
యచ్చ లక్ష్మియె యట్టియిల్లాలు గలదె.

మీచిరంజీవులకు క్షేమమే కదయ్య!
పెద్దవాని వయస్సెంత? పెండ్లియైన;
దతని తర్వాతివాఁడు నేఁడాదినుండి
సిగయు వేసికొనును; గడచిన్నవాఁడు
ముందటే ర్దోలుచున్నాఁడు; ముగురవెనుక
నాఁడు పిల్లది పెండ్లి యీడైన దిట్టి
పట్టణములోన దాని సంబంధమునకుఁ
దల్లి కున్నది యూహ. యందఱును మీర
దృష్టవంతులు. మాదే మదృష్ట మాఁడు
పల్లెటూరునఁ బడియుండి పాప మనక
పుణ్య మనకుండ నెప్పుడు మూర్ఖులమయి
పనుల వెంటఁ జరించుచుఁ బసులవెంట
వనులవెంట వసింతుము-పట్టణమున
వాస మొనరింత్రు మీ కున్న భాగ్య మేద?

మాకుఁ జదువుల, యుద్యోగమా, ధరింప
మంచిబట్టల-యేమని మీయదృష్ట
మును స్తుతింతురు స్వామి? ఏమొ యనుకొంటి,
వెఱ్ఱివై; పట్టణం బన్న, వేషభాష
లున్న మాత్రాన వీరంద ఱూడిపడిరె?

జనపదములోని సౌఖ్యము, జనపదంబు
లోని యారోగ్యమును బురిలోనివారి
కేది? పల్లెకు సాటియే యెట్టిపురము?

తినక మొదలంగఁ జాలరు, తినినఁ గదలఁ
జాల రిందలివారలు. జనపదంబు
లన్న స్వర్గములే, పల్లె లన్నఁ గామ
ధేనువులె, యూరు లన్న సద్ధిజనకల్ప
కంబులే, పల్లెటూళ్లనంగనె పురజను
లీసడింతురు. జ్ఞానంబు వీసమంత
యున్నఁ, బూర్వాపరవిచార మున్నఁ, దారి
ద్ర్యవిజ్ఞాన మున్న, నింతయును పల్లె
టూరులకు రాకపోకలు, వారితోడఁ
గలసి మెలసి వసించుట గలుగుచున్న
వార లెవ్వరు పట్టనఁ బోరు: పల్లె
పట్టణమునకుఁ దల్లి; యూళ్లలేని
యెడలఁ బట్టన మే హానో యెంచుమయ్య,
కృషికవర! యూళ్లలో నున్న స్వేచ్ఛ యిచట
నేది? సర్వంబునకుఁ బరాపేక్షయె కద!

దున్నదవు, కోకెదవు; నెంపయున్న, వాన
యున్న, లెక్కింప; వింక మే మటన్న, వినుము,
కదలలేఁ; మిక్కిలిపుడ కక్కడకుఁ జేర్పఁ
జాల; మన్నింటికి నౌకళ్లు సాయపడఁగ
వలయుఁ; గాలికడకు జోడు పట్టి తెచ్చి
పెట్ట వలయును సేవకుఁ; డట్టు నిట్టు
తిరుగుటకు శక్తి చాలదు; తిండి యొకరు
తెచ్చి ముందటఁ బెట్టినఁ దినుట; లేంత
యెండకు గొడుగు, చినుకులు రెండుపడిన
గొడుగు; చేతికి మేజోడు, గుత్తుకకును
గుడ్డ, కాలికిఁ దొడుగు, ముక్కునకు మాంత్ర,
కంటి కద్దము-చలువ కొక్కటియుఁ, జూడ్కి
కొక్కటియుఁ; జెవిలో దూది గ్రుక్కుకొనుట,
తలకుఁ దొప్పియు, మొలకుఁ దోల్తంగు, దేహ
మంతటికిఁ గవచాదులు సలవరించు
కొనియు, మూన్నాళ్ల కొకసారి మునుకులాటు-

నీకు దృఢకాయుఁడవు గాన మాకుఁ బోలె...
గొడుగు వల— దన్నమునకును గోడుపడవు;

పాటుపడెదవు, సుఖముగాఁ బండుకొందు:
నేము తిండి మితికి మించ నెపుడు మెక్క,
తిన్న దఱుగక, వ్యాయామ మన్నమాట
లేక, నిద్దుర పట్టక, లేవలేక,
మంచమునఁ బడి పొర్లాడి, మాటి మాటి
కేదియొ రోగమునను వైద్యునెదుట బ్రదుకు
చుందు మిట. మీరు హాయిగా శుభ్రమైన
భోజనము చేసి, పొలములోఁ బూర్ణముగను
బను లొనర్చుచు స్వచ్ఛమా వాయువును, వి
నిర్మలం బగు నీరును, నిర్వికార
మానసముఁ గల్గి నీరోగమైన దేహ
మునను దీర్ఘాయువున మందురు: ముప్పదేండ్ల
కిచటివారికి సెలవు. మే మేమొ గొప్ప
వార మని, మీరు హీనులం చారయకయె
వన్నెలవిసనకఱ్ఱల వలెను సంచ
రించు చుందుము: మీ రూర మించ మంచి
మంచి పంటలు పండించి మాకుఁ బంప,
నోడలు తెలియక వీధుల వెడలి, దుర్వ్య
యములు చేయుచు, నెలపుట్టునప్పటికిని
జేత దమ్మిడి లేకయుఁ, జిల్లరప్పు
లను, బదుళ్లను జేయుచు, లంఘనముల
పడవవలె లోకయాత్రను గడపుచుండి,
యేటికో విఱ్ఱవీఁగుదు మిందు నుండి.

చక్కఁ బండించుకొని తిని, యొక్కరి కిడి,
పాఁడితో మెలఁగుదురు మీ రీడ: నేది,
పాడి పాడయ్యెఁ; దగవులఁ బడుట, తిట్టు
వడుట, చిక్కులు పడుటయు, బడుగువడుట
యేకద కృషీవలోత్తమ! యెందు నీదు
నేమములు మాకు లేవుగా; నీయదనులు
పదనులును, దేవతాభక్తి పట్టనముల
లోని మా కెక్కడివి? పొట్టలోని కింత
దొరకినదె యద నుదరంబు తొట్టుకొనుట
పదను; దైవము లేదు దేవతయు లేదు.

ఉన్నవానిని గనినఁ జూ పోప కతనిఁ
బాడు చేయనె భక్తి. మీపాటివారు
గారు పౌరు, లేమూర్ఖపై నూగు వడిన,
మీపను లవేమొ, మీ రేమొ-మిట్టిపడరు;

త్రుళ్లుటలు లేవు; మావలె 'దొళ్లుదోప'
వ్యయము చేయరు; వ్యర్థమ్ములైన సరకు
లెల్లఁ గొనుచును బిచ్చగాఁ డింటికడకు
వచ్చినను గూలి చేయలేవా య టనరు;

ఆటలకుఁ బాటలకుఁ బోవ; రదను దప్పి
యేపనియుఁ జేయఁబోరు, మీ-రేకులంబు
వారొ, యేవృత్తివారొ, యేవాడవారొ
జుట్టునను, బొట్టునను, మఱి కట్టువలనఁ
దెల్పుదురు; మావలెనె మీరు తెలియకుండ
మసల: రిక్కడ బాఁపడు, మాల యొక్క
వేషమున నుండ్రు, మర్యాద వెడలిపోయె;

వానితక్కువ యేమను బాఁపఁ డంత్య
జుని, నీగొప్ప యేమనుఁ జెనఁకి యాతఁ
డతని; నిద్దఱు నొక్కచో నాడుచుందు,
రిద్ద ఱొకబల్లపైఁ దిందు, రిద్ద ఱొక్క
పనికొఱకు గ్రుద్దులాడుదు: రనిన నాల్క
తెగిపడదె జానపదుల నీతీరువార
లంచుఁ; గులముమర్యాద మీయందె కలదు!

ఒక్కరిం గాంచి యొక్క రా రెక్కువయును,
దక్కువయు నున్నయట్లు యథార్థముగను
దిరుగుచుందురు-కులగుప్తిఁ దిరుగఁబోరు
కర్షకా! మావలెను మీరు కానికూళ్లు
దినరు, తినినను గొప్పయంచనరు, తినియుఁ
దిననివారివలెన మీరు దిరుగఁబోరు;

దొంగతిండ్లను దినరు; మొత్తు రని వారు
వీరుఁ జేయుమనిన పను ల్మెచ్చి మోస
పోరు; మీ రన్నిజాతులవారిఁ దాఁక
రుగద, మావలె మీరు వారు స్పృశియించి
నట్టివస్తువు ముట్టుదు రయ్య చెపుమ!

ఎందు నాచార మాయువు నెనఁగఁజేయుఁ;
బండుగను బబ్బమునఁ దప్ప వలసినప్పు

276

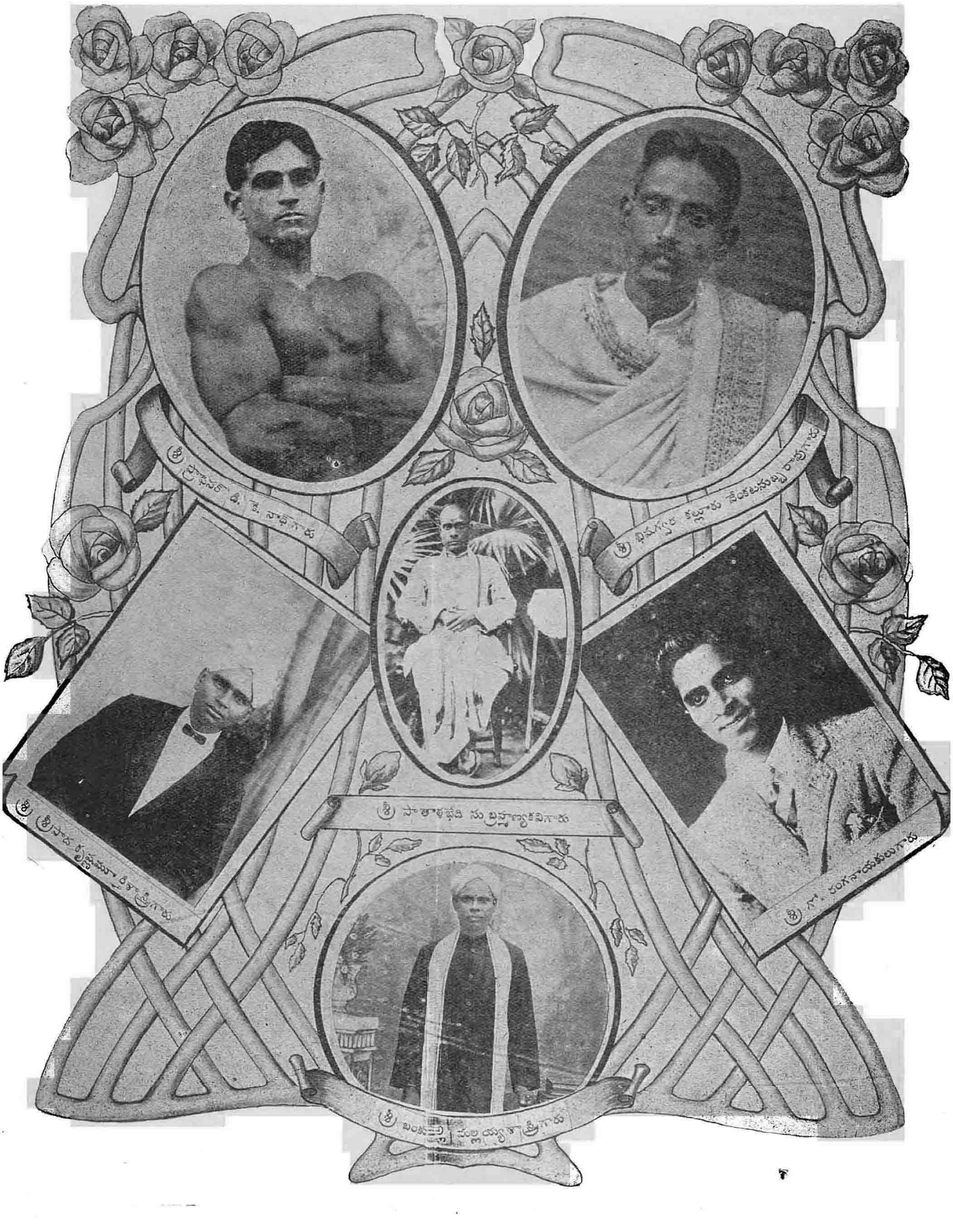
శ్రీ ప్రొఫెసర్ డి. కే. నాథ్‌గారు
శ్రీ భిషగ్వర కల్లూరు వేంకటసుబ్బారావుగారు
శ్రీ పాతాళభేది సుబ్రహ్మణ్యకవిగారు
శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు
శ్రీ గో. రంగనాయకులుగారు
శ్రీ బంకుపల్లి మల్లయ్యశాస్త్రిగారు

కృష్ణాసాగర సంగమ మహోత్సవము హంసలదీవి

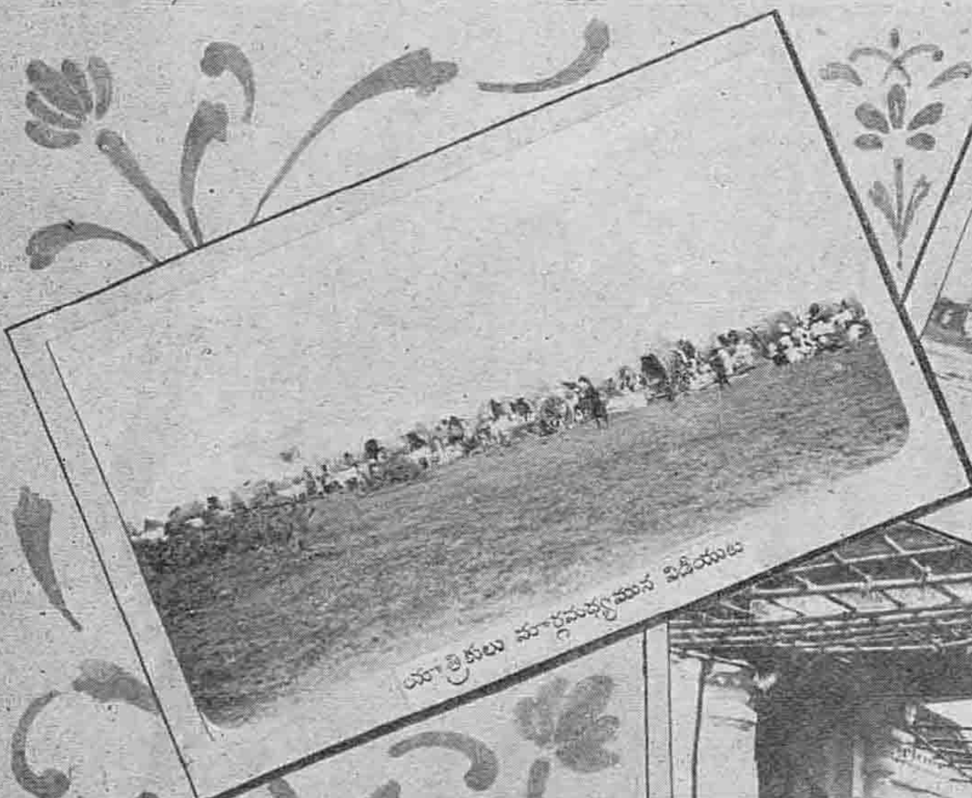
యాత్రికులు మార్గమధ్యమున విడియుట

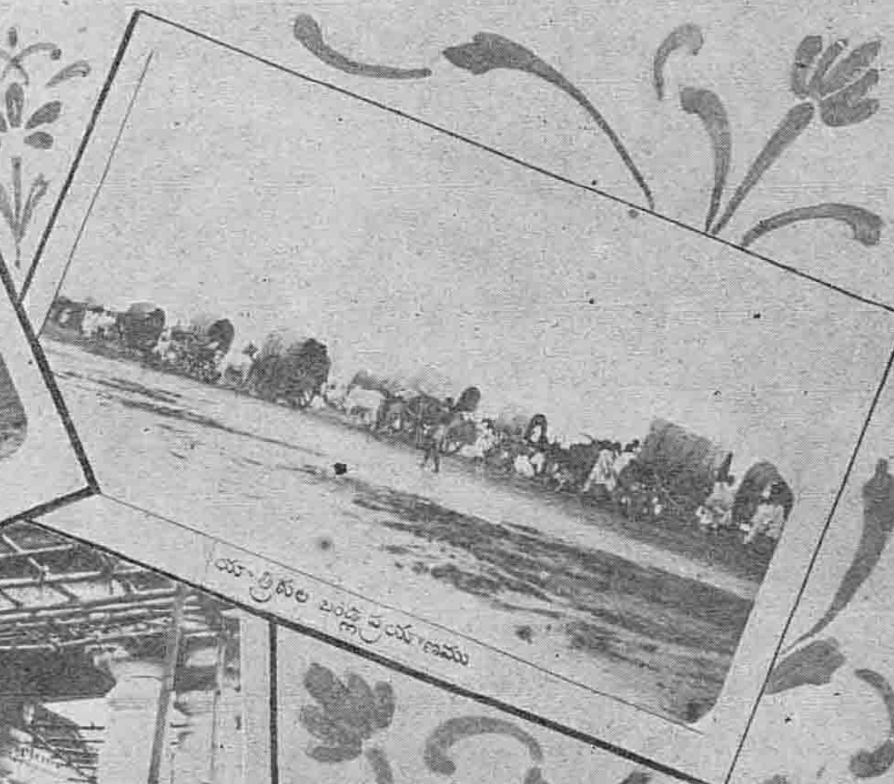
యాత్రికుల బండ్ల ప్రయాణము

దేవాలయముఖమంటపము

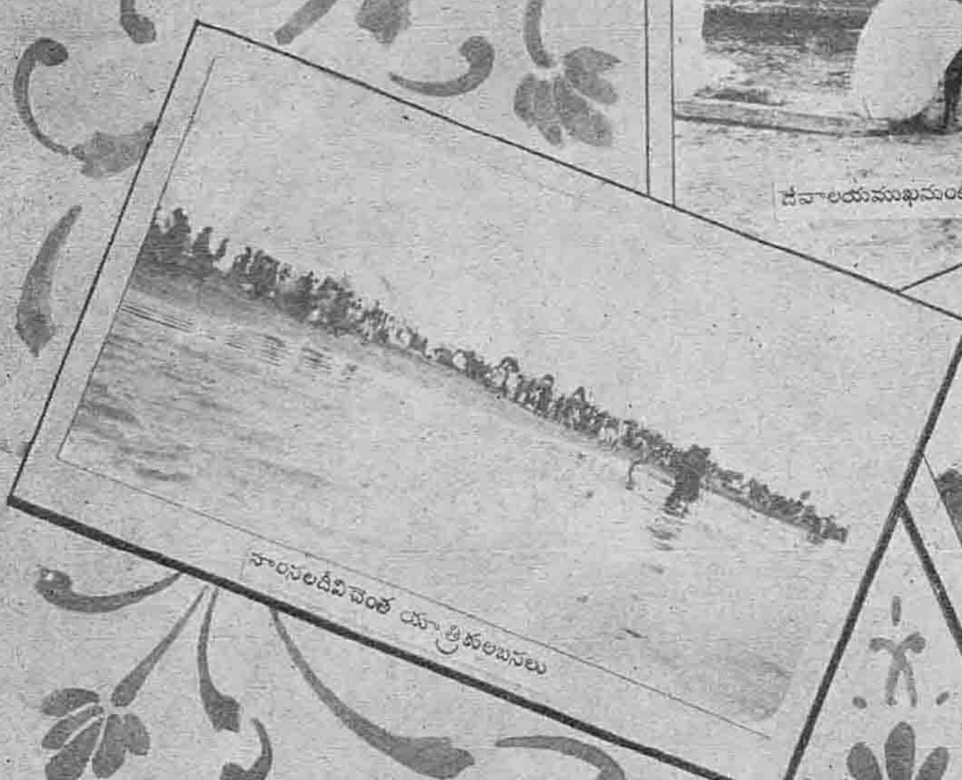
హంసలదీవి చెంత యాత్రికులబసలు

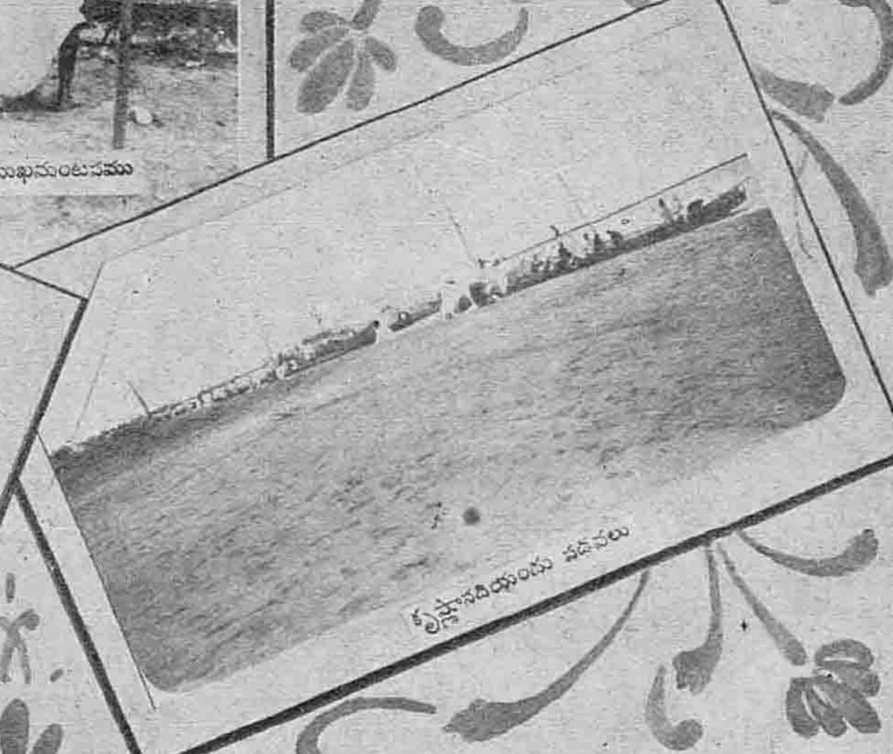
కృష్ణానదియందు పడవలు

దేవాలయము చెంత యాత్రికుల బసలు

వేణుగోపాలస్వామి దేవాలయము

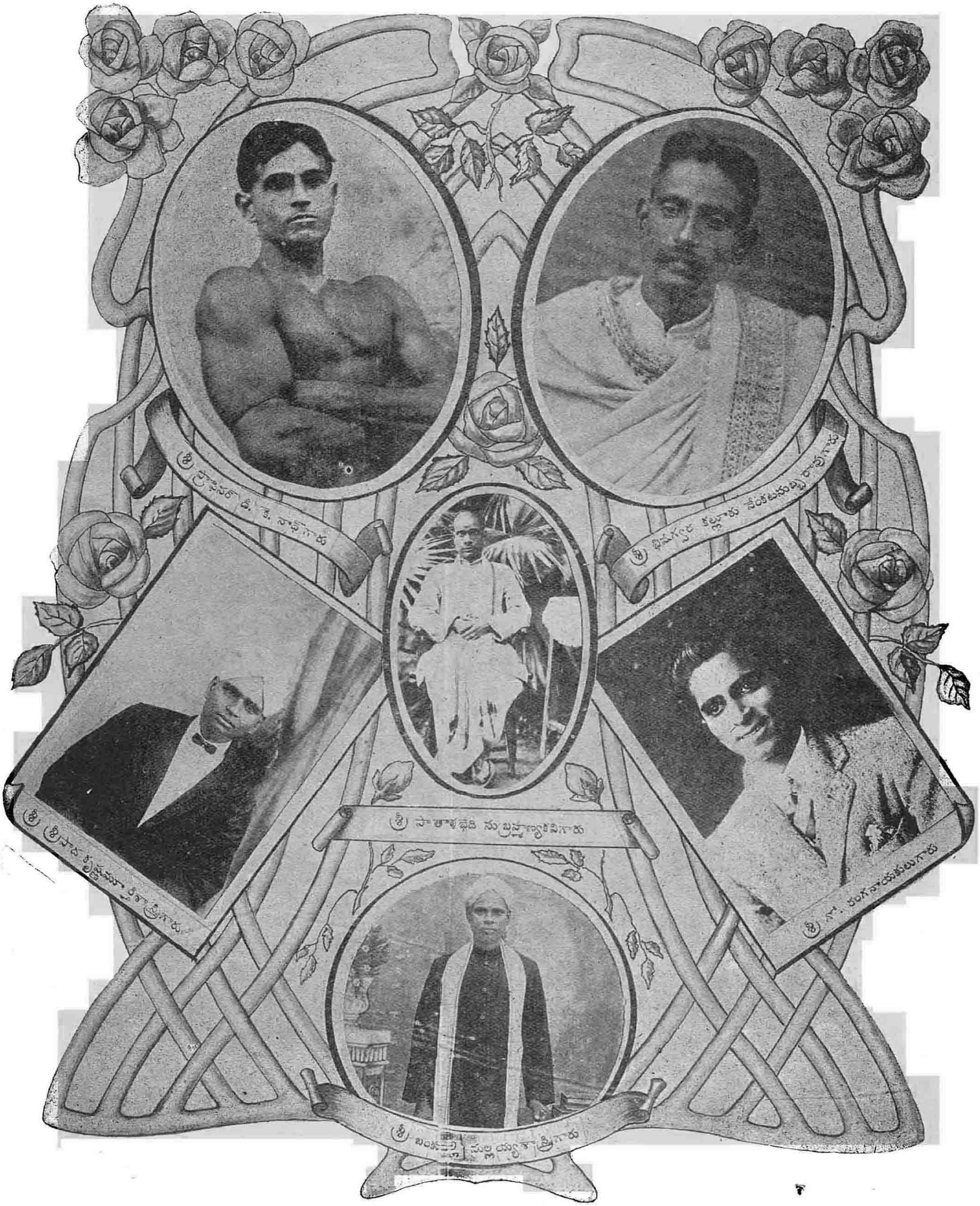
శ్రీ ప్రొఫెసర్ డి. కె. నాథ్‌గారు
శ్రీ భీమగ్రైద కల్లూరు వేంకటసుబ్బారావుగారు
శ్రీ పాతాళభేది సుబ్రహ్మణ్యకవిగారు
శ్రీ శ్రీపాద లక్ష్మణశాస్త్రిగారు
శ్రీ నా. రంగనాయకులుగారు
శ్రీ బంకుపల్లి మల్లయ్యశాస్త్రిగారు

కృష్ణాసాగర సంగమ మహోత్సవము హంసలదీవి

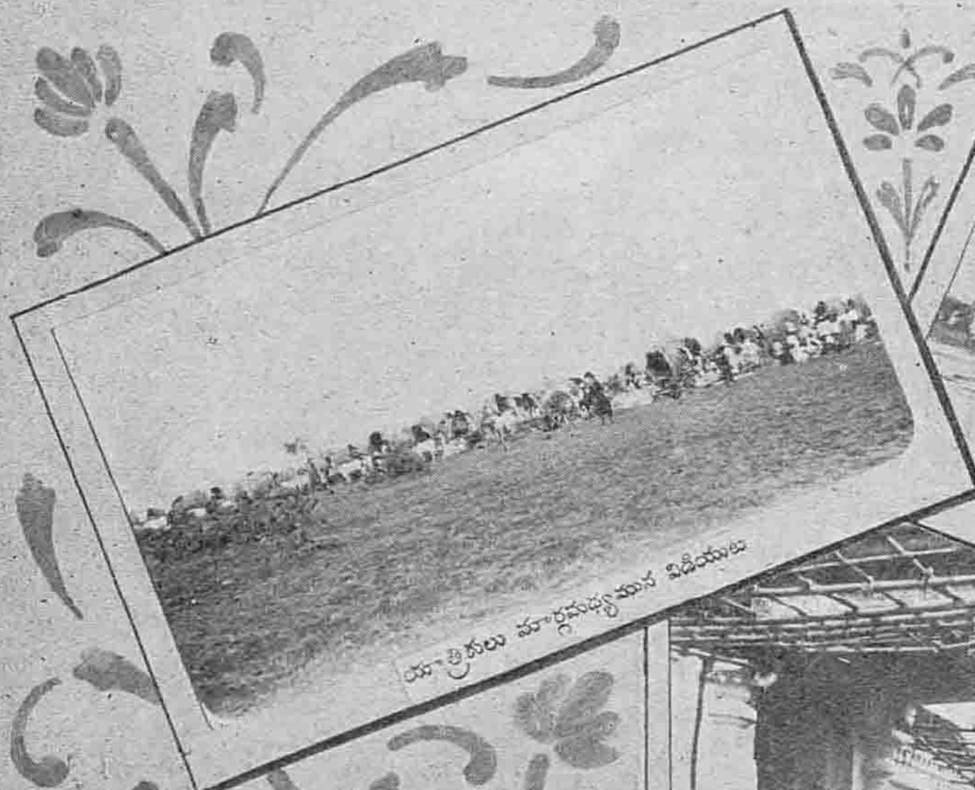

యాత్రికులు మార్గమధ్యమున విడియుట

యాత్రికుల బండ్ల ప్రయాణము

దేవాలయముఖమంటపము

హంసలదీవి చెంత యాత్రికుల బసలు

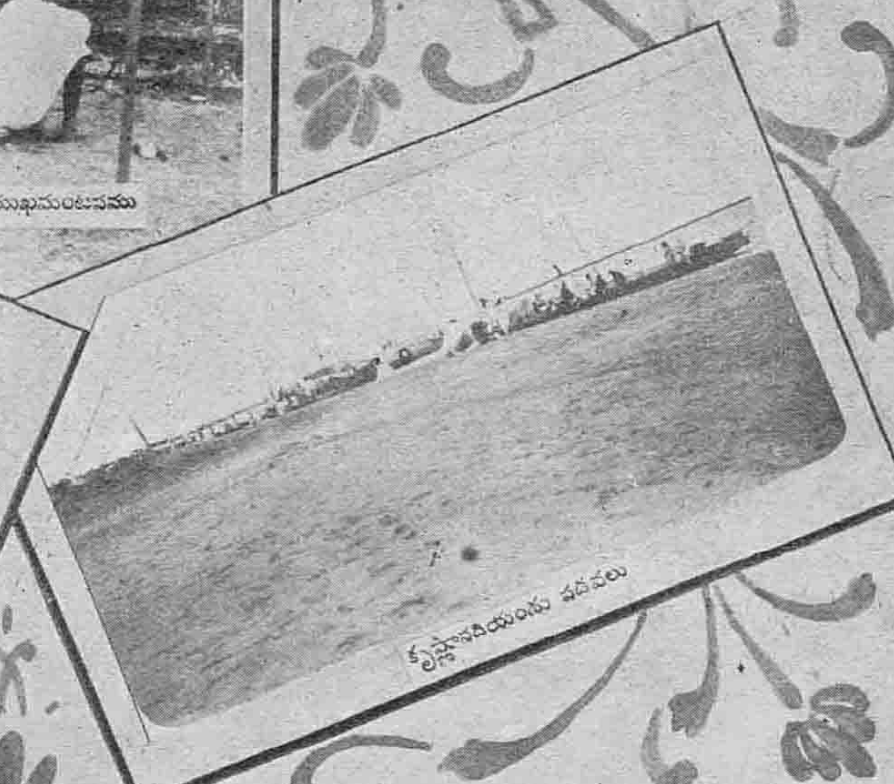

కృష్ణానదియందు పడవలు

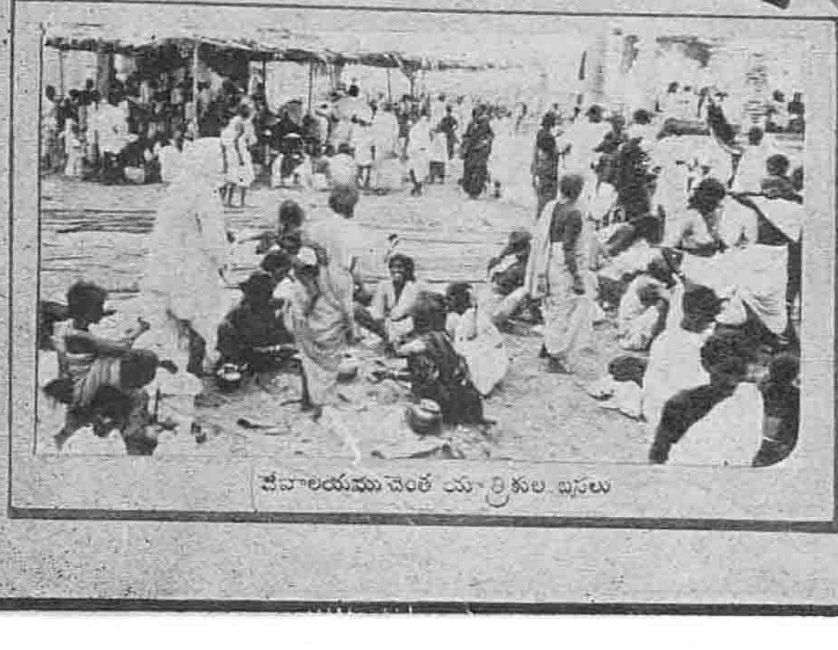

దేవాలయము చెంత యాత్రికుల బసలు

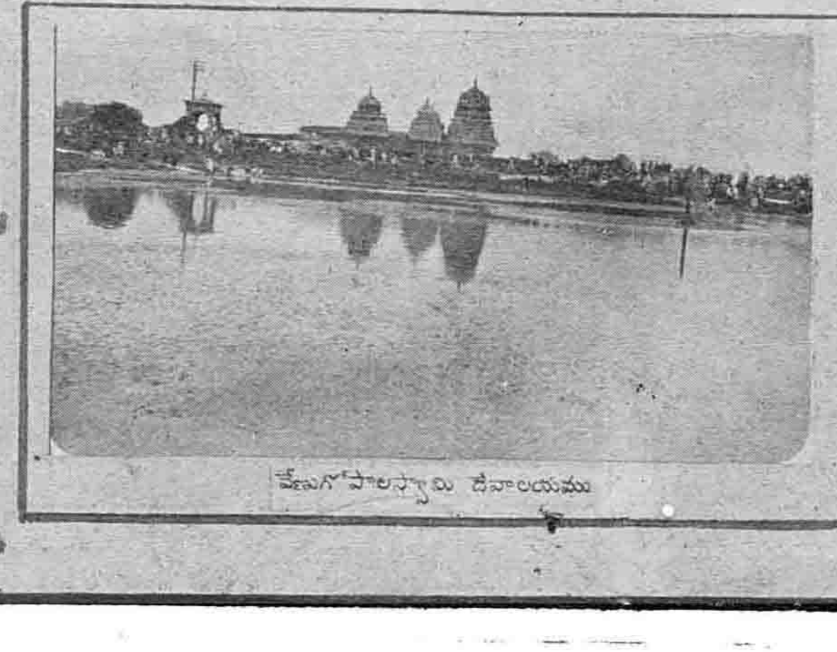

వేణుగోపాలస్వామి దేవాలయము

డెల్లఁ గొందురె మీరు మీయిండ్లలోన
గారెలును, గజ్జములుఁ, బాసకములుఁ, బాయ
సములు? వెచ్చని యన్నమొ, చలిదియన్న
మొ భుజింతురు; వేళకుఁ బాలము పోయి
వ్రేళ్ళ కేతెంచి తిందురు పాళముగను-
మీరు మావలెఁ దిందురె మితికి మించి?

కాలు వానిదె యని ముళ్ళ కాఱుత్రోడ
ముల్లు డీయించు కొందురు పొలములోన
మీరు మాలనిచే-నిట మేము మాది
గకును జెప్పుల కొలతకుఁ గాలు సాఁపి
కొల్చు కొమ్మందు, మింతె మాకుఁ గలగొప్ప.

తక్కినవి సర్వమును మీకు లొక్క-; పల్లె
టూళ్ళలో నున్న సుఖము, నామూళ్ళ లోని
కట్టు, స్నేహంబు నన్యోన్య గౌరవంబు,
సర్వవస్తు సమృద్ధియు, సర్వసహాన
మున్నదే పట్టణములలో! నుండవచ్చు
నరుడుగా-నిప్పు డిపుడు మీయందుఁగూడఁ
బట్టనమునకుఁ బలుమాఱు వచ్చి పోవు
చుండుకతమునఁ బిన్నవా రొక్క-కొంత
యనుకరించుచు నున్నవా, రంతలోన
నాగరక చిహ్నములు రావు; నాగరకత
కర్థ మిప్పుడు వే అయ్యో-నర్థశూన్య
మయ్యె ననవచ్చుఁ! బల్లెటూ రన్న గొప్ప,
పట్టణం బన్న రాదు; మీవాఁ డొకండు
పట్టణములోనఁ జదివి చేపట్టినట్టి
తెల్వితేటలు వినుము-బుద్ధి యొకయింత
యున్నఁ బట్టణ మేమి, వేఱొక్క-టేమి;
లేనివారి కదేమియు లేదు-పట్ట
భద్రుఁడై వచ్చినాఁడు స్వభవనమునకు;
ఆఁడువారిని, మగవారి నన్ని వర్ణ
ములజనులఁ జూచి యాక్షేపమున హసించు:

నేమిజుట్టది, కట్టది యేమి, మొద్దు
చెప్పు లేమిటి? యీయిండ్లచేరువలనె
పసుల దొడ్లేమి? యీ పేడవాసనకును
దాళఁ గూడదు. గృహముల దాపునందు,
నాయనా, గొడ్లఁ గ్రింప కోయి, యనియె.

బిడ్డ! నీవలెఁ జదివిన దొడ్డవారె
పేడలోపల నున్నది "శేడి" యమ్మ
టంట్రు, మంచిది గాదె, యిల్లలుకుకొనుట
యందుకే యందు రసినఁ, దప్పందు లేదు
నావుడును-వార లెఱుఁగరు; నాకు నచ్చ
దింకమీఁదటఁ బశువుల నిచట నుండ
నీకు మని వానిఁ బాలములోనికిని బంపె;

పల్లె రొక్క-టఁ గూర్చుండి బట్టబైట
సిగ్గుమాలెద రిచట నిస్సి, రుచియింప
దద్ది నాకని పసులఁ దానవల కనిపి
నట్టి-చోట మఱుఁగు దొడ్డిఁ గట్టఁ జేసె;
నింక నెన్నియొ కలవు! దా రిట్టు లుంద్రు
వెన్క-ముందులు దెలియని విద్దెకాండ్రు.

వారు నిందించెదరు పల్లెటూరివారి,
వా రసహ్యించుకొందురు పల్లెటూరి
వారి, వారలు నిందింత్రు పల్లెటూరి
వారి; వారలు పల్లెలోపలనె పుట్టి
నారు-వారికి మాత్ర భూసార మింత
తెలియ దింక నేమి తెలియు సర్వలివిషయము
లోయి కర్షక! పురముల నున్నవార
లందఱును మోసగాండ్రె, వా రందఱును శ
ఠాత్ములే; యొక్క-పనిలోన సచ్చవృత్తి
లేదు, నమ్మిక మాటాడరాదు వారి
తోడ-నమ్మంగ మోసంబు గూడియుండుఁ,
గొనఁగ వంచనయందు లోకొనియె యుండు;

మంచి దని చెడ్డ దిచ్చును మనకు సొమ్ము
మెచ్చుగాఁ బుచ్చుకొని; మంచివి గలవేని
జెడ్డవని మనయొద్దివి చేఁదుకొనును
దక్కు-నకు; మంచివారలే తప్పుకొంద్రు
మన కదేటి కటంచు, నేమాటకైనఁ-
దెలిసినట్టిది యడిగినఁ దెలియ దంద్రు.

ఎఱిఁగియును దప్పుకొంద్రు మా కేల యంచుఁ;
బలుకరించినఁ దమమీఁదఁ బడు నటంచుఁ
జూచియును జూడనట్లు ముసుఁగులు వైచి
కొని చరింతురు. మీరో, యే క్రొత్తవాఁడు

నూరిలోనికి వచ్చిన నూర కుండ
కెవ్వ? రేయూరు? మీ రెవ్వరింటి కేఁగె
దరని యడిగెద; రంతలోఁ దాళ, రతని
యి ల్లెచట నన్న- మీ కాయ నేమి యగును?
ఏమిపని మీకు? నెలజీత మెంత? వారి

యిల్లు నే నెఱుఁగుదును రం, డిదిగో, సందు
చివర నున్నది-యనుచు వచ్చి యిలు సూపి
పోవుదురు. చూచినావె కాఁపు తలమాని
కంబ, యిక్కడి యక్కడి గౌరవములు!

ఆఁడువారల కాఁడువా రన్ని తెగలు
పిన్ని యని, యక్క యనుచు వావి వరుసలను
గలపికొని పల్లెటూళ్ళలో మెలపుతోడ
సంచరింతురు: పురిలోని మించుఁబోండ్లొ
యొకరి నొక్కరు పిలువరు, నొకరిఁ గనరు;
నొకరి నొక్కరు హేళన యొనరిచెదరు;

బంధువులనైన, నేమి టాబట్టకట్టు;
కొప్పు వెట్టుకొనును, జిన్నకుఱ్ఱ దైన
దిపుడు వెంకమ్మ; పుల్లమ్మ కేమి వచ్చె,
ముదిమొగము వడియెఁ బసుపుఁ బూసికొనుట;
బెద్దముత్తైదువ వలెనె వేయుఁ బెద్ద
పైట యని తాము సిన్నటివఱకుఁ దాల్చి
నట్టివానిని నిందింతు రయ్య కృషిక!

పురిని నిందింపఁగా నేను బూనలేదు,
పల్లెటూరిని బొగడఁగా వలయు నంచు
నెంచ లే, దిచ్చట నచట నసఁగుచుండు
తారతమ్యము లొక్క కొన్ని తారకాణ
కై వచించితి; నిచ్చట నంద ఱట్టి
వార లుండరు, నచ్చటివారు శుద్ధ
మానసులు గారు నెల్లరు; మాటమీఁద
మాట వచ్చుట నంటిని-మఱియొకవిధ
మునను దలఁపకు మయ్య; యేమొ పనిమీఁద
నెచ్చటికొ పోవువాని నే నిచట నాఁపి
కాలమును వ్యర్థపఱిచితిఁ, గాన నెంత
సేపు ని న్నిచ్చట నిలిపి చేసినాఁడ
నో పనికి విఘ్న-మింక నేను నొకకొంత
యంగడికిఁ బోయి వచ్చెద; నన్ని పనులు
చూచుకొని మరలునపుడు సుంత మాగ్ర
హామున కేతెంచి యింతదాహమును గొనుము.

లేదు స్వామి! క్షమింపుఁడీ, లేదు తెలిపి-
మీకు మాకును భేద మేమియును నెప్పు
డైన నున్నద! వచ్చెద నవల నాలు
గైదునాళ్ళకు లోపల, నపుడు వత్తు
జున్నుఁ బొట్లము గట్టుకొని: యీన నున్న దొక్క
గేదె; పిల్లలఁ జూచి యేఁగెదను నాఁడు.

సెలవు దయచేయుఁడీ దండములు! శుభంబు-
చూడు మందువె, యమ్మాయి సుఖపడియెడు
మంచి సంబంధ మున్నది-మాటలాడు
కొంద మవతల మంచిది యుందు నయ్య!

సంగీతము—స్వరావళి

వింజమూరి వరాహ నరసింహాచార్యులు గారు

సుమారు శతాబ్దమునాటినుండియు మనవారేమి, పాశ్చాత్యులేమి, హిందూస్వరావళియొక్క ప్రాశస్త్యమును గూర్చియు, శాస్త్ర సమ్మతిని గూర్చియు వివాదపడుచునే యుండిరి. బహుప్రాచీనకాలమునుండియు మనదేశప్రజలు స్వరావళి నెఱిగియుండిరనుటను గ్రీకు దేశస్థుల చరిత్రలేమి, మనదేశపు చరిత్రలేమి, శాసనములేమి, చెప్పుచున్నవి. ప్రాచీనకాలమునుండియు సంగీతము మహోపదవియందుండుటయేకాక, ఇటలీదేశపు శాస్త్రవేత్తయగు 'ఫియట్లో బ్లెసరినా', 'హెల్మహోల్ట్సు' శాస్త్రజ్ఞుడు మున్నగువారు తెలిసిన సంగతులు మనవారప్పటికే యెఱిగియుండి రను సంగతి మరవకూడదు. తమ దివ్యజ్ఞానమున నెఱిగిన మన ఋషులు చెప్పు సంగతులు భౌతికవిషయాతీతమైన మన కగ్రాహ్యములై పాఠభేదములకు గారణము లగుచున్నవనాశ్చర్యము లేదు. శ్రుతుల గూర్చియు, వివాది మొదలగు స్వరముల గూర్చియు, గ్రామమూర్ఛనల గూర్చియు నిట్టి వివాదము లనేకములు బయలువెడలుచున్నవి. మహాబుద్ధిమంతులగు 'ఫింగేలు', 'సహస్రబుద్ధి', 'రాజా సౌరేంద్రమోహన టాకూరు,' 'చిన్నస్వామి మొదలియారు' మున్నగు సంగీతప్రియులు, విద్వాంసులు పైసంగతులను విమర్శించి మార్గదర్శకులైరి. కాని యిటీవల 'కృష్ణాజి బలాల్ డేవల్ గా' రనునాయన వీరి విమర్శనలను చక్కగ జదివి వీరి తలంపులను ఖండించి యుండెను. ఈయన చెప్పు ఖండనమంతయు నిట వ్రాయుట ప్రస్తుత వ్యాసముయొక్క యుద్దేశము కాకపోవుటచే స్వరావళిగూర్చి యీయన చెప్పుసంగతులను ముఖ్యముగా వ్రాయువాడను.

స్వరావళిగూర్చి నేర్వకముందు ధ్వని (Sound) గూర్చియు, నిది స్వర మెట్లగుచున్నదియు మొదలగు సంగతులు తెలియవలయును. ఈసంగతులకు మనవారేమి చెప్పినదియు, నందులకు బ్లెసరినా, హెల్మహోల్ట్సు శాస్త్రవేత్తలేమి చెప్పినదియు నెంచునప్పుడు వీరి యభిప్రాయములకు భేదము లేమియు లేవని గ్రహింతుము. ఎట్లో యీక్రింది విధమున చూడుడు—

ధ్వని

మన శాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయము

శ్రుతి. శ్రు=వినుట

"శ్రవణయోగ్యా ఏవ శ్రుతయః" (రాగవిబోధ.) "శ్రవణేంద్రియ గ్రాహ్యత్వాత్ ధ్వనిరేవ శ్రుతి ర్భవేత్."

మరియు,

"ప్రథమశ్రవణా చ్ఛబ్దః శ్రూయతే హ్రస్వమాత్రకః;
సా శ్రుతిః సంపరిజ్ఞేయా స్వరావయవ లక్షణా."

అని. ధ్వని అనగా—చెవికి వినబడు నట్టిది.

పాశ్చాత్యుల అభిప్రాయము

ధ్వనియన నేది వినబడుచున్నదో అదియే. అదియెఱుంగుటకు మన చెవియే ప్రధానము. శ్రవణేంద్రియములోని నాడిమాత్రము వినుచున్నది. (Holmes)

ధ్వని మన చెవికి వినబడుచున్నది. ఇది కలుగజేయుటకు వలయు స్పందనములు (Vibrations) మనకు వినబడకపోయినను ధ్వనియందు కలవు. చెవిటివాడు ధ్వనిని వినకపోయినను ఇవి కలవు. కావున ధ్వని స్పందనములవలన కలుగుచున్నది. (Blesrena)

స్వరము

మన శాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయము

(౧) "తంత్రీ-మేరు-సారీ-సంశ్లేషోద్భవా యే ధ్వన
యః తే శ్రుతయః శ్రుతిశబ్దవాచ్యాః" (రా. వి.)

(౨) "శ్రవణయోగ్యతా అనురణనాత్మకస్య
స్వరాఖ్యస్య దీర్ఘధ్వని ర్వర్తతే." (రా. వి.)

(3) "శ్రుత్యనంతరభావీ యః స్నిగ్ధో ఽనురణనాత్మకః;
స్వతో రంజయతి శ్రోతృచిత్తం స స్వర ఉచ్యతే."

(సంగీతరత్నాకరము)

పాశ్చాత్యుల అభిప్రాయము

సంగీతవాద్యములందు కలుగు ధ్వనివలె స్వరము మనకు శ్రావ్యముగను, మృదువుగను వినబడును. (Holmes)

ధ్వని స్వర మగుటకు అదిచెవికి ఇంపుగ నుండవలెను. (Blesrena)

"అనురణనాత్మకధ్వని" (Hormonics)

మన శాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయము

"అనురణనాత్మకో ధ్వనివిశేషో యస్మాత్ సంభవతి, తాదృక్ లక్షణ ఉదీయాత్-తదా ప్రథమతంత్రీ బంధనీయా." (రాగవిబోధ)

ఒకప్పుడు నారదుడు తన వీణను పరీక్షించుచు కూర్చొనియుండగా నది గాలిచే మీటబడి ప్రథమమున ముఖ్యస్వరము (షడ్జము), క్రమముగా తక్కినవియు, నిట్లు స్వరమండలిని పలుకగా వినగలిగెను అని మనవారు చెప్పుదురు. మాఘకావ్యమందు నిట్లు చెప్పబడినది. పాశ్చాత్యులు భౌతికశాస్త్రములందు ప్రజ్ఞావంతులుగ నుండి చెప్పిన సంగతులే మాఘుగ్రంథకర్త కాలమునాటికి శ్రద్ధాభక్తులతో గమనింపబడిన సంగతి విశదమే. సోమనాథుడు 'రాగవిబోధ'యందు 30, 31 ఆర్యలందు వీని నాధిక్యమునుగూర్చి చెప్పుచు వీని "స్వయంభూ" స్వరములని పేర్కొనినాడు. (స్వస్మాదేవ భవంతీతి స్వయంభువః.) రెండుపీటలకు బిగింపబడిన తీగె (వీనిమధ్య) కదలునప్పుడు కలుగు శ్రుతిమండలి స్వయంభూశ్రుతులు. "మేరుగతస్వయంభూస్వరపంక్తి ప్రామాణ్యేన" అని 34 వ ఆర్యయందు చెప్పినాడు. వీని ననుసరించి విద్వాంసులు తమ స్వరములను సరిచూచుకొనెడిది యని కూడ చెప్పినాడు.

పాశ్చాత్యుల అభిప్రాయము

*తంత్రిని మీటినప్పుడు అది ముందుకు వెనుకకు కదలుటయేకాక, మధ్యమధ్య, అనగా రెండుభాగములందును, మూడుభాగములందును, ఇట్లే నాలుగు మొదలగు భాగములందును, కదలుచుండును. ఇందెల్ల ప్రత్యేకప్రత్యేకములైన ధ్వనులు కలుగుచున్నను, ఇవి అన్నియు నేకకాలములోనే జరుగుచుండుటచే నీవివిధధ్వను లన్నియు ప్రథమధ్వనియందు మిళితమై యొక్క స్వరమునే కలిగించుచున్నవి. మనకు ప్రధానముగ వినబడునదే ప్రథమస్వరము (షడ్జము); తక్కినవన్నియు ననురణనాత్మకధ్వనులు (Harmonics) అని పిలువబడుచున్నవి. (Holmes)

ఇక ప్లైసరినా యిట్లు చెప్పినాడు: రెండుపీటలకు గట్టబడిన తీగెను మీటి పరీక్షించునప్పుడు పీటల (మేరు) వద్ద నిశ్చలముగ నుండుటయు, మధ్యభాగములందు కొన్నిచోట్ల తీవ్రముగ గదలుటయు, మరికొన్నిచోట్ల మందముగ గదలుటయు మొదలగువాని జ్ఞాపకము. మధ్యభాగము, మూడుభాగములు, నాల్గు మొదలగు భాగములస్థలములందు కలుగు ఈకదలికలు తీగెపొడవున కడ్డముగ (Transverse) నుండును. ఇప్పు డెల్లధ్వనులు కలుగుచున్నను తీగెయంతయు కదలునప్పటి ప్రథమస్వరము (షడ్జము - Fundamental note) మధ్యస్వరములకన్న ముఖ్యముగుచున్నది. ఈతీగెయొక్క మధ్యను జాగ్రత్తగా నొక్కితిమా, దీనికి పైస్వరము అనగా రెట్టింపు స్వనముకలది వినబడును. ఇప్పుడే తీగె రెండుభాగములందు చలించుచు, నీమధ్యప్రదేశమందు నొక్కినచోట నిశ్చలతను కలిగియుండును. ఈప్రదేశమును ముడి (Node) అందురు. ఇట్లు మూడుభాగములందు, నాలుగు మొదలగు భాగములందు తీగెను నొక్కి హెచ్చు స్వరములను ఒక్కొక్కస్థాయి(Octave) హెచ్చుగా పలుకువాని కలిగించవచ్చును.

ఇటు చూడుడు:

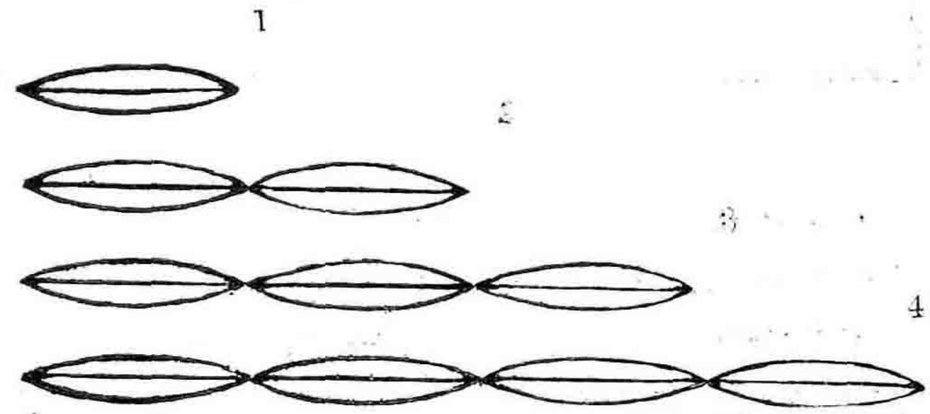

1. తీగె అంతయు కదలుట. 2. మధ్య నొక్కినప్పుడు రెండుచోట్ల కదలుట. 3. మూడుభాగములుగ కదలుట. 4. నాల్గుభాగములుగ కదలుట.

ఇటు తీగె అంతయు కదలునప్పుడు ముడి లేదు. రెండుభాగములుగ కదలునప్పు డొక్కముడి (Node), మూడుభాగము లప్పుడు రెండును, నాల్గుభాగము లప్పుడు మూడును ఇట్లు కలుగుచుండును. ఈభాగముల (Ventral Segments) నుత్పన్నమగు స్వరములనే మనవారు "శ్రుతిమండలా స్స్వరాః" అని చెప్పుచుండిరి.

సంవాదిస్వరములు

మన శాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయము

సరళప్రమాణమున నుండు చలనములుగల స్వరములను మనశాస్త్రజ్ఞులు సంవాదిస్వరము అని చెప్పుకొనుచుండిరి.

"సంవాదినాం సమాజో, రంజనకారీ భవే దితిన్యాయాత్;
నిత్యం నిశ్శంకాదిభి, రిహాపి సంవాది సాన్నిధ్యమ్." (రా. వి.)

శార్ఙ్గదేవులు రత్నాకరమందు-

"చతుర్విధాః స్వరా వాదీ సంవాదీచ వివాద్యపి;
అనువాదీచ వాదీతు ప్రయోగే బహులః స్వరః"

అని చెప్పినారు.

పాశ్చాత్యుల అభిప్రాయము

స్వరములు ఏకకాలమందు పలికింపబడిన కాని, ఒకటివెంబడి నొకటి పలికింపపడినకాని, యవి సరళమైనవ్యత్యాసము కలిగియుండిన, శ్రావ్యముగ నుండును; అనగా నవి నిమిషమునకు చేయు స్పందనలయొక్క ప్రమాణము (ratio) సరళముగ నుండవలయునని ప్లైసరినా యెంచినాడు. ఇట్టి స్వరముల నాలుగువిధములుగ నితడు పేర్కొనెను.-

(1) Unison or octave = శుద్ధసంవాది.

(2) Perfectly consonant = సంవాది.

* ప్రత్యేకముగ రెండుతీగెలుగల వాద్యమున (Diachord instrument.)

(3) Consonant = అనువాది.

(4) Dissonant = వివాది.

ఇక మనశాస్త్రజ్ఞులు తమ స్వరముల నెట్లు గ్రహించినదియు జూచుచు, నాస్వరముల యన్యోన్యతగూర్చియు, వీణె మొదలగు తంత్రీ వాద్యములందువీనిస్థానములు, అవికలుగజేయుస్పందనముల(Vibrations) తారతమ్యము మొదలగుశాస్త్రవిషయములగూర్చియు నేర్చుకొందము. పైవిధమున మనవారు పాశ్చాత్య విజ్ఞానులకు తీసిపోనట్లే యీసంగతులందును వారి కెయ్యెడ నెనుదీయరు. తమ స్వరముల యేర్పాటునకు ముఖ్య సంవాదిత్వమే (perfect concord) కారణమని పలుమారు శాసించుచుండిరి. వీరిని బాగుగ గ్రహించి డేవల్ గారు ఈవిధముగ పరిశోధించి స్వరావళిని చక్కగ వ్రాసిరి. ఈసంగతులు చెప్పుటకు ముందు ముఖ్యమగు నీయంశములు గమనించవలయును.-

(1) రెండు తంత్రులు బిగించబడిన తంబూరవంటి వాద్యమును (Diachord) తీసికొనుట ముఖ్యము. రెండుబిరడాలమధ్యగల తంత్రియొక్క పొడవు 36 అంగుళము లుండవలెనని డేవల్ యొక్క అభిప్రాయము. ఈరెండుతీగెలు ఒక్కరీతిగనె శ్రుతిచేయవలెను. తీగెలక్రింద సారిక (movable feet) ముందునకు వెనుకకు జరుగుచుండును. కావలసిన స్వరము లిందువలన కలుగును.

(2) సారికయొక్క యెత్తు తీగెను తాకితాకనట్లుల మాత్రముండవలెను.

(3) ఒకతీగె శ్రుతిచెప్పుటకును, రెండవది వివిధస్వరములు చెప్పుటకును ఉపయోగించుచుండవలెను.

(4) కావలసిన స్వరము పలికించునప్పుడు తీగెను సారికపై జాగ్రత్తగా మొనవంటి వ్రేలిగోరుతో మెల్లగ ముట్టవలెను కాని క్రిందకు తీగెను బిగించునట్లు లదిమి యుంచరాదు.

సూత్రము 1. షడ్జస్వరము:— పైన రెండు మేరుల మధ్యనున్న తీగె కదలునప్పుడు ముఖ్యముగ ప్రథమస్వరము షడ్జము పలుకునని చూచితిమికద.

"మేరుశిలష్టకుర్యత్తంత్రీరవే సః షడ్జ అభివ్యజ్యతే." (రా.వి.)

ఈతీగె పొడుగు అం. 36 లుగ నెంచితిమికద. ఇది నిమిషమునకు కలుగజేయు స్పందనములు 240 గ భావింతము.

సూ. 2. ఈతీగె మధ్యప్రదేశమందు ఈషడ్జమునకు ఒక స్థాయి హెచ్చుగల షడ్జమే కలుగునని యిదివరలో నెంచితిమి. "మధ్యస్థానస్థః షడ్జః ద్విగుణాసమః" (రా. వి.) 18 వ అంగుళమున కలుగు స్వరము హెచ్చు షడ్జము. దీని స్పందనములు మొదటి వానికి రెట్టింపు: అనగ, 2 × 240=480 గ నుండును.

సూ. 3. ఇట్లు తీగెపొడవు తగ్గుచుండినకొలది హెచ్చుస్వరములు కలుగుచుండును.

సూ. 4. అనగా తీగెపొడవు తగ్గుకొలది స్వరము కలుగుటకు వలయు స్పందనలు హెచ్చుచుండును. ఇట్లే స్వరములు, లేక వీని కాధారములగు స్పందనలు, తగ్గుకొలది తీగెపొడవు హెచ్చుచుండును. ఈ 3, 4 సూత్రములు పైసూత్రములవలన నూహింపబడినవే. 4 వ సూత్రము నిట్లు మనవారు చెప్పి:—

"తంత్రీ తంతుస్వరో జ్ఞేయః తద్దైర్ఘ్యవ్యస్తమానతః"

ఈసూత్రములను గణితశాస్త్రసమ్మతిని పొడియక్షరములతో నిట్లు చెప్పవచ్చును.-సౌలభ్యముకొరకు-Vn=ln అంగుళములు పొడుగుగల తీగెయొక్క స్వనము, లేక స్వనమున కాధారపడు చలనముల సంఖ్యగ నెంచుదము. U=l అంగుళములుగల తీగె చేయు స్పందనములు (చలనములు)గ నెంచుదము. అనగా నిట U=240 స్పందనలు. l=తీగెయొక్క పొడవు. అనగా షడ్జమును కలిగించునప్పటి రెండు మేరులకు మధ్య గలతీగ యిట 36 అం. ఇక గణితశాస్త్రము ప్రకారము-

$$Vn \times ln = U \times l \quad \ldots \quad \ldots \quad \ldots \quad \ldots A$$

$$Vn = \frac{U \times l}{ln} \quad \ldots \quad \ldots \quad \ldots \quad \ldots B$$

$$ln = \frac{U \times l}{Vn} \quad \ldots \quad \ldots \quad \ldots \quad \ldots C$$

ఇట్లు చెప్పవచ్చును. ఈముఖ్యసూత్రముల ననుసరించి మధ్యమము మొదలగు స్వరముల నెంచుదము.—

మధ్యమము:—"మధ్యస్థానస్థః మధ్యమః" (రా. వి.)

"ఉభయోః షడ్జయో ర్మధ్యే మధ్యమం స్వర మాచరేత్."

(సంగీతపారిజాతము)

సూ. 5. తగ్గు హెచ్చు షడ్జ స్వరముల మధ్యస్థానమందు మధ్యమము పలుకును. అనగా 'స'కును, 'స'కును మధ్య $\frac{36+18}{2}$ = 27 అం. పొడవు నందు పలికింపబడును. కావున B సూత్రము ననుసరించి— $Vn=240 \times \frac{36}{27}=320$ స్పందనములు కలుగుచున్నవి. C సూత్రమువలన— $ln=240 \times \frac{1}{320}=\frac{3}{4}l=\frac{3}{4} \times 36$. అనగా, $\frac{3}{4}$ పొడవునందు మధ్యమము కలుగుచున్నది.

సూ. 6. ఇందువలన మధ్యమముయొక్క పొడవు షడ్జతంత్రియొక్క పొడవునందు $\frac{3}{4}$ ఉండును. ఈస్వరమునకు వలయు స్పందనలు షడ్జమునకు వలయువానికన్న $\frac{3}{4}$ రెట్లుండును.

పంచమము:-"త్రిభాగాత్మకవీణాయాం పంచమః స్యా త్త్రిపగ్రిమః"

(సం. పా.)

సూ. 7. పంచమము $\frac{1}{3}$ లేక $\frac{2}{3}$ తీగె పొడవునందు కలుగుచున్నది. చివరది హెచ్చు పంచమ మగును. ఇదివరకువలెను B, C సూత్రముల ప్రకార మిట్లు తేలును:

$$Vn = U \times \frac{1}{ln} \ldots \quad \ldots \quad \ldots B$$

తీగెలో నిట $ln=36 \times \frac{1}{3}$ లేక $\frac{2}{3}=12$ లేక 24 అంగుళ ములవద్ద కలుగుచున్నది. (ప్రకృతము 24 అం. వద్ద కలుగునదే మనకు కావలయును. అందుచే, $Vn=240 \times \frac{36}{24}=360$ స్పందనములగును. అనగ $\frac{3}{2}$ U లేక షడ్జస్పందనములకన్న $\frac{3}{2}$ రెట్లు హెచ్చుగ నుండును.

సూ. 8. ఇందువలన పంచమము షడ్జపుతీగె పొడవునందు $\frac{2}{3}$ భాగమునందు కలుగును. దీనికి వలయు స్పందనములు షడ్జముస్పందనల కన్న $\frac{3}{2}$ రెట్లు హెచ్చు.

ఋషభధైవతములు:—ఈస్వరముల నారయుటకు ముందు ముఖ్య సంవాదిస్వరముల నెంచవలసి యున్నది. షడ్జమునకు ముఖ్యసంవాది స్వరము పంచమము. ఇట్లు మిగిలినస్వరములు కందుము.

స్వరము	సంవాదిస్వరము.
స	ప
రి	ధ
గ	ని
మ	ṡ (స)
ప	ṙ (రి)
ṡ (స)	ప

N. B. ఇట ధ—ళులు ముఖ్యసంవాదులు కావు. ధైవతమునకు హెచ్చు గాంధారము అనువాది యగుచున్నది.

ఈముఖ్యసంవాదిత్వమువలన మిగిలిన స్వరముల నిట్లు కందుము.

సూ. 9. "స-ప-స-మముఖ్యాః సంవాదినః స్వరాః ఏకసం శ్రేయాఃగ్నాయః." (రా. వి.)

స, ప లున్ను, మ, ṡ లున్ను ముఖ్యసంవాదిస్వరము లగుచున్నవి. ఇందుచే పంచమము ప్రథమస్వరముగ నెంచినప్పుడు, అనగా పంచమము పలుకు తీగెయందు, పంచమస్వరము హెచ్చు ఋషభస్వర మగుచున్నది. మన స్వరములం దిది ṙ యగును. పైవిధమున B సూత్రముప్రకారము $Vn=U \frac{1}{ln}$ కావున 7 వ సూత్రముప్రకార మిచట $U=360$; $l=24$; $ln=\frac{2}{3} \times 24=16$ అగుటచే, $Vn=360 \times \frac{24}{16}=540$. అనగా C=540 స్పందనలు; లేక మనకు వలయు ఋషభమునకు $\frac{540}{2}=270$ స్పందనములు కలవు. మరియు—

$$ln=36 \times \frac{240}{270}=32 \text{ అంగుళములు; అనగా—}$$

సూ. 10. ఋషభము తీగెయందు 32 అంగుళముల పొడవున బలుకును; లేక షడ్జపుతీగె పొడవున $\frac{8}{9}$ భాగమునందు పలుకును, దీనికి వలయు స్పందనములు 270, లేక $\frac{9}{8}$ రెట్లుండును.

సూ. 11. ధైవతము:—ఈపై ఋషభమునకు ముఖ్యసంవాదియగు నీధైవతము $\frac{2}{3} \times 32=21 \frac{2}{3}$ అంగుళము పొడుగున కలుగును. దీనికి వలయు స్పందనములు $\frac{3}{2} \times 270=405$ అగుచున్నవి.

సూ. 12. గాంధారము:—ధైవతమునకు హెచ్చు గాంధారము ముఖ్యసంవాదిగ నుండవలయునుకదా. ఎందుచేతనో మనవారు కొంచెము భిన్నమగుదానినే వాడుచున్నారు. అనగా, పైధైవతమువలన ముఖ్యసంవాది సూత్రముల ననుసరించి హెచ్చుగ $\frac{2}{3} \times 21 \frac{2}{3}$ అం. పొడుగున లేక మనకు వలయు $గ=2 \times \frac{2}{3} \times 21\frac{1}{3}= 28 \frac{4}{9}$ అం. పొడవున కలిగినదై, $\frac{1}{2} \times \frac{3}{2} \times 405=303\frac{3}{4}$* స్పందనములు చేయుచున్నది. కాని కొంచెము తక్కువముగ నుండుటకొఱకు 300 స్పందనములు చేయునట్టి గాంధారమునే యెంచిరి; కావున నిది $\frac{240 \times 36}{300}=28 \frac{4}{5}$ అం. పొడవునందు వుందుము.

సూ. 13. నిషాదము:—ఈగాంధారము ప్రథమస్వరముగ నెంచి పైవిధమున నీస్థాయియందే కల నిషాదమును 8 వ సూత్రముప్రకారము $300 \times \frac{3}{2}=450$ స్పందనలు కలదిగ భావించవచ్చును. ఇప్పు డిది $\frac{2}{3} \times 28\frac{4}{5}=19\frac{1}{5}$ అం. పొడవున వినబడును. వీనినెల్ల సులభముగా గ్రాహ్యమగునట్లు పటకరూపముగ బొందుపరతును. (చూ. పటకము 1.)

ఈపటకమువలన మనస్వరావళియందు మూడురకముల స్వరవ్యత్యాసమునుకందుము. అవి 8: 9; 9: 10; 15: 16; అనునవి. 8: 9 అనునవి మూడుపర్యాయములును, 9: 10 రెండుచోట్లను, 15: 16 రెండు చోట్లను వచ్చుట చూతుము. మధ్యమము స్వరసోపానపరంపరను (సం. ర.) రెండు(tetra chords)భాగములు చేయుచున్నది. మొదటిభాగమందు స-రి, రి-గ, గ-మ అను అంతరములును, రెండవభాగమందు ప-ధ, ధ-ని, ని-ṡ యనునవియు కలవు. ప్రథమభాగమందలి ప్రతి అంతరముతోను రెండవభాగమందలి యంతరము విచిత్రముగ సమముగుట చూడవలెను. మ-ప, ల 8: 9 అంతరము (interval) రెండు భాగములకు మధ్యగ తటస్థమై యున్నది. అన్నిటికన్న చిన్నయంతరువు 15: 16 అనునది గ-మ, లకును, ని-ṡ, లకును మధ్య వచ్చును. దీని ననుసరించి వికృతిస్వరములను కనుగొన వచ్చును. ఈ 15: 16 అంతరమునే తీసికొనుటకు కారణ మిది: 7 అంతరములందును కడు చిన్న దగుటయే కాక, (ప.౧.) శంకరాభరణ స్వరముల స్వనముకన్న తక్కువస్వనముగల మరికొన్ని స్వరములే యమర్చవలెను కావున పెద్ద యంతరమందు చిన్న యంతరము లిముడుచున్నవి. ఇట్లు 8: 9, 9: 10 అంతరములుగల నాలుగు ప్రదేశములందును ఈచిన్న 15: 16 అంతరమును జొనిపిన, మరినాలుగు వికృతి స్వరములుకలిగి మొత్తము 12

* ఇయ్యది క్లెమెంట్సుదొరవారి యభిప్రాయప్రకారము మన పూర్వుల 12 వ శ్రుతి ప్రీతి యనుదానికి సమము.

పథకము శంకరాభరణ మేళమునకు తుల్యమగు స్వరమండలి (Diotonic Major Scale)

1	2	3	4	5	* 6	7	8	9	10	11	12
సరుస నం.	స్వరము పేరు	స్పందనములు	స్వరాంతర నిష్పత్తి	ఇంగ్లీషు పేరు	ఇల్లిసు దొరవారి సెంట్లు	స్వరములకు ప్రథమ స్వరముతో సంబంధము	స్వరము కలుగుటకు గల తీగె పొడవు	శ్రుతులు	మన శ్రుతి సెంట్లు	స్వరాక్షరము	రిమార్కు
1	షడ్జము C	240					36 అం.	0		స.	
			8: 9								
2	ఋషభము D	270		Major 2nd	204	8: 9	32 ,,	3	204	చ. రి.	9 వ కాలమం లోని శ్రుతులు 'రాగవిబోధ' గ్రంథమునందు చూడుడు.
			9: 10								
3	గాంధారము E	300		Minor 2nd	182	4: 5	28 4/5 ,,	5	386	అం. గ.	
			15: 16								
4	మధ్యమము F	320		Diatonic Semitone	112	3: 4	27 ,,	9	498	శు. మ.	
			8: 9								
5	పంచమము G	360		Major 2nd	204	2: 3	24 ,,	13	702	ప.	
			8: 9								
6	ధైవతము A	405		Major 2nd	204	16: 27	21 2/3 ,,	16	906	చ. ధ.	
			9: 10								
7	నిషాదము B	450		Minor 2nd	182	8: 15	19 1/5 ,,	18	1088	కా. ని.	
			15: 16								
8	షడ్జము C	480		Diatonic Semitone	112	1: 2	18 ,,	22	1200	స.	
					1200						

స్వరము లనుచున్నారు. స, రి (చ) ల మధ్యగల పెద్దఅంతరమునందు 15: 16 చే నిలిపిన 256 స్పందనలుగల శుద్ధ ఋషభము కలుగుచున్నది. షడ్జమునకు శు. రి. 15:16 వ్యత్యాసమును, శు.రి. నకు చ. ఋషభము 128: 135 వ్యత్యాసమును కలదు. ఇల్లిసుదొరవారి సెంట్ల ప్రకారము 15: 16 అంతరమునకు 112 సెంట్లున్ను, 128: 135 నకు మిగత 92 సెంట్లున్ను, మొత్తము 8: 9 అంతరమునకు గల 204 సెంట్లతో సరిపోవుచున్నది. ఈయంతరమునే 15: 16 పంచమ ధైవతములమధ్య నుంచిన నిట్లే శు. ఋషభమునకు ముఖ్యసంవాది యగు శు. ధైవతము వచ్చును.

ఇక మరియొక పెద్దయంతరము 9: 10 నందు కూడ నీచిన్న యంతరము 15: 16 ను చేనిలిపిన, సాధారణగాంధారము వచ్చును. ఇది 288 స్పందనము కలది. ఇప్పుడు చ. ఋషభమునకు సా. గాంధారమునకు గల సంబంధము 15: 16 అగుచున్నది. దీనికి ఇల్లిసు సెంట్లు 112 అగుచున్నవి. సా. గ. కును, అం. గ. కును సంబంధము 24: 25 అగుచున్నది. దీనికి 70 సెంట్లు ప్రమాణము. మొత్తము 9: 10 కుగల 812 సెంట్లకు నీరెంటి సెంట్లు సరిపోవుచున్నవి. ఇట్లే ధైవతనిషాదముల మధ్య, అనగా 9: 10 అంతరువునందు చిన్న 15: 16 అంతరము నుంచిన 112 సెంట్లుగల కైశికనిషాదము వచ్చును. దీని స్పందనములు 432 అగుచున్నవి. చ. ధ. నకును కై. ని. నకును సంబంధము 15: 16 ను, కై. ని. నకును కా. ని. నకును సంబంధము 24: 25 ను అగుచున్నది. దీని సెంట్లు 70 యగుటచే నీయంతరమునందు గల సెంట్లు కూడ సరిపోవుచున్నవి. ఈవిధముగ ప్రకృతివికృతి భేదములు గల స్వరములు 12 యేర్పడుచున్నవి. మధ్యమపంచమములయందు కూడ నీ 15: 16 అంతరముఉపయోగించుటచే శు. మధ్యమమునకును, ప్రతిమధ్యమమునకును 128: 135 వ్యత్యాసము కలుగుచున్నది. ప్ర. మధ్యమ పంచమములకు 15: 16 వ్యత్యాసము కలదు. ఇట షడ్జపంచమము లీవిధమున మార్పు చెందినవని గ్రహించునది. "షడ్జపంచమయో రవికృతత్వాత్" (రా. వి.) ఈచెప్పిన స్వరములే వీణయందును, మరి యితర వాద్యములందును మనవారు వాడుచున్నారు. ఉత్తరహిందూ దేశమునం దీస్వరములను కోమలస్వరములు, తీవ్రస్వరము లనుపేర్లతో వ్యవహారింతురు. వీనిపథక మిట చూడుడు: (చూ. పథకము ౨)-

* షడ్జము, దీనికి పై షడ్జమము వీని మధ్యగల స్థాయిని ఇల్లిసు (Ellis) దొరవారు 1200 భాగములుగ విభజించి సెంట్లు అని పేరిడి వీనిమూలమున ప్రతిస్వరస్థానమును కొలచిరి. ఈపద్ధతితో నిప్పటి ప్రతిదేశమువారి స్వరావళిని కొలచిరి. మనస్వరావళి వీరికొలత కద్భుతముగ సరిపోవుచున్నట్లు చూతుము.

పఠకము ౨. హిందూదేశపు ప్రకృతి వికృతి స్వరముల పఠకము (Indian Chromatic Scale)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
వరుస నెం.	స్వరముల పేర్లు	కంపనసంఖ్యలు	స్వరముల యంతరము	ఇంగ్లీషు పేరు	ఇల్లిసుదొర వారి సెంట్లు	స్వరములకు షడ్జమముతో గల సంబంధము	సెంట్లలో దూరము	స్వరముకలు గట్టుకు గలతీగ నిడివు	స్వరసంకేతము	సంస్కృత శ్రుతుల పేర్లు	రిమార్కు
1	షడ్జము	240							స.	ఛందోవతి	5 వ కాలము లో పేర్లు హెల్మ్ హోల్ట్జ్ గారి పుస్తకము నుండి గ్రహింపబడినవి.
2	శుద్ధఋషభము	256	15: 16	Diatonic Semitone	112 } 204	15: 16	112	33¾ అం.	శు.రి.	రంజని	
3	చతుశ్రుతి ఋషభము	270	128: 135	Small Limma	92	8: 9	204	32 ,,	చ.రి. శు.గ.	రౌద్రి	
4	సాధారణ గాంధారము	288	15: 16	Diatonic Semitone	112 } 182	5: 6	316	30 ,,	ష.రి. సా.గ.	వజ్రిక	
5	అంతరగాంధారము	300	24: 25	Small Semitone	70	4: 5	386	28 4/5 ,,	అం.గ.	ప్రసారిణి	
6	శుద్ధమధ్యమము	320	15: 16	Diatonic Semitone	112 } 204	3: 4	498	27 ,,	శు.మ.	మార్జని	
7	ప్రతిమధ్యమము	337½	128: 135	Small Limma	92	32: 45	590	25 3/5 ,,	ప్ర.మ.	రక్త	
8	పంచమము	360	15: 16	Diatonic Semitone	112	2: 3	702	24 ,,	పం.	ఆలాపిని	
9	శుద్ధధైవతము	384	15: 16	Diatonic Semitone	112 } 204	5: 8	814	22½ ,,	శు.ధ.	రోహిణి	
10	చతుశ్రుతి ధైవతము	405	128: 135	Small Limna	92	16: 27	906	21 2/3 ,,	చ.ధ. శు. ని.	ఉగ్ర	
11	కైశికనిషాదము	432	15: 16	Diatonic Semitone	112 } 182	5: 9	1018	20 ,,	ష.ధ. కై.ని.	తీవ్ర	
12	కాకలి నిషాదము	450	24: 2	Small Semitone	70	8: 5	1088	19 1/5 ,,	కా.ని.	కుముద్వతి	
13	షడ్జమము	480	15: 15	Diatonic Semitone	112	1: 2	1200	18 ,,	స.		
					1200						

286

శ్రీ యువరాజా సాహెబ్ నారాయణ శూరపట్టు దేవుగారు, త.ర్లా

శ్రీ రాజా సాహెబ్ వరదరాజ శూరహరిశ్చందన దేవుబహద్దరువారు, త.ర్లా జమీందారు

శ్రీ రాజా బొమ్మదేవర వెంకటభాష్యకార్లు రావుబహద్దరు
మైనరు జమీందారుగారు, సౌతు వల్లూరు యెస్టేటు ౧ వ పార్టు

శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముపంతులుగారి షష్టిపూర్తి మహోత్సవము, రాజమహేంద్రవరము, ౧౧-౯-౧౯౨౭

శ్రీ వాడ్రేవు చలమయ్య పంతులుగారు.

శ్రీ తాపీ ధర్మారావు నాయుడుగారు, బి. ఏ.

శ్రీ లింగం వీరభద్రయ్యా చౌదరిగారు, బి. ఏ., బారిష్టరు.

శ్రీ గజ్జెం గోపాలకృష్ణారెడ్డిగారు, పిల్లుట్ల.

శ్రీమతి ఆ. వసుంధరా కన్యగారు, యమ్. ఏ

డాక్టరు శ్రీ బొడ్డపాటి తిరుమలరావుగారు.

శ్రీ వి. యన్. శాస్త్రిగారు, తెనాలి.

మతస్వీకృతి

శ్రీ. శ్రీనివాసరావు గారు (కవితాసమితి)

౧

హైందవ మహమ్మదీయ హృన్మందిరముల
నైకమత్యానుభావ సౌహార్ద సద్గు
ణాదికములను నెలకొల్పి యతుల విభవుఁ
డైన యక్బరు పాలనం బంతరించె!

సంతతోత్సాహ కలిత వసంతుఁ డగుచు
జనుల కెల్లర కానందమును ఘటించి
కీర్తిఁ జెందిన యల జహంగీరు నాఁటి
శాంత పరిపాలనావిధుల్ సమసి పోయె!

ప్రాక్ప్రతీచ్య శిల్పాచార్య బంధుర ప్ర
భావ సమ్మేళనమ్మున బాట బాట
లెల్ల శిల్పవిస్ఫూర్తి వేనోళ్లఁ జాట
షాజహానుని కాలమ్ము చెల్లఁబడియె!

నాఁటి సౌహార్ద సద్గుణౌన్నత్య శక్తి,
నాఁటి సదమలశాంతి సౌందర్యగరిమ,
నాఁటి లలితకళా నిరాఘాట పటిమ
కలయ వెదకిన నెందును గానరావు.

అది మదోన్మత్త వేదండ సదృశ విహార
ణాప్తి నౌరంగజేబు నిరంకుశముగ
భారతక్షితి నవ్య కహ్లార సరసిఁ
గలఁత నొందించిన విషాదకర సమయము!

పూర్వరాజన్య పాలనా స్ఫూర్తిఁ దవిలి
యతి సుఖంబుల నందిన హైందవులకు
దినకరమనోజ్ఞ కిరణ సందీప్తి యడఁగి
కల్గినట్లయ్యె నప్పుడు కాళరాత్రి.

క్రూరపరిపాలనమున సంక్షోభ మొంది
భూప్రజలు మలమల మాడి పోవు చుండ
నెచటఁ గనినను రోదనాప్రచలిత మగు
హైందవకుటుంబ దుఃఖాశ్రు లలమికొనియె.

వెనుక దినముల భారతోర్వీ స్థలమునఁ
బుట్టు వొందుట యొక గొప్పపుణ్య మయ్యె!
కటకటా! నాఁడు భారత ఖండమందు
హిందువునిజన్మ మత్యంత హీన మయ్యె!

భరతపుత్రుల గాసిల పఱచి మరలఁ
బ్రాఁత తలపన్న వారలపై విధించి
నిరత మెన్నెన్నొ విధుల దండించియైనఁ
దృప్తి యనుమాటఁ బాదుషా తెలియఁడయ్యె!

అపుడు మత మను పేరిట ననఁగరాని
యష్టకష్టములను బెట్టి హైందవులను
స్వీయమతధారణ మొనర్పఁ జేయు కొఱకు
దారుణక్రియ లొనరింపఁ దలఁచె నతఁడు.

నిజమతప్రోక్త మిది యని నిశ్చయించి,
అన్యమతముల నన్నిటి నడఁగఁ ద్రొక్కి,
స్థిరత నిస్లాము మతము వర్ధింపుఁ డనుచు
నపు డలంఘిరు సేనల కాజ్ఞ యొసఁగె!

అదియె తడవుగ వడిగ మహమ్మదీయ
సైన్యవారము నిర్భీతశక్తి నెనసి,
నిజమతమ్మును నెలకొల్పు నెపమునీఁద
భరతభూమినిఁ జీకాకు పఱచినారు.

నాఁడు హైందవ రుధిరమ్ము నల్గడలను
గాంగతటినీప్రవాహ సంకాశ మయ్యె!
నాఁడు హైందవజనరోదనా నినదము
భూనభోంతరముల మాఱుమ్రోఁగఁ దొడఁగె!

మతమునందలి గట్టినమ్మకము చేత
హిందువులు ప్రాణములనైన నిచ్చినారు!
మతమునందలి గట్టి నమ్మకముచేతఁ
దురకలును హిందువులఁ జంపఁ దొడఁగినారు!

నిజమతాభినివేశ నిర్ణిద్రు లగుచు
నపుడు తురక లొనర్చిన యట్టహాస
ఘోషముల కెందు వెదకినఁ గొదవలేదు!
ఘోరముల కెందు వెదకినఁ గొఱంత లేదు!

ఆనిరాఘాట సంఘట్ట నాగ్నియందు
నతి దురంత వ్యథాక్లిన్న హైందవజన
శతసహస్రాధికప్రాణ సమిధ లెల్ల
నొక్కపరి భగ్గురని మండి యూరకొనిమె!

2

నిర్మలమనోజ్ఞ మందాకినీ ప్రశాంత
ధవళ వీచిక లెచ్చోటఁ దఱిసి పాఱు
నది యనన్య మనుష్య విహారభూమి!
నవనవాజ్ఞాత మధుర కాంతారవీథి!

ఆశుభోత్స్నవ దివ్యప్రదేశమందుఁ
ప్రకృతి లక్ష్మికి స్వాగతాభ్యర్చనమునఁ
ప్రత్యహాజ్వల దరుణగభస్తిచయము
నిరతనిరవధికానంద నియతిఁ గూర్చు!

వితత లీలావిలాస ప్రవృత్తి దనరి
యచట విహరించు వివిధవిహంగమములు
కలకలారవ సంక్షోభకారణమున
నచటి నిశ్శబ్దభావము నపనయించు!

ఆమనోహర కాంతార భూములందుఁ
ప్రతిదినాంతప్రదోష ప్రభాపటలము
ప్రవిమల నదీజలంబులఁ బ్రతిఫలించి
స్వర్ణనీరప్రకార విభ్రాంతిఁ గూర్చు!

స్వైరవిహరణ దీక్షాప్రసక్తిఁ దనరి
యతిపిపాసను జనుదెంచు హరిణసమితి
ప్రతికురంగమ రూప బింబమును గాంచి
త్రాసభరమున నీటిని ద్రావ మాను!

ఆసముజ్జ్వలశాంత దివ్యస్థలమున
నామనోజ్ఞ నదీతీర భూములందుఁ
బర్ణకల్పితకుట్టి మాభ్యంతరమున
వాసముండెడు యదునాథ వసు వొకండు.

బ్రహ్మతేజో మహత్తర ప్రాభవమున
జ్ఞానసంభృతహృద్వికాసము నహించి
జాహ్నవీతీర సంస్థిత శాంతమూర్తి
భక్తిబంధుర గీతముల్ పాడుచుండు.

ఆర్యతేజఃప్రభావ గానామృతమునఁ
గృష్ణలీలాచరిత్ర సంకీర్తనమునఁ
గంఠ నిర్గతరవళి గద్గదిక మెనయఁ
బరవశత్వము నొంది మైమఱచు నతఁడు.

అతఁడు హైందవ వీరమహాద్భుతప్ర
వర్తనామూల్య రాగాలపన మొనర్చు
సమయమం దశ్రుబిందూత్కరములు వెడలి
గాంగ నిశ్చల సలిల సంఘములఁ గలియు.

భరతరమణీమహోత్కృష్ట చరితములను,
భారతప్రాక్తన గరిష్ఠ వైభవమును
దనివి తీరక సతముఁ గీర్తన మొనర్చి
కడపు జీవిత నాటకాంకముల నతఁడు!

3

అది మనోజ్ఞప్రశాంత దినాగమనము!
ప్రకృతి నెల్లెడ హర్షవీచికలు వీచె!
కమలమంజులమందిరాంగణములందు
సమద బంభరగాన ఘోషలు నదించె!

అపు డనంతప్రమోదభరావలబ్ధ
నవనవోత్సాహమున యదునాథవసువు
ప్రత్యుషః పవనాంకుర ప్రతతులందుఁ
గీర్తన నినాదమును దరంగిత మొనర్చె!

ఆసమయమందు గంగానదీసమీర
చలిత వీచులు నాట్యవిద్యల నటింప
మాధురీహాగ్ధ్యమున యదునాథవసువు
పాడె నిట్టుల గంభీర భావగీతి!

"భయద విరహానల
ప్రబల తీక్ష్ణతయందు
జీవనంబే యింకి
పోవునని భయమయ్యె
నో ప్రేమవారాన్నిధీ!
దీనునకు
నీ ప్రాపుఁ జేకూర్పుమా!

*   *   *   *

అంధతమస్సంక్రాంత ని
రర్థక జీవితపదముల
శారదరజనీజ్యోత్స్నవు
కారా! కన్పడవేరా!

హాలాహల కీలా ని
ర్వేల ప్రాపంచాంబుధి
నో కారుణ్యామృతమూ
ర్తీ! కానంబడవేరా?

*   *   *   *

దేదీప్యమాన దీ
ధితుల కంధుండనై
నామది నిరంతరము
నడయాడు హృదయేశుఁ
గనుఁగొనఁగ లేకుంటచే
నిది వియో
గవ్యథగ నూహించితిన్.

ఇది వియోగానర్హా
విభుసమాగమకాల
మిది విచారానర్హా
(?)మధురసంతస వేళ
భావదర్పణమందునన్
శ్రీమూర్తి
ప్రతిబింబితుం డయ్యెఁగా!"

ఆ ప్రసన్న ప్రశాంత దినాగమమున
నామనోహరభావగీతామృతములఁ
దీయఁదనమును గంగానదీమనోజ్ఞ
వీచికాసంతతులు తల లూఁచి మెచ్చె!

తన్మయానంద రసమహోత్సాహి యగుచు
మాధురీమహార్ఘ్యమున యదునాథవసువు
ప్రార్థనాత్మకగీతముల్ పాడు వేళఁ
బుష్పసంతతు లానందమున హసించె!

ఆవినిర్మలశాంతగీతావిరావ
మాలకించి యనంతహర్షాప్తి నొంది
పరిసరస్థితభూరుహపత్రవితతి
సాంద్ర నీహారహర్ష బాష్పముల రాల్చె!

అపుడు తలఁపని తలఁపుగ నన్ని దిశలు
ఘోరభీషణఘోష సంకులము లయ్యె!
అపుడు యవనచమూసమూహాంబురాశి
యమభటఘటాహతాదాగమముగఁ బర్వె!

వారిఁ గాంచక యదునాథవసు వనంత
భక్తిభావప్రభావ సంపద వహించి
నిశ్చలధ్యాన దీక్షాప్రణీతుఁ డగుచుఁ
బాడఁ దొడఁగెను గంభీర భావగీతి!

క్రాఁగుచుండు నయః పాత్రికల నపూర్వ
శీతల తుషారబిందువుల్ చిలికినట్లు
క్రమసత్ప్రార్థనామేయ గానరవళి
యవనసైన్య జనాగ్నికి నాజ్య మయ్యె!

జలధర మహోగ్ర ఘోషాప్రచండనినద
మష్టకకుబంతముఖరితంబై ధ్వనింప
నిజమతాభినివేశ నిర్నిద్రయవన
భటమహత్తరుఁ డొక్కఁడు పలికె నిట్లు.

"ఇది యనన్య జనోల్లంఘనీయ భరత
చక్రవర్తి ప్రకల్పిత శాసనమ్ము!
ప్రాణ మొసఁగెదో? లేక మహమ్మదీయ
మతముఁ గొనియెదో? మఱి మఱుమాట వలదు."

ఆగభీరవినిర్ఘోష మాలకించి
మది నోకించుకయును జలింపకయ నిల్చి
మృదుమధుర మందహాస సంస్ఫిత వదన
వనజుఁ డయ్యెను యదునాధ వసుఘనుండు.

అటుల నిశ్చలుఁడై గరీయఃప్రభావ
శాంత చేతస్కుఁడై నిల్చి సౌమ్యగుణుఁడు
సాధుహృదయాంచితుఁడు యదునాధవసువు
శృంఖలాబంధనమునకుఁ జేతు లొసఁగె!

తన కరమ్ముల నట్లు బంధన మొనర్చు
సమయమందున వీణాప్రసన్న గాన
నవ్య నిర్ఘోషమున యదునాథ వసువు
పలికె నిట్లు యథార్థ సంభాషణముల!

"మీ మతమ్మున నొక్కఁడ నై మెలఁగుట
నాకు సమ్మత మగు; నవాంతరము లేదు!
మతము లన్నియు నాకు సమానము లగు
నెందు నైనను దేవు నూహింపఁగలను!

మతము లన్నియు దైవసమ్మతము లగును!
మతము లన దైవభజనకు మార్గము లగు!
ఏమతమ్మున నున్న నా కేమి? నాకు
దైవపూజాప్రణీత చిత్తంబు కలదు!

అన్ని మతముల యందున ననుసరింపఁ
దగిన నీతులు గలవు వందల కొలంది!
దోషమును మాని వరలు సద్గుణము మెచ్చి
యనుసరించెడువాఁడె మహామహుండు!

ఆ నిరామయ సేవామహావరము,
చిరసమార్జిత పుణ్యావిశేషఫలము!
ఆనిరంజన తేజోవిలీన పదవి
బహుళ జన్మసమార్జిత భాగ్యఫలము!
ఆపరాత్పర దివ్యపాదారవింద
సేవకంబెను నా కన్యచింత లేదు!
ఆసనాతను గానమ్ముఁ జేసికొనుచుఁ
బాపుకొనెద మఱియ జీవన భరమ్ము!"

మా గాంధి

బసవరాజు అప్పారావు గారు

కొల్లాయి గట్టితే నేమీ?
మాగాంధి,
కోమటై పుట్టితే నేమీ?
వెన్నపూసా మనసు
కన్నతల్లి ప్రేమ
పండంటి మోముపై బ్రహ్మతేజస్సూ! కొ.

నాల్గుపరకల పిలక,
నాట్యమాడే పిలక,
నాలుగూ వేదాల నాణ్య మెరిగిన పిలక! కొ.

బోసినో ర్విప్పితే
ముత్యాల తొలకరే,
చిరినవ్వు నవ్వితే వరహాల వర్షమే! కొ.

చకచక నడిస్తేను
జగతి కంపించేను,
పలుకు బలికితేను బ్రహ్మ వాక్యేను! కొ.

కౌశికుడు క్షత్రియుడు
కాలేద బ్రహ్మఋషి?
నేడు కోమటిబిడ్డకూడ బ్రహ్మఋషాయె!
కొల్లాయిగట్టితే నేమీ?
మాగాంధి,
కోమటై పుట్టితే నేమీ?

బాణసంచులు కాల్చుటయందు మాత్రము కొద్దిగనో గొప్పగనో యన్నిప్రాంతములవారును బాల్గొనుచున్నారు. జనసామాన్యమున కాకర్షణమాత్రముగ దొలుత నుద్దేశింపఁబడిన యీ బాణసంచుల కాల్పులు మనప్రాంతములందు ప్రాముఖ్యస్థాన మాక్రమించి పండుగయొక్క ముఖ్యప్రయోజనమును మ్రింగివేయునంతటి దుర్వ్యసనముగ బరిణమించుట చాల శోచనీయము.

పౌర్వాపర్యవిచారము

దీపావళిపండుగకు సంభవకారణమగు తొల్లింటి కథాకాలమునాఁటి పరిస్థితులకును నేఁటి మన స్వరాజ్య సంరంభకాల పరిస్థితులకును వీడరాని సంబంధ మున్నది.

ద్వాపరయుగమున మనదేశమందు పరహింసాకర్మంబు లొనర్చుట కుత్సహించు స్వార్థపరులను జక్కఁబరుచుటకై శ్రీమహావిష్ణువు భూమియందు నిజాంశమున భయంకరశాసనుండగు నరకమహారాజును ప్రజాపరిపాలనార్థము జన్మింపఁజేసెను. ఇక్కలికాలమున మనదేశమందు కులధర్మానుసారము వర్తించుటకుఁ బ్రాలుమాలి ధనాశ, భోగవాంఛ, యధికారానురక్తియను వ్యామోహత్రయమ్మునఁజిక్కి, పరాయత్తవర్తనులమై భారతీయవ్యక్తిత్వము నుగోల్పోవుచున్న మన దృక్పథమునందు సవ్యమగుమార్పు గలిగించుటకై దయామయుఁడగు నీశ్వరుఁ డాచారవేష భాషాదుల భిన్నస్వభావులగు బ్రిటిష్‌వారిని మనకుఁ బరిపాలకులుగ నిర్ణయించియున్నాఁడు. నరకరాజు దుష్టులగు ప్రజలచే సాధుసంతాపకరములగు నకార్యములు చేయించి వారి ముచ్చటలను దీర్చుచుఁ బాపభూయిష్ఠములగు తత్ఫలితములను వారిచేతనే గ్రహింపఁ జేసెను. బ్రిటిషువారు మనకు రాజకీయదాస్యమునకుమాత్రమే యుపకరించుపరవిద్యలు నేర్పి, భారతవిజ్ఞానమును వెల్లడించు శాస్త్రవిద్యలును, దేశాభ్యుదయసాధకములగు వృత్తివిద్యలును నామమాత్రావశిష్టము లగుటకు దారి చూపి తత్ఫలితమును మనచే ననుభవింపఁజేయుచున్నారు. మన కిప్పుడు బ్రిటిషు పరిపాలనయందు విరక్తి జనించినట్లే యప్పటి ప్రజలకును నరకభూపాలుని పాలనమునెడ విసుగు పుట్టినది.

తఱి యెఱింగి గాంధిమహాత్ముఁ డిప్పు డసహాయయోగమును, అహింసావ్రతమును, నిర్మాణ కార్యక్రమమును విధించి మనకు స్వతంత్రజీవనాపేక్షయు, స్వరాజ్యకాంక్షయు నెట్లు వర్ధిల్లఁజేయుచున్నాఁడో యట్లే భగవానుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁ డప్పటి ప్రజలకును జాలవర కిట్టి కార్యక్రమమే విధించి వారిని ధర్మమార్గానువర్తనులుగఁ జేసెను. ప్రజలు ధర్మవర్తనులైన పిమ్మటఁ దదర్థమై సృష్టింపఁబడిన నరకనరపతిపని తీరిపోయెను. ఆతఁడు శ్రీకృష్ణ చక్రాయుధ నిహతుఁడై తన కారణశరీరమును వీడి పరమాత్మయందు లీనమైపోయెను. మన భారతీయుల మానసములందు స్వతంత్రజీవనాపేక్షయు, స్వరాజ్యకాంక్షయు లెస్సగా నెలకొన్న వెంటనే భగవన్నిర్మితంబును, శిక్షా సదృశమ్మును నగు పరరాజ్యము నిస్సందేహముగ నదృశ్యమై స్వరాజ్యముసాక్షాత్కరింపఁగలదని మన కీదీపావళిపండుగ ఘంటాపథముగ చాటుచుండలేదా?

నరకుని విచిత్రశీలము

ప్రజలు తమ యధర్మవర్తనముఁ బెంపొందించుకొనుట కవకాశ మొసఁగెనే కాని నరకభూపతి తాను స్వయముగ నెట్టియధర్మకార్యము నొనర్చినట్లు కనఁబడదు. అతఁడు తన రాజ్యావసానదినములందు నిరంకుశవర్తనకుఁ గడంగెనే కాని మిగిలినకాలమంతయు శాసన సమ్మతముగనే ప్రజలఁ బాలించెను. పురాణకర్తలాతని తొలివర్తనమున నాల్గు నేరములు మాత్రమే పట్టఁగలిగిరి. ఒకటి—అదితికుండలము లపహరించుట. రెండు—వరుణచ్ఛత్రమును లాగుకొనుట. మూఁడు—మేరువునందలి మణిశైలము నాక్రమించుట. నాలుగు—తన్ను వివాహమాడ నొల్లని పదియాఱువేల కన్యకామణులను చెఱయందుంచి బాధించుట. మహాప్రభావసంపన్నములును సకల శుభదాయకములును నగు ఆ కుండలచ్ఛత్రమ్ములు జగదేకవీరుఁడగు తనయొద్దనే యుండదగిన వగుటచే నదితి, వరుణుల యొద్దనుండి బలాత్కారముగ వాని నాతఁడు గ్రహించెను. మణిపర్వతము సర్వైశ్వర్యప్రదమగుటచే వీరభోగ్యములగు తద్ధనరత్నరాసు లెల్ల నతఁడు స్వాధీ

291(a)

దీపావళి పండుగను సార్థకపఱచు టెట్లు?

మాడుంబ నరసింహాచార్యులు గారు

పండుగల ప్రయోజనము

భగవదవతారమూర్తులయు, మహాపురుషులయు సచ్చరిత్రముల సంస్మరింపఁజేసి వారిసద్వర్తనములను ప్రజలచే ననుకరింపఁజేయుటకే పండువు లుద్దేశింపఁబడినవి. స్వజాత్యభ్యుదయమునకు సహకారకములుగ నుండురీతి నాయాపండువు లన్నియు నాచంద్రార్కము భారతీయులచే నాచరింపఁబడవలెననియే వాని నేర్పఱిచిన మన యార్యుల యభిమతము. అందుకొఱకే వారు జనసామాన్యమును విశేషముగ నాకర్షింపఁగల కొన్ని వేడుకలను ప్రతిపండువునకును జతపర్చి యున్నారు. శ్రీకృష్ణజయంతికి గొల్లలు ఉట్లు కొట్టుట, దసరాకు పిల్లలు గిలకలు పట్టుట, దీపావళికి జనులు బాణసంచులు కాల్చుట మున్నగునవి కేవలము పామరజనాకర్షణార్థము కల్పింపఁబడిన వేడుకలే. ప్రజోత్సాహమును బోషించుట కేర్పడిన యిట్టి వేడుకల వెఱ్ఱిలోఁ బడి పండుగయొక్క ముఖ్యప్రయోజనము దెసను పేఁకు వహించుట, ఫలరసరక్షణార్థ మేర్పడిన త్యాజ్యములగు పండ్లతొక్కలు భక్షించి భోజ్యములగు ఫలరసంబుల వర్జించుట వంటిదికదా!

పండువు లట్టి పెడమార్గములం బడి నిరర్థకము లగుచున్నప్పుడు వాని తత్త్వ మెఱింగిన విజ్ఞులు ఫలప్రదములగు కొన్నిమార్పులతో వాని నాచరించుట ప్రారంభించి, పెద్దల ననుకరించుటే స్వభావముగాఁ గల జనసామాన్యమును సన్మార్గమున వర్తింపఁజేయుచు, ఆ పండుగలకు నూత్నవికాసము గల్గించు టెంతయు సముచితము. విలువిద్యానైపుణ్యము, ఆయుధకళాకౌశల్యము, మల్లయుద్ధప్రావీణ్యము మున్నగునవి పరీక్షింపఁబడి పరాక్రమవంతులగు యువకులును, దద్గురుసత్తములును సమ్మానింపఁబడుట కుద్దేశింపఁబడిన దసరాపండుగ కాలవశమున గిలకలు, దసరాపద్యములు, కోలాటములుగల వినోదబాలక్రీడామాత్రముగ మారిపోవుచుండఁగా మరల నిప్పుడిప్పుడు వ్యాయామప్రదర్శనములు, బహుమతులు మున్నగున వేర్పఱిచి యువకులభుజవీర్యసంపాదనానురక్తిని బెంపొందఁజేయు సన్నాహములతో దేశాభిమానులాపండుగ సన్వర్థముగఁ జేయుచుండుట మనము గనుచున్నాము కదా! అట్లే దేశాభ్యుదయ దాయకములగు పండువులలో నగ్రగణ్య మనఁదగిన దీపావళిపండుగను సముచిత సంస్కారములచే సార్థకముగఁ జేయఁగడంగుట ప్రస్తుతకాలమున దేశసేవానురక్తుల విధ్యుక్తధర్మమని నేను మనవిచేయుచున్నాను.

దీపావళీ కార్యక్రమము

దీపావళిపండుగ మన దేశమున వివిధప్రాంతములందు వేర్వేరు రీతుల నాచరింపఁబడుచున్నది. మన యాంధ్రరాష్ట్రవాసులు నరకచతుర్దశి (ఆశ్వయుజ బ. ౧౪)నాఁడు ప్రాతఃకాలమున నభ్యంగస్నానము లొనర్చి, మఱునాఁడు పండుగ చేసికొని, నాఁటిరాత్రి దీపపఙ్క్తులచే గృహముల నలంకరింపఁ జేతురు. కొన్నిప్రాంతములందలి జనులు దీపావళి మఱునాఁడు ధనలక్ష్మీపూజ యొనర్తురు. మఱికొన్నిచోట్ల వసించువా రద్దానినే సత్కార్యదీక్షావలంబన దినమగు నుగాదిపండుగగ పరిగణించి యుత్సవము లొనర్తురు. ప్రధానవిధానములం దిట్టిభేదము లున్నను

నము చేసికొనెను. ఈకార్యములందు క్షాత్రధర్మమే వెలయుచున్నది కాని కేవల మధర్మవర్తనము గోచరించుట లేదుకదా! ఇక కన్యలను చెఱయం దుంచుటను గూర్చి విచారింతము.

నరకుఁడు మహాపరాక్రమసంపన్నుఁడగు సార్వభౌముఁడు కాని సామాన్యనరుఁడు కాఁడుగదా. అట్టి ధన్యుని కన్యలు తమంత తామే యుత్కంఠలై వరింపఁదగి యుండఁగా, రాజేంద్రుఁడు స్వయముగ వేఁడినను, చతుర్విధోపాయముల బలాత్కరించినను వా రాతనిని వివాహమాడ నొల్లకుండుటకు కారణ మేమి? శ్రీకృష్ణప్రబోధితులగు నక్కాలపు ప్రజలదృక్పథములందు సంభవమైన సవ్యమగు మార్పే యందులకు కారణము.

శ్రీకృష్ణప్రబోధము

"నరకమహారాజు దుష్టుఁడని తలంపకుడు. అతఁ డవనియందు నాయంశమున జన్మించినవాఁడే. అధర్మవర్తనులగు ప్రజలకు కఠినశాసనులగు ప్రభువులను, ధర్మమూర్తులగు ప్రజలకు ప్రజాభీష్టప్రదులగు ప్రభువులను నేనే సృజించుచుందును. 'అధర్మ మొల్లము. మాకు ధర్మమే కావలె'''నని మీ రెప్పుడు గట్టిదీక్ష వహింతురో అప్పుడే కఠినమగు నరకపరిపాలన మంతరించి మీకు సౌమ్యపరిపాలనము సంఘటిల్లును. 'అధర్మకార్యములు చేసిననే కాని యాహారము దొరకదే! మే మెట్లు బ్రదుకఁగల?' మని మీ రధైర్యపడవద్దు. 'ఆఁకలిచేత దేహములనైనఁ ద్యజింతుము కాని యధర్మకార్యముల కొడఁబడ' మను నంతటి ధర్మదీక్ష మీకు కలదో లేదో పరీక్షించుటకే నేను మీకిట్టి కఠినపరిస్థితులు కల్పించితిని. రాజు మిమ్మధర్మకార్యములకుఁ బ్రోత్సహించినను మీరు మోసపోవద్దు. రాజసహాయము మీ రపేక్షింపకుఁడు. పరాయత్తవర్తనములు మాని స్వతంత్రులై, నిర్భయులై, యాత్మజ్ఞానులై, ధర్మమూర్తులై భాసిల్లుఁడు." అని యనేక విధముల శ్రీకృష్ణుఁడు తఱిమెఱింగి తెలిపిన సద్బోధలు ప్రజల కాకష్టకాలమున హృదయముల బాగుగ నాటుకొన్నవి. ఆ హితోపదేశములను త్రికరణశుద్ధిగ నాచరణయం దుంచుటకు దీక్ష వహించియున్నవా రగుటచే నరకుఁ డెన్నివిధముల యత్నించినను స్త్రీపురుషాదు లనేకులు అధర్మమునకు లొంగక రాజునెడఁ బూర్తిగ నసహాయయోగము నవలంబించిరి. కావుననే తమ కుమార్తెల నాతఁడు పెండ్లాడి సంబంధములు కల్పుకొన నుత్సహించినను బ్రజ లందుల కియ్యకొనరైరి. తమ్ము చెఱయందుంచి రాజు నయభయముల నెంతయత్నించినను కన్య లాతని వివాహమాడ నొల్లరైరి. వారెల్లరు శ్రీకృష్ణ నామమంత్రమే జపించుచు ధర్మదీక్ష నవలంబించి యుండిరి. ఎన్ని చేసినను బ్రజలు తనకు లోఁబడనందున నరకరాజు నిరంకుశవర్తనకుఁ గడంగి మురాదిదైత్యుల సహాయముచేఁ బ్రజల సర్వస్వమును దనకైవసము చేసికొని వారి ననేక విధముల బాధింపఁదొడఁగెను. ప్రజలు తినఁదిండి, కట్టబట్ట లేక నానాబాధ లందిరే కాని యధర్మమునకు లొంగలేదు; శ్రీకృష్ణసంస్మరణమును మానలేదు. అట్టి ధర్మదీక్ష దేశమునఁ బ్రబలినప్పుడే నరకపాలన మంత మొందుట తటస్థించినది.

పండుగదినము

ప్రజలయనుమతిని శ్రీకృష్ణుఁడు నరకరాజతనయుఁడును, నిజభక్తుఁడును, బరమదయాళుఁడును నగు భగదత్తుని రాజుగ నేర్పఱిచి కొల్లలుగ రాజు బొక్కసమునఁ బడియున్న ధనరత్నరాసులను బ్రజలకు సమృద్ధిగఁ బంచిపెట్టించెను. వారందఱు మహాసంతుష్టులై తిండికి, బట్టకు, దీపమునకుఁగూడ కఱవంది యనుభవించిన తమ పూర్వకష్టములెల్ల నడ్డితోఁ దీరులాగున మఱునాఁడుగొప్పపండుగ చేసికొనిరి. ప్రతివారును బిండివంటలతో మృష్టాన్నములు భుజించిరి. నూతనవస్త్రములు ధరించిరి. విజయసూచకముగ నక్కడక్కడ ఫిరంగులు పేల్చిరి. ధనరాసులను లెక్కించుకొని ముదమందిరి. కొన్నాళ్లవఱకు రాత్రులందు గృహములెల్ల దీపావళులచే నలంకృతము లొనర్చి పట్టపగళ్లవలె వెలుఁగొందఁజేసిరి. నాఁటినుండి నూతనయుగము ప్రారంభమైన ట్లెంచి ప్రజలెల్లరు మహానందమును బ్రకటించిరి. రాజకీయసౌఖ్యోన్నతికి మార్గదర్శకమును, బవిత్ర

మును నగు ఈపండుగను భారతీయు లెప్పుడును మఱువకుండుటకై యా నాఁడొనర్పఁబడిన యుత్సాహ కార్యములే కొద్దిమార్పులతో మన భారత దేశమున వివిధ ప్రాంతముల భిన్న రీతులఁ బ్రతియేఁటను నాశ్వయుజబహుళ అమావాస్యదినమున నాచరింపఁ బడుచున్నవి.

మన యసహాయస్థితి

శ్రీ గాంధిమహాత్ముఁడు బోధించిన అసహాయ సూత్రము సరిగా నవలంబింపఁబడిన యెడల నది తప్పక ఫలప్రదమై భారత దేశోద్ధరణ మొనర్చితీరునని నొక్కి చెప్పుటయే కదా యీపండుగయొక్క ముఖ్యప్రయోజనము. మహాత్ముఁడు బోధించిన త్రివిధబహిష్కారములు— అనఁగా విదేశవస్త్రములు, బ్రిటిష్ న్యాయస్థానములు, ప్రభుత్వవిద్యాలయములు బహిష్కరించుట—మన దేశప్రజలాచరింపఁగల్గిరా ? అట్లాచరించినచోఁ గుక్షింభరిత్వమునకును, భోగపరాయణతకును లోపము వాటిల్లునని కదా మనవారి భయము. కులవృత్తుల నశింపఁజేసికొని, పరాయత్తవర్తనులమై పడియుండుటవలనఁగాదే మన కట్టిభయము గల్గుచున్నది! ప్రస్తుతస్థితిలోనైనఁ గొంత కాలము భోగవాంఛలను గట్టిపెట్టి దీక్షతో నిరాడంబరజీవనము చేయుచుఁ ద్రివిధబహిష్కారములకుఁ గడంగినచో సస్యశ్యామలయై, సర్వఫలసంధాయినియై తనరారు పవిత్రభారతమాత మనకన్నవస్త్రముల నిచ్చి పోషింపక మానునా? అయితే మనలోఁ బెక్కుమంది కాహారము, ఆరోగ్యముకన్న వేడుకలు, వ్యసనములే ముఖ్యమైపోయినవి. ఒక్కవిషయమును గమనింపుఁడు.

నిరర్థక ధనవ్యయము

స్వరాజ్యసంపాదనకు మార్గదర్శకమై యొప్పు దీపావళి పండుగనాఁడు మనవారేమి చేయుచున్నారు? కులాసాగా టపాసులు కాల్చుచున్నారుకదా! అసహాయయోగ మవలంబించి నిరాడంబరజీవనము చేయుటే మన కర్తవ్యమని ప్రబోధ మొనర్చుకొనవలసిన యీపవిత్రదినమున నందుకు వ్యతిరేకముగ బాణసంచులకై నిష్ప్రయోజనకరమగు ధనవ్యయము చేయుటా? తదర్థమై లక్షల కొలఁది రూపాయలు విదేశములకుఁ బంపివేయుటా? ఈ పండుగనిమిత్తము మన బీద దేశమున బాణసంచులకై వెచ్చింపఁబడు ధనమును గూర్చిన సరియగు లెక్క మనకుఁ దెలియదు. కాని ఒకకోటి యేఁబదిలక్షల రూప్యములకు మించియుండునని కొందఱును, అట్లుగాక అయిదాఱుకోట్లవఱకు నున్నట్లు లంచనావేయఁబడినదని మఱికొందఱును జెప్పుచున్నారు. ఈపండుగనాఁడు టపాసులకై వెచ్చింపఁబడు సొమ్మంతయుఁ బూడిదలోఁ బోసిన పన్నీరువలె నిరర్థకమే యగుచున్నదికదా! గాలిని శుభ్రపఱుచుటకదెంతయు సహకారి గావున ననవసరవ్యయము కాదని కొందఱు వాదింపఁజూతురు. కాని యట్లు పలుకుట హాస్యాస్పదము. గాలిని శుభ్రపఱుచుట తమవిధి యని తలఁచునంతటి భాగ్యశాలులు తమకు సంతోషసమయములగు వివాహాది శుభకార్యములందు వినోదములకై వెచ్చించు ధనమున బాణసంచులకుఁగూడ నుచితస్థాన మిచ్చి కృతార్థులు కావచ్చును. అంతేకాని స్వరాజ్యము వచ్చువఱకును ద్రివిధబహిష్కారములను గొనసాగించుచు నిరాడంబరజీవనముఁ జేయుదమని శపథము పట్టవలసినరోజున దుర్వ్యయముచేయు టేటిన్యాయము? నిజముగా దేశ మత్యంత దరిద్రావస్థలోనుండఁగా నొకపైసయైన వృథావ్యయము సేయుట మన కనుచితముగాదా?

ధనాభావమున దేశమున నెన్ని జాతీయ విద్యాలయములు మూసివేయఁబడినవి? నెలకు పావలాచందా నిచ్చుకొనఁజాలు సభ్యులు దొరకమిచే నెన్ని పుస్తకభాండాగారములు నామమాత్రావశిష్టము లైపోయినవి? ఏఁడాదికి రెండుమూఁడు రూపాయ లొసంగ సాహసించు చందాదారులు లేకుండుటచే నెన్ని దేశభాషాపత్రికలు విరమింపఁ బడినవి? దేశాభిమానము కల్గియు నేఁడాది కొక్కపావలా కాంగ్రెస్ చందానైన నీయలేని దరిద్రస్థితిలో మనసోదరు లెంద ఱల్లాడుచున్నారు? దాస్యవృత్తులు త్యజించిన మానధనులగు దేశభక్తు లెందఱు తిండికిఁ జాలక బాధపడుచున్నారు? ఆహా! ఇట్టి దరిద్రావస్థలో నర్థము లేని వేడుకలకై నూటయేఁబది లక్షలరూప్యముల కధిక

ముగ మనము టపాసులకై తగులఁబెట్టుచుండుట విషాదకరముగదా? ప్రతివత్సర మీధనమంతయు సద్వ్యయ మొనర్పఁబడుచున్నచో, దేశోపయోగకరములగు జాతీయ విద్యాసంస్థలు, వార్తాపత్రికలు. పఠనమందిరములు మున్నగునవి కొల్లలు కొల్లలుగ నెలకొల్పఁబడి సత్వర స్వరాజ్యప్రాప్తి కనుకూలపడియుండునుగదా! బాణసంచులు కాల్చుట మాని యథాశక్తిని మంచినూనెతోఁ గొన్ని ప్రమిదదీపములు పెట్టుకొనుట యను ప్రధానలాంఛనమును మిగుల్చుట వలన పామర జనాకర్షణమునకు భంగము కలుగక పండుగ కొనసాగ కుండునా?

సార్థకమగు కార్యక్రమము

ఆనాఁడందఱు త్రివిధబహిష్కారములలో ముఖ్యమగు విదేశవస్త్రపరిత్యాగదీక్షను బూని ఖద్దరువస్త్రములు ధరించుట—జాతీయ విద్యాలయనిధి, స్వరాజ్యనిధి మున్నగువానికి యథాశక్తిని దానరూపములగు భిక్షలొసంగుట—దానము సేయుట కిచ్ఛగింపనివారు తాము టపాసులకై పూర్వము వెచ్చించుచు వచ్చిన ధనముతో ఆనాఁడు వార్తాపత్రికలకు, పఠనమందిరములకు చందాదారులుగను, జందా లిచ్చి కాంగ్రెస్‌సభ్యులుగను జేరుట మున్నగు పవిత్రకర్మములతోఁ గూడిన నిర్మాణకార్యక్రమము పూనిన నేకదా పండుగ ప్రయోజనసహితమగును. వ్యాసములు, ఉపన్యాసములు, హితబోధలు, ప్రకటనలు మున్నగువానివలన దీపావళి యిట్లు సంస్కరింపఁ బడునని మనము భ్రమింపఁదగదు.

బందరు జాతీయకళాశాల వారివలెనే తదితర జాతీయవిద్యాసంస్థాపకులు — పత్రికాధిపతులు— పఠనమందిర నిర్వాహకులు—కాంగ్రెసు కార్యాలయోద్యోగులు—ప్రచారకులు మున్నగువా రనేకులు యీ పండుగ సమీపదినములందు తమ పరిసరప్రాంతములగు నిర్ణీతగ్రామాదులందు సంచారమొనర్చి చందాలు వసూలుచేయుట ప్రారంభించవలెను. ప్రస్తుతస్థితిలో దీపావళికి టపాసులు కాల్చుట దేశమున కవమానకరమనియు, నసహాయయోగముఁ బూనుటకు శక్తినొసంగు సత్పరిస్థితుల నొసఁగూర్చుకొన దీక్ష వహించుటే స్త్రీ పురుషాదులెల్లరు ఈపండుగనాఁ డొనర్పవలసిన విధ్యుక్తధర్మమనియు నవసర మగునెడల చిన్న కరపత్రములమీఁద నచ్చొత్తించి పంచిపెట్టవచ్చును.

దీపావళినాఁడు నిష్ప్రయోజనముగ వ్యయపఱుపఁబడుచున్న యద్భుతమగు ప్రజాశక్తిని సవ్యమార్గమునకు మరలించి దేశోద్ధరణ కార్యమునకుఁ దోడ్పడునట్టి సత్కార్యదీక్ష మన భారత ప్రజానాయకులకుఁ గలుగునట్టు లనుగ్రహించుఁ గాత మని దీనజనబాంధవుఁడగు శ్రీకృష్ణభగవానుని భక్తి తత్పరహృదయులమై ప్రార్థించుచు మన మీవిషయము నింతతో విరమింతము.

వివేకోపాసన

అనంతపంతుల రామలింగస్వామి గారు

ఇరులన్ దీపిక, యెండలో గొడుగు, వాహిన్యాదులన్ ద్రోణి, సం
గరమందున్ దరవారి, యంధతను విఖ్యాతాంజనం, బాకటన్
బరమాన్నంబు, దగన్ సుధారసము, సర్వవ్యాధులం దౌషధం
బరయ న్నీకు వివేక మయ్యెడును దివ్యజ్ఞాన సంపాదకా!

అరిషడ్వర్గమదేభయూథముల కౌరా! యంకుశం బూర్ధ్వలో
కరహస్యావళిఁ దెల్పు చారిణి, యఘౌఘాంభోద ఝంఝానిలం,
బురు పంచేంద్రియ ఘోటకవ్రజ 'ఖలీ'నోత్కృష్ట, మాముష్మికా
ధ్వరహోత్రగ్రణి యౌ వివేక మిల దివ్యజ్ఞాన సంపాదకా!

భవదీయైహికజీవధూమశకటప్రాప్తోన్ముఖజ్యోతి, మా
నవజన్మానుజ సద్గుణాగ్రియము, విజ్ఞానప్రభాత ప్రభో
ద్భవముల్ జాటెడు వేగుఁజుక్క, భవదాదర్శాచలారోహణ
వ్యవసాయంబున కూఁతకోల యగు దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

అతితాపత్రయ తాపకాలమున శైత్యాకీర్ణవాతంబు, స
ద్గతికిన్ మూలము, సర్వసమ్మతము, సత్యాన్వేషణార్థాను వి
స్మృత ఘంటాపథ, మైహికప్రథన భూమివ్యూహ రాజంబు నై
పతితోద్ధారిణి యౌ వివేక మిల దివ్యజ్ఞాన సంపాదకా!

తనునౌకాస్థిత దిక్ప్రదర్శిని, వియద్గంగాపవిత్రంబు, పా
వనమున్యాశ్రమ పాలనధ్వజ, మఘప్రారణ్య దావానలం,
బనుమానాహివితానగారుడ, మవిద్యారాత్రి సూర్యోదయం
బనుజా! నీకు వివేక మయ్యెడును దివ్యజ్ఞాన సంపాదకా!

నీజీవాంబరమందు నింద్రధను వౌ, నీమానసారణ్య వి
భ్రాజత్పూర్ణ వసంతమౌ, భవనిశాప్రాప్తాబ్జ బింబంబు నౌ
నోజన్ దర్పణ మాత్మదర్శన మహోద్యోగంబునన్, దావకీ
నాజన్మాంతము దేశికుం డగును దివ్యజ్ఞాన సంపాదకా!

ఆదర్మాన్యకు నిష్టదేవత, మహోద్యచ్ఛక్తి సద్రక్ష, జీ
వోదధ్యాంతర సంస్థితప్లవము, మోక్షోదంత విఖ్యాతమ
ర్యాదన్ జాటుపవిత్రపుస్తకము, కర్మక్షీణ మంత్రంబు, జీ
వాదర్శంబు వివేక మయ్యెడును దివ్యజ్ఞాన సంపాదకా!

నిను నేకాగ్ర మనస్కుఁగా నునుచు, సందేహాత్మునిన్ జేయు దె
దును, సన్మార్గములందుఁ ద్రిప్పు, సుజనస్తోమాధిపున్ జేయు ని
ర్జనదేశంబుల సంగడీఁ డగును, మోక్షావాప్తిఁ జేకూర్చు భ
వ్యనికాయం బిడుచున్, వివేక మిల దివ్యజ్ఞాన సంపాదకా!

లైంగిక వాసన

(అనగా సంభోగ సంతానేచ్ఛల సంబంధమైన వాసన)

పారనంది జగన్నాథస్వామి గారు, యం.ఏ.,యల్.టి.

[గతించిన రెండుసంవత్సరముల సంచికలలోను వ్యక్తిత్వవాసన గురించిన్నీ, సాంఘికవాసన గురించిన్నీ వ్రాశాను. ఇప్పుడు మూడో వాసన గురించి వ్రాస్తున్నాను. దీనికి ఇంగ్లీషులో Sex Instinct అని అంటారు. దీనికి సరిపోయే ఒక్కనిపదను మరొకటి కుదరకపోవడముచేత, ఈపదమును కల్పించాను. Sex కు సరిపోతూ 'లింగ' అనే సిద్ధరూపం ఉన్నదిగదా; దానినుండి 'లైంగిక' నేను కల్పించాను.]

స్త్రీపురుష భేదకములయిన శారీరికలక్షణాలకున్నూ, మానసికధర్మాలకున్నూ ఆధారమైనది లైంగికవాసన. ఆ శారీరికలక్షణాలు బాహ్యాంగములే కాకుండా, కంటికి కనబడని సూక్ష్మబీజాలున్నూ, వాటి ఉత్పత్తిస్థానములున్నూ కూడా అవుతవి. ఈ సూక్ష్మబీజాల ధర్మాలు ఒకవిధంగా ఇతర లక్షణాలకు సూచనలుగా రూపించవచ్చును. పురుషబీజము చిన్నదై చాలా చురుకుగా ఉంటూ, స్త్రీబీజము విడిచే ఆకర్షణపదార్థాలను గ్రహించగలుగుతుంది. పురుషబీజము చిన్నది కావడమువల్ల తనలో చాలా ఆహారపదార్థాన్ని నిలవగా ఉంచుకొనియుండలేనందున అట్టేకాలము బ్రతికియుండదు. స్త్రీబీజము పెద్దది; కాబట్టే చాలా ఆహారమును ఉంచుకోగలదు; కాబట్టే చాలా మందగామి. అందుచేతనే పురుషబీజాన్ని ఆకర్షించుటకు కొన్ని ఉత్తేజక పదార్థాలను విడిచిపెట్టుతూ సంచరిస్తుంది. జంతువుల పరిణామములో ఈ బీజలక్షణాలు చెదిరి, శరీరమంతటా వ్యాపించి, అంగములలో అక్కడక్కడ బాగా వ్యక్తమవుతూ, స్త్రీపురుషులను వేరుపరుచుటకు తగిన ధర్మాలుగా ఏర్పడుతూ ఉన్నవి.

ఈలక్షణాలలో ప్రధానమైనది ఆకర్షణయోగ్యత. ఉత్కృష్ట జంతువులలో ఈయోగ్యత జంతువుయొక్క మొత్తము లక్షణాలని పట్టి యుంటుందిగాని, ఏయొక అంగమునందే ఆధారపడి యుండదు. ఈ ఆకర్షణకు ముఖ్యప్రయోజనము సంయోగమైత్రి. సంయోగఫలము వాసనాస్వరూపముల రెండింటిలో ఒకటి. రెండోదైన సంతానఫలము సంయోగఫలముపై ఆధారపడియున్నది. ఈరెండూ కార్యకారణములుగా సంబంధించి ఉండడమే కాకుండా, సాధారణముగా ఒకదానిని విడిచి ఒకటి ఉండదు. ఈఫలాలవల్ల సంక్రమించే గుణాలలో స్త్రీపురుషులను బట్టి కొంతభేదము కలుగుతూ ఉంది. సంతానవిషయమైగల బాధ్యతంతా స్త్రీదే కావడముచేత, ఈఫలము కోసము చూపే శ్రద్ధాదులద్వారా అబ్బే గుణాలు స్త్రీకి సంక్రమించినట్లు పురుషునికి సంక్రమించలేదు. సంయోగఫలముకోసము అబ్బవలసిన గుణాలలో అట్టి తారతమ్యము లేదు. స్త్రీయొక్క స్వాభావిక మందత్వమూ, సౌందర్యమూ ఒకవైపున, పురుషుని చురుకుతనమూ, గ్రహణసామర్థ్యమూ (Sensitiveness) మరొకవైపున వృద్ధిపొందినవి.

ఇవి సాధారణముగా కనబడే భేదాలు. వీటికి మార్పు వివిధ సాంఘికవ్యవస్థల ననుసరించి రావచ్చును. ఎట్లంటే, పురుషులకంటే స్త్రీలు ఎక్కువగా ఉండి, పురుషులకు ఏకపత్నీనియమము ఉన్నప్పుడు, ఆసంఘములో పురుషులకు బదులుగా స్త్రీలే ఎక్కువ చురుకుగాను, ఉత్సాహవంతులుగాను ఉండుట సంభవిస్తుంది. మరీ ఎక్కువ సుఖజీవనానికి బాగా అలవాటుపడ్డ కుటుంబాలలోని స్త్రీలకు సంతానేచ్ఛ క్షీణించిపోయి, మొదట పిల్లలను పెంచుట గురించి, తరువాత పిల్లలను కనుటగురించి కూడా ద్వేషము పుట్టవచ్చును. సాంఘికరాజకీయ సమస్యలలో పాల్గొంటూ, బుద్ధి శరీర క్లేశములలో సామర్థ్యము చూపుతూ, క్రమేణ పురుషునికి విశేషలక్షణమని చెప్పదగిన వ్యాపారము లన్నిటిలో స్త్రీలు పురుషునితో పోటీ పెట్టుకోవచ్చును. కొన్ని కొన్ని పరిస్థితులనుబట్టి స్త్రీకి విశేషలక్షణమని చెప్పే గృహసంబంధవ్యాపారాలలో పురుషుడు ఎక్కువశ్రద్ధ తీసుకొంటూ, ఇల్లన్నా, పిల్లన్నా ఎక్కువప్రీతి కనబరుస్తూ ఉండవచ్చును.

అందుచేత ఈ వాసనాస్వరూపాన్ని సామాన్యంగా మూడు అంశములు కలదానిగా వర్ణించవచ్చును; ఒకటి స్త్రీపురుషుల శరీరసంబంధమైన సుఖము; రెండోది మనస్సంబంధమైన మైత్రి; మూడోది సంతానసంబంధమైన ధర్మము. ఈ మూడుశీలములు మిశ్రమముగా వ్యక్తమవుతున్నచోట ఆవాసన ఆరోగ్యవంతముగా ప్రవర్తిస్తున్నట్లు భావించడము కలదు. అలాగుగాక అవి విడిపోయి ప్రత్యేకముగా ప్రవర్తిస్తే స్త్రీపురుషులకు ఉండవలసిన బాంధవ్యానికి లోపము వస్తుంది. ఇందులో ఏఒక్కటితోనో ప్రారంభమై ఆ ఒక్కరూపముగానే ఉద్రేకించి క్రమముగా మిగిలిన మార్గాలలోనికి ప్రవర్తిస్తుండడము చాలా తరుచు. కొన్నిచోట్ల ఆలాగుగాక ఆ ఒక్కఅంశములోనే ఆవాసన నిలిచిపోవడము కూడా కలదు. అనగా, ఏ రెండోరీతితోనో, అంటే మానసిక మైత్రితోనో, స్త్రీపురుష సంబంధములు ప్రారంభమై వృద్ధిజెంది, అంతటితో విరమించేవి చాలా అరుదు; అనగా ఆసంబంధము క్రమముగా మొదటిదైన శరీరసంబంధముగా కూడా మారడము సాధారణముగా

సంభవిస్తుంది. ఆలాగని మానసిక మైత్రిలోనే వారి వాసనాతృప్తినంతను పొందేవారు లేరని కాదు ఈ ఉపపాదన అభిప్రాయము.

ఈనాడైనా ఒకదానినొకటి విడువకుండా స్త్రీలలో కలిసి ప్రవర్తిస్తున్నట్లు పురుషులలో ఉండడము లేదు: మూడో అంశమైన సంతానధర్మము తల్లులకు బంధనమైనట్లు తండ్రులకు కాకపోవడమే అందుకు కారణము. పురుషునికి ఈ బంధనము లేకపోవడముచేతనే, స్త్రీకైనట్లు పురుషునికి కూడా సంతానము సంభోగ వాంఛానిరోధము కాకున్నది. అందుచేతనే గృహిణియైన భార్యనుగాక ఇతర భార్యలను పురుషుడు కోరుతూ ఉన్నాడు: కాబట్టే చాంచల్యమును పురుషుని స్వభావలక్షణముగా నిరూపిస్తూన్నారు. అంతమాత్రాన స్థిర పురుషులుగాని, చంచల స్త్రీలుగాని లేరని అభిప్రాయము కాదు; శరీర నిర్మాణమును బట్టిన్నీ, ఈవాసనా వ్యాపారమును బట్టిన్నీ స్త్రీపురుషులకు ఇట్టి సామాన్య భేదము చేయక తీరదు. కాని నాగరికతా ప్రభోధము వల్ల, సాంఘిక నిర్బంధములవల్ల, ధర్మబుద్ధి ప్రసారమువల్ల స్త్రీపురుషులలో అన్యోన్యము ఉండవలసిన స్థిరత వృద్ధి పడుచున్నదని నమ్మవచ్చును.

ఈవాసనా బలమును తగ్గించుకొనుటకు ఒకసాధనము గలదు. అత్యధికమైన శృంగార వాంఛ గలవారికి కాయకష్టమును ఔషధముగా వైద్యులు నిర్ణయిస్తూ ఉంటారు. ఆలాగే ఇతర వ్యాపారాలలో మునిగి యుండే వారికి ఈవాంఛ తీవ్రముగా బాధించలేదు. అట్లు ఇతర మార్గాలలోనికి ఈ వాసనా శక్తిని త్రిప్పివేయుట అనుకొన్నంత సులభమైన పని గాకపోయినా, దాని వాంఛను అణచివేయుటకు ప్రయత్నించుట కంటె శ్రేయస్కరమైన పని. ఎందుచేతనంటే, దానిని అణచివేయుటకు ప్రయత్నిస్తే, ఆశక్తి అరికట్టిన ప్రవాహమువలె పొంగి, ఇతర మనశ్శక్తిని అంతను తనక్రిందనే ఉపయోగపడేటట్లు లోలోపనే విజృంభించి, మొత్తము మీద మనస్స్వాస్థ్యానికి లోపము వచ్చేటట్లు చేస్తుంది. ఒకవేళ మనోవైకల్యము స్పష్టంగా స్థిరపడక పోయినా, మనశ్శాంతికి భంగము కలగక మానదు.

ఇతర వ్యాపారాలలో విజృంభించేవారందరూ తమ లైంగిక శక్తిని దాని ప్రయోజనాలనుండి తప్పించిన వారే. ఇట్టి ఇతర వ్యాపారాలలో కొన్ని ఈవాసనా స్వరూపాంశములకు సంబంధించినవి గాని ఉన్నప్పుడు, ఈవాసనాశక్తిని వాటిక్రింద వినియోగించుట సులభమవుతుంది. ఉదాహరణ—సంగీతము, అభినయము, స్త్రీపురుషుల అన్యోన్యము, స్నేహము, సేవ మొదలైన వృత్తులు, స్త్రీపురుషుల (సంభోగేతర) సహవాసము: ఇవీ, ఇట్టివీ ఎక్కువగా లైంగికవాసనతో సంబంధము గలవి. ఈవిధముగా ఆవాసనాశక్తిని పశుతుల్య వృత్తుల నుండి తప్పించి ఆధ్యాత్మికమైన ఉత్కృష్టవృత్తులలో వినియోగించడము ఎంతవరకూ సహజము, మానుషీయము, నీతిధర్మము అనే సమస్యగురించి భేదాభిప్రాయాలు ఉన్నవి. పూర్ణసన్యాసాన్ని అంగీకరించక కొంత శక్తినైనా సంభోగసంతానవృత్తులక్రింద ఉపయోగించవలెనని వాదించేవారు కొందరున్నారు; ఆలాగని వారు స్త్రీధర్మము విషయమై సంకుచితాభిప్రాయములు గలవారు కారు. పూర్తిగా స్త్రీని ఈవాసనా సాక్షాద్వృత్తుల క్రిందనే నిర్బంధించి ఉంచాలని వాదించే సాంఘిక రచకులు ఈరోజులలో లేనేలేరు అని చెప్పవచ్చును. స్త్రీకూడా వ్యక్తే; ఆమె వ్యక్తిత్వ వినియోగానికి తగిన అవకాశములు ఉండితీరవలెను. స్త్రీకూడా సాంఘికవస్తువే; ఆమెకు కూడా సాంఘిక జీవితలాభములు అందుబడిలో ఉండవలెను. ఇది స్త్రీయొక్క వాస్తవపదవి; దీనిని అంగీకరించు సాంఘిక రచనే ఉండాలని ఆధునిక ప్రచారకులు వాదిస్తున్నారు. ఆచర్యము స్త్రీస్వభావానికి స్వవిరోధి కాదని రుజువు చేయుటకు బలమైన నిదర్శనముగా స్త్రీసుణుల చరిత్రను ఉదాహరించవచ్చును. కాని వ్యవహారము, పరిపాలనము మొదలైన వ్యవసాయిక వృత్తులలోకూడా వారు నైపుణ్యమును చూపగలుగుతున్నా, వాళ్ళ సహజభావ నిర్మాణమునకు ఎక్కువగా అత్తియుండేది సాంఘిక సేవావ్యాపారము. అందులో వాళ్లు కనబరుస్తున్న ఓర్మి, శాంతి, అనురాగము వర్ణనాతీతములు. ఈగుణాలు వారి సహజమైన వ్యాపారములో, అనగా బిడ్డలను పెంచడములో, వాళ్లు సాధారణముగా కనబరిచేవే: కాబట్టి సాంఘికవ్యాపారాన్ని, సంతానవ్యాపారాన్ని రెండింటిని కలిపి స్త్రీ తన ఆత్మకు పూర్ణతృప్తిని కలుగజేసికోగలదు. ఈ రెండుధర్మాలు విడిపోయి వేరువేరుగా తెగలలో ప్రవర్తిస్తూ ఉండడముచేత, వాటిలో రెండు తెగలు సిద్ధమైనవి: ఒకతెగ సంతానసంతులుగా ఉండడానికిన్నీ, రెండోది లైంగికముకానిసాంఘిక సేవలో ఉపచరించడానికిన్నీ. ఆలాగే మనుష్యులలోకూడా ఈవ్యాపారాలు విడిపోయేటట్లు సంఘనిర్మాణము మారాలని వాదించేవారు కొందరున్నారు. ఇప్పటికుకూడా ఈ రెండింటిలో ఒకటి ఎక్కువగా ఉండి, రెండోది చాలా అప్రధానముగా ఉండే స్త్రీలు అనేకులు ఉన్నారు. మొదటి గుణము తీవ్రముగాగల స్త్రీయే పురుషునికి సాధారణముగా ఆమోదకరమైనది. అనగా లైంగిక వ్యాపారాలలో ఉపయుక్తమయే వాసనాశక్తి ఎక్కువగాగల స్త్రీలే పురుషునికి సామాన్యంగా ఇష్టులవుతారు. తాను వరించిన స్త్రీలో సాంఘిక సేవాపరమైన శక్తి విజృంభించినట్లు ఎప్పుడైతే పురుషునికి వ్యక్తమవుతుందో, అప్పుడు ఈ రెండువ్యాపారాలు విడిపోయియుండే స్త్రీలతెగలు ఉండాలని పురుషుడు కోరుతాడు. ఈ ఆశయము పురుషునిహృదయంలో ఉద్భవించడానికి కారణము కేవలము వాసనాప్రోత్సాహమే. ఆధునిక నాగరికతావిశేషము మాత్రము ఈపద్ధతిని అంగీకరించడము లేదు. భార్యాభర్తలమైత్రి పశుసాధారణమైన వాసనాతృప్తే కాదనిన్నీ, మనుష్యునికి అసాధారణమైన ఆత్మలమైత్రి అనిన్నీ ఆధునికాభిప్రాయము; ఇది క్రమముగా పెరుగుతూ ఉంది. కాబట్టే, శారీరకసంపద కలిగియున్నా, వాసనావ్యాపారాలకు బాగా అనుగుణమైయున్నా, కొందరు స్త్రీలు, కొందరు పురుషులకు తృప్తి నివ్వలేకున్నారు. ఆపురుషుల కోరికలప్రకారము భార్య మైత్రి ఆధ్యాత్మికమూ, విజ్ఞానపరమున్నూ అయియుండవలెను.

ఈ నాగరిక ప్రపంచములో ఈ లైంగికవాసన పూర్ణవికాసము పొందుటకు ఎన్నో విరోధా లుండడమువల్ల, ఈ వాసనాఫలితములు కొన్ని చాలా సూక్ష్మములై ఉంటున్నవి; ఎంత సూక్ష్మములో అంత బలము గలవై ఉన్నవి కూడా. ఏవిధమైన ఆటంకమూ, అభ్యంతరమూ లేకుండా ఈ వాసనేచ్ఛలు నెరవేరే మాట ఉంటే, ఆ వాసనాశక్తి గర్భీకృతమై లోలోపునే అల్లరి చేయకుండును; ఇతర శక్తులను తన స్వాధీనములోనికి తీసుకోకపోవును; వక్రగతుల ప్రవహించకపోవును. నాగరిక ప్రపంచములో ఆలాగు స్థితిగతులు ఉండకున్నవి; చాలావరకు గర్భీకృతము అవుతున్నది. గర్భీకృతము కాకుండా ఉన్న శక్తినే సన్మార్గాలలోనికి ప్రవహింపజేసే అవకాశములు ఉంటవి; ఈమార్పు సాధ్యము కానిదమువల్లనే వ్యక్తిజీవితములోనూ, సాంఘికజీవితములోనూ ఎన్నో శ్లాఘనీయవ్యాపారాలు సాధ్యమవుతూ ఉన్నవి.

లైంగికవాసనా వికృతులు చాలా ఉన్నవి; వాటినన్నిటినీ వర్ణించుటకు ఇక్కడ స్థలము చాలదు. ఒకటి రెండింటిని మాత్రము సూచిస్తాను. ఈవాసనకు లక్ష్యము స్త్రీపురుషుల అన్యోన్యసంబంధము. ఒక స్త్రీ, ఒకపురుషుడూ ఏవిధంగానైనాసరే దగ్గరసంబంధము గలవారైనప్పుడు వారి భావాలలో కొద్దిగనో, ఎక్కువగనో ఈలైంగికవాసనాసంబంధమైన అసాధారణ భావము ఉంటున్నదని ఒకవాదము కలదు. ఆవాదమునకు నిదర్శనముగా తల్లీ కొడుకూ, తండ్రీ కూతురూ వీళ్లమధ్య నుండే భావసంబంధానికిన్నీ, తల్లీ కూతురు, తండ్రీ కొడుకూ వీళ్లమధ్య నుండే భావసంబంధానికిన్నీ గల వ్యత్యాసమును నిరూపిస్తుంటారు. మొదటి కక్షలోని సంబంధులు భిన్నలింగములవారు కాబట్టి, వారిభావములలో లైంగికవాసనావిశేష భావము ఎంతోకొంత ఉండితీరునని వారి సమన్వయము. కాని సామాన్యంగా స్త్రీపురుషులమధ్య సంభవమయ్యే శృంగారము వీరి మధ్యనుకూడా ఉన్నదని ఊహించడమైనా చాలా అవాచ్యముగా నాగరికులందరూ భావించడము కలదు కాబట్టి వారిలో ఆవాసనా విశేషము నిర్మూలమైనట్లు అణగిపోయిందని సమన్వయము చేస్తున్నారు. ఈసంబంధుల విషయమై ఖండించునంత తీవ్రముగా ఇతర సంబంధుల విషయమై ఈ లైంగికభావమును జనసామాన్యము ఖండించకపోయినా, నీతి దృష్టిలోమాత్రము వారిమధ్యను కూడా శృంగారోద్రేకము అవినీత మని నాగరికాభిప్రాయమై యున్నది. తల్లిదండ్రుల విషయమై మనుష్యజాతి అంతటిలోనూ ఉత్కృష్టపశువులలోకూడా అని కొందరు అంటున్నారు ఈ నిరోధము తీవ్రముగా ఉంటున్నది కాబట్టి, వారి విషయమై ఈ వాసనోద్రేకము పరిణామ చక్రము దిరుగ చీడలోనే అణగిపోయినది. అట్లు మిగిలిన సంబంధుల మధ్య అణగిపోయియుండనందున, అనేకస్థలములలో శృంగారోద్రేకము కలుగుతూ ఉన్నది. వీరిసంబంధమై కావలసిన నిరోధముకొరకు నీతి, అంతరాత్మ మొదలైన ఉత్కృష్ట ధర్మాలు ఆవశ్యక మవుతూఉన్నవి లైంగిక వాంఛ హృదయంలో పుట్టినట్లు తన బుద్ధికే తెలియకూడ దన్నంత సన్నిహిత సంబంధుల స్థలములు కొద్దిగాను, తనకు ఇచ్ఛ కలిగినా నీతి అంతరాత్మ నాగరికతలు అంగీకరించవనే స్థలములు చాలా ఎక్కువగాను మానవసమాజములో ఉంటున్నవి. కాబట్టి ఏవిధానో ఒకవిధాన్న ఈలైంగిక వాసనానిరోధము ఏమాత్రమూ లేనిమనుజుడు లేడని విమర్శకులు ధైర్యముతో చెప్పుతున్నారు. ఆ నిరోధమువల్ల ఏదో ఒక వైకల్యము మనస్సుకు కలుగుతూంది; ఏ మనోవైకల్యమూ లేని మనుజుడు ఈ నాగరిక ప్రపంచములో లేడు. చాలాచాలా వైకల్యములకు మూలహేతువు ఈ లైంగికవాసనా నిరోధమే అని కొందరు శోధకులు అభిప్రాయ పడుతున్నారు. కొందరిలో ఉండే వైకల్యము సూక్ష్మమై, అల్పమై యుండి, ఆఇచ్ఛాతృప్తికి తుల్యమైన తృప్తి వారికి అన్యథా కలుగుతూ ఉన్నందున, వారు కేవలము మనోరోగులని చెప్పవీలు లేకున్నది. అందుచేతనే కేవలము రోగులైనవారు మాత్రము తక్కువమందే ఉంటున్నారు.

పరోక్ష వికృతి. సంభోగానుచిత వస్తువులపై సంభోగవాంఛను తీర్చుకొనుట. ఇది పిల్లలలో కావవస్తుంది. సహజమైనసంతుష్టికి సాధనములు లేనందున, పిల్లలలో ఈవాసన అసహజమార్గాలలో ప్రవర్తించి, కొన్నిచోట్ల వికారములకు పునాదు వేస్తుంది. కొంచెము పెరిగిన బాలురు, బాలికలు, ఒకేలింగమువారు తమలో తామే చేసుకొను చుంబనాలింగనములు ఈ వికృతిచిహ్నములు. ఆలాగే ఒకేలింగమువారు ఎదిగిన తరువాత తమలోతామే చేసుకొను శృంగారవ్యాపారాలు, సంభోగాది క్రియలు ఇందుకు నిదర్శనాలు. ఇంత స్పష్టముగా శారీరక వృత్తులలో వ్యక్తము కాకుండా ఉండి, గోప్యముగాను, అస్పష్టముగాను వ్యక్తమయేటట్లు ఈవికృతి ఉండడము చాలా తరుచు. ఈ అసహజమార్గాలలో లైంగికవాసనాశక్తిని అంతను వినియోగముచేసేవారికి సాధారణవృత్తులపై మరి ఇచ్ఛ ఉండదు; అట్టి ఇచ్ఛల తృప్తికొరకు వాసనాశక్తి ఏమీ మిగలదు. వారికి వివాహము రుచించదు. దీనికి సమమైన హేతువుచేతనే స్త్రీలలో ఎక్కువగా వివాహద్వేషము కనబడుతూ ఉంది. స్త్రీల వాసనానిర్మాణమునకు సాంఘికసేవ అత్తియుండుట వల్ల, ఆవిధాన తమశృంగారేచ్ఛలతృప్తిని పొందిపోతూ ఉండడమువల్ల ఇట్టి తృప్తి పురుషులలో అంత స్వాభావికము కాకపోవడమువల్ల, స్త్రీలలో ఎక్కువద్వేషము కనబడుతుంది. వాస్తవముగా సాంఘికసేవ కూడా అసహజవస్తుసామగ్రిలోనిదే కదా; కాని ఈమార్గమున తృప్తి పొందుటలో స్త్రీలకున్నూ, పురుషులకున్నూ భేదము ఉండుటచేత, ఇట్టి స్త్రీలవాసనా నిర్మాణము చెడకుండా ఉన్నట్లు పురుషులలో ఉండకుండా ఉన్నది. కాబట్టి సాంఘికసేవలో మునిగియుండిన స్త్రీలలో కొందరు కొన్నాళ్లు అయినతరువాత వివాహమార్గమును స్వీకరించగలరు. అట్టివారు అనేకులున్నారు కూడా. ఇతరకారణములచేత వాసనానిర్మాణము వికృతిపొందితే వివాహము సంభవము కాదు. ఈ పద్ధతి పురుషులలో ఎక్కువ.

కుటుంబములో వ్యక్తమయే భావాలన్నీ ఈ లైంగికవాసనా వ్యక్తీకరణముపైనే ఆధారపడియున్నవి. ఆసంబంధాలలో ఉద్రేకించు సంరక్షణశీలము, అనురాగపూర్వకత్యాగము, స్వార్థరహితప్రేమ ఇవే అధర్మనాశకకోపము, ధర్మసంస్థాపనోత్సాహము, అనాథశరణశీలము, లోకహితము, పదార్థబుద్ధి మొదలైన సాంఘికభావాలుగా పరిణమిస్తున్నవి. అందుకే కుటుంబసంఘములకు సామ్యము చెప్పి, సర్వసాంఘిక బాధలకు ఔషధముగా కుటుంబరాహిత్యమును, సంఘకుటుంబ భావనయు కొందరు ఉపపాదిస్తున్నారు. ఇట్లు కొందరి మతములో సర్వప్రవృత్తికి మూలముగా వాసనలు చెప్పి ఆవాసనలలో కెల్ల లైంగికవాసనను ముఖ్యముగా చెపుతున్నారు. కాబట్టి ఈచర్చ ఇంతకంటె విపులముగా ఆవశ్యకమైనా, స్థలభీతిచే చేయలేను.

ఒక నాఁడు

వెలువోలు సీతారామయ్య చౌదరిగారు

నవ్య సుమఫలశోభిత నందనమునఁ
బలుఁగుగమి నవకిసలయములను మెక్కి
శ్రావ్యతరమైన కంఠస్వరంబు తోడ
సహజ మాధుర్యగానంబు సలుపు చుండెఁ;
గమ్మతేనియ లాని ఝుంఝుమ్మటంచు
మత్తమధుపాళి స్వేచ్ఛాప్రవృత్తి గదుర
నిచ్చవచ్చిన పూల సేవించుచుండెఁ;
గుసుమ సౌరభ్యములఁ గొల్లఁగొని మలయ స
మీరముల్ చోరుల విధాన మెల్ల మెల్ల
సంచరించుచుఁ బ్రమద మొసంగు చుండె;
నాఁడు సెలవాట బాలగణంబు గూడి
యధిక సమ్మదమున నాట లాడు చుండెఁ;
"ప్రకృతి" బహురమణీయమై పరఁగుచుండె;
సర్వ మానందమయమని చాటుచుండె;
నస్మదీయ హృదంతరాళంబునందుఁ
గూడ నానంద బీజముల్ గొనలు వాఱె!

అంత నుత్సాహసంభరితాత్ముఁడ నయి
ప్రణతిఁ జేసిన నిజభక్తగణము నెల్ల
స్వాత్మతుల్యులఁగాఁ జేయఁజాలు వాని
మేలిమి పసిండి నెనయు నెమ్మేనువాని
నమ్మహాత్ము బ్రహ్మస్వరూపావతారు
నాత్మఁ దలపోసి వందన మాచరించి
పాహిమాం, హే దయామయ, పాహి, పాహి
యనుచు వేఁడితి; ప్రకృతి నవ్యంపుఁ గాంతు
లీనె; నూతన భావోదయాన నేను
పరవశుఁడ నైతి; నేమని పల్కువాఁడ
నామహామహు దివ్యలీలల తెఱంగు!

నస్మదీయశూన్యపు హృదయానఁ బ్రణయ
మంకురించెఁ బ్రేమోన్మాది నైతి నేను,
ప్రేమతత్త్వంబు నరసి సంప్రీతుఁడ నయి
ప్రేమలో లీనమైతి, నెల్లెడల నాకుఁ
బ్రణయపుం దివ్య సుస్వరూపంబె కనులఁ
గట్టుచుంట బ్రహ్మానంద ముట్టిపడఁగ
వర్ణనాతీత ప్రేమానుభవము వడసి
మైమఱచినాఁడ—నంత—తన్మయుఁడ నైతి.
పరమపురుషుండు—గోపికా వల్లభుండె
యుగము స్వలీలల నెఱపెనం చెంచినాఁడ.

కీ. శే. శ్రీ మాగంటి అన్నపూర్ణాదేవిగారు

మం. పురుషోత్తమ శర్మ గారు

"మనుజుని జీవితంపు పరిమాణము నాయువుచేత గాక చే
సిన ఘనకార్య సంచయముచేత గణింపగ జెల్లు నెప్పుడున్."

ఈసుభాషితమును తమ దివ్యజీవనముచే సార్థక పరిచి ధన్యులయిన వారిలో శ్రీ అన్నపూర్ణాదేవి గౌరవ స్థానమును బడయుచున్నది. కొమ్మలచాటున ఎక్కడనో అదృశ్యముగా పెరిగి, వసంతవాయువులు వనవీథుల వీచినంతనే అవ్యక్తకలస్వనము నెత్తి కీర్తించి, దేవమానవులను దిగ్భ్రమనొందించి, మరల ఇంతలోనే కాలపరివర్తనముతో ఱెక్కలు విదిర్చి మాయమయి యెగిరిపోయి వనమును శోభావిహీనముగా మార్చు కోకిలను అన్నపూర్ణాసతి జీవితము స్ఫురణకు తెచ్చుచున్నది. అబలగా బుట్టి, మూడుపదుల యేండ్లయిన సరిగా నిండక మునుపే దేశస్వాతంత్ర్య సంపాదనకై సమర కుతూహలమున నడుము బిగించి, అలనాటి సత్యాదేవివలె రణరంగమున ప్రవేశించి వీరప్రతాపమును జూపిన అన్నపూర్ణ అసామాన్య మానవతి యనుట నిర్వివాదము. అన్నిటికన్నను మిన్నగ ఆమె యోధురాలు. బ్రిటిషుసింహముయొక్క మీసములను పట్టి యుయ్యాలలూగి సంగ్రామమధ్యమున వీరశయనమును చూరగొన్న ఝాన్సీలక్ష్మీబాయివలెనే ఈవీర నారియుఅసహాయశస్త్రధారిణియై బ్రిటీషుసింగమును కదనరంగమున ఎదుర్కొని ఆహోరాత్రమున తిన్న గాయముల నుండి మరి కోలుకోలేక తుదకు క్రమక్రమమున రక్తమాంసములు దొఱగి ప్రాణములనే కోల్పోయి భారతమాత కంఠము నలంకరించు వీరమణి హారమున ఒకయమూల్యమణియై వెలుగొందుచున్నది.

శ్రీమతి అన్నపూర్ణాదేవి 1900 సం. లో చాటపఱ్ఱు వాస్తవ్యులగు శ్రీ కలగర రామస్వామి చౌదరి, పిచ్చమ్మగార్లకు ఏకపుత్రికయై జన్మించెను. ఆడుపిల్ల పుట్టినంతనే ఆవురుమని యేడ్చు తల్లిదండ్రులవలె గాక ఈ దంపతులు తమ కూర్మిపుత్రికను విద్యావతిగా జేసి స్త్రీజన్మ మెంత యుత్కృష్టమో వెల్లడించుటకు ఈశ్వరు డవకాశ మొసగెనని యానందించుచుండిరి. బాల్యమున పూర్ణకు బడియన్నను, చదు వన్నను బెబ్బులిప్రాయము. అందుచే తల్లిదండ్రుల శిక్షణా నిర్బంధనల క్రింద చదువు మొదలయ్యెను. ఏలూరులో శిసుతరగతులు ముగిసిన పిమ్మట గుంటూరు నందలి మిషన్ బాలికాపాఠశాలకు పూర్ణాదేవి పంపబడెను. అక్కడ రెండేండ్లు విద్య నేర్చిన పిమ్మట మిత్రుల ప్రోత్సాహముపై కలకత్తా యందలి బ్రాహ్మ బాలికాపాఠశాలలో చదివించుటకు నిర్ణయింప బడెను. కాని రామస్వామిగారు భాగ్యవంతులు కారు. అందుచే ఆయన వ్యాపారమువల్ల నెల 1-కి రూ 10 చొ॥న సంపాదించి యిచ్చుటకును, తల్లి, శ్రీ పిచ్చమ్మగారు కుట్టుమిషనువల్ల నెల 1-కి రూ 5 చొ॥ గడియించి యిచ్చుటకును నిశ్చయించుకొనిరి. అట్లే 1911 లో అన్నపూర్ణ కలకత్తాలో బ్రాహ్మమత ప్రచారకు లగు హేమచంద్ర సర్కారుగారి యింటనుండి, బ్రాహ్మబాలికా పాఠశాలలో మొదటిఫారమునందు ప్రవేశించెను. అప్పటికి కలకత్తాలో ఆంధ్రవిద్యార్థు లెవ్వరును చదువుట లేదు. సర్కారుగారి యింటనే పెంపుడుకూతురు వలె పెరుగుచున్న శ్రీ శకుంతలమ్మ మాత్రమే అన్నపూర్ణకు తోడి తెలుగుబాలిక. ఈహేతువుచే ఆమెకు బంగాలీ భాష మాట్లాడుట, చదువుట నిర్బంధమయ్యెను. అక్కడ 5 వ ఫారము ముగించిన పిమ్మట ఆరోగ్యము చెడినందున ఇంటికి వచ్చివేసెను. తర్వాత చెన్నపురిలో ప్రైవేటుగా

చదివి స్కూలు ఫయినలు పరీక్షకు వెళ్లెను. తదుపరిని ఇంటికి వచ్చి పుస్తకరచనవల్ల ధనార్జనచేసి చదువు సాగింప గోరెను. 1917 లో సీతారామలను గ్రంథమును వ్రాసెను. ఈపుస్తకము హైస్కూలు తరగతులకు పఠనీయముగా నేర్పాటుచేయబడెను. మరలఆరోగ్యము చెడినందుననామె 1919 లో మదనపల్లెకు గొనిపోబడెను. ఆ నివాసముచే శరీరము స్వస్థత నొందెను. పిమ్మట 1920 లో మహా వైభవముతో ఏలూరునందు మాగంటి బాపినీడుగారి కిచ్చి వివాహము జరిపిరి. ఈవివాహము సంఘసంస్కార పరుల కందరకు మార్గదర్శకముగా నుండెను. మంత్రము లన్నియు మాతృభాష యగు తెలుగునందు; పురోహితులు బ్రాహ్మణేతర ప్రముఖులగు కానూరి వెంకట చలపతయ్య చౌదరిగారు; ప్రేక్షకులు వంగబ్రాహ్మ ప్రముఖులగు శ్రీ ఉమేశచంద్ర విద్యారత్న మహాశయులు, శ్రీ ఆదిపూడి సోమనాథరావు మున్నగువారు. ప్రాచీనభారత స్వయంవరలక్ష్మి మరియొకమారుకన్నులపండువు చేసెను. వివాహానంతరము 1920 లో బాపినీడుగారు వ్యవసాయ శాస్త్రము చదివి దేశసేవ చేయవలెనన్న కోరికతో అమెరికాకు పయనమైరి. ఆ ముహూర్తమున అన్నపూర్ణాదేవి తనభర్తతో "మీరు నన్ను మరచినను మాతృదేశమును మరువబోకుడు" అని హెచ్చరించి పంపెను. తర్వాత ఆమెకూడ అమెరికాకు పోయి ఉన్నత విద్య నేర్చుకొన యత్నించెను. ఇందుకై రూ 1200 వెలగల ఉడుపులను ముందుగా కొని యుంచెను. ఓడ టిక్కెట్టుకై రూ 250 డిపాజిట్టు చేసెను. కానియింతలో మహాత్ముని అసహాయవాదదుందుభి మ్రోగెను. పుట్టినప్పటినుండియు దేశసేవకై పరితపించుచుండిన ఆమె ఆత్మ కిది ప్రత్యేకాహ్వానముగా వినవచ్చెను. చదువా, దేశ స్వాతంత్ర్యమా? యేది ముందు? ఈ ప్రశ్న స్వాతంత్ర్యేచ్ఛా ప్రజ్వలితమైన అన్నపూర్ణ హృదయమునుండి ప్రత్యుత్తరము బడయుటకు వ్యవధిని కోరలేదు. తత్క్షణమే ఆమె గాంధి నాయకత్వమున స్వరాజ్యసైన్యమున జేరెను. ఇంటినుండి వెలుపల నడుగుపెట్టనైన జాలని ఆసుకుమారగాత్రి గ్రామ గ్రామములకును మహాత్ముని సందేశమును గొనిపోవుచు కాలినడకను ప్రచారము సలిపెను. ఖద్దరుమూటలను భుజముపై వేసుకొని వీథులవెంబడి విక్రయముచేసెను. నోరు తెరచి సరిగా మాట్లాడనైన నేర్వని ఆయువతి కేసరి వలె సభాపీఠములనుండి గర్జించెను. ఒకరికి పెట్టనేకాని అడుగ నెన్నడు నెరుగని ఆకోమలహస్తములు చాచి, "భవతి భిక్షాం దేహి" యని స్వరాజ్యభిక్ష యాచించెను. ఇంతలో ఆమె హృదయరాజ్యమును చూరగొన్న మహాత్ముని దివ్యమూర్తి గోచరించెను. అన్నపూర్ణ ఆయన పాదకమలములపై తన ఆభరణ సర్వస్వము, తుదకు వివాహాంగుళీయకమును అర్పణము చేసెను. వైదేశికములగు చీని-చీనాంబరములను-ఇది అతిశయోక్తి కాదు-విసర్జించి ముతుకఖద్దరు పట్టాలను స్వీకరించెను. అలనాడు నారచీరెలు చుట్టుకొన్న సీతమ్మ పవిత్రత్యాగమే మన అన్నపూర్ణయందు గోచరమయ్యెను. ఆమెకు విశ్వాసమును, ఆచరణయు ఎన్నడును వేరు కావు. గాంధి మహాత్ముని ఆరోగ్యమార్గమును చదివినంతనే ఫలహార నియమమును స్వీకరించెను. ఆర్మీనియాస్త్రీలకై తన రెండువేల రూపాయల వెలగల చీరలను మహాత్మునిద్వారా పంపి వేసెను. గాంధి ఆజ్ఞానుసారము,విదేశీయములగుటచే,ఒక్కొక్కటి రూ. 500 విలువగల పెండ్లిచీరలకే నిప్పు ముట్టించెను. ఖద్దరునందలి విశ్వాసమును క్రియారూపముగా పరిణమింప జేయుటకై హాయిదరాబాదు, పాలకొల్లు, భీమవరం, ఏలూరు, గంపలగూడెం మున్నగుచోట్లరు 3000 వసూలు చేసి మోహన్‌దాసు పరిశ్రమాలయమును నెలకొల్పెను.

ఆమె మహోత్సాహముతో అహమ్మదాబాదా కాంగ్రెసుకు వెడలెను. తదుపరిని శాంతముగా అసహాయ ధర్మప్రచారమును గావించుచునే యుండెను. ఇంతలో 1923 లో ఆమె భర్తయయిన బాపినీడుగారు చదువు ముగించి హిందూదేశమునకు మరలి వచ్చిరి. ఓడ వద్దకు ఆమె స్వయముగా ఖద్దరు దుస్తులు కొనిపోయి విదేశపు సూటును, బూటును, హ్యాటును ఆసముద్రమందే కలిపి

కీ. శే. శ్రీమతి మాగంటి అన్నపూర్ణాదేవిగారు

చిత్రకారుడు : శ్రీ చామకూర సత్యనారాయణగారు, రాజమహేంద్రవరము.

వేయించి, పవిత్ర స్వదేశీదీక్ష నిచ్చి ఆమోటు ఖద్దరుదుస్తు లను ధరింపజేసెను. అహా! భర్తకు త్యాగదీక్ష నిచ్చు భారతరమణి తిరిగి ఉదయమయ్యెను. భార్యాభర్తలు చిర కాల సమావేశసౌఖ్యమును తనివితీర పొందక మునుపే, పాపము, అన్నపూర్ణాదేవి వ్యాధిగ్రస్తురా లయ్యెను. అందుకై వైద్యమునకై యీదంపతులు కలకత్తా వెళ్లిరి. 1923 లో ఆమెకు మగశిశువు కలిగి చనిపోయెను. మరల జబ్బు హెచ్చినందున వారు బెజవాడ, పక్షితీర్థమున్న గుడ్లకు ఆరోగ్యముకొరకు వెళ్లిరి. ఈకాలముననే ఆమె "నారి"యను స్వతంత్రగ్రంథరచనకు గడగెను. శ్రీరామ కృష్ణ పరమహంస లీలామృతము 3 భాగములు వంగ భాషనుండి తెనిగించెను. ఇంటికి మరలివచ్చి వీణాభ్యాస ముకై కృషిసలిపెను. ఇంతలో ఆడశిశువును గాంచెను. కాని పాడురోగము మరల విజృంభించెను. ఎందరో ఘన వైద్యు లైరి. ఎన్నియో దివ్య చికిత్సలు జరిగెను. కాని మృత్యువే కడ కుదయించెను. ఆమె భౌతిక శరీరము శుష్కించి శుష్కించి కడకు ఈ పంచభూతములందును మరల చేరిపోయెను (౯-౧౦-౨౭). ఆమె దివ్యాత్మ పరంధామమున కెగసి ఆమెకు పరమప్రియుడైన పరమేశ్వ రుని పాదసన్నిధిని వ్రాలెను.

['సత్యాగ్రహి' అనుబంధమునుండి]

అన్నపూర్ణాదేవి ప్రశంస

శ్రీ శేషాద్రిరమణ కవులు

పెట్టుడుసొమ్ములన్ విడిచిపెట్టితి వున్నత దేశసేవకై
కట్టెడి జిల్గుపట్టములఁ గాలిచి దట్టపునేతబట్టలన్
గట్టుట నేర్చికొంటి, పతిగౌరవపాత్రుని బాపినేనిఁ జే
పట్టితి భర్తృధర్మమునఁ; బావన వన్నిట నీవు సోదరీ!

అసహాయ యోగరహస్యంబు విప్పి బోధించి దేశముఁ ప్రబోధించునపుడు
దాస్యమోహము మీకుఁ దగదంచు సోదరాంధ్రుల మోములం జూచి నుడువు
దేశీయసభల యాదేశంబు పల్లెలఁ బట్టణంబుల నొత్తి పలుకునపుడు [నపుడు
ముందంజ నిడి మాతృపూజకై బలి గాఁదలంచి దేశమునఁ జరించునపుడు
రుద్రదేవీముఖాంధ్ర వరూథినీ ని-రూఢతేజంబు నీయందు రుచిర మయ్యె
అభ్యుదయసూచకంబునీయమృతవాణి-ప్రాఁబడియెనొక్కొ అన్నపూర్ణాకుమారి!

తీయనిమాటపొందికను దేటగఁ గూరిచి తెల్గుబాసలో
వ్రాయఁగ నేర్చి తీవు రసవంతముగా నవలల్ ప్రబంధముల్
కాయము మాతృపూజకు నగల్ వలువల్ నిజదేశసేవకే
రీయఁగ నేర్తృ భక్తి నెలయించి మనంబున సోదరీమణీ!

పతి, చింతాపరితప్తుండై పొగిలె, నీబంధుప్రతానంబు హృ
ద్గతశోకంబున నిల్వనీరగుచు సంతాపించుచుండెన్, మహో
న్నతుఁడౌ గాంధి మహాత్ముఁడున్ వగచె; నన్యాయంబుగా మృత్యుసం
గతి నీకేల ఘటిల్లెనో కద వయఃకాలంబునన్ సోదరీ!

పత్రికలెల్ల నీస్మృతికి వందురె; భారతమాతగూడ మే
ల్పుత్త్రిక పోయె నంచు వగఁ బొందుచు నున్నది యుష్మదీయపా
గాత్రము నాశనం బయినఁ గాని భవద్రుచిరప్రబోధపున్
సూత్రము లాంధ్రదేశమునఁ జూపుతఁ దేజము సోదరీమణీ!

పెమ్మరాజు లక్ష్మీపతి గారు

ఏమి యీ యస్తమయకాల మీ యకాల-సంధ్య, దుఃఖజలార్ద్రి కషాయవస్త్ర
మకటయీ యాంధ్రదేశ మాద్యంతములకు-నారఁ గట్టంగఁ జేసి రెవ్వారొ నేఁడు!

అల్లారు ముద్దుగా నాంధ్రదేవీమణి యర్మిలిఁ బెంచిన యాఁడు పడుచు!
అఖిలలోక స్తుత్యుడైన గంధీమహాత్ముం డాత్మ మెచ్చు పెంపుడు కుమార్తె!
మహితవిజ్ఞాని యా మాగంటిబాపి నీ డాహ్వాయునకును నర్ధాంగలక్ష్మి!
చటుల స్వార్థత్యాగపుటపాకముల వన్నెఁ దేరిన యట్టి బంగారు తునుక!
సకలవిద్యావిశారద, సర్వధర్మ-సంప్రవర్తకశీల యోషాలలామ [యయ్యొ!
యాంధ్రలోకంబు నెల్ల దుఃఖాబ్ధి ముంచి-అన్నపూర్ణమ్మ శాంతిమయాత్మ

ఎగిరిపోయెనె దేశమెల్ల వక్తృత్వ గానామృతంబున ముంచినట్టిపికము?
రాలిపోయెనె యాంధ్రరాష్ట్రంబు సౌందర్యలహరిఁ దేలిచిన గులాబిపూవు?

ఐక్యమందెనె హా! మహాసమాధిం జెంది నిష్ఠమై నలయోగినీవతంస!
మొరగెనే నేలకు నృగసుందరశాంత రణకేళినిపుణ శౌర్యాంచితాంగి!

అస్తమించెనె భవియు విహాయసంబు-లాలితానంద జ్యోత్స్నదుకూలకాంతి
నిండ గప్పిన నవచంద్రమండలంబు-అఖిలకల్యాణ గుణపూర్ణ యన్నపూర్ణ!

అంతములేని దుర్భరపరాశ్రయ దాస్యవిమోహ భీకర
ధ్వాంత మహావినీలిమ విదారణకారణ సుప్రభన్ సమా
క్రాంత నభోదిశాంతవివరంబుగ పొంగి మహాంధ్రసీమ నా
ద్యంతము వెల్లి దేల్చిన సుధాబ్ధితరంగమ, యంతరించితే!

ఉపవాసవ్రతసంయుతంబగు మహాయోగంబుఁ గల్పించి య
గ్నిపరీక్షన్ ఘటియించె గంధి తనువేనిన్ లెక్క-సేయంగఁబో

ని పటుధ్యాననిరూఢిఁ బొల్చితివి పో! నీ కేది లో టెంక, నా
జపమందున్ భవదీయ దేహ మొక పూజాపుష్పమై పోయెనో!

పోయెను బోయె నంచుఁ బలుపోకల నీస్మృతి కెల్లవారు వా
పోయెద రేలతల్లి! పడిపోవదె పంజర మెప్పుడైన, "నా
పోయిన త్రోవఁ బోవఁ దలపోయుఁ"డటంచు రచించి, జీవితా
ధ్యాయముఁ బూర్తిఁ జేసి పరమార్థముఁ గంటివిగాదె సోదరీ!

ఆదవి సంచరించు దవిజాంగనవీవు తదీయఛాయయే
మేదిని నన్నపూర్ణయన మించి వెలింగె, విమర్శనంబు సొం
పేది తలంపమైతి మిటు లింతయు, నీడయు వెంట నంటఁగా
సోదరి! చేరుకొంటివె విశుద్ధహిరణ్మయకాంతి ధామమున్ ?

అసమరణక్రియానిపుణులై విలసిల్లెడు కమ్మవారి యిం
ట సకలవీరలోకమకుటంబన జన్మము నంది, శాంతధ
ర్మసమరకేళి నిల్చి యసమాన యశంబుఁ గడించుకొన్న నీ
యసదృశపుణ్యవైభవ మహారె నుతింపఁ దరంబె సోదరీ!

వినుటే కాని త్వదీయరూపరమనే వీక్షింపఁగా లేద;పో
యెనుగా! లోకముదాఁటి; జన్మమున కింతే! యింకఁ గన్పట్ట; దే
మనుకొన్నన్ ఫలమేమియో చెలియలా మైనం గనుంగొందు, నె
మ్మనమందున్ భవదీయకాంతిమయ రమ్యాకార మింపారఁగన్.

లేదు బ్రాహ్మణాబ్రాహ్మణభేద మింక-లేదు హైందవ యవనవిభేదమైన
నీస్మృత శరీర మొకటఁ గన్నిటఁ దడిపి-చేసి రభిషేక మొనర నశేషజనులు.

జీవకళ నూడ్చు నస్వరభావ దాస్య-హేయ దారిద్ర్యమెల్ల మాయించి చేతి
నిండఁబెట్టితి స్వాతంత్ర్య నిరతి మాకుఁ-బూర్ణమా భిక్ష! నో యన్న పూర్ణతల్లి!

స్వస్తి, శాంతింపు ఓమ్ శాంతి శాంతి శాంతి!

కవిత్వము: చిత్ర లేఖనము

కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు

మనదేశ విద్వాంసులు కవిత్వమును, జిత్రలేఖనమును జతుష్షష్టి కళలలోఁ జేర్చి యున్నారు. పాశ్చాత్య విద్వాంసులును వీనిని గళలనుగా భావించుటయేకాక యాకళలలో మరల విభాగములు చేసి వీనిని లలితకళలఁగా నెంచిరి. ఇంతయేల? నాగరకతగల ప్రజలెల్లరును వీనిని సోదరకళలనుగా భావించుచున్నారు. ఈరెండింటియందును సాదృశ్యము హెచ్చుగఁ గాన్పించుచున్నది. కర్త వర్ణముల నాధారముగాఁ దీసికొని కలము చేతఁబూని తన యూహల నొకచోఁ జిత్రించుటచే నీరెండును బుట్టుచున్నవి. ఉభయమును నేర్పుగల కర్తలచేఁ జిత్రింపఁబడిన రసికజనాహ్లాదమును గూర్చునవిగా నున్నవి. ఉభయమును గంటి యెదుటలేని వస్తువులఁ జక్కఁగఁ జిత్రించి యెదుట నున్నట్లే తోఁపఁజేయఁగల శక్తికలవై యున్నవి. పూర్వచరిత్రాదులు రెండిటివలనను గూడ లోకమునకు విశదీకరింపఁబడుచున్నవి. రామచారిత్రము రామాయణమువలన బోధపడునట్లే దేవాలయ కుడ్యములపైఁ జిత్రింపఁబడియుండు రామాదిచిత్రములు రామకథను జదువుకొనినవారికిని, జదువుకొననివారికిని గూడ విస్పష్టము చేయుచున్నవి. కవిత్వమునం దెన్ని చమత్కృతులు గలవో చిత్రలేఖనమునందును నన్ని చమత్కృతులు గలవు. చిత్రకవిత్వమని, భావకవిత్వమని కవిత్వము రెండు విధముల నుండును. చిత్ర చిత్రములని, భావచిత్రములని చిత్రలేఖనముంగూడ రెండు విధముల నుండును, చదువరుల వినోదార్థమయి వాని నిచట సంగ్రహముగా వ్యక్తపఱుచుచున్నాఁడను.

అనులోమవిలోమ చిత్రరచనము

కవిత్వమునందు అనులోమవిలోమ కావ్యములు కలవు. అనఁగా, పద్యమును రెండు పెడలనుండియుఁ జదువవచ్చును. ఒక పెడనుండి చదివిన నొక యర్థమును, మఱియొక పెడనుండి చదివిన మఱియొక యర్థమును నొక్క పద్యమే యిచ్చుట కలదు. ఇట్టిచిత్రపద్యము లర్థగౌరవముకల కిరాతార్జునీయాదుల యందును గలవు. కిరాతార్జునీయమునుండి యొక యుదాహరణము నిచ్చుచున్నాఁడను.

ప్రతిలోమానులోమ శ్లోకము

"నిశితాసిరతోభీకో న్యేజతే మరణారుచా,
సారతో నవిరోధీనః స్వాభాసో భరవానుత."

(అనులోమపాఠము)

భావము

ఓ మరణము లేనివారలారా! నిశితఖడ్గరతుఁడును, భీతి లేనివాఁడును తేజస్సుతో కూడినవాఁడును, సుందరుఁడును, అత్యంతమురణభరము సహించువాఁడును నగు మన శత్రువు బలమునుండి చలింపఁడు. (కావున మీరుకూడ స్థిరులుగా నుండవలయు నని భావము.)

"తనువారభసో భాస్వానధీరోవిరతోరసా,
చారుణా రమతే జన్యే కో భీతో రసితాశిని."

(ప్రతిలోమపాఠము)

భావము

కవచముతోఁ దేజరిల్లువాఁడును, భాస్వంతుఁడును, సుందరమైన ఉన్నతమగు వక్షముతోఁ గూడినవాఁడును నైనను అధీరుఁడై, ప్రాణుల మ్రింగునట్టి యుద్ధమునందు భయములేనివాఁడై యెవఁడు క్రీడించును? అని భావము.

ఒకశ్లోకమే పైరీతి ననులోమముగా జదివినపుడొక భావమును, ప్రతిలోమముగాఁ జదివినపుడు మఱియొక భావమును గలిగియున్నది. ఇట్టి శ్లోకము లనేకములు గలవు. శ్లోకము లవనేల, గ్రంథములే కలవు. రామకృష్ణవిలోమకావ్యము, సంస్కృత హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యానము నిందుల కుదాహరణములు. రామకృష్ణవిలోమకావ్యమునందలి శ్లోకములు ఒక పెడనుండి చదివినరామార్థమును, మఱియొక పెడనుండి చదివిన కృష్ణార్థమును నిచ్చుచుండును. అట్లే హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యానమునందలి శ్లోకములును నొక పెడనుండి చదివిన హరిశ్చంద్రార్థమును, మఱియొక పెడనుండి చదివిన నలార్థమును నిచ్చుచుండును. ఇట్టి చిత్రరచనము చిత్రలేఖన కళయందును గలదు. ప్రౌఢులగు చిత్రలేఖకు లొక పెడనుండి చూచిన యొకరూపమును, నిఁక నొక పెడనుండి చూచిన మఱియొక రూపమును పొడకట్టురీతిగా నొక చిత్రమునే చిత్రించి, నాగరకులు ప్రచురించు పత్రికలందు వానిని బ్రకటించుటయుఁ, బ్రాజ్ఞులగువారు వానిం గని యానందించుటయుఁ గలుగుచున్నది. చదువరుల యుపయోగార్థమై యట్టి చిత్రపటముల నొక రెండిటి నీక్రింద నిచ్చుచున్నాఁడను.

ఇవి పురుష శిరస్సులు, ఒకవైపునుండి చూచిన బాలుర శిరస్సులుగను, మఱియొకవైపునుండి చూచిన వృద్ధుల శిరస్సులుగను నుం

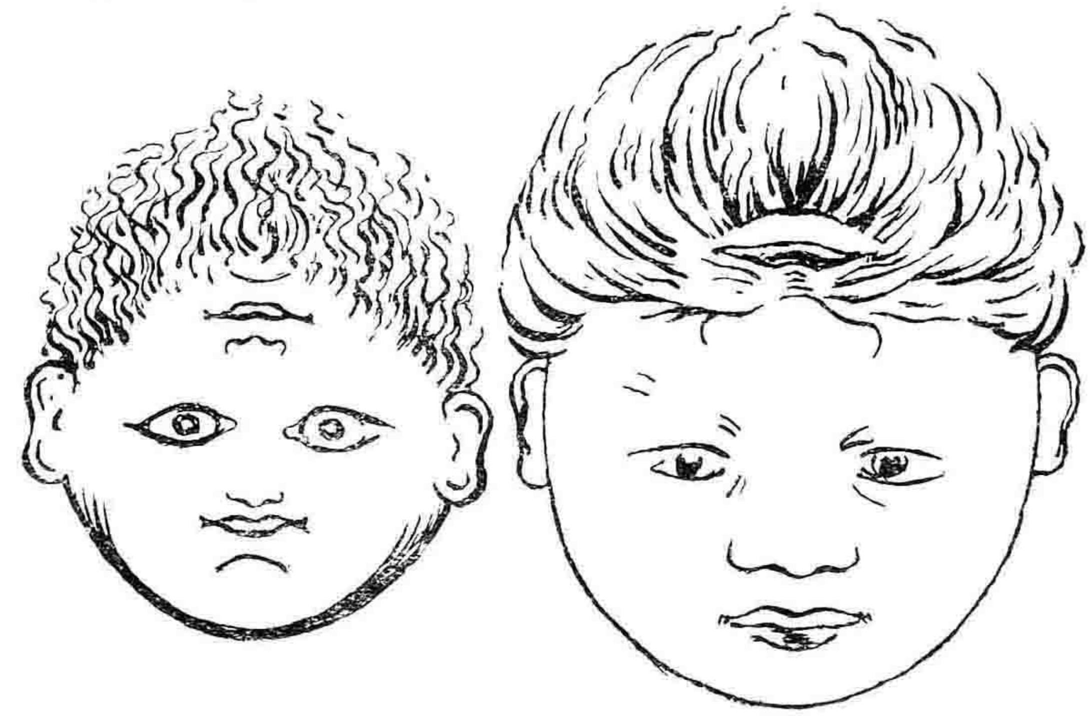

గర్భప్రథమకందము

క. శ్రీవరిష్ఠం బావన
జీవు ధ్నిజ్ఞతభృగుతనయుని సిరి గలుగుటకై
భావింతున్ సంభావిత
భావుం బ్రతియుగసముదిత బహుతనుమహితున్.

గర్భద్వితీయకందము

క. దేవేంద్రాదిప్రస్తుత
దేవున్ దలితనయతుహినదినకర కిరణున్
ధీవిద్యాద్యోతున్ వసు
దేవున్ ధృతిమదగుణయుతుఁ గృణితవిదురదున్.

ఇట్టి గర్భచిత్రములు చిత్రలేఖనమునందును కలవు. ఈక్రిందిచిత్రపటము దానిని సువ్యక్తముచేయునదిగానున్నది. ఈయది మొత్తముమీఁద నొక గజరూపముగా నున్నది. ఈ

డును. ఇట్టిచిత్రపటములనేకములు గలవు. కుడిప్రక్కనుండి చూచిన యొకరూపమును, నెడమప్రక్కనుండిచూచిన వేఱొకరూపమును సూచించు ప్రతిమలుకూడఁ గలవు.

గర్భచిత్రరచనము

ఒక పెద్దపద్యములో మఱికొన్ని చిన్న పద్యము లిమిడియుండునట్లు రచించునది గర్భకవిత్వ మనిపించుకొనును. ఇందనేకవిశేషములు కలవు. చదువరుల యుపయోగార్థమై యప్రకటీయమునుండి యొకచిన్న యుదాహరణము నిచ్చుచున్నాను. ఈక్రిందది కందద్వయగర్భ సరసిజ వృత్తమై యున్నది—

"శ్రీవరిష్ఠం బావన జీవు ధ్నిజ్ఞతభృగుతనయుని సిరిగలుగుటకై, భావింతున్ సంభావితభావుం బ్రతియుగ సముదితబహుతనుమహితున్, దేవేంద్రాది ప్రస్తుతదేవున్ ధృతితనయ తుహిన దినకర కిరణున్, ధీవిద్యాద్యోతున్ వసుదేవున్ ధృతిమదగుణయుతుఁ గృణితవిదురదున్."

ఇది యొకసరసిజవృత్తము. ఈవృత్తగర్భమున రెండుకందపద్యము లిమిడియున్నవి. చదువరుల యుపయోగార్థమై వాని నీక్రింద వివరించుచున్నాను.

ఈ గర్భస్త్రీకృత చిత్రపటము ఆంధ్రదేశ ప్రసిద్ధినందిన భారతిసంచికలోఁ బ్రచురింపఁబడియున్నది.

రూపము గర్భమందున్న స్త్రీప్రతిమల మూలముగాఁ గలిగినది. గర్భమందున్న స్త్రీలయాకృతులే మొత్తమువిూఁద గజరూపమునుగలిగించినవి. గర్భకవిత్వము వలెనే గర్భచిత్రలేఖనమును ప్రాజ్ఞు లెల్లరును గని యానందించుచున్నారు.

బంధచిత్రరచనము

చిత్రకవిత్వములో బంధకవిత్వ మనునది యొకటి కలదు. ఈయది చిత్రలేఖనమునకును, కవిత్వమునకును గల సంబంధమును దన సంబంధము చేతనే వ్యక్తపఱచునదిగా నున్నది. ఈకవిత్వము చెప్పు కవి చిత్రలేఖనమునందుఁ గూడఁ గొంత ప్రజ్ఞ కలవాఁడైయుండవలెను. చిత్రపటమునందే కవితాచమత్కృతి యొప్పుచుండిన, నవఁగా, చిత్రమునందు చమత్కారముగాఁ బద్యము లిఖింపఁబడి యుండిన, నయ్యది బంధకవిత్వమనఁబడును. దీని యుదాహరణ మిచ్చుటకై కవిత్వమును వేఱుగను, చిత్రలేఖనమును వేఱుగను జూపుటకు వలను పడదు. రెండును గలసియేయుండును.

అప్పకవీయమునుండి యొసఁగఁబడిన యీ క్రింది కుండలినాగబంధము విషయము నంతను సువ్యక్తము చేయఁగలదు. చదువరులకొఱకై పద్యమునుగూడ నిచ్చితి.

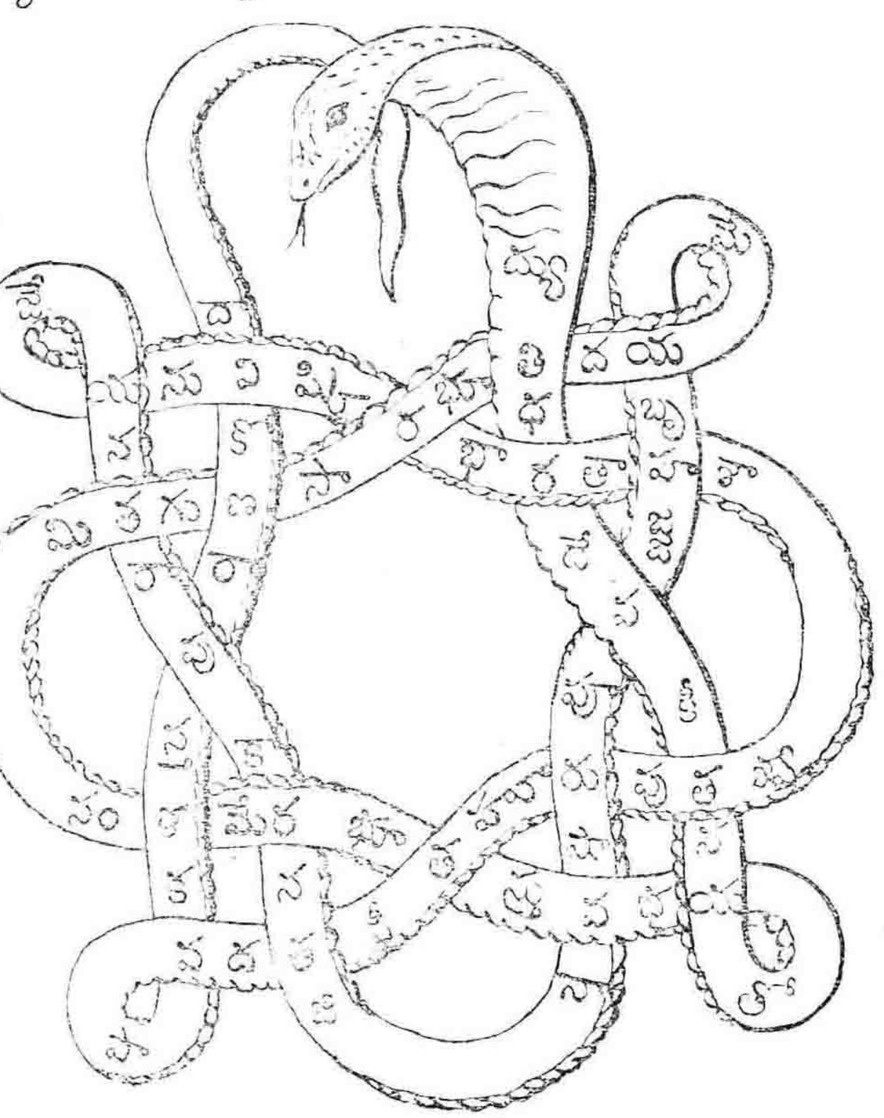

చ. ద్యుతిధర దేవకీతనయ తోయభవస్తుత భూర మేశ సం
మిత గుణసారభూతి దయ మేయ బృహజ్జన పూరుపావనా
జిత నరకా పురాతనయజేయ సువిష్కిర భారవాహ శా
శ్వత పురుహూతపేతదవపావకశస్త్రపురాణకోవిదా.

శ్లేషరచనము

శ్లేష కవిత్వమునందును, చిత్రలేఖనమునందును గూడఁ గలదు. రసికులగు కవులవలెనే రసికులగు చిత్రలేఖకులును శ్లేషరచనమునకై కడఁగుచుందురు.

కవిత్వశ్లేష

ఒకపద్యమునందే యర్థభేదమువలన విషయభేదవర్ణనము గావించుచో నయ్యది శ్లేషకవిత్వ మగును. ఒక యుదాహరణము నిచ్చెదను. రాఘవపాండవీయమునందలి యీ క్రింది పద్యముచే నయోధ్యాపురవర్ణనమును, హస్తిపురవర్ణనమును గూడ గావింపఁబడి యున్నవి.—

అ. వెలయు నఖిలభువనములలో నవారణ-నగరిపురమతల్లి నాఁ దనర్చి
రాజ్యలక్ష్మి మిగులఁ బ్రబలనయోధ్యనా-రాజవినుతిగనినరాజధాని.

ఈపద్య మొకవిధముగఁ బదచ్ఛేదమును జేసికొనిన నయోధ్యాపురవర్ణన మగుచున్నది; ఇఁక నొకవిధముగఁ బదవిభాగము గావించుకొనిన హస్తిపురవర్ణన మగుచున్నది. వారణనగరివర్ణనములో నయోధ్య యనునది యుద్ధము చేయుటకు శక్యము కానిది యను నర్థము నిచ్చునది యగుచున్నది. అయోధ్యావర్ణనములో "అఖిలభువనములలోన, వారణనగరి, పురమతల్లి" అనునది "అఖిలభువనములలోన్, అవారణనగరి పు, రమతల్లి" యగుచున్నది. కవిత్వములో నిట్టి శ్లేష చమత్కారములనేకములు గలవు. ఒక పద్యమందే సంబంధ మింతయును లేని భిన్నవిషయ వర్ణనములు కూడ నుండును.

చిత్రలేఖనమునందుఁగూడ శ్లేషరచనము గలదు. ఒకచిత్రముచేతనే యనేక పదార్థములు వ్యక్తముచేయఁబడుచో నయ్యది చిత్రలేఖనమందు శ్లేషయగును. ఈ క్రిందిపట మట్టిశ్లేషను తెలుపునదిగనున్నది.

ఈ చిత్రపటమొక్కండే యాంగ్ల దీవుల యాకృతిని, ద్విచక్రిపైఁ జుట్ట గాల్చుచుఁ గూర్చుండియున్న యొకపాశ్చాత్యుని యాకృతిని గూడ సూచించుచున్నది. కావున నీయది శ్లేషచిత్రలేఖన మగుచున్నది. ప్రౌఢులగు చిత్రలేఖకు లిట్టి శ్లేషచిత్రముల వ్రాయుటయు, వానిం గని రసికు లానందించుటయును గూడఁ గలవు. పై చిత్రపట మొక యాంగ్లేయప్రకటన పత్రికనుండి గ్రహింపఁబడినది. ఇట్టి శ్లేష చిత్రరచన మాంగ్లేయులందే కాక మనయందును గలదు. మనవారు భారతదేశము నొక స్త్రీగను, సింహళద్వీప మొక తామర మొగ్గగను గాన్పించునట్లు చిత్రించుచున్నారు. ఇట్టి శ్లేషలం గని మన రసికులెల్లరు నానందించుచున్నారు.

వస్తువర్ణనము చేయుటలోఁ గవి చూపినంత నేర్పు నెంతటి చిత్రలేఖకుఁడైనను జూపలేకున్నాఁడు. రామరాజభూషణుఁ డీక్రింది పద్యములో నదిని స్త్రీగ వర్ణించుటలోఁ బరిపూర్ణమగు జయము నొందినాఁడు.—

ఉ. "వేణి చలింపఁ గంపితనవీనమృణాళ భుజాగ్రకంకణ
శ్రేణి నటింప లోలశఫరీ నిబిరీ సకటాక్షకాంతి వి
న్నాణము చూప హంసక గణక్వాణనంబులు మీఱ సైకత
శ్రోణి వివర్తితాబ్జముఖశోభిత యై కడు సంభ్రమించినన్."

నదీపరముగ నర్థము చెప్పవలసివచ్చినప్పు డీ పద్యమునందలి పదములన్నియుఁ దత్పరమగు భావమునిచ్చుచున్నవి. "వేణిచలింపన్" అనఁగ "ప్రవాహము చలింపగ" నని యర్థము ఇట్లే యన్నియుఁ జూచుకొనవలెను. స్త్రీపరముగ నర్థముఁ జెప్పునపుడును ఇందలి పదములన్నియు స్త్రీపరమగు భావమునే చెప్పుచున్నవి. "వేణి చలింపన్" అనఁగ "జడ కదలఁగ" నని భావము. ఇట్లే తక్కినవి చూచుకొనవలెను. నదీపరమగు నర్థమును జెప్పునపుడు సరిగనదిని నంతటను వర్ణించుచున్నట్లే తోఁచును. స్త్రీపరమగు నర్థమును చెప్పునప్పుడు సరిగ స్త్రీవర్ణనము చేయుచున్నట్లే మొదటి నుండి తుదివఱకును దోఁచును.

ఇఁకఁ జిత్రలేఖకుల నేర్పుంగూర్చి ముచ్చటించుకొందము. ఈకళయందుఁ బ్రఖ్యాతి వహించిన రవివర్మ గంగావతరణమును జిత్రించినాఁడు. ఇందు గంగానదిని స్త్రీగఁ జిత్రింప నెంచి లేఖనమును గావించె. కాని వర్ణముల నాధారముచేసికొని యీతఁడు చేసిన రచనములో నదిలో వేఱుగ నొక స్త్రీ యున్నట్లు కాన్పించుచున్నది. కాని నదిగా భావించునపుడు మొత్తమంతయు నదిగను, స్త్రీగా భావించునపుడు మొత్తమంతయు స్త్రీగను గాన్పించుటలేదు. కాన చిత్రలేఖకుఁడు నదిని స్త్రీగ వర్ణించుటలో నెగ్గలేకపోయినాఁడు. ఈ క్రింది గంగావతరణ చిత్రముంబట్టి చదువరులకు విషయము బోధపడఁగలదు.

కొందఱు చిత్రకవిత్వమును తృణీకరింతురు. అది సరసమగు పనికాదు. సరసమగు భావకవిత్వమంత మనోహరముగా నుండకుండినను జిత్రకవిత్వమును రసికజన హృదయాహ్లాదము నొనరించుచునే యుండును. కావుననే చిత్రలేఖనకళయందుఁగూడ నిది వెలయుచున్నది. ఇదియుఁ గళయే. కళలలోఁ జేర్పఁదగిన చిత్రరచనముం గూర్చి కొంత ముచ్చటించుకొనినాము గావున నిఁక భావరచనముం గూర్చి యించుక ముచ్చటించు కొందము.

భావరచనము

కవిత్వములో భావప్రధానమగు కవిత్వము చాల ఘనమైనది. చిత్రలేఖనమునందుఁ గూడ భావవ్యక్తీకరణ మొనర్చు చిత్రరచనములు చాల మెచ్చుకొనఁదగినవై యుండును. ఉభయ—
వ్యక్తీకరణ మొనరించు నుత్తమర
ముల నుండును. వాని కన్నింటికిఁ

నీ చిన్నివ్యాసమున నిచ్చుట దుర్ఘటము. వీనింగూర్చి ప్రత్యేకవ్యాసముండఁదగినది. కాన దిక్ప్రదర్శకముగా నొక యుదాహరణమువాత్ర మిచట నిచ్చెదను. ఈక్రింది చిత్రపటమును, పద్యమును భస్మీభూతుఁడైన పతిం గని రతీదేవి దుఃఖించునవస్థను సువ్యక్తము చేయుచున్నవి. ఈ రెండు రచనములును గూడ చేతనచేష్టావిశేషముల వ్యక్తపఱచునవియై, హృదయభావ బోధకములై యున్నవి. కావున నిట్టి భావ రచనముల మించు రచనములు లోకములో వేఱొండు లేవు.

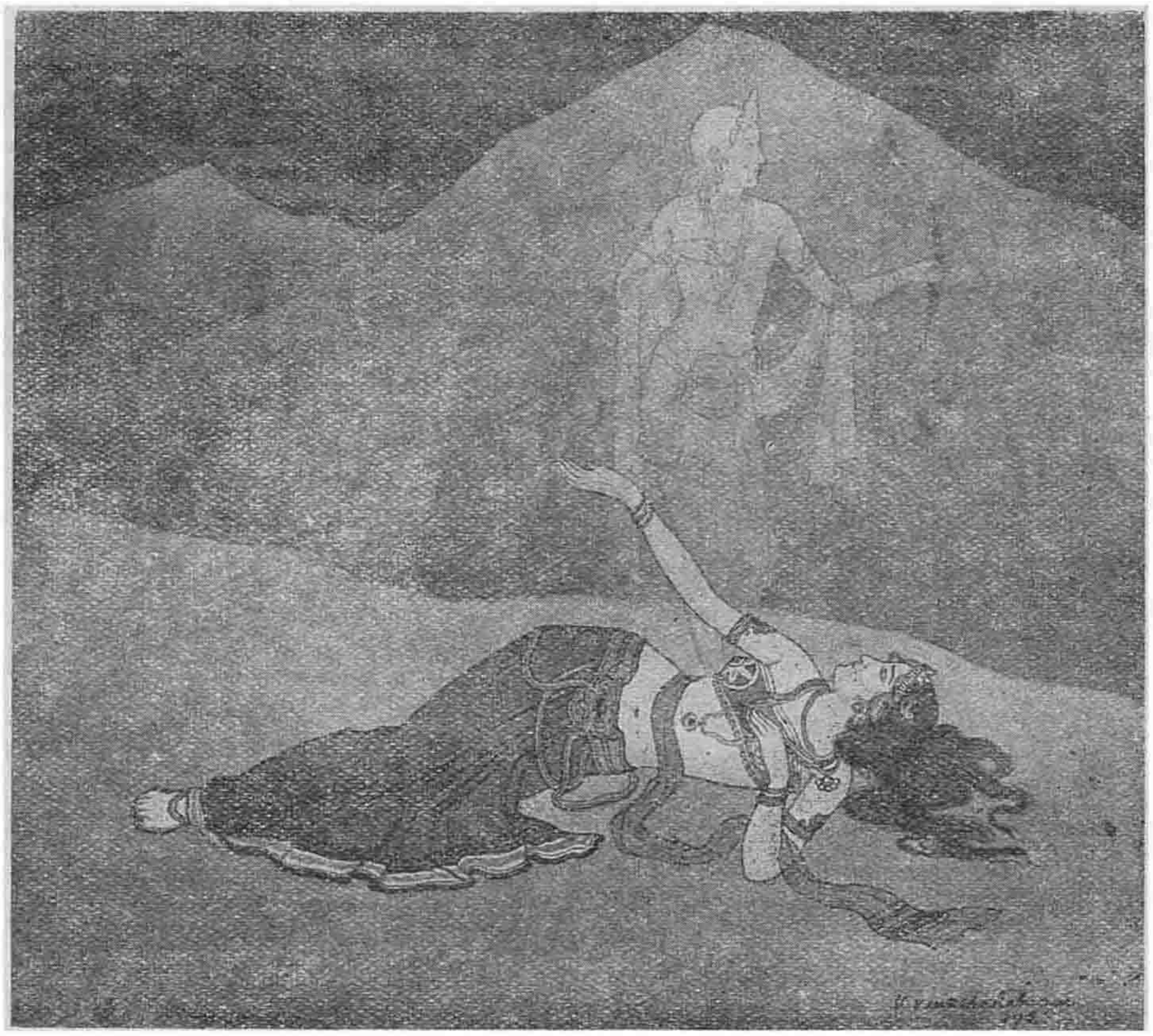

రతి విలాపము

పరవశయై పడి రతి సెచ్చెరఁ దెప్పిలి లేచి చూచి శిఖిపొడవు నిజే
శ్వరు పొడవుఁ గాన కచ్చటఁ బురుషాకృతి నున్న భస్మపుంజముఁ గాంచెన్.

—నన్నెచోడుని కుమారసంభవము.

భావవ్యక్తీకరణము చేయుటలోఁ గవిత్వమున కున్నంత యవకాశము చిత్రలేఖనమునకు లేదు. చిత్రలేఖనము చేయు భావవ్యక్తీకరణము మూఁగవాఁడు చేయు భావవ్యక్తీకరణమువలె నుండును. కవిత్వము చేయు భావవ్యక్తీకరణ మన్ననో, వాగ్మియగువాఁడు చేయు భావవ్యక్తీకరణమువలె మనోహరమై శోభించును. కానఁ గవిత్వమును మించిన కళ లోకములో లేదు. కాని కవిత్వము నేత్రపర్వం బొనర్చుటకై చిత్రలేఖనమును, శ్రోత్రపర్వం బొనర్చుటకై సంగీతమును సాయమునదీసికొనిన లోకాతీతమహిమచేఁ జెన్నారును. ఈమూఁడుకళలు నేకీభవించిన బ్రహ్మానందరస ముట్టిపడును. ఇట్టి కళావిశేషములు మన భారతవర్షంబునఁ బరిపూర్ణాభివృద్ధి నందుటకై పరమేశ్వరు డనుగ్రహించుగాక!

Blank Page

315